

Didymus: De trinitate

More public domain documents available at <http://bibletranslation.ws/>

7.1 Ἐκφεύγειν τοιγαροῦν τὸ ἔγκλημα τὸ περὶ τῆς δόξης τῶν κτιστῶν θεῶν τοὺς πιστεύοντας τῷ υἱῷ ὁ ἔννομος Παῦλος τῷ θεϊκῷ πνεύματι σεσοφισμένος ἐγγυᾶται.

7.2 ἔτι δὲ καὶ "ἀθέους" ἀποκαλεῖ τοὺς πρὸ τούτου ἐκτὸς τοῦ νίοῦ τὸν θεὸν καὶ πατέρα μόνον ἐγνωκότας, ἐπειδὴ οὐκ ἐν ποιήμασι τελεῖ, γράφων πὴ μὲν ὅτι «μνημονεύετε ὅτι ποτὲ ὑμεῖς τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστίᾳ ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἡτε τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ».

7.3 πὴ δέ «ἄλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεὸν ἐδουλεύσατε τοῖς φύσει μὴ οὖσι θεοῖς—νῦν δὲ γνόντες θεόν, μᾶλλον γγωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἵς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε»;

7.4 ἀλλὰ μὴν τοῦ πρεσβυτέρου νόμου τὸ ἀεὶ νέον καὶ οὐκ εἰς γῆρας ἀποκλῖνον σωτήριον κήρυγμα τὸ περὶ Χριστοῦ καὶ ἀγίου πνεύματος καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν θεσμὸν προφερέστερον ἥγεῖται διὰ τὸ τέλειον καὶ τὸ μὴ ἔχειν μήτε ἀνομ ἐνοχλοῦν μήτε ..κάλλιον ἢ μεῖζον χρὴ προτεθη ο·· λόγω ἢ τρόπω καλλ γὰρ τῷ χρήματι τούτῳ γράφει πεπ σι τὸ μὲν ὅτι «ἐγενόμην» «κατὰ ζῆλον διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἀμεμπτος· ἀλλὰ ἄτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μὲν οὖν γε καὶ ἥγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸν τὰ πάντα ἐζημιώθην καὶ ἥγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵναοῦ κυρίου ήμῶν, δι' Χριστὸν κερδήσω».

7.5 Ῥωμαίοις δέ· «εἰ μὲν γάρ ὁ ἐρχόμενος ἀλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἔτερον λαμβάνετε, δοὐλοι ἐλάβετε».

7.6 Ἀρα δὲ καὶ πρὸς τί ἀπιδὼν καὶ οἴα διανοηθεὶς ἀκραιφνοῦς θεογνωσίας αὐθις ἴδια γέγραφεν· Κορινθίοις μὲν τὸ δεύτερον ὅτι γε εἰ τῷ γίῳ τις καταλλαγῇ, τῷ θεῷ κατηλλάγῃ καὶ ὅτι ἐν Χριστῷ η' πρὸς τὸν θεὸν σύμβασίς ἐστι τοῦ κόσμου·

7.7 ἔχει δέ· «ώς ὅτι θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἔαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. ὑπὲρ Χριστοῦ τα αὐτῶν, καὶ θέμεοῦν πρεήμων. σβεύομεν ώς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ· καταλλάγητε τῷ θεῷ».

7.8 Καὶ πάλιν ώς πάντα τὰ ἄλλα ἀ παρεὶς ἐκήρυττεν μεγάλα αὐχῶν ὅτι καὶ τὸ δοκοῦν ἐπονείδιστον εἶναι Χριστῷ διὰ τὴν φιλάνθρωπον αὐτοῦ οἰκονομίαν, πᾶσαν εὔκλειαν καὶ ρώμην βρύει, ἐγώμαι τοῦτο ποιῶν ἔξ ἔργου, ἵνα καὶ ὁ ἐκ τοῦ ἐνδόξου πάθους τὴν ἀγένητον καὶ ἀκήρατον καὶ ἀναλλοίωτον θεότητα μὴ κατοπτεύων γραφὴν ὑπερηφανίας ὀφλοῖ.

7.9 ἔλεγεν δὲ τοιάδε· «οὐκ ἔκρινά τι εἰδέναι ἐν ὑμῖν εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον». Ῥωμαίοις δέ· «δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας τοὺς πιστεύοντας».

7.10 διὰ τῆς εἰς τὸν νίον φησὶ πίστεως δικαιοῦται ὑπὸ θεοῦ ἔκαστος.

7.11 Γαλάταις δέ· «εἰδότες δὲ ὅτι οὐ δικαιοῦται ἀνθρωπος ἔξ ἔργων νόμου ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ήμεῖς εἰς Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ καὶ οὐκ ἔξ ἔργων νόμου, ὅτι ἔξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σάρξ».

7.12 ἔξηγεῖται δὲ καὶ ἐτέρωθι ὅτι «οὕτε περιτομή τι ἰσχύει οὕτε ἀκροβυστίᾳ, ἀλλὰ καὶνὴ πίστις δι' α' γάπης ἐνεργούμενη».

7.13 Τοῦ δὲ λόγου βαθύνοντος τὸν νοῦν ἀναπτυκτέον.

7.14 διδάσκειν μὲν οὖν βούλεται ώς ἡ Χριστοῦ ἐπιφάνεια καινήγ τινα καὶ τὴν μόνην πίστιν ἀ' ἦν οὐδεμίαν χώραν οὔτε πασιν ἀνθρώποις ἔξεύρετο· καθ' Ἰουδαισμῷ οὔτε Ἑλληνισμῷ καταλέλοιπεν.

7.15 αὕτη δὲ νοηθεῖ ή ἀν καὶ κατὰ τό· «ἰδος υ' τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, καινὰ γέγονεν πάν τα». καὶ ἵνα συνελεῖται μὲνό τὸν θεὸν εἰδὼς νόμου ωσ μὴ τελείαν τὴν περιτομὴν φησίν. 7.16 ἀνέλαμψεν δὲ εἰς σωτηρίαν καὶ διδασκαλίαν πᾶσιν φῶς τὸ ἀληθινὸν καὶ ἐλεύθερον ὁ νίος· καὶ παρίστησι τοῦτο τό τισιν αὐτῶν ἄγγελον μενον μυστικῶς διὰ τὴν ἔναυλον ἐν αὐτοῖς τῆς πολυθεϊας ἐξ Αἰγύπτου μνήμην· 7.17 προσμαρτυρῶν τούννυν ὁ σεπτος θεοῦ νίδιος τῇ οἰκείᾳ φύσει τὸ ἄνωθεν ἐλεύθερον καὶ μὴ ἀδελφὴν οἶον ἔχειν τὴν κτίσιν-δοῦλον γάρ πᾶν τὸ παραχθὲν καὶ εἰς γένεσιν τοῦ παραγαγόντος καὶ τὸ κτισθὲν κτίσμα τοῦ κτίσαντος-λέγει πρὸς Πέτρον· 7.18 «οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλην·

νοσον; ἀπὸ τῶν σίων αὐτῶν ἡ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; ἀποκρινομένου· ἐκ τῶν ἀλλοτρίων, ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἄρα γε ἐλεῖνα δὲ μὴ

ύθεροι εἰσιν οἱ υἱοί· σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθῦν ἄρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εύρησεις στατῆρα. ν ἐκεῖνον λαβὼν δός αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.» 7.19 ταῦτα μὲν περὶ τούτων. οἰδὲ παύονται ἔτι.

8.ν Περὶ τῶν διαμυθολογούντων ὅτι ὁ πατήρ ἐποίησε τὸν νίδιον ἐπὶ τῇ ὑπουργίᾳ τῆς κτίσεως.

8.1 Βλασφήμως ἀντεξάγοντες καὶ διαμυθολογούντες φασὶ τὸν πατέρα πεποιησθαι νίδιον χρειωδέστατον ἐπὶ τὸ ὑπουργεῖν αὐτῷ πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν κτισμάτων, οὕκετι κατανοοῦντες ως ἔξηρτος

ηται τοῦτο ἐκ τοῦδε στοχαστικοῦ αὐτῶν λόγου· φθόνος τε καὶ ὄκνος καὶ ἔτερα υἱοί· λικά. 8.2 Δεῖ γάρ δῆπου καὶ ταῦτα ὀράν. εἰ γάρ καλὸν τὸ δημιουργεῖν-ῶσπερ οὖν καλὸν καὶ μόνον ἴδιον καὶ μόνον ἔξαίρετον τῆς θεϊκῆς ἀφθόνου φύσεως, ἵν' ἔχοι καὶ ὑπό του δοξάζηται-, ἀνθ' ὅτου μηπάνταδιοῖς

' ἔαυτοῦ ἔκτισεν, ἀλλ' οίονεί πως κατώκνησεν; 8.3 εἰ δὲ καὶ μέγακτιζομένοις τὸ ὑπὸ τοῦ μείζονος καὶ ἐπαρα φέρεσθαι, εἴπερ κατ' αὐτοὺς μείζων τοῦ ἴδιου νίδιου λόγου ὁ πατήρ, εἰ βάσκαινε τοῖς δοξάζουσιν αὐτὸν τὴν δι' ἔαυτοῦ ποίησιν;

8.4 εἰ δὲ καὶ ὑπερηφανίας

ζάδυναμίας τε ἄμα παντάπασιν οὐκ ἀπήλλακται τὸ διὰ μεσίτου ποιεῖν τὸ παραγόμενον, τοῦ παράγοντος αὐτὸ δι' ἔαυτοῦ ἥπερ τοῦ δι' ἔτέρου ποιοῦντος μείζονα τὴν δόξαν ἐκφαίνει. 8.5 οὕπω γάρ ὃν τοῦ ἀεὶ δόντος νεύμασιν ὑπακούει καὶ δόσον οὐδέπω διαπεραίνεται καὶ μέτρα προσήκοντα δέχεται καὶ οὐκ ἔχει ἐν τινὶ τὸ ἐλλεῖπον οὐχ ὑπερήφανος μόνον ὁ ὑπερη ἀλλ' ἥδη καταγγειλεῖ πάγ

το δόσα ἄν ἔξουσίαν καὶ ἀπὸ ρωμ τεί δὲ Ἰησοῦς λέγει τῷ Λαζάρῳ τεθνηκότι· «δεῦρο ἔξω.» καὶ ἄλλω· 8.6 «ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι σου» καὶ ἄλλω· «ἔγω σοι ἐπιτάσσω. ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ» τὸ δὲ τὸν θεὸν ταῦτα ποιεῖν δι' ἄλλου κατὰ τὸν ἐκείνων νοῦν δείκνυσι τὸν μὲν θεὸν πατέρα, οὗ αἱ νοήσεις 7.1 κτιστῶν θεῶν τοὺς πιστεύοντας τῷ νίδιῳ ὁ ἔννομος Παῦλος τῷ θεϊκῷ πνεύματι σεσοφισμένος ἐγγυάται. 7.2 ἔτι δὲ καὶ "ἀθέους" ἀποκαλεῖ τοὺς πρὸ τούτου ἐκτὸς τοῦ νίδιου τὸν θεὸν καὶ πατέρα μόνον ἐγνωκότας, ἐπειδὴ οὐκέπει

οιήμασι τελεῖ, γράφων πῆ μὲν ὅτι «μνημονεύετε ὅτι ποτὲ ὑμεῖς τὰ ἔθνη ἐν σαρκί, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἡτε τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτρι

ωμένοι τῇ ἔλπι

ι'δος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ». 7.3 πῆ δέ «ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεὸν ἐδουλεύσατε τοῖς φύσει μὴ οὖσι θεοῖς—νῦν δὲ γνόντες θεόν, μᾶλλον γγ

ωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἵς πάλιν ἄνωθεν δ
οὐλεύειν θ

έλετε»; 7.4 ἀλλὰ μὴν τοῦ πρεσβυτέρου νόμου τὸ ἀεὶ νέον καὶ οὐκ εἰς γῆρας ἀποκλίνον σῷ τήριον κήρυγμα τὸ περὶ Χριστοῦ καὶ ἀγίου πνεύματος καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν θεσμὸν προφερέστερον ἡγεῖται διὰ τὸ τέλ

ειον καὶ τὸ μὴ ἔχειν μήτε ἀνομ ἐνοχλοῦν μήτε ..κάλλιον ἢ μεῖζον χρὴ προτεθη ο.. λόγῳ ἢ τρόπῳ καλλ γὰρ τῷ χρήματι τούτῳ γράφει π

επ σι τὸ μὲν ὅτι «ἐγενόμην» «κατὰ ζῆλον διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος· ἀλλὰ ἄτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μὲν οὖν γε καὶ ἥγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τ

οὐ κυρίου ήμῶν, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην καὶ ἥγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω». 7.5 'Ρωμαίοις δέ· «εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἔτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε». 7.6 Ἀρα δὲ καὶ πρὸς τί ἀπιδῶν καὶ οἵα διανοηθεὶς ἀκραιφνοῦς θεογνωσίας αὐθις ἴδια γέγραφεν· Κορινθίοις μὲν τὸ δεύτερον ὅτι γε εὶς τῷ υ

ιῷ τις καταλλαγῇ, τῷ θεῷ κατηλλάγη καὶ ὅτι ἐν Χριστῷ η' πρὸς τὸν θεὸν σ
ύμβασίς ἔστι τοῦ κόσμου· 7.7 ἔχει δέ· «ώς ὅτι θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἔαυτῷ,
μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώμα

τα αὐτῶν, καὶ θέμε

νος ἐν ήμīν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ήμῶν. δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ· καταλλάγητε τῷ θεῷ». 7.8 Καὶ πάλιν ὡς πάντα τὰ ἄλλα ἀ παρεὶς ἐκήρυττεν μεγάλα αὐχῶν ὅτι καὶ τὸ δοκοῦν ἐπονείδιστον εἶναι Χριστῷ διὰ τὴν φιλάνθρωπον αὐτοῦ οἰκονομίαν, πᾶσαν εὔκλειαν καὶ ῥώμην βρύει, ἐγῷμαι τοῦτο ποιῶν ἔξ ἔργου, ἵνα καὶ ὁ ἐκ τοῦ ἐνδόξου πάθους τὴν ἀγένητον καὶ ἀκήρατον καὶ ἀναλλοίωτον θεότητα μὴ κατοπτεύων γραφὴν ὑπερηφανίας ὄφλοι. 7.9 ἔλεγεν δὲ τοιάδε· «οὐκ ἔκρινά τι εἰδέναι ἐν ὑμῖν εἴ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον». 'Ρωμαίοις δέ· «δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας τοὺς πιστεύοντας». 7.10 διὰ τῆς εἰς τὸν νίδον φησὶ πίστεως δικαιοῦται ὑπὸ θεοῦ ἔκαστος. 7.11 Γαλάταις δέ· «εἰδότες δὲ ὅτι οὐ δικαιοῦται ἀνθρώπος ἔξ ἔργων νόμου ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικα

ιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ καὶ οὐκ ἔξ ἔργων νόμου, ὅτι ἔξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σάρξ». 7.12 ἔξηγεῖται δὲ καὶ ἐτέρωθι ὅτι «οὔτε περιτομή τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καὶνὴ πίστις δι' α'

γάπης ἐνεργουμένη». 7.13 Τοῦ δὲ λόγου βαθύνοντος τὸν νοῦν ἀναπτυκτέον. 7.14 διδάσκειν μὲν οὖν βούλεται ὡς ἡ Χριστοῦ ἐπιφάνεια καὶνή τινα καὶ τὴν μόνην πίστιν ἀ'

πασιν ἀνθρώποις ἔξεύρετο· καθ' ἦν οὐδεμίαν χώραν οὔτε Ἰουδαισμῷ οὔτε Ἐλληνισμῷ καταλέλοιπεν. 7.15 αὕτη δὲ νοηθεῖη ἀν καὶ κατὰ τό· «ἰδου· τὰ ἀρχαῖα ν πάν τα». καὶ ἵνα συνελ..ειό τὸν

παρῆλθεν, καὶνὰ γέγονε παύεται μὲν θεὸν εἰδὼς νόμου ὡς μὴ τελείᾳ ν τὴν περιτομὴν φησίν. 7.16 ἀνέλαμψεν δὲ εἰς σωτηρίανκαὶ διδασ

καλίαν πᾶσιν φῶς τὸ ἀληθινὸν καὶ ἐλεύθερον ὁ υἱός· καὶ παρίστησι τοῦτο τὸ τισιν αὐτῶν ἀγγὶ οούμενον μυστικῶς διὰ τὴν ἔναυλον ἐν αὐτοῖς τῆς πολυθεῖας ἐξ Αἰγύπτου μνήμην· 7.17 προσμαρτυρῶν τοίνυν ὁ σεπτὸν·

ζ θεοῦ νίδος τῇ οἰκείᾳ φύσει τὸ ἄνωθεν ἐλεύθερον καὶ μὴ ἀδελφὴν οἶν τὴν κτίσιν-δοῦλον γὰρ πᾶν τὸ παραχθὲν καὶ εἰς γένεσιν τοῦ παραγαγόντος καὶ τὸ κτισθὲν κτίσμα τοῦ κτίσαντος- λέγει πρὸς Πέτρον· 7.18 «οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῃ- νον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; ἀποκρινομένου· ἐκ τῶν ἀλλοτρίων, ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἄρα γε ἐλε-

ύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ίχθῦν ἄρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εύρήσεις στατῆρα. οὐ ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.» 7.19 ταῦτα μὲν περὶ τούτων. οἱδὲ παύονται ἔτι. 8.ν Περὶ τῶν διαμυθολογούντων ὅτι ὁ πατήρ ἐποίησε τὸν υἱὸν ἐπὶ τῇ ὑπουργίᾳ τῆς κτίσεως. 8.1 Βλασφήμως ἀντεξάγοντες καὶ διαμυθολογούντες φασὶ τὸν πατέρα πεποιησθαι υἱὸν χρειώδεστατον ἐπὶ τὸ ὑπουργεῖν αὐτῷ πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν κτισμάτων, οὐκέτι κατανοοῦντες ὡς ἔξήρτ-

ηται τοῦτο ἐκ τοῦδε στοχαστικοῦ αὐτῶν λόγου· φθόνος τε καὶ ὅκνος καὶ ἔτερα υἱός·

λικά. 8.2 Δεῖ γὰρ δήπου καὶ ταῦτα ὀράν. εἰ γὰρ καλὸν τὸ δημιουργεῖν-ῶσπερ οὖν καλὸν καὶ μόνον ἴδιον καὶ μόνον ἔξαίρετον τῆς θεϊκῆς ἀφθόνου φύσεως, ἵν' ἔχοι καὶ ὑπό του δοξάζηται-, ἀνθ' ὅτου μὴ πάντα δι' ἔαυτ τοῖς κτιζομένοις τὸ

οὐ ἔκτισεν, ἀλλ' οἵονεί πως κατώκησεν; 8.3 εἰ δὲ καὶ μέγαυπὸ τοῦ μείζονος καὶ ἐ παρα φέρεσθαι, εἴπερ κατ' αὐτοὺς μείζων τοῦ ἴδιου υἱοῦ λόγου ὁ πατήρ, ε'

βάσκαινε τοῖς δοξάζουσιν αὐτὸν τὴν δι' ἔαυτοῦ ποίησιν; 8.4 εἰ δὲ καὶ ὑπερηφανίᾳ

ζάδυναμίας τε ἄμα παντάπασιν οὐκ ἀπήλλακται τὸ διὰ μεσίτου ποιεῖν τὸ παραγόμενον, τοῦ παράγοντος αὐτὸ δι' ἔαυτοῦ ἥπερ τοῦ δι' ἑτέρου ποιοῦντος μείζονα τὴν δόξαν ἐκφαίνει. 8.5 οὕπω γὰρ ὃν τοῦ ἀεὶ δοῦτος νεύμασιν ὑπακούει καὶ ὅσον οὐδέπω διαπεραίνεται καὶ μέτρα προσήκοντα δέχεται καὶ οὐκ ἔχει ἐν τινὶ τὸ ἐλλεῖπον οὐχ ὑπερήφανος μόνον ὁ ὑπερη ἀλλ' ἥδη καταγ τι δειχθείη πάγ

τα δέσα ἄν ἔξουσίαν καὶ ἀπὸ ρωμ τεί δὲ Ἰησοῦς λέγει τῷ Λαζάρῳ τεθνηκότι· «δεῦρο ἔξω.» καὶ ἄλλω· 8.6 «ἄφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι σου» καὶ ἄλλω· «ἔγώ σοι ἐπιτάσσω. ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ» τὸ δὲ τὸν θεὸν ταῦτα ποιεῖν δι' ἄλλου κατὰ τὸν ἐκείνων νοῦν δείκνυσι τὸν μὲν θεὸν πατέρα, οὐ αἱ νοήσεις ποιήσεις εἰσίν, μὴ δύνασθαι δι' ἔαυτοῦ τὸ πᾶν διαπεραίνειν δίχα τῆς ἐπικουρίας ἐκείνου τοῦ δι' οὐ ἢ ἐν ὧ ποιεῖ· τὸν δέ γε υἱὸν ὡς τι ἄψυχον ὅρ

γανον. 8.7 πῶς οὐ μέγα προσπτύσας καὶ τὰς χεῖρας ὑπτίας ἀντιθεὶς ταῖς οὐτωσι· ἀγρίαις δυσφημίαις ἀναχωρήσει δεδιώς μὴ ὑπόδικος γένηται τοῦ θείου δικαστ

ηρίου καὶ ἀκοη̄ς ἀπροαιρέτου χάριν;

9.ν Περὶ ὧν λέγουσιν αἱρετικοί· «πότε ὁ υἱὸς ἐγεννήθη καὶ τὸ πνεῦμα ἐξεπορεύθη;» καὶ τὰ λοιπά. 9.1 Τοσούτων τοίνυν καὶ οὕτω σαφῶν ἀποδείξεων οὔσων καὶ τῆς γραφῆς παραινούσης «ποικίλαις καὶ ξέναις διδαχαῖς μὴ παραφέρεσθαι», φεύγειν δὲ «τὰς κενοφωνίας», οἱ ἐτερόδοξοι ξοι συστήσαι ἀπὸ γραφῶντας τῆς θρησκείας αὐτῶν ἀποροῦντες καὶ · · · · · ὡσανεὶ μεθύοντες τῇδε κάκεῖσε τὸν ἐφ' ἐκάστῳ λόγον διαριπτούμενον ἔχοντες διάφορα σοφίσματα συνταγέντα αὐτοῖς κακοτέχνως καὶ κατὰ πολὺ μελετηθέντα προβάλλουσιν, ἐν οἷς ἐστι ταῦτα· 9.2 «τὰ σύμπαντα οὖν, φησίν, οὐκ ἐστιν ἐκ τοῦ θεοῦ;» 9.3 οἵς ἀποκριτέον· ἀλλ' οὐ γεννητικῶς ὁ υἱὸς οὐδ' ἐκπορευτικῶς καθὰ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οὐδὲ τοιούτων ἐστιν ἐνεργειῶν ἢ οὕτω περιβλέπτων ἡξιώθη συστάσεων . 9.4 εἶτα· «πότε οὖν ὁ υἱὸς ἐγεννήθη κ

αὶ τὸ πνεῦμα ἔξεπορεύθη;» τότε, ὅτε ὁ πατὴρ οὐκ ἐγεννήθη. εἰ γὰρ καὶ ἔξ αὐτοῦ, ἀλλ' οὐ μετ' αὐτόν. 9.5 καὶ ὡς ἀθέμιτον τὸ ζητεῖν γὰρ ἐν τόπῳ, ἐπειδὴ μήτε περὶ

ορ ὁ γεννήσας καὶ ὁ γεννηθείς, οὕτως οὐδὲ χρόνῳ. 9.6 θεὸς γὰρ ὁν ὁ υἱὸς καὶ λόγος τῷσαύτως καὶ τὸ πνεῦμα. 9.7 πῶς δέ, φησίν,

ὑ ντο, ἀλλὰ τοῦ ποιεῖν. ἐγεννήθη; τοῦτο—εἴ καὶ ἐγράφη περὶ μὲν τοῦ υἱοῦ· «ἐκ γαστρὸς πρὸ ἔωσφόρου ἐγέννησά σε», περὶ δὲ τοῦ ἀγίου πνεύματος· «πνεῦμα παρ' ἐμοῦ ἐκπορεύεται», καὶ εἴ Δαυὶδ ψάλλει· «τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν», καὶ εἴ λέγει ὁ Ἰωβ· «πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με, πνοὴ δὲ παντοκράτορος ἡ διδάσκουσά με», καὶ εἱ κύριος διδάσκει: «τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται», καὶ εἱ Παῦλος γράφει, πνεῦμα εἶναι αὐτὸ τοῦ θεοῦ ὡς ἀνθρώποις τὸ αὐτῶν—9.8 ὅμως οὕτω πάντα νοῦν ὑπερβαίνει ὅτι ὁ αὐτὸς ἀπόστολος Κορινθίοις γράφει· «τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως φανερώσαντι δι' ἡμῶν», ὡς μὴ πάσης τῆς γνώσεως ἡμᾶς διὰ τὸ ἀχώρητον, ἀλλ' οἶν τινος ἵνδαλματος ἡ αὔρας ὥσπερ μετασχόντας. 9.9 καὶ πάλιν· «βλέπομεν δὲ δι' ἐσόπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι» τὰ περὶ αὐτοῦ. καὶ μάλα εἰκότως. «δόξα γὰρ κυρίου κρύπτει λόγον» κατὰ τὸ θεῖον ὅητὸν ὑπερκειμένη ἀφράστῳ καὶ ἀπείρῳ λόγῳ πάσης αἰσθήσεως γενητῆς. 9.10 οὐ διὰ τὸ ἀβάστακτον μόνον. ἀλλ' ὅτι τὸ προαιώνιον καὶ πρὸ πάσης κτίσ

εως, εἱ μὴ ὑπὸ γραφῶν δεδήλωτο, τῇ κτίσει ἡγνοεῖτο. 9.11 καὶ πάλιν τοῖς αὐτοῖς τὸ δεύτερον εἰς τοῦτο παγκαλο· «ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τ

ὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὐ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου, ἐφικεσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν». καὶ ἐν τῇ πρώτῃ δὲ ἐπιστολῇ φησιν· «εἴτις δοκεῖ ἐγνωκέναι τι, οὕπω ἔγνω κα θὼς θεῖ γνῶναι». 9.12 τίς ἡ διαφορὰ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως;

εὐσέως; ως ὁ τρόπος ἐγνωστος οὕτω καὶ ἡ διαφορά, εἴγε δὴ ἄρα ἔξδον αὐτὸ τοῦτο ἀκούειν ἢ λαλεῖν, τὸ γὰρ αἰτίας τῶν ὑπὲρ πᾶσαν αἰτίαν καὶ νόησιν ἀποδιδόναι τολμηρόν· τὸ δὲ θαυμάζειν τὸ θεῖον καὶ φόβον εἶναι τὴν περὶ αὐτοῦ ἔννοιαν φοβερὰν νομίζειν, ἀσφαλές. 9.13 «Θέλων οὖν, φησίν, ἐγέννησεν ὁ θεὸς ἢ μὴ θέλων;» ἀλλ' ἡμᾶς χρὴ προειπεῖν τὸν σκοπὸν αὐτῶν καὶ οὕτως ἀποκρίνασθαι. 9.14 ὁ οὖν σκοπός ἐστιν, ἵνα πρὸς ἀκεραίους ἀπὸ ἐκατέρας λέξεως τὴν ἀντίθεσιν ποιῶνται. 9.15 ἦντε γὰρ δράξωνται τοῦ «μὴ θέλων ἐγέννησεν»—οὐδεὶς δὲ αὐτοῖς τοῦτο ἀποκρίνεται—λέγουσιν· «οὐκοῦν ὅ μὴ θέλει ὁ θεὸς ὑπομένει γεννήσας τὸν υἱόν, φύσεως ἀνάγκης εἰς τοῦτο ἀκοντα αὐτὸν περιαγούσης». 9.16 ἦντε δοθῆ αὐτοῖς τὸ «θέλων ἐγέννησεν ἐπάγουσιν»· «ἄρα ἡ γέννησις τοῦ υἱοῦ ἔξηπται τῆς πατρικῆς θελήσεως, δημιουργικῶς ὑπαρξίν αὐτῷ παρεχούσης». 9.17 ἡ δὲ ἀπόκρισις αὕτη ἀνουστάτη τυγχάνει. τῆς θελήσεως γὰρ καὶ τῆς ἀνεθελησίας καὶ πάσης ἔννοιας προτερεύει ὅ τε γεννήσας θεὸς καὶ πατὴρ τὸ τε «ἀπαύγασμα τῆς δόξης αὐτοῦ», ὁ υἱός· καὶ οὐδὲν τούτου μέσον καὶ ἐκείνου, ἔξ οὗ ἐστιν, ἐπινοηθῆναι δύναται. 9.18 Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ «εἰκὼν τοῦ θεοῦ». ἐστιν δὲ πάλιν ὁ υἱὸς οὐκ ἀρχομένη οὐδὲ πανομένη πρώτη ὑπαρξίς τῆς θελήσεως ἢ μὴ θελήσεως. 9.19 ἐγέννησεν οὖν ἐν τῇ ὑπὲρ βουλήν καὶ νοῦν φύσει. 9.20 Ἄλλὰ καὶ ἥδε ἡ πρότασις αὐτῶν ἀτοπίας ἀνάμεστος. ἥγεῖται γὰρ τοῦ μὲν θέλειν πάθος ἐπιθυμίας, τοῦ δὲ μὴ θέλειν μέν, ποιεῖν δέ, ἡ ἔξ ἀνάγκης βίᾳ μετὰ τοῦ προειποεῖσθαι τὴν βούλησιν καὶ πρὸ ἐκείνης τὴν νόησιν τῆς τοῦ πατρὸς ὑποστάσεως τῆς πάντη τε καὶ πάντως ἔχούσης συνυφεστὸς τὸ ἀπαύγασμα. 9.21 Πρὸς τούτω εἰ πιστεύουσι τὰ πάντα ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ γεγονέναι, οὐ προϋπάρχει ἡ βούλησις. ἀμήχανον γὰρ καὶ ἀδύνατον μὴ τὸν δημιουργὸν ὑφεστάναι καὶ μετέπειτα δεδόχθαι τὸ δι' αὐτοῦ δημιουργῆσαι. 9.22 Ἄλλὰ καὶ τοῦτο ἀσυνεσίας μεστόν. εἱ γὰρ αὐτός φησιν· «ἐγώ εἰμι καὶ οὐκ ἡλλοίωμαι», πῶς ἡ ἀναλλοίωτος φύσις ἀλλοίωσιν ὑποσταίη κατὰ τὰς ὑποστάσεις μη ἐν ταυτότητι τῶν προσώπων ἐστῶσα, ἀλλὰ κινουμένη καὶ μεταπίπτουσα; 9.23 "Ετι καὶ

τοῦτο. εἰ ἀληθές, ὡσπερ οὖν ἀληθές, τό «ἄπερ ἀν ὁ πατὴρ ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ νίδος ὄμοιώς ποιεῖ», ποιήσει καὶ ὁ νίδος ἄλλον νίόν, ἵνα πάντα ὄμοιώς τῷ πατρὶ ποιήσῃ.

9.24 εἰ δὲ οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ ποιεῖ, οὐκ ἔστιν κτίσμα οὐδ' ἡγεῖται αὐτοῦ πατρικὴ βούλησις. 9.25 Εἴποιμι καὶ ἔτερον· εἴ λέγει ὁ σωτήρ· «θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν νίὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον», οὐκ ἐκ θελήματος ὁ νίδος, ἀλλ' ὁ θεωρῶν αὐτόν. 9.26 τὸ γὰρ θέλημα μετὰ τὸν νίὸν κάνταῦθα εὑρίσκεται. 9.27 Ἀπεώσαιτο δ' ἀν καθ' ὅλου τις θάττον αὐτῶν καὶ τουτονὶ τὸν λόγον οὐκ ἐκ μόνων τῶν προλεχθέντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπαχθησομένων πρὸς ἡμῶν· τουτέστιν, εἴγε παραπλήσιον ἀντέρηται αὐτούς· «πότερον ποτὲ ὁ πατὴρ θελήσας ὑπάρχει ἢ οὔ?», τὰ ἵσα γὰρ ὧν ἐμελέτησαν ἀπαντήσει αὐτοῖς· πρὸς μὲν τὸ «οὐ θελήσας», δτι παρὰ σκοπὸν αὐτῷ συνέβη τὸ ὑφεστάναι, φύσεως ἀνάγκης εἰς τοῦτο αὐτὸν ἄκοντα περιτρεπούσης· πρὸς δὲ τὸ δεύτερον, δτι πρὸ τῆς θελήσεως οὐκ ἦν· ἀναχθήσεται γὰρ ἡ ὑπαρξίας αὐτοῦ εἰς τὴν βούλησιν αὐτοῦ· δημιουργικῶς αὐτόν, κατὰ τὰς βαττολογίας αὐτῶν, εἰς ὑπόστασιν περιελαυνούσης. 9.28 Ὄμοιώς καὶ ἄλλο, λέξει μόνον διαφέρον τοῦ πρὸ αὐτοῦ· «θελητῶς ὁ θεὸς ἀθάνατός ἔστιν καὶ ἀγαθὸς ἢ ἀνεθελήτως»· ἐπενεχθήσεται γὰρ τὰ αὐτά. 9.29 Κάλλιον δέ τις ποιήσει, εἰ συντόμως ἀποκρίνηται αὐτοῖς, μηδὲν ἐπισυμβαίνειν τῷ παντελείῳ θεῷ μηδέ τι ἀπολιμπάνειν αὐτόν· 9.30 καὶ ὡσπερ οὐ προηγεῖται τῆς πατρικῆς ὑπάρξεως καὶ ἀθανασίας καὶ ἀγαθότητος θέλημα, οὕτως οὐδὲ τῆς γεννήσεως· καὶ ἀπάδειν πάντα δόπσα τοιαῦτα τῆς περὶ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσεως· 9.31 περὶ δὲ τῶν κτιστῶν τὸν Δαυΐδ ἄδειν ἐν ριγῷ ψαλμῷ· 9.31 «ὁ θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἐν τῇ γῇ, πάντα δσα ἐθέλησεν ἐποίησεν», καί «πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας», τουτέστιν ἐν τῷ νίῷ, οὐχὶ δὲ ἐν θελήματι, 9.32 καὶ ἐν οβ' ψαλμῷ· «ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου, ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με καὶ μετὰ δόξης προσελάβου με», καὶ ἐν κθ'· «ὅτι ὄργῃ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ καὶ ζωὴ ἐν τῷ θελήματι αὐτοῦ», καί ἐν· «κύριε, ἐν τῷ θελήματί σου παράσχου τῷ κάλλει μου δύναμιν», καὶ ἐν ιζ· «ρύσεται με, δτι ήθέλησέν με». 9.33 Καὶ γὰρ δν τρόπον, ὑπάρχων ὁ πατὴρ ἀθάνατός τε καὶ ἀγαθός, βούλεται εἶναι ταῦτα καὶ βουλόμενός ἔστιν ταῦτα, οὐκ αἰτίαν, ἵν' οὕτω φράσω, τὴν βούλησιν ἔχων οὕτε μὴν ἀνεθελήτως ὥν· οὕτως οὐδὲ τοῦ γεννήσαι ἡ βούλησις αἰτία. 9.34 περὶ ήμᾶς δὲ τὸ τινὰ μὲν ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ ἐνεργείας, τινὰ δὲ ἐκ τοῦ ἐφ' ήμῖν θελήματος ἔχειν· 9.35 καὶ γὰρ οὐ βουλήσει μὲν τῇ ἑαυτῶν, ἀλλὰ τῇ τοῦ θεοῦ κτώμεθα τὸ συνεστάναι ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ τὸ εἶναι λογικοί· 9.36 οἱ γὰρ οὕποτε δντες πῶς εἶχομεν βούλεσθαι ἢ μὴ βούλεσθαι; 9.37 προαιρέσει δὲ ίδιᾳ ἔχομεν τὸ εἶναι καλοὺς ἢ κακούς, ἐπιστήμονάς τε κατ' ἐπιτηδειότητα ἢ ἀνεπιστήμονας κατὰ ραθυμίαν. 9.38 Ἐληλύθασιν δὲ ἐπὶ τὸ κεφάλαιον τοῦτο οὐκ ἀτρεκεῖ θεωρήματι παραδεχόμενοι τό «οὐτός ἔστιν ὁ νίός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ὧ εὐδόκησα», ἐπεὶ ἀν αὐτόθεν εἶχον τῆς ὄρθῆς πίστεως ἄγκυραν βεβαίαν. 9.39 νυνὶ δὲ φάσκουσιν, δτι τό «ἐν ὧ εὐδόκησα» δείκνυσι κτίσμα τὸν νίόν.

9.40 καὶ μὴν πρὸς τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ ὅλον νένευκε τὸ νόημα. 9.41 ἐπειδὴ γὰρ λέγοντι αὐτῷ· «νίδος θεοῦ είμι» ἀντεφθέγγοντο· «βλασφημεῖς», ἐπεψηφίσατο αὐτῷ ὁ πατὴρ δτι «οὗτος μόνος ἔστιν ὁ νίός μου γνήσιος». 9.42 Τὸ γὰρ «οὐτός» καὶ τό «ἀγαπητός» καὶ τὸ μετὰ ἄρθρου ὠνομάσθαι «νίός» τοῦτο δηλοῖ· ἐν τούτῳ, φησίν, εὐδόκησα διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν ὑμῖν πορισθῆναι. 9.43 κἄν περὶ τῆς θεότητος δὲ ἐκλάβῃ τις τό «εὐδόκησα», τὸ σόφισμα αὐτῶν ἀκυροῦται· ἐπείπερ οὐ πᾶσα λέξις ὥθεται παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ μάλιστα περὶ τοῦ θεοῦ λόγου κοσμικοῦ ἔθους ἀποτελεῖ νόημα. 9.44 Ἐπειτα εἰ ἐπὶ τῷ ἥδη δντι νίῷ ἔλεγεν· «ἐν ὧ εὐδόκησα», οὐκ αἰτία ἡ εὐδοκία τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ εὑρίσκεται. 9.45 Ὡστε δὲ σαφέστερον τὸ ὑπὸ τῆς τοιαύτης λέξεως δηλούμενον γενέσθαι, μάρτυρι χρησώμεθα τῷ ψάλλοντι ἐν ρμθ' ψαλμῷ· «ὅτι εὐδοκεῖ κύριος ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ». 9.46 οὐ γέγονεν δὲ ἡ εὐδοκία πρὸ τοῦ λαοῦ,

ἀλλὰ μετ' αὐτόν. 9.47 τότε γάρ εύδοκει ἐν αὐτῷ καὶ εἰρήνην καὶ χάριν ἔπειμπεν, ὅτε ὄρθως αὐτῷ ἐλάτρευεν· ὅτε δὲ μὴ ὄρθως, τούναντίον ἡ νῦν προφητεύει· «ὅταν ἀπέκτεννεν αὐτούς, τότε ἐξεζήτουν αὐτόν»· καὶ ἐν μγ' ψαλμῷ· «ὁ βραχίων αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς, ἀλλ' ἡ δεξιά σου καὶ ὁ βραχίων σου καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου, ὅτι εύδοκησας ἐν αὐτοῖς», «δεξιὰν καὶ βραχίονα τοῦ θεοῦ» καὶ «φωτισμὸν τοῦ προσώπου αὐτοῦ» τὸν νίὸν ἀνειπών· 9.48 καὶ ἐν ρε' ψαλμῷ· «μνήσθητι ἡμῶν, κύριε, ἐν τῇ εύδοκίᾳ τοῦ λαοῦ σου».

10.v Περὶ τοῦ λέγειν· «Εἰ δλος ἐστὶ γεννητικὸς ὁ ἀγέννητος θεός, οὐκ οὐσιωδῶς ἔγεννησεν» καὶ ὅτι «Εἰ μετεβλήθη ἡ οὐσία αὐτοῦ εἰς γέννημα, οὐκ ἀμετάβλητος ἡ οὐσία τοῦ θεοῦ». 10.1 Αὐτῶν καὶ τοῦτο ἐστι τὸ εἰκαῖον καὶ πλημμελές λέξειν τοιαῖσδε τεθέν· 10.2 «εἰ δλος ἐστὶ γεννητικὸς ὁ ἀγέννητος θεός, οὐκ οὐσιωδῶς ὁ γεννηθεὶς ἔγεννηθη, δλης ἔχούσης τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸ γεννᾶν, ἀλλ' οὐ τὸ γεννᾶσθαι.» 10.3 ἀλλ' ἀκούετωσαν δτιπερ «εἰ δλον ἐστὶ γεννητικὸν τὸ φῶς, οὐκ οὐσιωδῶς τὸ ἀπαύγασμα γεννᾷ, ἀλλ' ἔξωθεν προσλαμβάνει, δλης ἔχούσης τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸ γεννᾶν, ἀλλ' οὐ τὸ γεννᾶσθαι». 10.4 εὶ δὲ τὸ φῶς οὐ προσλαμβάνει ἔξωθεν τὸ ἀπαύγασμα, ἀλλ' ἐκ πάσης τῆς οὐσίας αὐτὸ γεννᾷ ἀδιαστάτως, οὐδ' ὁ θεὸς ἐπεκτήσατο ἔξωθεν τὸν νίον, ἀλλ' ἔξ δλης τῆς ὑποστάσεως ἔγεννησεν ἀδιαστάτως, ἄτε ἀσώματος. ὅθεν ἀληθῶς ἐστι πατήρ. 10.5 Ἐπάγουσι πάλιν, πανταχοῦ τὴν ἐναντίαν τάξιν τῆς γραφῆς διώκοντες· «εἰ μετασχηματισθεῖσα ἡ οὐσία τοῦ θεοῦ γέννημα λέγεται, οὐκ ἀμετάβλητος ἡ οὐσία αὐτοῦ, τῆς μεταβολῆς ἐργασαμένης τὴν τοῦ νίου ἰδιοποίησιν.» 10.6 Ἄλλ' οὐδεὶς οὐδὲ τοῦτο συγχωρεῖ αὐτοῖς λέγειν. ἀλλότρια γάρ εἶναι ταῦτα Χριστιανῶν ἡ μνημονευθεῖσα ἐλέγχει γραφή, παντὶ αἱρετικῷ ἀντιβαίνουσα παγχαλέπῳ πάθει. 10.7 εὶ γάρ μετασχηματισάμενον τὸ φῶς ἀπαύγασμα γίνεται, οὐκ ἀμετάβλητον τὸ φῶς, τῆς μεταβολῆς ἐργαζομένης τὴν τοῦ ἀπαύγασματος ἰδιοποίησιν. 10.8 Εἰ δὲ οὐ μεταβληθὲν τὸ φῶς ἀπαύγασμα γεγέννηκεν, μεῖναν καὶ αὐτὸ φῶς καὶ ἔχον τὸ ἀπαύγασμα συμφύτως ἔξ αὐτοῦ τέλειον, καὶ ὁ θεὸς μένει ἀτρέπτως θεός, ἀπαύγασματος ἰδίου τυγχάνων πατήρ, οὔκετι ἔξωθεν αὐτὸ προσλαβών, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας γεννήσας τέλειον. 11.v Περὶ τῶν φλυαρούντων ὡς «ἐκ τῆς πατρὸς ὄνομασίας παρηλλαγμένη ἐστὶν ἡ οὐσία αὐτοῦ τοῦ νίοῦ». 11.1 Αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ἀνακυκλοῦντες καὶ ἔως τοῦ παντὸς παρασημαίνοντες τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος, ἀφιλό

θέως καὶ τοῦτο φάσκουσιν· 11.2 ὃν τὰ ὄνόματά ἐστι διάφορα, τούτων παρηλλάχθαι καὶ τὰς οὐσίας ἀνάγκη. 11.3 φησὶν γάρ· «ἡ πατήρ λέξις οὐ σημαίνει τὴν νίον οὐδ' αὐτὸν νίον ὄνομασία δηλοῖ τὴν πατρὸς ὑπόστασιν.» 11.4 Ἀκουέτωσαν δέ, ἐν μέν, ὅτι, εἰ μὴ καταλλήλω προσηγορίᾳ πεφανέρωντο αἱ θεῖαι ὑποστάσεις, ποιῶ συμβόλῳ ἄν τις χρησάμενος, μὴ λέγων τὴν πατρὸς προσηγορίαν, ἐμήνυσεν αὐτόν τε τὸν πατέρα καὶ ὅτι νίὸν ἔχει; ἡ μὴ ὄνομάζων τὴν νίον καὶ πνεῦμα προσηγορίαν, προσεφώνησεν αὐτόν τε τὸν νίὸν ἡ τὸ πνεῦμα καὶ ὅτι ὁ μὲν νίος πατέρα ἔχει, τὸ δὲ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ἐστιν πνεῦμα; 11.5 Ἐτερον δέ, ὅτι ἐπὶ τῆς ἀγίας τριάδος-πλὴν τοῦ πατέρα λέγεσθαι τὸν ἀληθῶς δντα τοῦτο, καὶ τοῦ μονογενῆ καλεῖσθαι τὸν φυσικῶς γεννηθέντα, καὶ τοῦ πνεῦμα θεοῦ προσαγορεύεσθαι τὸ ἀκριβῶς τοῦτο, δέ κεκληται, τυγχάνον τοῦ πατρός-τάλλα πάντα ὄνόματα καθέστηκεν τὰ αὐτά, ὡς τὸ θεός, κύριος, ἄγιος, δίκαιος, ἀγαθός, φῶς, ζωή.

11.6 Οὐκοῦν τούναντίον, ἐπὶ τῆς μακαρίας τριάδος μόνης, ὃν τὰ ὄνόματά ἐστιν τὰ αὐτά, τούτων καὶ ἡ οὐσία μία καθέστηκεν· ἵν' ἀκολουθῇ τὸ ὑπὸ δμοίου δμοίον χαρακτηρίζεσθαι.

11.7 τῷ γάρ ἀληθινῷ καὶ ἀΐδιῳ φωτί, πρὸς τὸ ἀληθινὸν καὶ ἀΐδιον φῶς, καὶ τῇ δντως .....

15.1 «ἐγὼ ὁ θεός, καὶ οὐκ ἐστιν ἄλλος πλὴν ἐμοῦ. δίκαιος καὶ σωτήρ οὐκ ἐστιν πάρεξ ἐμοῦ. ἐπιστράφητε πρὸς με καὶ σωθήσεσθε, οἱ ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς. ἐγὼ εἰμι ὁ θεός, καὶ οὐκ ἐστιν ἄλλος. κατ' ἐμαυτοῦ ὀμνύω· ἡ μὴν ἔξελεύ σεται ἐκ τοῦ στόματός μου δικαιοσύνη καὶ οἱ λόγοι μου οὐκ ἀποστραφήσον ται, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα γλῶσσα ὀμιεῖται τὸν θεόν», ὅ

έστιν ἐπιγνώσεται τὸν θεὸν ἡ «έξομολογήσεται τῷ θεῷ». 15.2 οὐκ ἔστιν οὖν ἔμπροσθεν τοῦ νίοῦ ὁ θεὸς καὶ πατήρ, οὐ τῷ ἀνάρχῳ, οὐ τῇ οὐσίᾳ, οὐ τῇ δόξῃ, ἀλλ' ἐπ' ἵσης, πλὴν εἰ μή που τῷ τῆς πατρότητος λόγῳ. 15.3 ὅτι γὰρ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τὰ ῥήματα, ὁ θεοπέσιος Παῦλος Ῥωμαίοις γράφων ἐσαφήνισεν οὕτως εἰπών· «πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ καθὼς γέγραπται· «ζῶ ἐγώ, λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἔξομολο γήσεται τῷ θεῷ»». 15.4 Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ θεολόγος Ἰωάννης ἐν μὲν τῷ εὐαγγελίῳ εἶπεν· 15.4 «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἐν ὁ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία αὐτὸν οὐ κατέλα βεν». 15.5 ἐν δὲ τῇ Ἀποκαλύψει· «ὁ ὁν καὶ ὁ ἐρχόμενος κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ». 15.6 Τό **«οὐ ὁν»** σημαίνει τὸ ἀεὶ δὲν τῆς θείας ὑποστάσεως καθὰ καὶ ἀλλαχοῦ ἔφαμεν. ἀόριστος γὰρ ἡ λέξις, δῆθεν ὄνομα ἔαυτοῦ ὁ θεὸς εἶπεν τό **«οὐ ὁν»**. 15.7 Τό **«ἐν ἀρχῇ ἦν»** ποιεῖ προῦπτον καὶ σφόδρα γε συμφανὲς τὸ ἄτοπον καὶ φευκτὸν τοῦ **«ἡν ὅτε οὐκ ἦν»**. ἡ γὰρ λέξις ἡ **«ἡν»** ἀπαρέμφατος ἐστιν. ῥωμαϊστὶ δὲ ἡ ἀπαρέμφατος ἐκ δύο λέξεων σύγκειται· πλησθιαμπερφεξτῆς, ἐρμηνεύεται δέ· πλέον ἡ τέλειος. 15.8 ὥστε νῦν ἀπαιτεῖ νοηθῆναι ὑπεράχρονος ἡ ἄναρχος. τὸ γὰρ οὐκ ὁν ἐν τῇ ἀρχῇ εἴ τις ἀν εἴποι, ἀρχῇ ποτε ἀναίτιος οὐκ ἦν. καὶ πάλιν, ὁ μηδέπω ὁν χρόνος τοῦ ποιήσαντος αὐτὸν πῶς εἶναι μέτρον δύναται; 15.9 Τό **«ἡν πρὸς τὸν θεόν»** παριστᾶ, ἦν υἱὸς ἔχει πρὸς θεὸν πατέρα φύσεως οἰκειότητα, καὶ τό-ἀφ' οὐ ἦν, εἰ θέμις οὕτως εἰπεῖν, ὁ αὐτογενῆς πατήρ-συνυπάρχειν αὐτῷ τὸν ἔξ αὐτοῦ υἱόν. 15.10 ἐρρωμένως δὲ νοηθείη ἀν τό **«ἡν πρὸς τὸν θεόν»**, ὅτι κατὰ τὸν θεὸν ἦν ἄναρχος, ἀγένητος, ἀχώρητος, ἀγαθός, ἀθάνατος, παμβασιλεύς. εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἔχει ἐπὶ τῆς βρυθείσης σοφίας ταύτης, οὐχ ἔξει οὐδ' ἐπὶ τῆς πηγῆς τῆς βρυσάσης τὴν σοφίαν. ἔχει δὲ οὕτως ἐπ' ἀμφοῖν. 15.11 ἐπιφανῆς γὰρ καὶ βέβαιος καὶ ἀπερίεργος καὶ πρὸς τὸ θεῖον ὄρῶν μόνον ὁ σκοπὸς καὶ ὁ θεοπαράδοτος λόγος τοῦ Ἰωάννου. 15.12 Τό **«θεὸς ἦν ὁ λόγος»** συνιστᾶ τὸ οὐσιώδη εἶναι τὸν λόγον καὶ θεὸν εἶναι οἵος ἐστιν θεὸς ἐκεῖνος οὐ λόγος ἐστίν· καὶ αὐθις τὸ ἀναίτιον. 15.13 Τό **«πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἔν»** ἀποφαίνει αὐτόν, ώς ἡδη ἐλέχθη, μονονουχὶ δημιουργόν, ἀλλ' ὅτι καὶ οὐκ ἐκτίσθη. 15.14 εἰ γὰρ μηδὲ ἐν κτιστὸν χωρὶς αὐτοῦ τὸ εἶναι ἐδέξατο, παντί που δῆλον ώς αὐτὸς οὐκ ἐγένετο, ἀλλ' ἐγεννήθη θεϊκῶς. καὶ γὰρ ἀμήχανον ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι ἥκειν τὸν ὑπαρξίν τοῖς ὄλοις καὶ τοῖς λογικοῖς οὐσίωσιν καὶ ἀθανασίαν δεδωκότα. οὐδὲν γὰρ κτιστὸν οὐσιοῦν ἡ ἀπαθανατοῦν ἡ λογικοὺς ποιεῖν δύναται· ἀλλ' ἐκ τῆς ἡδη παρὰ τοῦ θεοῦ ἔξ οὐκ ὄντων παραχθείσης οὐσίας χρυσοῦ ἡ ἀργύρου ἡ χαλκοῦ ἡ σιδήρου ἡ ξύλου ἡ λίθου δημιουργοῦ ἄψυχον καὶ ἄλογον, ἀνδριάντα τυχὸν ἡ τι ἔτερον· 15.15 αὐτὸ δέ, οὐσίαν μὴ οὖσαν προοίσαι ἡ ἔμψυχον καὶ λογικὴν ἀναδεῖξαι μόνης τῆς πανδυνάμου καὶ αὐτοτελοῦς μιᾶς θεϊκῆς φύσεως ἴδιον καὶ ἐξαίρετον τυγχάνει δν. 15.16 ἐποίησεν δὲ δι' αὐτοῦ ὁ πατήρ ώς φῶς δι' οἰκείου ἀπαυγάσματος καὶ ώς νοῦς διὰ λόγου. 15.17 Τό **«ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν»** ἐπεκδιδάσκει ὅτι αὐτός ἐστιν ἀνάρχως, ἡ ζωὴ τῆς μιᾶς καὶ ἀνωτάτω φύσεως ὑπάρχων, καὶ μηδαμῶς ὄντων πάντων αἴτιος ών τῶν ὄντων. διὸ καὶ αὐτός φησιν· **«ἐγώ εἰμι ἡ ζωὴ, ἐγώ εἰμι τὸ φῶς»**. 15.18 φιλοτιμεῖται δὲ τῷ ἀνάρχῳ τὰς μαρτυρίας τοσαυτάκις εἰπών τό **«ἡν»**, ἵνα τῇ συνεχείᾳ τῆς τοιαύτης φωνῆς ἡ αἴρετικῶν τὰς κωφὰς ἀκοὰς διανοίξῃ ἡ μηδὲν περὶ τοῦ **«ἡν ὅτε οὐκ ἦν»** ἐν τῇ μελλούσῃ καθολικῇ καὶ ἀπαρεγκλίτῳ διαγνώσει πρόφασις ὑπολειφθείη. 15.19 Τό **«καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων»** ἐκπαιδεύει αὐθις τὰ αὐτά. φησιν γάρ· αὕτη ἡ ἀγένητος ζωὴ σύστασις τῆς γενητῆς ἀνθρώπων φύσεως ὑπάρχει. 15.20 Τό **«καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία αὐτὸν οὐ κατέλαβεν»** οὐκ ἀνέχεται τῶν αἴρετικῶν δοξασμάτων. οὐ κρυφίως γὰρ καὶ ἄγαν δριμέως δηλοῖ, ώς ὄνπερ ἀν τις προχρόνιον χρόνον ἡ ἀκαιριαίαν ῥοπὴν ἡ προαιώνιον αἰώνα ὑπολάβῃ, φαίνει ἀιδίως ώς ἀχώριστον ἀπαύγασμα τοῦ θεοῦ, καὶ οὐποτε σκοτία ἀνυπαρξίας αὐτὸ

κατέλαβεν. 15.21 Τό «ό παντοκράτωρ» ούδε ἔρμηνείας δεῖται. δείκνυσι γὰρ ἀδιαίρετον ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν πατέρα καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα αὐτοῦ τὴν βασιλείαν καὶ εἶναι «ἐπὶ πάντων θεόν». 15.22 Τό «ό ἐρχόμενος» τὸν υἱὸν δηλοῖ μέλλοντα ἐρχεσθαι τὸ δεύτερον καὶ «κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς». 15.23 Συνιστῶν τοίνυν καὶ ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης, ὅτι τό «ό ὥν» περὶ τοῦ υἱοῦ εἴρηται, δηλοῖ τῷ δεσπότῃ: «σὺ εἰ» ἀντὶ τοῦ ἐκεῖνος ὁ ὥν, ὃν καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ σε ὄντα τῆς παρθένου θεὸν ἐπιγνοὺς αὐτὸς ἐγὼ ἐν τῇ νηδού τῆς στείρας ὡν διὰ τῆς σκιρτήσεως προσεκύνησα «ἢ ἔτερον προσδοκῶμεν;» 15.24 Καὶ ἐν τῇ πρώτῃ δὲ ἐπιστολῇ Ἰωάννης ὁ φίλος καὶ ἀπόστολος τοῦ κυρίου γράφει: «ὅ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς—καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν—ὅ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν καὶ ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν. καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

15.25 Πρόσχες καὶ αὖθις τῷ πλήθει τοῦ «ἥν», καὶ ὡς κοινωνίαν σωτηρίας οὐκ ἔχουσιν μετὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ μονογενοῦς οἱ μὴ ὄμοιογοῦντες κατὰ φύσιν υἱὸν εἶναι αὐτὸν συνάναρχον τοῦ θεοῦ. 15.26 πρὸς ταύτην γὰρ ἡμῖν τὴν πίστιν τὴν παραδοθεῖσαν ἐν τῇ μυσταγωγίᾳ τοῦ φωτίσματος παρὰ τοῦ πάντων δεσπότου ἐστὶν ἡ κοινωνία ἡν Πέτρος ἔγραψεν: «ἴνα γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως». τὸ γὰρ κτίσμα καὶ ὑπὸ χρόνον ὃν οὐ θεία φύσις ἐστίν. 15.27 Μέμνησο δὲ πρὸς τούτοις, ὅτιπερ «τὴν κοινωνίαν ἡμῶν» εἶπεν «μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ», ἰσοτίμως, καὶ οὐχί «διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ». 15.28 Καὶ ὁ Ἄμως δὲ προφητεύων «παντοκράτορα» ὄμοιώς τὸν υἱὸν ὄνομάζει οὕτω που λέγων: «ό οἰκοδομῶν εἰς οὐρανὸν τὴν ἀνάβασιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ ἐπὶ γῆς θεμελιῶν, ὃ προσκαλούμενος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης καὶ ἐκχέων αὐτὸν ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, κύριος, ὁ θεός, ὁ παντοκράτωρ ὄνομα αὐτῷ». 15.29 Περὶ ἡς ἀναβάσεως ψάλλει καὶ Δαυΐδ· «ἀνέβη ὁ θεός ἐν ἀλαλαγμῷ, κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος». 15.30 Ἄμφω ταῦτα περὶ τοῦ υἱοῦ. ὃ γὰρ πατήρ οὔτε κατέβη οὔτε ἀνέβη, ὡς ὁ ἀπόστολος ἔρμηνει γράφων ὅδε: «τὸ δὲ «ἀνέβη» τί ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον; ὁ καταβὰς αὐτός ἐστιν καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα» ὡς πάντων φησὶν ὑπερανεστηκὼς καὶ ὑπερφέρων ὄμοι τῷ τεκόντι πατρί, ἄτε ἀγένητος. 15.31 φανερὸς γάρ ἐστι τοῦτο νοήσας, ἀφ' ὃν καὶ αἱ νοεραὶ δυνάμεις, ἐπειδὴ κτίσματα μεμετρημένα τυγχάνουσιν οὖσαι ἐν οὐρανῷ, ἀλλ' οὐχ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, οὐδὲ πληροῦσαι τὰ πάντα εἰσίν.

15.32 Καὶ Σοφωνίας «παντοκράτορα» ὠσαύτως ἀναγορεύει αὐτὸν λέγων: «αὗτη αὐτοῖς ἀντὶ τῆς ὕβρεως αὐτῶν, διότι ὡνείδισαν καὶ ἐμεγαλύνθησαν ἐπὶ τὸν κύριον τὸν παντοκράτορα. ἐπιφανήσεται κύριος ἐπ' αὐτούς, καὶ ἔξολο θρεύσει κύριος πάντας τοὺς θεοὺς τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς, καὶ προκυνήσουσιν ἔκαστος ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ». 15.33 Καὶ Μαλαχίας ἐπομένως ἐκ προσώπου τοῦ δεσπότου φάσκει: «διότι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ ἔως δυσμῶν δεδόξασταί μου τὸ ὄνομα ἐν τοῖς ἔθνεσιν καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσάγεται τῷ ὄνοματί μου καὶ θυσία καθαρά. διότι μέγα τὸ ὄνομά μου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, λέγει κύριος παντοκράτωρ. ὑμεῖς δὲ βεβηλοῦτε αὐτό».

15.34 Ἡ γὰρ μνήμη τῆς τε ἐπιφανείας καὶ τοῦ δοξάζεσθαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, τὸν υἱὸν σημαίνεσθαι δείκνυσιν, οὐ τὸ ὄνομα βεβηλοῦσιν Ἰουδαῖοι σὺν τοῖς κτισματολάτραις, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἀκολουθία παντοκράτορα αὐτὸν εἶναι βούλεται, καθὸ εἰκὼν καὶ μονογενῆς παντοκράτορος κεχρεωστημένος τὸ καὶ ἐν τούτῳ εἰκὼν νοεῖσθαι τοῦ παντοκράτορος. 15.35 Καὶ Παῦλος δὲ Ἐβραίοις γράφει: «ὅς ὣν ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ πατρός», τοῦτ' ἐστιν

συνάναρχος καὶ διούσιος. ἵνα γὰρ τὰ ἀπαράβλητα παραβολικῶς πως παραδειχθείη, εἰ κἄν οὕτω ποσῶς εἰς νοῦν δεχθείη τὸ ὑπὲρ νοῦν, ἐρῶ— τὸ μέγα καὶ μόνον μέγα μικρῷ συμβάλλων— ὡς ἄμα τε ἥλιος, ἄμα ἐξ ἥλιου φύσεως καὶ ἐξ ὅλου τοῦ δίσκου ἀμερίστως καὶ ἀδιαστάτως καὶ ἰσομέτρως ὅλον τὸ φῶς συνεκφαίνεται καὶ συνενεργεῖ καὶ συμπαρέχει τὴν θέρμην τοῖς αἰσθήσεως δεκτικοῖς, καὶ τῆς τοῦ προέντος οὐσίας τὸ ἀμέσως καὶ οὐχ ὕστερον προχεόμενον καὶ συμπροϊόν καὶ συνυφιστάμενον φῶς ὅλην ἐν ἑαυτῷ διεκφαίνει τὴν ποιότητα. 15.36 Εἰ δέ, πρὸς τὸ εἴκον ἐκείνοις, «ἢν ὅτε οὐκ ἦν» τὸ ἀπαύγασμα, ποῦ ἡ ἀπαύγαζουσα αὔτὸ ὑπόστασις τοῦ φωτός; συνδιολισθήσει γάρ που πάντως ἐκείνῳ τοῦτο. καὶ μὴν καὶ Δανιὴλ προφητεύων εἶπεν· «καὶ φῶς μετ' αὐτοῦ ἦν» ἀντὶ τοῦ «ὁ υἱὸς μετὰ τοῦ πατρός». 15.37 Τοῦτο γὰρ μάλιστα δείκνυσιν τὸ ἀσυνείκαστον καὶ μέγα τῆς θεότητος, δτὶ συνάναρχον αὐτοῦ καὶ σύναρχον διοῦ δὲ καὶ τέλειον καὶ ἀπαράλλακτον ἀπαθῶς ἐγέννησεν ὁ πατήρ. 15.38 κτίσματος γὰρ ἴδιον καὶ οὐ κτίστου, τρεπτοῦ καὶ οὐκ ἀτρέπτου, ὑπὸ κρίσιν καὶ οὐ κριτοῦ, ζωοποιούμενου καὶ οὐ ζωοποιούντος, ὑπὸ ἀμαρτίαν καὶ οὐ θεοῦ τὸ μὴ οὕτως γεννηθῆαι καὶ γεννηθῆναι.

15.39 εἰ γὰρ αὐτός, οὕπω ἐνεργείας ἄλλης οὐδεμιᾶς γενομένης, «ἐποίησεν τοὺς αἰώνας», οἱ ἐκ τῶν χρόνων ἀποτελοῦνται, καὶ τοῖς πᾶσιν ἀρχὴν ἐπέθηκεν, οὐδὲν δὲ πρὸ τῶν χρόνων καὶ αἰώνων νοεῖσθαι δύναται εἰ μὴ ἡ ἀκατάληπτος καὶ ἀληθῶς μόνη πρωτίστη καὶ πρωτουργὸς φύσις ἡ μόνως οὖσα ἄναρχος καὶ αἰώνιος καὶ ὕφεσιν πρὸς ἔτεραν οὐκ ἔχουσα, πῶς οὐκ ἀνάρχως ἐκ τῆς ὑποστάσεως γεννηθῆναι πιστεύεται τοῦ πατρὸς καὶ οὐκ ἐκ τῆς ἐνεργείας; 15.40 χρόνου γὰρ οὐ διορίζοντος οὐκ ἔστιν πρότερον καὶ ὕστερον, ἀλλ' ὁ μὴ ὃν ὑπὸ χρόνου ἄναρχός ἔστιν, δὲ ἄναρχος ἄκτιστος. 15.41 ὥσπερ γὰρ οὐκ ἔστι χρόνος ἀγένητος, οὕτως οὐδὲ κτίσις ἄχρονος, ἀλλ' ἔχει μέτρον τὸν χρόνον· σὺν αὐτῇ γὰρ καὶ ὁ χρόνος γέγονεν. καὶ εἰκότως πάντα μὲν ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦ μετρεῖται ὡς δεύτερα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενός, ἐπειδὴ ἄναρχος καὶ φύσει θεός. 15.42 Τὰ δὲ ἵσα θεωρεῖται καὶ περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος. οὐ γὰρ γέγραπταί ποτε «ἔξεπορεύθη», ἀλλ' «ἔκπορεύεται». πῶς δὲ αὐτὴ ἡ ζωὴ ζωοποιεῖται ἢ τὸ ἀληθινὸν φῶς φωτίζεται; 15.43 Ἡν δὲ ἄρα τὸ τε θεῖον φῶς καὶ «ζωὴ αἰώνιος» ἀεί, καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν λέγει ὁ ἀψευδῆς καὶ μέγας θεός. 15.44 οὐ μὴ ἦν ὅτε «ἀπαύγασμα δόξης καὶ χαρακτῆρα ὑποστάσεως καὶ εἰκόνα ἀγαθότητος καὶ δύναμιν καὶ σοφίαν καὶ δικαιοσύνην θεοῦ» ἢ ὑπάρχειν τὸν αὐτὸν μονογενῆ Παῦλος μαρτυρεῖ οὐκ εἶχεν ὁ πατήρ, ἀλλ', ὁ μὴ προσῆκεν εἰπεῖν, ὕστερον διτοῦν προσέλαβεν. 15.45 εἰ δὲ εἶχεν, ἦν ἀεὶ ὁ ταῦτα ὃν μονογενῆς. 15.46 οὕτε γὰρ ὁ ταῦτα ὃν ἐκτὸς τοῦ θεοῦ οὔτε ὁ θεὸς χωρὶς τοῦ ὄντος αὐτοῦ ταῦτα ποτε νοηθῆναι δύναται. ταῦτα δὲ ὑπάρχει ὁ μονογενῆς, οὐ καθάπερ ἔξις ἢ ἐπιτηδειότης, ἀλλ' οὐσιωδῶς, καθὰ προείρηται. 15.47 Εἰ δὲ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς κοσμογονίας τὰ πρῶτα δένδρα σὺν τοῖς ἐξ αὐτῶν καρποῖς συνυπέστη—καὶ παράδοξον οὐδέν, εἰ σὺν τῇ ρίζῃ ὁ καρπὸς συνανέτειλεν, πῶς ἀμήχανον κατ' ἀρχὰς τὸν εὐμήχανον πατέρα μὴ ἔγκαρπον γεγενήσθαι τοῦ ἰδίου υἱοῦ καὶ εὐθὺς ἐκ τῆς δόξης τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ συνεκλάμψαι τὸ ἀπαύγασμα; 15.48 καθὰ οὖν αὐτοῦ ἡ τῆς ἐνανθρωπήσεως κάτω γέννησις ἐτέρᾳ γεννήσει οὐ συγκρίνεται—ἐκ παρθένου γὰρ ἄρευστος, ἀπήμαντος, ὅπερ ἡ φύσις ἡμῶν οὐκ ἔχει—, οὕτω καὶ ἡ ἄνω γέννησις ἀκατάληπτος ὑπὲρ τὸ πλέον καὶ πᾶσαν ἔξαλλάτουσα γέννησιν ὑπάρχει. καὶ οὕτε ἀπιστεῖν χρὴ οὕτε μὴν ζητεῖν ἢ ἐξηγεῖσθαι τὸν τρόπον ἡμῖν ἀσφαλές τοῖς εἰπεῖν μὴ δυναμένοις, πῶς παρθένος ἐτεκεν μείνασα παρθένος μήτε δὲ τὴν ἴδιαν ἡμῶν γέννησιν ἐπισταμένοις. 15.49 ὅπου γε καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς εἰ ἐγινώσκομεν, οὐ πάντως καὶ τὴν τοῦ θεοῦ, ἥτις καὶ ταῖς ἐπουρανίοις δυνάμεσιν ἀκατάληπτος οὖσα τυγχάνει. 15.50 Διὸ σὺν ἐκπλήξει ὁ προφήτης φησὶν περὶ μὲν τῆς κάτω γεννήσεως· «καὶ ἀνθρωπός ἔστιν καὶ τίς γνώσεται αὐτόν;» ἀντὶ τοῦ οὐδείς. 15.51 περὶ δὲ τῆς ἄνω· «τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς ἐξηγήσεται, δτὶ αἱρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ;» τὴν γέννησιν γενεάν, τὴν ὄπαρξιν ζωήν, τὸ ὑπερεξεπήρθαι ἀμέτρως ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ὑπερφέρειν παντὸς νοῦ «αἱρεται ἀπὸ τῆς γῆς» καλέσας μυστικώτατα. 15.52 δτὶ γὰρ παντὸς χρόνου, ὃν ἢν νοήσῃ τις πολλὰ κυκλεύσας τῇ

διανοίᾳ, ἀπεράντως ἀνώτατος καὶ ποσότητος πάσης ἀσυγκρίτως ἀμείνων καὶ τὴν οὐσίαν ἀπερινόητος καὶ πάντοθεν ἄποπτος εἰς ἅπαν καθέστηκεν—αὐτὸς ἔαυτὸν περιβαλῶν καὶ οὐδὲν ἔαυτοῦ ἔξωθεν ἔχων—, καὶ παραχωρεῖ τῷ τοσούτῳ ἀκαταλήπτῳ καὶ ἡ ἀγγέλων πληθύς, καὶ πᾶς οὐρανίων ταγμάτων δῆμος ἐκβοῶσιν ὡδί· ὁ μὲν Δαυΐδ ἐν ιζ' ψαλμῷ· «ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ καὶ κύκλῳ αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ», ἡ δὲ ὡδὴ Ἀμβακούμ· «ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ», 15.53 ὁ δὲ Ματθαῖος «οὐδείς» φησίν «γινώσκει τὸν νιόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγι νώσκει, εἰ μὴ ὁ νιός».

15.54 Τὸ μὲν γὰρ τεχθὲν παρὰ τῆς κτίσεως κατὰ κοινωνίαν ἄλλου πρὸς ἄλλο γεγέννηται καὶ οὐ συμφυὲς τῷ γεννήσαντι, οὐδὲ τέλειον εὐθὺς καὶ ἀπαθῶς ἔξελήλυθεν· 15.55 ἐπὶ δὲ τῆς θεότητος τὸ ἔμπαλιν. ἐπειδὴ γὰρ ἡ κτίσις τοιωσδε, ὁ γενεσιούργος ἐναντίως καὶ οὐχ ὅμοίως τῶν ἴδιων ποιημάτων, ἀλλ' ὡς οἶδεν ταῦτα μόνη ἡ μακαρία τριάς. 15.56 οὐδὲ γὰρ ἀκατάληπτος, εἰ κατελαμβάνετο, οὐδὲ μυστήριον, εἰ ἐγινώσκετο, οὐδὲ θείον, εἰ ἔχωρεῖτο, οὐδὲ δημιουργὸς πάντων, εἰ ἀπὸ χρόνου, οὐδὲ ἀσύνθετος καὶ ἀμερής, εἰ πρὸς τὰ σώματα. 15.57 καθάπερ γὰρ ἀκούοντες περὶ τοῦ πατρός «ἀπὸ τοῦ αἰώνος καὶ ἔως τοῦ αἰώνος σὺ εἶ» καὶ «ἔως τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ» οὐχ ὄρους τιθέαμεν αὐτῷ, ἀλλὰ τὸ ἄδιον πιστεύομεν· οὐ γὰρ ὅμηλιξ αὐτῷ ὁ αἰών, ὡσαύτως περὶ τε τοῦ νιοῦ καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος φρονεῖν ὀφείλομεν, ἐπὶ γὰρ τῆς πάντων ἐπικρατούσης μιᾶς φύσεως, εἰς ἣν αὖται αἱ πάντιμοι ὑποστάσεις. 15.58 τὰ ἵσα μελωδεῖ καὶ περὶ τοῦ νιοῦ· «σὺ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σοῦ οὐκ ἐκ λείψουσιν». καὶ εἰ μὴ μικρὸν τὸ περὶ τοῦ πατρὸς γεγράφθαι «ὅ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων», οὐ μικρὸν οὐδὲ τὸ περὶ τοῦ νιοῦ αὐτοῦ χρησμῷδηθέν, ὅτι «προαιώνιος θεός». δῆλον δ' ὡς ἀπερινόητος, καθὰ δειχθήσεται οὐ πολλῷ ὕστερον. καὶ καθὰ ὁ πατήρ «ἔχει ἀθανασίαν», μᾶλλον δὲ αὐτός ἐστιν ἡ ἀθανασία, οὕτως ὁ νιός ἐστιν «ζωὴ αἰώνιος», ἐστιν δὲ τὸ αὐτό. 15.59 Καὶ ὥσπερ ὁ πατήρ «εἷς θεός» εἴρηται, οὕτω ὁ νιός κέκληται μονογενής, θεός, λόγος καὶ «εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός». 15.60 καὶ ὡς Ἱάκωβος περὶ αὐτοῦ γράφει 15.60 «εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης καὶ κριτής, ὁ μόνος σώζειν δυνάμενος», οὕτω τὸ πνεῦμα παρὰ Παύλου Κορινθίοις καὶ Ἐφεσίοις γράψαντος ὕμνηται «ἔν» καὶ «τὸ αὐτό» καὶ μόνον, καὶ μόνον, ἵνα καὶ αὐτῷ τούτῳ τῷ ὡσανεὶ ἀριθμῷ, ἵνα οὕτω λεχθῇ, δείκνυνται φέρουσαι αἱ μακάριαι ὑποστάσεις αὗται τὸ ἔναδικὸν ἦτοι μοναδικὸν τῆς πατρικῆς θεότητος. 15.61 καὶ εἰ ἐπὶ τοῦ πατρὸς ἀληθὲς τὸ «ὁ θεὸς καὶ κύριος», ἀψευδὲς καὶ ἐπὶ τοῦ νιοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ πνεύματος. 15.62 «Ως γὰρ ἐπεμνήσθημεν πολλαχοῦ, ἡ τε πρεσβυτέρα διαθήκη τὴν ἰσοτιμίαν φυλάξασα διελάλησεν· «εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου», καὶ «ἔβρεξεν κύριος παρὰ κυρίου», καὶ «ἔποιησεν ὁ θεὸς κατ' εἰκόνα θεοῦ τὸν ἄνθρωπον», καὶ «τίς θεὸς πάρεξ τοῦ κυρίου καὶ τίς θεὸς πλὴν τοῦ θεοῦ ήμῶν;» 15.63 Καὶ ἐν τῇ νέᾳ δὲ διαθήκῃ ὁ μὲν Ἰωάννης ἔφη, ἅπερ ἥδη ἐλέχθη. ὁ δὲ Θωμᾶς «ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου», καὶ ὁ Παῦλος «ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν, οὐ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία», καὶ πάλιν. «καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος» καὶ «δώῃ κύριος εύρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου τῷ Ὄνησιφόρου οἴκῳ». ὁ δὲ Ἰώβ· «πνεῦμα θείον τὸ ποιῆσάν με», καὶ «πνεῦμα θείον τὸ περιόν μοι ἐν ῥισίν». 15.64 Ταῦτὸν δέ ἐστιν τῇ γραφῇ λέξαι «θεῖον» ἢ «θεόν», ὡς διδάσκουσιν Παῦλος μὲν Ῥωμαίοις γράφων· «ἡ τε ἄδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεότης», αἱ δὲ Πράξεις· «οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης ἢ ἐν θυμήσεως ἀνθρώπων ἐδόθη ἡ χάρις, εὐαγγελίζε σθαι ἐν τοῖς ἔθνεσι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ». ἀλλὰ καὶ «τῆς

15.65 Καὶ δύν τρόπον ὁ πατήρ ἀκατάληπτος, οὕτω καὶ τοῦ Χριστοῦ ὁ πλοῦτος ἀνεξιχνίαστος κατὰ τὸν Παῦλον τυγχάνει ὕν. φησὶν γάρ· «έμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἀνθρώπων ἐδόθη ἡ χάρις, εὐαγγελίζε σθαι ἐν τοῖς ἔθνεσι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ». ἀλλὰ καὶ «τῆς

μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν πέρας» οὕτε «τῆς συνέσεως ἀριθμός» κατὰ τὸν Δαυΐδ, οὕτε «τῆς εἰρήνης ὅριον» κατὰ Ἡσαΐαν,

15.66 καὶ «τὸ ἄφθαρτον δέ σου», φησίν, «πνεῦμα ἔστιν ἐν πᾶσιν», καὶ «πνεῦμα κυρίου πεπλήρωκεν τὴν οἰκουμένην». 15.67 οὐδεὶς γάρ ἀν οὕτω παχύνους καὶ νωθῆς εὑρεθείη, ὅστις μὴ ἐκ τούτων τῶν ἀπλάστων καὶ καθαρῶν μαρτυριῶν τὸ ἀπέραντον τοῦ μονογενοῦς καὶ τοῦ παναγίου πνεύματος συνίδοι. 15.68 Καὶ ἴσοσταθμα καὶ ὁμοιόλεκτα τὰ περὶ ἀμφοῖν τῶν ὑποστάσεων γραφέντα παρὰ τοῦ ἀποστόλου φημί, τὰ τε περὶ τοῦ πατρὸς διαλεγόμενα· «ὅ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν θεός», καὶ «ὅ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὁν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, δτὶ οὐ ψεύδομαι». τά τε περὶ τοῦ νίοῦ Ῥωμαίοις γραφέντα· «ὅ ὁν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν». πρὸς τούτῳ καὶ «τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν πληρουμένου». 15.69 "Ετι ὅμοια τὰ χρησθέντα περὶ μὲν τοῦ πατρός· «ἴνα ἥ δ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν», περὶ δὲ τοῦ νίοῦ αὐτοῦ· «ὅπου οὐκ ἔνι Ἑλλην καὶ Ἰουδαῖος, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν Χριστός». 15.70 καὶ ἔτερωθι· «ἴνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ πᾶσα γλῶσσα ἔξομολογήσεται, δτὶ εἰς κύριος Ἰησοῦς Χριστός». 15.71 Περὶ δὲ τοῦ πνεύματος κατὰ τε τὰ περὶ αὐτοῦ προσφάτως εἰρημένα καὶ καθὸ πάντα νοεῖσθαι κεχρεώστηται αὐτῷ, ὅσα ἔστιν ὁ πατὴρ, ὡς πνεῦμα αὐτοῦ, δίχα μέντοι τοῦ εἶναι πατέρα. ἔξεικονίζει γάρ καὶ ἐν τούτῳ καὶ ἐν πᾶσιν τὸν θεόν, ἥ διαγορεύει «ἐν τούτῳ γινώσκομεν, δτὶ ἐν ἡμῖν ἔστιν, ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, οὐ ἔδωκεν ἡμῖν». 15.72 καὶ ἴσοδύναμον τῷ μελωδηθέντι περὶ τοῦ θεοῦ πατρός· «σὺ εὶ μόνος Ὕψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν» τὸ περὶ τοῦ νίοῦ χρησμωδηθὲν ἐν πς ψαλμῷ· «μήτηρ Σιών ἐρεῖ· ἄνθρωπος καὶ ἄνθρωπος ἐγενήθη ἐν αὐτῷ καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὕψιστος» καὶ τὸ περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος ἐν εὐαγγελίῳ· «ὑμεῖς λήψεσθε δύναμιν ἐξ ὕψους ἐπελθόντος τοῦ ἀγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς». 15.73 Καὶ καθὰ μέγας ὁ πατὴρ πρὸς τοῖς ἄλλοις, δτὶ οἶδεν τὸν νίον, οὕτω καὶ ὁ νίδος μέγας ἔστι καὶ διὰ τὸ γινώσκειν τὸν πατέρα· 15.74 ὅμοίως καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα. φησὶν γάρ· «οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εὶ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ». καὶ ἀπαράλλακτον τῷ παρὰ Παύλου Ἐβραίοις γραφέντι περὶ τοῦ πατρός· «ἔπρεπεν γάρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα καὶ δι' οὐ τὰ πάντα» τὸ περὶ τοῦ νίοῦ χρησμωδηθέν· «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο» καὶ περὶ τοῦ πνεύματος· «τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν». 15.75 Αἱ οὖν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ἐν ἵσῳ ἐκτετιμημέναι ἔνδοξοι ὑποστάσεις, ὡς τὴν ἐπὶ πάντων θεϊκὴν ἄμικτον καὶ ἀπαράβλητον αὐτοῦ φύσιν διακληρωσάμεναι, πῶς ἀν ἐν πᾶσιν ὑπὸ θεῷ, καθὸ κτιστὰς ψηφίζονται αὐτάς, συναριθ μηθείσαν; 15.76 ὕσπερ γάρ ἀδύνατόν ἔστιν μὴ τὸν πατέρα ἀνάρχως τε καὶ ἀληθῶς εἶναι πατέρα-οὐ γάρ χρόνῳ οὐδ' ἐπίθετον ἔσχεν τὸ ὄνομα τοῦτο-, οὕτως ἀδύνατόν ἔστιν μὴ τὸν νίδον λόγον καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀνάρχως τε καὶ φύσει εἶναι ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. ἄμα γάρ πατήρ- συγχωρηθῆ δὲ τὸ οὕτως εἰπεῖν-ἀδιαστάτως ὁ μὲν ἐγενήθη, τὸ δὲ ἔξεπορεύθη. 15.77 καὶ τοῦ εἶναι οὖν πατέρα τοῦ μονογενοῦς καὶ τοῦ ἔχειν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐκπορευόμενον παρ' αὐτοῦ οὐ παρήρηται. καὶ διὰ τὸ εἶναι πατέρα οὕτε χρόνῳ οὕτε οὔσιᾳ διαφέρει τοῦ νίοῦ καὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. εὶ γάρ ὕστερον ἐγέννα, μετεβάλλετο ἄν ἦτ' οὖν ἐτρέπετο, ὅπερ ἀλλότριον θεότητος μετὰ τοῦ εὐρίσκεσθαι τὸν θεόν ποτε μὴ λεγόμενον ἥ μὴ ὄντα πατέρα ὡς μήπου γεγεννηκότα. 15.78 Καὶ Ἐβραίοις δὲ ὁ ἀπόστολος τὸ ἄναρχον καὶ ἀκατάληπτον τῆς τοῦ νίοῦ τοῦ θεοῦ γεννήσεως παριστῶν γράφει περὶ τοῦ Μελχισεδέκ· «ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος μηδὲ ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχων, μηδὲ τέλος ζωῆς, ἀφωμοιωμένος τῷ νίῳ τοῦ θεοῦ». 15.79 ἀφωμοίωτο δέ-καθὸ οὐκ ἐγενεαλογήθη, ὡς ἔθος ἥν ποιεῖν ταῖς φυλαῖς τοῦ Ἰσραὴλ περὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἐντίμων-διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν τύπον καὶ ὑπογραμμόν τινα τοῦ δεσπότου, τοῦ ἄνω μὲν ἀμήτορος καὶ ἀχρόνου, κάτω δὲ ἀπάτορος καὶ ἀπὸ χρόνου. 15.80 καίτοι ἐπιφανῆς ιερεὺς γενόμενος ὁ Μελχισεδέκ, ὡς εὐλό γηθῆναι παρ' αὐτοῦ τὸν Ἀβραὰμ καὶ δεκάτας αὐτῷ τῶν

σκύλων παρασχεῖν, καθὰ ὁ αὐτὸς ἀπόστολος λέγει· «θεωρεῖτε δέ, πηλίκος οὗτος, ὃ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραάμ». καὶ πάλιν· «καί, ως ἔπος εἰπεῖν, διὰ Ἀβραὰμ καὶ Λευΐ ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτω ται», τουτέστιν διὰ τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ. «ἔτι γάρ», φησίν, «ἐν τῇ ὄσφυΐ τοῦ πατρὸς ἦν»—Λευΐ, ὁ ἀπόγονος Ἀβραάμ, παρ' οὐ ἡ δεκάτωσις τῷ κυρίῳ, γενικῶς ἐπινενόηται—»ὅτε συνήντησεν αὐτῷ»—τουτέστιν τῷ Ἀβραάμ—»ό Μελχισεδέκ». 15.81 Τί δὴ οὖν τὸ βούλημα τῆς κενολογίας αὐτῶν καὶ πῇ τὸ ἄτοπον; σύνες γάρ· δσοι ἐθέλωσι λέγειν ἀρχήν, καὶ πέρας δμολογοῦσιν, καὶ τῷ γένεσιν ἐπαγγέλλεσθαι, καὶ τὴν ἐκ ταύτης θνῆσιν ἀποδέχονται· 15.82 καὶ τῷ ἐξ οὐκ ὄντων ἥτις ἀνομοίας τῆς θεϊκῆς οὐσίας ὑπολαμβάνειν γεγενῆσθαι, θνητόν τε ἄμα καὶ ἀλλότριον τῆς τοῦ πατρὸς συνθεότητος ἀποφαίνονται, ὅπερ καὶ λεγόμενον μόνον, οὐχὶ καὶ δοξαζόμενον πάσης ἀθεῖας ἀνάμεστον. 15.83 Ἄλλὰ πρὸς τό «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος» τὰ ἐκείνων δῆθεν ἰσχυρά; ἐγράφη καὶ περὶ τῆς κτίσεως, φησίν, τό «ἡν». ἔχει γάρ «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἥ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος», καί «ἡν ἄνθρωπος ἐξ Ἀρμαθὲμ Σιφά». 15.84 Οὐδὲν δὲ κοινὸν τῷ «ἐν ἀρχῇ ἦν» καὶ τῷ «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν», οὐδὲ τῷ κτίστῃ πρὸς τὸ κτίσμα. τὸ γάρ «ἡν» ἐπὶ τῆς κτίσεως περὶ μόνου τοῦ ῥέοντος χρόνου τοῦ καὶ περατουμένου λέγεται καὶ πιστεύεται. 15.85 Ἡν γάρ ἡ κτίσις μετὰ τὸ ἐξ οὐκ ὄντων γενέσθαι. εἶπεν γὰρ προλαβὼν δτι ἐποίησεν αὐτὴν, καὶ τότε ἐπήγαγεν τό «ἡν», ἵνα μὴ αὐτόματος νομισθῇ. 15.86 Ἐπὶ δὲ τοῦ θεοῦ λόγου τὸ ὑπεράναρχον σημαίνει. «ἐν ἀρχῇ» γάρ, φησίν, «ἡν» καὶ «θεὸς ἦν», καὶ τό «ἐν ἀρχῇ ἦν» τὸ ἐκ μὴ ὄντων ἐξωθεῖ. 15.87 Μαρτυροῦσι δὲ περὶ μὲν τοῦ εἶναι τὸν υἱὸν προαιώνιον καὶ ποιητὴν τῶν αἰώνων ὥδε· Παῦλος ἐπιστέλλων 'Ἐβραίοις μέν· «πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, δν ἔθη κεν κληρονόμον πάντων, δι' οὐ καὶ τοὺς αἰώνας ἐποίησεν». αὐτὸς οὖν τὰ ἔαυτοῦ κληρονομεῖ καὶ ὡς ποιητὴς αὐτῶν καὶ ὡς ἀληθινὸς υἱός· ἐτέθη δὲ κληρονόμος ὡς ἐνανθρωπήσας. 15.88 Κορινθίοις δὲ ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «θεμέλιον γὰρ οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, δς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός», τουτέστιν, ἀρχὴν ἐπινοηθῆναι τοῦ υἱοῦ ἀμήχανον. «ἐν αὐτῷ γὰρ καὶ δι' αὐτοῦ» πᾶσα ἀρχή. 15.89 Δαυὶδ δὲ ἐν ογ' ψαλμῷ περὶ τοῦ ἀνάρχου ψάλλων· «ὁ δὲ θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν προαιώνιος εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσω τῆς γῆς». λέγει δὲ τὸν Γολγοθᾶν, τόπον μεσώτατον καὶ οίονεὶ κέντρον τῆς ὑπ' οὐρανὸν ὀνομάζων αὐτόν· ἐν ᾧ τῇ μὲν θεϊκῇ αὐτοῦ προγνώσει πρὸ αἰώνος εἰργάσατο ἡμῖν σωτηρίαν ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει ὁ υἱός, τῷ δὲ πράγματι, δτε δι' ἀγαθότητα ἔπαθεν ὡς οἶδεν καὶ ἡθέλησεν ὁ ἀπαθῆς ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἔως «τῆς καρδίας τῆς γῆς», ὡς εἰπεῖν, ἐγένετο, καθὰ καὶ Ἱεζεκιὴλ προφητεύει τοιάδε· «αὐτὴν Ἱερουσαλήμ, εἰς μέσον τῶν ἐθνῶν τέθεικα αὐτὴν». 15.90 Καὶ ἐν ριγ' ψαλμῷ· «εἰς τὸν αἰώνα, κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ». καὶ αὐτὸς περὶ ἔαυτοῦ δὲ δεσπότης αἵρετικοῖς που πάντως ἀποκλείων εἶπεν· «ἀμήν, ἀμήν, λέγω σοι, πρό» τοῦ τοὺς αἰώνας γενέσθαι «έγω εἰμι».

15.91 Περὶ δὲ τοῦ καθεστάναι πάντων ἀσωμάτων τε καὶ σωματοειδῶν δημιουργόν, οὐχὶ δὲ ὑπουργὸν ἥ μεσίτην, ἐν ταύτῳ δὲ καὶ ἄναρχον, πρὸς ταῖς ἥδη παρατεθείσαις μαρτυρίαις καὶ Δαυὶδ ἐν ριγ' ψαλμῷ ἔδει· «ὁ θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ πάντα ὅσα ἡθέλησεν ἐποίησεν». οὐκ εἶπεν· «ὅσα ἐπετράπη». 15.92 τίς οὖν καταρνήσαιτ' ἄν τῆς αὐτεξουσίου καὶ παντεξουσίου μονάδος οὐσίας ὑπάρχειν τὸν ἐθελουσίως αὐτουργοῦντα καὶ ἔχοντα ψιλῷ τῷ οἰκείῳ νεύματι πάντα δίχα μελλήσεως συντρέχοντα; 15.93 Καὶ ἐν ριγ' ψαλμῷ· «κατ' ἀρχὰς τὴν γῆν σύ, κύριε, ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί. αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμενεῖς. καὶ πάντες ὡς ἴματιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον εἰλίξεις αὐτούς,

καὶ ἀλλαγήσονται. σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν», ἀντὶ τοῦ «ἄναρχος ὑπάρχεις καὶ ἀπέραντος.» 15.94 Καὶ Παῦλος δὲ τὰ ἵσα γράφει πρὸς Ἐφεσίους μέν· «ἐν τῷ θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι», πρὸς δὲ Κολοσσαῖς· «ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅρατὰ καὶ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι εἴτε κυριότητες εἴτε ἀρχαὶ εἴτε ἔξουσίαι· τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτίσθη, καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν». 15.95 τοῦ γὰρ οὐσιωδῶς ἔξεικονίζοντος τὸν θεὸν καὶ τοῦ πρὸ πάντων τῇ θεότητι οὐδεὶς ὑπέρκειται οὐδὲ πρεσβυτερεύει, ὡς τοῦ μετὰ πάντας οὐδεὶς ὑπόκειται οὐδὲ ὑστερεύει. 15.96 Καὶ ἄλλως· εἰ πρὸ πάντων ἐστὶν μόνος ἐκ μόνου καὶ μόνως, πρὸ πάσης ἐνεργείας ἀπορρήτως ἐγεννήθη καὶ οὐσιωδῶς υἱός ἐστι τοῦ πατρός. δεῖ γὰρ τὸν πρὸ πάντων ὅντα καὶ πάσης φύσεως ὑπερφυῶς ἐπιτροπεύοντα μηδὲν εἶναι τῶν πάντων, 15.97 μηδὲ κτίσμα κατὰ σύγκρισιν νοεῖσθαι τῶν παρ' αὐτοῦ παροισθέντων

καὶ πᾶσαν εἰληχότων πρὸς αὐτὸν ἔξαλλαγήν. 15.98 καὶ ἄλλως· ὃν ἂν τις παντὸς ποιήματος ποιητὴν ἀποφήναιτο καὶ πᾶσαν βαστάζοντα τὴν κτίσιν καὶ εἰκόνα τοῦ θεοῦ καὶ υἱὸν ὀνομάσοι, τῇ τε ἀληθείᾳ προσέχων καὶ ὑπὸ τῶν θείων λογίων πληροφορούμενος, τοῦτον πῶς ἂν ποίημα ἦ μικρότερον τοῦ φέροντος τὰ πάντα θεοῦ ἢ προγενέστερον ἔχοντα, εἰ μὴ μαίνοιτο, προσομοιογήσοι; 15.99 Περὶ δὲ τοῦ θεοῦ καὶ ἄγγελον κεκλήσθαι προφητεύουσιν Μαλαχίας μὲν οὕτως εἰπών· «ἵξει εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ κύριος, ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε, καὶ ὁ ἄγγελος τῆς διαθῆ κης, ὃν ὑμεῖς θέλετε. ἵδού ἔρχεται κύριος, καὶ τίς ὑπομενεῖ ὑμέραν εἰσόδου αὐτοῦ; ἢ τίς ὑποστήσεται ἐν τῇ ὀπτασίᾳ αὐτοῦ?» 15.100 ἡ ἀρχὴ τοῦ ῥήτοῦ τὴν οἰκονομίαν, τὸ δὲ ἐπόμενον τὴν φοβερὰν καὶ φιλάνθρωπον αὐτοῦ δευτέραν παρουσίαν δηλοῖ. 15.101 Ἡσαΐας δὲ βιῶν τρόπῳ ὡς εἰώθασιν οἱ συγχαίροντες ἀγγέλλειν τοῖς οὕπω τοῦ γενομένου ἡσθημένοις· «παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, θαυμαστὸς σύμβουλος, θεὸς ἰσχυρός, ἔξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης». 15.102 Τοῦτον τὸν θεὸν λόγον καὶ Ἱακὼβ ἄγγελον καλεῖ, ὅτε πορευόμενος εἰς Μεσοποταμίαν κοιμηθεὶς εἶδεν ὄναρ. φησὶν γάρ· «καὶ ἵδού κλίμαξ ἐστηριγμένη ἐπὶ τῆς γῆς, ἥς ἡ κεφαλὴ ἐφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτῆς, ὁ δὲ κύριος ἐπεστήρικτο ἐπ' αὐτῆς καὶ εἶπεν· ἔγώ κύριος ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ. μὴ φοβοῦ· ἡ γῆ, ἐφ' ἣς σὺ καθεύδεις, σοὶ δώσω αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματί σου. καὶ ἔγώ ἔσομαι μετά σου καὶ διαφυ λάξω σε ἐν τῇ ὁδῷ πάσῃ. ἢ ἐὰν πορευθῆς, καὶ ἀποστρέψω σε μετὰ σωτηρίας εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός σου. καὶ πλατυνθήσεται τὸ σπέρμα σου ἐπὶ λίβα καὶ θάλασσαν καὶ βορρᾶν καὶ ἀνατολάς». 15.103 Προεφητεύετο δὲ διὰ μὲν τῆς κλίμακος ὁ σταυρός, δι' οὖν οἱ πιστοὶ ἐπὶ τὰς οὐρανίους ἀναβαίνοντιν σκηνάς, ὁ δὲ ἐπὶ τῇ κλίμακι ἐπεστηριγμένος θεὸς αὐτὸς ὁ ἐκουσίως τῷ σταυρῷ ὑπὲρ ἡμῶν προσηλωθείς. 15.104 Καὶ μεθ' ἔτερα· «ηὗξατο», φησίν, «Ἴακὼβ· ἐὰν ἡ κύριος ὁ θεὸς μετ' ἐμοῦ καὶ διαφυλάξῃ με ἐν τῇ ὁδῷ, ἢ πορεύομαι, καὶ δῷ μοι ἄρτον φαγεῖν καὶ ἴμάτιον περιβαλέσθαι καὶ ἀποστρέψῃ με μετὰ σωτηρίας εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, καὶ ἔσται μοι κύριος εἰς θεόν· καὶ ὁ λίθος οὗτος, ὃν ἔστησα στήλην, ἔσται μοι οἶκος θεοῦ. καὶ ἀπὸ πάντων, ὃν ἂν μοι δῶς, δεκάτην ἀποδεκατώσω σοι». 15.105 Εἶτα πληθυνθεὶς παρὰ τῷ Λάβαν εἶδεν ἐν τῇ κισσήσει τῶν θρεμμάτων πάλιν ἐν ὀπτασίᾳ τὸν ἀνωτέρω ὄφθεντα αὐτῷ θεὸν 15.106 καὶ διηγήσατο οὕτωσι· «εἰπέν μοι ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ καθ' ὑπνον· Ἱακὼβ, ἀνάβλεψον τοῖς ὄφθαλμοῖς σου καὶ ἵδε τοὺς κριοὺς καὶ τοὺς τράγους ἀναβαίνοντας ἐπὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἶγας· οἵδια γάρ, δσα σοι Λάβαν ποιήσει. ἔγώ εἰμι ὁ θεὸς ὁ ὄφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ, ἢ ἥρχου, οὖν ἔστησάς μοι στήλην καὶ ηὔξω μοι ἐκεῖ εύχήν». 15.107 Καὶ ἐν Αἰγύπτῳ δὲ ὁ αὐτὸς Ἱακὼβ τοῖς υἱοῖς Ἰωσὴφ τούτου τοῦ ἀγγέλου καὶ «μεγάλου θεοῦ» τὴν εὐλογίαν αἴτεῖται εἰπών· «ὁ θεός, ὃ εὑηρέστησαν οἱ πατέρες μου Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαάκ, ὁ θεὸς ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου ἔως τῆς ἡμέρας ταύτης, ὁ ἄγγελος ὁ ὄρυμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν μου». 16.v Περὶ τῶν λεγόντων, ὅτι «ἀσύγκριτος καὶ μείζων ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ» καὶ ὅτι

«ἄλλο εἰκὼν καὶ ἄλλο θεός» καὶ ὅτι «καὶ ἄνθρωπος εἰκὼν θεοῦ ἐγράφη καὶ δόξα». καὶ περὶ τοῦ μαρτυρεῖσθαι κατ' οὐδὲν διαφέρειν τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα.

16.1 Καὶ τὸ ἀσύγκριτον δὲ καὶ μεῖζον τῷ πατρὶ διὰ τὸ ἀγέννητον ἀπονέμουσιν, τῷ δὲ νίῳ τὸ ἀνόμοιον διὰ τὸ ἔχειν τὸ γεννητόν, καθέλκοντες πάλιν τὰ περὶ τῆς ἀρρητοτάτης θεότητος εἰς τὰ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀποτελέσματα καὶ τὰ νοητὰ τοῖς τῆς ὑλῆς ῥεύμασιν συνεξομοιοῦσθαι νομίζοντες. 16.2 τὰ μὲν γὰρ ὑπερουράνια πάντα νοῦν καὶ πᾶσαν νόησιν ὑπερβαίνοντα, τὰ δὲ γῆινα καὶ ταπεινὰ καὶ χρόνῳ γινόμενα καὶ ἀπογινόμενα τυγχάνει. 16.3 Ἀλλὰ μάλιστα μὲν ἀνάρχως

ἔτεχθη, συνυπάρχων καὶ συμπράττων τῷ ἑαυτοῦ ἀληθινῷ πατρί, ὡς τὸ φῶς τῷ ἡλιακῷ δίσκῳ. 16.4 ἔχει δὲ τὸ εἶναι καὶ ἀπὸ γραφῶν μαρτυρεῖσθαι θεός, κύριος, ἄγιος, δημιουργός, ἄφθαρτος, ζωή, φῶς καὶ πάντα ὅσα ὁ πατήρ. 16.5 καὶ μᾶλλον ἐκ τῶν πλειόνων τὸ ὅμοιον καὶ ἵσον ἔχειν ὁφείλει ἥπερ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς τὸ ἀνόμοιον. 16.6 Πῶς δὲ ὁ Ἄδαμ καὶ ἡ Εὔα οὐ γεννηθέντες οὐδὲ πατέρα ἐσχηκότες τοῖς ἐξ αὐτῶν ἡμῖν ἵσοι τῇ φύσει γεγόνασιν; 16.7 ἡ ποίαν ἀπλῶς παράθεσιν ποιησάμενοι τοῦ ὡς λέγουσιν ἀνομοίουν ἡ πῶς παραμετρήσαντες ἐπέστησαν τῷ «κρείττονι καὶ μείζονι»; γραφῆς μὲν οὕτε διοριζούσης τῇ φύσει τὴν ἀγίαν καὶ ἄναρχον μίαν καὶ ἀμέριστον τριάδα, οὐδ' αὖ πάλιν ἀφοριζούσης αὐτῇ τὸ πρώτιστα καὶ τὸ ἔπειτα; 16.8 δήλων δὲ ὅντων δύο τούτων, ὅτι τε οὐ πάντως τὸ μεῖζον ἐτερούσιόν ἐστι, καὶ ὅτι καθ' ὅλου τὰ συγκριτικὰ ἐπὶ ὁμοουσίων, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ ἐτεροούσιών λέγεται. 16.9 οὐκ ἀν δὲ οὐδ' ἐξ ἐπιβολῆς εἴποιεν καίριον, ὅτι οὐδὲ περὶ τοῦ «ἀσυγκρίτου καὶ μείζονος». 16.10 Οὐ κατὰ μέγεθος ἡ τινα ὅγκον· ἀμεγέθης γάρ καὶ ἀπλατής ἐστιν καὶ πηλικότητος πάσης καὶ συνθέσεως καὶ σχήματος ἀναχωρήσας ὁ θεὸς λόγος, καθὰ καὶ ὁ πατήρ καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ μηδενὸς μὲν περιεχόμενος αὐτός, πάντα δὲ ἐμπεριέχων. 16.11 διότι καὶ πάντων ἀρχὴ μεγεθῶν ὡς ποιητής ἐστιν. ποῦ γάρ ἐν ταῖς ἀκροτάταις καὶ ὑπερασωμάτοις καὶ κρείττονιν ὑποστάσεσιν μέγεθος; 16.12 Οὐδὲ κατὰ τὸ ἄναρχον. συνυπάρχει γάρ τῷ πατρὶ ὡς «ἀπαύγασμα τῆς δόξης αὐτοῦ» καὶ μὴ ἔχων πρὸ αὐτοῦ θεόν. 16.13 καὶ γάρ φησιν· «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος». καὶ οὐδὲ συμμετρεῖται χρόνῳ θεός καὶ ποιητής ποιήματι. 16.14 ἐπεὶ ἀνάγκη αὐτοὺς ἀπαιτεῖ· δῆπερ καὶ ἐννοεῖν σφαλερόν-πρότερον ὑποστῆσαι τοῦ ἀνάρχου καὶ ἀπερινοήτου θεοῦ καὶ πατρὸς χρόνον καὶ οὕτω συγκρίνειν. 16.15 ἄνθρωποι δὲ εἰώθασι «μείζονας» καλεῖν τοὺς χρόνων τὴν γένεσιν προειληφότας, κατὰ τὸν Ἰσαὰκ διαταττόμενον· «ὅ μείζων δουλεύει τῷ ἐλάττονι». 16.16 Οὐδὲ ὡς αἴτιος. οὐ γάρ αἴτιος αὐτοῦ. ἄναρχος γάρ καὶ ὁ μονογενῆς νίδος ἐδείχθη· ἐπεὶ ὁμοίως αὐτοῦ τε καὶ ἡμῶν μείζων, δῆπερ μὴ γένοιτο εἰπεῖν ἡ ἀκοῦσαι. 16.17 Οὐδὲ κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ὅμοιον. ἐξ αὐτοῦ γάρ «ὡς μονογενῆς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας», καὶ ὡς «χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως» πρὸς ἄπαντα ὧν χαρακτὴρ, καὶ ὡς «εἰκὼν τοῦ θεοῦ», ἦν «ὅ ἐωρακώς ἐώρακε τὸν πατέρα». «ἐν αὐτῷ γάρ κατοι κεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος». 16.18 ἐπισπάται δὲ τοῦτο μαρτυρίᾳ καὶ τὸ «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν». 16.19 Οὐδὲ κατὰ ποιότητος ἐπίτασιν, ἐπεὶ μὴ ποιότητες αἱ θεῖαι καὶ ἀπόρρητοι ὑποστάσεις· ἐν σώμασι γάρ ἡ ποιότης· αἱ δὲ ἀσώματοι καὶ νοηταί. 16.20 Ἀλλὰ μηδὲ νοεῖσθαι δύναται περὶ αὐτῶν, ὡς εἴη τοῦ καλοῦ κάλλιον καὶ τοῦ καλλίονος βέλτιον, παραπλησίως τῇ περὶ ἄλλου λεγούσῃ Παύλου φωνῇ· «νυνὶ δὲ μένει τὰ τρία ταῦτα· πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη». 16.21 διὰ γὰρ τὴν εἰς ἀρετὴν ἐπίτασιν ἀπένειμεν τῇ ἀγάπῃ τὸ «μείζων». ἀγαπήσαντες γάρ, φησί, πιστεύομεν καὶ πιστεύσαντες ἐλπίζομεν συμβασιλεύσαι τῷ Χριστῷ. 16.22 εἰ γὰρ ἀληθὲς τὸ «εἷς θέος» καὶ τὸ «ἴνα γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως» καὶ οὐχί· φύσεων, ἐν εἶναι καὶ τὸ καθάπαξ καλὸν ἀποδέδεικται, φημὶ δέ· ἡ θεότης. 16.23 Οὐδὲ κατὰ τὸ ἵσον, διότι μέγας καὶ «ἐπὶ πάντων»

γέγραπται, «θεός» ό νιός, «ἴσον ἔαυτὸν ποιῶν τῷ πατρί» καὶ «δύμνύων καθ' ἔαυτοῦ, ἐπειδὴ μὴ ἔχει τὸν μείζονα». 16.24 Οὐδὲ κατὰ τὴν δύναμιν. γέγραπται γάρ· «Χριστὸν θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν», καὶ «πάντα ὅσα ἀν ποιῆρ καὶ ὁ νιός ὄμοιώς ποιεῖ». 16.25 Οὐδὲ κατὰ τὴν δόξαν ἡ τι ἀξίωμα. «εἰ γάρ ἥδεσαν», φησίν, «οὐκ ἀν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν». καὶ θέλημά ἐστιν τοῦ πατρὸς κατὰ τὸν Ἰωάννην, «ἴνα πάντες τιμῶσι τὸν νιόν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα». 16.26 κατὰ τί οὖν λοιπὸν τὸ μείζω καὶ ἀνόμοιον; ως ἐδείχθη, κατ' οὐδέν.

16.27 καὶ γοῦν ὁ ἀπόστολος τὰς εἰς τὸν μονογενῆ νιὸν καὶ θεὸν ἀσεβεῖς ὑπολήψει αἱρετικῶν ἀναστέλλων, τὴν δὲ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ τῆς φύσεως ταυτότητα ἔτι δὲ καὶ τὸ συνάναρχον κηρύττων, γράψας, ως ἀνωτέρω ἐλέχθη· «ὅς ὁν ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ πατρός» ἐπήγαγεν· «καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ». 16.28 καὶ πάλιν πρὸς Κολοσσαῖς καὶ πρὸς Ἐβραίους ἐπέστειλεν· «ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου». 16.29 καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην δὲ εὐαγγελίῳ ὁ νιός τὴν ἔαυτοῦ οὐσίαν πατρικῷ χαρακτῆρι ἐσφραγίσθαι παριστῶν εἶπεν· «τοῦτον γάρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός». 16.30 συνυφεστηκίας δὲ δηλονότι τῆς σφραγίδος τῷ ἀρχετύπῳ καὶ ἰσοτύπου οὗσης, καὶ ἐν ἔαυτῇ δὲ δεικνυούσης τελείως καὶ ἀληθῶς τὴν πατρὸς καὶ νιοῦ καὶ πνεύματος ἀγίου μονάδα τῆς φύσεως. ἡ γάρ σφραγίς, ως καὶ ὁ χαρακτήρ, τὸ ὅμοιον καὶ ἀνόθευτον σημαίνει. 16.31 ἐπεὶ καιρὸς εἰπεῖν καὶ τὸν πατέρα μὴ ἀγενήτως καὶ ἀσυγκρίτως ἔχειν, εἴπερ ἔξεικονίζεται καὶ χαρακτηρίζεται ὑπὸ γενητοῦ καὶ ἀνομοίου. 16.32 Τὰ θεῖα ταῦτα καὶ ἔρμηνείας ἀνεπιδεῖ λόγια μὴ συνέντες ὄρθως, διαστρέφοντες δὲ καὶ ἀνθρωπίνοις νοήμασι μαχόμενοι τοῖς τοῦ θεοῦ ρήμασι φάσκουσιν· «ἄλλο θεὸς καὶ ἄλλο εἰκὼν θεοῦ, ως ἄλλο ἄνθρωπος καὶ ἄλλο εἰκὼν ἄνθρωπου». 16.33 καὶ τρόπον τινὰ εἰκόνι ἀκινήτῳ τὸν ζῶντα καὶ ἐνεργὸν θεὸν λόγον ἀπεικάζουσιν. κατ' οὐσίαν δὲ καὶ κατὰ πάντα εἰκώνι ἐστιν ἀπλανεστάτῃ καὶ ἀναρχος τοῦ πατρός, καὶ οὐ κατὰ μορφὴν καὶ σχῆμα, ως ὁ πλαστουργηθεὶς ἡ γεγλυμμένος ἄπνους καὶ οὐκ αὐτοκίνητος ἀνδριάς, οὐδὲ κατὰ εἶδος καὶ χρῶμα, ως ἡ τεχνητὴ καὶ μιμητὴ ἄφωνος εἰκών. ταῦτα γάρ οὐδὲ κατὰ φύσιν, οὐδὲ μὴν εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ἐκφαίνουσιν τὸν πρωτότυπον. 16.34 καὶ νιός μὲν γάρ ἄνθρωπου εἰκὼν οὐσίας τοῦ ἔαυτοῦ πατρός ἐστιν· ἀλλὰ συμβαίνει παραλλάττειν ἥλικίαν ἢ εἶδος ἢ γνώμην ἢ δύναμιν ἢ ἀξίαν ἢ τὰ συναμφότερα ἢ καὶ τι ἔτερον. 16.35 ὁ δὲ θεὸς λόγος ἀπαραλλάκτως καὶ ἀπηκριβωμένως εἰς ὅλα τὴν ἀπλῆν καὶ ἀσύνθετον καὶ ἀποίκιλον πατρικήν θεότητα φυσικῶς καὶ ἀνάρχως ἔξεικονίζει. 16.36 Οὐδὲ γάρ νοεῖν ἔξον, ως κατὰ τι θεοῦ εἰκὼν καὶ παρά τι παραλλάττει· 16.36 οὐδὲ μὴν γίνεται «ἀσυγκρίτου» εἰκών· οὐδὲ δύναται διὰ τοῦ ἀνομοίου ἢ μικροτέρου ἢ ὑπεξουσίου τὸ ἀληθὲς καὶ ἀρχέτυπον καὶ μεῖζον καὶ αὐτεξούσιον καὶ ἀσύγκριτον φαίνεσθαι· οὐδ' αὐτὸν διὰ τοῦ κτίσματος ἡ φυσικὴ μορφὴ τοῦ κτίσαντος κατανοεῖσθαι. 16.37 Οὐδὲ γάρ οὐδὲ ἄλλη φύσις τὴν ἔτεραν ἐν ἔαυτῇ ἐπιδείκνυσιν. 16.38 Ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ εὑρίσκεται ἀνυπόστατος γεγενῆσθαι, ὅτε αἱρετικοὶ τὸν χαρακτῆρα οὐ διδόασιν ἔχειν αὐτὸν τῆς ὑποστάσεως. 16.39 ἀλλ' οὐδὲ ὁ ἀόρατος καὶ ἀσύνθετος καὶ ἀσχημάτιστος θεὸς εἰκόνα ἔχει οἷάν ἐκεῖνοι ἐμφαίνουσι μιμητικήν. 16.40 Παραλύει δὲ τὰ ἔκεινων σαφῶς καὶ ἡ ἐπαγωγὴ ἔχουσα· «οὐχ ἀρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἰναι ἴσα θεῷ». 16.41 περὶ δὲ φυσικῆς εἰκόνος ὑφηγεῖται καὶ Μωϋσῆς οὐτωσί· «ἔγεννησεν Ἄδαμ τὸν Σὴθ κατὰ τὴν ἴδεαν αὐτοῦ». οὐκ ἴν δὲ ἔτεροούσιος ἀναγκαίως ὁ Σὴθ τῷ Ἄδαμ, καὶ ὅμως ἴδεαν τὴν εἰκόνα καὶ ὄμοιώσιν τῆς οὐσίας ἐκάλεσεν. 16.42 _

Αλλὰ καὶ περὶ ἄνθρωπου, φησίν, γέγραπται, ὅτι ἐστιν «εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ». 16.43 ἀλλ' οὐδαμοῦ, ὁ οὖτοι, ἄνθρωπος ἡ ἄλλο ποίημα γέγραπται εἰναι «ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως». 16.44 ἄλλο δέ ἐστιν ἄνθρωπον εἰκόνα εἰναι θεοῦ, τουτέστιν τὸ τεχνηθὲν τοῦ τεχνησαμένου, ως δίφρος τοῦ τέκτονος Σολομῶν γάρ λέγει· «ἀναλόγως τῶν κτισμάτων ὁ γενεσιούργος θεωρεῖται», καὶ ἄλλο ἐστὶν κατὰ τὸ σύμμορφον καὶ ταυτούσιον καὶ συνάναρχον ἀπαύγασμα εἰναι δόξης καὶ χαρακτῆρα ὑποστάσεως ἐνυπόστατον καὶ

ἀψευδέστατον. 16.45 φησὶν γάρ· «ὁ ἑωρακώς ἐμὲ ἑωρακε τὸν πατέρα». ὁ δὲ ἑωρακώς ἄνθρωπον οὐχ ἑωρακεν τὸν θεόν, ὡς ὁ θεασάμενος τὸν δίφρον οὐχ ἑωρακε τὸν τέκτονα. 16.46 ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη τοῦ μόνου ἀοράτου θεοῦ μόνην ἀόρατον εἶναι ἐκείνην τὴν εἰκόνα καὶ οὐ τὸν κατ' εἰκόνα ὄρατὸν ἄνθρωπον. 16.47 Οὕτε οὖν ἄλλω ὅμοιος ἔστιν ὁ υἱός: γράφει γάρ· «τίς ὅμοιωθήσεται τῷ κυρίῳ ἐν υἱοῖς θεοῦ;» οὕτε τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ ἀνόμοιος· «ἐγὼ γάρ», φησίν, «καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐσμεν». 16.48 οἱ δὲ κτιστῆς εἰκόνος ἔννοιαν ἐπὶ αὐτοῦ λαμβάνοντες, ἔξομοιούνται τῷ Ναβουχοδονόσωρ ποιητὴν ἄψυχον εἰκόνα προσκυνεῖσθαι τυπώσαντι. 16.49 Καὶ τὸν Ἀδάμ δὲ διὰ τὴν παρακοήν ἐκ τοῦ παραδείσου ὁ θεὸς δικαίως ἔρριψεν· 16.50 τὸν δὲ ληστὴν καὶ σὺν αὐτῷ τὸν Ἀδάμ καὶ τὸ κοινὸν ὄλον γένος ὁ υἱὸς εἰσήγαγεν, ὡς ἵσος πάντως τῇ θεότητι καὶ ἀγαθότητι καὶ δεσποτείᾳ τῷ ρίψαντι τυγχάνων. 16.51 Ποῦ δὲ ἐγράφη ὅτι «ἄσυγκριτος ὁ πατήρ» πρὸς τὸν ἑαυτοῦ μονογενῆ ἢ ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ τῶν πάντων δημιουργὸς καὶ κριτῆς κατὰ τὴν θεϊκὴν αὐτοῦ καὶ ὄλων ἔξηρημένην ἀπειρον φύσιν «κτίσμα» ἔστιν; ἢ ὄλως ὅτι ποτὲ «οὐκ ἦν»; 16.52 ἢ ποῦ ἰδικῶς ἔφη ὁ πατήρ. «ἔκτισά μοι υἱόν» ἢ ὁ υἱός· «ἔκτισθην ὑπὸ τοῦ πατρός»; 16.53 ὅπερ ἀκούειν μήτιγε καὶ λέγειν φρικτὸν καὶ φευκτόν. 16.54 Οὐδαμοῦ μὲν οὖν παντελῶς θείας καὶ πνευματικῆς γραφῆς εὔρηται ταῦτα· τούναντίον δὲ συγκρίνοντος ἑαυτὸν πρὸς τὸν πατέρα ἔστιν πάντα τοῦ μονογενοῦς τὰ περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ ρήματα καὶ ἐνοῦντος ἑαυτὸν καὶ ὄμοτιμον ἀποφαίνοντος. 16.55 ἀλλ' οὐδὲ τέκνον ἢ παιδίον ἢ γέννημα εἴρηται πώποτε κατὰ τὴν ἄνω ἀπειρον γέννησιν ἢν οὐδὲν τὸ παράπαν χαρακτηρίσαι δύναται, ἵνα μή τι μικρὸν ἢ ὑπόνοιαν παρέχον ταῖς προλεχθείσαις αὐτῶν σεσοφισμέναις βλασφημίαις φαντασθείη τις, ἀλλ' υἱὸς διὰ τὸ τέλειον καὶ τὸ ἀνάρχως γεννηθῆναι καὶ τὸ πρὸς τὸν πατέρα τῆς φύσεως ἀπαράλλακτον. 16.56 «Ολα δὲ τὰ νομιζόμενα παρά τισιν εἶναι πρὸς θεότητα μικρὰ καὶ τό «ὁ πέμψας με πατήρ μείζων μού ἔστιν» διὰ τὴν φιλάνθρωπον καὶ ἄρρητον ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ τὴν δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν γενομένην ταῖς ιεραῖς κεχρημάδηται βίβλοις. 16.57 δι' ἦν καὶ ἀγγέλων ἡλαττώσθαι γέγραπται κατὰ τὸν ἀπόστολον ἐπιστείλαντα· «τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἡλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθη μα τοῦ θανάτου». 16.58 Ἐγὼ οὖν οἶμαι καὶ οὐ πάντως διασφάλλομαι, ὅτι περὶ τοῦ πατρὸς καὶ ἑαυτοῦ εἶπεν τὴν ἀμφοῖν δεικνὺς ἀγαθότητα καὶ ὄμοουσιότητα· «ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλὸν ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ», φησίν, «τὸ δένδρον γινώσκεται».

17.1 Ἐπειδὴ δὲ θεομαχοῦντες οἱ μὲν σὺν τῷ υἱῷ καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα τὸ πρῶτον κτίσμα εἶναι λέγειν τολμῶσιν, Μακεδόνιος δὲ τὸ πνεῦμα μόνον, ἐπ' ἐκείνους μὲν τὸ βάρος τοῦ ἐπιμνησθῆναι τῶν τοιούτων ἀπονενοημένων καὶ κατακρίτων ρήμάτων τρέψειν ἡ ἀγία καὶ ὄμοούσιος τριάς, 17.2 ἡμεῖς δὲ ὑποδείζομεν τὰς θείας παρατιθέμενοι γραφὰς τὸ πρῶτον κτίσμα τοῦ θεοῦ οὕτω γεγενῆσθαι· πρῶτον κτίσμα ἐπαρθέν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐρρίφη ὡς ἀστραπή, καθαὶ αὐτὸς ὁ κτίσας καλῶς καὶ ὑστερὸν δικαίως ρίψας ἐν εὐαγγελίῳ ἐθεώρησεν· 17.3 λέγει δὲ οὕτωσὶ παρὰ τῷ Ἰώῳ· «ἄλλ! ίδού θηρίον παρά σοι χόρτον ἵσα βουσὶν ἐσθίον· ίδού, ἢ ἴσχὺς αὐτοῦ ἐν ὁσφῷ, ἢ δὲ δύναμις αὐτοῦ ἐπ' ὄμφαλοῦ γαστρός. ἔστησεν οὐρὰν ὡς κυπά ρισσον, τὰ δὲ νεῦρα αὐτοῦ συμπέλεκται, αἱ πλευραὶ χαλκαῖ, ὃ δὲ νῶτος αὐτοῦ σιδηροῦς χυτός. τοῦτο ἔστιν ἄρχῃ πλάσματος κυρίου πεποιημένον ἐγκαταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων». 17.4 ὥστε τὸν διάβολον πρῶτον κτίσμα εἶναι λέγει ἑαυτὸν ποιήσαντα ἐγκαταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀγίων ἀγγέλων διὰ τὸ ἀνόσιον αὐτοῦ καὶ κακόβουλον τῆς προαιτέσεως. οὐκ ἀν δὲ μετ' αὐτὸν ὁ υἱὸς ὁ καὶ τοῦτον δημιουργήσας οὕτε μὴν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ἐκτίσθη. 18.v Περὶ τῆς ἀγίας τριάδος καὶ ὅτι διὰ τὸ ταύτὸν τῆς οὐσίας τὰ αὐτὰ ἐπ' ἀμφο τέραις ταῖς ὑποστάσεσιν ὄνόματα λέγονται, πάρεξ τῆς πατρότητος καὶ υἱότητος καὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ πνεύματος. τοῦτο γὰρ ίδιον

έκαστης ύποστάσεως ίδίως, καὶ ὅτι ποτὲ ὁ πατήρ, ποτὲ ὁ νιός, ποτὲ τὸ πνεῦμα προτάσ σεται. καὶ ὅτι καὶ τὸ τριαδικὸν καὶ τὸ μοναδικὸν ἐν τῇ γραφῇ δείκνυται. 18.1 Ἐκ πάντων δὴ οὖν τῶν εἰρημένων συνέστη ὡς τὰ ἔκείνων παντοίως ἀλλότρια τῆς ἀληθείας δοντα τυγχάνει. σοφιστείας γάρ ἔργον τὸ εύρεσιλογεῖν, σοφίας δὲ τὸ μετ'

αἰδοῦς καὶ τῆς ἐναρμοττούσης ἀποδοχῆς διερευνᾶν τὰς γραφάς. 18.2 ἀναγκαῖον δὲ λοιπὸν τὰς ἀπιθάνους αὐτῶν συρφετολογίας καὶ διαμάχας παρελθόντας καὶ τῷ νοητῷ ποτίμῳ ὕδατι τοῦ ἀγίου πνεύματος τὰς ἀλμυράς, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀποκλυσαμένους ἀκοὰς ἐπιδεῖξαι, ὅτιπερ αἱ γραφαὶ διὰ τὸ ταύτὸν τῆς θεότητος ποτὲ μὲν τῶν θείων ὑποστάσεων, ποτὲ δὲ τὰς τρεῖς ὄνομάζουσιν, καὶ ἔκαστη αὐτῶν ὅμοίως τὸ ἀγαθὸν ἀπονέμουσιν, 18.3 ὡς ὅταν λέγῃ Μωϋσῆς· «ἄκουε, Ἰσραὴλ, κύριος ὁ θεός σου κύριος εἶς ἐστιν», διὰ τοῦ εἰπεῖν «εῖς» δηλώσας τὴν μίαν θεότητα, διὰ δὲ τοῦ «κύριος», εἴτα «θεὸς» καὶ πάλιν «κύριος» τὴν τριάδα σημάνας, παρ' ἥ πᾶν ἔγκοσμιον καὶ ὑπερκόσμιον ἀγαθὸν ὑπῆρξει τοῖς ἀνθρώποις· καὶ πάλιν· «εἶπεν ὁ θεός· γενηθήτω στερέωμα, καὶ ἐποίησεν ὁ θεός τὸ στερέωμα, καὶ εἶδεν ὁ θεός, ὅτι καλόν· σημειωτέον, ὅτι καὶ τρεῖς ὑποστάσεις καὶ ἔκαστην θεὸν ὄνομάζει καὶ τὴν συμφωνίαν καὶ τὴν συνεργίαν δείκνυσιν τοῦ εἰπόντος καὶ τοῦ ποιήσαντος καὶ τοῦ ἐπαινέσαντος. 18.4 Καὶ πάλιν· «προστάττει», φησίν, «ὁ θεός τῷ Μωϋσεῖ λέγων· λάλησον Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ· οὕτως εὐλογήσετε τὸν Ἰσραὴλ· εὐλογήσαι σε κύριος καὶ φυλάξαι σε, ἐπιφάναι κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπί σε καὶ ἐλεήσαι σε, ἐπάραι κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπί σε καὶ δώῃ σοι εἰρήνην». 18.5 ἵνα δηλώσῃ τρία πρόσωπα, οὐκ εἶπεν ἄπαξ· «κύριος εὐλογήσαι σε καὶ ἐπιφάναι σοι καὶ δώῃ σοι εἰρήνην», ἀλλὰ τρίτον ὠνόμασεν «κύριον». 18.6 Καὶ ὡς ἡνίκα προφητεύουσιν Ἀγγαῖος μὲν θεόχρηστον ἐκ προσώπου τοῦ πατρὸς φέρων φωνὴν οὕτως ἔχουσαν· «ἴσχυε, Ζοροβάβελ, διότι ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι· καὶ ὁ λόγος μου ὁ ἀγαθὸς καὶ τὸ πνεῦμα μου ἐν μέσῳ ὑμῶν». 18.7 Ἡσαΐας δὲ ἐξ ὁμοτίμων τῶν αὐτοτελῶν ὑποστάσεων ὁμότιμον τὴν ἀποστολὴν γεγενηθσαὶ λέγων καὶ ἐν ὀλίγῃ ρήσει πᾶσαν κοινωνίαν αὐτῶν ἐνδεικνύμενος καὶ βοῶν· «καὶ νῦν κύριος κύριος ἀπέσταλκέν με καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ». 18.8 οὐ γάρ ἀπλῶς δεύτερον ὠνόμασεν «κύριος κύριος» καὶ οὕτω «τὸ πνεῦμα αὐτοῦ», ἀλλ' ἵνα καὶ τὰς ὑποστάσεις καὶ τὴν μίαν δηλώσῃ θεότητα καὶ θέλησιν. 18.9 Δαυΐδ δέ καὶ γάρ καὶ αὐτὸς ἀρήγει τῷ τοιῷδε κεφαλαίῳ καὶ ὡδῆς ἔμπλεα πάντα ποιεῖ καὶ ἐκφαίνει, ὅπῃ πίστεως ἔσχεν κατὰ τάσδε τὰς λέξεις· ἐν μὲν ιζ̄ ψαλμῷ· «τίς θεός πάρεξ τοῦ κυρίου καὶ τίς θεός πλὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν; ὁ θεός ὁ περι ζωννύων με δύναμιν». 18.10 ἐν δὲ νη· «σὺ ὁ θεός ἀντιλήπτωρ μου εἰ. ὁ θεός μου, τὸ ἔλεος αὐτοῦ αὐτοῦ προφθάσει με. ὁ θεός μου δείξει μοι ἐν τοῖς ἔχθροῖς μου». 18.11 ἐν δὲ ή· «Ἄσατε τῷ κυρίῳ ἄσμα καινόν, ἄσατε τῷ κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ, ἄσατε τῷ κυρίῳ, εὐλογήσατε τὸ ὄνομα αὐτοῦ». 18.12 τρίτον γάρ ὀνομάσας ἡ κύριον ἡ θεὸν τὴν τριάδα παρεδήλωσεν. 18.13 Ἄλλα καὶ Ἀννα εἰς τὰς βασιλείας προσευχομένη τὴν τριάδα ἐπεκαλέσατο εἰποῦσα· «ἀδωναί, κύριε, ἐλωεὶ σαβαώθ». 18.14 ἔρμηνεύεται γάρ τῇ ἑβραϊδὶ φωνῇ τὸ «ἀδωναί»· κύριος· καὶ πάλιν ἔλλαδι φωνῇ εἶπεν «κύριος». καὶ τρίτον ἑβραϊστὶ ἔφη «ἐλωεὶ σαβαώθ», ὅπερ ἐστι· θεὲ στρατιῶν ἦτοι δυνάμεων.

18.15 ἦδη δὲ νῦν καὶ Ἡλίας ὁ Θεσβίτης ἐν τῇ τρίτῃ τῶν βασιλειῶν ἴστορίᾳ, τῆς Σιδωνίας χήρας τὸν υἱὸν νεκρὸν δοντα ἀναβιώναι εὐχάριτον, τρίτον ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὸν καὶ οὕτως ἀνέστησεν, 18.16 ἐκ τούτου μονονουχὶ σημάνας, ὡς αὐτὸς ἐν τῇ προσευχῇ τὴν ζωοποιὸν ἐπεκαλέσατο τριάδα, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς μὴ ἄλλως πιστεύειν καὶ δοξάζειν διδάξας. 18.17 Καὶ τοῖς ὑδροφόροις δὲ παρακελευόμενος «δισσεύσατε» καὶ «τρισσεύσατε», τὰς τρεῖς πανυμνήτους ὑποστάσεις ἰσοδυνάμως καὶ ὁμοτίμως πανταχοῦ ἐν πᾶσιν ἐνεργεῖν παρεδήλου. 18.18 Εἰ δὲ βιόλεσθε, γνώριμον ὑμῖν καὶ ἐκ θείας φωνῆς αὐθις τὸ κινούμενον ποιήσω. 18.19 ἐν γάρ βίβλῳ γενέσεως, ἐν τῇ πυργοποιίᾳ ὁ θεός καὶ πατὴρ τὰς μακαρίας ὑποστάσεις ἐξέφηνεν πρὸς τὸν ἔαυτοῦ νιὸν καὶ τὸ ἄγιον αὐτοῦ πνεῦμα εἰρηκώς· «δεῦτε καταβάντες συγχέωμεν ἐκεῖ αὐτῶν

τὰς γλώσσας, ἵνα μὴ ἀκούσωσιν ἔκαστος τὴν φωνὴν τοῦ πλησίον». 18.20 Καὶ Μωϋσῆς δὲ τὴν ἰσότητα τῆς τριάδος, ὡς οἶμαι, δηλῶν ἐξέθετο μίαν ἄμπελον ἐν τρισὶ

πυθμέσι, τοῦτον τοῦ ἄλλου πυθμένος οὐδαμοῦ προβαθέστερον εἰρηκώς, ἵνα μή τις τὴν ὑπόστασιν ταύτην ἐκείνης προτερεύειν νομίσῃ, ἀλλὰ τὰς τρεῖς ἐν μιᾷ συντείνειν θεότητι πάντες πιστεύωμεν. 18.21 Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεόπνευστος γραφὴ ἐκώλυσεν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ἐν ᾧ ἡ τριάς δοξάζεται, ἀναβαθμοὺς ποιεῖν, ὥστε μὴ ὡς ἐν βαθμοῖς διορίζεσθαι ἀνθρώπους καθ' ὕφεσίν τινα εἶναι τὰς θείας ὑποστάσεις. 18.22 Καὶ ἀπλῶς ἡ παλαιὰ διαθήκη τύπον φέρουσα τῆς νέας μυστικῶς καὶ προμηθεστάτως διαλέγεται, αἰνιττομένη μᾶλλον ἐν πολλοῖς ἡ φράζουσα ἐν ταύτῳ· καὶ φράζουσα πλέον ἡπερ αἰνισσομένη τὸ ὕστερον ἐκφανθὲν μυστήριον, ὅπως μήτε πλήξῃ τῇ ἀθρόᾳ προσβολῇ τοὺς ἀμυντούς καὶ οὕπω δοντας σταθερούς τε καὶ δεκτικοὺς τῆς θεοπτίας, μήτε μὴν εἰς τὸ παντελὲς ζημιώσῃ· 18.23 τὸ μὲν γὰρ ἦν ἀπειρίας, τὸ δὲ ἀπανθρωπίας. 18.24 πολλάκις δὲ καὶ ἡπερ τυχὸν ἐνταῦθα ἡμῖν δυσεφίκτως ἔφρασεν, δι' ἔτερας γραφῆς τὴν λύσιν παρέσχετο. 18.25 Ἡ δὲ νέα οὕκετι ὡς ἐν σκιᾷ καὶ παραπετάσματι, ἀλλὰ σαφῶς καὶ διαρρήδην φράζει, ὡς μαρτυροῦσιν οὗτοι· 18.26 Παῦλος γράφων Ῥωμαίοις μέν· «εἴπερ εἶς ὁ θεός», Γαλάταις δὲ καὶ Κορινθίοις· «ὁ θεὸς εἶς ἐστιν». 18.27 Καὶ πάλιν δὲ Κορινθίοις τὸ δεύτερον· «ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἀγίου πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν». 18.28 ἐνταῦθα διὰ τὸ ταύτὸν τῆς θεότητος πρώτου ἐμνημόνευσεν τοῦ υἱοῦ, καὶ οὕτω τοῦ πατρός, εἴτα τοῦ ἀγίου πνεύματος αὐτοῦ. 18.29 κοινωνίαν δὲ τοῦ ἀγίου πνεύματος μετὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ εἶπεν τῆς μιᾶς θεότητος καὶ δόξης καὶ βασιλείας. ποία γὰρ ἄλλη ἐπὶ θεοῦ κοινωνία; 18.30 Ἐφεσίοις δέ· «εἶς κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα, εἶς θεὸς καὶ πατήρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πάσιν». εἴτα τοῖς αὐτοῖς· «τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν θεόν καὶ πατέρα, ἐξ οὐ πάσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δῷ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις». 18.31 Ὡδε πάλιν δόμοις διὰ τὸ ἰσότιμον τῶν ὑποστάσεων μετὰ τὸν πατέρα πρώτου τοῦ πνεύματος καὶ οὕτω τοῦ υἱοῦ ἐμνημόνευσεν. 18.32 Καὶ πάλιν Κορινθίοις· «παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν θεόν». 18.33 Ἐβραίοις δέ· «εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοή ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ σημείους τε καὶ τέρασιν καὶ ποικίλαις δυνάμεσιν καὶ πνεύματος ἀγίου μερισμοῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν». 18.34 Διὰ οὖν τοῦ κυρίου δεδήλωται διὰ τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ πατήρ, εἴτα καὶ τὸ αὐτεξούσιον καὶ παντοδύναμον τοῦ ἀγίου πνεύματος.

18.35 Καὶ διὰ τοῦ θεοῦ δὲ ἐδειξεν τὴν μὲν μίαν θεότητα διὰ τοῦ εἰπεῖν· «τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἶς ὁ θεός», τὰς δὲ ἰσοτίμους καὶ ἰσοδυνάμους τρεῖς ὑποστάσεις διὰ τῆς περὶ τὸ βάπτισμα διδαχῆς. 18.36 μὴ εἰπὼν δὲ πειραστικῶς ἐξετάσαντι τῷ νομικῷ· μή με λέγε ἀγαθόν, ἀλλά· «τί με λέγεις ἀγαθόν;», ἐδειξεν ὡς καὶ αὐτὸς ἀγαθός ἐστιν ἐν ἴσῳ τῷ πατρί, καὶ ἐκ τῆς πατρικῆς ἀγαθότητος ἐκφαίνεται ἡ αὐτοῦ, καὶ δείκνυται ἀπὸ ἀγαθοῦ ἀγαθὸς γεγεννημένος. 18.37 «εἰ γάρ», φησίν, «οἰδάς με ἀγαθόν, καὶ μὴ συμπλέκεις τῷ διδασκάλῳ τὴν λέξιν» ὡς τό· «εὖ, δοῦλε ἀγαθέ», καὶ ὡς «ὁ ἀγαθὸς ἀνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὸ ἀγαθόν», καὶ ὡς «ἀγαθὸς ἦν Σαμουὴλ μετὰ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων», καί· «ἀγαθὸς ἦν

Σαούλ, υἱὸς Κίς ἐκ φυλῆς Βενιαμίν, ὑψηλότερος παντὸς Ἰσραὴλ ὑπὲρ ὡμίαν καὶ ἐπάνω», καί· «ἀγαθὸς κύων ὁ ζῶν ὑπὲρ τὸν λέοντα τὸν τεθνηκότα». «Μηδὲν παραιροῦ τοῦ πρωτουργοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ὡς θεόν με ἐπίγνωθι, μὴ ἄλλον τῇ θεότητι τοῦ πατρός, ἀλλὰ τῇ ὑποστάσει». 18.38 μία γάρ ή ἀμφοτέρων θεότης· ἐπεὶ οὐκέτι τὸ πρῶτον ἀγαθὸν ἐν εὑρίσκεται. «ἀνέγνως γάρ που», φησίν, «ώς «ἀγαθόν σοι πεποιθέναι ἐπὶ τὸν κύριον ἥ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον». «τὸ γάρ προσκολλᾶσθαι τῷ θεῷ ἀγαθόν ἐστιν». καὶ ὡς ἀγαθῷ ἀκολουθεῖν μοι καὶ κατόπιν μου βαίνειν ὑμᾶς ἀεὶ προέτρεψα». 18.39 Διὸ οὐκ εἶπεν μέν· «οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἶς ὁ πατήρ», ἀλλ' «οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἶς ὁ θεός», ὡς καὶ ἐν ἄλλῳ που λέγει· «τί με λέγετε κύριε καὶ οὐ ποιεῖτε τοὺς ἔμους λόγους;» 18.40 ἡ γάρ κτίσις, φησίν, κατὰ μετοχὴν τὴν ἀγαθότητα ἔχει, ἀπομιμουμένη πρὸς δύναμιν τὴν ἑαυτῆς, εἰ θέμις εἰπεῖν, τὴν ἔμφυτον καὶ τελείαν τοῦ θεοῦ ἀγαθότητα καὶ δι' αὐτῆς σωζομένη. καὶ ἐστιν ὑπαρξίς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀγαθοῦ τὸ μετέχειν τῆς τοῦ θεοῦ, προσκολλωμένην αὐτῷ τῇ ὑπακοῇ καὶ τῷ πρὸς αὐτὸν ἔρωτι. 18.41 ἐγράφη γάρ ὡς «οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται», καὶ· «μακρὰν ἀπέχει ὁ θεὸς ἀπὸ ἀσεβῶν», καὶ· «μακρὰν ἀπὸ ἀμαρτωλῶν ἡ σωτηρία». 18.42 δῆλον δέ, ὡς σχέσει καὶ διαθέσει διὰ τὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐναντίωσιν καὶ τὸ πρὸς ἀρετὴν βράδος, ἀλλ' οὐ τόπω. 18.43 «Οτι δὲ καὶ αὐτὸς ἀγαθός ἐστιν, ἄτε φύσει τῷ ἀγαθῷ πατρὶ ὑπάρχων ἐν, αὐτός τε ἐν Ματθαίῳ λέγει· «ἡ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, δτι ἔγὼ ἀγαθός είμι;» καὶ πάλιν· «Μαρία τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἔξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.» ἔλεγεν δέ «ἀγαθὴν μερίδα» ἑαυτόν. 18.44 καὶ συνεξαγγέλλουσιν πνεύματι. ἀφανεῖς ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ σφόδρα προσομιλήσαντες τῷ θεϊκῷ πνεύματι. 18.45 οἱ δέ εἰσιν μεταξὺ τῶν ἄλλων τῶν συνοπαδῶν αὐτοῖς οὗτοι· ὁ ἱεροψάλτης ἐν ριζῇ ψαλμῷ· «ἔξομοιογεῖσθε τῷ κυρίῳ, δτι ἀγαθός». καὶ ἐν τῷ αὐτῷ· «εἰπάτωσαν δὴ πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον δτι· ἀγαθός». καὶ Ἱερεμίας ἐθρήνει· «ἀγαθὸς κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν, ψυχῇ ἐκζητούσῃ αὐτόν». 18.46 καὶ Ἡσαΐας· «κύριος κριτής ἀγαθὸς τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ». 18.47 «Οτι δὲ καὶ τὸ ἄγιον τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἀγαθὸν ὑπάρχει, ὁ μνημονεύθεις Δαυΐδ ἐν κδψαλμῷ μελωδεῖ· «τὸ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὁδηγήσει με ἐν γῇ εὐθείᾳ». 18.48 πρὸς δὴ τούτοις, εἰ ἀγαθὸν ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, καὶ τὰ ῥήματα τοῦ νίον. ἔφη γάρ· «ἔγὼ είμι ἡ ζωή», καὶ πάλιν· «τὰ ῥήματα, ἀ λελάληκα ὑμῖν, πνεῦμά ἐστιν καὶ ζωή ἐστιν». καὶ εἰ ἀγαθὸν «τοῦ ἀγίου πνεύματος ὁ ἀγιασμός» καὶ ἡ ἐν τῇ φωτίσματι ἐνέργεια- συμμημονεύεται γάρ ὡς συνεργόν-, ἔτι δὲ καὶ ἡ διανομὴ τῶν οὐρανίων δωρημάτων, πάντως ἀγαθὸς δὲ νίος καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα. 18.49 Οὐκ ἀκοῇ δὲ μόνον ἐδιδάχθημεν, ἀλλὰ καὶ ἐθεασάμεθα, ὡς ἔγχωρει, τῆς σεπτῆς καὶ δόμοουσίου τριάδος τὸ ἴδικὸν τῶν ὑποστάσεων. 18.50 τοῦ μὲν πατρὸς ἔξ οὐρανῶν λέγοντος· «οὖτός ἐστιν ὁ νίος μου ὁ ἀγαπητός», τοῦ δὲ μονογενοῦς αὐτοῦ ἐπὶ γῆς βαπτιζομένου, τοῦ δὲ ἐνὸς καὶ μόνου ἀγίου πνεύματος αὐτοῦ κατιόντος ἐν εἴδει περιστερᾶς καὶ μένοντος ἐπ' αὐτὸν τὸν μονογενὴν θεόν καὶ νίον. 18.51 καὶ Δαυΐτικὸν γάρ θησαύρισμα ἐν πδ τοῦτο πιστοῦται ψαλμῷ, δτι ὁ σαρκωθεὶς ἐκ τῶν γηίνων ἡμῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ πατρὸς ἐμαρτυρεῖτο νίος. γνώριμος δὲ πᾶσιν ὁ λόγος ἔχων ὅδε· «ἄλιθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλεν, δικαιοσύνη ἐκ τῶν οὐρανῶν διέκυψεν». 18.52 Ὁμοίως διὰ τὸ μὴ εἶναι διαφορὰν θεότητος τῇ φρικτῇ καὶ ἀχράντῳ τριάδι ποτὲ τὸν πατέρα μετὰ τοῦ νίον ἐκφαίνουσι τὰ λόγια, ὡς δταν λέγῃ Δαυΐδ μέν· «εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου», Παῦλος δέ· «χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ». ποτὲ δὲ τὸν πατέρα μετὰ τοῦ ἀγίου πνεύματος συνάπτουσιν, ὡς δταν Ἀγγαῖος προφητεύῃ· «διότι ἔγὼ μεθ' ὑμῶν είμι, λέγει κύριος παντοκράτωρ, καὶ τὸ πνεῦμά μου ἐφέστηκεν ἐν μέσω ὑμῶν», καὶ πάλιν· «οὐκ ἐν δυνάμαι μεγάλῃ οὐδὲ ἐν ίσχυί, ἀλλ' ἥ ἐν πνεύματι μου, εἶπεν κύριος παντοκράτωρ». 18.53 Ἐγχρονιστέον τῷ ῥητῷ. ἐπειδὴ γάρ ἐστιν δτε οἱ ἐτερόδοξοι, τοῦ πνεύματος σὺν τῷ πατρὶ μνημονεύμενοι, φασὶν ἀνυπόστατον δύναμιν τινα δηλούσθαι, ἡσφαλισμένως ἔχει τὸ προκείμενον ῥητόν. 18.54 Καὶ Ἡσαΐας· «καὶ νῦν κύριος ἀπέσταλκέν με καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ».

καὶ πάλιν· «έκει συνήντησαν ἔλαφοι καὶ ἔδοσαν τὰ πρόσωπα ἀλλήλων. ἀριθμῷ παρ ἡλθοσαν καὶ μία αὐτῶν οὐκ ἀπώλετο. ἐτέρα τὴν ἐτέραν οὐκ ἐζήτησαν, διότι κύριος ἐνετείλατο αὐταῖς καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ συνήγαγεν αὐτάς»

18.55 Παῦλος δὲ Κορινθίοις· «οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν», καὶ πάλιν· «ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν διὰ πνεύματος ἀγίου», καὶ πάλιν· «ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ». 18.56 Ἀλλοτε δὲ μόνον τὸν υἱὸν ὄνομάζουσιν, ὡς ἡνίκα Ἡσαΐας προφητεύῃ· «καὶ νῦν, κύριε, πατήρ ἡμῶν σύ, ἡμεῖς δὲ πηλὸς ἔργα τῶν χειρῶν σου πάντες», Παῦλος δὲ Γαλάταις· «ὅσοι γάρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε». 18.57 Ἀλλοτε σὺν τῷ ἀγίῳ πνεύματι τὸν μονογενῆ κηρύττουσιν, ὡς ὅταν Παῦλος Κορινθίοις μὲν ἐπιστέλλῃ· «ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλ' ἡγιάσθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν»,

18.58 Ῥωμαίοις δέ· «ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συνει δήσεώς μου ἐν πνεύματι ἀγίῳ», 18.59 καὶ πάλιν· «εἰ μὲν γάρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, δὲ οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἡ πνεῦμα ἔτερον λαμβάνετε, δὲ οὐκ ἐλάβετε». 18.60 Καὶ ἄλλοτε τοῦ ἀγίου πνεύματος καταμόνας ἐπιμέμνηται, ὡς ὅπόταν Ἡσαΐας μὲν προφητεύῃ· «αὐτοὶ ἡπείθησαν καὶ παρώξυναν τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον», καὶ πάλιν· «κατέβη πνεῦμα παρὰ κυρίου καὶ ὠδήγησεν αὐτούς». 18.61 Παῦλος δὲ Κορινθίοις γράφει· «σαρκικὸς δὲ ἀνθρωπὸς οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ».

18.62 καὶ ὡς Στέφανος ἐν ταῖς πράξεσι φάσκει· «ὑμεῖς τῷ πνεύματι τῷ ἀγίῳ ἀντιπίπτετε», καὶ πάλιν· «ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον» καθὰ ὡς ἐπίπαν εἰώθαμεν λέγειν· «ἡμεῖς μόνοι ἐνταῦθα ἐσμεν καὶ ὁ θεός.»

18.63 καὶ ὁ σωτὴρ δὲ παρ' Ἰωάννη μόνου μνημονεύει τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος λέγων· «ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν». 18.64 καὶ αἱ πράξεις ὡσαύτως περὶ τούτου πιστοῦνται· «τοῦ δὲ Πέτρου διανοούμενου περὶ τοῦ ῥήματος εὗπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον· ἀναστὰς κατάβηθι καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μηδὲν διακρινόμενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς», καὶ πάλιν· «τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον· ἀφορίσατέ μοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν εἰς τὸ ἔργον, ὁ προσκέκλημαι αὐτούς». καὶ πάλιν Πέτρῳ εὗπεν τὸ ἄγιον πνεῦμα· «ἀναστὰς πορεύθητι» εἰς τὸν οἶκον Κορνηλίου. 18.65 καὶ αὐθις κομψευόμεναι αἱ ἀποστολικαὶ πράξεις διατριβὴν παρέχουσιν τῷ τοιῷδε λόγῳ· περιέχουσιν γάρ· «τότε ὁ Παῦλος πλησθεὶς πνεύματος ἀγίου εὗπεν πρὸς αὐτόν», καὶ ἔτι· «ὁ γάρ Πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἀγίου εὗπεν πρὸς τὸν λαόν». 18.66 Σημαίνεται δὲ ὅμοιώς τὸ ἴσδρροπον καὶ ἰσοδύναμον τῶν παντίμων ὑποστάσεων καὶ ἐν τῷ τὸν δεσπότην θεὸν λόγον διὰ τῆς προλεχθείσης αὐτοῦ εἰς τὸ βάπτισμα πανυμνήτου φωνῆς τὴν ἴσοτιμίαν ἔαυτῷ καὶ τῷ ἀγίῳ πνεύματι τὴν πρὸς τὸν πατέρα φυλάξαι. 18.67 δι' ἣν αἱ Ἱεραὶ βίβλοι ποτὲ μὲν πρώτου μέμνηνται τοῦ πατρὸς καὶ οὕτω τοῦ υἱοῦ ἡ τοῦ ἀγίου πνεύματος, ποτὲ δὲ πρώτου ἐπιμέμνηνται τοῦ υἱοῦ διὰ τὴν φύσεως ἀμέριστον καὶ τῆς θεολογίας τὸ ἀδιάφορον, 18.68 ὡς ὅταν λέγῃ Ἰώβ τρανῶς τὴν τριάδα δηλῶν·

18.68 «ζῆι κύριος, δος οὕτω με κέκρικεν, καὶ ὁ παντοκράτωρ ὁ πικράνας μου τὴν ψυχήν· ἡ μὴν ἔτι τῆς πνοῆς μου ἐνούσης, πνεῦμα δὲ θεῖον τὸ περιόν μοι ἐν ῥισίν». τὸ ζωοποιοῦν με ἄγιον πνεῦμά φησιν καὶ ἀναπνέειν ἔτι ποιοῦν. 18.69 καὶ ὡς ἡνίκα Παῦλος Θεσσαλονικεῦσι τὸ δεύτερον γράφει· «αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ παρακαλέσει ὑμῶν τὰς καρδίας», καὶ Γαλάταις· «Παῦλος ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπου οὐδὲ δι' ἀνθρώπου,

ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρός», καὶ Κορινθίοις, ώς προείρηται· «ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος». 18.70 καὶ ὁ σωτὴρ δέ φησιν· «ἐλευσόμεθα ἐγώ καὶ ὁ πατὴρ καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν». 18.71 Ποτὲ δὲ πρῶτον τὸ ἄγιον πνεῦμα ὄνομάζουσιν, μετέπειτα δὲ τὸν πατέρα ἢ τὸν υἱόν, ώς ὅταν Δαυὶδ ψάλλῃ· «ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω;» 18.72 καὶ ὁ Ἰὼβ τὸ εὔγνωμον δεικνὺς φάσκει· «πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με, πνοὴ δὲ παντοκράτορος ἡ διδάσκουσά με». 18.73 καὶ ὡς Παῦλος ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ Κορινθίοις γράφει· «διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσίν, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα· καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσίν, ὁ δὲ αὐτὸς κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν». 18.74 Ποτὲ δὲ περὶ δύο ὑποστάσεων διαλέγονται ὄμωνύμως, ώς ὅτε Ζαχαρίας λέγει· «εἶπεν κύριος πρὸς τὸν διάβολον· ἐπιτιμήσει κύριος ἐν σοί, διάβολε». 18.75 Καὶ ἀνωτέρω ἔδειχθη διὰ πλειόνων.

19.1 Περὶ τοῦ τὸ νῦν λεχθὲν περὶ τοῦ πατρός, ἄλλοτε περὶ τοῦ υἱοῦ εἰρῆσθαι ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος διὰ τὸ ἐν μιᾷ θεότητι τὴν τριάδα ὑπάρχειν. 19.1 Ἐν μιᾷ τοιγαροῦν θεότητι οἱ Ἱεροφάνται τὴν ἔνδοξον τριάδα ἐπιστάμενοι καὶ τὴν θεολογίαν αὐτῆς ἐπίκοινον οὖσαν, ὅπερ νῦν εἰρήκασι περὶ τοῦ πατρός, ἄλλοτε ἄλλοι περὶ τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος διαγορεύουσιν, οὐκ ἐναντιούμενοι ἔαυτοῖς, ἀλλὰ διὰ τὸ καὶ ἡμᾶς εἰδέναι τοῦτο τε αὐτὸ τῆς ὀρθῆς πίστεως τὸ καίριον· καὶ ὡς, οἵας δ' ἀν ὑποστάσεως ἐπιμνησθῶμεν ἐκ παντός, καὶ τὴν ἄλλην τῇ πίστει συνανελάβομεν, ἀτε ἀχώριστον. 19.2 ἀψευδεῖν δὲ ἀνάγκη τοὺς ἀψευδεῖς ὑποφήτας θεοῦ καὶ δόξης ἀρνούμενης τὴν ἀλήθειαν καθαροὺς τοὺς τὴν ἀπλῆν καὶ ὄντως ἀλήθειαν, τουτέστιν τὴν ἀγαθότητα, τοῦ θεοῦ διδάσκοντας. 19.3 μὴ καθαροῖς γάρ καθαρῶν ἐφάπτεσθαι μὴ οὐχὶ θεμιτόν φασιν· οἱ δὲ ἡσαν καθαροὶ καὶ πάσης ψευδοδοξίας ἀλλότριοι. 19.4 Εὐρήσομεν δὲ τοῦτο εὐθὺς εἰς τὴν θεοπτίαν, ἣν ἐθέάσατο Ἡσαΐας. τί δὲ μὴ πρῶτον ὅλου ἐκείνου ώς ἔχει μνημονεύσω τοῦ χωρίου; 19.5 λέγει οὖν· «εἶδον τὸν κύριον Σαβαὼθ καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης αὐτοῦ. καὶ σεραφὶμ εἰστήκει σαν κύκλῳ αὐτοῦ· ἔξ πτέρυγες τῷ ἐνὶ καὶ ἔξ πτέρυγες τῷ ἐνὶ· καὶ ταῖς μὲν δυσὶ πτέρυξι κατεκάλυπτον τὰ πρόσωπα, ταῖς δὲ δυσὶ τοὺς πόδας, ταῖς δὲ δυσὶν ἐπέταντο· καὶ ἔκραζον ἔτερος πρὸς τὸν ἔτερον· ἄγιος ἄγιος κύριος Σαβαὼθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ». 19.6 Καὶ μεθ' ἔτερά φησιν· «εἶπεν μοι εἰπὲ τῷ λαῷ· ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γάρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὡσὶν αὐτῶν βαρέως ἥκουσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὡσὶν ἀκούσωσιν καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν καὶ ἰάσομαι αὐτούς». 19.7 καὶ μεταξὺ ἄλλων ἐπιφέρει· «καὶ τὸν βασιλέα κύριον Σαβαὼθ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου. καὶ ἀπεστάλη πρὸς μὲ ἐν τῶν σεραφύμ» καὶ τὰ ἔχης. 19.8 Τὸν ὀφθέντα τοίνυν κύριον Σαβαὼθ καὶ βασιλέα Ἡσαΐας μὲν οὗτος αὐτὸν τὸν θεόν πατέρα εἶναι οἶδεν. 19.9 Παῦλος δὲ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀποστολικῶν πράξεων τὸ ἄγιον πνεῦμα τυγχάνειν ὃν ἀπεφήνατο τοιωσδε ἀνειπών· «καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος· πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ εἰπὲ αὐτῷ· ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε» καὶ τὰ ἔχης, ώς πρόκειται. 19.10 Ἰωάννης δὲ ἐν εὐαγγελίῳ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι διωρίσατο. ἔφη γάρ· «τοσαῦτα σημεῖα πεποιηκότος τοῦ Ἰησοῦ οὐκ ἐδύναντο πιστεύειν, ὅτι εἶπεν Ἡσαΐας· τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐπήρωσεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νοήσωσιν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπὶ στρέψωσιν καὶ ἰάσομαι αὐτούς». καὶ εὐθὺς ἐπάγει· «ταῦτα δὲ εἶπεν Ἡσαΐας, ὅτε εἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ», τουτέστιν τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. ταῦτα μὲν δὴ περὶ τούτων ὅδε πῃ. 19.11 Ἀκουε δὲ καὶ ἔτερα τῆς αὐτῆς δυνάμεως, τοῦ Δαυὶδ ἐν ψαλμῷ 4δ' ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ πατρὸς

ἄσαντος τῇ λύρᾳ τοιώσδε· «έπειρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ταύτῃ καὶ εἴπον· ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ. αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου. ὡς ὕμοσα ἐν τῇ ὄργῃ μου· εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου». 19.12 Παῦλος Ἐβραίοις γράφων ἐκ τοῦ αὐτοῦ ψαλμοῦ ἀπὸ τοῦ ἀγίου πνεύματος διορίζεται τόνδε τὸν τρόπον· «καθὼς εἶπεν», φησίν, «τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον· σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς μου ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ, οὐ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη». 19.13 καὶ Στέφανος εἰς τὰς ἀποστολικὰς πράξεις τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐντρέπων γραφῆς ἔφη· «σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὥσιν, ὕμεις ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἀγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ ὑμεῖς». 19.14 Ὁμοίως δὲ ἐξ Αἰγύπτου ὡδηγηκέναι τοὺς Ἐβραίους ὃ μὲν Μωϋσῆς κύριον λέγει. ἐν τῷ δευτερονομίῳ· «κύριος γάρ», φησίν, «μόνος ἦγεν αὐτούς, καὶ οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν θεὸς ἀλλὰ λότριος». 19.15 καὶ ὁ Ἱερεμίας ὠσαύτως· «καὶ οὐκ εἴπατε», φησίν, «ποῦ ἔστιν κύριος ὃ ἀναγαγὼν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὃ καθοδηγήσας ὑμᾶς ἐν τῇ ἐρήμῳ;» 19.16 Ὁ δέ γε Ἡσαΐας τὸ ἄγιον πνεῦμα ὡδηγηκέναι λέγει· «ἥγαγεν γάρ», φησίν, «αὐτοὺς διὰ ἀβύσσου ὡς ἵππον δι' ἐρήμου καὶ οὐκ ἐκοπίασαν, καὶ ὡς κτήνη διὰ πεδίου κατέβη πνεῦμα παρὰ κυρίου καὶ ὡδήγη σεν αὐτούς». 19.17 Ὁ δὲ Παῦλος ὁδηγὸν αὐτῶν τὸν Χριστὸν γεγενῆσθαι διδάσκει· «ἔπινον γάρ», φησίν, «ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός». 19.18 Ὡς συνωδὰ καὶ Ἰουδαῖς καθολικῶς γράφει· «ἄπαξ γάρ κύριος Ἰησοῦς λαὸν ἐξ Αἰγύπτου σώσας, δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας αὐτῷ ἀπώλεσεν». 19.19 Ἐνταῦθα οὖν διπλῶς ἀναιρεῖται ἡ ἐπιχείρησις τῶν λεγόντων κτίσμα τὸν σεπτὸν υἱὸν καὶ τὸ θεϊκὸν πνεῦμα, ἀπό τε τοῦ περὶ ἐκατέρας ὑποστάσεως κεχρησμῷδῆσθαι τὰ τὴν ἄπειρον μίαν φύσιν κατασημαίνοντα, ἀπό τε τοῦ παρακείσθαι δι «οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν θεὸς ἀλλότριος», τοῦτον ἔστιν ἐτεροούσιος. 19.20 Τὸν ἵσον τρόπον Μωϋσῆς μὲν λέγει· «οὐκ ἔσται μερὶς οὐδὲ κλῆρος τοῖς Λευίταις ἐπὶ τῆς γῆς· κύριος αὐτὸς μερὶς αὐτῶν». Ἱερεμίας δέ· «ὁ πλάσας», φησίν, «τὰ πάντα αὐτὸς κληρονομία τοῦ Ἰακώβ. κύριος δνομα αὐτῷ». Δαυὶδ δὲ ἐν ιεψαλμῷ· «κύριος μερὶς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου». 19.21 Ὁ δέ γε Παῦλος τὸ ἄγιον πνεῦμα τὴν κληρονομίαν εἶναι Ἐφεσίοις ἐπιστέλλει· «ἐν ᾧ», φησίν, «πιστεύσαντες ἐσφραγίσθημεν τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἀγίῳ, ὃ ἔστιν ἀρραβών τῆς κληρονομίας ἡμῶν». 19.22 ὁμοίως Παῦλος Κορινθίοις γράφει· «διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσίν, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα· καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσίν, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς δὲ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν». 19.23 δεικνὺς δὲ τὴν ταυτότητα τῆς θεότητος οὐ μόνον ἐνταῦθα πρώτου ἐπιμέμνηται τοῦ πνεύματος, εἴτα τοῦ υἱοῦ καὶ οὕτω τοῦ πατρός, ἀλλὰ καὶ ὁ νῦν εἰρηκὼς τὸν θεὸν τὰ πάντα ἐνεργεῖν, μετ' ὀλίγον ἐπάγει· «ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ, καθὼς βούλεται», 19.24 σαφῶς καὶ διαρρήδην αὐτὸ θεὸν ὁμοούσιον τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ ἄμμα καὶ αὐτεξούσιον παριστῶν. 19.25 Ἐστιν ἀκοῦσαι καὶ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς παρ' Ἡσαΐᾳ μὲν εἰρηκότος· «καὶ τὴν δόξαν μου ἐτέρῳ οὐ δώσω», Ἰωάννου δὲ φήσαντος· «ἴνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα» ἦδη γάρ ἥδει σαφῶς, δι «οὐχ ἐτεροουσίω τῷ μονογενεῖ καὶ τῷ ἀγίῳ πνεύματι ἡ δόξα ἀναπέμπεται. 19.26 πάλιν τοῦ Μάρκου λέγοντος ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ· «ὅς γάρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἔμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοι χαλίδι καὶ ἀμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, δταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἀγίων». 19.27 Ὁ Ματθαῖος τὸ αὐτὸ κεφάλαιον ἐκτιθέμενος οὐκ εἶπεν· «ἐν τῇ τοῦ πατρός», ἀλλ' «ἐν τῇ τοῦ υἱοῦ», οὕτω γράψας· «ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἄγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, δτε καθίσῃ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ». καὶ παρ' Ἰωάννη δέ φησιν· «δόξασόν με τῇ δόξῃ, ἥ εἶχον παρὰ σοὶ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι». 20.v Περὶ τοῦ διὰ τὸ

όμοούσιον καὶ ἰσοδύναμον κατοικεῖν ἐν πιστοῖς τόν τε πατέρα τόν τε υἱὸν τό τε ἄγιον πνεῦμα· καὶ πρὸς τὴν τῶν ἑτεροδόξων ἀντίθεσιν.

20.1 Εὐρήσομεν ἔτι τὸ ὁμοούσιον τῆς τριάδος καὶ ὡς ἀπαραλλάκτως πάντα ἐστὶν αὐτῇ δυνατά, εἰ ξυνίδωμεν, ὅτι αὐτὴν μόνη ὑπὲρ τὸ ἄυλον καὶ ἀόρατον οὖσα κατ' οὐσίαν μετέχεσθαι δύναται καὶ πληροῦν ὃν ἔκτισε ναόν. 20.2 καὶ αὐτῇ οὐ τὸ πρᾶγμα τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ λέξις ἀρμόζει. 20.3 ἔπειται γὰρ τῷ μεθεκτῷ τὸ ἄτρεπτον καὶ τούτῳ τὸ ἄκτιστον, ὃ ἐστιν καὶ ἄναρχον. 20.4 οὐδὲν δὲ κτιστόν, ὅσον ἀπὸ γραφῶν συνηθείας, μετουσίας τρόπω μετέχεσθαι δύναται ἢ πληροῦν οὐσιωδῶς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ μόνῳ τῶν τῆς ἔξεως τῆς ἀγαθῆς ἢ τῆς φαύλης. 20.5 Μεταφορικῶς γὰρ λέγομέν τινας ἀρετῆς καὶ ἐπιστήμης πεπληρώσθαι καὶ τεθεωρημένως προφέρειν δύνασθαι τὰ ἀρετῆς καὶ ἐπιστήμης ἐπίχειρα, ὡς οἱ ἀκραιφνῶς τῆς χάριτος τοῦ ἀγίου πνεύματος μεταλαχόντες. 20.6 Μαρτυρεῖται οὖν κατοικεῖν ἐν ἡμῖν ὃ τε πατήρ ὃ τε υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα· ὡς ἡνίκα Παῦλος Κορινθίοις τὸ δεύτερον γράφει ἐκ τοῦ Ἱερεμίου· «ἡμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐσμεν ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεός· ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεὸς καὶ αὐτοὶ ἔσονται μου λαός». καὶ πάλιν· «οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;» καί· «οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἀγίου πνεύματός ἐστιν, οὐ ἔχετε ἀπὸ τοῦ θεοῦ;» 20.7 καὶ Ἐφεσίοις· «να δώῃ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.»

20.8 Καὶ ὡς ὅταν ὁ δεσπότης ἐν Ἰωάννῃ λέγει· «τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ ούδε γινώσκει αὐτό. ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται». καὶ πάλιν· «έάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει· καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα». 20.9 Ἐσται δὲ τοῦτο πλέον καταφανὲς τῷ ἐπιστάνοντι, ὅτι θελήσας ὁ πάντα δυνάμενος θεὸς λόγος ἄτρεπτός τε διέμεινεν καὶ ὑπὸ τῆς παρθένου ἐκυοφορήθη. 20.10 Οἱ δὲ πάλιν ἐνίστανται ἀντιλέγοντες· «γέγραπται δῆθεν περὶ μὲν ἡρῷον δὲ Ἰούδᾳ,

Ανανίᾳ· «διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου;» ὡς «εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ σατανᾶς».» 20.11 Πρὸς οὓς ρήτεον, ὡς οὐ μετεχόμενος οὐδὲ τῇ ψυχῇ ὥσπερ ἐπιβατεύων, ἀλλὰ φενακίζων καὶ κακοβουλίας καὶ παλίμβολον τρόπον ἐνεργαζόμενος καὶ πάρεργον ποιῶν τῆς ἑαυτοῦ πονηρίας πληροῦ τὸν μὴ προσέχοντα τῷ. «μὴ δώῃς εἰς σάλον τὸν πόδα σου, καὶ οὐ μὴ νυστάξει ὁ φυλάσσων σε». 20.12 καθ' ὃν τρόπον Ἐλυμαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπλήρωσεν τῇ ὑποβολῇ πράξεως σατανικῆς. λέγει γὰρ αὐτῷ Παῦλος, μυσαρῷ τὴν γνώμην καὶ τὰς πράξεις τυγχάνοντι καὶ ἀνάπλεω τῆς διαβολικῆς δύντι μοχθηρίας καὶ κατασοφιζομένῳ τοὺς ἀγίους, ὡς δοκεῖν ἐν αὐτῷ οἰκεῖν τὸν ἀρχέκακον πατέρα αὐτοῦ· «ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ράδιουργίας υἱὲ διαβόλου». 20.13 ἔτι δὲ καθὼς καὶ τοὺς ψευδοπρεσβύτας ἐπὶ τῆς σεμνοπρεπεστάτης Σωσάννης ἐπλήρωσεν ἀκολάστου γνώμης· ἔχει δὲ οὕτωσί· «ἡλθον δὲ καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι πλήρεις τῆς ἀνόμου ἐννοίας». 20.14 Καὶ ἵνα μὴ ὄχλον πολὺν τῇ ἀκοῇ παρασκευάζωμεν, πολλὰ, ἀ λέγειν εἴχομεν εἰς τοῦτο, παρέντες, συντόμως ἐροῦμεν, ὡς εἴπερ κρατεῖ ὁ λόγος αὐτῶν οὗτος, ὥρα λοιπὸν μὴ μέγα οἰεσθαι τὸ τὴν θείαν γαληνότητα οἰκεῖν ἐν πιστοῖς, ἀλλ' ὡς ἐν γε δὴ μόνῳ τῷ δοκεῖν τοῦτο τὴν δόξαν ἔχειν.

21.v Περὶ τοῦ διὰ τὸ ἀπαράλλακτον τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας λαλεῖν ἐν πιστοῖς τὴν τριάδα.
21.1 Καὶ τὸ λαλεῖν δὲ ἐξ ίσου ἐν ἀγίοις τὰς θείας ὑποστάσεις τὴν ἀπαραλλαξίαν τῆς φύσεως καὶ ἔξουσίας ἀπαγγέλλει. 21.2 Ζαχαρίας μὲν γάρ-οὐχ ὁ προφήτης, ἀλλ' ὁ πατὴρ Ἰωάννου-

κύριον τὸν θεὸν Ἰσραὴλ διὰ τῶν προφητῶν λελαληκέναι ἔφησεν. 21.3 καὶ Παῦλος δὲ ὅμοίως Ἐβραίοις ἐπέστειλεν· «πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ». 21.4 Καὶ Κορινθίοις δὲ περὶ τοῦ υἱοῦ ἔγραψεν· «ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ». 21.5 Ὁ δέ γε σωτὴρ παρὰ Ματθαίῳ διδάσκει· «οὐ γάρ ὑμεῖς ἔστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν ἔστιν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν».

22.v Περὶ τοῦ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἥνουν τὸ δόμοούσιον τῆς τριάδος, γεγράφθαι, ζῆν ἡμᾶς τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἀγίῳ πνεύματι. 22.1 Τοῦτο ἐπιφανέστατα θεωρεῖν διδάσκει καὶ τὸ γεγράφθαι, ζῆν ἡμᾶς τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἀγίῳ πνεύματι· ὡς ὅταν Παῦλος διαλέγεται γράμμασι Ὦραμαίοις· «ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἀμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ὑμῶν». 22.2 καὶ πάλιν· «ἴνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπέρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι Χριστῷ»· καὶ Γαλάταις· «εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν». 23.v Περὶ τοῦ διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸν ἄνωθεν νόμον γεγράφθαι εἶναι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος. 23.1 Δι' ὃν ἔφαμεν λόγον καὶ ὁ ἄνωθεν νόμος γέγραπται εἶναι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος, καθὰ ὁ ἱεροψάλτης λέγει ἐν μὲν λέξει· «ὁ νόμος τοῦ θεοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ», ἐν δὲ λόγῳ· «τοῦ ποιῆσαι, ὁ θεός, τὸ θέλημά σου ἐβουλήθην καὶ τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου». 23.2 Καὶ ὡς Παῦλος γράφει Γαλάταις μέν· «ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ»· 23.3 καὶ Κορινθίοις ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «ἐγενόμην τοῖς ἀνόμοις ὡς ἀνόμος, μὴ ὧν ἀνόμος θεοῦ, ἀλλ' ἔννομος Χριστοῦ, ἵνα κερδήσω τοὺς ἀνόμους».

23.4 Ὦραμαίοις δέ· «ὁ γάρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἡλευθέρωσέν με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου». 23.5 Καὶ πάλιν τὴν νέαν καὶ τὴν παλαιὰν διαθήκην αἰνιττόμενός φησιν· «νῦν δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ὦ κατειχόμεθα, ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος καὶ οὐ παλαιότητι γράμμα τοῦ»· καὶ πάλιν· «οἴδαμεν γάρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἔστιν». 24.v Περὶ τοῦ διὰ τὴν αὐτὴν τῆς δόμοουσιότητος ἐν τῇ τριάδι αἰτίαν χρηματίζειν ἡμᾶς ἡ ἀνθρώπους θεοῦ ἡ Χριστιανούς ἡ πνευματικούς. 24.1 Χρηματίζομεν τοίνυν διὰ τοῦτο ἡ ἀνθρωποί θεοῦ ἡ Χριστιανοὶ ἡ πνευματικοί· δι' ὧν φασιν ἡ μὲν ἐν Σαρέπτοις χήρα πρὸς τὸν Θεοβίτην Ἡλίαν· «τί ἐμοὶ καὶ σοί, ἀνθρωπε τοῦ θεοῦ;» καὶ πάλιν· «νῦν ἔγνων, ὅτι ἀνθρωπος τοῦ θεοῦ ἄγιος εἰ σύ»· 24.2 ὡς δὲ Σουμανῖτις πρὸς τὸν ἑαυτῆς ἀνδρα περὶ Ἐλισσαὶ τοῦ προφήτου· «ἰδοὺ δὴ ἀνθρωπος τοῦ θεοῦ μέγας παραγίνεται πρὸς ἡμᾶς». 24.3 αἱ δὲ βασιλικαὶ ἴστορίαι· «καὶ ἀνθρωπος τοῦ θεοῦ ἥλθεν ἐξ Ιούδα καὶ προεφήτευσεν ἐπὶ τὸ θυσια στήριον τὸ ἐν Βεθήλῃ»· 24.4 ὡς δὲ ἱεροψάλτης ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ περὶ Φαλμοῦ· «προσευχὴ Μωυσῆ, ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ». 24.5 ὡς δὲ Παῦλος Τιμοθέῳ γράφων τὸ δεύτερον· «ἵνα ἄρτιος ἡ ὁ τοῦ θεοῦ ἀνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἔξηρτισμένος». 24.6 Αἱ δὲ πράξεις· «ἔγένετο δὲ αὐτοὺς καὶ ἐνιαυτὸν δλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χρηματίσαι τοι τε πρώτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς Χριστιανούς». 24.7 Ὁ δὲ Παῦλος Κορινθίοις ἐν ἐπιστολῇ διαλεγόμενος· «περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν οὐ θέλω ὡς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί. οἴδατε, δοτε, δτε ἔθνη ἥτε, πρὸς τὰ εἰδωλα τὰ ἄφωνα ὡς ἀν ἥγεσθε ἀπαγόμενοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν, δοτε οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν «κύριος Ἰησοῦς» εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἀγίῳ».

24.8 καὶ πάλιν. «Ψυχικὸς δὲ ἀνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, μωρία γάρ αὐτῷ ἔστιν, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, δοτε πνευματικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντας, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. τίς γάρ ἔγνω νοῦν κυρίου, δος συμβιβάσει αὐτόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν». 24.9 καὶ πάλιν· «ἀδελφοί, ἐάν καὶ προληφθῆ ἀνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἐν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος, σκο πῶν σεαυτόν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς. ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε καὶ οὕτως

ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ». 25.ν Περὶ τοῦ διὰ τὴν αὐτὴν τῆς ὁμοουσιότητος τῆς τριάδος αἰτίαν τὴν γραφήν, ἅπερ νῦν λέγει τοῦ πατρός, ἄλλοτε λέγειν τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἀγίου πνεύματος.

25.1 Μίαν θεότητα καὶ δεσποτείαν ἡ γραφὴ δηλοῦσα, ἅπερ νῦν λέγει τοῦ πατρός, ἄλλοτε φάσκει τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἀγίου πνεύματος εἶναι. 25.2 ὡς ἡνίκα ὁ σωτὴρ παρὰ Ματθαίῳ Ιουδαίοις λέγει: «ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ».

25.3 καὶ ὡς ὅταν ὁ ἀοίδιμος γράφει Παῦλος Φιλιππησίοις μὲν: «οἱ πάντες γὰρ τὰ ἔαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ Ιησοῦ Χριστοῦ», Γαλάταις δέ: «οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ Ιησοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις», καὶ Κορινθίοις: «ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς κρίναντος τούτου· καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἔαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι».

25.4 καὶ πάλιν: «ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστιν»· καὶ πάλιν: «ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά». 25.5 Ἐτι καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἥτις νοεῖται σὺν τῇ ἀναπεμπομένῃ ἐν αὐτῇ δόξῃ καὶ τῇ προσαγομένῃ ἀναιμάκτῳ λατρείᾳ, Κορινθίοις μὲν τὸ πρῶτον γράφων, τοῦ θεοῦ εἶναι κατήγγειλεν οὐτωσί: «ἀπρόσκοποι καὶ Ιουδαίοις γίνεσθε καὶ Ἐλλησιν καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ», καὶ πάλιν: «ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ». 25.6 Ἐφεσίοις δὲ πάλιν ἐπιστέλλων, τοῦ Χριστοῦ εἶναι αὐτὴν ἐδίδαξεν ὃδε εἰπών: «ἴνα παραστήσῃ ἔαυτῷ ἄμεμπτον τὴν ἐκκλησίαν, μὴν ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἕνα ἢ ἀγία καὶ ἄμωμος». 25.7 Εἰ γὰρ μὴ ὃδε αὐτῷ ἐδόκει, ἐρμηνεύσει τις, τί βούλεται εἰπὼν ὁ προφήτης Ἀγγαῖος ὅτι «μεγάλη ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην», τουτέστιν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐν αὐτῇ δοξολογίας παρὰ τὴν συναγωγὴν Ιουδαίων, ἐν ᾧ μόνος ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἐθεολογεῖτο καὶ ἐδοξάζετο. 25.8 Ἐπομένως τοίνυν καὶ τὸ εὐαγγέλιον νῦν μὲν θεοῦ τοῦ πατρὸς εἶναι λέγει γράφων Ῥωμαίοις: «Παῦλος δοῦλος Ιησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ». 25.9 καὶ πάλιν: «οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον· δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ιουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἐλληνι. δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται· ὃ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται». 25.10 καὶ Κορινθίοις τὸ δεύτερον: «ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν», 25.11 νῦν δὲ θεοῦ τοῦ μονογενοῦς αὐτὸ τυγχάνειν ἐπιστέλλει Κορινθίοις τὸ μὲν πρῶτον: «ἄλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἔξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἕνα μὴ ἐκκοπήν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ». 25.12 τὸ δὲ δεύτερον: «ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ» 25.13 καὶ πάλιν: «δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμοιογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ». 25.14 καὶ Ῥωμαίοις: «μάρτυς γάρ μου ἐστιν ὁ θεὸς ὁ λατρεύω ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ». 25.15 Ἀλλὰ καὶ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ποτὲ μὲν θεῷ τῷ πατρί, ποτὲ δὲ θεῷ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ υἱῷ ἐκτελεῖσθαι ἔφη 25.16 γράψας Κορινθίος τὸ μὲν πρῶτον: «οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος ὃς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμος μυστηρίων θεοῦ· ὃ δὲ λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἕνα πιστός τις εὑρεθῇ». 25.17 τὸ δὲ δεύτερον: «ἐν παντὶ συνιστῶντες ἔαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι». 25.18 καὶ πάλιν: «διάκονοι Χριστοῦ εἰσιν; παραφρονῶν λέγω· ὑπὲρ ἐγώ». καὶ .....

..... 26.1 ...»Τίς ἐνεπίστευσεν κυρίῳ καὶ κατησχύνθη; ἢ τίς ἐνέμεινεν τῷ φόβῳ αὐτοῦ καὶ ἐγκατελείφθη; ἢ τίς ἐπεκαλέσατο αὐτὸν καὶ ὑπερεῖδεν αὐτόν;» δις γάρ, καὶ οἱ ἔξω φασίν, "4πείθεται θεῷ, μάλα τ' ἔκλινεν αὐτοῦ"5.

26.2 Τοιγαροῦν οὐδὲν ἐπίκτητον ἢ ὑφ' ἐτέρου ἐνεργούμενον ἐν ἔαυτῷ εἶναι, οἴκοθεν δ' ἐπάγεσθαι τάγαθὰ πάντα παριστῶν τὴν μίαν θεϊκὴν εἰρήνην, ἥς «ὅριον οὐκ ἔστιν», περὶ ἣς

'Ησαΐας διακέκραγεν· «κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν· πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν. κύριε, ἐκτὸς σοῦ ἄλλον οὐκ οἴδαμεν», ὡς αὐτοῦ τυγχάνουσαν διὰ τὸ ἐπίκοινον τῆς φύσεως καὶ κυριότητος δίδωσιν κατ' ἔξουσίαν. 26.3 ἔφη γάρ· «εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν». 26.4 Διὸ οὐχ ἥκιστα καὶ Παῦλος τοῦτο τὸ θεόσδοτον χρῆμα ἄμφω τὰς ἀγενήτους ὑποστάσεις ἀπαραλλάκτως χορηγεῖν ἔφη, 26.5 'Ρωμαίοις οὕτω που γράψας· «χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ». 26.6 διάγνωσιν δὲ ἡμῖν τοῦτον αὐτὸν οὕτως ἔχειν παρέσχετο καὶ τό· «πάντα δσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστιν». 26.7 ταῦτα γὰρ οὐκ ἀμαθῶς εἰς τὴν κτίσιν, ἀλλ' εἰς τὴν θεϊκὴν ἀξίαν ἐκλαμβάνεται, εἰ ἀξίαν ἐπὶ τοῦ θεοῦ φάναι χρή. 26.8 Θεὸς γάρ, φησίν, ἐστὶν ὁ πατὴρ. εἰμὶ καὶ ἐγώ· νιὸς γὰρ αὐτοῦ μονογενῆς καὶ ἀληθινὸς καὶ ἀγαπητός. 26.9 Κύριος ἐστιν ὁ πατὴρ. εἰμὶ καὶ ἐγὼ πάντων κύριος καὶ κληρονόμος ζῶντος πατρὸς τῆς κληρονομίας δεσπόζων. 26.10 κληρονομῶ δὲ τὰ ἑαυτοῦ, τοῦτο μὲν ὡς ποιητὴς αὐτῶν, τοῦτο δὲ καὶ ὡς γνήσιος νιός. 26.11 ἐτέθην δὲ κληρονόμος ὡς ἐνανθρωπήσας. 26.12 Δημιουργὸς καὶ βασιλεὺς ἐστιν ὁ πατὴρ. εἰμί. εἶπον γὰρ ὑμῖν ὡς «ἡν τις βασιλεὺς καὶ ἐπορεύθη ποιῆσαι γάμους τῷ νιῷ αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ». 26.13 "Ατρεπτός ἐστιν ὁ πατὴρ. εἰμὶ καὶ ἐγώ. κεχρησμῷδηται γὰρ περὶ ἐμοῦ· «σὺ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν».

26.14 Ἀπαθής ἐστιν ὁ πατὴρ. εἰμί, ὡς καὶ τοὺς μετόχους μου ἀπαθείας μεταλαμβάνειν. 26.15 Ἀναρχος ὁ πατὴρ. εἰμί. οὐ γὰρ ἦν ὅτε οὐκ εἶχεν τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ τὸ ἐνυπόστατον ἀπαύγασμα καὶ τὸν «χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως» καὶ τὴν «εἰκόνα τῆς θεότητος», ἐμέ. 26.16 ζωὴ καὶ φῶς καὶ ἀγαθότης καὶ δύναμις καὶ σοφία καὶ ἀλήθεια καὶ δσα θεοῦ ἄξια ἐστιν ὁ πατὴρ. εἰμί, ὡς φθάσαντες ἡκούσατε. 26.17 Καὶ μέντοι καὶ σωτὴρ ἐγώ, «ἀνατέλλων τὸν ἥλιον ἐπὶ δικαίους καὶ ἀμαρτωλούς» καὶ οὐκ ἐπάγων «κακὸν ἀντὶ κακοῦ» 26.18 Φιλάνθρωπος ὁ πατὴρ. εἰμί, ὅπουγε ὑμῶν ἔνεκα «ἐμαυτὸν ἐκένωσα μορφὴν δούλου λαβών», καὶ ῥαπιζόντων καὶ ἐμπτυόντων καὶ ἐμπαιζόντων καὶ σταυρούντων ὑμῶν ἡνεσχόμην.

26.19 Πάντα οὖν εἶπεν τὰ πατρικὰ τυγχάνειν αὐτοῦ, ὥστε μηδὲν πλέον διδόναι τῷ θεῷ πατρὶ ἥ μόνον τὸ εἶναι πατέρα νιοῦ συνανάρχου καὶ συνυφεστῶτος 26.20 Οὕτω πιστεύειν ἀναπείθει καὶ τό· «πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς». 26.21 εἰ γὰρ μὴ διὰ τὴν φυσικὴν σχέσιν ὥδε ἐλέχθη καὶ πᾶσιν τοῖς πατρικοῖς οὐσιωδῶς δεδόξασται ὁ νιός, εἰ μὴ βασιλεία καὶ δεσποτεία μία τυγχάνει, ἀρα, κατά γε λόγον αἱρετικόν, ἐστιν ἀ μὴ ὑπὸ τὴν τοῦ πατρός, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν τοῦ νιοῦ τελεῖ. 26.22 Καὶ πάλιν· «ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἥ δόξα μου οὐδέν ἐστιν· ἐστιν ὁ πατὴρ μου ὁ δοξάζων με». 26.23 ἐμοί, φησίν, λέγοντι περὶ τῆς ἐμαυτοῦ θεϊκῆς δόξης, ὅτι «ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐσμεν», ἀπιστεῖτε· ἀλλ' ἐστιν ὁ μαρτυρῶν μοι πατὴρ, ὅτι κατὰ φύσιν δοξάζομαι, νιὸς μὲν ὃν αὐτοῦ ἀγαπητὸς καὶ ἀληθινός, θεὸς δὲ ὑμῶν καὶ δεσπότης. 26.24 Εἶτα λέγει· «πάτερ, δόξασόν σου τὸν νιόν, ἵνα καὶ ὁ νιός σου δοξάσῃ σε». ἵση κάνταθα ἐφυλάχθη τιμή τε καὶ δόξα ταῖς θείαις ὑποστάσεσιν. Ὡ γὰρ ἀν ὑπολάβωμεν τρόπῳ τὸν πατέρα δοξάζειν τὸν νιὸν αὐτοῦ, τούτῳ αὐτὸς δοξάζεται ὑπὸ αὐτοῦ. 26.25 Καὶ αὐθίς ἐπάγει· «καὶ νῦν δόξασόν με, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ, ἥ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί». 26.26 φρικτὸν ἀκοῇ, ὅτι ὁ δόξαν ἔχων ἀνάρχως παρὰ τῷ ἑαυτοῦ πατρί-τοῦτο γὰρ σημαίνει τό· ἥ εἶχον δόξη πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι-ὑπὸ αἱρετικῶν οὐ δοξάζεται. 26.27 ποία δὲ ἦν αὐτῇ; ἦν ὡς οἶμαι καὶ

27

Μάρκος ἔφη· «ὅταν ἔλθῃ ὁ νιός ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ», ἀντὶ τοῦ τὴν πατρικὴν δόξαν ἔχει καὶ ἐν αὐτῇ ἥξει τὸ δεύτερον. 26.28 ὃν δὲ ἥ δόξα μία, οὐκ ἄλλη καὶ ἄλλη θεότης καὶ

βασιλεία καὶ προσκύνησις καθέστηκεν. 26.29 ὅθεν προπαραγγέλλει «πιστεύετε εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαὶ εἰσιν». 26.30 «τῆς γὰρ θεότητος», φησίν, «διαφορὰν οὐκ ἔχούσης, μίαν πίστεως γνῶσιν περὶ τῆς τριάδος ἔχειν ὁφείλετε, ἵν' οὕτω κατασκηνώσητε ἐν ἐκείναις ταῖς τρισμακαρίσταις αὐλαῖς ταῖς πᾶσιν ἀρμοδίαις τε καὶ ἀρκούσαις». 26.31 Οὐ μόνον γοῦν τὰ ὑφηγητοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ θεοῦ παρέχων λέγει· «ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι». προσέχεις κάνταῦθα τὸ αὐτεξούσιον αὐτοῦ, δτι ὡσανεὶ πρὸς μείζονα οὐ πρεσβεύει, ἀλλ' ὡς αὐτοκράτωρ συγχωρεῖ. 26.32 Ματθαῖος δέ, συνεισφέρων καὶ αὐτὸς ταῖς περὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ θεολογίαις, ἔφη· «οὐδεὶς γινώσκει τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ υἱός, οὐδὲ τὸν υἱόν τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ πατήρ».

26.33 Πῶς τοίνυν οὗτοι φιλονεικοῦσιν ὡς εἰδότες τὸν μὲν πατέρα ἀσύγκριτον, τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ ἀνόμοιον αὐτῷ, τὴν δὲ οὐσίαν ἀγεννησίαν· οὐδὲν ἔξαίρετον τῇ γνώσει τοῦ θεοῦ πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς θεοῦ καταλιμπάνοντες 26.34 οὐδὲ λογιζόμενοι, δτιπερ οὐδὲν ἐτεροφυὲς ἵσην τῷ ἐτεροουσίῳ κέκτηται γνῶσιν; 26.35 Παῦλος δὲ ὄμοιώς γράφει Τιμοθέῳ μὲν ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «προστάσσω σοὶ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, φυλάξαι τὴν παραγγελίαν ἄσπιλον, ἀνεπίληπτον ἔως τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἴδιοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνατὸς καὶ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν καὶ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων εἶδεν οὔτε ἰδεῖν δύναται, ὡς τιμὴ καὶ δόξα αἰώνιος εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. ἀμήν». 26.36 αἱρετικοῖς μὲν γὰρ δέδοκται τῷ πατρὶ μόνῳ διδόναι τό· «ὁ μόνος δυνατὸς καὶ βασιλεὺς βασιλευόντων» καὶ τὰ ἔξῆς. 26.37 ὥσπερ δὲ περὶ ἀμφοῖν τῶν ἀειμνήστων ὑποστάσεων εἴπεν· «προστάσσω σοὶ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ», οὕτως ἐπ' ἀμφοῖν αὐτῶν ὡς κατὰ ἐνὸς τῇ θεότητι καὶ τὰ ἔξῆς ὕμνησεν. 26.38 οὐ γὰρ ὡς οὗτοι ἡγόνησεν αὐτὸς τό· «πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ ἐμά ἐστιν», καὶ τό· «ἴνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱὸν καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα», καὶ τό· «οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεός καὶ ζωὴ αἰώνιος», καὶ· «οὗτος ὁ θεός ἡμῶν. οὐ λογισθήσεται ἔτερος πρὸς αὐτόν», καὶ· «οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός». 26.39 ἀλλὰ καὶ ἀποτείνεται μᾶλλον τὰ ἐκκείμενα πρὸς τὸν υἱόν. ἔχει γάρ· «παραφυλάξαι τὴν παραγγελίαν ἔως τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἴδιοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνατός». 26.40 δῆλον δ' ὅτι ὁ υἱὸς δείξει τὴν ἑαυτοῦ ἐπιφάνειαν τὸ δεύτερον ἐλευσόμενος. ἐπιτήρει οὖν ὅτι καὶ δόξαν τὴν πρώτην αὐτῷ ἀπονέμει. 26.41 Ψωμαίοις δέ· «τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασιν νοούμενα καθο ράται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης». 26.42 καὶ ταῦτὶ δὲ διὰ τὴν ἴσοτιμίαν πατρὸς καὶ υἱοῦ οὐ ρέπει πρὸς ποίημα. 26.43 οὐ γὰρ ἐν τῷ γεννητὸν νοεῖσθαι τὸν δημιουργὸν ἡ ἀιδιότης καὶ θειότης αὐτοῦ οὐ γνωρίζεται, τουτέστιν ἡ ἀεὶ καὶ κατὰ ταύτα ἔχουσα θεότης. 26.44 Φιλιππησίοις δέ· «ὅς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἀρπαγμὸν ἡγήσατο εἶναι ἵσα θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσεν μορφὴν δούλου λαβών». 26.45 τί τῆς ἰσότητος ταύτης εὑρίσκεται ἄνισον; οὐχ ἡρπασε γάρ, φησίν, οὐκ ἔλαβε τὸ ἵσον εἶναι τῇ φύσει τῷ θεῷ καὶ πατρί. καὶ δὴ ὁ μὴ ύπ' ἄλλου κενωθείς, ἐαυτὸν δὲ κενώσας, αὐθέντην δεσπότην δμοῦ καὶ ἀίδιον ἑαυτὸν ἐπέδειξεν.

26.46 εἰ γὰρ ἐγένετο ἐν δούλου μορφῇ, ἀναμφίλογον ὡς οὐ διετέλει, πρὶν 26.46 ἡ τοῦτο γένηται, ἐν ποιήμασιν, ἀλλ' ἐν ἐλευθέρᾳ τῇ πατρικῇ φύσει ἦν. ἐπειδὴ μὴ δυνατὸν ἦν ὁφθῆναι, συγκατέβῃ ἀτρέπτως ἀφαντασίαστως ἔως οἰκέτου μορφῆς.

26.47 καὶ τὰ τοῦ οἰκέτου ἀπώσατο ἄχθη καὶ ζωῆς φαιδροτέρας δέδωκεν ἀρχήν· ὅθεν καὶ ὅστις ἀνάρχως ἦν ἐπεγνώσθη. 26.48 Καὶ τὰ ἄλλα δὲ τὰ ἐπισταλέντα τοῖς αὐτοῖς Φιλιππησίοις, δτι ἥδη πως τὸν υἱὸν προύχοντά τε καὶ ὑπερβάλλοντα σὺν τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ ὅσον πρὸς ἀσυνέτους ἀποφαίνει, ἥδη μοι λέλεκται πρόσθεν ἐν κεφαλαίῳ ζ.

26.49 κωλύει δὲ οὐδέν, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας τοῦτο συστῆσαι γραφῆς· δεῖ γὰρ μὴ παρέργως κεχρῆσθαι τῇ θεολογίᾳ. 26.50 Λέγει οὖν παρὰ τῷ Ἡσαΐᾳ ὁ θεός· «τὰς νουμηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα καὶ τὰς ἔορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχὴ μου. ἐγενήθητέ μοι εἰς πλησμονήν· οὐκέτι ἀνήσω τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν. κανὸν πληρώσῃ τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν· αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἴματος πλήρεις. λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε, ἀφέλετε τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν». 26.51 ὅρᾶς τοίνυν, ὅτι καὶ φθάνει φιλανθρωπία τὴν ἀπειλήν, ὃσον οὐδέπω διαλλαττόμενος καὶ μηνιεῖν μακρά, μᾶλλον δὲ μηνιεῖν δλως οὐκ εἰδώς. 26.52 καὶ μισεῖ τὰς ἔορτὰς αὐτῶν, ὃ ἐστι τὴν θρησκείαν, ως τῆς τελεωτάτης θεογνωσίας ἀπολειπομένην· παρακελεύεται δὲ βαπτισθῆναι ὥστε δέξασθαι τὴν πίστιν πρὸς τὸν περὶ τοῦ βαπτίσματος δεσποτικὸν ὅρον. 26.53 ἐπιστώσατο δὲ ἡμᾶς καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Παῦλος ἐπὶ λέξεως ἀνακεκραγώς, μὴ ἔχειν ἔαυτοῦ μείζονα τὸν υἱόν. 26.54 εἰπόντος γὰρ τοῦ θεοῦ ἐν τῇ Γενέσει πρὸς τὸν Ἀβραάμ· "4τὸν υἱόν σου προσένεγκέ μοι θυσίαν"⁵ καὶ τοῦτο προθύμως ποιήσαντος καὶ ἐπάγειν ἐπ' αὐτὸν τὴν χεῖρα μαχαίρα φωτισμένην μέλλοντος ἐκάλεσεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου εἰπών· «Ἀβραάμ, μὴ ἐπιβάλῃς τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον μήτε ποιήσῃς αὐτῷ μηθὲν κακόν. νῦν γὰρ ἔγνων, ὅτι φοβῇ σὺ τὸν θεὸν καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ». 26.55 εἶτα κριοῦ πρὸς τὴν θυσίαν ἀντὶ Ἰσαὰκ εὑρεθέντος καὶ τῆς θυσίας ὑπὸ Ἀβραάμ πληρωθείσης, τῇ μὲν γνώμῃ διὰ τοῦ παιδός, τῇ δὲ σφαγῇ διὰ τοῦ κριοῦ, «ἐκάλεσεν», φησίν, «αὐτὸν ἐκ δευτέρου ἄγγελος κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγων· κατ' ἐμαυτοῦ ὕμοσα, λέγει κύριος, οὗ εἰνεκεν ἐποίησας τὸ πρᾶγμα καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ· ἢ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου ως τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης· καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσας τῆς ἐμῆς φωνῆς». 26.56 Ἡν δὲ οὕτε ὁ πατὴρ οὕτε μὴν λειτουργὸς ἄγγελος. 26.57 οὐ γὰρ ὅμνύει καθ' ἔαυτοῦ λειτουργὸς ἢ εὐλογεῖ ἢ λέγει· «οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ». οὐδ' ἀποστῆσαι τὴν τῷ θεῷ προσαγομένην τολμᾷ θυσίαν οὐδ' αὖ προσίεσθαι αὐτὴν ἔξουσιάζει· 26.58 ἀλλὰ ἦν ὁ τὴν θυσίαν ζητήσας μονογενὴς θεὸς λόγος χαριζόμενος τὸν μονογενῆ τῷ Ἀβραάμ, ως Παῦλος ἐρμηνεύει γράφων Ἐβραίοις οὐτωσί· «τῷ γὰρ Ἀβραάμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεός»—ἄπειρ ἐπηγγείλατο τε καὶ ἐποίησεν—«ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς μείζονος εἰχεν δύμσαι, ὕμοσεν καθ' ἔαυτοῦ λέγων· ἢ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε». 26.59 καὶ Ῥωμαίοις δὲ τὸν υἱὸν αὐθίς καθ' ἔαυτοῦ δύμνοντα ἔξηγεῖται· «πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ καθῶς γέγραπται· ζῶ ἐγώ, λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα γλώσσα ἔξομολο γήσεται τῷ θεῷ». 26.60 Καὶ τὸ ἐκ δεξιῶν δὲ συγκαθέζεσθαι τῷ πατρί, ἔτι δὲ καὶ τὸ θεοφράστω γλώττῃ ἀναφθέγγεσθαι τὸν εὐαγγελιστὴν καθέδραν πρέπουσαν τῷ υἱῷ τὸν πατρικὸν εἶναι κόλπον εἰ μὴ σημαίνει τὸ ταυτούσιον καὶ δύμότιμον καὶ τὸ χρῆναι σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ πνεύματι αὐτοῦ προσκυνεῖσθαι τὸν μονογενῆ θεὸν καὶ υἱόν, ἀλλά—κατὰ ἀνθρωπον οὐ δέον ἐκδέχεσθαι γρὴ τὰ περὶ θεοῦ γεγραμμένα—μείζων καὶ ἐνδοξότερος κατ' αὐτούς ἐστιν ὃ ἐκ δεξιῶν, ὃ τὸν θεϊκὸν ἄφατον κόλπον ως τὸν χερουβικὸν ἔχων πολυωπα θρόνον. 26.61 ὃ μὴ γένοιτο εἰπεῖν ἐπὶ τῆς ἀρρητοτάτης καὶ γαληνοτάτης τριάδος. 26.62 ὃ μὲν γὰρ Δαυὶδ ἤδει περὶ τοῦ πατρὸς ἐν ρθ' ψαλμῷ· «εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου»· 26.63 ὃ δὲ Παῦλος Ἐβραίοις ὑφηγεῖται· «ὅς ὁν ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ πατρὸς καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ φέρων τε πάντα τῷ βήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καθαρισμὸν τῶν ἀμαρτιῶν ποιησάμενος, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς»· 26.64 ὃ δὲ εὐαγγελιστής· «ὁ μονογενὴς θεὸς ὃ ὁν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ πατρός, αὐτὸ ἔξηγήσατο». 27.v Ὁμοίως θεολογία περὶ τοῦ υἱοῦ, ὅτι «ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος» καὶ ὅτι «θεὸς μέγας» καὶ «ἐπὶ πάντων», «πρὸς ὃν οὐ λογισθήσε ται ἔτερος» καὶ «ἀληθινὸς θεός» καὶ «ζωὴ αἰώνιος» καὶ «μόνος δεσπότης» καὶ «μόνος θαυματουργός» καὶ

«ύψιστος» καί «βασιλεύς» καί «έξουσια στής» καί «πάντα ἐν πᾶσι Χριστός» καί τὰ λοιπά. 27.1 Τοσαῦτα μὲν περὶ τούτων ἥρκει· οὐκ ἡρεμοῦσι δὲ οἱ τῶν θείων μύσται καὶ τὰ τῆς προνοητικωτάτης πάντων τριάδος ζηλοῦντες ἄλλ' ἔτι ψυχλά· καὶ οἶα περὶ τοῦ πατρός, τοιαῦτα καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ θεολογοῦσιν, ὅτι «ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος» καὶ ὅτι «θεὸς μέγας» καὶ «ἐπὶ πάντων», «πρὸς ὃν οὐ λογισθήσεται ἔτερος» καὶ «ἀληθινὸς θεός» καὶ «ζωὴ αἰώνιος» καὶ «φῶς τὸ ἀληθινόν» καὶ «μόνος δεσπότης» καὶ «μόνος ψυχιστος» καὶ «μόνος θαυματοποιός» καὶ «βασιλεὺς μέγας» καὶ «κύριος πάντων» καὶ «δημιουργός» καὶ «έξουσιαστής» καὶ «τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὅριον» καὶ «σωτήρ» καὶ «πάντα ἐν πᾶσιν Χριστός» καὶ «εὐλογημένος εἰς τοὺς αἰῶνας» καὶ ὅτι «μέγα τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον» δῆλον δ' ὡς τὸ Χριστιανῶν, παρ' οἵς ἀγένητος θεὸς ὑμνεῖται ὁ Χριστός καὶ ὅτι τῇ ἑαυτοῦ θεότητι «περιποιεῖ τὸν λαόν», διὰ τὸ ὄμοουσίως ἔχειν πρὸς τὸν πατέρα. 27.2 Τοιωσδε τοίνυν περὶ τούτων λέγουσιν οἱ μνημονευθησόμενοι νῦν πρὸς ήμῶν ἄγιοι, οἵς ὁ θεός κατὰ τὸν ιερόν της φαλμόν «έγνωρισεν ὁδοὺς ζωῆς». 27.3 Δαυΐδ ἐν μὲν ζήψι φαλμῷ εὐχόμενος· «έξεγέρθητι, κύριε ὁ θεός μου, ἐν προστάγματι, ὃ ἐνετείλω, καὶ συναγωγὴ λαῶν κυκλώσει σε, καὶ ὑπὲρ ταύτης εἰς ψυχοῦς ἐπίστρεψον». 27.4 αἰσθάνῃ, ὡς ὁ προφήτης κύριον καὶ θεὸν οἴδεν αὐτὸν καὶ δέεται αὐτοῦ λέγων «έξεγέρθητι» ἐπὶ τὴν ἀνεκλάλητον ἐνανθρώπησίν σου, τρόπῳ ὃ προώρισας τῷ «λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν». 27.5 ὑπὲρ ταύτης γάρ φησιν τῇ· περιγινομένης ἡμῖν ἐντεῦθεν σωτηρίας· «τὰ μὲν ἔθνη τῇ πίστει κυκλώσει σε· σὺ δέ, ὅθεν ἥλθες, ἀχωρίστως ἐπάνελθε». 27.6 ἐν δὲ μετά· «θεὸς μέγας κύριος καὶ βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν». ἐν δὲ μετά· «ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν ἐκ Σιῶν ἡ εὐπρέπεια τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ· ὁ θεός ἐμφανῶς ἥξει». ἐν δὲ ζήψι· «ἀναστήτω ὁ θεός, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἔχθροι αὐτοῦ» καὶ «όδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμάς· κύριος ὅνομα αὐτῷ» ἐν δὲ πατέρα· «ἀνάστα, ὁ θεός, κρῖνον τὴν γῆν». 27.7 Ἄθρει μέν, πῶς ἐκάστη λέξις ἀνάπτει τὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν καὶ ἔξαρκει πεῖσαι τῆς πατρικῆς μονάδος ὑπάρχειν αὐτὸν ούσιας· καὶ ὅτι οἱ μεγαλογράφοι τὸν ἐν τάφῳ οὐ δίχα ζωῆς τεθέντα, ἵνα σὺν τοῖς ζώσιν καὶ τοὺς ἀπελθόντας τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων σώσῃ, θεὸν καλεῖ καὶ ἀνίστασθαι τοῦ μνήματος προφητεύει κρινοῦντα τοὺς μετὰ τοσαῦτην καὶ τηλικαύτην εὐεργεσίαν γηίνως φρονήσαντας. 27.8 ἵσθι δέ, ὅτι «δυσμάς» τοὺς ἐσχάτους λέγει καιρούς. ἐν αὐτοῖς γὰρ ἐπέστη ἐμφανῶς τῷδε τῷ θεατῷ κόσμῳ. 27.9 Ἐν δὲ οἰς· «ἐν τῷ ἀγίῳ ἡ δόξα σου. τίς θεὸς μέγας ὡς ὁ θεός ἡμῶν; σὺ εἶ ὁ θεός ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος». 27.10 τὸν σαρκωθέντα θεὸν λόγον ἀνευφημεῖ κάνταῦθα τὸν ἐν τῷ Ἰουδαϊκῷ ἱερῷ ἐμφιλοχωρήσαντα καὶ διδάξαντα καὶ θαυματουργήσαντα· 27.11 Ἐν δὲ τῷ ριζῇ· «εὐλογημένος ὁ ἔρχομενος ἐν ὀνόματι κυρίου· θεὸς μέγας κύριος καὶ ἐπέ φανεν ἡμῖν». 27.12 εἰς εὐλόγως παρὰ τῷ προφήτῃ «θεὸς μέγας» καὶ εἰς «εὐλογημένος», ὃ ἔστιν δεδοξασμένος, καὶ «βασιλεὺς μέγας» καὶ «μόνος θαυματουργός» ὑπάρχει ὁ ἐπιφανεὶς ἡμῖν κύριος, ἔστιν δὲ ὁ υἱός, -ἀλόγως παρὰ αἱρετικοῖς μικρότερος τοῦ ἰδίου πατρὸς ὑπονοεῖται. 27.13 οὐκ ἐνδέχεται γὰρ τὸν αὐτὸν τῇ ἀληθείᾳ πρώτως μὲν ἔχειν κατὰ τὴν προφητείαν, δευτέρως δὲ κατ' ἐκείνους. 27.14 Εἰ δὴ πυθόμεθα τοῦ αὐτοῦ ψαλμῶδον, μαθησόμεθα, ὅτι ἐπίσταται ὡς τὸν πατέρα οὗτω καὶ τὸν υἱὸν ὑπάρχοντα θεὸν τῶν προπατόρων. 27.15 ἐν γὰρ μετά ψαλμῷ κέκραγεν· «έβασίλευσεν ὁ θεός ἐπὶ τὰ ἔθνη. ὁ θεός κάθηται ἐπὶ θρόνου ἀγίου αὐτοῦ· ἄρχοντες λαῶν

συνήχθησαν μετὰ τοῦ θεοῦ Ἀβραάμ». 27.16 συνεκκλησιάσθησαν δὲ μετὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος, περὶ οὖν ἄδεται ἐν βίᾳ ψαλμῷ· «ίνατί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸν κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ». 27.17 Ἡσαΐας δὲ ἀσύγκριτον αὐτὸν ὡς τὸν θεόν πατέρα

βοᾶ· «ἀπὸ τοῦ αἰώνος οὐκ ἡκούσαμεν οὐδὲ οἱ ὄφθαλμοὶ ἡμῶν εἶδον θεὸν πλὴν σοῦ». 27.18 ἄλλον γάρ οὐκ εἴδομεν θεὸν ἢ τὸν ἐκ παρθένου Μαρίας κατὰ τὴν σωτήριον ἐνανθρώπησιν τεχθέντα οὐδὲ ἡκούσαμεν, εἰ μὴ τὸν μαρτυρηθέντα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πατρός· 27.19 «οὗτός ἐστιν ὁ νιός μου ὁ ἀγαπητός» 27.20 καὶ πάλιν, ὡς προελέχθη· «παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὕμου αὐτοῦ· καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ θεὸς ἵσχυρός, ἔξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰώνος». 27.21 μεθ' ἔτερά τε ἐπάγει· «καὶ τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἐστιν ὅριον». 27.22 ὁ νιός, φησίν, τοῦ θεοῦ ἐνανθρωπήσας ἐγεννήθη παιδίον καὶ ἐδόθη ἡμῖν φέρων αὐτὸς ἐπὶ τοῦ ὕμου αὐτοῦ ταύτης αὐτοῦ τῆς κάτω γεννήσεως τὴν ἀρχήν, τοῦτ' ἐστιν· αὐτὸς ἑαυτοῦ ἀρχὴ τυγχάνων ἐν τῷ ἀρεύστως ὑπὸ παρθένου καὶ ἐξ αὐτῆς ἀρρήτως σαρκωθέντα τεχθῆναι, συνουσίας ἀνδρὸς ἀρχῆν οὐ παρασχόμενος. 27.23 ὄνομα δὲ αὐτῷ· «θεὸς ἵσχυρός, ἔξουσιαστής». 27.24 οὐκ εἶπεν· «ὑπεξούσιος», ἀλλ' ἐφανέρωσεν αὐτοῦ τὴν φύσιν, τὴν δύναμιν, τὴν αὐθεντείαν. 27.25 Ὁπερ ὄνομα γινώσκων Δαυΐδ ψάλλει· «γνώτωσαν, ὅτι ὄνομά σοι κύριος· σὺ εἶ μόνος ὑψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν», τό· «μόνος» διὰ τὴν μίαν θεότητα εἰπών. 27.26 Πατέρα δὲ αὐτὸν μέλλοντος ἐκάλεσεν αἰώνος, ὄντα καὶ τῶν παρελθόντων αἰώνων δημιουργὸν διὰ τὸ ἀπὸ χρόνου τοῦ τῆς οἰκονομίας ἐγνῶσθαι αὐτὸν πολὺ τοῖς ἀνθρώποις. 27.27 κτιστῆς τοίνυν καὶ οὐκ ἀκτίστου φύσεως εἶπεν αὐτὸν πατέρα· εἰς γὰρ ὁ ἀκτίστου καὶ ὅμοουσίου νιόν πατήρ. 27.28 παραδεικνὺς δὲ τῆς θεότητος αὐτοῦ τὸ ἀμέγεθες ἔφη· «τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἐστιν ὅριον». 27.29 Καὶ Ἱερεμίας δὲ ἥτοι Βαρούχ βίβλος γὰρ μία ἀμφοτέρων ἐστίν σεμνηγορεῖ περὶ αὐτοῦ· «οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν· οὐ λογισθήσεται ἔτερος πρὸς αὐτόν. ἔξευρεν πᾶσαν ὄδον ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακὼβ τῷ παιδὶ αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ· μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὥφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη». 27.30 Εἰ οὖν μὴ θεοπρεπῶς νοηθείη, ὅτι διὰ τὸ ταυτὸν τῆς θεότητος ἄμφω τῶν ἀπορρήτων ὑποστάσεων ἡ προκειμένη γραφὴ οὕτως ἐρρήθη, λείπεται ἀθεήσαντα εἰπεῖν, ὅτι ὁ τεκών αὐτὸς θεὸς καὶ πατὴρ οὐ θεὸς ἡμῶν οὐδὲ συγκρίνεται τῷ νιῷ αὐτοῦ. 27.31 Ἐκπέπτωκεν δὴ οὖν καὶ εἰσπάμπαν ἡφάνισται ὁ λόγος τῶν διαβαλλόντων μικρότερον καὶ ὑπουργὸν τὸν θεὸν λόγον. 27.32 πῶς γὰρ ἂν ἄλλος εἴη ἀσύγκριτος πρὸς τὸν θεόν, «πρὸς δὲ οὐ λογισθήσεται ἔτερος»; 27.33 καὶ πάλιν· «θεοί, οἵ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν ἐπὶ τῆς γῆς κύριος, δὲς ἐποίησεν τοὺς οὐρανοὺς ἐν συνέσει, αὐτὸς θεὸς ζῶν καὶ ἀληθινός», ὡς ἄλλης θεότητος μὴ οὕσης ἀληθινῆς, εἰ μὴ τῆς τοῦ γνησίου νιόν τοῦ θεοῦ, δι' οὖν καὶ παρ' οὐ καὶ παρ' οὖν ἄμα παντὶ τῷ κόσμῳ καὶ οἱ οὐρανοὶ παρεκομίσθησαν. 27.34 Καὶ ὁ ἔξοχος δὲ ἀνδρῶν Παῦλος τὴν αὐτὴν ἀκολουθίαν τοῖς προφήταις τηρῶν τοὺς πρέποντας περὶ αὐτοῦ ἀποδίδωσι λόγους, γράφων Τίτῳ μέν· «προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ δόντος ἔαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθαρίσῃ ἔαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλω τὴν ἔργων». 27.35 Διὰ μὲν γὰρ τοῦ ἀναφθέγγεσθαι «τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» δηλοῖ τὸ μὴ δευτέρως ἔχειν κατ' οὐσίαν καὶ τὸ ἄναρχον πρὸς τὸν μέγα θεὸν πατέρα. 27.36 καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον γὰρ ἐστὶ συνιδεῖν, ὅτι εἰ μικρὸς ὁ νιός, πῶς ἐσται μέγας ὁ πατὴρ; 27.37 εἰ "4ῆν, ὅτε οὐκ ἦν"⁵ ὁ θεὸς λόγος, ἦν, ὅτε πατρὸς ὄνομα οὐχ ὑπῆρχεν. 27.38 ἐστω δὲ Ἰεω ἡμῖν τοιαῦτα λέγειν τολμῶσιν διὰ τὴν ἄλλων ἀγνωμοσύνην. 27.39 «ἡ γὰρ εὐλάβεια καλὸν ἔθος», φασί, «τοῖς χρωμένοις». 27.40 Διὰ δὲ τοῦ φράζειν «τοῦ δόντος ἔαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα καθαρίσῃ ἔαυτῷ λαὸν περιούσιον» οὐχὶ δέ· ἄλλω ἵνα καθαρίσῃ λαόν, ἀκόλουθα τῶν μνημονευθέντων προσεπιτίκτει. 27.41 σημαίνει γὰρ αὐτὸν τὴν μίαν αὐτεξούσιον καὶ ἀγαθὴν θεότητα τὴν πάντων αἴτιαν διακεκληρώσθαι. 27.42 Ἰδιον γὰρ δημιουργὸν γοῦ μὲν καὶ οὐ δημιουργήματος τὸ ὑπεραποθανεῖν, εἰ οὕτω χρὴ φάναι, τοῦ ἴδιου ποιήματος· νιόν δὲ ἀγαπητοῦ θεότητα καὶ βασιλείαν οὐ διάφορον ἔχοντος μετὰ πατρὸς τὸ ἔαυτῷ τὸν λαὸν περιποιήσαι. 27.43 Ἀγων δὲ τὸν λόγον ὁ πολὺς οὗτος καὶ ἀληθής ἔξηγητής εἰς τὸ ἀποδεῖξαι

αύτὸν ἄμα μὲν φιλάνθρωπον σωτήριόν τε θεόν, ἄμα δὲ ως ἑαυτὸν ἐδυσώπησεν καὶ οὐκέττονι εἶξεν θεότητι, γενέσθαι μεθ' ἡμῶν ως εἰς ἔξ ἡμῶν, τροπῆς δίχα καὶ ἀμαρτίας, φάσκει· 27.44 «ὅτε δὴ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἔξ ἔργων ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἕσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἀγίου». 27.45 Κολοσσαῖς δὲ καὶ μέμφεται καὶ καταβολὴν τῆς πρωτίστης θεολογίας περὶ αὐτοῦ ποιεῖται γράφων, ως ἥδη ἐν τῷ «περὶ δόμοουσίου» εἴρηται κεφαλαίω· «διὰ τί κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν; ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς», τοῦτ' ἔστιν οὐσιωδῶς. 27.46 καὶ γάρ ἐκεῖνος φύσει πλήρωμά ἔστιν αὐτὸν ἡ πατρικὴ θεότης ὑπάρχων τῇ οὐσίᾳ. 27.47 «Οὐχ ἀρπαγμὸν γάρ ἡγήσατο τὸ εἶναι ίσα θεῷ»· 27.48 ἡμεῖς δὲ ἐκ τοῦ πληρώματος δι' ἀγαθότητα αὐτοῦ χάριν ἐλάβομεν. ἦνπερ φύσει ως δοῦλοι οὐκ εἴχομεν κατὰ Ἰωάννην λέγοντα· «καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάρι τος», τοῦτ' ἔστιν τὴν τῆς ἀναγεννήσεως ἀντὶ ἥς ἀπεβάλομεν χάριτος παρακρουσάμενοι τὴν ἐπὶ τῷ ἐνὶ φυτῷ πρώτην θεσμοδοσίαν. 27.49 «οὐκέτι γάρ», φησίν, «ἐστὲ ὑπὸ νόμου, ἀλλ' ὑπὸ χάριν»· 27.50 καὶ αὐθίς· «ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλ λάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν».

27.51 Ἐπόμενα καὶ ταῦτα τοῖς πρόσθεν. τοῦ γάρ πατρὸς ἐν τῷ νίῳ καὶ αὐτοῦ ἐν τῷ πατρὶ τῇ φύσει τυγχάνοντος, ως καὶ πᾶν συγγενὲς ἀχώριστόν πως τοῦ ἑαυτοῦ συγγενοῦς καθέστηκεν, καν τῇ ὑποστάσει διέζευκται, καλὸς καὶ ὁ ἐν τῷ κινουμένῳ ἐδαφίῳ λόγος, εἰ καὶ μὴ ἄγαν βαθέως, ἀλλ' οὐ πᾶσιν εὐσυνόπτως· «δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἀποκαταλλάσσειν τὰ πάντα», ως ἀρμόττειν τῷ νίῳ καὶ τὸ περὶ τοῦ πατρὸς χρησθέν· «ἔξ οὖ τὰ πάντα», εἴπερ ὑγιῶς ἔχει τά τε νῦν είρημένα τό τε· «ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος». 27.52 Καὶ Τιμοθέῳ δὲ γράψας εἰς ἄκρον ἐθεολόγησεν περὶ αὐτοῦ καὶ ἀπ' ἀμφοῖν τῶν λέξεων τὸ μὴ εἶναι κατὰ θεότητα παρὰ φύσιν τὴν πατρικὴν ἐδίδαξεν. 27.53 εἶπεν γάρ τοιωσδε· «όμοιογουμένως μέγα ἔστιν τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὥφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ». 27.54 οὕπω γάρ πᾶσιν σαφῶς ἔκδηλος ὧν οὗτος ὁ πάντων γενεσιονυργός καὶ εὐεργέτης ἐκφανῆς εὑρέθη, ἡνίκα διὰ τὴν πάντων σωτηρίαν ἐγένετο ἐθελοντής καὶ ως εἰς τῶν πάντων. 27.55 «Θεν «ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι», τοῦτ' ἔστιν ἀπεφάνθη ἥτ' οὖν ἐβεβαιώθη καὶ παρὰ τῶν ἀγνοησάντων αὐτὸν ἐν τῷ ὅπισθεν χρόνῳ ἀληθινὸς εἶναι θεός· καὶ τοῦτο, φησίν, οὐκ ἀβασανίστως, ἀλλ' αὐτῇ τῇ ψυχικῇ ἡμῶν κινήσει, ως ἡ κοινὴ συνήθεια ἔχει λέγειν· "4δεῖνα ἐδικαιώθη ἀληθινὸς εἶναι υἱὸς τοῦδε"5, πίστιν γένους παρασχόμενος· καὶ ἄλλοτε· "4δεῖνα ἐδικαιώθη καλῶς ἡγεμονεύειν"5. 27.56 Καὶ ἵνα πιστικῶτερος ὁ λόγος φανῆ, ὥφθαι αὐτὸν ἀξιοῖ καὶ ἀγγέλοις, οἶστισι διὰ τὴν θείαν αὐτοῦ ἀπειρίαν καὶ ἀνειδεότητα ἀόρατος ἦν πρὸ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ὁμοίως τῷ «μόνῳ ἀօράτῳ θεῷ», καὶ ὑπ' αὐτῶν ὑμνήσθαι· «δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ»· κεκηρύχθαι δὲ ἐν τῷδε τῷ παντὶ καὶ πεπιστεῦσθαι, ὅτιπερ ὁ ἐκ τοῦ ἀρρήτου φωτὸς ἀχρόνως ἐκλάμψας, ἀπὸ τῆς ἀειπαρθένου ἐν ὑστέροις καιροῖς διὰ φιλανθρωπίαν ἀφράστως ἐτέχθη, τὰ πατρικὰ πάντα ἐκφήνας ἐν ἑαυτῷ ἀναβεβηκέναι τε πρὸς τὸν πάντα περιειληφότα ἐν δόξῃ, ἥ ἀεὶ ἐτύγχανεν ὧν μετὰ τοῦ θεοῦ. 27.57 Ἄξιόπιστος δὲ καὶ αὐτός, περὶ οὖ ὁ λόγος, τῇ ἴδιᾳ μαρτυρῶν θεότητι καὶ κυριότητι καὶ λέγων παρὰ Ματθαίῳ μὲν πρὸς τὸν διάβολον· «οὐ μὴ πειράσῃς κύριον τὸν θεόν σου», παρὰ Ἰωάννη πρὸς τοὺς ἀποστόλους· «ὑμεῖς φωνεῖτε με· ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος· καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ». 27.58 Θωμᾶς δὲ καὶ τύπους ἥλων, οὓς ἔσχεν δι' ἡμᾶς παρ' ἡμῶν ὁ σωτὴρ ως φιλανθρωπος, ψηλαφήσας οὐκ ἐταράχθη οὐδὲ καθυφῆκεν τῆς περὶ αὐτοῦ ἀνωτάτω δόξης· 27.59 ἡπίστατο γάρ, ως μόνης τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀπειροδυνάμου καὶ ἀγαθωτάτης φύσεως ἦν, οὐ μὴν δὲ

κτιστῆς, τὸ μόνον οὐχ ὑπὲρ ἴδιων κτισμάτων παθεῖν, ἀλλὰ καὶ καθολικὴν ἥν φαμεν καὶ γενικὴν σωτηρίαν, καὶ ταύτην αἰώνιας, δωρήσασθαι. 27.60 τοιγάρτοι κάντεῦθεν μᾶλλον ἐπιθαρσήσας ἀντεισφέρει αὐτῷ τὴν βεβαίαν πίστιν καὶ ἀνευφημεῖ· «ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου». 27.61 Καὶ ἐν ταῖς καθολικαῖς δὲ ἐπιστολαῖς ἐξ Ἰσou καὶ ὅμοιολέκτως τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ θεολογοῦντες ἔγραψαν, ὡς προελέχθη, Ἰωάννης μὲν ὁ πολὺς ἐν θεολόγοις· «καὶ οἴδαμεν», φησίν, «ὅτι ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἦκει καὶ ἔδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν θεόν· καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος». 27.62 ἄλλον, φησίν, μὴ ζήτει τῇ οὐσίᾳ θεὸν ἢ υἱὸν θεοῦ. 27.63 δίς γὰρ εἰπόν σοι ἐπὶ αὐτοῦ τὸ ἀληθινόν, ὅτι τε «υἱὸς ἀληθινός» καὶ «θεὸς ἀληθινός», δεδωκὼς διάνοιαν τοῖς λαβεῖν ἀξίοις· ὃστε ἔχειν εἰδέναι ὡς ἀληθῶς γεγέννηται καὶ ἀληθῶς ἐστι τῷ τεκόντι θεῷ ὁμοούσιος. 27.64 Ἰούδας δὲ ὁ εἰς τοὺς δυοκαίδεκα μονοκτήτορα ὡρίσατο αὐτὸν ὡς τὴν ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν πατρικὴν διακληρωσάμενον θεότητα, οὐτωσί που τοῖς ἀπανταχοῦ γράψας· «παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρίμα ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν καὶ τὸν μόνον δεσπότην καὶ κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνούμενοι». 27.65 Ἀλλὰ καὶ Πέτρος ὁ ἐν ἀποστόλοις κορυφαῖος ἐν ταῖς πράξεσιν φαίνεται εἰπών· «τὸν λόγον, δν ἀπέστειλεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, εὐαγγελίζουμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ οὗτός ἐστι πάντων κύριος». 27.66 τοῦ οὖν ἢ πῶς ἢ πότε τοσαύταις ἐναργέσι τε καὶ ἰστρόποις καὶ ἀπαραλλάκτοις τοῦ πατρὸς τετιμημένος χρησμωδίαις ἀνόμοιος εἰσκομισθείη; 28.1 Περὶ τοῦ τὸν υἱὸν πᾶν ἀγαθὸν ἀνατέλλειν καὶ εἶναι «ἡλιον δικαιοσύνης καὶ ἴασιν» καὶ «θησαυρὸν σοφίας καὶ γνώσεως» καὶ «φῶς», καὶ τοὺς πιστεύοντας καὶ «μὴ σκανδαλιζομένους εἰς αὐτόν» «υἱοὺς φωτὸς γίνεσθαι». 28.2 Οἱ γοῦν περὶ αὐτοῦ ὑμνηκότες διαφόρως ἡμῖν τὴν θεότητα αὐτοῦ καὶ τὸ τελέως αὐτὸν προεστάναι τῶν οἰκείων ἔργων ἐπιδεικνύντες διδάσκουσιν, ὅτι αὐτός ἐστι παντὸς ἀγαθοῦ παρεκτικὸς καὶ φῶς ἀγαθοειδὲς καὶ ἀγαθοποιὸν καὶ ἥλιος νοητός, τῷ ἀφ' ἔαυτοῦ ἀλήκτῳ φωτὶ ἀπολαμπρύνων τὰ δόματα τῶν ἀπλανῶν καὶ δεκτικῶν ψυχῶν καὶ εἰσω τῆς νοητῆς ἄγων περιωπῆς καὶ ποιῶν ὁράν, ἢ μὴ πρότερον δι' ἀμαρτίας ὁράν καθ' αὐτὰ ἐπεφύκει, ἢ καὶ ὅλον τὸν ἄρτιον ἄνθρωπον φωτοειδῆ ποιῶν, ὡς ὁ ἥλιος ἥλιοειδῆ τὰ σώματα τὰ ἐν οἷς παραγίνεται· ἔτι δὲ ὅτι καὶ ἴασις καὶ «θησαυρὸς σοφίας καὶ γνώσεως» ἀδαπάνητος καὶ πανταρκῆς τυγχάνει. 28.3 Καὶ οἱ περὶ αὐτὸν εἱλικρινῶς διακείμενοι ὡς καὶ περὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ υἱὸν φωτὸς γίνονται καθὰ υἱοὶ τοῦ θεοῦ πατρός, ὡς ἡνίκα διακηρύττουσιν Μαλαχίας μέν· «ἀνατελεῖ ὑμῖν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά μου ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ ἴασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ». 28.4 Πέτρος δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ· «ἔως οὖν ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν». 28.5 ἔλεγεν δέ, οἵμαι, τὸν ἀπὸ τῆς δευτέρας αὐτοῦ ἐπιφανείας ἀνίσχειν μέλλοντα ταῖς ψυχαῖς φωτισμὸν καὶ πάντα καταφαιδρύνοντα τὰ σκότω κεκρατημένα· 28.6 καὶ ἐτέρωθι· «καὶ ἡ δόξα κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν».

Ζαχαρίας δὲ προεφήτευσεν· «εἴ τι ἀγαθόν, αὐτοῦ, καὶ εἴ τι καλόν, παρ' αὐτοῦ ἔσται».

28.7 καὶ Παῦλος πρὸς μὲν Κολοσσαῖς περὶ αὐτοῦ ἔφη· «ἐν ὧ εἰσιν πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι», πρὸς δὲ Ῥωμαίους· «λέγει γάρ», φησίν, «ἡ γραφή· πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθή σεται. οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ Ἰουδαίου καὶ Ἑλληνος· ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. πᾶς γάρ, δς ἀν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται». 28.8 ποῖον δὲ ὄνομα ἐπικαλοῦνται τοῦ υἱοῦ, οἱ μηδὲ θεὸν ἄκτιστον μηδὲ υἱὸν ὁμοούσιον τῷ πατρὶ λέγοντες αὐτὸν τὸν καλλίνικον, τὸν σωτῆρα οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης; 28.9 Καὶ Ἰωάννης ὅμοιώς περὶ αὐτοῦ· «ώς τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱὸι φωτὸς γένησθε». 28.10 μετὰ γὰρ θάνατον, φησίν,

μετάνοια ούκ ̄στιν, ώς καὶ Δαυΐδ ψάλλει: «έν δὲ τῷ ἄδῃ τίς ἔξομολογήσεται σοι;» καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ σωτῆρος: «πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννη, ἢ βλέπετε καὶ ἀκούετε· τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, χωλοὶ περιπατοῦσιν καὶ νεκροὶ ἐγείρονται καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται· καὶ μακάριός ̄στιν ὃς ἔὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἑμοῖ». 28.11 Τί γὰρ λέξει περὶ τῶν πλανωμένων καὶ τῶν πλανώντων; 28.12 Ἡσαΐας προεῖπεν· «λαός μου, οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς πλανῶσιν ὑμᾶς καὶ τὴν τρίβον τῶν ποδῶν ὑμῶν ταράσσουσιν. ἀλλὰ νῦν καταστήσεται εἰς κρίσιν κύριος καὶ στήσει τὸν λαὸν εἰς κρίσιν. αὐτὸς κύριος εἰς κρίσιν ἥξει μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ καὶ μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ. ὑμεῖς δὲ τί ἐνεπυρίσατε τὸν ἀμπελῶνα μου;». 28.13 ἥξει δὲ αὐτὸς κύριος εἰς κρίσιν μετὰ τῶν διδασκάλων καὶ ἀρχόντων, οὐχ ώς αὐτὸς ὑπ' ἄλλου κριθησόμενος, ἀλλ' ώς ἐλέγξων αὐτούς, καθάπερ διαλαλεῖ ἐν ἄλλῳ μέρει: «δεῦτε καὶ διακριθῶμεν, λέγει κύριος, οἶα», φησίν, «τὰ ἀπ' ἐμοῦ ὑπῆρξεν ὑμῖν καὶ οἶα τὰ ἀφ' ὑμῶν γέγονεν εἰς ἐμὲ καὶ τοὺς δούλους μου». 28.14 λέγει γάρ «ἀμπελῶνα» τὸν κόσμον ἢ τὸν λαόν, ὅντινα οἱ μὲν αἵρετικῶν καὶ Ἰουδαίων ἔξηγηταὶ διὰ τῆς βλασφήμου διδασκαλίας ἔνοχον ἐποίησαν τῷ τῆς γεέννης πυρί, οἱ δ' ἀρχοντες, οὐκ οἰκειωσάμενοι τὰ κατ' αὐτόν, ἀποχρησάμενοι δὲ τῇ ἔξουσίᾳ, ποικίλως καὶ διαφόρως ἡδίκησαν. 28.15 Τοιουτότροπον γὰρ καὶ ἄλλο εἴρηται τῷ αὐτῷ προφήτῃ ἀπὸ τοῦ δεσποτικοῦ προσώπου· «τίς ὁ κρινόμενός μοι; ἀντιστήτω μοι· καὶ τίς ὁ κρινόμενός μοι; ἐγγισάτω μοι» ἀντὶ τοῦ εἰ τις ̄χει δίκαια λέγειν, ώς ἔργοις ὡχυρωμένος, ἀντενεχθήτω μοι θέλοντι τοῦτο καὶ πλησιασάτω τοῖς λόγοις. 28.16 ἔνιοι δὲ ἀναγινώσκουσι τοιῶσδε· «τίς ὁ κρινόμενός μοι; ἀντί» τοῦτ' ̄στι καταντικρὺ καὶ πόρρω που «στήτω μου» ώς μὴ ̄χων ἐφόδια καλὰ καὶ διὰ τοῦτο συγκριθῆναι μοι καὶ ἐπιψαῦσαι τοῦ καθαρωτάτου βῆματος ἀνάξιος. 28.17 τοῖς γὰρ ἀξίοις, εἰ τυγχάνοιεν τῶν καλῶν, οὐδεὶς φθόνος· αὐτοῖς γὰρ ἡτοίμασται.

29.v Περὶ τοῦ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι «κριτὴν ζώντων καὶ νεκρῶν» ἄφεσιν ἀμαρτιῶν παρέχοντα, καὶ ὅτι «έν οὐδενὶ ἄλλῳ ̄στὶν ἢ σωτηρία».

29.1 Αὐτὸς γάρ ̄στιν «ὁ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν», τουτέστιν δικαίων καὶ ἀμαρτωλῶν, ὁ παρέχων ἄφεσιν ἀμαρτιῶν τοῖς πιστεύουσιν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ καὶ σώζων ὑμᾶς ἴδιᾳ δόξῃ καὶ δωρεᾷ. 29.2 καὶ «έν οὐδενὶ ἄλλῳ ̄στὶν σωτηρία», ἐπείπερ τὴν φύσιν ̄στὶν ἔλεως καὶ σωτήρ, εἰς οὐδὲν καταδεέστερος τοῦ ἔλεως καὶ σώζοντος θεοῦ καὶ πατρός, ώς χρησμωδοῦσιν αἱ τε ἄλλαι γραφαὶ καὶ μέντοι Μιχαίας λέγων· «τίς θεὸς ὥσπερ σὺ ἔξαιρων ἀνομίας καὶ ὑπερβαίνων ἀδικίας;» 29.3 Καὶ Πέτρος ἐν ταῖς πράξεσιν οὐτωσί· «καὶ παρήγγειλεν ὑμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτός ̄στιν ὁ ὥρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. τούτῳ πάντες οἱ προ φῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἀμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν». 29.4 "Ἐχομεν αὐτὸν τοίνυν εὐφημηθέντα, ὥρισμένον ὑπὸ

θεοῦ διὰ τὴν σωτήριον ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἦλθεν «ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός». δι' ἣν καὶ τὸ «οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν κρίσιν δέδωκεν τῷ υἱῷ» γέγραπται· 29.5 κριτὴν δὲ ώς ἔξηρημένον τῶν κτισμάτων. 29.6 τὸ γὰρ κτίσμα οὐ κρίνει, ἀλλὰ νόμῳ καὶ κρίσει ὑπόκειται. 29.7 Καὶ πάλιν· «οὗτός ̄στιν ὁ λίθος ὁ ἔξουδενωθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδόμων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ οὐκ ̄στιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία». 29.8 Ἀλλὰ καὶ καθολικὰ τὸ δεύτερον πέμπει γράμματα, μεταξὺ ἄλλων περὶ αὐτοῦ ̄χοντα καὶ τοῦτο· «ώς τὰ πάντα ὑμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὔσεβειαν δεδωρημένης διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἴδιᾳ δόξῃ καὶ ἀρε τῇ, δι' ὧν τὰ μέγιστα καὶ τίμια ὑμῖν εὐαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τού των γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως».

29.9 Διὸ καὶ Ἰάκωβος ἐν γενικοῖς χαράγμασιν ἔφη· «εῖς ̄στιν ὁ νομοθέτης καὶ κριτής, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι». 29.10 Τί δὲ πλήθους δεῖ γραφῶν εἰς τοῦτο λοιπόν; καὶ

Σαμαρειτῶν παρὰ Ἰωάννη τῷ ἀκριβεῖ θεηγόρῳ, εὐγνωμόνων ἀνδρῶν, ἀφιέντων φωνάς· «αὐτοὶ γάρ», φησίν, «ἀκηκόαμεν καὶ οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός», ὁ λέγων, φησίν, ἡπίως· «θάρσει, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι». 30.ν Περὶ τοῦ διὰ τὴν ἰσοτιμίαν τῆς τριάδος τὸν πατέρα ἀποκαλύπτει ἡμῖν τὸν υἱὸν καὶ ἔλκει ἡμᾶς πρὸς αὐτόν, καὶ πάλιν αὐτὸν υἱὸν καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα προσάγειν ἡμᾶς τῷ πατρί. ἐν ταύτῳ καὶ περὶ τῆς ὁμολογίας Πέτρου, καὶ ὅτι ἐστιν μετάνοια. 30.1 Ἰνα γάρ δι' δλων ἀποδειχθῇ τῆς μακαρίας τριάδος τὸ περὶ πάντα ἰσότιμον, ἀποκαλύπτει ἡμῖν τὸν ἴδιον υἱὸν ὁ πατὴρ καὶ ἔλκει ἡμᾶς δι' ἔαυτοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ μεθιστᾷ εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· 30.2 καὶ πάλιν ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα προσάγει ἡμᾶς τῷ θεῷ καὶ πατρί. 30.3 οὐκ ἀν γάρ εἰς ἑτεροούσιον ἢ μείζονα οὐδὲ εἰς ὑποκατερχόμενα ὥσπερ σκῆπτρα τῶν ἔαυτοῦ μετέθηκεν ἡμᾶς ὁ θεός. 30.4 τετελείωκεν γοῦν τὴν παλαιὰν διαθήκην ἡ νέα διὰ τὴν εἰς τὸν υἱὸν καὶ τὸ θεῖον πνεῦμα πίστιν. 30.5 Λέγουσι δὲ ὕδε ὁ μὲν θεὸς πατὴρ ἐν Ἡσαΐᾳ πρὸς τὸν υἱόν· «ἰδοὺ προσήλυτοι προσελεύσονται σοι δι' ἐμοῦ καὶ παροικήσουσίν σοι καὶ ἐπὶ σοὶ καταφεύξονται». 30.6 ὁ δὲ υἱὸς ἐν Ἰωάννῃ· «οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ πατὴρ ὁ οὐρανίος ἐλκύσῃ αὐτόν, κάγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ». 30.7 καὶ πάλιν πρὸς τὸν Πέτρον εἰπόντα «σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος» ἔφη· «μακάριος εἶ, Πέτρε βάρ Ιωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι, ἀλλ' ὁ πατὴρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, κάγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πῦλαι ἄδου οὐ κατισχύ σουσιν αὐτῆς, καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν, καὶ ὁ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὁ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς». 30.8 Ὡ πόσα δύναται πίστις καὶ τὸ ἔξομολογῆσαι υἱὸν ἀληθινὸν εἶναι τοῦ θεοῦ καὶ μὴ κτίσμα τὸν μονογενῆ θεὸν λόγον. 30.9 οὐκ ἐδίστασεν Πέτρος σαρκὶ καὶ αἷματι θεὸν ἐπὶ γῆς ἐμφιλοχωροῦντα ὄρῶν· τοῦτο γάρ ἐστιν ὅτι «σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι». 30.10 ἐπέγνω δὲ τὸν συμφυά καὶ συναίδιον κλάδον τοῦ θεοῦ· ἐτίμησεν ἐν τούτῳ τὴν ἀποκαλύψασαν αὐτῷ αὐτογενῆ καὶ ἄναρχον ρίζαν· ἐπίστευσεν αὐτὸν τῇ πρὸς τὸν πατέρα τῆς θεότητος ἐνότητι· 30.11 ἐμακαρίσθη ὑπὸ τοῦ μόνου μακαρίου δεσπότου. ὡκοδομήθησαν ἐπὶ τὴν πέτραν ταύτην αἱ ἐκκλησίαι, ὕντινων «πύλαι ἄδου», τουτέστιν αἱρετικῶν συλλογισμοί, οὐ περιγένενται· 30.12 ἐνεχειρίσθη τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν, ἵνα τοῖς μὲν πιστεύουσιν—ώς αὐτὸς Πέτρος ἀρτίως ἀποκρινάμενος φαίνεται καὶ ὡς παρὰ τοῦ Χριστοῦ σὺν τοῖς ἄλλοις ἥκουσεν ἀποστόλοις· «βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἄγιου πνεύματος»— ἀνοίξῃ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ· 30.13 τοῖς δὲ μὴ οὕτω δοξάζουσιν τὴν τρισμακαρίαν καὶ εὐκταιτάτην εἰσοδον ἀποκλείσῃ. 30.14 αὐτῷ γάρ τούτῳ, ὡς ἐμακαρίσθη, αὐτὸς ἐπὶ τῇδε τῇ δόξῃ ἐδέχθη, ὡς οἱ ἀπεναντίως λέγοντες κατεψέχθησάν τε καὶ ἀπεβλήθησαν. 30.15 Ἀληθεύσας δὴ οὖν υἱὸν τοῦ θεοῦ διωμολογηκώς αὐτόν, τουτέστιν 30.15 γνήσιον καὶ ὁμοούσιον, παραπλήσια ἥκουσεν· Βάρ Ιωνᾶ, ὁ ἔρμηνεύεται· υἱὲ Ιωνᾶ. 30.16 οὐκ ἦν δὲ πάντως ἑτεροούσιος τῷ τεκόντι αὐτὸν ὁ Πέτρος. 30.17 Πρὸς τούτοις ἔλαβεν ἔξουσίαν, μᾶλλον δὲ καὶ πάντες δι' αὐτοῦ, μὴ ἀπαγορεύειν τοῖς πταίουσιν, ἀλλὰ δέχεσθαι μετανοοῦντας. 30.18 οὐδεὶς γάρ ἀναμάρτητος, εἰ μὴ ὁ ταύτην ἐπιτρέψας τῷ Πέτρῳ τὴν αὐθεντείαν, τοῦτο γάρ ἐστιν· «ὅ δὲ ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς». 30.19 ἔρριψεν ἔκτοτε τὴν Ναυάτου καὶ Σαββατίου ἀπανθρωπίαν· 30.20 Τοῖς προκειμένοις δὲ αὖ ἔπεται καὶ Παῦλος Γαλάταις γράφων· «ὅτε δὲ εὑδόκησεν ὁ θεὸς ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί», 30.21 καὶ Κολοσσαεῦσιν· «εὐχαριστοῦντες τῷ πατρὶ τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἀγίων ἐν τῷ φωτί· δις ἔρρυσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἔξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ὧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἀφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν», 30.22 καὶ Κορινθίοις· «πιστὸς ὁ θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν», 30.23 καὶ Ἐφεσίοις· «καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο

εἰρήνην ύμιν τοῖς μακρὰν καὶ εἰρήνην τοῖς ἐγγύς, ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα».

31.v Περὶ τοῦ μὴ εἶναι τέλος τῆς βασιλείας τοῦ μονογενοῦς.

31.1 Καὶ ὥστε αἱρετικὸς λέγοντας, ὅτι μετὰ τὴν γενικὴν ἀνάστασιν ὁ νίδος παραδιδόναι μέλλει τὴν βασιλείαν τῷ πατρὶ, καταισχύνεσθαι, κηρύττουσι τὸ κράτος τοῦ νίοῦ εἶναι ἀτελεύτητον οὔτωσί· 31.2 Γαβριὴλ μὲν παρὰ Λουκᾶ ἐναγγελιζόμενος τὴν θεοτόκον· «καὶ δώσει», φησίν, «αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαυΐδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος». 31.3 καὶ μάλα ἀληθῶς· εἰ γὰρ ἀποκαθίστησιν, ἐν ποίᾳ αὐτοῦ βασιλείᾳ καὶ πότε συμβασιλεύσομεν αὐτῷ; 31.4 Παῦλος δὲ γράφων πρὸς Ἐφεσίους μὲν· «πᾶς πόρνος ἡ ἀκάθαρτος ἡ πλεονέκτης, ὃς ἔστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ». πάντως δὲ λέγει τὴν μετὰ τὴν ἀνάστασιν. 31.5 πότε οὖν λοιπὸν κατ' ἐκείνους παραδίδωσι τὴν βασιλείαν; 31.6 Πρὸς δὲ Τιμόθεον τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ· «διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· κήρυξον τὸν λόγον». 31.7 σαφὲς δέ, ὅτι βασιλείαν λέγει ἦν ἔχει ἀδιάρετον καὶ ἀδιάδοχον μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος νῦν τε καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. 31.8 Πρὸς δὲ Ἐβραίους· «καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει· ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα· πρὸς δὲ τὸν νίον· ὁ θρόνος σου, ὁ θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος».

31.9 Δαυΐδ δὲ ἐν μδ' ψαλμῷ· «ὁ θρόνος σου, ὁ θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. ἡγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν. διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε, θεέ, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου».

31.10 ἄθρει καὶ αὐθις τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἀπέραντον καὶ τὴν θεότητα ἄναρχον.

31.11 διὰ δὲ τὴν ἄρρητον αὐτοῦ ἐνανθρώπησιν ἐπήγαγεν τό **«ὁ θεός σου»**. 31.12 Καὶ ἐν ρμδ'. «ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων καὶ ἡ δεσποτεία σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ».

31.13 καὶ ἐν τῷ ἱ ψαλμῷ· **«βασιλεύσει κύριος εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»**. 31.14 Καὶ Πέτρῳ δὲ ὁ νίδος τὰς κλεῖς ὡς κύριος δέδωκεν τῆς βασιλείας-οὐ τοῦ νῦν αἰῶνος, οὕπω γὰρ τυγχάνομεν αὐτῆς, ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος, ἐν ᾧ καὶ παραδιδόναι αὐτὸν τεκμαίρονται αἱρετικοί-ἐπὶ τὸ εἰσδεχθῆναι μὲν τοὺς ἄναρχον αὐτοῦ καὶ ἀπέραντον τὴν βασιλείαν εἶναι πιστεύοντας, ἀπωσθῆναι δέ, ὡς μικρῷ πρόσθεν εἴρηται, τοὺς μὴ κράζοντας κατὰ τὸν Ναθαναὴλ· **«σὺ εἰ ὁ νίδος τοῦ θεοῦ, σὺ εἰ ὁ βασιλεὺς τῶν Χριστιανῶν»**. 31.15 Καὶ τὴν προφητείαν δὲ Ἡσαΐου τὴν λέγουσαν· **«τὸν βασιλέα κύριον Σαβαὼθ εἰδόν τοῖς ὀφθαλμοῖς μου»**. Παῦλος μὲν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἀνέθηκεν, Ἰωάννης δὲ τῷ μονογενεῖ, ὡς προείρηται, διὰ τὸ ἐπίκοινον τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀδιαδόχου μιᾶς βασιλείας. 31.16 πῶς γὰρ καὶ ἐγχωρεῖ, τὸν μὲν ἄρχειν, τὸν δὲ ὡς ἐν ἀνθρώποις σχολαῖον εἶναι, δταν δὲ πατήρ ἐν τῷ νίῳ καὶ δὲ νίδος ἐν τῷ πατρὶ μένει καὶ ὀπότε τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεται παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μένει παρὰ τῷ νίῳ θεϊκῶς;

32.v Περὶ δοξολογίας αὐτοῦ τοῦ νίοῦ τοῦ θεοῦ.

32.1 Τοιγαροῦν καὶ περὶ τῆς δόξης αὐτοῦ θέα, οἵα καὶ αὐθις μαρτυροῦσιν οἱ ἄγιοι, **«ῶν**, φησίν, **«ὁ κόσμος οὐκ ἦν ἄξιος»**, διδάσκοντες ἡμᾶς τοὺς χάριτι ἐπὶ τῆς γῆς κληθέντας νίούς, τὸν ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς μονογενῆ νίὸν ἐν Ἰησῃ καθάπερ αὐτὸν δοξάζειν δόξῃ καὶ ἀποβλέπειν εἰς τὴν δόξαν, ἦν εἶχεν πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ τῷ πατρὶ τῷ μὴ φθονοῦντι τῷ ἀγαπητῷ. 32.2 βασκανίας γὰρ καὶ παντὸς πάθους τὸ θεῖον ἐλεύθερον. 32.3 Δαυΐδ ἐν οᾳ ψαλμῷ, δὲν ὁμολογουμένως περὶ τοῦ Χριστοῦ προεφήτευσεν, **«ἔσται»**, φησίν, **«τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας· πρὸ τοῦ ἡλίου διαμενεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ πρὸ τῆς σελήνης**

γενεάς γενεών. καὶ ἐνευλογηθή σονται ἐν αὐτῷ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ πάντα τὰ ἔθνη μακαριούσιν αὐτόν. εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος, καὶ εὐλογητὸν τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. καὶ πληρωθήσεται τῆς δόξης αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ. γένοιτο». 32.4 «εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς Ἰσραὴλ» εἰπεν ἀντὶ τοῦ «δοξαζόμενος» ἢ «αἰνούμενος». 32.5 ὁ γὰρ θεὸς εὐλογεῖται μὲν ὑπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, τουτέστιν δοξάζεται· εὐλογεῖ δὲ αὐτὸς τὰ οἰκεῖα κτίσματα, τουτέστιν ἀγιάζει. 32.6 ἐπισημαντέον δέ, ὡς καὶ θεὸς Ἰσραὴλ, ὃ ἐστι θεὸς τῶν πατέρων, καθὰ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀνείρηται. 32.7 Καὶ ἐν πέ ψαλμῷ τὸ παγκρατορικὸν καὶ πανδύναμον τοῦ μονογενοῦς καὶ ὡς ὀφείλεται δοξάζεσθαι παριστῶν ψάλλει· «πάντα τὰ ἔθνη, δσα ἐποίησας, ἤξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, κύριε, καὶ δοξάσουσιν τὸ ὄνομά σου, δτι μέγας εἶ σὺ καὶ ποιῶν θαυμάσια· σὺ εἶ ὁ θεὸς μόνος». 32.8 Καὶ ἐν ιη· «οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν θεοῦ».

32.9 πῶς; τῷ δεικνύναι ἀπὸ τῆς δοθείσης αὐτοῖς μεγαλειότητος καὶ ὠραιότητος ἀνυπέρβλητον καὶ δοξαζόμενον τὸν δημιουργήσαντα, ὃς ἐστιν ὁ θεὸς λόγος. 32.10 «τῷ» γάρ «λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἔστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ αἱ δυνάμεις αὐτῶν». 32.11 οὕτε οὖν τὴν τῶν ἀψύχων αἰσχύνονται περὶ τῆς δόξης τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος μαρτυρίαν. 32.12 Καὶ ἐν κγ· «ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ύμῶν καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται δ βασιλεὺς τῆς δόξης». 32.13 παρακελεύεται τῇ μὲν κάτω κτίσει ἄραι τὰς πύλας ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει αὐτοῦ, τῇ δὲ ἄνω ἐν τῇ ἀναλήψει. 32.14 Καὶ ἐν ριζ· «αἰνεῖτε τὸν κύριον, πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐπαινεσάτωσαν αὐτὸν πάντες οἱ λαοί». 32.15 Ἡσαΐας δέ· «βασιλέα μετὰ δόξης ὅψεσθε». 32.16 Ἐζεκιὴλ δέ· «εὐλογημένη ἡ δόξα κυρίου ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ» καὶ «αὕτη ἡ δρασις ὁμοίωμα δόξης κυρίου». 32.17 Εἴτα Παῦλος· «φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν καὶ ἥλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρ του θεοῦ ἐν δομοίωματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου». 32.18 καὶ πάλιν Ῥωμαίοις· 32.18 «διὸ παρέδωκεν αὐτοὺς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρ σίαν τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς. οἵτινες μετήλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ὃς ἐστιν εὐλογημένος εἰς τοὺς αἰώνας· ἀμήν». 32.19 τίς δὲ ὁ πάντων δημιουργός, δν εἶναι λέγει εὐλογητὸν εἰς τοὺς αἰώνας, εὶ μὴ ὁ μονογενής; 32.20 τίνες δὲ οἱ ἀλλάξαντες τὴν δόξαν αὐτοῦ; 32.21 οἱ λέγοντες· «δόξα πατρὶ δι' υἱοῦ ἐν ἀγίῳ πνεύματι», οἱ καὶ κτίσμα αὐτὸν καὶ οὐδὲ βασιλέα αἰώνιον δοξάζοντες. 32.22 Εἴτα τοῖς αὐτοῖς φησιν· «εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, διότι γνόντες θεὸν οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξα σαν ἡ ηύχαριστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία». 32.23 ποῖος δὲ ὁ γνωσθεὶς θεὸς καὶ μὴ ἐπιγνωσθεὶς παρὰ ἀίρετικῶν καὶ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων, εὶ μὴ ὁ ἐπιφανεὶς σαρκὶ θεὸς λόγος; 32.24 Καὶ Κορινθίοις δὲ ἐν τοῖς πρώτοις γράμμασι κύριον δόξης κατὰ φύσιν εἶναι δεικνὺς αὐτὸν ἐπιστέλλει οὕτως· 32.25 «εὶ γὰρ ἥδεσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν», 32.26 καὶ ἐτέρωθι· «ἴνα ἐν τῷ ὄνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυν κάμψῃ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἔξο μολογήσεται, δτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός», ἀντὶ τοῦ ἐν αὐτῇ τῇ πατρικῇ δόξῃ ὑπάρχει. 32.27 Καὶ ἔτι· «τὸν γὰρ ἥλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον». 32.28 ὑστεροπρώτως εἴρηται. φησὶν γάρ· τὸν δοκοῦντά τισιν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου ἥλαττωσθαι Ἰησοῦν βλέπομεν δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον. 32.29 Ἄλλὰ καὶ δόξαν αὐτὸν καλεῖ ἄτε φυσικῶς ἀπαύγασμα ὄντα τῆς πατρικῆς δόξης, δι' ὧν γράφει· «ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης». 32.30 θεὸν δὲ εἰπεν τῆς ἀρρήτου σαρκώσεως, πατέρα δὲ τῆς ἀνάρχου γεννήσεως. 32.31 Καὶ πάλιν Ἰωάννης· «ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας». 32.32 καὶ πάλιν παρὰ Μάρκῳ μὲν ἀπὸ τοῦ σωτῆρος· «ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ» παριστῶν, ὡς ἡ αὐτοῦ δόξα ἰσότιμος τῆς δόξης ἐστὶν τοῦ πατρός· 32.33 παρὰ δὲ Ματθαίω· «ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς

τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ». 32.34 Καὶ αὐθίς γοῦν Ἰωάννης συνιστῶν τὸ ἐν δόξῃ εἶναι αὐτὸν καὶ παρὰ πάντων δόξαν ὁφείλεσθαι αὐτῷ εἰπεν· «τοσαῦτα δὲ σημεῖα πεποιηκότος τοῦ Ἰησοῦ οὐκ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα πληρωθῆ τὸ ρήθεν διὰ Ἡσαῖον· ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε». 32.35 καὶ μεταξὺ ἐπάγει· «ταῦτα δὲ εἰπεν, ὅτε εἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ». 32.36 Καὶ Πέτρος δὲ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «καθ' ὃ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασιν χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι»· 32.37 ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ· «ώς τὰ πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς ἰδίᾳ δόξῃ καὶ ἀρε τῇ» ἀντὶ τοῦ· «ἡ δόξα τοῦ μονογενοῦς ἡ τῆς φύσεως, ἡ τῶν θαυμάτων, ἡ τῆς βασιλείας καὶ αὐτῆς τῆς δοξολογίας ὅμοία ἔστιν καὶ ἵση τῆς δόξης τοῦ πατρός, παρ' οὐ φυσικῶς καὶ ἀδιαστάτως γεγέννηται, καὶ ὅλα ἐν ἑαυτῷ ἔχει ὡς μονογενής, ὥστε καὶ γενόμενον σάρκα μηδεμίαν τροπὴν ἢ μείωσιν ὑπομεῖναι». 32.38 Οὕτω καὶ οἱ τρεῖς παῖδες οὐ τῇ Βαβυλωνίᾳ φλογί, ἀλλὰ τῷ περὶ τὸν κτίστην καὶ εὐεργέτην πυρακτούμενοι πόθῳ καὶ οὐ μᾶλλον τὴν περιβάλλουσαν αὐτοὺς κάμινον τῆς ἡτοιμασμένης τοῖς κτιστολάτραις γεέννης προσέχοντες ὑπέβαλλον τῇ κτίσει δοξολογεῖν τὸν φανέντα σὺν αὐτοῖς ἐν τῇ καμίνῳ περὶ οὐ γέγραπται «ἡ δὲ ὅρασις τοῦ τετάρτου ὅμοία υἱῷ θεοῦ»: 32.39 «εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα κυρίου, τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερψυχοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας». 32.40 Ἀχθομένων δέ, φησίν, καὶ τῶν κυριοκτόνων πρὸς τὰ παιδία καὶ τοὺς ὄχλους ὅτι ὡς θεὸν τὸν Ἰησοῦν δοξάζοντες ἔλεγον· «ώσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου», ὑπέμνησεν αὐτοὺς τῆς λεγούσης γραφῆς· «ἔκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αὖνον» ἔαυτῷ ἀρμόσας τὸ ρήτον τοῦτο καὶ δείξας μὴ ἀνοικείως προσάγεσθαι αὐτῷ δόξαν. 32.41 καὶ ἄγγελοι δέ, φησίν, ἔλεγον τεχθέντος αὐτοῦ· «δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη».

33.ν Περὶ προσκυνήσεως ἀνακεφαλαίωσις.

33.1 Εἴδομεν τοίνυν αὐτὸν δοξαζόμενον, εἴδομεν αὐτὸν καὶ προσκυνούμενον.

33.2 ἀμφότερα δὲ θεῷ ἔστιν πρέποντα καὶ ὁφειλόμενα, οὐχὶ δὲ κτίσματι, καθὰ γράφουσιν οἱ ὑποτεταγμένοι ἄγιοι· 33.3 Δανῦδ ἐν 4δ' ψαλμῷ· «δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ καὶ κλαύσωμεν ἐναντίον κυρίου τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς, ὅτι αὐτός ἔστιν ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ἡμεῖς λαὸς νομῆς αὐτοῦ καὶ πρόβατα χειρὸς αὐτοῦ»

33.4 καὶ ἐν καί· «μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἔθνων, ὅτι τοῦ κυρίου ἡ βασιλεία καὶ αὐτὸς δεσπόζει τῶν ἔθνων». 33.5 τί ἐροῦσιν ἄρα οἱ ἀπονέμοντες ὄνομα κεχωρισμένως τῷ μὲν πατρὶ τό **«θεός»**, τῷ δὲ υἱῷ τό **«κύριος»**, ἐπαΐοντες ἐνθάδε τὸν κύριον προσκυνεῖσθαι καὶ δεσπόζειν καὶ αὐτοῦ εἶναι τὴν βασιλείαν; 33.6 Καὶ πάλιν ἐν θ' ψαλμῷ· «καὶ προσκυνήσω σε, κύριε, ἡ ἴσχυς μου».

33.7 καὶ ἐν ρλά· «προσκυνήσωμεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ»· 33.8 Παῦλος ἐκ τῆς ὥδης τοῦ Δευτερονομίου γράφων· «ὅταν δὲ εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· καὶ προσκυνήσωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ»· 33.9 καὶ δὲ εὐαγγελιστής **«εἶπον»**, φησίν, «οἱ μάγοι· εἴδομεν αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἤλθο μεν προσκυνῆσαι αὐτῷ»· 33.10 καὶ πάλιν **«ἰδού»**, φησίν, «λεπρὸς ἦλθεν καὶ προσεκύνει αὐτῷ»· 33.11 καὶ πάλιν παρὰ Ματθαίω φησίν· «ἐκόπασεν δὲ ἄνεμος. οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ προσεκύνησαν αὐτῷ λέγοντες· ἀλη θῶς θεοῦ υἱὸς εἶ», καὶ οὐ καθ' ἡμᾶς, φησίν, τοὺς ἀφθόνως δωρεῇ ἐπικληθέντας υἱούς. 33.12 Καί· **«ἄρχων τις προσεκύνει αὐτῷ»**. 33.13 καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἐν τῷ ὅρει φησίν· «οἱ ἀπόστολοι ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ».

34.ν Περὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν πατέρα πίστεως.

34.1 Καθὰ τοίνυν τῆς γραφῆς μείζονα ἡ περὶ τοῦ πατρὸς κατὰ τὸ φαινόμενον λεγούσης πολλὰ περὶ τοῦ νίοῦ καὶ δηλούσης αὐτὸν παντοκράτορα, καὶ ποιητὴν τῶν αἰώνων, καὶ πάντων δημιουργόν, καὶ ἀληθινὸν θεόν, καὶ οὐκ ἔχοντα πρὸ αὐτοῦ θεόν, καὶ ἐπάνω πάντων, καὶ μέγαν καὶ ἐπὶ πάντων θεόν, πρὸς ὃν οὐ λογισθήσεται ἔτερος, καὶ ἐκ δεξιῶν συγκαθεζόμενον τῷ πατρὶ, καὶ εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ ὅντα, καὶ αὐτὸν εἶναι τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ φῶς τὸ ἀληθινόν, καὶ πάντων κύριον, καὶ μόνον δεσπότην, καὶ ἔξουσιαστήν, οὗτονος ἡ μὲν εἰρήνη οὐκ ἔχει ὅριον, ἀλλὰ καὶ ὑπερέχει πάντα νοῦν, ἡ δὲ βασιλεία ἀτελεύτητος, καὶ ἐν μηδενὶ ἄλλῳ εἶναι τὴν σωτηρίαν, καὶ τὸν πατέρα ἔλκειν πρὸς τὸν νίον τοὺς ἀξίους· κατ' οὐδὲν ὑποδεέστερος—μή γένοιτο— νομίζεται ὁ πατὴρ ἡ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. 34.2 Τὸν ἵσον τρόπον θεολογούσης περὶ τοῦ πατρὸς ὑψηλὰ οὐκ ὀφείλει ως μικρότερος ἡ ἀνόμοιος λογίζεσθαι ὁ μονογενὴς ἡ τὸ ἄγιον πνεῦμα. 34.3 οὐδεμίας γὰρ κτιστῆς δυνάμεως ἔστιν, μόνης δὲ τῆς ἀκτίστου τά τε μνημονεύθεντα καὶ τὸ δημιουργεῖν οὐσίαν ἔξ οὐκ ὅντων, ἄλογόν τε καὶ λογικήν,

34.4 ζωοποιεῖν τε, ἀμαρτίας τε συγχωρεῖν, καὶ τὴν κτίσιν ἰδίαν λέγειν, καὶ ἐκ τῶν ἴσων γινώσκειν τὸν πατέρα, ως γινώσκεται ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἰσουργεῖν τῷ πατρὶ, καὶ εἶναι ἐν τῷ πατρὶ καὶ τὸν πατέρα ἐν αὐτῷ ἐξ ἴσου, ὑπὸ ἀγγέλων τε ὑπηρετεῖσθαι, καὶ τὸ ἔτι τούτων ὑπερτεροῦν τὸ μονογενῆ υἱὸν καὶ φῶς ἐκ φωτὸς καὶ ζωὴν αἰώνιον καὶ ἀλήθειαν καὶ σωτῆρα μαρτυρεῖσθαι καὶ πανταχοῦ παρεῖναι καὶ πάντα ἐν αὐτῷ ἐστηρίχθαι, βασιλείαν τε οὐρανῶν καὶ τὴν θεϊκὴν εἰρήνην ως αὐτοῦ τυγχάνουσαν ἀβασκάνως πᾶσιν δωρεῖσθαι καὶ τοῖς πιστεύουσιν ἐπικαλούμένοις αὐτὸν τὴν ἐπὶ τῇ διηνεκεῖ σωτηρίᾳ παρέχειν ἀσφάλειαν. 34.5 Οἱ γὰρ κτίσμα καὶ οὐκ ἄναρχον καλοῦντες τὸν ἀληθινὸν υἱὸν θεὸν καὶ τὸ ἄγιον καὶ ζωοποιὸν πνεῦμα οὐ πιστεύουσιν εἰς τὰς ὑποστάσεις ταύτας, κανὸν λέγωσι πιστεύειν· τάχα δὲ οὐδὲ εἰς τὸν πατέρα. 34.6 παραβαίνουσι γὰρ τὴν ἐντολὴν μὲν τοῦ παραγγέλλοντος πατρός· «ἄκουσον, λαός μου, καὶ λαλήσω σοι, Ἰσραὴλ, καὶ διαμαρτυροῦμαι σοι, ἐὰν ἀκούσῃς μου· οὐκ ἔσται ἐν σοὶ θεὸς πρόσφατος οὐδὲ προσκυνήσεις θεῷ ἀλλ λοτρίῳ» ἀντὶ τοῦ· οὐκ ὅντι ποτὲ ἡ ἐτεροουσίων· 34.7 καὶ «κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις» 34.8 καί «οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ» 34.9 καί «ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς ἔχει τὴν ἐλπίδα ἐπ' ἄνθρωπον», τουτέστιν ἐπὶ ποίημα. 34.10 Τοῦτο δὲ τοῦ λέγοντος υἱοῦ ἐν Ματθαίῳ μέν· «οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν», τουτέστιν δύο φύσεσιν ἡ δεσποτείαις· ἐν Παύλῳ δὲ Ῥωμαίοις ἐπιστέλλοντι· «ἔσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα». 34.11 Τοῦτο δὲ τὸν νομοθετήσαντος Μωυσέως· «ὁ θυσιάζων θεοῖς ἀλλοτρίοις λιθοβοληθήσεται, πλὴν κυρίῳ μόνῳ». 34.12 πρόσφατος δὲ καὶ ἀλλότριος θεὸς ὁ μὴ ὄμοιούσιος τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ὧν καὶ ποτὲ μὴ ὑπάρξας. 34.13 Καὶ οἱ λέγοντες «δόξα πατρὶ δι' υἱοῦ ἐν ἀγίῳ πνεύματι» οὐ δοξάζουσι τὸν υἱὸν ἡ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. 34.14 ἄλλω γὰρ δι' ἄλλου ἐν ἄλλῳ ἀναπέμπουσι τὴν δόξαν, μᾶλλον δὲ οὐδὲ διποτέρω. 34.15 καὶ παρατιτρώσκουσι τοῦτο μὲν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς λέγοντος· «τὴν δόξαν μου ἐτέρῳ οὐ δώσω» ἀντὶ τοῦ ἐτεροφυεῖ οὐ δώσω, βουλομένου δὲ τιμᾶσθαι τὸν υἱὸν ὄμοιώς αὐτοῦ, τοῦτο δὲ καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ υἱοῦ, 34.16 ὅμοια πάσχοντες τῶν Χριστὸν μὲν αὐτὸν τῷ στόματι καλοῦντων, ταῖς δὲ χερσὶ τυπτόντων καὶ κραζόντων· «προφήτευσον ἡμῖν, Χριστέ, τίς ἔστιν ὁ παίσας σε;» τῶν καὶ λεγόντων οὕτως· «πιστεύομεν ως Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται», αὐτὸν δὲ τὸν προφήτευθέντα σταυρωσάντων. 34.17 “Οτε οὖν καὶ ὁ θεὸς πατὴρ σὺν τῷ μονογενεῖ θεῷ παρακούεται καὶ ἡ εἰς κτίσμα πίστις ἀνωφελής ἔστιν, βλάπτειν μᾶλλον ἡ σώζειν δυναμένη, αὐτοὶ λογιζέσθωσαν, εἰ ἀκίνδυνον ἔχουσι πίστιν τὴν σωτηρίαν ἀρνούμενοι· δεῖ γὰρ σωθῆναι ὄρθως πιστεύοντα· καλὸν γάρ, φασί, τὸ σωθῆναι, τἄλλα δέ ἔστιν ἄλλος λόγος. 34.18 Καὶ Μακεδονίου δὲ παῖδες ως τοῦ ἀγίου πνεύματος οὕτω

καὶ τοῦ μονογενοῦς τὴν δόξαν οὐ σώζουσιν ὅμοιούσιον τῷ πατρὶ καὶ οὐχὶ ὅμοιούσιον λέγοντες αὐτὸν ὡς νοεῖσθαι, ὅτι ἄλλης ὅμοιάς οὔσιας ἐστίν. 34.19 "Ωστε λείπεται αἱρετικοὺς ἢ ἀμεῖψαι ἐν ταῖς θρησκείαις αὐτῶν τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ὡς τῇ ἀληθείᾳ παρ' αὐτοῖς οὐκ ὄντος πατρός, ἔτι μὴν καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ, καὶ τοῦ πνεύματος δὲ τοῦ θεοῦ ὡς τοῦτο οὐκ ὄντος-συγγνώτω δὲ ἡμῖν ἡ ἀγία καὶ σεπτὴ καὶ παρ' ἡμῶν δοξαζομένη ὅμοιούσιος τριάς-, ἀμεῖψαι δὲ πρό γε πάντων τὸ ἔαυτῶν ὄνομα καὶ μήτε καλεῖσθαι Χριστιανοὺς ἢ πνευματικούς, μήτε διακεῖσθαι ὡς ὄντες αὐτοὶ ἐκεῖνοι δομογενεῖς υἱοὶ τῶν ἴδιων πατέρων, ἢ μὴ ἔξαλλάττειν τῆς τοῦ πατρὸς θεότητος καὶ δόξης τὸν ἀληθινὸν υἱὸν καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα αὐτοῦ. 34.20 Ἰδιον γὰρ Ἰουδαίων μὲν τὸ τὸν πατέρα μόνον τιμᾶν, Ἐλλήνων δὲ τὸ πλῆθος δαιμονίων μέγα καὶ μικρὸν καὶ χρονικὸν καὶ ἑτεροούσιον σέβειν.

35.v Ὁπως χρὴ νοεῖν τὰς θεολογίας τῶν γραφῶν.

35.1 Συναγωνίσασθαι δὲ ὁ ἀνάξιος ἐγὼ ταῖς περὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος θεολογίαις προϊχθην οὐδὲ κατὰ ἔννοιαν παραβλάπτων τὴν περὶ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἄφραστον δόξαν-οὐ γὰρ ἡγνόηται, ὡς εἰ καὶ μὴ πρὸ ἀμφοῖν δεδήλωται τῶν εἰρημένων θείων ὑποστάσεων, ἀλλ' ὅμως ἄμφω αἱ ὑποστάσεις ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν συμφυῶς εἰσιν, ἡ μὲν τοῦ υἱοῦ γεννητικῶς, ἡ δὲ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἐκπορευτικῶς-, ἀλλ' αἱρετικῶν τὰς πανολεθρίους ἔξηγήσεις ἀποσκευαζόμενος καὶ συνιστάμενος, ὅδι δι' ὃν δοκοῦσι παρὰ τὴν γραφὴν πλέον τιμᾶν τὸν πατέρα, διὰ τούτων αὐτόν τε λυποῦσι καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ καὶ τὸ πνεῦμα ἐνυβρίζουσιν.

36.v Καὶ τοῦτο περὶ τοῦ αὐτοῦ.

36.1 Τοὺς τοίνυν ὄρθιοδόξους χρὴ εἰδέναι μέν, ὡς καὶ περὶ μικροῦ ἔργου τοῦ θεοῦ-εἰ τολμήσαντα μικρὸν ἔργον ἐστι φάναι θεοῦ-τοῖς διαλαβεῖν ἐθέλουσι χρεία λόγων, καὶ ἔργων πρὸ τῶν λόγων, καὶ πίστεως πρὸ ἀμφοῖν τούτων, καὶ πολλῆς εὐλαβείας καὶ κατανοήσεως ἀκροτάτης, ἵνα διὰ ταῦτα γνῶναι ἀξιωθέντες, ὡς καὶ τὸ μικρὸν οὐχ ἀλώσιμον τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' ἀπείρως καὶ αὐτὸ τῶν ἀνθρωπίνων ὑπερφέρει ἐπιβολῶν-εὶ γὰρ τοῦ θεοῦ ἔργον, κἄν μικρὸν δοκῇ, μέγα ὡς θεοῦ· «μικροῖς δὲ τὰ μεγάλα πῶς ἔλοι τις ἀν πόνοισιν; ἀμαθές», φασίν, «καὶ τὸ βιούλεσθαι τάδε»-, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἡ περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀφράστου θεοῦ διάληψις ὑπερβαίνουσα καὶ ἀρχαγγέλων αἴσθησιν τῶν μὲν σφαλερῶν ζητήσεων ἀναχωρήσωσιν', γινώσκειν αὐτὰ μόνω τῷ θεῷ ἀφιέντες, σὺν τῷ ἀποστόλῳ δὲ εἴπωσιν· «ἐπίστευσα, διὸ καὶ ἐλάλησα». 36.2 τὰς δὲ θεολογίας τῶν γραφῶν νοεῖν οὐτωσί, δτιπερ, δταν ἀπὸ ἐνὸς προσώπου λέγουσιν, διὰ τὴν μίαν φύσιν καὶ θέλησιν δταν ἀπὸ ἀμφοῖν, διὰ τὸ δείκνυσθαι τὸ ἰδιοσύστατον τῆς ἀγίας καὶ ἀκηράτου τριάδος· 36.3 δταν γὰρ Ἡσαΐας λέγῃ· «ἐγὼ κύριος ἔξετεινα τὸν οὐρανὸν καὶ ἐστερέωσα τὴν γῆν» καὶ πάλιν· «ἐγὼ εἰμι καὶ οὐκ ἐστιν ἄλλος θεὸς πλὴν ἐμοῦ», διὰ τὴν μίαν θεότητα καὶ συμφωνίαν, ὡς προείρηται· 36.4 δταν δόξῃ μὴ μνημονεύεσθαι τὸ ἄγιον πνεῦμα, διὰ τὸ συμπεριέχεσθαι αὐτὸ τῷ θεῷ, οὐ πνεῦμα τυγχάνει ὅν· δταν τὴν μυσταγωγίαν παραδοὺς ὁ δεσπότης λέγῃ· «βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος», διὰ τὸ ἰσότιμον καὶ ἰσοσθενὲς καὶ ὅμοιούσιον καὶ τὴν εὐκρινίαν τῶν ὑποστάσεων· δταν τὸ νῦν περὶ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς λεχθὲν ἐτέρωθι περὶ τοῦ μονογενοῦς ἢ τοῦ ἀγίου πνεύματος ἀπομέμνηται, διὰ τὰς προλεχθείσας αἵτιας· 36.5 δταν τὰ αὐτὰ ἔργα τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἀμφοτέρας ποιεῖν τὰς ὑποστάσεις διαφόρως διδάσκωσιν, διὰ τὸ ὡς προείρηται· 36.6 δταν ἐκάστης ὑποστάσεως δυναμένης δημιουργῆσαι καὶ πάντα ποιῆσαι εὐδόκησεν ὁ θεὸς καὶ πατήρ διὰ μὲν τοῦ υἱοῦ καὶ θεοῦ ὑποστῆναι πάντα, διὰ δὲ τοῦ ἀγίου πνεύματος ἀγιασθῆναι, διὰ τὸ ἐν θέλημα τῆς τριάδος καὶ τὸ δείκνυσθαι ἐξ αὐτῆς χορηγεῖσθαι πάντα τὰ καλὰ καὶ διὰ τὸ ἡμᾶς κοινὴν αὐτῇ καὶ ἵσην ἀναπέμπειν

εύχαριστίαν καὶ δοξολογίαν· 36.7 ὅταν τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι κέχρηνται ἐπὶ τῆς μακαρίας τριάδος, οἷον «θεὸς», «κύριος», «ἄγιος», «δίκαιος», «ἀγαθὸς» καὶ ὅσα τοιαῦτα, –πλὴν ὅτι «ὁ πατήρ», μόνος καὶ ἀεὶ πατήρ», καὶ «ὁ ἀληθινὸς υἱὸς καὶ θεός», ἀνάρχως υἱὸς καὶ θεός», καὶ «τὸ ἄγιον πνεῦμα» ἀνάρχως ἐν καὶ τὸ αὐτὸν πνεῦμα τοῦ θεοῦ», –διὰ τὴν τῆς φύσεως καὶ βασιλείας καὶ πάντων κοινωνίαν· τοῦτο δὲ ἐπὶ αὐτῆς μόνης ὅταν ἐν ἀπορρήτῳ διαλέγωνται, διὰ τὸ ἀεὶ τὸ μυστήριον τῆς πίστεως φυλάττεσθαι μόνοις ἀποκαλυπτόμενον πιστοῖς· ὅταν λέγωσιν τὸν μὲν θεὸν πατέρα γεννήσαντα, τὸν δὲ υἱὸν λόγον γεννηθέντα, τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα ἐκπορευόμενον, διὰ τὸ θεϊκῶς νοεῖν ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς ἀνάρχως καὶ ἀπαθῶς καὶ μὴ παραπλησίως τῶν κτισμάτων προεληλυθέναι τε καὶ ἡνῶσθαι. 36.8 ὅταν λέγῃ· «ὁ πέμψας με πατήρ μείζων μού ἔστιν» καὶ ὅσα νενόμισται πρὸς θεότητα εἶναι μικρά, διὰ τὴν δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ὑμῶν ἄρρητον καὶ ἐκούσιον αὐτοῦ οἰκονομίαν. ἐπὶ γὰρ τῆς θεότητος οὔτε τὸ μικρὸν οὔτε τὸ μὴ εἶναι πανταχοῦ χώραν ἔχει. 36.9 ὅταν λέγῃ ὁ υἱὸς ὅτι «ὁ πατήρ μου ἐντολήν μοι δέδωκεν, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα», περὶ δὲ τοῦ ἀγίου πνεύματος· «ἀφ' ἐαυτοῦ οὐ λαλήσει» καὶ ὅσα τοιαῦτα, διὰ τὴν συμφωνίαν τῶν θείων ὑποστάσεων καὶ διὰ τὸ κοινὰ εἶναι τῆς μακαρίας τριάδος τὰ διδάγματα καὶ χαρίσματα καὶ οὐ διαφωνοῦντα ὡς τὰ τῶν ἀνθρώπων.

Περὶ τοῦ τὴν ἀγίαν τριάδα ἀκατάληπτον εἶναι.

1.1 Οἱ σπουδάζοντες εἶναι ναὸς κὰν ποσῶς ἄξιος τοῦ οἰκοῦντος ἐν τοῖς πιστοῖς ἀγίον πνεύματος, ὡς ἄπαξ ἔχοντες ἐλλάμπον αὐτοῖς τὸ ἀπρόσιτον φῶς, δοξάζουσιν, ὡς ὁ δεσπότης ἐν τῇ μυσταγωγίᾳ τοῦ βαπτίσματος ἐθέσπισεν ἰσοτίμως, τόν τε αὐτογενῆ θεὸν καὶ πατέρα καὶ τὸν ἔξ αὐτοῦ συνυπάρχοντα αὐτῷ ἀγαπητὸν καὶ μονογενῆ υἱὸν λόγον καὶ τὸ μνημονευθὲν ἄγιον πνεῦμα τὸ μόνον ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ἀνάρχως καὶ ἀδιαστάτως ἐκπορευθέν· 1.2 τῷ μὲν ὅμοιοςίω τῆς τριάδος μὴ ἀπιστοῦντες, τρόπον δὲ καὶ διαφορὰν γεννήσεως καὶ ἐκ πορεύσεως οὐ ζητοῦντες· ἐπειδὴ καὶ ταῖς οὐρανίοις λειτουργικαῖς δυνάμεσιν ἄγνωστον, ἄφραστον καὶ φοβερὸν ἐνθυμήσει καθέστηκεν τοῦτο· καὶ τὸ πῶς ἐαυτῇ συνυφέστηκεν ἀνάρχως ἡ ἀγία τριάς ἔχουσα ἀεὶ ὥσαύτως καὶ κατὰ ταύτα· καὶ οἵα τε οὖσα ἐπὶ τοῦ αἰώνιου καθημένη θώκου ἐπιβλέπειν ἀβύσσους καὶ σιωπῶσα ἀκούεσθαι καὶ σιωπῶντων ἀκούειν· 1.3 καὶ πρὸ τοῦ πρακτέου ἐπίστασθαι τὸ μέλλον· καὶ λόγῳ, καὶ θάττον λόγου καὶ μόνῳ τῷ θέλειν πάντα παραγαγεῖν· καὶ πρὶν διαθρήσῃ τις ἐν τῇς καρδίᾳ μόνον δὲ πιστῶς καὶ δικαίως, τὴν ψῆφον εὐθὺς τὴν ἐπὶ τῇ αἰτήσει παρέχειν· καὶ πᾶσι καιρὸν εἰς εὐεργεσίαν ἀρμόζεσθαι· καὶ βραδείαν μὲν εἶναι εἰς ὄργήν, εἰς εύποιίαν δὲ ἔτοιμον· καὶ χαλεπάίνειν μὲν δι' ἡμετέραν πλημμέλειαν ἀφιέναι δὲ δι' οἰκεῖαν φιλανθρωπίαν τὴν τιμωρίαν· 1.4 ἔτι γε μὴν ἀκατάληπτον αὐτῆς ἔστιν καὶ τὸ πῶς ἐν ἔχει θέλημα, καὶ λαλεῖ καὶ παρέχει κοινὸν ἐαυτῆς· καὶ ἐπισκέπτεται οὐ μᾶλλον εὐεξίαν σωμάτων, ἀλλ' αὐτὴν συντετριμμένην καρδίαν. 1.5 καὶ μὲν δὴ καὶ τοῦτο, πῶς ὑπάρχει ἀόρατος καὶ σεραφικοῖς ὄφθαλμοῖς ἀπερίληπτος, λόγῳ καὶ τόπῳ ἀχώρητος, δυνάμει ἀμερής, ἀναφής, ἀμεγέθης, ἀμαθής, ἀπλατής, ἀνείδεος· παντεπίσκοπος, παντεπίκοος καὶ πάντων ἐλπίς· φωτὸς οὐρανίου ὑπὲρ τὸ πολὺ φωτεινοτέρα καὶ παντὸς ὕψους, ὅσον οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὑψηλοτέρα, καὶ παντὸς νοῦ ἀπείρω λόγῳ νοητικωτέρα. 1.6 πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλεν τὰ τῆς τριάδος πᾶσιν ἀκατάληπτα τυγχάνειν, ὅτε αὐτὴ πάντων ἔστι γενεσιουργὸς καὶ ἀνωτάτω πάσης νοερᾶς, ἔτι μὴν καὶ νοητῆς κτίσεως, μεθ' ἣν ἐπέκεινα παντελῶς οὐδέν, πάντα δὲ μᾶλλον ὑπ' αὐτῆς, καὶ δι' αὐτὴν καὶ ὑπὸ πόδας αὐτῆς ὡς ποιήματα; προκατήρξατο γὰρ εὐδοκήσας ὁ πατήρ, ἐδημιούργησεν δὲ ὁ μονογενὴς υἱός, ἡγίασεν δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καὶ τῷ ἀγιασμῷ αὐτοῦ ἐτελείωσεν, ἐφώτισεν, ἐδυνάμισεν, ἐζωοδότησεν·

1.7 ἐν πᾶσιν καὶ ἐν ἑκάστῳ ὅλον ὑπάρχον, καὶ ὑπὸ ὅλων ὅλον μετεχόμενον καὶ χωρούμενον δι' ἀγαθότητα· καὶ μὴ μεριζόμενον, μήτε μετερχόμενον ἢ μεταβαλλόμενον· ἀλλ' ἀεὶ πᾶσιν

έπιπνέον δόμοίως, καὶ οὐκ ἐν μέρει, καὶ φυλάττον τὴν οἰκείαν ἄχραντον ἀπὸ τῶν σωμάτων καθαρότητα, πάντα τε θείως καταλάμπον καὶ πανταχοῦ πληθύον ἀγιασμόν, ἀγάπην, εἱρήνην, σοφίαν. χαράν, ἀσφάλειαν καὶ πᾶν ἀγαθόν, ἅτε ἐκ τῆς πατρικῆς ἐνυποστάτως ἔκλαμψαν πηγῆς· 1.8 δι' οὐ καὶ δι' ὁ ήμιν πλησιάζει ὁ θεός καὶ πατήρ, μεθ' οὐ καὶ ἐν οὐρανοῖς ἐστιν καὶ παρ' ήμιν μένει· δυναμένης μὲν ἐκάστης θείας ὑποστάσεως ἀπροσδεώς πάντα ποιῆσαι τελείως, ἵνα δὲ δειχθῇ τὸ συμπρακτικὸν καὶ ἀπαράλλακτον τῆς τε οὔσιας αὐτῶν τῆς τε προσκυνήσεως καὶ δόξης καὶ εὐχαριστίας τῆς ὀφειλούσης παρ' ήμων γίνεσθαι, διὰ τοῦτο κοινῇ παρὰ τῆς ἀγίας τριάδος τῆς κτίσεως πληρωθείσης. 1.9 παριστῶν γοῦν τὸ τριαδικῶς διακεκοσμήσθαι τὴν κτίσιν ψάλλει· «τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν.» εἶπεν γὰρ «κύριον» μὲν τὸν θεὸν πατέρα, «λόγον» δὲ τὸν μονογενῆ υἱόν, δι' οὐ καὶ παρ' οὐ ἐκτίσθησαν, «πνεῦμα» δὲ τὸ ἐνυπόστατον ἄγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ, παρ' οὐ ἀγιασθέντες ἐνεδυναμώθησαν. 1.10 αὐτὸς γάρ ἐστιν τὸ θεϊκὸν ὄνομα, τὸ παντοκρατορικὸν καὶ ὑπερέχον ἀξίωμα, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ μνημονευόμενον καὶ συνδοξαζόμενον· τὸ ἀγιαστικὸν καὶ ζωοποιὸν καὶ φωτὸς οὐρανίου μεταδοτικόν· τὸ φρουρητικὸν ἐκάστων τῆς ἐν ταυτότητι διαμονῆς· τὸ προφήταις καὶ ἀποστόλοις ἐνηχῆσαν, καὶ μάρτυρας ἀντιστῆναι τυραννικῇ ὡμότητι ἐνισχύσαν· τὸ ἀνακαινίζον καὶ ἐλευθεροῦν ὡς κύριος, καὶ υἱὸν θεοῦ ἡμᾶς ποιοῦν ὡς πνεῦμα υἱοθεσίας· τὸ ἀπελαύνον τῷ φωτίσματι δαιμόνων στίφη, καὶ τὸν ἀντικείμενον καταισχύνον· τὸ ἀναπετάζον ήμιν τὰς οὐρανῶν πύλας, καὶ ἄγον ἐπὶ τὴν εἰσοδον τῆς σωτηρίας, καὶ τῆς ἀγγέλων πολιτείας καὶ ὑμνῳδίας ἐργαζόμενον κοινωνούς· 1.11 τὸ γινόμενον ήμιν τρίβος ἀποφέρουσα πρὸς αὐτὸν ἐπουράνιον θεὸν καὶ πατέρα· ἡ αὐτεξούσιος καὶ ὑπερβάλλουσα γαληνοτάτη ἐπιφάνεια· ἡ γόνιμος καὶ ἀπειρος καὶ σωστικὴ δύναμις· ἡ ἀμεγέθης καὶ ἀσύγκριτος καὶ σεπτὴ ὑπόστασις· ἡ ἄχραντος καὶ ἔγκριτος καὶ πάναγνος δόξα· ἡ θεία χάρις ἡ τὰ λείποντα ἀναπληροῦσα καὶ τὰ ἀσθενῆ ιωμένη· ἡ ἄρρητος καὶ ἀίδιος ἀγαθότης· ἡ πηγὴ τῶν ἀνεκλείπτων χαρισμάτων καὶ παντὸς ἀγαθοῦ νοῦ πρόοδος· ἡ μελλόντων καὶ ἀγνώστων ἀληθῆς φανέρωσις· 1.12 ἡ σωτήριος σφραγὶς καὶ τὸ θεῖον χρῆσμα, ὁ ἀρραβὼν τῶν ἀιδίων ἀγαθῶν, παρ' οὐ ήμιν ἡ θεία ἀναγέννησις καὶ τῶν ἀνομιῶν ἡ ἄφεσις καὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡ ἐπικάλυψις καὶ ἡ πρὸς τὸν θεὸν οἰκείωσις· στέφανός τε δικαίοις καὶ ἀγαθῶν ἀπόληψις· οὐράνιον τε ἐνδιαίτημα καὶ ζωὴ ἀτηλεύτητος καὶ βασιλείας θεοῦ κληρονομία αἰώνιος· 1.13 οὗτινος τῆς κοινωνίας διὰ τῆς παλιγγεννεσίας ὁ μετέχων τυγχάνει τῶν μνημονευθέντων ἀγαθῶν καὶ πρὸς τὰς καθολικὰς ἐπιστολὰς θείας ἐστὶ κοινωνὸς φύσεως. ὁ γὰρ ἀφθάρτου καὶ ἀιδίου φωτίσματος μετειληφὼς ἀγήρως κατὰ τὸ νοητὸν μένει ἐν νεότητι καὶ ἡπιότητι, καὶ ἔξομοιοῦται τῷ μόνῳ ἔχοντι ἀθανασίᾳν καὶ φῶς οἰκοῦντι ἀπρόσιτον. 1.14 οἱ γὰρ τῆς ἀρχαίας καὶ νέας διαθήκης ιερομάνται τῆς ἀνωτάτω μιᾶς θείας θύσεως εἶναι τὸ ἄγιον πνεῦμα ἐπίστανται. αὐτίκα γοῦν μαρτυροῦσιν·

2.ν Περὶ τοῦ τὸ ἄγιον πνεῦμα εἶναι τοῦ θεοῦ· καὶ περὶ αἵρετικῆς ἀντιθέσεως

2.1 Πρῶτον μέν, διτὶ πνεῦμά ἐστι τοῦ θεοῦ καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ, εἰ καὶ μὴ μετ' αὐτὸν, καὶ μόνον εἰδὸς τὰ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπὶ πάντας τυγχάνον, λέγουσι τοιάδε· 2.2 Μωυσῆς μὲν ἐν τῇ γενέσει ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ· «οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰώνα διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας». Ἀγγαῖος δόμοίως ἀπὸ θεϊκῆς φωνῆς· «ἔγώ εἰμι μεθ' ὑμῶν, καὶ τὸ πνεῦμά μου ἐφέστηκεν ἐν μέσῳ ὑμῶν» 2.3 Ζαχαρίας δόμοίως· «πλὴν ἀκούσατε τοὺς λόγους μου, καὶ τὰ νόμιμά μου δέχεσθε, ἢ ἔγώ ἐντέλλομαι ἐν πνεύματί μου τοῖς δούλοις μου τοῖς προφήταις·»

2.4 Ἡσαίας ἀπὸ τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν· «πνεῦμα τὸ ἔμόν, ὃ ἐστιν ἐπὶ σοί, καὶ τὰ ρήματα, ἢ δέδωκα εἰς τὸ στόμα σου, οὐ μὴ ἐκλείπῃ ἐκ τοῦ στόματός σου καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ

σπέρματός σου·» σπέρμα λέγων αὐτοῦ τοὺς πιστούς, οὓς καὶ εἰς νίοθεσίαν ἐκάλεσεν. 2.5 καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ υἱοῦ· «πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἔμε.» ἐκπεπεράνθαι σὲ ταῦτα ἐν τῇ οἰκονομίᾳ Ματθαῖος οὕτως εἶπεν· «ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥῆθὲν διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος· "4ὶδοὺ ὁ παῖς μου, δν ἡρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου, εἰς δν εὐ δόκησεν ἡ ψυχή μου· θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν."5» 2.6 καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ πατρός· «πνεῦμα γάρ ἐξ ἔμοῦ ἐξελεύσεται.» 2.7 καὶ ἐν τῷ Ἱεζεκιὴλ ὁ ὄψιστος πατὴρ τὸ μὲν ἡμέτερον πνεῦμα «ὑμῶν» πνεῦμα, τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα ἴδιον ἐξονομάζει, ἄτε ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευθὲν κατὰ φύσιν· «καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν καὶ πνεῦμα καινόν· καὶ ἀφελῶ τὴν καρδίαν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν σαρκίνην, καὶ τὸ πνεῦμά μου δώσω ἐν ὑμῖν·» 2.8 καὶ ἐν τῷ Ἰωάλῃ· «ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα·» 2.9 καὶ ταῦτα τετελέσθαι Παῦλος ἔγραψεν Τίτῳ· «ὅτε ἐπεφάνη ἡ χάρις ἡ σωτηρίος ὑμῶν, οὐκ ἐξ ἔργων, ὃν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀνα γεννήσας ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώ σεως πνεύματος ἀγίου, οὐ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.» 2.10 πότε δὲ ἐξέχεεν; ὅτε ὁ Χριστὸς ἐμφυσῶν ἔλεγεν· «λάβετε πνεῦμα ἄγιον,» εὖ δὲ καὶ τὸ «ἐξέχεεν», ἄτε ὕδωρ ἐξ αὐτοῦ ὄμοιουσίως ἐκπορευθὲν καὶ μύρον θεϊκόν, καθὰ εὐκαίρως ἐν τοῖς ἀρμόζουσιν τόποις δειχθήσεται πρὸς ὑμῶν·

2.11 καὶ τὸ «ἐπὶ πᾶσαν σάρκα.» αἱ γὰρ λέξεις αὗται ἐπὶ τῆς ἐν δύμαδι μεθεκτῆς οὐσίας τῆς ἄγιας τριάδος ἀρμόζουσιν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ κτιστῆς ἀμεθέκτου λογικῆς φύσεως· οὐ γάρ που ἐγράφη οὕτε λέγειν πιθανόν· «ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ ἀρχαγγέλου», ἀλλ' ἀπὸ πνεύματός μου, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀπολελυμένως, ἀλλ'. «ἐπὶ πᾶσαν σάρκα». 2.12 καὶ Δαυὶδ δὲ ἰκετεύων βοᾶ· «τὸ πνεῦμά σου τὸ ἄγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἔμοῦ» καὶ πάλιν· «τὸ πνεῦμά σου τὸ ἄγιον ὁδηγήσει με ἐν γῇ εὐθείᾳ.» καὶ Ματθαῖος ἀπὸ τοῦ υἱοῦ· «οὐ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρός μου τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν», ὃ ἐστιν· οὐχ ὑμεῖς οἱ κτιστοί, ἀλλὰ τὸ ἄκτιστον πνεῦμα τοῦ θεοῦ. 2.13 γράφει δὲ καὶ Παῦλος πρὸς μὲν Κορινθίους ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «Ἄνθρακας οὐκ εἰδεν, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη· ἀντοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ὑμῖν δὲ ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. τὸ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. ὑμεῖς δὲ οὐ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ· ἵνα ἴδωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ὑμῖν.» 2.14 τὰ «ἡτοιμασμένα» παρὰ τοῦ θεοῦ ἀγαθὰ εἶπεν, δτι «τὸ πνεῦμα» «ἀπεκάλυψεν» ὡς συνδοτήρ· καὶ «τὸ πνεῦμα αὐτοῦ» κατὰ ἀντιπαράθεσιν τοῦ ἡμετέρου πνεύματος. καὶ ἐπασφαλιζόμενος αὐθις τὸ μὴ νομίζεσθαι αὐτὸν ὡς ἄγγελον ἢ ἄλλο πνεῦμα κτιστόν, ἐπήγαγεν· «οὐ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν»—τουτέστιν γενητόν—»ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ—τουτέστιν ἐξ ὑπολειπομένων, τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ τῆς ὑποστάσεως ἐκπορευθέν· καὶ ὡς αὐτὸν μόνον οἶδεν τὰ τοῦ θεοῦ, ὡς κύριος, καὶ ἔχον ὡσαύτως τῇ φύσει πρὸς τὸν πατέρα. ὁ γάρ· «δοῦλος», — ὡς ἐν εὐαγγελίῳ λέγει, —»οὐκ οἶδεν τί ποιεῖ ὁ κύριος αὐτοῦ.» 2.15 οὐκέτι δὲ ὡς ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου εἶπεν τὸ κατοικοῦν «ἐν τῷ θεῷ», ἵνα μὴ σύνθετος νομισθείῃ ὁ ἀσύνθετος θεός. 2.16 πρὸς δὲ Ἐφεσίους· «μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀναπολυτρώσεως» 2.17 πρὸς δὲ Ῥωμαίους· «ὑμεῖς οὐκ ἐστε ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἶπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν· εἰ δέ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ» 2.18 πρὸς δὲ Γαλάτας· «ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κράζον ἀββᾶ ὁ πατὴρ» 2.19 πρὸς δὲ Φιλιππησίους· «οἶδα γάρ, δτι τοῦτο μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν, διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ» 2.20 ἄθρει δὴ οὖν, ὡς καὶ μόνον τὸ φάναι αὐτὸν «πνεῦμα τοῦ θεοῦ», καὶ ἡ προσθήκη δὲ τοῦ «μοῦ» καὶ «σοῦ», καὶ τοῦτο τηλαυγῶς ἐσήμανεν, δτι καὶ ἄκτιστόν ἐστι καὶ θεός, τούνομα ἔχον οὐκ ἐπακτόν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ εἶναι ἐκεῖνο φυσικῶς τοῦτο ὅπερ καὶ

προσηγορεύεται. 2.21 καὶ τὸ γεγράφθαι δὲ αὐτὸ «πνεῦμα τοῦ νίοῦ», δόμοίως τὴν πρὸς αὐτὸν κοινωνίαν τῆς φύσεως ἐδήλωσεν, καὶ ὥστε μὴ κτίσμα αὐτοῦ νομισθῆναι. πῶς γὰρ ἀν τῷ ἴδιῷ πατρὶ, ὡς οὐκ ἔχοντι πρὸ τούτου ἐξ ἑαυτοῦ, ἔκτισεν ὁ υἱὸς τοῦθ' ὅπερ ἔστι τε καὶ γέγραπται πνεῦμα θεοῦ; ὅπερ οὐ βλάσφημόν ἔστι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡλίθιον. νοηθείη ἀν «πνεῦμα Χριστοῦ», τουτέστιν δύναμις Χριστοῦ, ὃν τρόπον εἴρηται «Χριστὸν θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν.»

ἐπειδὴ γὰρ ἐνὸς πατρὸς φύσει καὶ οὐ δημιουργικῇ ἐνεργείᾳ προῆλθον αἱ μακάριαι ὑποστάσεις αὐται, εἰς τὸν αὐτὸν ἔνα ἀνάγονται. 2.22 ἵνα γὰρ μή τις ὑποπτεύσῃ ἀρχὴν αὐτοῦ εἶναι ἢ πέρας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ προόδου πιστεύσῃ ἀληθῶς αὐτὸ πνεῦμα εἶναι τοῦ θεοῦ, ἀναπνευσθὲν ἀνάρχως, καὶ οὐ γενόμενον, ὡς ἐν τῶν ἄλλων λειτουργικῶν πνευμάτων, διδάσκων ὁ κύριος ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ λέγει· «τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται». οὐκ εἶπεν δὲ «κτίζεται». πᾶσα μὲν γὰρ γέννησις καὶ ἐκπόρευσις διὰ τῶν Ἰων καὶ δόμοίων ἐπιτελεῖται· μάλιστα δὲ διαφερόντως ἡ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς πατρὸς καθ' ἔνωσιν τῆς ἑαυτοῦ θεότητός ἔστι γέννησις καὶ ἐκπόρευσις. 2.23 ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν κτισμάτων ἡγεῖται τῷ χρόνῳ ὃ πρωτότυπος· ἐπὶ δὲ τοῦ θεοῦ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ συνυφεστώτως καὶ συμπροεληυθότως. 2.24 συνάδων δὲ τῷ κυρίῳ καὶ Ἰωάννης ἐκήρυξεν τοῦ ἄγιου πνεύματος τὸ πρὸς τὸν πατέρα Ἰσον καὶ ἀπαράλλακτον καὶ ὡς μερικὴ ἀυτοῦ χάρις ὅλον, ὡς ἀν εἴποι τις, τὸν ἀπερίγραφον θεὸν πατέρα περιλαμβάνον, καὶ ὡς μερικὴ χάρις παρὰ πιστοῖς εὑρισκόμενον δείκνυσιν, εἰπὼν· «ἐν τούτῳ γὰρ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, οὐ ἔδωκεν ἡμῖν». ὃν τρόπον ὁ υἱὸς εἶπεν· «ὁ ἐορακὼς ἐμὲ τὸν πατέρα»· καὶ· «ἔγὼ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον.» 2.25 οὐδὲν γὰρ ὅλως κατ' οὐσίαν ἢ κατὰ χρόνον ἢ δόξαν ὕφεσιν ἔχον δύναται τὴν ὅλην ἐκφαίνειν ἀλήθειαν ἢ δόμειδὲς τυγχάνειν καὶ Ἰσην ἔχειν ἐπίγνωσιν· οὕτε δέ τις τύχοι ἀν μετοχῆς θεότητος ἀληθοῦς διὰ κτίσματος. 2.26 δίδοται δὲ τὸ ἄγιον πνεῦμα, οὐ κατατομῆς μερισμοῖς, ἀλλὰ τῷ λόγῳ τῆς μετουσίας, καὶ τοῦ μὴ νοεῖσθαι ἔτεροφυῶς ἢ ἔτερογνωμόνως τοῦ πατρὸς οἰκεῖν ἐν ἡμῖν. 2.27 ἔδειξεν δὲ ἄμα «οὐ τῆς βροντῆς νίδος», ὡς ἔνθα ἔστι τὸ ἄγιον πνεῦμα, πάρεστιν ὁ θεὸς πατήρ, οὐ πνεῦμά ἔστιν· ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς προανεφώνησεν, εἰπὼν· «ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω· καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μου λαός.»

2.28 ὡς πάλιν τὸ ἀντικείμενον δηλοῖ, ὅτι εἴ τις τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ὡς θεὸν ἀληθινὸν οὐκ ἔχει, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει· παρ' οἵς δὲ μὴ οὐτός ἔστιν, οὐδὲν ἀληθὲς οὐδὲν ἀσφαλὲς οὐδὲ βέβαιον. 2.29 ὡς τὸ ἔμπαλιν ὁστισοῦν λέγων περὶ αὐτοῦ, κἀν αἱρετικὸς ὣν τύχοι, ἐὰν ἐρωτηθῇ, περὶ ποίου διαλέγεται πνεύματος, λέγει· «τοῦ ἄγιου»· καὶ εἰ αὐθίς πάλιν πεῦσις αὐτῷ προσενεχθείη, «ποίου ἄγιου», ἀνάγκη αὐτὸν εἰπεῖν εἰς φανερωτάτην δήλωσιν· «τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ», ὡς τῶν ἄλλων μὴ οὐσιωδῶς δῆτων αὐτοῦ. 2.30 μοχθηροὶ δὲ ἔαυτοῖς τε καὶ τοῖς ἀκούουσιν γινόμενοι αἱρετικοί, βιαίοις ἐπιχειρήσεσιν συκοφαντοῦσι τοὺς ἡμῶν καὶ αὐτῶν ἀμείνους καὶ μέγιστον διαφέροντας καὶ περὶ τοῦ ἄγιου πνεύματος χρήσαντας ἀγίους· οἵς οὐκ ἐναντία νομιθετητέον. 2.31 φασὶν γὰρ κατὰ λέξιν οὕτως· «ὅταν οὖν λέγῃ ὁ θεός· «ὅ παῖς μου Ἡσαΐας»· καὶ, «νιὸς πρωτότοκός μου Ἰσραὴλ», ἡ «μοῦ» συλλαβὴ ἔχειν τι κοινὸν τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ δείκνυσιν; ὥσπερ οὖν, φησίν, τοῦτο εἶπεν ὡς τοῦ εἶναι αὐτοῖς αἴτιος. οὕτως καὶ τὴν ψύχωσιν αὐτῶν «πνεῦμά μου» προσεῖπεν.» 2.32 εἴ τις δὲ αὐτοῖς τῆς ἀληθείας καὶ ἀκριβείας λόγος ὑπῆν, οὐκ ἀν τηλικαῦτα ἔπταιον. πρῶτον μὲν γὰρ αὐτῷ τῷ φάναι «Ἡσαΐαν» καὶ «Ἰσραὴλ» ἀνθρώπους ἐδήλωσεν· προσέθηκεν δὲ κατ' ἔξαίρετον αὐτοῖς τὸ «μοῦ» ὡς αὐτῷ ταῖς πράξεσιν προσήκουσιν. 2.33 τὸν Ἡσαΐαν δὲ «παῖδα» ἐκάλεσεν, τουτέστιν οἰκέτην, τὸν δὲ Ἰσραὴλ «πρωτότοκον», ὡς πρῶτον ἀρξάμενον λατρεύειν αὐτῷ, καὶ δῆτα τῇ περὶ αὐτὸν διαθέσει καὶ φροντίδι τοῦ θεοῦ ἐν τάξει νίοῦ. 2.34 ὥστε τὸ «μοῦ» ἐπὶ τοῦ ἀληθινοῦ νίοῦ καὶ

τοῦ ἀληθινοῦ πνεύματος λεγόμενον παρὰ τοῦ θεοῦ τὴν οἰκείωσιν τῆς φύσεως δηλοῖ: ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων πάντων τὸ αὐτῷ κατὰ δεσποτείαν ἡ πίστιν διαφέρειν· ὡς καὶ ἡμεῖς εἰώθαμεν λέγειν ἐπὶ μὲν τῶν ὁμοουσίων ἡμῖν «ὁ υἱός μου, τὸ πνεῦμά μου», ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων· «ὁ ἀγρός μου, ὁ ἵππος μου», ἀλλὰ καὶ «ὁ θεός μου». 2.35 ὃν τρόπον γὰρ τὸν τῆς θείας φύσεως ἐνυπόστατον λόγον οὐ τὸ ἀπλῶς καὶ ἀπολελυμένως εἰρήσθαι υἱὸν καὶ μονογενῆ καὶ λόγον τοῦ θεοῦ Χριστὸν δείκνυσιν γεγεννῆσθαι ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὸ ἔχειν συνημμένην τὴν συλλαβὴν τοῦ «μοῦ» καὶ «σοῦ». 2.36 ὡς ἡνίκα δὲ μὲν θεὸς λέγῃ· «οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός»· καὶ πάλιν· «ὁ λόγος μου ὁ ἀγαθός»· καὶ· «ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου»· ἡμεῖς δὲ ἀνευφημοῦμεν· «ὁ υἱός σου, ὁ μονογενῆς σου, ὁ Χριστός σου». 2.37 οὐδέ γε μὴν τὸ ὁμωνύμως ἡ συνωνύμως περὶ ἡμῶν γεγράφθαι· «υἱοὶ ἀνθρώπων, ἔως πότε βαρυκάρδιοι;» ἔξελκει τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τῇ ὁμωνυμίᾳ τῆς θεότητος· οὕτω τὸ ἄγιον πνεῦμα οὐ τὸ ἀπλῶς εἰρήσθαι «πνεῦμα», ἀλλὰ τὸ συνῆθαι τῷ ὄντι ἡ ὡς ἀπὸ τοῦ θεοῦ τὸ «μοῦ» ἡ ὡς ἀπὸ τῆς κτίσεως τὸ «σοῦ» ἡ καὶ τὴν «ἄγιος» ἡ «ἄφθαρτος» ἡ «αἰώνιος» λέξιν δηλοῖ ἐκπεπορεῦσθαι αὐτὸν ἐκ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως· οὐδέ γε μὴν τὸ ὁμωνύμως εἰρήσθαι τὰ λειτουργικὰ καὶ τὰ ἡμῶν πνεύματα ἡ ἄγια ἡ αἰώνια ἔξελκει αὐτὸν τοῦ κατὰ φύσιν εἶναι ἀληθινὸν πνεῦμα τοῦ θεοῦ. 2.38 καὶ ἐν τοῖς αἰνίγμασιν γὰρ αὐτοῖς τοῖς περὶ αὐτοῦ εύρισκεται τις πάντως δήλωσις περὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως καὶ δυνάμεως. τὰ δὲ κτίσματα πρὸς τὴν ἑαυτῶν φύσιν ἔλαβεν τὸ ἄγιον καὶ αἰώνιον, οὐ καθάπαξ ταῦτα κατὰ φύσιν ἔξεινται, διὰ τοῦ θεοῦ τὸ «μοῦ» ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ τὸ «ἄγιον» καὶ τὸ «αἰώνιον» ἀπλῶς δέχονται ὡς ἀγγέλλον ταυτότητα τῆς θεϊκῆς φύσεως; ἔπειτα πρὸς τούτοις οὐ τὴν ψύχωσιν ἡμῶν πνεῦμα ὠνόμασεν ἐν ταῖς προκειμέναις ἀποδείξεσιν, ἀλλὰ τὸ αὐτοῦ ἄγιον πνεῦμα. 2.40 ἔχόντων γὰρ ἡμῶν τὸ ἴδιον πνεῦμα ἐδόθη ἡμῖν καὶ τὸ τοῦ θεοῦ. εἶπεν γὰρ ὁ πατέρας· «οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις,» καὶ ὁ υἱὸς· «λάβετε πνεῦμα ἄγιον.» δῆλον δέ, ὡς τοῖς ἥδη ἔχουσιν τὸ οἰκεῖον ἡμῶν πνεῦμα ἐλέγετο περὶ τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος. 2.41 καθὰ τοίνυν ὁ υἱὸς λόγος τοῦ θεοῦ υἱικῶς γεννητικός· οὕτω τὸ ἄγιον πνεῦμα πνευματικῶς ἐκπορευτικὸν καὶ οὐ δημιουργικῶς. καὶ ὡς οὐδεμίᾳ παραλλαγὴ οὐσίας καὶ δυνάμεως καὶ δόξης τῷ μονογενεῖ υἱῷ πρὸς τὸν θεὸν πατέρα, διαφορὰ δὲ πᾶσα, εἴ γε θέμις τοῦτο φάναι, πρὸς τὴν κτίσιν· οὕτω καὶ τῷ ἐνὶ θεϊκῷ πνεύματι. 2.42 τὸ οὖν μηδὲ ἀκούειν τὰ αἱρετικῶν τοῦ μὴ καὶ προσιέμενον αὐτὰ ἀκούειν δικαιότερον.

3.ν Περὶ τοῦ ἐκ διαφόρων ὀνομάτων σημαίνεσθαι τὴν θεϊκὴν φύσιν τοῦ ἀγίου πνεύματος.

3.1 ὃ δὲ ἐλέγομεν ἔξ ἀρχῆς, δεύτερον μαρτυροῦσιν τὰ λόγια, ὅτι διάφορα θεοπρεπῆ ὀνόματά ἐστιν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ πολλήν τε ἄλλην ἔμφασιν ἐπηρμένην καὶ σχέσιν ὑπερτέραν πάντων, καὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ συνεχῆ καὶ κρείττονα τῆς πρεπωδεστάτης ἐρμηνείας συνεισφέροντα τοῖς προκειμένοις θεωρήμασι· 3.2 καὶ ἔτι ἀναπλοῦντα ἔνια μὲν τὴν θεϊκὴν αὐτοῦ φύσιν ἔνια δὲ τὴν αὐθεντικὴν δύναμιν, καὶ παραμυθούμενα τὴν ἀδυναμίαν ἡμῶν τὴν περὶ τὸ ἀξίως ἐφικέσθαι αὐτοῦ ἡ ἐρμηνείᾳ ὁμάτων ἡ θεωρίᾳ νοῦ, καὶ παρρησίαν παρέχοντα ἀκινδύνως ὁμοούσιον τοῦ θεοῦ καλεῖν αὐτὸν καὶ πιστεύειν τῷ ἀγιασμῷ αὐτοῦ. 3.3 καὶ οὐχ εύρισκομεν οὐδὲν τῶν ἄλλων πνευμάτων καταξιωθὲν κληθῆναι τοῖς ὄντις τούτοις· τὸ δὲ μόνως καὶ φύσει ὑπάρχον ταῦτα οὐδέν ἐστι τῶν πάντων, ἀλλὰ θεός.

3.4 ἐστιν δὲ τὰ ὄνόματα τάδε· πνεῦμα ἄγιον, ὡς πανταχοῦ γέγραπται· πνεῦμα ἀγιοσύνης, καὶ ἀγιάζον, ὡς γράφει Ῥωμαίοις «Παῦλος, δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, δὲ προεπιγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἀγίαις περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα, τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἀγιοσύνης,» 3.5 καὶ πάλιν· «ἴνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἔθνων εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἀγίῳ», καὶ ἐτέρωθι· «ἡμεῖς δὲ ὁφείλομεν

εύχαριστεῖν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ ἡγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἴλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπαρχὴν εἰς σωτηρίαν ἐν ἀγιασ μῷ πνεύματος καὶ πίστει ἀληθείας.» 3.6 πνεῦμα δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ, ὃς Παῦλος ἐν δευτέρᾳ ἐπιστολῇ πρὸς Τιμόθεον ἔγραψεν· «οὐ γὰρ ἔδωκεν ὑμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δουλείας, ἀλλὰ πνεῦμα δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ», καὶ πρὸς Ῥωμαίους· «παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ ἀγάπης τοῦ πνεύματος», καὶ ἐτέρωθι· «ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη,» 3.7 ὅμοιον τῷ. «ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν,» καὶ τῷ· «μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ» καὶ· «καθὼς ὁ Χριστὸς ἡγάπησεν τὴν ἐκκλησίαν,» καὶ πάλιν· «τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με,» ὅμοιον καὶ τῷ· «ἀπάρτι ὅψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ πατρός,» καὶ τῷ· «ἐγὼ ἔγνων δύναμιν ἔξελθοῦσαν ἔξ ἐμοῦ.» 3.8 πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας· πνεῦμα φόβου θεοῦ, πνεῦμα κρίσεως καὶ καύσεως, ὃς Ἡσαΐας προφητεύει· καὶ ὡς ἡ σοφία λέγει· «φιλάνθρωπον γὰρ πνεῦμα σοφίας,» καὶ ὡς Μωυσῆς ἐν τῇ Ἐξόδῳ διηγεῖται· «ἰδοὺ ἀνακέκληκεν ὁ θεὸς ἔξ ὄντος τὸν Βεσελεὴλ τὸν τοῦ Οὐρί, τὸν τοῦ Ὠρ, ἐκ φυλῆς Ἰούδα, καὶ ἐνέπλησεν αὐτὸν πνεῦμα θείου σοφίας καὶ συνέσεως καὶ ἐπιστήμης,» καὶ κατὰ τὸν Βαρούχ· «ἔγκατέλιπες τὴν πηγὴν τῆς σοφίας», καὶ ὡς αἱ παροιμίαι διδάσκουσιν· «ὁ θεὸς τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσεν τὴν γῆν, ἡτοίμασεν δὲ οὐρανοὺς ἐν φρονήσει,» καθὰ περὶ τοῦ θεοῦ πατρὸς Ἡσαΐας εἶπεν· «αὐτὸς σοφὸς ἦγεν ἐπ' αὐτοὺς κακά». περὶ δὲ τοῦ μονογενοῦς Παῦλος ἔφη· «Χριστός, θεοῦ δύναμις, καὶ θεοῦ σοφία·» καὶ ἄλλος· «εὐλογήσω τὸν κύριον τὸν συνετίσαντά με.» 3.9 πνεῦμα πράτητος, καθὰ Παῦλος νοούθετε Γαλάτας· «ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος ἐν τινὶ παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος.» 3.10 πνεῦμα παιδείας, τουτέστι σοφίας. ἡ γὰρ σοφία λέγει· «πνεῦμα παιδείας φεύξεται δόλον, καὶ ἀπαναστήσεται ἀπὸ λογισμῶν ἀσυνέτων.» 3.11 πνεῦμα υἱοθεσίας, ὃς Παῦλος τὸ πρῶτον Ῥωμαίοις ἀπέστειλεν· «ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοὶ θεοῦ εἰσιν. ὅτι γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν· Ἀββὰ ὁ πατήρ, αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ.» 3.12 πνεῦμα ἐπαγγελίας, κατὰ τὸν αὐτὸν ἀπόστολον Ἐφεσίοις γράφοντα· «ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες, ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἀγίῳ, ὃς ἐστιν ἀρραβών τῆς κληρονομίας ἡμῶν,» καὶ πρὸς Γαλάτας· «Χριστὸς ἡμᾶς ἔξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενό μενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. γέγραπται γάρ· ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου· ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ γένηται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως.» 3.13 πνεῦμα πίστεως καὶ ἀποκαλύψεως, κατὰ τὸν αὐτὸν Κορινθίοις· δηλοῦντα ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ· «ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως», καὶ πάλιν· «ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψεν διὰ πνεύματος αὐτοῦ.» ὅμοιον οὖν ὡς Ῥωμαίοις ἔδήλωσεν· «πιστὸς ὁ θεός, δι' οὐ ἐκλίθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ», καὶ τῷ ὑπὸ Μωυσέως ἐν τῷ δευτερονομίῳ λεχθέντι· «καὶ γνώσῃ σήμερον, ὅτι κύριος ὁ θεός σου, οὗτος θεὸς ὁ θεὸς ὁ πιστός,» καὶ τῷ ψάλλοντι· «πιστὸς κύριος ἐν πᾶσιν τοῖς λόγοις αὐτοῦ καὶ δοσις ἐν πᾶσιν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.» 3.14 πνεῦμα ἡγεμονικόν, πνεῦμα εὐθὲς κατὰ τὸν Δανὶδ ἐν τῷ νέοντος ἐξομολογούμενον· «πνεύματι ἡγεμονικῷ στήρισόν με·» ὅμοιως τῷ ψάλλοντι ἐν λβ· «ὅτι εὐθῆς ὁ λόγος τοῦ κυρίου καὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει», καὶ τῷ Μωυσεῖ λέγοντι· «εὐθῆς κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ.» 3.15 πνεῦμα χάριτος, καθὰ ὁ ἀπόστολος Ἐφραίοις ἐπιστέλλει· «ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας,» καὶ γὰρ ὁ αὐτὸς ἔγραψεν περὶ μὲν τοῦ πατρός· «χάριτι θεοῦ εἰμί, ὃ εἰμι καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμέ,» περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ· «ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,» 3.16 πνεῦμα ἀληθείας, ὃς Ἰωάννης ἀπὸ τοῦ σωτῆρος εὐαγγελίζεται· «ἐὰν ἀγαπᾶτε με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε· κἀγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα ἡ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰώνα τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας,»

καὶ πάλιν ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἐπιστολῇ. «καὶ τὸ πνεῦμα ἔστιν τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμα ἔστιν ἡ ἀλήθεια,» δύμοιότροπον τοῦ εἰπεῖν τὸν υἱόν· «ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια.»

3.17 πνεῦμα θεῖον καὶ πνοὴ παντοκράτορος καὶ φιλάνθρωπον, κατὰ τὴν φράσιν Ἰὼβ καὶ τὴν πρὸ δὲ λίγων στιχιδίων ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ μνημονεύθεισαν Μωυσέως.

3.18 ἀνευφημήθη καὶ φῶς τὸ ἄγιον πνεῦμα, ἐν ᾧ καὶ ὑψῷ ὁ φωτιζόμεθα ὡς ἡνίκα ὁ ἀπόστολος γράφει· «ἴνα δώῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς καρδίας,» καὶ ὡς Δαυὶδ ψάλλει· «ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς·» τουτέστιν ἐν τῷ υἱῷ σου, τῷ ἀπαυγάσματι τῆς δόξης σου τὸ ἄγιον σου πνεῦμα. καί· «ἔσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, κύριε.» τί γὰρ ἂν εἴη ἄλλο τὸ πνεῦμα, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἡ ἐκ τοῦ φωτὸς ἐκπορεύεται; περὶ οὐδὲν Ἱωάννης ὕμνησεν ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «φῶς ὁ θεός,» ἐν δὲ εὐαγγελίῳ περὶ τοῦ μονογενοῦς· «ἡν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον,» καί· «ἐγώ εἰμι τὸ φῶς, ἐγώ εἰμι ἡ ζωή.»

3.19 οὐδὲν δὲ θαυμαστόν, εἰ ἐν ὃν καὶ ἀεὶ ὠσαύτως ἔχον, διαφοροῖς προσηγορίαις δοξάζεται. τῷ γὰρ ἀπερίληπτον εἶναι θνητῶν λόγων τὴν ἄφραστον αὐτοῦ θεότητα, κατὰ δύναμιν τὰς εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς γινομένας ἐνεργείας ὑμνοῦντες, διαφοροῖς καὶ τοῖς ὀνόμασι προσχρώμεθα. 3.20 οἱ δὲ τὸ Μακεδονίου πρεσβεύοντες δόγμα, τῆς αἱρέσεως αὐτῶν μᾶλλον ἡ τάληθοῦ γινόμενοι, οὐδέν τι συμβαῖνον τοῖς τῶν λογίων βλέπουσιν. συναρπακτικῶς γὰρ μυθεύονται ρήμασιν αὐτοῖς, ὡς οὐ χρὴ δύμωνυμίαις ἡ συνωνυμίαις ἡ δύμοιολεξίαις προσέχειν. 3.21 τοῦ γὰρ θεοῦ, φησίν, τὸ «ἄγαθὸς» ὄνομα, τῷ «εῖς θεὸς» συμπέπλεκται ἐπὶ δὲ τῷ ἄγιῳ πνεύματι τῷ «ἄγαθὸς» ὄνόματι οὐ συνέζευκται τὸ «εῖς θεός». καὶ πάλιν· ἀγαθός, φησίν, ἐγράφη εἶναι καὶ ἄνθρωπος, ὡς ἡνίκα λέγει· «ἄγαθον, κύριε, τοῖς ἀγαθοῖς,» καί· «ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει ἀγαθά.» 3.22 δύμοίως δέ, φησίν, ἀγαθὰ δύμωνυμως καὶ ἄψυχα, ὡς δταν προφητεύῃ· «ἐὰν θελήσητε καὶ ἀκούσητε μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε.» ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀνυποστάτων δῆθεν πραγμάτων εἴρηται· «ἀγαθὸν τὸ ἔξομολογεῖσθαι τῷ κυρίῳ.» 3.23 δύμοίως ἄγιος, φησίν, καλεῖται καὶ ἄνθρωπος, δύναμίς τε θεοῦ, φησίν, καὶ σκώληξ, ἡ γράφει· «ἡ κάμπη, ἡ δύναμίς μου, ἡ μεγάλη,» καὶ ὁ σωτὴρ δέ· «αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.» 3.24 καὶ τοῦτο μὲν φημὶ δὲ τὸ μὴ προσέχειν δύμωνυμίαις καὶ δύμοιολεξίαις λόγον ἔχει ἐπὶ τοῖς ἔτεροιεδέσιν καὶ ἔτεροιουσίοις, οὐ μέντοι ἐπὶ τοῦ ἄγίου πνεύματος καὶ ἐκείνου, οὐ πνεῦμά ἔστιν, ἔτι μὴν καὶ τοῦ υἱοῦ. προστιθέσα γὰρ ἡ γραφὴ τὴν ἀπὸ ἔαυτῆς ἀσφάλειαν ταῖς δύμωνυμίαις ἡ συνωνυμίαις συμφράζει τὴν «μοῦ» ἡ «σοῦ» συλλαβὴν ἡ τὴν «ἄγιος» ἡ «ἄγαθὸς» λέξιν· τουτέστιν, ἡ ὡς ἀπὸ τοῦ θεοῦ λέγει· «τὸ πνεῦμά μου,» ἡ ὡς ἀπὸ τοῦ Δαυὶδ καὶ ἡμῶν· «τὸ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν δόηγήσει με.» 3.25 πείθεσθαι οὖν δεῖ οἵ πολλῷ λυσιτελέστερον, ταῖς μνημονεύθεισαις γραφικαῖς μαρτυρίαις λέγω, καὶ εἰδέναι ὡς τὸ ἄγιον πνεῦμα τὴν δύμωνυμίαν ἡ συνωνυμίαν καὶ τὰς δύμοιολεξίας πρὸς τὸν θεὸν ἔχει καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱόν, τοὺς τοῖς δύμοίοις ὄνόμασιν ὑμνηθέντας, οὐ πρὸς τὰ κτίσματα διὰ τὴν εὐρισκομένην ἔσθ' ὅτε ἐν ἐκείνοις δύμωνυμίαν. 3.26 ταῦτα γὰρ εἰ καὶ δούλμεν ὄνόματι τινὶ ἡ λέξιν θεῷ κοινωνεῖν, ἀλλ' οὐδὲν οὐδέ τε εὐεργείᾳ δυνάμεως καὶ ἀγιασμοῦ. οὐδὲν γὰρ φύσει ταῦτα καθάπαξ ὑπάρχουσιν· κατὰ σύγκρισιν δὲ τοῦ κακοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ τοῦ ἀμαρτήματος ἥγουν τοῦ πάθους τὸ ἄγιον τέτακται· τὸ γὰρ μὴ λίαν κακὸν καὶ ἀμαρτωλόν ἥγουν ἐμπαθές ἀγαθὸν καὶ ἄγιον ἐνθάδε προσείρηται. 3.27 ὡς γὰρ κακία καὶ ἀμαρτία ἥγουν πάθος καὶ ἀδυναμία ἐν τῷ ἐνὶ ἄγιῳ πνεύματι οὐχ εὐρίσκεται, ἀτε ἀγενήτῳ· οὕτως ἐν οὐδενὶ τῶν γενητῶν τὸ ἀγαθὸν καὶ ἄγιον καὶ δυνατὸν κατὰ τὸ τέλειον, ἀλλὰ κατὰ μετουσίαν· δπου δὲ οὐδαμοῦ ταῦτα κατὰ τὸ τέλειον, οὐδαμοῦ τὸ ἀγένητον. 3.28 ἔνθα γὰρ σκότος, οὐδαμοῦ τὸ φῶς· καὶ «ὅπου νύξ, οὐχ ἡμέρα. ὅθεν» εἴρηται καὶ τῷ Ἐρμῇ τῷ ἐπίκλην Τρισμεγίστῳ «ἀδύνατον ἐν γενέσει εἶναι τάγαθόν, ἐν

μόνω δὲ τῷ ἀγενήτῳ. ὥσπερ δὲ μετουσίᾳ πάντων ἐστὶν τῇ ὑλῇ δεδομένῃ, οὕτω καὶ τοῦ ἀγαθοῦ.» 3.29 ὅμοιον τοίνυν καὶ ἵσον τὸ ἄγιον πνεῦμα τῆς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς θεότητος· καὶ ἐκ τῆς τῶν τοιούτων δείκνυται κρίσεως, αὐτὸς τῇ φύσει ἀγιότης καὶ ἀγαθότης καὶ δύναμις ὑπάρχον, ἀτε ἐν ὃν ἐκ τοῦ ἐνός. ἐπεὶ πρὸς τὴν ἐκείνων ἐρισχελίαν οὔτε ὁ ἀγαθώτατος καὶ ἴλεως τὴν φύσιν υἱὸς ἔτι ἀγαθὸς ἐσται· ἐπειδὴ μὴ συνηνωμένον ἔχει τὸ «εἶς θεός». οὔτε μὴν ὁ φιλανθρωπότατος καὶ ὅλος ἴλεως πατήρ καὶ ὁ υἱὸς ἔξουσιν ἐπίσημα τὰ μνημονευθέντα ὄνόματα τῆς θεότητος· ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν ὑποβιβασθήσονται οἵον, ὡς ἔθος λαλεῖν αἱρετικοῖς, εἰς τοὺς ὄμωνύμους ἡμᾶς. Ἱλαθὶ δέ, ἀγίᾳ τριάς. -ἀλλ' ὁ υἱός, φησίν, συναπογεννηθεὶς ἔμφυτον ἔχει τὴν ἀγαθότητα, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ὁ πατήρ. -ἀλλὰ καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα συνεκπορευθὲν κατὰ φύσιν ἐστὶν ἀγαθόν, καὶ ὅσα ὁ θεὸς πατήρ. 3.30 εἴ μὲν οὖν περὶ τῶν τυχόντων ἡ βιωτικῶν πραγμάτων ἦν αὐτοῖς ἡ διάλεξις, καλῶς ἂν αὐτοῖς ἐσθότε χρεία ἔγινετο συμπλάσσειν μύθους τινάς, καὶ Ἀριστοτελικῇ δῆθεν δεινότητι καὶ τῇ ἐν λόγοις τέχνῃ, ὡς Εύνόμιος, περιστρέφειν τὸ πρᾶγμα καὶ συσκιάζειν τὴν ἀλήθειαν.

3.31 νῦν δὲ διδάσκει Παῦλος· «ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε,» καί· «ἡ σοφία τῶν ἀνθρώπων μωρία παρὰ τῷ θεῷ.» καὶ οὐ χρὴ τὰ περὶ τοῦ ἐνδόξου πνεύματος λόγια τὰ μεῖζονα λογισμῶν ἀνθρωπίνων κατασοφίζεσθαι. οὐ γάρ βλάπτει ψόγος τὸ ἄγιον πνεῦμα, οὐδὲ περαιτέρω τῆς ἀκοῆς προέρχονται οἱ ὀνειδισμοὶ καὶ τὰ σκώμματα τῶν αἱρετικῶν, οὓς ἐπῆλθε τὸ φαύλως φρονεῖν· ἀλλ' οἱ χρώμενοι τοιούτοις ἀπέραντα πονήσουσιν καὶ πράξουσιν παραπλήσιά πως τοῖς ἐπιχειροῦσιν ἀποσκώπτειν εἰς τοῦτο τὸ φῶς, τὸ ἐκ τοῦ ἀπροσίτου φωτὸς τὴν ἵσχυν ἔχον, καὶ μιαίνειν τοῖς λόγοις αὐτό. 3.32 πιστεύειν δὲ δεῖ τὴν ἐκ τῶν ἀγίων διδασκαλίαν τῆς παρ' ἀνθρώπων πλείονα δύνασθαι τὴν δόξαν ἐμποιεῖν. ἡμῖν τοίνυν ἀρμόζει ἐκείνοις ἐπιμέμφεσθαι τοῦ μὴ δι' ὑπερβολὴν εὔνοίας τῆς περὶ τὴν οἰκείαν αἱρεσιν καθέλκειν τό γε ἐπ' αὐτοῖς τὸ θεῖον εἰς τὰ τῶν κτισμάτων ἀποτελέσματα ταῖς σοφιστείαις, καὶ διὰ τούτων τίκτειν ἀπωλείας ἔρωτα τοῖς ἀπλουστέροις καὶ ἀπειροτέροις, καὶ προάγειν εἰς ἐπιθυμίαν ἀμαρτημάτων μειζόνων.

4.v Περὶ τῶν λεγόντων αἱρετικῶν πνεῦμα ὁ θεός· καὶ πῶς τοῦ πνεύματος πνεῦμα τὸ ἄγιον πνεῦμά ἐστιν; καὶ πάλιν· οἱ ἄγγελοι οὖν, φασίν, οὐκ εἰσὶν ἀπὸ θεοῦ καὶ ἀγίοι καὶ πνεύματα τοῦ θεοῦ;

4.1 Ἐάλλ' ἀποπεμπόμενοι μὲν τὰ ἀπλᾶ καὶ εὐθέα καὶ τέλεια καὶ ἀνεπιστημοσύνης ἀναπιμπλῶντες τῶν ἱερῶν λόγων τὴν προαίρεσιν, καθ' ἣν ἐθέλει ὁ θεὸς πατήρ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ συντάττεσθαι αὐτῷ, ὡς τὸν μονογενῆ λόγον, καὶ τὸ ἔξηρημένον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς κτίσεως καὶ ὑπερέχον ἀσφαλίζεται, διὸ καὶ τρισαγιολογεῖται, φασίν· πῶς τοῦ πνεύματος πνεῦμα τὸ ἄγιον πνεῦμά ἐστιν; 4.2 ὅτι δὲ τοῦτο γέγραπται, δέδεικται· τὸ δὲ πῶς, νοῦ καὶ λόγου τοῦ καθ' ἡμᾶς, ἔτι δὲ καὶ ἄγγελων γνώσεως ἐπέκεινα τυγχάνει. ὡς γάρ πατρὸς ὑπάρχοντος αὐτοῦ, ἐγεννήθη ἔξ αὐτοῦ ὁ θεὸς λόγος· οὗτως ἔξ αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ ἔξεφάνη τὸ ἄγιον πνεῦμα· δείκνυται τε ἐν τούτῳ μάλιστα τὸ ἀκατάληπτον αὐτοῦ, ἐν τῷ τὸ φαινόμενον καὶ ὃν τῇ κτίσει ἀδύνατον εἶναι παρ' αὐτῷ δυνατόν. ἐπεὶ τίς ἡ διαφορὰ τῆς ἀναιτίου καὶ ζωοποιοῦ φύσεως καὶ τῆς δημιουργηθείσης καὶ ζωοποιουμένης; οὐκ ἐγχωρεῖ δὲ τὸ

πνεῦμα μὴ εἶναι ὄμοούσιον καὶ ἰσότιμον ἐκείνου, ἐξ οὗ ἐστὶν. διόπερ ἐστὶν καὶ ἀγιον φυσικῶς. 4.3 οἱ οὖν ἄγγελοι, φησίν, οὐκ εἰσὶν ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ ἀγίοι καὶ πνεύματα τοῦ θεοῦ; ἐκεῖνοί εἰσιν ἀπὸ θεοῦ, καθ' ὃ προστάξει αὐτοῦ γεγόνασιν, ὡς πάντα· ἀγίοι δὲ μετὰ τὸ ἀγιασθῆναι, ὡς οἱ ἀνθρωποι· πνεύματα δέ, καθὸ πρὸς ἡμᾶς ἀσώματοι· 4.4 οὐ κληθέντες πνεύματα τοῦ θεοῦ ἢ

έκ τοῦ θεοῦ ἡ ἐκπορευόμενα παρὰ τοῦ πατρὸς ἡ θεῖα ἡ πνεύματα ἀληθείας ἡ πνεύματα ἀγιοσύνης· ἀλλ' ἄγγελοι λειτουργοὶ καὶ σώματα οὐράνια διὰ τὸ ἀπείρως ἀπέχειν καὶ ὑφιζάνειν τοῦ ἀκτίστου πνεύματος τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸν γράφοντα ἔμπειρον ἀπόστολον· «σώματα ἐπίγεια καὶ σώματα ἐπουράνια». 4.5 ὡς γὰρ οὐ κατ' αὐτοὺς τὰ πνεύματα τῶν ἀνέμων, οὐδὲ αὐτοὶ κατὰ τὸ ἄγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ. αὐτοὶ γὰρ ἐκτίσθησαν, οὐ μέντοι ἐξεπορεύθησαν ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ θεοῦ καὶ πατρός· οὐκ ἀναγεννῶσιν ἡμᾶς, οὐ θεοποιοῦσιν, ἀμαρτίας οὐ συγχωροῦσιν, οὐ ζωοποιοῦσιν, οὐ δημιουργοῦσιν, οὐχ ἀγιάζουσιν, οὐ κρίνουσιν, ἀλλὰ καὶ κρίνονται. «ὑμέῖς» γάρ, φησίν, «καὶ ἀγγέλους κρινεῖτε». 4.6 οὐδ' ἐν αὐτοῖς εἰσιν τῶν οὐρανῶν αἱ δυνάμεις. οὐ τόποις εἰσὶν ἀπερίγραφοι καὶ διαστήμασιν ἀμέτρητοι. ὁ γὰρ Γαβριὴλ λαλῶν τῷ Δανιήλ, ἡ εὐαγγελιζόμενος τὴν θεοτόκον παρθένον, οὐκ ἦν καὶ ἐν οὐρανῷ τῇ οὐσίᾳ, ὡς τῇ διανοίᾳ, ἀλλὰ τότε ἐπὶ γῆς διέτριβεν μόνον. οὐδὲ τοῖς αἰώσιν εἰσιν ἀπερίληπτοι· «ὁ ποιῶν» γάρ, φησί, «τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον.» 4.7 οὐχ ἔν τι τῶν γινομένων παρὰ τοῦ ἀγίου πνεύματος ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ λειτουργοῦσιν αὐτῷ, ὡς ἔδειξεν ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ, διακονησάμενος πρὸς τὴν θεοτόκον Μαρίαν καὶ εἰπών· «πνεῦμα ἄγιον ἐλεύσεται ἐπὶ σέ.» οὕτε οὖν ναὸς αὐτῶν ἐστιν ὁ ἀνθρωπος, καθά ἐστιν τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ. οὐ συμπεριλαμβάνονται μετὰ τοῦ θεοῦ. οὐ μία τίς ἐστιν ὑπόστασις ἀγγελική, ἀλλὰ καὶ δυσαρίθμητος. 4.8 τὸ δὲ ὑπερπάμφαες ἄγιον πνεῦμα συμφυῶς καὶ ἐνοειδῶς ἀπὸ τῆς ἀρρήτου καὶ ὑπερουσίου καὶ προουσίου καὶ καθολικῆς καὶ ἀμόρφου προῆλθεν ἀχρόνως πατρικῆς ὑποστάσεως, καὶ προσηγόρευται θεῖον· ἐν τέ ἐστιν ἀπλήθυντον, ἀγαθόν, ἄφθονον, ἀπρόσιτον, ἀπεριγραφὸν πάσαις νοήσεσιν, ἀπειροδύναμον, ἀνέκλεκτον, μόνως ὑπάρχον· καὶ φύσει ἄγιον τε καὶ πνεῦμα τοῦ θεοῦ, καὶ οὐδὲν ὃν τῶν πάντων, ἀλλὰ θεὸς ἐν οὐρανῷ τε ὃν καὶ συνὼν ἡμῖν, αἴτιος πάσιν πάντων καλῶν· παρὼν μὲν τοῖς ὅλοις ἀύλως, ἀνειδέως, ἀμετασχηματίστως· 4.9 οὐκ ἔξιστάμενος δὲ τοῦ συνιδρῦσθαι ἀφράστως τῷ πατρί, καὶ ἐξαπλούμενος πάντῃ καὶ χωρῶν, καὶ ἐν ἀπασιν ἀμιγῶς κατοικῶν· καὶ ταῖς ἐννοίαις ἡμῶν τε καὶ τῶν ἡμῖν ἀοράτων ἐμβατεύων, καὶ ἀκριβῶν ἄπαντα, καίτοι πάντα εἰδῶς· καὶ ἀφώνως ἐνηχῶν, καὶ ψυχῶν ἐπακούων ἔνδοθεν σιγῇ κραζουσῶν, καὶ πάσας ἐπὶ πᾶσιν οἰκτείρων ἀμελλητί, καὶ ἐπιρωνύμων, καὶ εὐφροσύνην ἄφατον ταῖς ἐκασταχοῦ φύσεσιν ἐνδιδούς· περιέχων τοῦδε τοῦ παντὸς τὴν σύστασιν, καὶ πάντα ἔχων ὑψ' ἔαυτῷ· καὶ θεσπεσίω φωτίζων φωτὶ καὶ εὐεργετῶν τῇ ἀπλέτῳ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ καὶ ἀγαθότητι·

4.10 τὰ μὲν ἀμείνων τὴν γνώμην ἐπὶ τελειότερον ἄγων σκοπόν, τὰ δὲ χείρω καὶ πλημμελῶς ἀναστρεφόμενα οὐκ ἀποστερῶν τῆς ἔαυτοῦ βασιλικῆς καὶ ὅμονοητικῆς καὶ ἀμερίστου προστασίας, ἀλλ' ἐν ἐφέσει καθιστῶν αὐτὰ καὶ συννοίᾳ τῆς χορηγοῦ τῶν ὀλικῶν ἀγαθῶν ὅμοουσίου τριάδος· καὶ πᾶσι τοῖς καλλιεργοῦσι συλλαμβανόμενος, μετὰ τοῦ πάντων ἐξηρημένος εἶναι οὕτως, δτὶ ἄλλω μὲν τῶν ἀποστόλων διάγοντι ἐν Ἰνδίᾳ, ἐτέρω δ' ἐν Σπανίᾳ ἄλλω δ' ἐν ἄλλω τόπῳ ἔως τῆς ἐσχατιᾶς τῆς γῆς παρ' αὐτοῦ νενεμημένῳ τῇ ἔαυτοῦ ἀπλανοῦς καὶ ἀκιβδήλου μετεδίδου σοφίας· οὐ τῷδε μὲν νῦν, ἐτέρω δ' εἰςαῦθις παραγινόμενος, οὐδὲ τῷ μὲν μᾶλλον, τῷ δὲ ἔλαττον ἐπιπνέων, ἀλλ' ἄμα τε καὶ ἐκάστῳ ὅμοι καὶ διακεκριμένως ἀεὶ ὅμοιώς ἐπιλάμπων, καθὰ καὶ ὁ εἰπὼν κύριος· «μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἔως τῆς συντελείας τοῦ αἵ ὠνος.» 4.11 ἐπεὶ μή γε-ἐπειδὴ αὐτοὶ τὴν παρ' Ἰωάννην κειμένην θεολογίαν περὶ τοῦ πνεύματος ἔνθα εἰπεν· «πνεῦμα ὁ θεός» μεταφέρουσιν εἰς τὸν θεὸν καὶ πατέρα, λέγοντες διὰ τὸ εἶναι πνεῦμα αὐτὸν οὕτω γεγράφθαι, ἔτι δὲ ἐπειδὴ γέγραπται καὶ· «πνεῦμα τοῦ προσώπου ἡμῶν Χριστὸς κύριος» – ἄρα καὶ τὸν παρέρα καὶ τὸν οὐδὲν ἄτε πνεῦμα τοῖς ἄλλοις συναριθμήσουσι λειτουργικοῖς πνεύμασιν; εἰ δὲ τοῦτο οὐχ οὕτως, οὐδὲ τὸ ἄγιον πνεῦμα νοεῖται μετὰ τῶν ἄλλων πνευμάτων. ἀρχάγγελος γὰρ οὐκ ἔστιν. ὁ γὰρ Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ καὶ οἱ κατ' αὐτούς εἰσιν ἀρχάγγελοι· μετ' ἐκείνους δὲ οὐδὲ αἱρετικοὶ

εἴποιεν ἀν τετάχθαι τὸ ἄγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ. 4.12 ποῦ οὖν λοιπὸν ἡ μετὰ ποίων κτισμάτων τάσσεσθαι δοκιμάζουσιν αὐτό; μετὰ γὰρ τὸν θεὸν φύσιν ἄλλην λογικὴν ἀπὸ γραφῶν οὐκ ἐδιδάχθημεν ἡ τῶν πολλῶν πνευμάτων καὶ καθ' ἡμᾶς σωμάτων. 4.13 ἔτι σοφιστικῶς ἐκ τῶν προκειμένων ἐπάγουσιν· ὁ πατήρ καὶ οὐδὲς «ἄληθινός», τὸ δὲ πνεῦμα «ἄληθεια» γέγραπται, ὡς ἀπάδοντος τούτου. ἔστιν δὲ ταύτον, καθὰ ἐν τῷ πρώτῳ δέδεικται λόγω, καὶ οὐ διαφέρει τοῦτο ἐκείνου.

5.ν Περὶ τῶν λεγόντων, ὅτι «μονογενοῦς ὄντος τοῦ θεοῦ λόγου, τί τὸ πνεῦμα καλέσομεν;» καὶ περὶ τοῦ μαρτυρεῖσθαι τὸν υἱὸν μονογενῆ. τὸ ἄγιον πνεῦμα ἐν καὶ μόνον· καὶ πάλιν τὸν υἱὸν λόγον· τὸ ἄγιον πνεῦμα, ρήμα. καὶ περὶ συγκρίσεως· καὶ περὶ τοῦ μὴ εἶναι παράδειγμα τοῦ ἀσυγκρίτου οὐσίας.

5.1 Πρὸς ταῦτα οἱ ποικιλώτατοι καὶ πολυτροπώτατοι κατὰ τὸν λόγον οὐκ οἶδα, εἰ μὴ καὶ κατὰ τὴν γνώμην, πάντως δὲ ὅτι καὶ τοῦτο οἱ τῆς ἀπλουστέρας καὶ ἀληθεστέρας διδασκαλίας ἀλλότριοι αἵρετικοι ἀναστρέφοντες πολλάκις τὰ αὐτὰ ρήματα, φασίν· «μονογενῆς ἐκλήθη ὁ θεὸς λόγος, ἐπειδὴ τὸ ἄγιον πνεῦμα οὐκ ἐκ τῆς ὑποστάσεως ἔστιν τοῦ πατρός. ἐπεὶ εἰ αὐτὸς μὲν οὐκ ἀν ἐλέχθη μονογενῆς, τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα προσηγορεύθη ἀδελφὸς αὐτοῦ.» 5.2 ἐκεῖνοι μὲν οὕτως καὶ πρὸς ἑαυτούς ἀνομοιούμενοι, ή δὲ ἀληθεια πρὸς αὐτούς. μονογενῆς γέγραπται, διά τε τὸ μόνον γεννηθῆναι ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρός, καὶ μὴ ἐκπορευθῆναι, ὡς τὸ ἄγιον πνεῦμα· διά τε τὸ ἀποκλείεσθαι τὰς βλασφημίας αἵρετικῶν λεγόντων αὐτὸν κτίσμα καὶ υἱόν, ὡς ἐσμεν ἡμεῖς. καὶ τὸ ἄγιον δὲ πνεῦμα ἐν καὶ μόνον εἶναι γέγραπται, διά τε τὸ ἐνιαίως καὶ μόνως αὐτὸν ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἐκπορευθῆναι καὶ μὴ γεννηθῆναι, ὡς ὁ υἱός· διά τε τὸ μὴ κτίσμα, ὡς τὰ ἄλλα πνεύματα, ὑπονοεῖσθαι. 5.3 τὸ γὰρ ἐν οὐ δύο, οὕτε ἀλλότριόν ἔστι τὸ πνεῦμα τῆς οὐσίας πατρός, οὕτε διώρισται τῆς πρὸς τὸ ἐνώσεως· οὕτε πρὸς ἐκεῖνον ὕφεσιν ἔχει ἡ ἄλλον ἑαυτοῦ μᾶλλον συμφυέστερον ἡ ἀγχίθεον· οὕτ' ἀνέχεται ἡ ἀριθμὸς προσαγορεύεσθαι τῆς ἐνάδος οὐσίας δὸν ἡ τοῖς παρηγμένοις συντάττεσθαι, τῶν πάντα παραγαγόντων σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ τυγχάνον. οὐ δύναται οὖν τὸ ἐν ἄγιον πνεῦμα οὕτε τῷ ἐνὶ πατρὶ ἡ τῷ ἐνὶ υἱῷ εἶναι ἀνόμοιον, οὕτε τῷ πλήθει τῶν πνευμάτων δμοιον. 5.4 καθάπερ γὰρ ἐνὸς ὄντος θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ ἐνὸς υἱοῦ ἀληθινοῦ πάντες οἱ κατ' εἰκόνα δι' ἀγαθότητα καὶ ἀφθονίαν αὐτοῦ ἐκλήθημεν θεοὶ καὶ υἱοί, -οὐκ ὄντες τῇ ἀληθεῖᾳ-κατὰ τό· «έγὼ εἰπα· θεοί ἔστε καὶ υἱοί ψύχιστου πάντες·» οὕτως ἐνὸς καὶ μόνου ὄντος ἀγίου πνεύματος ἀληθείας, πολλὰ πνεύματα λέγεται, οὐκ ὄντα τῇ φύσει πνεύματα τοῦ θεοῦ. 5.5 οὐ βλέποντες καὶ ἀνασκεπτόμενοι, ὅπως ἀν τοῖς θεολόγοις φαίνοντο συμβαῖνόν τι λέγοντες, οὐκ ὄκνοῦσι καὶ ἄλλα ἐπιφέρειν βλαβερά. καὶ μοί, πρὶν ἀπαντος ἀκοῦσαι τοῦ λόγου, μέμψηται μηδὲ εἰς, εἰ βλάβην τὰ ἐκείνων καλῶ. εὐρήσει γάρ, ὅτι φθέγγονται, ἄντικρυς ἀντιπράττοντες τῇ γνώμῃ τῶν θεηγόρων ἀνδρῶν, οἱ τὸ περὶ τοῦτο διαπρέπειν εἶχον παρὰ τοῦ θεοῦ ἐν δωρεᾶς μέρει. λέγουσι γάρ· εἰ θεὸς τὸ ἄγιον πνεῦμα ἡ πατήρ ἡ υἱός ἔστιν· μὴ δὸν δὲ τούτων μηδέν, οὐκ ἔστι θεός, ὡς οὐδὲ τὰ ἄλλα πνεύματα. 5.6 ἀπαντητέον τοίνυν αὐτοῖς οὕτωσί, ὥσπερ θεὸς ὁ πατὴρ οὐ διὰ τὸ εἶναι πατέρα, ἀλλὰ διὰ τὸ εἶναι θείας φύσεως, καὶ ὁ υἱὸς οὐ διὰ τὸ εἶναι τοῦ τυχόντος υἱόν, ἀλλὰ διὰ τὸ τοῦ θεοῦ εἶναι υἱὸν λόγον καὶ ἀναγκαίως τῆς αὐτοῦ θείας φύσεως ὑπάρχειν, οὕτως καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα θεὸς οὐ διὰ τὸ ἀπλῶς εἶναι πνεῦμα, ἀλλὰ διὰ τὸ τοῦ θεοῦ εἶναι ἐν καὶ μόνον πνεῦμα ἄγιον, καὶ τῆς αὐτοῦ θείας φύσεως καθεστάναι, ὡς προελέχθη. καὶ ὥσπερ ἀκούσαντες· «εῖς ὁ θεός» καί· «κυρίω τῷ θεῷ σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις·» ἔξ ίσου τῷ πατρὶ θεόν τε εἶναι τὸν μονογενῆ λόγον πιστεύομεν καὶ προσκυνοῦμεν καὶ λατρεύομεν αὐτῷ· τὸν ίσον τρόπον καὶ περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος διακείμεθα. 5.7 αὐτῷ γάρ, ὃ προσετάχθημεν ἐν τῷ περὶ τοῦ ἀφθάρτου βαπτίσματος δοθέντι ὅρῳ, ἔξ οὗ ἥρτηται ἡ τῆς πάσης ἡμῶν πολιτείας καὶ θρησκείας

κατάστασις, συντάττειν αύτὸ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ προσετάχθημεν καὶ συμπροσκυνεῖν καὶ συνδοξάζειν αύτὸ καὶ λειτουργεῖν αύτῷ. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ λογικὴ λατρεία, ἣν ἔγραψεν Παῦλος τοιῶσδε· «ἴνα παραστήσητε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἀγίαν, εὐ ἀρεστον τῷ θεῷ τὴν λογικὴν λατρείαν.» 5.8 καὶ ὃν τρόπον, τοῦ ἀποστόλου τὸν θεὸν μόνον σοφόν τε καὶ ἔχειν ἀθανασίαν χρησμωδήσαντος, πιστεύομεν καὶ τὸν υἱὸν ὁμοίως ἔχειν ἀθανασίαν καὶ εἰναι σοφόν, ἄτε ἀπαράλλακτον κατ' οὓσιαν δοντα τῷ πατρὶ καὶ λόγον αύτοῦ καὶ ζωὴν αἰώνιον, ὡς γράφει, ὑπάρχοντα· οὕτως καὶ περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος. οὐ γάρ κατὰ χάριν ἦτοι δόσιν ἔχει ἀθανασίαν καὶ σοφίαν, ὁμοίως τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων, ἀλλὰ φύσει κέκτηται· πνεῦμα γάρ σοφίας ἐστίν. τοιγαροῦν γέγραπται, ὡς· «οὐδεὶς γινώσκει τὰ τοῦ μόνου σοφοῦ, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα αύτοῦ.» εἰ γάρ δοίησαν μὴ ταῦτα οὕτως ἔχειν, ἢ παρακρούσονται τὸν θεὸν λόγον, ἢ παρὰ τὰς γραφὰς δόξουσιν ποιεῖν. 5.9 τῇ γάρ ἐν μιᾷ θεότητι τριάδι οὐ συντάττεται τι, οὕτε τὰ πνεύματα διὰ τὸ κεκλήσθαι πνεύματα, καν μὴ τὰ βέβηλα εἴποιμεν, οὕτε οἱ ἄνθρωποι διὰ τὸ κεκλήσθαι θεοί· οὐ γά

ρ ἐσμεν τῇ ἀληθείᾳ. εἰ δὲ οὐκ οἰηθῶσιν ἀντιπίπτειν αύτοῖς τῷ· «μόνω σοφῷ θεῷ», καί· «μόνος ἔχων ἀθανασίαν» οὐ δυνήσονται ἀπ' οὐδενὸς ἐξ ἐναντίας τοῦ ἀγίου πνεύματος κατασοφίζεσθαι. ταῦτα γάρ οὕτως ὑπὸ Παύλου ἐρρήθη, διὰ τὸ τοῦ θεοῦ λόγον μὲν τὸν υἱόν, πνεῦμα δὲ τὸ ἄγιον πνεῦμα τυγχάνειν, καὶ ἀχωρίστως αὐτοῦ ἔχειν κατὰ τὴν φύσιν, καὶ εἰς μίαν ἀνάγεσθαι θεότητα, ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἔξω λέγεται· εἰς θεός αὐτοπάτωρ, ἐξ οὗ τάδε πάντα γένοντο. 5.10 ὡς τοίνυν περὶ τοῦ πατρὸς Παῦλος Ῥωμαίοις, Γαλάταις καὶ Τιμοθέῳ γέγραφεν· «εἰς ὁ θεός,» οὕτω περὶ μὲν τοῦ υἱοῦ Ἰωάννης εἰπεν· «ὁ μονογενῆς θεός, ὁ ὧν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρός.» περὶ δὲ τοῦ ἀγίου πνεύματος Παῦλος Κορινθίοις ἐδίδαξεν· «ἄλλω δὲ χαρίσματα ιαμάτων ἐν τῷ ἐνὶ πνεύματι» τὸ γὰρ ἐνιαῖον τῆς θείας καὶ ἀπληθύντου φύσεως ἴδιον. καὶ καθὰ ἐγράφη, ὅτι ὁ υἱὸς ἐγεννήθη, καὶ μαρτυρῶν λέγει· «ἐγὼ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον» οὕτως ἐγράφη, καὶ ὁ αὐτὸς εἰπεν· «τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται,» ἥγουν ἐξεπορεύθη. 5.11 καὶ ὥσπερ ὁ υἱὸς θεός καὶ κύριος ὅν, τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου ἐστὶν υἱός· οὕτω τὸ ἄγιον πνεῦμα, θεός καὶ κύριος ὅν, τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου ἐστὶν πνεῦμα. καὶ ὃν τρόπον λόγος γέγραπται ὁ υἱὸς διὰ τὸ συνυπάρχειν τῷ πατρὶ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα γέγραπται «ρῆμα τοῦ θεοῦ» καὶ «πνεῦμα τοῦ στόματος» αὐτοῦ καὶ «πνοὴ παντοκράτορος», ἐπειδὴ συνυφεστῶς ἐξέλαμψεν ἐξ αὐτοῦ· ἵνα μὴ ἔξωθεν αὐτὸ τῆς θεότητος τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ λόγου αὐτοῦ εἶναι τις ὑπολάβῃ. ἴδιον γὰρ τὸ ρῆμα τοῦ λόγου, καὶ ὁ λόγος τοῦ νοῦ· καὶ πληροῦται τό· «ὁ εἶς θεός καὶ πατήρ πάντων, καὶ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν.» 5.12 καὶ καθὰ ὁ υἱὸς δείκνυται ἀπαράλλακτος τοῦ πατρός, ἢ γράφει· «ὁ ἕορακῶς ἐμὲ ἔόρακε τὸν πατέρα» ὡσαύτως καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα δι' ὧν φάσκει· «ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστιν ὁ θεός, ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, οὐ ἔδωκεν ἡμῖν.» ἀνάγκη οὖν πᾶσα, θεοῦ ἀληθινοῦ δοντος τοῦ πατρός, θεὸν ἀληθινὸν εἶναι ἵσον αὐτῷ καὶ τὸν δεικνύντα αὐτὸν τῇ ἔαυτοῦ ἐμφανείᾳ. 5.13 καὶ ὥσπερ διὰ τοῦ υἱοῦ πάντα ἐγένετο, οὕτως ὑπὸ τοῦ πνεύματος πάντα ἡγιάσθη καὶ ἐδυναμώθη. φασὶν γὰρ οἱ ἀπόστολοι· «δέσποτα, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· ὁ διὰ πνεύματος ἀγίου, στόματος δὲ Δαυὶδ παιδός σου εἰκών.» καὶ καθὰ ισοδύναμος καὶ ὅμοιος ὁ μονογενῆς τῷ πατρὶ καὶ ἔξουσιαστῆς σημαίνεται κατὰ τό· «ὅσα ἂν ποιῇ ὁ πατήρ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ» ὡσαύτως καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ κατὰ τό· «πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα.» 5.14 καὶ ὥσπερ περὶ ἔαυτοῦ εἰπεν ὁ Χριστός· «οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ υἱὸς,» οὕτω καὶ περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος τὸ ὅμοιον εἴρηται, ὅτι· «τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ.» καὶ ὃν τρόπον ὁ υἱὸς τὸ ἀγγελτικόν, «μεγάλης βουλῆς ἄγγελος» ἐκλήθη· οὕτω καὶ περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος φησὶν γάρ· «ἄλλα ἐλάβομεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν.» 5.15 καὶ ὅμοιότατον τῷ· «ἀπαρχὴ Χριστός,» τὸ λέγον ὁητόν· «καὶ τὴν

ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες.» καὶ ἴσοπαλὲς τῷ· «ὁ δὲ κύριος ἀγιάσαι ὑμᾶς, ἵνα ἡτε εἰλικρινεῖς καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως,» τῷ· «ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἄγιῳ.» καὶ ἴσօρροπον τῷ εἰπεῖν· «ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀποκαλύψαι ἐν ἐμοὶ τὸν Χριστὸν αὐτοῦ,» τῷ· «ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ.» 5.16 καὶ ἴσοδύναμον τῷ εἰπεῖν· «έαυτοὺς δοκιμάζετε, εἰ ὁ Χριστὸς ἐν ὑμῖν,» τὸ φάναι· «ἡμεῖς δὲ οὐ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ.» καὶ ἵσον τῷ· «οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἔστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἴκει ἐν ὑμῖν;» τῷ ὑπὸ Ἰωάννου γραφέντι· «έὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ὑμῖν μένει. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, οὗ ἔδωκεν ἡμῖν,» καὶ τῷ· «ἔλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.» 5.17 καὶ ὥσπερ διὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ ἄγιον πνεῦμα δίδοται κατὰ τό· «ἐκχεῶ ἀπὸ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα» καὶ κατὰ τό· «λάβετε πνεῦμα ἄγιον.» οὕτως διὰ τοῦ ἀγίου πνεύματος ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν Παῦλον Ἐφεσίοις γράφοντα· «ἵνα δῷ ὑμῖν, κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον κατοικῆσαι τὸν Χριστόν.» 5.18 ἐκλάβοιμεν δ' ἂν ἐν δομοίω καὶ ἵσω τῷ· «ἐγένετο λόγος κυρίου πρὸς τόνδε τὸν προφήτην» καὶ τῷ· «κύριος εἶπεν» καί· «τάδε λέγει κύριος παντοκράτωρ» τῷ ἐν ταῖς πράξεσιν ὑπὸ Πέτρου εἰρημένῳ· «ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφήν, ἣν προεῖπεν τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον» καὶ τῷ ὑπὸ Παύλου ἐν Ῥώμῃ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· «καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον ἐλάλησεν διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου» καὶ τῷ· «τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει» καί· «τάδε λέγει κύριος παντοκράτωρ». 5.19 ἴσοτιμόν τε τῷ· «ὁ θεὸς αἰώνιος» τὸ ὑπὸ Παύλου κηρυχθέν· «ὅς έαυτὸν προσήνεγκεν διὰ πνεύματος αἰώνιου.» συγκριτικόν τε τῷ· «οὐδεὶς δύναται πνεῦμα ἄγιον λαβεῖν ἢ παρὰ κυρίου» καὶ τῷ· «λάβετε πνεῦμα ἄγιον» τῷ· «οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἄγιῳ.»

5.20 ταύτον τέ ἔστιν τό· «όδηγεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ἀγίου πνεύματος πρὸς τὴν ἀλήθειαν,» τουτέστιν τὸ ὄδηγεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ἀγίου πνεύματος πρὸς τὴν ἀληθινὴν πίστιν, τῷ ὄδηγεῖσθαι ὑπὸ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ θεσπίζοντος· «βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος.» καὶ ἴσοσθενὲς τῷ λέγοντι ῥητῷ· «μὴ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν;» τὸ γράφειν· «μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως.» καὶ δομοίλεκτον τῷ· «έξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται» τό· «έξαποστελεῖς τὸν λόγον σου, καὶ τίξει αὐτά.» 5.21 ἴσαμιλλόν τε τῷ εἰπεῖν· «κύριος μαρτυρεῖ τῇ ἐμῇ ψυχῇ, ὅτι οὐ ψεύδομαι» τὸ γράφειν· «τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖ νος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ.» καί· «τὸ πνεῦμα διαμαρτύρεται με κατὰ πόλιν λέγον.» ἀπεικασμένον τε τῷ λέγοντι δεσποτικῷ ῥήματι· «ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων,» τῷ· «οὗτοι μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀγίου, κατῆλθον εἰς Σελεύκειαν.»

5.22 καὶ ἵσον τὸ γράφειν· «εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοῖ λαλοῦντος Χριστοῦ», τῷ γράφειν, ὅτι· «ἔλεγον τῷ Παύλῳ διὰ τοῦ πνεύματος· μὴ ἀνάβαινε εἰς Ἱερουσαλήμ.» συγγενές τε τῷ· «ὁ υἱὸς ζωὴ αἰώνιος» τὸ ὑπὸ αὐτοῦ λεχθέν· «τὸ ὕδωρ, ὃ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. τοῦτο δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν,» καὶ τῷ· «μέτοχοι γὰρ τοῦ Χριστοῦ γεγόναμεν» τό· «ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἄπαξ φωτισθέντας γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τοῦ ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἄγιου.» 5.23 καὶ ἔοικεν σφόδρα τὸ ἐν ταῖς πράξεσι τοιωσδε εἰρημένον· 5.23 «ὤφθησαν τοῖς ἀποστόλοις διαμεριζόμεναι γλώσσαι ὡσεὶ πυρός, καὶ ἐκάθισαν

έφ' ἔνα ἔκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήθησαν ἄπαντες πνεύματος ἀγίου», καὶ τὸ ὑπὸ Ἰωάννου λεχθέν· «αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρί» τῷ χρησμῷ θέντι ὑπὸ μὲν Μιωσέως· «ό θεὸς πῦρ καταναλίσκον» ὑπὸ δὲ Ἡσαίου· «ἰδοὺ κύριος ὡς πῦρ ἥξει.» καὶ συνάδει τῷ φάναι· «περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἀμαρτιῶν ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ» τὸ γεγράφθαι· «περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι.» 5.24 καὶ εἰ ἐμπρέπει περὶ τοῦ θεοῦ λέγεσθαι τὴν Πέτρου φωνήν· «μετανοήσει ἔκαστος ἀπὸ τῆς κακίας αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῆς δόδον τῆς πονηρᾶς καὶ βαπτισθήτω εἰς τὸ ὄνομα κυρίου Ἰησοῦ, καὶ σω θήσεται·» ἅρα τῷ θεῷ ἀπαράλλακτον τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ τὸν δεσπότην τοῖς μαθηταῖς, αὐτοῖς ὄνόμασι φάναι· «ἀναμείνατε τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός, ἦν ἡκούσατε, ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι εἰς μετάνοιαν, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἀγίου.» οὐδὲν γὰρ ἔτερον τοῦτο δηλοῖ, ἢ ὅπερ καὶ ἡ ἄλλη αὐτοῦ περὶ τὸ φωτισμα μυσταγωγία, ὅτι δὴ τὰ αὐτὰ ἐνεργεῖ καὶ δύναται τὸ ἄγιον πνεῦμα, ἀπερ τούνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, ἃτε τῆς αὐτῆς ὑπάρχον θεότητος. 5.25 ἀπαράλλακτον τε τὸ κήρυγμα τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος καὶ ἔξ ἵσου σεπτόν, ἢ Παῦλος Ῥωμαίοις γράφει· «εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἔκη ρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἔτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε.» τὴν αὐτὴν ἔνδειξιν ἔχει καὶ τό· «οὐ γὰρ τολμῶ τι λαλεῖν, ὃν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ εἰς ὑπακοὴν ἔθνῶν λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐν δυνάμει σημείων καὶ τερά των, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ,» τῷ· «ό πατὴρ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεί τὰ ἔργα. πιστεύετε, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί.» 5.26 παρατίθει γάρ, ὅτιπερ ὡς ὁ πατὴρ, οὕτως καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ παρὰ τῷ Χριστῷ μένει, ἀχώριστον ὃν τῇ θείᾳ φύσει· καὶ ὅτι τὰ θεϊκὰ ἔργα ὑπὸ τῆς ἀρρήτου τριάδος ὁμοφρόνως γίνεται· καὶ καθὰ ὁ πατὴρ ἐν ἴδιᾳ ὑποστάσει ὃν ἔξεικονίζεται ἐν τῷ μονογενεῖ, διὰ τὸ ἀπαράλλακτον τῆς θεότητος, τουτέστιν τῆς οὐσίας· τὸν ἵσον τρόπον καὶ ὁ μονογενὴς ἐν τῷ ἐνὶ ἀγίῳ πνεύματι. πόσα δὲ ἄλλα ἐμφέρεται περὶ τοῦ θεοῦ πνεύματος οὐδιαφέροντα πρὸς τὰ γεγραμμένα περὶ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, ἔξ ὃν τινα διαφόροις τόποις τοῦδε περιέχεται τοῦ βιβλίου, δι' ὃν ἥλθεν ὁ τοῦ λόγου δρόμος.

5.27 ἐπεὶ μή γ' ἔτι ἐροῦσιν ἀντερωτηθέντες, ὅτι ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἡ Εὔα καὶ οἱ ἔξ αὐτῆς παῖδες; καὶ πῶς οἱ μὲν ἐγράφησαν γεννηθέντες, ἡ δὲ οὔτ' αὐτοῦ παῖς, οὔτ' ἀδελφὴ τῶν τεχθέντων ἐκ ληθῆ; δόπτε οὐ δυνατὸν παραδειχθῆναι ἐκ παραβολῆς κτισμάτων τὴν μονάδα καὶ ἀσύγκριτον φύσιν, τὴν ἀθέατον μένουσαν τῷ νῷ, ἀκοῇ δὲ καὶ ῥήμασιν οὕτε προοισθῆναι ἀνεχομένην. καν γὰρ μικρά τις ὡσεὶ σκιὰ ὁμοιώσεως οἰονείπως. εὐρεθῆ, φεύγει τὸ πλέον ἀφὲν τὸν παρεκβάλλοντα κάτω που. οὐδαμῶς γὰρ τὸ παράδειγμα ταυτότης εἶναι δύναται· ἐκεῖνα δὲ μόνον λέγειν ἀσφαλές, ἀπερ πρὸς τὰ μέτρα ἡμῶν ἐδίδαξαν αἱ γραφαί. 5.28 ὅτι οὖν ἐν καὶ μόνον εἶναι πνεῦμα τοῦ θεοῦ πατρὸς γέγραπται, διὰ τὸ κεχωρίσθαι μὲν τῇ φύσει τῶν ἄλλων πνευμάτων, συνῆφθαι δὲ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας, Παῦλος ὑφηγεῖται γράφων πρὸς μὲν Κορινθίους ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ίαμάτων ἐν τῷ ἐνὶ πνεύματι» καὶ πάλιν· «πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἴδιᾳ ἐκάστῳ, καθὼς βούλεται,» καὶ πάλιν· «πάντες ἐν πνεύματα ἐποτίσθημεν» πρὸς δὲ Ἐφεσίους· «ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἐνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα» καὶ πάλιν· «σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος» τουτέστιν πολλὴν ποιεῖσθαι φυλακὴν τοῦ μὴ χωρίζειν αὐτὸ τῆς ἀνωτάτω ἐνάδος καὶ αὐτοτελοῦν οὐσίας. 5.29 ὅτι δὲ καὶ ῥῆμα ωνόμασται, μαρτυροῦσιν οὐτωσί· Παῦλος γράφων πρὸς Ἐφεσίους μέν· «ἀναλαβόντες τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ καὶ θώρακα τῆς δικαιοσύ νης καὶ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σω τηρίου καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, δέστιν ῥῆμα θεοῦ.» ἡς τινος μαχαίρας ἐμνημόνευσεν καὶ Ματθαῖος ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ εἰπών· «οὐκ ἥλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν» οὐ ξίφος λέγων, ἀλλὰ τὴν εἰρήνης ἐπέκεινα τμητικὴν τῶν πεπωρωμένων καρδιῶν τοῦ ἀγίου πνεύματος ἀκατάλεκτον σοφίαν· πρὸς δὲ Ἐβραίους·

«φέρων γάρ τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.» 5.30 ποίω δὲ ῥήματι; προεφήτευσεν Δαυίδ· «τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν·» καὶ πάλιν ὁ Παῦλος· «ἀδύνατον γάρ τοὺς ἄπαξ φωτισθέντας γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἀγίου καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥήμα·» Πέτρος δέ· «διότι πᾶσα σάρξ ὡς χόρτος καὶ πᾶσα δόξα αὐτῆς ὡς ἄνθος χόρτου· ἔξηράνθη ὁ χόρτος καὶ τὸ ἄνθος ἔξεπεσεν καὶ ἡ εὐπρέπεια αὐτοῦ ἀπώλετο· τὸ δὲ ῥῆμα τοῦ θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα·» δὸν τρόπον περὶ τοῦ νιοῦ ψάλλει ἐν ριη̄· «εἰς τὸν αἰῶνα, κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ.» πολλὰ γάρ περὶ τῶν ἀκροτάτων καὶ θειοτάτων ὑποστάσεων μυστικώτατα παραδίδωσιν.

6.ν Περὶ τοῦ πάντα, ὅσα ἴδια θεότητος, μαρτυρεῖσθαι περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος οὕτως·
 Ἐπειτα οὖν χρησμῷδούσιν περὶ τῆς ἀκηράτου καὶ ἀφράστου φύσεως τοῦ ἀγίου πνεύματος οἵα περὶ τοῦ δλων κατεξουσιάζοντος θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ πάντων ἐπέκεινα καὶ πάντων κυρίου νιοῦ, διὰ τὸ μὴ ἐτεροούσιως ἔχειν μηδὲ δυνάμει καὶ δόξῃ ἐλαττόνως. καὶ οὐδὲν εὐρίσκεται τούτων ἀφ' ἐαυτοῦ ὑπάρχον οὐδενὶ κτιστῷ. ὅπερ γάρ καὶ ἔχει, φιλοτιμηθὲν παρὰ τῆς ἐν μιᾷ θεότητι τριάδος ἔχει· καὶ πέψυκεν ἔκαστον ἀεὶ ἀφ' ὧν ἐστιν ἐπιγινώσκεσθαι, τί τέ ἐστιν, καὶ τί μή ἐστιν, εἴτε θεός ἔφυ, εἴτε κτίσμα. οἶν· 6.1ν ὅτι οὐ κατὰ αἱρετικοὺς πρῶτον κτίσμα ἐστίν. ἀλλὰ θεός· τὸ γάρ πρῶτον κτίσμα ὁ σατανᾶς τυγχάνει. ἡ κτίσις τὸ εἶναι ἔχει, οὐκ οὖσα τὴν ἀρχήν. ἐδείχθη δὲ ἐν τῷ Ἰωβ καὶ ποιὸν αὐτῆς ἐστιν ἐν λογικοῖς πρῶτον ποίημα· λέγει γάρ τὸ ψευσάμενον τῷ τρόπῳ τὴν φύσιν διάβολον. τὸ δ' ἄγιον πνεῦμα ὡς «πνοὴ τοῦ παντοκράτορος» κτίσμα εἶναι ἡ ἀρχὴν δλως ἔχειν, οὐδαμῇ γέγραπται. οὐδὲ γάρ ἀν προϋπῆρξεν τοῦ δημιουργικοῦ πνεύματος δημιούργημα, καὶ τοιοῦτο ἀδόκιμον, ἀχάριστον καὶ βέβηλον ἔξ οἰκείας γνώμης φανέν, γραφῆς δὲ μήτε λεγούσης εἶναι τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος ἀρχήν, «πνεῦμα δὲ τοῦ θεοῦ» καὶ «ἐκ τοῦ θεοῦ» καὶ «θεῖον» καὶ «ἄγιον» εὐφημούσης αὐτό, μήτε δὲ ἀφοριζούσης ἐπὶ τῆς φύσεως τῶν θείων ὑποστάσεως τὸ πρώτιστα καὶ τὸ ἔπειτα, ποῖα περὶ τοῦ εἶναι αὐτὰς ἐν τῇ ἀγενήτῳ μιᾷ θεότητι καὶ ἰσοτιμίᾳ ὑπολείπεται ἀμφισβήτησις; 6.2ν ὅτι πληροὶ τὴν οἰκουμένην, καὶ συνέχει τὰ πάντα οὐδὲν κτιστὸν πληροῖ τὴν οἰκουμένην, ἡ συνέχει τὰ πάντα, καὶ ἐν πᾶσιν τυγχάνει· ἀλλὰ καὶ τῶν νοερῶν δυνάμεων πέρας ἐστίν, καὶ ὡρισμένη ποσότης· μόνως γάρ ταῦτα τῆς θεότητος ἴδια. ἡ δὲ τοῦ ἀγίου πνεύματος μεγαλοσύνη ἀδιάλυτος, ἀπέραντος καὶ πανταχοῦ καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ἀεὶ ἐστιν· πληροῦσα μὲν τὸν κόσμον καὶ συνέχουσα κατὰ τὴν θεότητα, ἀχώρητος δὲ κατὰ τὴν δύναμιν, καὶ μετροῦσα μὲν, οὐ μετρουμένη δέ. «οὐ γάρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεός τὸ πνεῦμα,» ὡς ὁ σωτὴρ ἐν Ἰωάννῃ λέγει· καὶ κατὰ τὴν Σοφίαν, ἔχουσαν· «ἀγαπᾶς γάρ τὰ δύντα πάντα, καὶ οὐδὲν βδελύσσῃ, ὃν ἐποίησας· οὐδὲ γάρ ἀν μισῶν τι κατεσκεύασας. πῶς δὲ ἔμεινεν ἄν τι, εἰ μὴ σὺ ἡθέλησας ἡ τὸ μὴ βληθὲν ὑπὸ σοῦ ἐτηρήθῃ; φείδη δὲ πάν των, ὅτι πάντα σά ἐστιν, δέσποτα φιλόψυχε, καὶ τὸ ἀφθαρτόν σου πνεῦμά ἐστιν ἐν πᾶσιν.» ἔνθεν καὶ πατέρα πάντων τὸν θεὸν εἰκότως ὀνομάζομεν, οὐκ ὄντα ἡμῶν φύσει πατέρα, ὡς ἐστιν τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ. καὶ πάλιν· «πνεῦμα κυρίου πεπλήρωκεν τὴν οἰκουμένην, καὶ τὸ συνέχον τὰ πάντα γνῶσιν ἔχει φωνῆς·» ἀντὶ τοῦ περιέλαβεν τὴν ἀόρατον καὶ ὀρατὴν κτίσιν, τὴν νοητὴν καὶ αἰσθητὴν, καὶ οὐδὲν τῶν πάντων ἐστὶν ἄμοιρον τῆς ἀιδίου ἐπιστασίας αὐτοῦ· τὸ γάρ πάντα συνέχειν τοῦτο δηλοῖ. καὶ πάσης, φησίν, ἐπακούει φωνῆς, ὡς θεὸς ἐν πᾶσιν πανταχοῦ ἀεὶ τυγχάνων, καὶ πᾶσαν ὄλικὴν ἀναρμοστίαν εἰς τάξιν περιάγων τὴν πρέπουσαν, καὶ τῶν πρὸς αὐτοῦ ποιηθέντων φειδόμενός τε καὶ ἐπιμελούμενος, ἄτε αὐτὸς τὴν φύσιν πρόνοια ὑπάρχων καὶ σοφία, δι' ὅλων διαπεφοιτηκυῖα, ὡς ὁ πατέρ. τίς γάρ ὁ τοιαύτην ἔχων γνῶσιν; Ἡσαΐας τε λέγει οὕτως· «πνεῦμα γνῶσεως καὶ εὐσεβείας,» καὶ ὁ Δαυὶδ προσάρδει· «ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου; καὶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου ποῦ φύγω;» καὶ ὁ δεσπότης δὲ διδάσκων, ὡς ἡ θεότης τοῦ

άγίου πνεύματος οὐ περιγράφεται τόπῳ, ἀλλ' ὁμοῦ ἐν οὐρανῷ τέ ἔστιν καὶ ἐπὶ γῆς, πᾶσαν αὐτάρκειαν παρασχόμενον ἀεὶ καὶ παρεχόμενον τῇ κτίσει, ἔφη παρ' Ἰωάννῃ· «ἔὰν ἀγαπᾷτε με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε· καὶ ὡραῖον τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα ἡ μεθ' ὑμῶν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, οὐθὲωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτὸ, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται.» ἵνα δὲ γινώριμον γένηται, ὡς τῆς πανταχοῦ παρούσης μιᾶς ἀπείρου φύσεως καὶ αἱ τοιαίδε μαρτυρίαι ἀποφαίνουσιν αὐτό· τὰ ἵσα παρέδοσαν περὶ ἐκατέρας ἀκηράτου ὑποστάσεως, Ἱερεμίας μὲν ἔξηγούμενος ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός· «τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει κύριος·» Δανὶδ δὲ περὶ τοῦ υἱοῦ ἐν ριμῷ ψαλμῷ κελαδῶν· «καὶ τῆς μεγαλοσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν πέρας·» Παῦλος δὲ κηρύττων περὶ τοῦ αὐτοῦ· «ὅ καταβὰς αὐτός ἔστιν καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπὲρ ἄνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα.» 6.3ν ὅτι ἄφθαρτον ἡ κτίσις οὐκ ἄφθαρτος καθάπαξ ἔστιν· ἀλλὰ φθορὰν ἐπιδέχεται, τὴν τροφήν, ἣν φαμεν καὶ μεταβολήν, ὡς ἡ προφητεία λέγει· «ὅ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων αὐτά.» ἥς κατακούσαντες τῶν ἔξω σοφοί, φασίν· αὐτὰ λύων εἰς αὐτά, καὶ ἔξ αὐτῶν πάλιν αὔξων. ἡμὲν γὰρ ἀσώματος λογικὴ κτίσις τὴν κατὰ προαίρεσιν ἔχει φθοράν, τοῦ μὲν θεοῦ μόνιμον αὐτῇ φύσιν δεδωκότος, καὶ στήσαντος αὐτὴν εἰς τὸν αἰώνα, καὶ εἰς τὸν αἰώνα τοῦ αἰώνος· αὐτῆς δὲ αὐτοπροαιρέτως μεταβαλλομένης, καὶ εἰς χείρονα ἐκπιπτούσης λῆξιν, καὶ αὐτῷ τούτῳ φθειρομένης, ὡς ἀπολλύειν οἶον ἐκ τούτου τὸ καλεῖσθαι αἰώνιος τὸ γὰρ διδήποτε ἔξερχόμενον ἐαυτοῦ, τουτέστιν ἀλλασσόμενον, θάνατον εύρισκει, κἄν ἄλλως διαμένει, τὴν ἴδιαν ἀλλοίωσιν. καὶ γὰρ διπερ ἀν νοήσαις γεγενήσθαι ἔπειτα, τοῦτο θάνατος τοῦ προτέρου ἔστιν· οἶον τι ἡ κακία γενομένη ἀγαθότης θανατοῦται αὐτῷ, ὥ ἀπέστη, ὑπὸ τῆς ἀγαθότητος· καὶ τὸ ἔμπαλιν, ἡ ἀγαθότης ὑπὸ τῆς κακίας. ἔστιν γάρ τινα, ἄπερ ἀεὶ ἔστάναι τῷ πρώτῳ ὅρῳ, εἰ καὶ μὴ ἡρνήθη τούτο αὐτοῖς, οὐκ ἀνέχεται. τοιγαροῦν διαγορεύουσιν ἐν ἐπιστολαῖς ταῦτα, Πέτρος μὲν· «εἰ γὰρ ἀγγέλων ἀμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο ὁ θεός. ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας τετήρηκεν καὶ ἀρ χαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο.» Ιούδας δέ· «ἀγγέλους τὲ τοὺς μὴ τηρήσαντες τὴν ἔαυτῶν ἀρχήν, ἀλλ' ἀπολι πόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, δεσμοῖς ἀιδίοις εἰς κρίσιν μεγάλας ἡμέρας ὑπὸ ζόφου τετήρηκεν.» ἡ δὲ σωματικὴ λογικὴ κτίσις ἀλλοίωσιν δέχεται· κατὰ ἔξιν μὲν ὡς ὁ Ιούδας τὸν ἀγιασμὸν ἀπολέσας· καὶ ὡς Παῦλος γράφει· «ἡ δὲ σπαταλῶσα χήρα, ζῶσα τέθνηκεν·» καίτοι βίον ἀνύουσα τὸν ἐν ἀνθρώποις ἔτι· κατ' οὐσίαν δέ, ὡς ἀπολήγουσα μὲν πρῶτον, ἔπειτα δὲ μεταπίπτουσα εἰς ἀθανασίαν. «δεῖ γάρ «φησίν,» τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν.» ἡ δὲ μὴ λογικὴ κτίσις τροπὴν ὑπομένει καὶ ἀπογίνεται· ὡς ἡνίκα τοῦ φωτὸς εἰς σκότος καὶ τοῦ ὕδατος εἰς αἷμα μεταπίπτοντος, προεφητεύετο· «αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου.» καὶ ἀλλαχοῦ· «ὅ οὐρανός,» φησίν, «καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται.» προεφητεύθη γάρ, ὡς ἔσονται καινοὶ οὐρανοὶ καὶ καινὴ γῆ. καὶ γὰρ ἀληθῆ πᾶν τὸ δεξάμενον ἀρχήν, ἔχει καὶ τέλος. τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα, ἄτε τῆς ἀρρήτου καὶ πάντων ἐπικρατούσης αἰώνιου καὶ ἀφθάρτου φύσεως ὑπάρχον, καὶ ἀεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχον· μόνον τε εἰδὸς καὶ ποιοῦν τὰ τοῦ θεοῦ· καὶ φρουρητικὸν πάντων ὃν τῶν τε λογικῶν καὶ τὴν πίστιν τελείων, τῶν τε μὴ λογικῶν, ἔως τοῦ διθέντος τοῖς μὴ λογικοῖς ὅρου τῆς ἐν ταυτότητι διαμονῆς φύσει καὶ προαιρέσει τροπῆς καὶ μεταβολῆς ἀνεπίδεκτον καθέστηκεν, ὃ ἔστιν ἄφθαρτον. τὸ δὲ ἄτρεπτον ἥγουν ἄφθαρτον, εὐθὺς ἄναρχον, ἀτελεύτητον καὶ ὑπεραιώνιον ἔστιν. τὸ δὲ ἄναρχον· δημιουργὸς καὶ οὐ δημιούργημα. διὸ κυρίως λέγει ἡ μὲν Σοφία· «τὸ ἄφθαρτὸν σου πνεῦμά ἔστιν ἐν πᾶσιν.» ὃ δὲ Πέτρος· «ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέως καὶ ἡσυχίου πνεύματος.» οὕτω γὰρ καὶ ὁ πατὴρ ἵσος αὐτὸς ἔαυτῷ καὶ ὅμοιος ἀεὶ ὑπάρχων, μήτ' ἔνδοσιν πρὸς τὸ χεῖρον, μήτ' ἐπίτασιν πρὸς τὸ βέλτιον δεχόμενος, ἥκουσεν ὑπὸ Ἱακώβου· «παρ' ὥ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ἡ τροπῆς ἀποσκίασμα·» καὶ παρὰ Παύλου· «ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ·» ὃν τρόπον καὶ ὁ υἱὸς

ἐν ρά' Ψαλμῷ ἐμαρτυρήθη· «σὺ δέ, κύριε, εἰς τὸν αἰώνα μένεις,» καὶ πάλιν· «κατ' ἀρχὰς τὴν γῆν σύ, κύριε, ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί. αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις· καὶ πάντες ὡς ἴμάτιον παλαιωθήσονται· καὶ ὥσετε περιβόλαιον εἰλίξεις αὐτοὺς καὶ ἀλλαγήσονται· σὺ δὲ ὁ αὐτὸς ἀεὶ καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν.» 6.4ν ὅτι αἰώνιον ἡ κτίσις οὐ καθάπαξ καὶ αὐτοτελῶς τὸ αἰώνιον κέκτηται, πρῶτον μὲν ἐπειδὴ οἴκοθεν τοῦτο οὐκ ἔχει, ἀλλ' ἔτυχεν αὐτοῦ εἰς τὸ ἔξῆς, ἀφ' οὗ ἐγένετο, μεταδόσει τοῦ μόνως καὶ ὑπεραιωνίως ὄντος αὐτομάτου θεοῦ· ἀγαθὸς γάρ ὁν οὗτος δημιουργεῖ καὶ τέλος· προιστάμενος τῆς ἑαυτοῦ ποιησεως, φιλοτιμεῖται αὐτῇ αἰώνιότητα· δεύτερον δὲ διὰ τὰς ἔξηγηθείσας αἰτίας ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ πρὸ τοῦδε. τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα, ὡς φύσει τὸ αἰώνιον ἔχον, καθὰ προσῆκεν ἔχειν δημιουργὸν καὶ ἀγαθὸν πνεῦμα τοῦ θεοῦ πάντα ἐνεργοῦν αἰωνίως καὶ οὕποτε μὲν αὐτὸ περατούμενον, τῶν δ' ὑπ' αὐτοῦ γενομένων δυνάμενον εἶναι περατωτικόν, ταύτῃ ἀνευφημήθη τῇ προσρήσει. μάθοιτε δὲ ἄν, εἴ μοι ἐπίσποισθε, τῇδε· Παῦλος Ἐβραίοις ἐπιστέλλει οὕτως· «ὅς διὰ πνεύματος αἰώνιου ἑαυτὸν ἄμωμον προσήνεγκεν τῷ θεῷ.» λέγει δὲ τὸν δεσπότην Χριστόν, τὸν ἐν τῇ σεπτῇ ἐνανθρωπήσει αὐτοῦ ἑαυτὸν διὰ τοῦ ἀγίου πνεύματος ἀνθ' ἡμῶν τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ προσενηνοχότα. καὶ Πέτρος δὲ προσηχεῖ ἀκόλουθα, ὡς ἡδη ἐμνημονεύθη· «τὸ δὲ ῥῆμα τοῦ θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰώνα.» ῥῆμα γάρ θεοῦ ἐνταῦθα καλεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. διὰ γοῦν τῆς θεότητος τὴν ταυτότητα μνημονεύων τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ νίοῦ ὁ Παῦλος, τῇ αὐτῇ κέχρηται τοῦ ῥήματος εὐφημίᾳ· «ὁ θεός,» φησίν, «καὶ πατήρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὃν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰώνας.» καὶ πάλιν· «Ιησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον· ὁ αὐτὸς εἰς τοὺς αἰώνας.» οὐκ ἔστιν δέ, οὐκ ἔστιν ἀκοῇ ἀκούσαι, ἅπερ καὶ εἰς τὸ κεφαλαίον τοῦτο ὡρίσαντο οἱ περὶ τὰς θεολογίας τοῦ ἀγίου πνεύματος ἀποδιακείμενοι. ἀπάγουσι γάρ εἰς ἔσχατα γῆς ἑαυτοὺς ἀπὸ προλήψεως· ἀκριτος δὲ ἔρως οὐκ εἴθεν ἀκριβῆ μαρτυρεῖν ἔξετασιν· ὅμως οὐδὲν οἶνον κωλύει αὐτῆς ἐκείνης τῆς πιθανούργιας ἀκούσαι. οὕτω γάρ ἀν ἔτι πλέον καταγνωσθείσαν. ἔχει οὖν ὥδε· οὐκ εἴ τι αἰώνιον διωνύμως προσηγόρευται, θεὸς δύναται λέγεσθαι, ἀλλ' εἴ τις θεός, αἰωνίων ποιητής. γέγραπται γάρ· «χρόνων καὶ αἰώνων ποιητὴς ὁ θεός.» καὶ πάλιν· «Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἔσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν νίῳ, δν ἔθετο κληρόνομον πάντων, δι' οὐ καὶ τοὺς αἰώνας ἐποίησεν.» οὐ γάρ εἴ τι αἰώνιον προσηγόρευται, θεὸς ὀφείλει ὀνομάζεσθαι· ἅπειροι θεοὶ ἔσονται. γέγραπται γάρ· «καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι,» καὶ πάλιν· «ἔτη αἰώνια ἐμνήσθησαν» καὶ αὐθίς· «ώσπερ πρόβατα αἰώνια,» καὶ· «ἀναστήσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον.» καὶ ἐτέρωθι· «ἀναστήσονται οἱ ἐν χώματι γῆς, οἱ μὲν εἰς ζωὴν αἰώνιον, οἱ δὲ εἰς αἰσχύνην αἰώνιον.» ἄρα οὖν καὶ ἡ κόλασις καὶ ἡ αἰσχύνη θεοί; ὅρᾶς, εἰς δοσην ἀτοπίαν καὶ ἀσέβειαν ἡ κατὰ τὸ αἰώνιον διωνυμία ἐκπίπτει, τοῖς μὲν οὖν ἐκείνων νοήμασι καὶ ῥήμασιν ἄλμη ἐπιπολάζει τε καὶ συμπέφυρται· ταύτην δὲ διαλύει τάδε· τοῦ αἰώνιου ὄντος ὡς ἄρτι ἐπεμνήσθημεν, τὰ ἄλλα κἄντα ἔτυχεν, μόνον οὐκ ἀπὸ χρόνου ἔτυχεν· ἀλλὰ καὶ φθορὰν τὴν ἀπὸ γνώμης οἰκείας τροπὴν ἔχει, καὶ ἀνόμοιον παντάπασιν τῷ θείῳ αἰώνιῳ τὸ ἐκείνων αἰώνιον ἔστιν· καθὰ οὐδὲ ὁ λεγόμενος ἄγιος, ἄγγελος ἢ ἄνθρωπος, διοίως καὶ ἵσως τοῦτο ἔστιν τῷ ἀγίῳ τῶν ἀγίων πνεύματι· αὐτὸς γάρ ἀγιότης καὶ αἰωνιότης τὸ πᾶν ὑπάρχει. πρόσχωσι τοίνυν, μετὰ ποίας μεγαλοφωνίας τὸ αἰώνιον ἐπὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος ἀνείρηται, καὶ ὅτι τούτῳ τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο καὶ πᾶσιν ἀχωρητότατον προσεπέθηκεν, φημὶ τὸ διὰ τοῦ ἀγίου πνεύματος τὸν κατασκευάσαντα τοὺς αἰώνας ἑαυτὸν προσαγαγεῖν τῷ ἑαυτοῦ ἀληθινῷ πατρὶ ὑπὲρ ἡμῶν. σκεψάσθωσαν δὲ καὶ ὅτι αἱ δυνάμεις πᾶσαι τῶν οὐρανῶν ἐν τῷ ἀγίῳ πνεύματι εἰσιν, πάντως ὅτι ὡς συνδημιουργῶ τοῦ ἀνεπιδεοῦς δημιουργοῦ· καὶ ὅτι, ὃν οὐκ εὐκαίρως, ἀλλ' ἐνδιασκεύως ἐμνημόνευσαν αἱρετικοὶ αἰωνίων πυλῶν καὶ προβάτων, τὸ τέλος τὰ εἰς τὸ κεφαλαίον τοῦτο προκομισθέντα πρὸς

ήμων λόγια προεῖπαν. καὶ ἔστω δῆλον αὐτοῖς τὸ διάφορον τοῦ τε ἀνάρχως καὶ ἀτρέπτως αἰώνιου τοῦ τε ἀπὸ χρόνου καὶ τρεπτοῦ, καὶ ὡς οὐ βραχὺ τοῦτο, οὐδὲ περὶ τὴν οὐσίαν καὶ ἄλλο κάλλος ἐστὶ μόνον, ἀλλὰ τὸ παντάπασιν ἔξηλλαγμένον. ἔστω δὲ γνώριμον καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα τὴν περὶ τὸ αἰώνιον κρίσιν πρὸς τὸν ἐνισχύσαντα τὰ σύμπαντα θεὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει, οὐ πρὸς τὰ κτίσματα· καὶ λύσαντες τὴν χείρων γνώμην, ἐλέσθωσαν τὴν βελτίονα· καὶ θαυμαζέτωσαν, ἀντὶ τῶν νῦν, ἢ θαυμάζειν ἄξιον· καὶ πραξάτωσαν βελτίω τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον· φθόνος γάρ οὐδείς· καὶ ἀφ' ὧν τὴν ἀλαζόνα μέμψιν ποιησάμενοι ἔαυτοὺς ἔβλαψαν, ἐντεῦθεν καὶ τὸ τῆς μεταμελείας ὄφελος ἀπενεγκάσθωσαν. εἰ γάρ, ὡς θεοπρεπές τι ἐνδεικνυμένη ἡ λέξις αὕτη ἐχρήσθη περὶ τοῦ θεοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ἵσως καὶ ὁμοίως ἐκληφθείη ἂν περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ. ἐν μὲν δὴ τοῦτο· ἔτερον δέ, ὅτι οὐδὲν, ὡν ἐμνήσθησαν αἰώνιων, προσηγόρευται θεῖον, ἢ πνεῦμα ἄγιον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐκπορευθέν, ἥγουν ἐν τι, καὶ μὴ πλῆθος ὅν· οὐδὲ συντάττεται τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ εἰς θείαν μυσταγωγίαν καὶ θεϊκὴν δωρεάν, οὐδὲ ἄλλης τινός, ἵνα μὴ πολλὰ λέγω, θεότητι ἀνηκούσης τιμῆς ἡξίωται. ἄλλα πρὸς τούτοις· ὁ θεὸς καὶ πατήρ εὐδόκησεν διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ λόγου πάντα δημιουργηθῆναι. καὶ ποία, ὡς ὀνειροπολοῦσιν, λοιδορίᾳ τῷ πνεύματι αὐτοῦ τῷ παναγίῳ ἐκ τοῦ μὴ δημιουργῆσαι, εἴ γε ἄρα, κατ' αὐτοὺς, μὴ ἀρρήτως συνεργόν ἐστι τῷ δημιουργῷ ὡς ὁ πατήρ; ὅτι δὲ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ λόγου καὶ τοῦ ἐνὸς ἄγιον πνεύματος πᾶσα ἐνέργεια καὶ δωρεά, δημιουργική τε, ἀγαθή τε καὶ τελεία, καὶ κοινὴ αὐτῶν ὑπάρχει, ἀνάγεται δὲ ὅλα εἰς τὸν ἔνα, ἐξ οὗ καὶ σὺν ᾧ ἀφράστως ἔξεφάνησαν αἱ μακαρίαι ὑποστάσεις αὗται ῥᾶστα ἂν καταμάθοι ὁ ἔξετασίν τινα ἡσυχὴν ποιησάμενος τῶν σοφίας μεστῶν λογίων, τῶν τε ἐν διαφόροις τόποις τοῦδε τοῦ βιβλίου μνημονεύθεντων, τῶν τε ἐν τῷ πρὸ αὐτοῦ.

καὶ Παῦλος δέ, ὁ κρείττων ἢ κατ' ἀνθρώπους, ἀπέφηνεν τοῦτο φανερῶς διαβεβαιωσάμενος Κορινθίοις μέν· «ἄλλὰ ἀπελούσασθε, ἄλλὰ ἐδικαιώθητε, ἄλλὰ ἡγιάσθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.» ἄθρει οὖν, ἄθρει, ὡς εἰ θεϊκὸν ὄνομα, ὕσπερ οὖν θεϊκόν, τὸ τοῦ υἱοῦ, ἔξαπαντος καὶ τὸ τοῦ ἄγιου πνεύματος· ἐν γάρ ἀμφοῖν αὐτῶν ἐδήλωσεν ὄνομα. καὶ δτι, ὡς συγκτίσαν ἀρρήτως τὸ ἄγιον πνεῦμα παρὰ τὴν ἀρχὴν καὶ νῦν ἀνακτίζει. τὸ γὰρ ἀπολούσασθαι, τὸ ἀνακτισθῆναι ἐσήμανεν. Τίτῳ δέ· «ἀναγεννήσας ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἄγιου.» οὐδὲν δὲ ἡττον καὶ ὁ ἰεροψάλτης τοὺς ἥδη ἐν γενέσει ὑπάρχοντας νῦν κτιζομένους ἐν τῇ θείᾳ κολυμβήθρᾳ πνευματικῶς ἄξιοι εἰδέναι. φησὶν γάρ· «λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν κύριον.» οὕκουν αἱ τὴν αὐτὴν τιμὴν καὶ ἐνέργειαν ἔχουσαι ὑποστάσεις τὴν αὐτὴν ἐκληρώσαντο φύσιν, καὶ οὐδὲν θεότητι καὶ δυνάμει διαφέρουσιν ἄλλήλων, μόναι δὲ συμφύεσθαι καὶ συντάττεσθαι καὶ πανταχοῦ συνεπινοεῖσθαι δύνανται τῷ ἐν· δς ἄμφω αὐτός, οὐχ ὧν αἱ ὑποστάσεις ἀμφοῖν, ἔχει ἐξ ἔαυτοῦ ἀνάρχως καὶ ἐξ ἶσου καὶ ὁμοίου καὶ ἀλέκτως ἡνωμένας καὶ συνεχεῖς τὰς ὑποστάσεις. ἔτι πρὸς τοὺς λεχθεῖσιν· πᾶν δικαίωμα τῶν αἱρετικῶν τούτων ὁμοιότροπον, ὕσπερ καὶ ὁμοιόλεκτόν ἐστι τῆς νῦν κινουμένης ἐώλου αὐτῶν σοφιστείας, ὡς μαθησόμεθα μετ' οὐ πολὺ τῇ πείρᾳ ἐξ αὐτῶν τῶν κεφαλαίων. εἰ γὰρ τυχὸν λέξιν τινά, ὡς τὴν «αἰώνιος» ἢ τὴν «ἀγαθός», θείαν ἐνδειξιν κομίζουσαν περὶ τῆς ἐν μονάδι τριάδος, καὶ αὐτῇ καθ' ὅλου καὶ τελείως προσήκουσαν, ἔτυχεν που εἰρῆσθαι περὶ κτίσματος, μετὰ τῆς ὀφειλομένης κτίσματι μνήμης, οὐδὲν μὲν λέγουσιν τί γὰρ καὶ εἰπεῖν ἔχουσιν; περὶ τοῦ θεοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· κατάγουσι δὲ εὐθὺς ἀφρονέστατα τὸ ἄγιον πνεῦμα εἰς τὴν κτίσιν, οὐκ ἀνάγουσι πρεπωδέστατα εἰς τὸν θεὸν καὶ τὸν μονογενῆ τοὺς ἐν ὁμοίῳ καὶ ἵσω τῷ ἄγιῳ πνεύματι

άρμοδιώτατα ύπό τῶν θεολόγων ἀνευφημηθέντας. καὶ μόνων τοίνυν τῶν πρὸς ἡμῶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ ὡς μέτειμεν, δικαιολογηθέντων ὑπερβαθῆναι μὴ δυναμένων, ἀρκούντων δὲ εἰς ὅλον τὸν περὶ αἵρετικῶν ἄγωνα· ἡ δειξάτωσαν δὲ καὶ λέγειν βαρὺ λίαν, ὡς ἀρχὴ ἡ πέρας τοῦ ἀγίου πνεύματος κεχρησμῷδηταί που· ἡ δὲ λόγως, δτὶ δόδον τινα ἔσχεν ἐπὶ φθορὰν ὡς ἡ ἀγγελικὴ καὶ ἀνθρωπικὴ προαίρεσις· ἡ ἔστω αὐτοῖς, τὸ δὴ λεγόμενον, «βοῦν ἐπὶ γλῶσσαν». τοσαῦτα μὲν περὶ ἐκείνων ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν μεταβήσομαι. 6.5ν δτὶ ὡς ἀτρεπτὸν ἀρετῆς τε κακίας τε ἀνεπίδεκτόν ἔστιν. ἡ κτίσις ἡ λογικὴ ἀρετῆς τε καὶ κακίας ἔστιν δεκτική, ὡς εὑρίσκομεν ἐν ἀσωμάτοις μὲν, καθὰ προείπομεν, ἀρετῆς ἐντὸς τοὺς εὐδοκίμους ἀγγέλους, κακίας δὲ τοὺς ἐκριφέντας· ἐν δὲ σώμασιν, ὡς ἐσμὲν ἡμεῖς αὐτοί. τὸ δὲ θεϊκὸν πνεῦμα ὑπὲρ ἀρετὴν καὶ δόξαν τυγχάνον, μᾶλλον δ' αὐτὸ πηγάζον τὴν ἀκροτάτην ἀρετὴν, οὐδενός ἔστι τούτων δεκτικόν, ὡς οὐδὲ ὁ πατὴρ οὐδὲ ὁ νιός. εἰ δὲ μὴ δεκτικόν, οὐδὲ ἐτερόβουλον· εἰ δὲ τοῦτο ποιεῖ γὰρ πανθ' ὅσα θέλει ὁ πατήρ, οὐδὲ ἐτεροούσιον. κάντεθεν οὖν συνάγεται καὶ τό τε μὴ εἶναι αὐτὸ κτίσμα, ἀπαραλλάκτως δὲ ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ τὸ ἡμᾶς ἐξ αὐτοῦ τὸν θεόν, ἐξ οὗ φυσικῶς ἔξεπορεύθη, γινώσκειν, δτὶ καὶ ἐν ἡμῖν ἔστιν ὡς γέγραπται. 6.6ν δτὶ φύσει ἄγιον καὶ ἄγιάζον καὶ δικαιοῦν ἡ κτίσις ἀγιάζεται καὶ δικαιοῦται ὑπὸ τοῦ τὴν φύσιν ἄγιον θεοῦ· δεκτικὴ γὰρ τοῦ ἀγιασθῆναι καὶ δικαιωθῆναι τυγχάνει, οὐ παρεκτική. τὸ δ' ἄγιον πνεῦμα, ἐπείπερ διέστηκε· μὲν τῆς κτίσεως, συνήπται δὲ τῇ φύσει ἐκείνῳ, ἐξ οὗ ἐκπεπόρευται περὶ οὐ καὶ ἐμυσταγωγήθημεν, ὡς· «πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἔστι, κατα βαῖνον ἐκ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ὡς οὐκ ἔστι παραλλαγὴ ἡ τροπῆς ἀποσκίασμα». καὶ ἐπείπερ πάντων κήδεται καὶ προμηθεῖται καὶ αὐτῶν τῶν ὑπαιτίων· ἀγιάζει μὲν καὶ δικαιοῖ καὶ σοφίζει καὶ πᾶν εἰδος ἐπουρανίου ἀρετῆς παρέχει· αὐτὸ δὲ οὐδαμῶς εὑρίσκεται ἔχον ἐπιτηδειότητα τοῦ ἀγιάζεσθαι ἡ δικαιοῦσθαι ἡ σοφίζεσθαι ὑφ' ἐτέρου καθὰ οὐδὲ ὁ αὐτοφυὴς πατὴρ οὐδὲ ὁ δόμοφυὴς αὐτοῦ νιός· ὡς καὶ διὰ τοῦτο ὅρθως εὐφημεῖσθαι αὐτοάγιόν τε καὶ «πνεῦμα ἄγιοσύνης», ἀντὶ τοῦ, φύσει καὶ ἀφ' ἐαυτοῦ ἄγιον· καὶ «πνεῦμα θεῖον», ἀντὶ τοῦ, φύσει θεός· καὶ «πνοὴ παντοκράτορος», ἀντὶ τοῦ, δόμοούσιον τοῦ παντοκράτορος πνευσθὲν ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· ὥστε καὶ μόνην μίαν τοιαύτην ὀνομασίαν δεικνύναι αὐτὸ δόμοούσιον τε τῷ θεῷ πατρὶ καὶ ἀγιαστικὸν καὶ μηδὲ λόγω χωρεῖσθαι. τοιγάρτοι δὲ δυνατὸς εἰπεῖν τε καὶ τύπους ἐκθέσθαι πίστεως Παῦλος εἰσηγήσατο, προθέμενος ἄμα μὲν τοῦτο τὸ κεφαλαίον, δὲ νῦν μέτειμεν, ἄμα δὲ καὶ τῶν μεγαλοδωρεῶν καὶ τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι ἀναγεννήσεως τὸ πρὸς τὸν θεὸν πατέρα ἐπίκοινον τοῦ ἀγίου πνεύματος· ἔτι δὲ καὶ δτὶ τὸ «ὁ δ θεὸς» ὄνομα ἔν τε καὶ ἶσως ἔστιν τῇ τριάδι· καὶ ἰσοδυνάμως ἀεὶ ἐνεργεῖ ἐπικληθεὶς δὲ τε θεὸς πατὴρ δὲ τε θεὸς νιός δὲ τε θεὸς πνεῦμα· Κορινθίοις γράφων δημηγορεῖ· «ἄλλα ἀπελούσασθε, ἄλλα ἐδικαιώθητε, ἄλλα ἡγιάσθητε ἐν τῷ ὀνό ματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.» διὸ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ δὲ ἔστιν οἱ ἀξιούμενοι ἀγιάζεσθαι ὑπ' αὐτοῦ καὶ δικαιοῦσθαι καὶ σοφίζεσθαι, εἱρηνται, ὡς δὲ αὐτὸ ἀπόστολος Ἐβραίους διδάσκει· «μέτοχοι πνεύματος ἄγιον.» καὶ Ἐφεσίοις δὲ γράφει· «ἐν ὡς καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἀγίῳ.» δῆλον γάρ, ὡς οἱ σφραγίζομενοι, τουτέστιν ἀγιαζόμενοι, μετέχουσιν, ἀλλ' οὐ μετέχονται. καὶ γὰρ εἰ κτίσμα ἐτύγχανεν δὲν τὸ ἄγιον πνεῦμα ἡ δὲ νιός, ποῦ ἡν χρεία τὸ κτίσμα ἀγιάζειν καὶ ποιεῖν τὴν πλήρωσιν, καίτοι τοῦ θεοῦ πατρὸς ἀποχρώντως ἡγιακότος; οἱ γοῦν κτιστοὶ ἀκτίστου τὸ χρῆσμα τοῦτο εἰδότες, οὐκ οἴκοθεν παρέχομεν τὸν ἀγιασμόν, ἀλλὰ φαμέν· δὲ θεὸς ἀγιάσαι σε. καὶ πρὸς ἔτερον δὲ δόμόλογον καὶ κραταιὸν βαδιοῦμαι δικαίωμα, μεθ' δὲ οὐδὲ τοῖς μεμελετηκόσιν ἀναισχυντεῖν ἔξεσται τοῦτο ποιεῖν. δὲ τοῦ παντὸς δεσπότης, περὶ μὲν τοῦ θεοῦ πατρὸς καὶ ἔαυτοῦ ἀπολελυμένως διαταξάμενος· «βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ νιοῦ,» οὐχ ἀπλῶς ἐπήγαγεν· «καὶ τοῦ πνεύματος,» ἀλλὰ προσέθηκεν· «τοῦ ἄγιον». ὥστε μονονουχὶ ὑποβεβηκότως αὐτοῦ οὐκ ἐμνήσθη, ἀλλὰ καὶ ἀναβεβηκότως διὰ τὸ

έκεινο είναι τῇ φύσει, ὃ εἰσιν αἱ αὐτοτελεῖς ὑποστάσεις, ἃς ἐσήμανεν τὸ ἐν ὄνομα, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμπροσηγορεύθη· καὶ παραλλήλως διὰ τὸ ἐκεῖνο καθεστάναι τὸ ἄγιον πνεῦμα, ὃ ἐστιν τῇ θεότητι ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ· οἵσι συνεμνημονεύθη, ὡς τὸ δὴ λεγόμενόν ἐστι πρόδηλον καὶ τυφλῷ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν πλείονος ἔχεται θεολογίας· ἵνα δὲ ῥαδίως πιστεύηται θεότητος μόνης ἕδιον ὑπάρχειν τὸ καλεῖσθαι, καὶ εἶναι φύσει ἄγιον τε δίκαιον τε, ἔτι μὴν τὸ ἄγιάζειν καὶ δικαιοῦν τὰ οἰκεῖα κτίσματα, ὅμοια ὑμνημένα εἰσὶν περὶ μὲν τοῦ πατρὸς, ὡς ἡνίκα αὐτὸς ὁ υἱὸς παρὰ Ἰωάννη λέγῃ· «πάτερ ἄγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὄνόματί σου,» καὶ πάλιν· «ἄγιασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστιν,» καὶ αὐθίς· «πάτερ δίκαιε.» καὶ ὡς ὅταν προφητεύωσιν, Ἱεζεκιὴλ μέν· «καὶ γνώτωσαν, ὅτι ἐγὼ κύριος ὁ ἄγιάζων αὐτούς,» Δαυὶδ δὲ ἐν ίψαλμῷ· «δίκαιος κύριος, καὶ δικαιοσύνην ἡγάπησεν· εὐθύτητας ἕδον οἱ ὁφθαλμοὶ αὐτοῦ,» καὶ ἔτερος· «καὶ πάντες οἱ ἄγιασμένοι ὑπὸ τὰς χειράς σου, καὶ ὑπὸ σέ εἰσιν.» καὶ ὡς ὅταν Παῦλος ἐπιστέλλῃ πρὸς μὲν Θεσσαλονικέας· «αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἄγιάσαι ὑμᾶς ὄλοτελεῖς,» πρὸς δὲ Ῥωμαίους· «θεὸς ὁ δικαιῶν· τίς ὁ κατακρίνων;» πρὸς δὲ Ἐβραίους· «ἴνα ἦ ἡ παρθένος ἄγια σώματι καὶ πνεύματι,» ὡς ἐγχωροῦντος τοῦ, ἦ κατ' οἰκείαν τροπήν μὴ εἶναι αὐτὴν ἄγιαν, ἦ κατ' ἀρετὴν ἄγιάζεσθαι. λέγει δὲ ἐνταῦθα, τὴν μὲν ἔξιν «πνεῦμα», τὴν δὲ πρακτικὴν ἐνέργειαν «σῶμα», κατὰ Ἡσαίαν προφητεύοντα· «καὶ γνώσονται οἱ τῷ πνεύματι πλανώμενοι σύνεσιν» ὃ ἐστιν, οἱ τῇ πράξει ἦ τῇ ἔξει πλανώμενοι. περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἡνίκα εὐφημήται· «εἷς ἄγιος, εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός,» καὶ ὡς αἱ Πράξεις διαλέγονται· «ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου» καὶ καθὰ Πέτρος ἔφη· «Χριστὸς ἄπερ ἀμαρτωλῶν ἀπέθανεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων.» καὶ ἐκ τῶν τοιούτων τοίνυν λογίων δέον, εἰ τὰ δίκαια πράττειν ἔβούλοντο, ποδηγεῖσθαι ἐπὶ τὸν θεὸν ἀνυμνεῖν τὸ πνεῦμα· τοῦτο μὲν οὐ ποιοῦσιν, φάσκουσιν δέ, δτι οἱ ἄγγελοι οὐχ ἄγιασθησαν, καὶ ὅμως ἄγιοι εἰσὶν· οὐ προσέχοντες, δτι καὶ ἄγγελοι ἦ ὡς ἀνθρωποι ἄγιασθησαν ὅπερ ἀληθές· κτιστοὶ γάρ, ἦ ἐλάττονες τῶν ἄγιασθέντων ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀνθρώπων καὶ μετεχόντων αὐτοῦ, καθεστάσιν. 6.7ν δτι μεθεκτὸν οὐσιωδῶς ἐστι· θεοῦ δὲ μόνον ἕδιον τοῦτο. ἦ κτίσις ἀμέθεκτός ἐστιν οὐσιωδῶς τῇ λογικῇ ψυχῇ, ὡς ἐνοικίζεσθαι αὐτὴν· μόνου γάρ θεοῦ ἕδιον τὸ οὔτως μετέχεσθαι. τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα μεθεκτὸν οὐσιωδῶς ὑπάρχει ὡς ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός, καθὰ ἐν τῷ πρώτῳ εἴρηται λόγῳ. ἐπει κάνταῦθα, τοῦ πατρὸς ἄπαξ ἐνοικοῦντος τοῖς ἀξίοις, οῖνον ἦν ἀναγκαῖον, εἰ μὴ δι' ἐνότητα τῆς θεϊκῆς φύσεως καὶ πλήρωσιν τὴν εἰς ἡμᾶς, συνεισβάλλειν καὶ συνειστρέχειν καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα; ἀμέλει τοι οὐκ ἀν τίς ποτε ἔλοιτο φάναι πληθὺν οἰονείπως θεῶν κατοικεῖν ἐν ἡμῖν, ἀλλ' ἐνα κατά γε τὸ ἐν ἐνάδι θεότητος ὑπάρχειν τὰς τρεῖς ὑποστάσεις. 6.8ν δτι ἀγαθόν, αὐτοτίκτον τὰς ἐν τῇ κτίσει ἀγαθότητας καὶ ἀληθείας καὶ σοφίας καὶ ἀγάπας· καὶ ἐν αὐτῷ συνεπινοεῖται πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον. ἦ κτίσις ἔχει τὸ ἀγαθόν, μεταδούσης αὐτῇ τῆς ἐν μιᾷ θεότητι τριάδος, τῆς οὔσης αὐτὸ τάγαθόν. καὶ ἔστι δεύτερον τὸ κατὰ μετοχὴν ἔχειν τι πρὸς τὸ ἑαυτοῦ μέτρον ἀγαθὸν τοῦ φύσει αὐτὸ τὸ πρώτον καὶ ἀμέτρητον ἀγαθὸν ὑπάρχειν· καὶ οὐ συγκλώθεται οὐδὲ συντάττεται τῷ δημιουργῷ ἐνὶ καὶ πρωτουργῷ ἀγαθῷ· οὐ πάντα μὲν ἐφίεται, αὐτὸ δὲ οὐδενὸς, τὸ ἐν τῇ κτίσει εὑρισκόμενον ἀγαθόν, καν λέγηται ἐν εὐαγγελίῳ· «εὖ, δοῦλε ἀγαθέ,» καί· «ὁ ἀγαθὸς ἀνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προ φέρει τὸ ἀγαθόν». οὐ γάρ, ὡς εἰπεῖν, αὐτὸ τὸ ἐγκάρδιον καὶ κυρίως ὃν ἀγαθὸν λέγει, ἀλλὰ τὸ συνεζευγμένον καὶ

ἰ πρέπον τῇ κτίσει. ἐκεῖνο γάρ πληθύει τε καὶ τοῖς οἰκείοις ποιήμασιν φιλοτιμεῖται ἀγαθότητας, ὅπως ἀν ἐντεῦθεν ἔκαστα τῶν ὄντων σώζηται, καὶ ἐν ᾧ ἔλαχεν εἶναι τάξει διαμένῃ· καὶ αὐτὸ ἐστιν τὸ ἐν ἀγαθόν, αἴτιον πᾶσιν πάντων ἀγαθῶν· καὶ δι' αὐτὸ πράττεται τὸ κάτω ἀγαθόν· καὶ αὐτὸ σώζει πάντα, οἵς ἀν παρῇ, ὥσπερ τὸ κακὸν ἐκ προαιρέσεως ἡμῶν συμβαῖνον φθείρει. οὐ αἰσθόμενοι καὶ οἱ ἔξω φασίν; ὡς· οἱ κακοὶ τοῦτο μέγιστον ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς ἀγαθόν· ἄλλους

γάρ ἐπιχειροῦντες κακοῦν, αὐτοὶ πρότεροι τῆς ἔαυτῶν ἀπολαύουσι μοχθηρίας. τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα, ὡς προείρηται, ὑπάρχον αὐτὸ-ἀπροδεές-ἀγαθὸν καὶ ὅλον-ἀεὶ-πρὸς-πάντας-ὅν-ἀγαθὸν καὶ οὐ δεύτερον τοῦ ἐνὸς καὶ πρώτου ἀγαθοῦ, ἵσας τῷ πατρὶ καὶ τῷ νἱῷ καὶ περὶ τούτου μαρτυρίας ἐδέξατο, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ ἀπεδείχθη λόγῳ καὶ ὡς ὁ Ἐσδρας ὁ πρὸς τὴν θείαν παρρησιασάμενος ἀγαθότητα διὰ τὸ εἰδέναι, ὅτι κἄν πταίῃ τι, τὸ παθεῖν παρ' αὐτῆς οὐκ ἔνι, προεφήτευσεν «καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ἔδωκας συνετίσαι αὐτούς.» καὶ Ματθαῖος δὲ καὶ Λουκᾶς αὐτὴν τὴν θεϊκὴν ἀγαθότητα τὸ πνεῦμα κατ' οὐσίαν εἶναι σημαίνοντες, καὶ ἐν αὐτῷ ἐπινοεῖσθαι «πᾶσαν δόσιν ἀγαθὴν καὶ πᾶν δώρημα τέλειον», ὃ μὲν ἔγραψεν· «πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ἐξ οὐρανοῦ δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;» ὃ δέ· «πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἄγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;» τρεπτῆς γάρ, ὃ ἐστιν κτιστῆς, οὐσίας ἴδιον τὸ ὑπ' ἄλλου ἀγαθύνεσθαι ἥ ἀγιάζεσθαι ἥ σοφίζεσθαι καὶ μὴ αὐτὴν ἀτρέπτως ὑπάρχειν ταῦτα. καὶ ὁ θεὸς δὲ ἐν Ἡσαΐᾳ δεικνύς, ὡς οὕποτε τὰς πνευματικὰς αὐτοῦ εὐλογίας λήψεται τις μὴ ἀνάπλεως πρότερον τῆς σοφίας καὶ συνέσεως τοῦ ἀγίου πνεύματος εὐρεθείς, ἔφη· «ἐπιθήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τὸ σπέρμα σου καὶ τὰς εὐλογίας μου ἐπὶ τὰ τέκνα σου.» ὡς ἐπόμενα ἔγραψε Παῦλος· «διὰ τοῦτο», φησίν, «καὶ ἡμεῖς, ἀφ' ἣς ἡμέρας ἡκούσαμεν, οὐ πανόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ περιπατοῦντες ἀξίως τοῦ κυρίου.» δῆλον δέ, ὅτι λέγει· τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος. συνεπινοεῖσθαι γάρ τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ τὴν ἄνω ἀτελεύτητον βασιλείαν, ὡς μὴ ἀλλοτρίαν αὐτοῦ τυγχάνουσαν διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἀλληλουχίαν. καὶ αὐθίς διὰ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς πιστοῦται, γράφων· «οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιο σύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἀγίῳ.» οὐκ ἔλαθεν δ' οὐδὲ τοῦτο καὶ Πέτρον. ἀπολογούμενος γάρ τοῖς αἰτιωμένοις τὴν συντυχίαν, ἥ ἐποιήσατο πρὸς Κορνήλιον, ἔφη· «εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν δέδωκεν αὐτοῖς ὁ θεός, παρασχὼν τὸ ἄγιον πνεῦμα, ὡς καὶ ἡμῖν ἐν ἀρχῇ ἐγὼ τίς ἡμῖν δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν;» καὶ πάλιν· «καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς, δοὺς τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν· καὶ οὐδὲν διέκρινεν μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐ τῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν.» τουτέστιν· ἥ τοῦ ἀγίου πνεύματος ἔκχυσις, ὡς ἄν τις εἴποι, ἥ ἀκατάσχετος καὶ ἀφθονος ἐπιφοίτησις αὐτοῦ, αἰτία προφητείας καὶ ἀνακαινισμοῦ καὶ οὐρανίων ἀγαθῶν καὶ τοῦ κατανοεῖν τὸ κάλλος τῆς θεϊκῆς ἀληθείας ἐστίν. ὡς γάρ τῷ ἀποστόλῳ δοκεῖ· «ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη ἐστίν.» δύθεν καὶ πάλιν γράφει· «ἡ γάρ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐν πνεύ ματι ἀγίῳ.» μιᾶς γοῦν οὖσης ἀγαθότητος τῆς ἐν ἐνάδι τριάδος, πολλαὶ ἡμῖν ἀποτίκτονται ἀγαθότητος· ὥσπερ ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης καὶ σοφίας μιᾶς οὖσης τῆς ἄνω φημί κατὰ τό· «δυνατὸς εἰ, κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλῳ σου,» ἥτις ἐστὶν ὁ μονογενὴς θεός καὶ κατὰ τό· «μόνω σοφῷ θεῷ» πολλαὶ πληθύνονται ἡμῖν ἄνωθεν ἀλήθειαι καὶ δικαιοσύναι καὶ σοφίαι κατὰ τό· «ἀληθείας ἐκζητεῖ κύριος,» καί· «δίκαιος κύριος καὶ δικαιοσύνας ἡγάπησεν», καί· «πλήθος σοφῶν, σωτηρία κόσμου», καί· «συμπορευόμενος σοφοῖς, σοφὸς ἔσῃ.» σαφὲς οὖν, ὡς πνεῦμα τοῦ θεοῦ τῇ ὑπάρξει αὐτῇ πνεῦμα ἀγαθὸν καὶ πνεῦμα σοφίας καὶ ἀληθείας καὶ πνεῦμα τοῦ ἀοράτου καὶ ἀσυνθέτου θεοῦ καὶ πατρὸς καθέστηκεν. 6.9ν δτι φιλάνθρωπον ἥ κτίσις οὐ γέγραπται φιλάνθρωπος· ἴδιον γάρ τοῦτο κυρίως μόνης τῆς ὁμοουσίου τριάδος. φιλάνθρωπος γάρ ὁ πατὴρ· «οὐχ ἔως τέλους ἡμῖν ὀργιζόμενος, οὐδὲ εἰς τὸν αἰώνα μηνιῶν, οὐδὲ ποιῶν ἡμῖν πρὸς τὰς ἀμαρτίας, οὐδὲ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀνταποδιδούς,» κατὰ τὸν ρβ' ψαλμὸν· καὶ ὡς Σολομὼν λέγει· «φείδη δὲ πάντων, δτι πάντα σά ἐστιν, δέσποτα φιλόψυχε,» καθὰ εἱρηται· ὡς καὶ διὰ ταῦτα καλεῖσθαι ἡμῶν δεσπότην τε καὶ πατέρα, τῆς κηδεμονίας αὐτοῦ τῇ δυνάμει κεκραμένης. τῷ θεῷ γάρ οὐκ ἔστιν πρόσρησις οἰκειοτέρα τῆς πατρὸς καὶ φιλανθρώπου καὶ ἀγαθοῦ καὶ ἀγίου. φιλάνθρωπος ὁ υἱὸς, δς γε δι' ἡμᾶς, τὰ ἔργα τῶν σεπτῶν αὐτοῦ καὶ νοητῶν χειρῶν· «έαυτὸν ἐκένωσεν,

μορφὴν δούλου λαβών» καθὰ Τίτω γράφει ὁ ἀπόστολος· «ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ ἐπε εφάνη.» καὶ ὅστις ἂν ἀπονείμῃ αὐτῷ, ὅσα πρέπει μονογενεῖ θεῷ, λαβὼν πλέον ὃν ἥλπισεν, ἀπέρχεται. φιλάνθρωπον τὸ ἄγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ κατὰ τὴν Σοφίαν, οὕτω λέγουσαν· «φιλάνθρωπον γάρ πνεῦμα σοφίας, καὶ οὐκ ἀθωώσει δίκαιον.» οὐ γάρ παρεῖδεν ἀπολλυμένην τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν· ἀλλ' ἐφοίτησεν δι' ἑαυτοῦ ὁ δηγῆσαν, διδάξαν πᾶσαν ἀλήθειαν, ἀνακαινίσαν ἡμᾶς, καὶ τὰ θεϊκὰ χαρίσματα δωρησάμενον, καὶ τοσαύτην τοῦ κατ' εἰκόνα θέμενον ἀνέκαθεν φροντίδα, ὥστε εἰς γνώρισμα τῆς ὑπερφυοῦς αὐτοῦ ἀγαθότητος καὶ ταύτην ἔχειν τὴν προσηγορίαν. μεγάλα μὲν γὰρ στοιχεῖα οὐρανός, γῆ, θάλασσα· μεγάλη δὲ λογικὴ κτίσις, ἡ ἀγγέλων καὶ πάσης ὑπερκοσμίου δυνάμεως· ἀλλ' οὐκ ἀφ' ἐνὸς τούτων ἡξίωσεν, ἐκ δὲ τῆς πρὸς τὸν ἀνθρωπὸν ἀγαθότητος ἔχει ὄνομα τὸ φιλάνθρωπον ἡ τριάς. 6.10ν ὅτι φύσει ἐλεύθερον καὶ οὐ δοῦλον· καὶ ὡς θεὸς καὶ κύριος ἐλεύθεροι καὶ υἱὸς ποιεῖ. ἡ κτίσις δούλη τοῦ τεχνησαμένου αὐτὴν δεσπότου καθέστηκεν, ἐλεύθερίαν, ἥτις ἀφ' ἑαυτῆς μὴ κέκτηται, οὕτε ἑαυτῇ οὔτ' ἄλλοις παρέχειν δυναμένη. φησὶν γὰρ ἡ προφητεία· «τὰ σύμπαντα δοῦλά σα.» τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα μονονούχη δοῦλον οὐ γέγραπται, ἀλλὰ καὶ ὡς δεσπότης καὶ φύσει ἐλεύθερον, ἔνθα ἐστὶν καὶ οἵ ἐπιφοιτᾶ, ἐλεύθερίαν, ἥτις ἔχει, παρέχει. τὰ γὰρ ποιήματα μόνα τῷ τῆς δουλείας ὑπάγεται ζυγῷ· τὸ δὲ μὴ δοῦλον, οὐδὲ ποίημα· τὸ δὲ μὴ ποίημα, φύσει θεός· μάρτυς δὲ τούτων πιστὸς ὁ ἀπόστολος, γράφων Κορινθίοις μὲν ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ· «ὅ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν· οὐδὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλεύθερία,» Τιμοθέῳ δέ· «οὐ γάρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δουλείας, ἀλλὰ πνεῦμα δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ,» Ψωμαίοις δέ· «οὐ γάρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλὰ πνεῦμα υἱὸ θεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν· ἀββά, ὁ πατήρ,» Γαλάταις δέ· «ἔξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κράζον· ἀββά, ὁ πατήρ. ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλ' υἱός.» καθάπερ οὖν ἡλεύθερώθημεν παρὰ τοῦ υἱοῦ ἀκούσαντες· «οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλ' ἐλεύθερος,» καὶ· «τῇ ἐλεύθερίᾳ, ἥτις ὑιός ὑμᾶς ἡλεύθερωσεν.» οὕτω διὰ τὸ ταύτὸν τῆς οὐσίας καὶ δεσποτείας ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἡλεύθερούμεθα διὰ τοῦ μνημονευθέντος ρήματος· «οὐδὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλεύθερία.» 6.11ν ὅτι ἐπιτάσσει, οὐχ ὑπουργεῖ ἡ κτίσις, ἥτε νοερὰ καὶ αἰσθητή, ὑπουργεῖ, οὐκ ἐπιτάττει ἀφ' ἑαυτῆς· ὡς περὶ τῶν ἀγγέλων λέγει· «δυνατοὶ ἰσχύ, ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ.» τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ αὐθεντικῶς προφήταις καὶ ἀποστόλοις προστάττει, ὡς θεὸς καὶ δεσπότης, καθὰ ἐν τοῖς ὑποκειμένοις κεφαλαίοις ἀποδειχθείη. 6.12ν ὅτι ἐνδυναμοῦ ἡ κτίσις ἐνδυναμοῦται ὑπὸ τῆς παναλούντος θεοῦ καὶ πανδυνάμου θεϊκῆς ἰσχύος, οὐκ ἐνδυναμοῦ δὲ αὐτῆς τὴν γάρ αὐτῆς διαρκοῦσαν ἐδέξατο δύναμιν, καὶ μεταδιδόναι τοῖς συνδούλοις οὐ σθένει. τὸ δέ γε πνεῦμα τοῦ θεοῦ τῇ γονίμῳ καὶ θρεπτικῇ καὶ ἀνεκλείπτῳ αὐτοῦ ἰσχύ τοῦ συνδούλου, ἐπειδὴ κτίστης καὶ οὐ κτίσμα τυγχάνει. ὁ γὰρ σωτήρ ἐν ταῖς πράξεσι φησίν· «ὑμεῖς δὲ λήψεσθε δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ ἀγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς.» ὡς δίχα τῆς αὐτοῦ ἐπιφοιτήσεως οὐδεμίας ἡμῖν πρὸς τὸν θεόν δυνάμεως ἥτις ἐλπίδος ὑπαρχούσης. κατανοητέον δὲ πρὸς τούτῳ, ἐν μὲν, ὅτι τὴν παρουσίαν τοῦ ἀγίου πνεύματος κατ' ἔξουσίαν σημαίνει γεγενήσθαι· ἔτερον δέ, ὅτι οὐκ αὐτάγγελος ἥλθεν, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος προεμηνύθη. καὶ αὐθίς οὖν λέγει· «ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει, ἔως οὐ ἐνδύσησθε δύναμιν ἔξ οὐρανού.» αὕτη δὲ ἥτις τοῦ ἀγίου πνεύματος. καὶ Παῦλος γράφει Ψωμαίοις, ἡ θαυμάσαι ἥτις ἐρμηνεῦσαι ἀξίως, μάλιστα ἔξ ἐπιδρομῆς, οὐδενὶ εὐπετές· «ἔχω οὖν πεποίθησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸς τὸν θεόν. οὐ γὰρ τολμῶ τι λαλεῖν, ὃν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ λόγῳ καὶ ἔργῳ εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων ἐν δυνάμει πνεύματος ἀγίου.» 6.13ν ὅτι ἀψευδές· ὅπερ ἴδιον μόνου θεοῦ ἡ κτίσις οὐκ ἀληθεύει ἀεί, ἀλλ' ἔξ οἰκείας γνώμης ἔχει τροπῆς μέρος καὶ τὸ ψεύδεσθαί ποτε. ὡς ἐν μὲν ἀσάρκοις ὁ διάβολος, ἐν δὲ σαρκίνοις καθὰ γράφει· «πᾶς ἀνθρωπὸς ψεύστης,» καί· «ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος.» οὐ γὰρ ἐπιψεύδεσσι πατήρ θεὸς ἔσσεται ἀρωγός, ἔγραψαν καὶ οἱ ἔξω. ἐν

δὲ ἀγίοις, ως Παῦλος περὶ τῶν ἀποστόλων ἔφη· «ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ ὄρθοποδοῦσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγ γελίου, εἴπον τῷ Κηφᾷ ἐμπροσθεν πάντων» ἢ εἶπεν. ως ἀληθῶς γάρ μόνης θεϊκῆς φύσεως τὸ ἀεὶ ἀψευδέν. διὸ Ἐβραίοις ἐπέστειλεν· «ἴνα» φησίν, «διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι τὸν θεόν, ἴσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν οἱ καταφυγόντες κρατῆ σαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος.» ἡ δὲ κοινωνία τοῦ ἀγίου πνεύματος, κοινωνοῦσα τῇ φύσει τῷ πατρὶ καὶ τῷ νίῳ, κοινωνεῖ εἰς ὅλα, ἔτι μὴν καὶ εἰς τὸ ἀψευδέν. πνεῦμα γάρ ἀληθείας ἐστὶν τοῦ θεοῦ, ως προελέχθη, τῷ ἐνὶ θελήματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ νίού καὶ ἔαυτοῦ λαλοῦν, καὶ ἀφ' ἔαυτοῦ οὐ λαλοῦν, ως ὁ νίος αὐτῷ ἐμαρτύρησεν εἰπών· «ἀφ' ἔαυτοῦ οὐ λαλήσει.» 6.14ν ὅτι ἀλήθεια, διὰ τὸ μὴ διαφωνεῖν αὐτὸ πρὸς τὴν μίαν θεότητα. ἡ κτίσις οὐδὲν ἔχει προσαγορευθὲν ἀλήθεια, διὰ τὸ μίαν εἶναι θεϊκὴν ἀλήθειαν, ως μία ἐστὶν ἡ ἀγιότης καὶ ἡ ἀγαθότης, ἀφ' ἣς ἔκαστοις ἡμῖν ταῦτα

ἔφήκειν διμολογοῦμεν. τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα ἀλήθεια προσηγόρευται καθὰ ὁ πατὴρ καὶ ὁ νίος, ἐπειδὴ τῆς αὐτῆς μιᾶς ἐστιν θεότητος, οὐδὲν ἔχον πολυσχιδὲς ἢ διαφωνοῦν. μαρτυρεῖ δὲ περὶ μὲν τοῦ πατρὸς καὶ ἔαυτοῦ ὁ νίος λέγων· «πάτερ, ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστιν,» καὶ πάλιν· «ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀλήθεια,» περὶ δὲ τοῦ ἀγίου πνεύματος, ως προελέχθη. 6.15ν ὅτι οὐδεὶς οἶδεν τὰ τοῦ θεοῦ, εἰ μὴ τὸ ἄγιον πνεῦμα, καὶ ὅτι διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα ἰσότητα, τὸ ἀνάπαλιν ὁ θεός οἶδεν τὰ τοῦ ἀγίου πνεύματος. ἡ κτίσις οὐκ οἶδεν τὰ τοῦ θεοῦ· ὑπερβαίνει γάρ αὐτήν, καὶ οὐδὲν πρὸς τοιαύτην εἴδησιν ὄρμῆσαι τολμᾶ, καὶ τὸν εὐδοκίμων· ἐπειδὴ γνῶναι τὰ τοῦ θεοῦ εἰς πάμπαν ἀδύνατον τῇ μὴ οὖσῃ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ τὴν αὐτὴν γνῶσιν τῷ θεῷ κεκτημένη, ως ἐδίδαξεν ὁ σωτὴρ εἰπών ἐν Ἰωάννῃ· «ὁ δοῦλος οὐκ οἶδεν τί ποιεῖ ὁ κύριος αὐτοῦ,» καὶ ως ἔγραψεν Πέτρος· «ἔστιν ἂν νῦν ἀναγγέλλει ὑμῖν διὰ τῶν εὐαγγελισμάνων ὑμᾶς πνεύματι ἀγίῳ ἀποσταλέντι ἀπὸ οὐρανοῦ, εἰς ἂν ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι.» τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα ὅτι ἐπίσταται ως δόμοούσιος θεός, ὁ ἀπόστολος Κορινθίοις ἐπέστειλεν, ως προείρηται. καὶ πάλιν τὴν μεγαλειότητα τοῦ πνεύματος καὶ τὴν πρὸς τὸν πατέρα ἰσότητα παριστῶν, ἵσδροπον ἐκείνῳ γράφει· «ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδεν, τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος.» καθὰ γάρ μέγα τι λέγων περὶ τοῦ πατρὸς, εἴπεν εἰδέναι αὐτὸν τοῦ πνεύματος τὸ φρόνημα, οὕτω τὴν πρὸς αὐτὸν κοινωνίαν τῆς φύσεως καὶ θελήσεως καὶ τὴν ισότητα τῆς ἀξίας καὶ δυνάμεως τοῦ ἀγίου πνεύματος παριστῶν, ἔγραψεν μόνον αὐτὸ εἰδέναι τὰ τοῦ πατρὸς καὶ τὰ βάθη αὐτοῦ ἐρευνῶν καὶ τὰς ἀγνώστους ἐκείνους νοήσεις, ἃς χρὴ καὶ ἡνίκα δεῖ τοῖς ἀξίοις ἐκφαίνειν. τὸν δὲ Πέτρον, ως προείρηται, γράψαι· ἀπεστάλη ἀπ' οὐρανοῦ τὸ πνεῦμα· νοείσθω, ὥτε τρόπῳ νοεῖται τότε ἀπεστάλη ὁ νίος. ως λόγος γάρ ἐκεῖνος, καὶ τούτο ως ρήμα καὶ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ἀπεστάλη. καὶ διὰ τὸ εἰδέναι, ὅτι τὰ παρὰ τοῦ Χριστοῦ ἢ τοῦ ἀγίου πνεύματος λεγόμενα λέγεται καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς

διὰ τὸ ἐν θέλημα, τὰ τοιαῦτα κεῖται ρήματα. οὔτε γάρ ἀγνοεῖ ἢ πέμπεται ως δοῦλον, οὔτε ἀφ' ἔαυτοῦ λαλεῖ ἢ ποιεῖ ἢ ἔρχεται ως ἀντίθεον. 6.16ν ὅτι οὐδεὶς ὄρα τὸν θεὸν καὶ πατέρα, εἰ μὴ μόνος ὁ νίος καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα, καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας· οὐ γέγραπται οὖν, φησίν, ὅτι οἱ ἄγγελοι βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς; ἡ κτίσις οὐχ ὄρα τὸν θεὸν καὶ πατέρα οὕτως, ως ἔστιν· ἔτερᾳ γάρ φύσει τοῦτο ἀχώρητον καὶ ἀβάστακτον ὑπάρχει· καὶ πρὸς αὐτήν ἔστιν τότε· «οὐδεὶς ὄψεται μου τὸ πρόσωπον καὶ ζήσεται.» αἱ δὲ γραφαὶ λέγουσιν, ποτὲ μὲν τὸν νίον μόνον, ποτὲ δὲ τὸ ἄγιον πνεῦμα μόνον ὄραν ἢ εἰδέναι τὸν θεὸν πατέρα, ἐπειδὴ ἐν μονάδι θεότητος ἡ τριάς, ως ἡνίκα δι σωτὴρ παρὰ Ἰωάννη λέγει· «οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις ἔόρακεν, εἰ μὴ δὲ ὃν ἐκ τοῦ θεοῦ οὔτος ἔόρακεν τὸν πατέρα.» ἔστιν δὲ ἐκ τοῦ θεοῦ κατὰ φύσιν ὁ νίος γεννητικῶς, καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα ἐκπορευτικῶς· καὶ πάλιν· «οὐδὲ γάρ τὸν πατέρα τις ἔπιγινώσκει, εἰ μὴ δύνιός, καὶ ὡς ἐὰν ὁ νίος ἀποκαλύψῃ,» καὶ ως δταν ιδικῶς περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος, ως προελέχθη, Παῦλος Κορινθίοις γράφει, καὶ ως Ἡσαΐας προφητεύει· «πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας.» οὐ γέγραπται οὖν, φησίν, Ματθαίω

ἀπὸ τοῦ σωτῆρος· «όρατε, μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς;» ναί· ἀλλὰ βλέπουσιν, οὐχ ὅσος καὶ οἵος ἔστιν ὁ θεός, ἀλλὰ καθ' ὅσον αὐτοὶ χωροῦσιν. ὁ δὲ μονογενῆς καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα διὰ τὸ ταύτὸν τῆς θεότητος ὁρῶσιν οὕτως, ὡς ἔστιν ὁ ἀμεγέθης καὶ ἀνείδεος θεός. 6.17ν ὅτι τὸ ἄγιον πνεῦμα τὴν κτίσιν υἱοθεσίας ἀξιοῦ· αὐτὸ δὲ ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ θεοῦ ἐκπορεύεται. ἡ κτίσις ἡ λογική, ὅταν ἀξία γένηται ἀνακαινισμοῦ καὶ υἱοθεσίας, ὑπὸ τῆς πανδυνάμου χάριτος τοῦ ἀγίου πνεύματος τούτων ἀξιοῦται, ἐπειδὴ οὐ κτίσμα, ἀλλὰ θεὸς ὑπάρχει, οἵος ὁ κτίσας τὸ πρώτον. 6.18ν ὅτι οὐχ ὑμνεῖ ὡς ἡ ἄλλη κτίσις· ἐπειδὴ αὐτὸ τῶν ὑμνημένων ἔστι. ἡ κτίσις πᾶσα, ὁρατὴ καὶ ἀόρατος, ὀνομαστὶ προστάττεται ὑπὸ τῶν τριῶν παιδῶν Ἀνανίᾳ, Ἀζαρίᾳ καὶ Μισαήλ ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ καμίνῳ ἀποτεθέντων ὑμνεῖν καὶ ὑπερυψοῦν τὸν θεὸν εἰς τοὺς αἰῶνας· ἔτι δὲ καὶ τὰ Χερουβίμ καὶ ὁ θεϊκὸς θρόνος, ὃ ἐνταῦθα νοεῖται τὰ Σεραφίμ, δοξάζει ἄτε ὄντα καὶ αὐτὰ μέρος τῆς κτίσεως. ἔφασαν γὰρ οἱ αὐτοὶ· «εὐλογήμενος εἶ, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ,» καὶ πάλιν ἀντὶ τοῦ μνημονεῦσαι τῶν Σεραφίμ· «καὶ εὐλογημένος εἶ ἐπὶ θρόνου τῆς βασιλείας σου, καὶ ὑπερύμνητος καὶ ὑπερυψούμενος εἰς τοὺς αἰῶνας.» δομοίως καὶ ὑπὸ τοῦ Δαυίδ, ἐνεργουμένου ὑπὸ τοῦ ἀγίου πνεύματος, ἐν ρβ' καὶ ἐν ρμῇ ψαλμῷ παρακελεύεται ἡ κτίσις αἰνεῖν τὸ κύριον. τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα, ὡς καὶ ὁ υἱός, οὐ συνεμνημονεύθη, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ οὐ δημιούργημα, ἀλλὰ δημιουργός· οὐδὲ τῶν ὑμνούντων, ἀλλὰ τῶν ὑμνουμένων καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Σεραφίμ ἔστιν τῶν σὺν πολλῷ φόβῳ περιεστώτων τὸ θεϊκὸν βῆμα καὶ συγκαλυπτόντων ταῖς πτέρυξιν ἔαυτὰ καὶ ἀμοιβαδὸν ἀνταναφωνούντων ἀσιγήτοις στόμασιν καὶ ἀκαταπαύστῳ φωνῇ τρίτον «ἄγιος» διὰ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις, ἅπαξ «κύριος» διὰ τὴν μίαν κυριότητα· ἅπερ, ὅτι μάλιστα δείκνυσιν τὴν θεότητα τοῦ πανυμνήτου πνεύματος. Μακεδονιανοὶ δέ, φυλαττόμενοι καὶ οἷον δεδοικότες, μὴ περὶ αὐτοῦ ἥ προσήκοντά ποτε λέγοντες ὁφθῶσιν ἥ ἀπρόσηκα προέμενοι λάθωσιν, ἐπιβαίνουσιν ἄνευ δίκης ἔαυτοῖς ἐπιτρέποντες καὶ τῷ κεφαλαίῳ τῷδε, ὅπλα παντοδαπὰ κινοῦντες τοὺς ἀκολάστους λόγους καὶ φάσκοντες συναρπακτικῶς γέγραπται, φησίν· «αἰνεῖτε τὸν κύριον, ὅτι ἀγαθὸν ψαλμός· τῷ θεῷ ἡδυνθείη αἴνεσις,» καί· «ἀγαθὸν τὸ ἔξομολογεῖσθαι τῷ κυρίῳ καὶ ψαλλεῖν τῷ ὀνόματί σου, ὕψιστε.» οὐδαμοῦ δὲ δῆθεν εὑρίσκομεν· αἰνεῖτε τὸ ἄγιον πνεῦμα. ἀπαντητέον δὲ αὐτοῖς οὕτως· εἰ περὶ τοῦ πατρὸς δέχεσθε, ἀς προεκομίσατε φωνάς, ἐκβάλλετε τὸν υἱόν· εἰ δὲ περὶ τοῦ υἱοῦ, τὸ ἐναντίον, ὅπότε καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα κύριός ἔστιν τε καὶ γέγραπται, καὶ ἀδηλον περὶ ποίας ὑποστάσεως γέγραπται νῦν τὸ «κύριος». σκοπεῖτε οὖν, εἰ μὴ τούναντίον ἔαυτοῖς ἐχρήσασθε. τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα ὅτι οὐχ ὑμνεῖ, ἐπειδὴ μὴ κτίσμα ἔστιν, συνυμνεῖται δὲ τῷ θεῷ πνεῦμα ὑπάρχειν ῥάον καταμαθεῖν ἀπό τε τοῦ συντάττεσθαι αὐτῷ καὶ ἀπὸ τοῦ τοὺς τρεῖς παίδας καὶ τὸν ιεροψάλτην πᾶσαν τὴν κτίσιν κατ' ὄνομα ὑμνεῖν παρακελεύεσθαι, οὐ μὴν τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα, ὡς ἔχουσιν συνηθείας οἱ ἄγιοι ἔξονομάσαι. εἰ γάρ, ὡς φασὶν αἱρετικοί, μέσης θεοῦ καὶ ἀγγέλων φύσεώς ἔστιν καὶ τιμιώτερον καὶ ἀνωτέρω πάντων, ἔδει, ἐπειδὴ μάλιστα ἐν ἔστιν, ἥ καθ' ἔαυτὸ παρακελεύσασθαι αὐτὸ ἀνυμνεῖν, ἥ καν πρῶτον αὐτὸ ὄνομάσαι καὶ αὐτῷ τὰ ἄλλα γενικῶς συναναλαβεῖν· οὐ μήν, ὡς αὐθαδῶς εἰκάζουσιν, τὸ ἀνάπαλιν. 6.19ν ὅτι μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ συνονομάζεται. καὶ περὶ αἱρετικῆς ἀντιθέσεως. ἡ κτίσις οὐ συναριθμεῖται τῷ θεῷ. τί γὰρ καὶ κοινὸν τῇ οὐσῃ ἐν μειώσει πρὸς τὸν πάντων ὑπέρτατον καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ὄντα ὑπερβολήν, ἥ τῇ γενομένῃ πρὸς τὸν ποιήσαντα; τὸ δὲ πάντιμον πνεῦμα ὡς θεὸς ἥ μετὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ συνονομάζεται, ὡς ὅταν ὁ δεσπότης τὸν περὶ τὸ βάπτισμα δίδωσιν ὅρον, καὶ ὡς ὅταν ὁ ἀπόστολος Κορινθίοις τὸ δεύτερον γράφῃ· «ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἀγίου πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν» ἥ μετὰ μιᾶς αὐτῶν ὑποστάσεως· ἥ καὶ καταμονάς, καθὰ ἐν τῷ πρώτῳ εἴρηται βιβλίῳ, μνημονεύεται. ἀπὸ δὲ τῆς προαιρέσεως τοῦ ἔξοβλήτου καὶ ἀπερριμμένου Οὐαλεντίνου τοῦ μανιχαῖσαντος καὶ πρὸς τοῖς

ἄλλοις ἀτόποις μυθοπλάσμασιν μανιωδῶς εἰπόντος ἡλικιώτην τὸ θεϊκὸν πνεῦμα τοῖς ἀγγέλοις ὄρμῷμενοι οἱ Μακεδονιανοὶ φασίν· Παῦλος Τιμοθέῳ ἔγραψεν· «διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἐκ λεκτῶν ἀγγέλων» τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα, ὡς συντάξας δῆθεν τοῖς ἀγγέλοις, ἀπεσιώπησεν. ἀπὸ δὲ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας αὐτῶν τῆς ἰδίας ἡ ἔννοιά ἐστιν αὕτη. κανόν γάρ ποτε ἰδικῶς μὴ γένηται μνήμη τοῦ ἀγίου πνεύματος, συναναλαμβάνεται τῷ θεῷ πατρί, ἃτε πνεῦμα αὐτοῦ κατὰ φύσιν ὅν, διὰ τοι τοῦτο ἐστιν, ὅτε ἡ αὐτὸς ὁ θεὸς πατὴρ τῷ ρήματι οὐκ ἐμνημονεύθη, ἀλλὰ τῇ πιστῇ διανοίᾳ, ὁ δὲ υἱὸς καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα ἐμνημονεύθη, ἡ τὸ ἔμπαλιν. ὅπου γε μὴ ὀφείλων μνημονεύεσθαι Οὐαλεντῖνος τὸ μὲν ἀγιαστικὸν πνεῦμα «παράκλητον» ὡνόμασεν, ὡς καὶ ὁ δεσπότης Χριστὸς «παράκλητος» ἐκ τοῦ παρακαλεῖσθαι ἐκλήθη· τοὺς δὲ ἀγιαζομένους λειτουργοὺς προσηγόρευσεν «ἀγγέλους». πρὸς τούτοις· οὐδαμοῦ γραφῆς εἰς δημιουργίαν ἡ μυσταγωγίαν ἡ δοξολογίαν ἀγγέλους συμμημονευομένους εύρισκομεν τῷ θεῷ. τοῦ δὲ ἀγίου πνεύματος κοινωνίαν πρὸς τὴν θεότητα ὁ Παῦλος Κορινθίοις ἐν τῇ δευτέρᾳ γέγραφεν ἐπιστολῇ· «ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἀγίου πνεύματος,» καὶ ἐν ἄλλοις· «εἴ τις κοινωνία πνεύματος.» ὁ γοῦν ἴεροψάλτης τὴν πρὸς τὰ λειτουργικὰ πνεύματα ἔξαλλαγήν τοῦ ἀγενήτου λόγου καὶ τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος καὶ τὸ μὴ εἶναι τῆς ἐκείνων συστοιχίας, ἀλλ' ὑπὸ τῶν αὐτοτελῶν ὑποστάσεων τούτων καὶ δι' αὐτῶν καὶ δι' αὐτὰς ὡς καὶ διὰ τὸν θεὸν πατέρα καὶ ἐν αὐταῖς ἐκτίσθαι τοὺς ἀγγέλους καὶ τὰ πάντα τελειοῦσθαι καὶ διακρατεῖσθαι βοᾷ ρήμασι τοιοῖσδε· «τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν.» νοητέον γάρ «λόγον» τὸν δι' οὐ τὰ πάντα, «πνεῦμα στόματος κυρίου» τὸ ἄγιον πνεῦμα, «δυνάμεις οὐρανῶν» αὐτάς τε τὰς συστάσεις αὐτῶν, καὶ μέντοι ἀγγέλους καὶ ἀρχὰς καὶ ἔξουσίας καὶ δυνάμεις. καὶ πάλιν· «ὅ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον.» διαπληκτίζεται δὲ πρὸς αὐτοὺς καὶ ὁ ἀπόστολος, κράζων· «ἐν πνεῦμα ἐποτίσθημεν.» ὡς γάρ τὸ ἀπαύγασμα χωρισθῆναι ἀμήχανον τοῦ φωτός, καὶ τὴν σοφίαν τοῦ σοφοῦ, τουτέστιν τὸν υἱὸν ἀπὸ τοῦ πατρὸς· οὕτως καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα ἀπ' ἐκείνου, οὐ ἐστιν πνεῦμα, ὡς ἡμῖν ὁ ἀναπνέομεν. ἔλαθον τοίνυν ἔαυτοὺς ὡς δι' ὅν ἀκαίρως ἡμῖν οὐ συντίθενται καὶ εἰς τὸν ἀκατάσειστον οἶκον ἐπάνεισιν τὸν ἐν ἀρχαῖς. δῆθεν ἀπεπήδησαν, πράγματα πλέκουσι τῷ ἀποστόλῳ, αὐτῶν ἔνεκα διαμαρτυραμένῳ ἐν τοῖς ἐγκειμένοις αὐτοῦ ρήμασιν ἐνώπιον τῆς ἀκτίστου φύσεως καὶ τῆς κτιστῆς, παραπλησίως πως τοῦ εἰπόντος· «ἡμαρτον τῷ θεῷ καὶ ἀνθρώποις,» καί· «διαμαρτύρομαι σήμερον τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν,» καί· «ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ.» 6.20ν ὅτι κοινωνεῖ, ὡς τῇ οὐσίᾳ, οὕτως καὶ τοῖς ὄνταςιν, τῷ θεῷ πνεύματι καὶ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ υἱῷ ἡ κτίσις ἀκοινώτητα ἔχει τὰ ὄντα πρὸς τὰ ἐπὶ τοῦ θεοῦ λεγόμενα ὄντα, ὡς καὶ τὴν φύσιν. τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα κοινωνεῖ τοῖς ὄνταςι τοῦ θεοῦ διὰ τὸ καὶ τῇ φύσει κοινωνεῖν, πλὴν ὅτι ὁ πατὴρ μόνος καλεῖται «πατέρ», διὰ τὸ μόνον ὑποστάσει γεννησαι, καὶ διὰ τοῦ «υἱὸς» καὶ οὐ πατὴρ ἀκτίστου φύσεως, διὰ τὸ ἀληθῶς γεννηθῆναι μέν, μὴ γεννησαι δέ. ὡς ἡνίκα ἡ γραφὴ ὄνομάζει καὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα «κύριον», ὡς πάντων δεσπόζον καὶ κοινωνοῦν τῆς μιᾶς βασιλείας τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ· «ἄγιον», ὡς αὐτὸ φύσει ἄγιον καὶ ὡς τὴν κτίσιν ἀγιάζον· «ἄφθαρτον», «ἀγαθόν», «ἀγάπην», «σοφίαν», «σύνεσιν», ὡς καὶ τὸν θεὸν προσηγόρευσεν· «δύναμιν» ἀφ' ὅν ἐνδυναμοῖ· «δίκαιον», ἀφ' ὅν δικαιοῖ, αὐτοαναμάρτητον ὑπάρχον· «παράκλητον», ὡς καὶ τὸν υἱὸν· «πῦρ», ἀφ' ὅν ὥφθη τοῖς ἀποστόλοις πυρίναις γλώσσαις, καθὰ περὶ μὲν τοῦ πατρὸς λέγει Μωυσῆς· «ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον», περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ Ἰωάννης· «αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρί,» καὶ ὅσα τοιαῦτα. 6.21ν ὅτι ἐν ἐστιν καὶ οὐ πολλά, ὡς τὰ κτίσματα. ἡ κτίσις οὐδὲν ἔχει ἐν μιᾷ ὑποστάσει ἦτοι ἐν ἐνὶ προσώπῳ ὑπάρχον. καὶ γὰρ ἀγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι πολλοί, τὰ σεραφὶ μόιοις, τὰ χερουβὶμ οὐχ ἐν τί ἐστιν, ἀρχαὶ καὶ ἔξουσίαι εἰρηνται, δυνάμεις

καὶ κυριότητες καὶ θρόνοι· πληθυντικῶς οὐρανοί, ἄνθρωποι καὶ τὰ λοιπὰ ποιήματα. κοινωνεῖ γάρ καὶ ἥλιος καὶ σελήνη τῷ πλήθει τῶν ἀστρων τῇ τε φύσει καὶ τῷ πυροειδεῖ, ὡς ἔξεργαστικώτερον ὁ πρῶτος τοῦτο περιέσχεν λόγος. τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα, ὡς μὴ ἐναρίθμιον τῇ κτίσει, ἐν καὶ τὸ αὐτὸς εἶναι τὰ λόγια ἡμῖν προσανεφώνησεν. 6.22ν ὅτι διὰ τὸ δύμοούσιον καὶ ἄναρχον γέγραπται εἶναι ὕδωρ ζωῆς ἐκ τῆς πατρικῆς πηγῆς ἐκπορευθέν. ἡ κτίσις οὐ γέγραπται εἶναι ὕδωρ ζωῆς· οὐ γάρ ἀφ' ἑαυτῆς ἔσχεν ἀειζωίαν, ὡς ὁ ἀνάρχως ζῶν θεός. τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα τοῦτο εἶναι εὐφημούσιν οἱ ἐν τοῖς ὑπογεγραμμένοις μνημονεύθησόμενοι Ἱεροκήρυκες, ὡς ἐκ τῆς ἀθανάτου καὶ φυσιζῶου πατρικῆς πηγῆς συμφυῶς ἐκπορευόμενον, οὐχὶ κτιζόμενον. καθάπερ γάρ ἐν τῷ πρώτῳ εἴπομεν λόγῳ, ὅτι τὸ φῶς οὐ γενεσιουργεῖ τὴν ἑαυτοῦ αὐγήν, ἀλλὰ γεννᾷ, οὕτως ἐνταῦθα, ὅτι ἡ πηγὴ οὐ γενεσιουργεῖ τὸ ἐξ αὐτῆς ὕδωρ, ἀλλ' ἐκπορευόμενον ἔχει καὶ δύμοούσιον οὐδεὶς γάρ τοῦ ἑαυτοῦ ἦ νιόν ἦ πνεῦματος γενεσιουργός ἐστιν· ἐπεὶ οὐκέτι πατήρ, οὕτε πνεῦμα ἔχων. Ἱερεμίας ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ· «ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἔφριξεν ἐπὶ τούτῳ ἡ γῆ· ὅτι δύο καὶ πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαός μου. ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδα τος ζῶντος, καὶ ὤρυξαν ἑαυτοῖς λάκκους συντετριμένους, οἵ οὐ δυνήσονται ὕδωρ συνέχειν.» τὸ μυστήριον ὁ προφήτης μυστηρικῶς ἐκτίθεται. εἰπεν γάρ «πηγὴν» τὸν θεόν, «ὕδωρ» δὲ «ζῶν» τὸ ἄγιον πνεῦμα, τὸ ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ πάσας ἡμῶν ἐκκαθαῖρον τὰς ἀμαρτίας, τὸ διασπασθῆναι τῇ φύσει τῆς νοητῆς πηγῆς μὴ δυνάμενον, ὡς καὶ τὸ ἐκ πηγῶν ρεῖθρον. Ἡσαΐας δύμοίως· «ἔγω δώσω ὕδωρ ἐν δίψῃ τοῖς πορευομένοις ἐν ἀνύδρῳ· ἐπιθήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τὸ σπέρμα σου καὶ τὰς εὐλογίας μου ἐπὶ τὰ τέκνα σου· καὶ ἀνατελούσιν ἀνὰ μέσον ὕδατος ὡς χόρτος, καὶ ὡς ἵτεα ἐπὶ παραρρέον ὕδωρ.» καὶ τοῦτο διὰ κρυφίων ἔχει νοητὴν διαίρεσιν. τοῖς γάρ ἐν ἀγνοίᾳ, φησίν, τυγχάνουσιν τοῦ βαπτίσματος καὶ διὰ τοῦτο «πορευομένοις ἐν ἀνύδρῳ» «ἐπιθήσω τὸ πνεῦμά μου» τὸ ποιῆσαι δυνάμενον τὴν κολυμβήθραν ἀναθῆλαι αὐτοὺς ὡς τὰ φίλυδρα τῶν φυτῶν, καὶ· «ώς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὕδατων· ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρυήσεται.» καὶ ὁ Ἱεροψάλτης τὸ ἀληθὲς τῷ πράγματι ἀφανές πως τῷ λόγῳ διὰ τὸ ἀναγκαῖον ποιῶν ἀναμέλπει ἐν μὲν λεέ ψαλμῷ· «ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς,» ἐν δὲ ρμζ· «ἐξαποστελεῖ τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ τῇξει αὐτά· πνεύσει τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ῥύσεται ὕδατα εὐφραίνοντα τὴν πόλιν τοῦ θεοῦ τὴν μεγάλην·» αὕτη δέ ἐστιν ἡ πᾶσα οἰκουμένη. ἵνα οὕτως γάρ εἴπω, ὅπερ ἀνθρώποις ἐστὶν ἐκάστη πόλις, τοῦτο παντοκράτορι ἡ οἰκουμένη. Βαρούχ ἀποκλαιόμενος τὸν λαὸν ὅντα ἐν γῇ Χαλδαίων τῶν πνεῦμα ἄγιον μὴ ἔχοντων βοᾷ. «τί σοί ἐστιν, Ἰσραήλ, ὅτι ἐν γῇ τῶν ἔχθρῶν εἰς; ἐπαλαιώθης ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, συνεμιάνθης τοῖς νεκροῖς, προσελογίσθης μετὰ τῶν εἰς Ἀίδου. ἐγκατέλιπες πηγὴν τῆς σοφίας· τῇ ὁδῷ τοῦ θεοῦ εἰς ἐπορεύθης, κατώκεις ἀν ἐν εἰρήνῃ τὸν αἰώνα χρόνον» «πηγὴν» τὸν θεόν, «σοφίαν» τὸ ἄγιον πνεῦμα λέγων. Ἱωάννης ἀπὸ τοῦ νιόν πρὸς τὴν Σαμαρίτιδα. «εἰ ἥδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι· δός μοι πιεῖν, σὺ ἀν ἥτησας αὐτόν, καὶ ἔδωκεν ἀν σοι ὕδωρ ζῶν·» τῆς κολυμβήθρας τοῦ ἀγίου πνεύματος τὰ ἀθάνατα νάματα λέγων. ὅτι γάρ πάντα ταῦτα περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ εἴρηται, ὃ μνημονεύθεις εὐαγγελιστὴς ἡρμήνευσεν ἐπὶ λέξεως· τοῦ γάρ σωτήρος εἰπόντος· «εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς μὲ καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ καθὼς ἐπίπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος,» εὐθὺς ἐπίγαγεν· «τοῦτο δὲ ἐπίπεν περὶ τοῦ πνεύματος, οὐ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύσαντες εἰς αὐτόν.» 6.23ν ὅτι τῷ ἀγίῳ πνεύματι ἐχρίσθη ὁ σωτήρ· οὐκ ἀν δὲ εἰ κτίσμα ἦν, τῷ ἰδίῳ ἐχρίσατο ποιήματι ὁ ἄκτιστος; καὶ ὅτι καὶ ἡμεῖς χρῖσμα ἔχομεν αὐτοῦ. ἡ κτίσις ἐλαίω κτιστῷ ἀγιαζομένῳ βαπτίσματι χρίεται. ὁ σωτήρ, ὡς θεὸς, τῷ συνακτίστῳ αὐτοῦ ἐχρίσατο παναγίῳ πνεύματι παρὰ τοὺς μετόχους ἡμᾶς. εἰ γάρ κτίσμα ἦν, οὐκ ἀν τῷ ἰδίῳ ἐχρίσατο ποιήματι ὁ ἄκτιστος; μάρτυρες δὲ οἱ ὑπογεγραμμένοι· Ἡσαΐας ἀπὸ τοῦ σωτήρος λέγων· «πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὐ εἴνεκεν ἐχρισέ με·» Δανὶδ δέ· «διὰ τοῦτο ἐχρισέν σε ὁ θεός, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου.» διὰ τοῦτο ποιῶν;

έπειδὴ θεὸς ἀχειροποίητος ὡν ὑπὸ θεοῦ ἀκτίστου ἀνάρχου ἔχρισθη. εἶπεν δὲ τὸ «ὁ θεός σου» διὰ τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν αὐτοῦ. Πέτρος ἐν ταῖς πράξεσιν· «ύμεῖς ἐπίστασθε τὸ γενόμενον ρῆμα καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας μετὰ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐκή ρυζεν 'Ιωάννης· Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέθ, ὃς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἀγίῳ καὶ δυνάμει» αἱ Πράξεις· «συνήχθησαν ἐπ' ἀληθείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἐπὶ τὸν ἄγιον παῖδα σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας.» καὶ τὰ «Αισματα δὲ περὶ τούτου ὑφηγεῖται οὐτωσί· «μύρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σοι· διὰ τοῦτο νεανίδες ἡγάπησάν σε.» «μύρου» ὄνομα εἶναι τῷ Χριστῷ λέγει τὸ τοῦ παρακλήτου· ἐπειδὴ ἄμφω αἱ ὑποστάσεις τοῦ τε ὄνοματος κοινωνοῦσιν καὶ ἐν ἑαυταῖς τὴν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς εὐώδιάζουσιν φύσιν. «νεανίδας» δὲ τὰς ἐκκλησίας λέγει, ἐν αἷς δοξάζεται, περὶ ὧν καὶ Δαυὶδ ἐν ξζ̄ εἶπεν ψαλμῷ· «προέφθασαν ἄρχοντες, ἔχόμενοι ψαλλόντων, ἐν μέσῳ νεανίδων τυμπα νιστριῶν» οὕτω φράσας διὰ τὸ ἐκβόητον τῆς πίστεως καὶ διὰ τὸ ἥχεῖν αὐτὰς εἰς πᾶσαν τὴν γῆν τοῖς ἀναγνώσμασιν καὶ ταῖς ψαλμῳδίαις. πρὸς ἐκάστην δὲ αὐτῶν ἐν τοῖς Ἀισμασὶ καὶ αὐτὸς ὁ ὥραῖος τῷ κάλλει νυμφίος σωφρόνως προσλαλεῖ· «ἰδοὺ εἰ καλὴ ἡ πλησίον μου, ἰδοὺ εἰ καλή.» καὶ πάλιν ἐπιθαλάμιον ὕσπερ ἄδει· «δεῦρο ἀπὸ λιβάνου, νύμφῃ· δεῦρο ἀπὸ λιβάνου· ἐλεύσῃ καὶ διελεύσῃ ἀπὸ ἀρχῆς πίστεως.» ὅτι δὲ καὶ ἡμεῖς χρῖσμα δεχόμεθα ἐν τῷ ἀνακαινισμῷ, Ἰωάννης γράφει ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «καὶ ὑμεῖς χρῖσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἀγίου καὶ οἴδατε πάντα.» ὕσπερ, φησίν, ἐν τῇ οἰκονομίᾳ ὁ σωτήρ, καὶ «ύμεῖς χρῖσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἀγίου» πνεύματος. καὶ τοῦτο δὲ τὸ σωτήριον δῶρον κοινῇ ὑπὸ τῆς μακαρίας τριάδος ἡμῖν παρεσχῆσθαι, διδάσκουσιν οὕτως· Ἡσαΐας· «καὶ ποιήσει κύριος Σαβαὼθ πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν ἐπὶ τὸ δρός τοῦτο, πίονται οἵνον, χρίσονται μύρον ἐν τῷ ὅρει τούτῳ. παράδος ταῦτα πάν τα τοῖς ἔθνεσιν.» «ὅρος» γὰρ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς πίστεως, «οἵνον» τὸ δεσποτικὸν σωτήριον αἷμα, «μύρον», ὃ ἀγιασθέντες ἀλειφόμεθα ὑπὸ τοῦ ιερέως προανεφώνησεν. Ἰωάννης ἐν τῇ αὐτῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ περὶ τοῦ Χριστοῦ· «καὶ ὑμεῖς τὸ χρῖσμα, ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, μένει ἐν ὑμῖν· καὶ οὐ χρείαν ἔχετε, ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς, ἀλλ' ὡς τὸ αὐτοῦ χρῖσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων,» Παῦλος δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Κορινθίους· «ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστόν, καὶ χρίσας ἡμᾶς θεός, καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἀρραβώνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.»

7.ν Περὶ τῶν θεϊκῶν ἐνεργειῶν καὶ παροχῶν τοῦ ἀγίου πνεύματος Ἀγαν τοίνυν φιλοτίμως τὴν θεῖαν καὶ ἀκροτάτην τοῦ ἀγίου πνεύματος φύσιν τὴν οὖσαν ὑπὲρ ζωὴν καὶ ὑπὲρ νοῦν· τὰ λόγια ἐπιδείξαντα ἐφάμιλλον αὐτῆς καὶ τὴν κηδεμονικωτάτην ἔνθεον ἐνέργειαν ἐκφαίνει οὐτωσί·

7.1ν ὅτι ζωοποιεῖ ὅτι ζωοποιεῖ, ὡς πνεῦμα ὑπάρχον τοῦ ζωογονοῦντος τὰ πάντα θεοῦ, κατὰ Παῦλον τὴν σάλπιγγα τῆς πίστεως, γράφοντα Ρωμαίοις μέν· «ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἡλευθέρωσέν με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου·» καὶ πάλιν· «ὁ ἐγείρας Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ ὑμῶν σώματα, διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος ἐν ὑμῖν·» Κορινθίοις δέ· «οὐχ ὅτι ίκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι, ὡς ἔξ ἑαυτῶν· ἀλλ' ἡ ίκανότης ἡμῶν ἐκ θεοῦ, δς καὶ ίκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους

καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος. τὸ γὰρ γράμμα ἀπὸ κτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ.» γράμμα δὲ εἰπεν τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, τὸν διαγορεύοντα· «ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὁφθαλμοῦ καὶ ὁδόντα ἀντὶ ὁδόντος» καὶ ἀμυνόμενον τὸν ἀσυνέτως βιοτεύοντα· ζωοποιὸν δὲ τὸ ἄγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ, τὸ μηκέτι ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν ἡμᾶς ποιῆσαν καὶ παρεγγυῆσαν μὴ ἀποδούναι· «κακὸν ἀντὶ κακοῦ», μᾶλλον δὲ ἀγαθὸν ἀντὶ κακοῦ παρασχεῖν. «ἔάν», γὰρ φησίν, «πεινᾷ ὁ ἔχθρος σου, χόρτασον αὐτόν» καὶ πάλιν τοῖς αὐτοῖς· «ἐγένετο ὁ πρῶτος Ἀδάμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδάμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν». Γαλάταις δέ· «ὁ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον» καὶ κατὰ Ἰωάννην λέγοντα ἀπὸ τοῦ σωτῆρος· «τὸ πνεῦμα ἔστιν τὸ ζωοποιοῦν». αὐτὸ δὴ τοῦτο δηλῶν Ἱεζεκιήλ, καὶ ὅτι σὺν τῷ θεῷ, ὡς πνεῦμα αὐτοῦ, τὴν ἀνάστασιν ποιήσει, προφητεύει· «τάδε λέγει κύριος τοῖς ὀστέοις τοῖς ξηροῖς τούτοις· ἵδού ἐγὼ εἰσάγω εἰς ὑμᾶς πνεῦμα ζωῆς, καὶ δώσω ἐφ' ὑμᾶς νεῦρα, καὶ ἀνάξω ἐφ' ὑμᾶς σάρκας, καὶ ἐκτενῶ ἐφ' ὑμᾶς δέρμα, καὶ δώσω ἐφ' ὑμᾶς τὸ πνεῦμα μου, καὶ ζήσεσθε καὶ γνώσεσθε, ὅτι ἐγὼ κύριος.» ἡ οὖν οὐσιωδῶς ζωὴ καὶ ἡ ζωοποιὸς δύναμις οὕτ' ἀρχὴν οὔτε πέρας οὕτ' ἀλλοίωσιν ἔχει· τὸ δὲ τούτοις μὴ ὑποπῆπτον φύσει καὶ ἀληθείᾳ θεός ἔστιν, ἅτε δὴ καὶ τὰ κατ' ἔξαίρετον τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς οἴκοθεν κεκτημένον. οὐδὲν γὰρ κτιστὸν ζωῆς αἵτιον εἶναι ἡ ζωὴν ἐν ἑαυτῷ δεικνύναι δύναται· πάντα δὲ νεκρὰ τὰ τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος ἐστερημένα· «ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν», ὡς ἔφασαν αἱ ἀποστολικαὶ πράξεις. καὶ γὰρ εἰ πάντα τὰ γινόμενα καὶ φθαρτά, τὰ δὲ φθειρόμενα στερεῖται ζωῆς ὑπομένοντα· πῶς ἂν ἄλλοις χαρίσαιτο ταῦτα, ὃν αὐτὰ γίνεται ἐνδεῆ; ζωοποιούμεθα δὴ οὖν ὑπὸ τοῦ ἀγίου πνεύματος, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ εἰπόντος· «ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ.» 7.2ν ὅτι διὰ τὴν ταυτότητα τῆς θεότητος καὶ τὴν Ἰησην ἐνέργειαν γέγραπται, ὡς ἥγειρεν τὸν ἐκουσίως δι' ἡμᾶς παθόντα σαρκὶ Χριστὸν ποτὲ πατήρ, ποτὲ αὐτὸς ἑαυτόν, ποτὲ τὸ ἄγιον πνεῦμα. καὶ κατὰ αἵρετικῆς ἐκθέσεως. ὅτι διὰ τὴν ταυτότητα τῆς θεότητος καὶ τὴν μίαν ἐνέργειαν λέγουσιν αἱ γραφαί, ὡς κατὰ τὴν τοῦ δούλου μορφὴν Ἰησοῦν Χριστὸν ἥγειρεν ποτὲ ὁ πατήρ, ποτὲ αὐτὸς ἑαυτόν, ποτὲ τὸ ἄγιον πνεῦμα· οὐτωσὶ αἱ πράξεις· «τοῦτον ὁ θεὸς ἥγειρεν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ»· Ἰωάννης ἀπὸ τοῦ σωτῆρος· «λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. αὐτὸς δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ» καὶ πάλιν· «ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτήν. ἔξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἔξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν.» Πέτρος ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· «Χριστὸς ἄπαξ περὶ ἀμαρτιῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ. θανατωθεὶς μὲν σαρκί, ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι.» 7.3ν ὅτι δημιουργεῖ καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρει. ἐν ταύτῳ, ὅτι τὸ ἄγιάσαι δημιουργῆσαι ἔστιν καὶ ἀναγκαιότερον τοῦ δημιουργῆσαι. καὶ κατὰ αἵρετικῆς ἐκθέσεως. ὅτι δημιουργεῖ τὸ μέγα κτίσμα τὸν ἀνθρωπὸν καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρει καὶ ζωοποιεῖ καὶ εἰς οὐρανὸν ἐπιστρέφει καὶ συγκαταρρυεῖσαν ταῖς ἀνθρωπίναις ἀνομίαις τὴν γῆν ἀνεκαίνισε πάλιν καὶ ἀνέθαλψε τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον ἄνευ πραγματείας καὶ οἷον αὐτομάτως, ἅτε συνδημιουργὸς καὶ ἰσουργὸς τοῦ ὑποστήσαντος αὐτὴν κατ' ἀρχὰς ἀρχιτέχνου θεοῦ, ὡς γνῶναι ἡμῖν ἐφίεται, ἐξ ὃν ἔξεφηναν οὗτοι· Ἰωβ· «πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με· πνοὴ δὲ παντοκράτορος, ἡ διδάσκουσά με.» Δαυὶδ ἐν μὲν ργ' ψαλμῷ· «ἔξαποστελεῖς τὸ πνεῦμα σου καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.» τοῦτο βεβαιοῖ ὁ ἀπόστολος γράφων Κορινθίοις τὸ δεύτερον· «ῶστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καὶνὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἵδού γέγονε καὶνὰ τὰ πάντα.» ἐν δὲ λβ' ψαλμῷ· «τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στό ματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν» μὴ παραδράμης τὰ αὐτόθεν ἀκούεσθαι δυνάμενα· ἀλλ' ἵδε, ὅτι περ-ώς δημιουργὸς καὶ ἀγαθὸς θεός-μένον εἰς ἀεὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ φιλίαν μόνιμον τῇ κτίσει χορηγεῖ καὶ ἀλύτοις αὐτὴν ἔσφιγξε δεσμοῖς καὶ ἤδρασεν. ἀκατάσειστον καὶ πάντα τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει στηρίζει· καὶ ὅτι ἀθέμιτόν ἔστι κτίσμα καλεῖν τὸ κτίζον καὶ ἐνδυναμοῦν τοῦ θεοῦ τὰ κτίσματα. συνεργὸν γὰρ

καὶ ὅμοούσιον αὐτὸ τῷ θεῷ ἄτε πνεῦμα αὐτοῦ καὶ δάκτυλον, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ ἐδείχθη βιβλίῳ, μυστικῶς παριστῶν ἐν ᾧ ψαλμῷ προφητεύει· «ὅτι ὁψομαι τοὺς οὐρανούς, ἔργα τῶν δακτύλων σου.» καὶ Μωυσῆς δὲ ἐν τῇ γενέσει ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἄγιον αὐτοῦ πνεῦμα φησίν· «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὅμοίωσιν ἡμετέραν καὶ ἀρχέτω σαν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς.» οὐ γὰρ ἀγγέλους ἢ ἄλλα πνεύματα ἔλαβεν συγχειρουργοὺς ἢ γνωμοδότας ὁ θεός· «ἐπειδὴ ὁ δοῦλος οὐκ οἶδεν, τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ δεσπότης.» οὐδὲ εὑρίσκεται πώποτε εἰς δημιουργίαν συμπαραλαβὼν κτίσμα, καθὰ Δαυὶδ ψάλλει ἐν λβ' ψαλμῷ· «ὁ πλάσας καταμονὰς τὰς καρδίας αὐτῶν,» καὶ ἐν ρλῃ· «οὐκ ἐκρύβῃ τὸ ὄστον μου ἀπὸ σοῦ, ὃ ποίησας ἐν κρυφῇ.» καὶ ὡς Παῦλος Ῥωμαίοις γράφει· «τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;» τουτέστιν, τῆς κτίσεως οὐδείς. πλάτος γὰρ ἔχον τὸ «τίς» τοῦτο προφαίνει. ἔδειξεν δὲ τῷ μὲν μὴ εἰπεῖν «ποιήσατε», ἀλλὰ «ποιήσωμεν», ὡς οὐκ ἔστιν ὑπουργὸς ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα, ἀλλὰ δυνάμεως καὶ θελήσεως μιᾶς· τῷ δὲ ἐπαγαγεῖν «κατ' εἰκόνα καὶ ὅμοίωσιν ἡμετέραν», ὡς μία ἔστιν οὐσία τῇ τριάδι· καὶ ὡς οὐ πρὸς ἀγγέλους εἴρηται τοῦτο τοῖς ἀπείρως καὶ ἀσυνεικάστως ἔν μείω τὴν «εἰκόνα καὶ ὅμοίωσιν» ἔχουσιν εἰ ἀκίνδυνον τοῦτο, ὡς ἄνθρωπον, εἰπεῖν τῆς ἀνειδέου καὶ ἀσχηματίστου καὶ ἀρρήτου τριάδος, διὸ ἐπήγαγεν ὁ αὐτὸς κοσμογράφος· «καὶ ἐποίησεν ὁ θεός τὸν ἄνθρωπον· κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· καὶ εὐλόγησεν αὐτούς» καὶ πάλιν· «εἶδεν ὁ θεός, ὅτι καλόν.» ἐν οἵς ῥήτοις αὐθις τῆς αὐτοτελοῦς καὶ γενεσιουργοῦ τριάδος τὸ τέλειον καὶ σύμφωνον καὶ κοσμητικὸν καὶ ἐπίπαν ἄφθονον σημαίνεται μυστικῶς. ἐπειδὴ ταῦτα θεάτρων μὲν καὶ πλήθους ἄξια οὐχ ἡγήσατο εἶναι ὁ Μωυσῆς ἥγουν ὁ ἐνηχήσας αὐτῷ θεός· τοσούτων δέ, ὅσοι μὴ παρανομεῖν ἔς ταῦτα ἔμελλον. «ἐποίησεν» γὰρ «ὁ θεός», τουτέστιν ὁ υἱός, «τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ», τουτέστιν τοῦ πατρός, «ἐποίησεν αὐτόν, καὶ εἶδεν ὁ θεός», τουτέστιν τὸ πνεῦμα «ὅτι καλόν, καὶ εὐλόγησεν αὐτούς», τουτέστιν ἡγίασεν. τὸ δὲ «κατ' εἰκόνα», ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, νοητέον, ὅτι ἐκ τοῦ θεϊκοῦ φυσήματος τὸ πνεῦμα τὸ ἀθάνατον ἔχομεν καὶ νοῦν ἀεὶ θέοντα καὶ κυβερνῶντα ἐφ' ὁ χρή, καὶ λόγον σοφὸν ἀρέσκοντα τῷ δεδωκότι καὶ δυνάμενον σὺν πίστει τεκνογονίας αἴτιον γίνεσθαι καὶ ζωῆς καὶ νεκρῶν ἐγέρσεως καὶ ὀρέων μεταθέσεως· πρὸς τούτοις, ὅτι μετειλήφαμεν καὶ τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. εἴτα καὶ Παῦλος, ὡς μικρῷ πρόσθεν ἐλέχθη· «ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ ἡμῶν σώματα, διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος ἐν ἡμῖν.» καὶ Ἐβραίοις τοὺς αἰῶνας γεγενῆσθαι καὶ τὴν κτίσιν ἐστηρίχθαι ὑπὸ τοῦ ἀγίου πνεύματος καταγγέλλων καὶ ῥῆμα θεοῦ τὸ πνεῦμα, καθὰ ἥδη ἐμνημονεύθη, προσαγορεύων γράφει· «πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὸ βλεπόμενον γεγονέναι,» καὶ πάλιν· «φέρων γὰρ τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ,» καὶ ὁ ψαλμωδός· «πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας,» τουτέστιν ἐν τῷ πνεύματί σου καὶ τῷ υἱῷ σου. πῶς οὖν οὐκ ἄναρχον καὶ δημιουργὸν καὶ κυρίως θεὸς τὸ θεϊκὸν πνεῦμα τὸ ἀχώριστον τοῦ πνεύσαντος αὐτὸ καὶ τοῦ δημιουργοῦ υἱοῦ· τὸ τοὺς αἰῶνας κατασκευάσαν, μεθ' ὧν οὐρανός τε καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ πᾶν, εἴ τι ἔστιν κτιστὸν παρήχθη· καὶ πάντα τῇ ἔαυτοῦ δυνάμει φέρον τε καὶ διοικοῦν· τὸ παραυτίκα τοῦ γενέσθαι οὐρανόν, γῆν, θάλατταν ἐπιφερόμενον ἐπὶ τοῦ ὄντος καὶ ζωογόνον καὶ ζωτρόφον αὐτὸ ἀπεργαζόμενον; ὕσπερ γὰρ διὰ τὸ λέγειν ἐν τῷ Ἰὼβ περὶ τοῦ υἱοῦ· «ὁ τανύσας τὸν οὐρανὸν μόνος,» οὐκ ἀφιστᾷ μὲν τῆς δημιουργίας τὸν ἔξ οὖ τὰ πάντα καὶ ἐν ὦ πάντα συνέστηκεν πατέρα πῶς γὰρ ἀν εἴη λοιπὸν ταῦτα ἀληθῆ;, οὕτως οὐδὲ τὸ τῆς σοφίας καὶ δυνάμεως καὶ ἀγιοτύνης πνεῦμα τοῦ θεοῦ ἔξωθεν τοῦ εἶναι συνδημιουργὸν τοῦ θεοῦ ὅσιον. καὶ ποῖα δὲ εἰς τοῦτο μείζων ἀπόδειξις ἀν εύρεθεί τοῦ ἐφ' ἐκάστης ἐν τῷ βαπτίσματι ἀνακαίνειν καὶ ἀγιάζειν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καὶ ἐπὶ τὸ κρεῖττον καὶ πρῶτον ἀνακαλεῖσθαι σχῆμα τοῦ βίου; τοῦτο γὰρ δηλοῖ καὶ τὸ συμμνημονεύεσθαι αὐτό, ὡς τὸν ἀπόστολον περὶ τῶν ἐκ παλιγγενεσίας ἀρτίων γενέσθαι καὶ τοῦ παρὰ πάντα μεγίστου κατορθώματος ἀπολαῦσαι προσδοκωμένων ἀναφωνεῖν· «ὅπως

γένησθε κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ὑμᾶς;» προφητεύειν δὲ καὶ τὸν Δαυὶδ ἐν ρά' ψαλμῷ· «λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν κύριον.» εἰ μηδὲ κοινωνίαν οὐσίας καὶ κυριότητος καὶ ἐνεργείας εἶχεν πρὸς τὸν πατέρα καὶ πρὸς τὸν· «δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο» υἱόν, οὐκ ἀνὰκαίνιζεν καὶ ἡγίαζεν. διὸ σὺν τῷ παναγίῳ πνεύματι ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὸν φθαρέντα τῇ παρακοῇ ἄνθρωπον ἀνακτίζων καὶ ἀγιάζων ἐνέψυσα εἰς τὰ πρόσωπα τῶν μαθητῶν καὶ ἔλεγεν· «λάβετε πνεῦμα ἄγιον» πληρῶν τοῦ Ναοῦμ προφητείαν τὴν ὑπὸ ἀκατασχέτου πόθου τοῦ πρὸς τὸ ἄμετρον καλὸν τοῦ πράγματος τὸ γενησόμενον ὡς ἡδη πραττόμενον διηγουμένην· «ἀνέβῃ ἐκ τῆς γῆς ὁ ἐμφυσῶν εἰς τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἔξαιρούμενός σε ἐκ θλίψεως.» ὅτι δὲ κτίσαι ἐστίν καὶ τὸ ἀγιάσαι, διπερ ποιεῖν πέφυκεν τὸ θεϊκὸν πνεῦμα, Δαυὶδ μαρτυρεῖ, ψάλλων· «καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, θεός,» τουτέστιν· ἀγίασόν με, ἵν' ἀνακαινισθείην, καταφθαρεὶς τῇ ἀμαρτίᾳ· ἐπεὶ πῶς ἀν αὐτῷ ἐτέρα ἐκτίσθη καρδία; συμφράζει τε τούτω· «καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου,» ἀντὶ τοῦ· τὸ πάντα ὑπερφέρον σεβάσμιόν σου πνεῦμα παράσχου μοι, ἵνα, φησίν, τῷ ἀγιασμῷ αὐτοῦ καθαρὸς ἀναφανεῖς, γένωμαι ναὸς αὐτοῦ ἄξιος. ἐκ γὰρ δὴ μόνης τῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ σου ἐπιστασίας καὶ αὐτός, δέσποτα, κατασημάνη ἡμῖν καὶ πάντων ἄκος δεχόμεθα κακῶν καὶ ἐν ἐλπίσιν βεβαίαις παντὸς αἰώνιου γινόμεθα ἀγαθοῦ. ἐμφανὲς γὰρ ἡμῖν, ὅτι Δαυὶδ αὐτὸς ἔξαιτεῖ ἐγκαίνισθηναι αὐτῷ· ἐπεὶ πῶς ἀν τὸ ἡδη ὃν αὐτῷ πνεῦμα ὡς ἄρτι ἐπ' αὐτὸν ἐρχόμενον ἐνεκαίνιζετο; ἀλλὰ καὶ μεῖζον καὶ ἀναγκαιότερον τὸ ἀγιάσαι τοῦ δημιουργῆσαι εἰδυῖα ἡ γραφὴ περὶ τοῦ ἀπολέσαντος τὸν ἀγιασμὸν ἐλεεινοῦ Ἰούδα εἰπεν· «καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος,» ἐπειδή, φησίν, ἀπάντων ἀσυμφορώτατον ἔπραξεν καὶ τὸν δεσπότην ἀντ' οὐδενὸς κακοῦ ἀπέδοτο καὶ τὴν ζωὴν ἀργυρίων ἥλλαξατο. καὶ δὴ καὶ περὶ τῆς ἐν τῇ ἀρρήτῳ οἰκονομίᾳ δουλικῆς μορφῆς, περὶ ἣς λέγει Ἰωάννης μέν· «καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,» Παῦλος δέ· «ἔαυτὸν ἐκένωσεν, μορφὴν δούλου λαβών,» ὁ μὲν Σολομὼν εἰπεν· «ἡ σοφία ὡκοδόμησεν ἔαυτῇ οἴκον» ὁ δὲ Ματθαῖος διὰ τὸ ταύτὸν τῆς θεϊκῆς φύσεως καὶ ἐνεργείας ἔξεθετο ὡδί· «τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν· μνηστευθείσης τῆς μη τρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἡ συνελθεῖν αὐτούς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἀγίου.» καὶ ὁ ἀρχάγγελος δὲ ἔφη· «τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματος ἐστιν ἀγίου,» καὶ πάλιν· «πνεῦμα ἄγιον ἐλεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἄγιον υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται.» μνημονεύτεον οὖν, ὅτι διὰ τὰς αἱρετικὰς ἀδολεσχίας γένεσιν προανέταξεν τῆς ἐνανθρωπήσεως ὁ εὐαγγελίστης, εἴτα γέννησιν. διασυρόντες γὰρ ἡμῶν τὰς γραφικὰς ἀποδείξεις, λέγουσιν πεντικῶς καθ' ὑπόκρισιν· υἱὸς οὖν τοῦ πνεύματος ἐστιν ὁ Χριστός; πιστῶς οὐδὲ ταῦτα ἀκούοντες οὐδὲ τὸ παρ' αὐτοῦ τοῖς ἀποστόλοις εἰρημένον· «οὐκ οἴδατε, οἴου πνεύματός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.» εἰ οὖν, ἐπειδὴ ὁ πατὴρ θεὸς ἀληθινός, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ θεῖα ἐστιν πάντη τε καὶ πάντως· ἐπειδὴ ταύτῃ ἵση καὶ δομία ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀγίου πνεύματος φαίνεται, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς θεὸς ἀληθινὸς τυγχάνει. πρέποι δὲ ἀν καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ ὡσαύτως εἰπεῖν. ἐπεὶ μή γε εἰ ἡ τοῦ πατρὸς ἐνέργεια τῆς τοῦ υἱοῦ ἡ τοῦ πνεύματος ἀμείνων, τί γὰρ καὶ δλῶς ἐνήργει τὸ πνεῦμα ἡ ὁ υἱὸς εἰς ἡμᾶς; καίτοι τὴν χείρων ἐπάγοντες δύναμιν, εἴπερ ἀνομοίως ἔχουσιν, ὡς οἱ αἱρετικοί φασιν; εἰ δὲ δὴ χρήσιμος καὶ σωτηριώδης ἡ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος πλήρωσις, κατ' οὐδὲν ἔσται ἀνόμοιος ὁ υἱὸς ἡ τὸ πνεῦμα. οὕτε γὰρ ἀν ὁ ὑπέρτατος καὶ πλούσιος ἐν ἐλέει παρὰ τοῦ χείρονος καὶ πενεστέρου ἐδανείσατο, οὕτε ἡμεῖς διττῶς καὶ ἀνομοίως ἐνηργήμεθα. καὶ μέντοι ποιὸν ἔχει λόγον, ἀνθρωπον μὲν καλῶν, φέρε εἰπεῖν, ἡ κακῶν εἶναι ποιητὴν καὶ δημιουργόν, τὸ δὲ πνεῦμα μὴ εἶναι τοῦτο; ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος κατὰ συγχώρησιν μὲν τοῦ θεοῦ πράττει τοῦτο ἡ ἐκεῖνο· ἀπὸ οὐσίας δὲ τῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ προοισθείσης, ἄψυχον δημιουργεῖ, ὅδ' ἀν θέλοι, οὐ μὴν καὶ οὐσίαν αὐτήν, ὡς ἔφαμεν ἡδη. τὸδέ γε πνεῦμα καὶ αὐθεντικῶς ποιεῖ, καὶ οὐσίαν ἐκ μὴ ὅντων ὑφίστησιν, ἄτε συνεργὸν καὶ πνοὴ παντοκράτορος. διόπερ ὁ θεὸς ἐν τῷ Ἱεζεκιήλ, τὸ μὲν

ήμέτερον πνεῦμα ἀνακαινίζεσθαι, τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα ἀνακαινίζειν, καὶ οὐχ ἀπλῶς πνεῦμα εἶναι, ἀλλ' ἐαυτοῦ κυρίως ὑποδεικνύς, τοιάδε θεσπίζει· «καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν καινήν, καὶ πνεῦμα καινὸν δώσω ὑμῖν» καὶ ἀφε λῶ τὴν καρδίαν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν σαρκίνην, καὶ τὸ πνεῦμα μου δώσω ἐν ὑμῖν.» οἱ δὲ καὶ τῶν θείων φωνῶν τούτων ὀλιγωροῦντες, καὶ ἐν ἀπορίᾳ πάσῃ τῶν δικαίων καθεστῶτες, λοιπὸν ταῖς ἔξωθεν τέχναις ἀποκέχρηνται, καὶ ἐπ' ἄλλα καὶ ἄλλα μεταφέρειν ἐπιχειροῦσιν τὰ οὔτως σαφῶς εἰρημένα. φάσκουσι γάρ λέξειν αὐταῖς· νεκροὺς ὁ δημιουργήσας, τοὺς νεκρουμένους ἐγείρει μόνος. ἀρχιτέκτονος γάρ ἔργον φθειρόμενον ζωγράφος οὐκ ἀν διορθώσαιτο, ἀλλ' οὐδὲ ναυπηγοῦ θηρευτής, ἀλλ' οὐδέ γε οἰκοδόμου δρομεύς· ἀλλὰ γάρ ἀρχιτέκτονος ἀρχιτέκτων καὶ ναυπηγοῦ ναυπηγός. τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα, φησίν, οὕτε νεκροὺς ἥγειρεν, οὕτε ἐδημιούργησεν· ἀπαξ γάρ, φησίν, ἐπὶ τοῦ Ἀδάμ δεδημιούργηται ἡ ἀνθρώπων φύσις· καὶ οὕτε ἔτέρα παρ' ἐκείνην, οὕτε πολλάκις. ἀλλὰ καὶ ἡ Εὐα συνεκτίσθη μὲν τῷ Ἀδάμ τῷ κοινῷ τῆς φύσεως λόγῳ, μετὰ ταῦτα δὲ διεμορφώθη. ήμεῖς δὲ οἱ ὄρθοδοξοί, ἐπειδὴ μάλιστα θεϊκῆς δυνάμεως γνώρισμα τὸ δημιουργῆσαι καὶ νεκροὺς ἐγείραι, ὅμολογοῦμεν τὸ ἄγιον πνεῦμα ταῦτα πεποιηκὸς εἶναι θεόν· «τῷ λόγῳ» γάρ «κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν,» καὶ ἐπειδὴ ἀρχῆθεν, δημιουργούμενων πάντων, συμπαρῆν καὶ ἀχωρίστως εἶχεν τῇ θεότητι καὶ τῇ ἐνεργείᾳ, διὰ τοῦτο καὶ ἀνακαινίζομένων αὐτῶν συμπάρεστι καὶ συμμημονεύεται. δπερ γάρ εἰρήκασιν αὐτοὶ οὗτοι, οὐκ ἦν ἔτέρας οὐσίας ὃ ἐστιν φύσεως τὸ ἀνακαινίσαι, εἰ μὴ τῆς τοῦ κτίσαντος. περὶ οὖν τῶν δντων καὶ πολιτευομένων ως μὴ δντων, ἀλλὰ νῦν πνευματικῶς καὶ θειοτέρως κτιζομένων δ Δαυὶδ καὶ δ Παῦλος κηρύσσει, ως προελέχθη καὶ ως πολλαχοῦ εύρησομεν. ἐπιλείψει με γάρ ἀν δ πας χρόνος, εἰ πάντων πανταχοῦ μνημονεύειν ἐθελήσω. εἰ μὴ οὖν ἔτέρως μὲν ταῖς γραφαῖς, ἔτέρως δὲ αὐτοῖς ἐκείνοις ἐδόκει, πρῶτον μὲν οὖν κἄν ποτε παρενθυμήθησαν τὰ θεῖα γραφεῖα τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ τῷδε καὶ τῷ πρὸ αὐτοῦ μνημονευθέντα· τί γάρ ἄν, ἀκούοντες ταῦτα, φήσαιεν τὸν χρήσαντα αὐτὰ διδάσκειν; δεύτερον δὲ ἐλογίσαντο ἄν, δτιπερ, δν τρόπον τοῦ νίοῦ κτίσαντος συμποιητῆς δ πατήρ ἐστιν τῇ εύδοκήσει, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ· καὶ οὐκ εἰς τὴν τῶν οὐχ δμοίων ἐξέτασιν τῶν συνάρσεως τῆς ἀλλήλων καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ χρόνου δεομένων καὶ μηδὲ πληρούντων ἐτοίμως καὶ πανταχόθεν ἀμέμπτως τὴν ἐνθύμησιν τὰ τῆς ἀμίκτου ἄπασιν μακαρίας τριάδος τῆς καὶ ἡμᾶς ἀποτελεσάσης, δημιουργοὺς λόγων τε καὶ ύλῶν ἐπισκευῆς, ἥγαγον, λέγοντες, ἀπερ μήποτ' ἔφασαν. τί γάρ δι ως πηλίκοι εἴποιμεν τῷ ἄπαξ θελήσαντι θεῷ πατρὶ διὰ τοῦ νίοῦ λόγου πάντα ύποστηναι; ἀμέλει τοι περὶ τοῦ ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραὰμ καὶ ἐκ βίζης Ιεσσαὶ κατὰ σάρκα κεκήρυκται, ως ἀρτίως εἴρηται· «τὸ γάρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἀγίου,» ἵνα κάντεθεν δμόλογον δι, ως συνεργὸν ἦν τῷ ἀγαθουργῷ δημιουργῷ τὸ ἀγιαστικὸν πνεῦμα. διὸ καὶ αὐθίς γέγραπται· «ἥγετο δο Ιησοῦς ἐν πνεύματι ἐπὶ τὴν ἔρημον» ἐπειδὴ συνήν αὐτῷ τὸ ἥγεμονικὸν πνεῦμα, ως θεός θεῷ καὶ ως πάντα συνέχων καὶ πανταχοῦ παρὼν τῷ, ἐφ' δν πάντα ἐστήρικται, καὶ ἐν πᾶσιν δντι καὶ πληρούντι τὰ πάντα. ἐπεὶ μὴ γε τῷ ἐκείνων λόγῳ καὶ τῷ τρόπῳ οὕτε δ πατήρ δημιουργὸς δη νεκροὺς ἐγείρων. πάντα γάρ διὰ τοῦ νίοῦ ἐγένετο ἀπόνως. πόνος γάρ πάθος ἐστί· πάθος δὲ δόδος ἐπὶ φθοράν. οὐκ ἀρνούμενοι δὲ τὸν δεσπότην σεσαρκῶσθαι δίχα ἀμαρτίας ἐκ τῆς φύσεως τοῦ Ἀδάμ, δ ἐστιν ἐκ τῆς παρθένου, δη τῆς ἡμετέρας ταῦτα φαμεν, μᾶλλον δὲ καὶ βεβαιοῦμεν τοῦτο διὰ τοῦ λέγειν ἐκ πνεύματος ἀγίου γεγεννῆσθαι. ἐπειδή, ως εἴρηται, καὶ τὴν ἀρχὴν συμπαρῆν τὸ προαιώνιον καὶ προκόσμιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ τῷ ποιητῇ τῆς ἡμετέρας φύσεως, οὐχ ως χρήζοντι βοηθείας, ἀλλὰ σὺν ταυτότητι καὶ ίσότητι θεότητος καὶ θελήσεως, καὶ οἷον μὴ ἀποτετμημένον τοῦ φωτὸς τὸ φῶς. δη σύσθητι οὖν, Μακεδόνιε, τοῖς ἀγίοις, κτίσμα τὸ θεῖον πνεῦμα μὴ όνομάζουσιν, ἀλλ' ἐκπεπορεῦσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ, ως πνεῦμα αὐτοῦ κατὰ φύσιν· δη, ως ἔθος σοι φάσκειν, δτι θεοῦ μὲν ἥττων τῇ φύσει, ἀγγέλων δὲ κρείττων ἐστίν,

μέσην τινὰ φύσιν καὶ τάξιν εἰληχός, ἀπόδειξον κεχρησμωδηκότας· τὰ γὰρ ἐκείνων δικαίως προτετίμηται παρὰ τῷ θεῷ τῶν σῶν καὶ τῶν Ἀρείου· καὶ οὐχ ὡς δίδωσιν ὁ τῆς τέχνης καὶ τῆς σοφιστείας νόμος, ἔξον σοι θαρρήσαντι ἀφεῖναι κατὰ τοῦ θείου πνεύματος ἰδίους λόγους· οὗ τὴν θείαν φύσιν οὐδ' ἂν εἰ τοὺς τῆς διανοίας ὄφθαλμοὺς τοσούτους καὶ τοιούτους εἶχες, ὅσους καὶ οἷους ἔδωκεν ἡ γραφὴ τοῖς χερουβίμ, ἡδυνήθης ἂν κἄν ποσῶς γοῦν θεωρῆσαι. τίς γὰρ ἐπιδράττεται τῆς ἀφανοῦς καὶ ἀχωρήτου θεότητος; ἢ καταγνοὺς τῆς σεαυτοῦ ἀσεβείας εἴκων ἥμιν τῶν πρωτείων ἀφίστασο. 7.4ν ὅτι ἀγιάζει καὶ δικαιοῖ 7.4 ἀλλ' ἐπανίωμεν πάλιν ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν, ὅτι ἀγιάζει καὶ δικαιοῖ καθὰ προείπομεν. 7.5ν ὅτι σωτηρίαν χορηγεῖ ὅτι σωτηρίαν καὶ τοῖς ἀποσφαλεῖσιν χορηγεῖ· ὁ μόνης ἐστὶν τῆς παγκρατορικῆς οὐσίας. ἄνευ γὰρ θεοῦ πρᾶξαί τι κτιστόν, ἀμήχανον. «οὐδ' ὅσον ἀμπετάσαι βλεφαρῶν περιφαέα κύκλα.» ἔλεγεν γὰρ ὁ ἀπόστολος Φιλιππησίοις τοιάδε· «οἶδα γάρ, ὅτι τοῦτο μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν, διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ.» καθὰ ὑμνηται περὶ μὲν τοῦ πατρὸς ἐν Ὁσηέ· «πλὴν ἐμοῦ οὐ γνώσῃ· καὶ σώζων οὐκ ἔστιν πάρεξ ἐμοῦ» περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ ἐν ταῖς πράξειν «καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία. οὐδὲ γὰρ ἄλλο ὄνομά ἔστιν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι.» 7.6ν ὅτι θανάτου ἐλευθεροῖ καὶ ἀμαρτίας συγχωρεῖ ὅτι θανάτου ἐλευθεροῖ καὶ ἀμαρτίας συγχωρεῖ, ἄτε δὴ ἐκ τῆς πατρικῆς ρίζης οὐσίας καρπὸν φέρον τὸ ἀθάνατον καὶ ἵλεω. κτίσματι δε οὐ δυνατὸν ἡ ἀναμάρτητον εἶναι ἡ ἐν τούτων οἴκοθεν ποιῆσαι. οὐδὲ γὰρ οὐδὲν τῶν πνευμάτων, ὡς προεδείχθη, ἀναμάρτητον· οὐδὲ τάχα, καθ' ὑπερβολὴν λόγου, ή μὴ οὖσα λογική. καὶ γὰρ ὁ οὐρανὸς αὐτὸς καὶ ὁ ἥλιος πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ καθαρότητα οὐκ ἄμεμπτοι. εἰ γὰρ καὶ φαίνονται ἀπόστολοί ποτε τοιοῦτον τι πράξαντες, οὐκ ἴδια δυνάμει περιεγένοντο, ἀλλὰ τῇ τοῦ εἰπόντος· «ἐν τῷ ἐμῷ ὄνόματι μείζονα τούτων ποιήσετε»· καὶ τῇ τοῦ πνεύματος τοῦ πατρὸς τοῦ λαλήσαντος ἐν αὐτοῖς, καθὰ Ῥωμαίους Παῦλος διδάσκει· «ό γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἡλευθέρωσέν με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου.» καὶ ὁ δεσπότης δὲ παρ' Ἰωάννη, ἀποδίδοντος ἥμιν τὸ ἄγιον πνεῦμα, ὁ ἀπολέσαντες ἥμεν διὰ τῆς ἀρχαίας παρακοῆς, ἐνεφύσησεν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν μαθητῶν καὶ εἶπεν· «λάβετε πνεῦμα ἄγιον. ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται· ἀν τινων κρατήτε, κεκράτηνται.» ἐνταῦθα τοσοῦτον τοῦ ἀειμνήστου πνεύματος τὸ αὐτεξούσιον, ὅτι αὐτό τε δι' ἐαυτοῦ ἀμαρτίας συγχωρεῖ, καὶ ἐν τῷ ὄνόματι καὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ οἱ ἀπόστολοι καὶ πάντες οἱ πιστεύοντες αὐτῷ ἀφεσιν ἀμαρτιῶν παρέχουσιν. ὅτι δὲ θεοῦ μόνου τὸ ἱλάσκεσθαι ἀμαρτάνουσιν, ἔνδοξοι θεοῦ ῥήσεις σημαίνουσιν· «έγώ», γάρ φησιν, «εἰμὶ δὲ ἔξαλείφων τὰς ἀμαρτίας σου», καί· «έάν ὥσιν αἱ ἀμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χίονα λευκανῶ· ἐὰν δὲ ὕσιν ὡς κόκκινον, ὡσεὶ ἔριον λευκανῶ.» καὶ ὁ σωτὴρ δὲ ὡς παῖς θεοῦ τῷ παραλύτῳ ἔφη· «τέκνον, ἀφέωνται σοι αἱ ἀμαρτίαι», καί· «ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου.» 7.7ν ὅτι συνεργεῖ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ· καὶ ὅτι Χριστὸς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος σημεῖα καὶ τέρατα ἐποίησεν καὶ δαιμόνια ἔξέβαλεν διὰ τὸ ἀχώριστον τῆς θεότητος ὅτι τῷ ἀπροσδεῖ καὶ παντοδότῃ θεῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ συνεργεῖ καὶ συμπαρέχει πάντα πᾶσιν, οὐκ εἰς αὔριον ἀναβαλλόμενον, ἄτε δὴ ξύγγνωμον καὶ διμόγνωμον πνεῦμα τοῦ πατρὸς, ἀνεκποίητον ἔχον τὸ εἶναι καὶ συμβασιλεύειν αὐτῷ, καὶ τὴν αὐτοῦ, δθεν καὶ συνυφεστώτως ἔξῆλθεν, διακληρωσάμενον θεότητα. καὶ ὅτι ὁ παντεξούσιος καὶ πανδύναμος Χριστὸς σὺν τῇ δυνάμει τοῦ αὐτοῦ σεμνοτάτου πνεύματος τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα ἐποίησεν καὶ δαιμονας ἔξέβαλεν, ὡς ἔξηγήσαντο οἱ Ἱεροφάνται· Μιχαῖας μέν· «τάδε» φησίν, «λέγει κύριος ἐπὶ τοὺς προφήτας τοὺς πλανῶντας τὸν λαόν μου», καὶ μετ' ὀλίγου ἐπιφέρει· «διότι οὐκ ἔσται ὁ εἰσακούων αὐτῶν, ἐὰν μὴ ἐγὼ ἐμπλήσω ἰσχὺν ἐν πνεύματι κυρίου καὶ κρίσεως καὶ δυναστείας.» εἶπεν τοίνυν ποιεῖν ἰσχὺν κύριον ἐν πνεύματι κυρίου, διὰ τὸ καὶ τὴν τριάδα καὶ τὸν σύνδεσμον τῆς φύσεως αὐτῆς δηλώσαι. αἰνίττεται δὲ τὴν κρίσιν, ἐν ἦ

ούκέτι λοιπὸν μετάνοια καὶ ὁ εἰσακούων· «ἐν», γάρ, «τῷ ἄδη», φησίν, «τίς ἔξομολογήσεται σοι»; τὸ δὲ «ἔμπλήσω ἵσχὺν» ἀντὶ τοῦ «μεγάλην ἀνταπόδοσιν ποιήσω μετὰ τοῦ θείου πνεύματος». Παῦλος δὲ ὁ δοκιμώτατος ἀποστόλων πρὸς Ἐφεσίους μέν· «τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν θεὸν πατέρα, ἐξ οὐ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δῷ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον κατοικῆσαι τὸν Χριστόν» πρὸς Ῥωμαίους δέ· «ἔχω οὖν πεποίθησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸς τὸν θεόν. οὐ γάρ τολμῶ τι λαλεῖν, ὃν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ, λόγω καὶ ἔργῳ, εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος ἀγίου.» αἱ δύοιαι τῇ φύσει ὑποστάσεις ὅμοιας τιμῆς ἄξιαι· δθεν παραπλήσιον καὶ τὸ λόγιον τόδε τῷ· «Χριστὸς θεοῦ δύναμις καὶ θεοῦ σοφία.» Ματθαῖος ἀπὸ τοῦ σωτῆρος· «ε

ἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἀρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.» καὶ ὡς ἐν τῷ φωτίσματι συμπράττει· ἀδύνατον τοίνυν τῇ συμφωνίᾳ καὶ τῇ ἐνεργείᾳ ὑπάρχειν ἐν, μὴ οὕσης τῆς οὐσίας μιᾶς· καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὁ δεσπότης ποτὲ μέν· «ὁ πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα» ποτὲ δέ, ὡς νῦν εἴρηται· «ἔγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια.» διὰ τοῦτο δὲ καὶ Παῦλος εἶπεν· «ἐν δυνάμει πνεύματος ἀγίου», δμολογῶν, δτι τῇ θείᾳ τῆς τριάδος ἐνεργείᾳ τεθνεώτας ἥγειραν, αὐτὸς μὲν τὸν Εὔτυχον, Πέτρος δὲ τὴν Ταβήθαν. 7.8ν δτι ὥσπερ ὁ θεὸς καὶ πατήρ, οὗτω καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα χρηματίζει, σημαινόμενον θεὸς καὶ δεσπότης. δτι ὥσπερ ὁ θεὸς καὶ πατήρ, οὗτω καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα χρηματίζει, σημαινόμενον θεὸς καὶ δεσπότης, καθὰ φράζει Λουκᾶς· «ἥν ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσαλήμ, ὃ ὄνομα Συμεὼν· καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος, δίκαιος καὶ εὐλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τῷ Ἰσραὴλ· καὶ πνεῦ μα ἄγιον ἦν ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀγίου, μὴ ἴδειν θάνατον, ἔως ἂν ἴδῃ τὸν Χριστὸν κυρίου. καὶ ἥγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισ μένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸς εἰς τὰς ἀγκάλας, καὶ εὐλόγησεν τὸν θεόν καὶ εἶπεν· νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσ ποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ· δτι εἶδον οἱ ὁφθαλμοί μου τὸ σω τήριόν σου.» ἔχρηματισεν τοίνυν τὸ ἄγιον πνεῦμα· ἐδέξατο Συμεὼν τὸν Χριστὸν εἰς τὰς ἀγκάλας κατὰ τὸ χρηματισμόν· εὐλόγησεν τὸν χρηματίσαντα, τουτέστιν ἐδόξασεν τὸ ἄγιον πνεῦμα, ἔορακῶς τὸ σωτήριον τοῦ χρηματοῦ δεξάμενον πέρας· θεόν τε καὶ δεσπότην αὐτὸν τὸν χρηματίσαντα ἐκάλεσεν. ἔχρηματισεν δὲ ὁ θεὸς πατήρ, τῷ Ἰώβ φάνας· «οἵει με ἄλλως σοι κεχρηματικέναι, ἡ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος»; οἱ δὲ τῷ ἀληθινῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ μάχεσθαι ἡσκηκότες, πανταχοῦ τῆς ὑποθέσεως τὰ ἐν ἄλλοις πράγμασιν καὶ οὐκ εἰς θεολογίαν συντελοῦντα πρὸς τὸ συσκιάσαι τὴν ἀλήθειαν συλλέγοντες καὶ οὐ τὰ πρέποντα τῷ θείῳ μυστηρίῳ ἀτρεκέως ἐκδεχόμενοι καὶ τῇ ὑποθέσει ἀρμόζοντες καὶ πρὸς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀδεκτα τοῦ θείου προφέρουσιν ῥήματα, ἄνω καὶ κάτω, ὡς μέγα καὶ ἐναργὲς κεφάλαιον, τὸ ψυχρὸν ἐκεῖνο καὶ ἀπατηλὸν ῥῆμα λέγοντες· δτι, μησίν, κατάγεται ἐκ τῶν τοιούτων μαρτυριῶν τὸ ἄγιον πνεῦμα εἰς ἀγέλου φύσιν, ἥ καὶ αὐτοὶ φαίνονται χρηματίσαντες. καὶ οὕτως τὰς ὄρθας τῶν γραφῶν ἐννοίας ἐξ ἀτόπων ἰδίων λόγων εἰς περιπετείας ἐξέλκουσιν. γέγραπται γάρ, φησίν, ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς πράξεσιν· «Κορηνήλιος ἐκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θεόν, μαρ τυρούμενός τε ὑπὸ παντὸς ἔθνους τῶν Ιουδαίων, ἔχρηματίσθη ὑπὸ ἀγέλου ἀγίου, μεταμέψωσθαι σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ.» ὑμεῖς μὲν οὖν, εἰ ἐσιωπήσατε καὶ ἀπερράψατε συκοφαντίας τὰ στόματα, ἐπράττετε ἀν πολλῷ λυσιτελέστερον. ὑμεῖς δὲ ἐπὶ τὸν τελειότερον σκοπὸν ἀναπέμποντες καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦτο καὶ εὐθυμίαν τοῖς ἐντευξομένοις παρέχοντες καὶ πλείονα τὸν ὄρθοδοξὸν ζῆλον ἐμβάλλοντες φαμέν, δτι ὡς οὐδεμία κοινωνία φύσεως κτίσματι πρὸς τὴν ἄκτιστον φύσιν ἐστίν, οὕτως οὐδὲ χρηματισμοῦ. ὁ μὲν γάρ ἀγέλλει, δι' ἀν οὐκ εἰδὼς ὑπὸ τοῦ ἀγίου

πνεύματος εἰπεῖν ἐνεργηθείη, καὶ ἐντεῦθεν αὐτῷ ἄγγελος τοῦνομα· τὸ δὲ ἄγιον πνεῦμα ἃτε πάντα εἰδὸς τὰ τοῦ θεοῦ, ὡς διαβεβαιοῦται ὁ Παῦλος, χρηματίζει θεϊκῶς, ὡς ὁ πατήρ, ἅπερ ἀν τοῖς τῆς θεότητος ἀκοιμήτοις δόμασιν ὁρᾶ βουλόμενον καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ οὐ διακονικῶς, καθάπερ ὁ δορυφόρος ἄγγελος. «ὁ γάρ δοῦλος οὐκ οἶδεν, τί ποιεῖ ὁ κύριος αὐτοῦ», οὐδέ γε ὁ ἔτεροούσιος τὴν αὐτὴν τῷ ἔτερας ὅντι οὐσίας κεκτῆσθαι δύναται γνῶσιν· φύσει γάρ ἔκαστη ἡ ἀνήκουσα γνῶσις καὶ μνήμη συμπαρομαρτεῖ ἀλλὰ καὶ τὸ γνωσθὲν τῇ γενητῇ φύσει ἔσθ' ὅτε τῷ χρόνῳ ἀφίπταται. ὅθεν κάνταῦθα τὴν ἀρχὴν τοῦ χωρίου ἐκόντες ἐν τῇ διαμάχῃ τοῦ λόγου παραλελοίπασιν οἱ ἀγνώμονες. ἔχει γάρ· «τοῦ δὲ Πέτρου διενθυμουμένου περὶ τοῦ ρήματος εἶπεν αὐτῷ τὲ ἄγιον πνεῦμα· ἵδοὺ ἄνδρες τρεῖς ζητοῦσίν σε. ἀλλὰ ἀναστὰς πορεύθητι σὺν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενος· διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. καταβὰς δὲ Πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας εἶπεν· ἵδού ἐγώ, ὃν ζητεῖτε· τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε; οἱ δὲ εἶπαν· Κορνήλιος ἔκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος», καὶ τὰ ἔξῆς, ὡς πρόκειται. ὥστε παρὰ κριταῖς ἀγαθοῖς κάνταῦθα παρὰ τοῦ ἀγίου πνεύματος φαίνεται τὸν χρησμὸν ὁ ἄγγελος μαθών. θεότητος γάρ ἔκκριτον γνώρισμα τὸ προλέγειν ἀσφάλτως· καὶ τοῦτο ἐπ' ἀγαθῷ τῶν ἀκουόντων, ἵν' ἀσφαλισάμενοι σωθῶσιν. εἴτα οὐ νομίζετε τοιαῦτα εἰσηγούμενοι βασκαίνειν μέν πως τῇ κτίσει, μέμφεσθαι δὲ οἶν τῷ δι' ἀφθονίαν ταῖς περὶ αὐτοῦ εἰρημέναις λέξεσιν κοσμήσαντι τὰ ἔαυτοῦ ποιήματα; ὡς ἐπομένης πάντως τῷ τοιούτῳ πράγματι καὶ τῆς αὐτοῦ χάριτος. ἔκ γάρ καὶ τούτου ὕβρισεν μὲν ἔαυτὸν οὐδαμῶς, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπαινετὸν ἔδειξεν, τὰ δὲ ἔργα αὐτοῦ συνήθως ἔφαίδρυνεν. ἡμεῖς δέ, εἰ καὶ σεμνότητά τινα θείαν τῇ πάσῃ ὑποθέσει φέρει τὸ χρηματίζειν τὸ ἄγιον πνεῦμα, καὶ ἀρκεῖ καθ' ἑαυτὸ παραλαμβανόμενον εἰς μαρτυρίαν, δόμως οὐ μόνον αὐτό, ἀλλὰ γάρ καὶ πλῆθος ἄλλο ὑψηλῶν καὶ ἀναμφισβητήτων ἀποδείξεων παρηγάγομεν· οἵς εἰ προσέχετε ἀντιπαθείας ἄνευ, ἀφωνότεροι πάντως ἔσεσθε τῶν ἰχθύων. διελέγχει τοίνυν τὴν πιθανούργιαν ὑμῶν σαφέστατα καὶ δὲ Παῦλος, Ἐφεσίοις γράψας· «ἔμοι τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἀγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι· ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἔξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκ κλησίας ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ.» κατανοεῖτε οὖν, πόσον ἔξηρηται ἡ ἀγγέλων φύσις τοῦ ἀφ' ἑαυτῆς εἰδέναι τι τῶν ἐσομένων καὶ τοῦ χρηματίζειν· ὅτι καὶ διὰ τῆς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ, ἡτις ἐσμὲν ἡμεῖς, τὰ μεγαλεῖα μανθάνει. πρὸς πειθώ δὲ τὴν περὶ τοῦτο δύναται τι συλλαμβάνειν καὶ ἅπερ Κολοσσαῖσιν ἔγραψεν τοιωσδε· «τὸ μυστήριον τοῦτο τὸ ἀποκεκρυμμένον πρὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, δὲ νῦν ἐφανερώθη τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ.» πρὸ τούτου γάρ, φησίν, τῷ θεῷ ἔγνωστο μόνω. πρὸς τούτοις καὶ ἅπερ περὶ τῶν ἐνεγκόντων πᾶσιν ἀνθρώποις ὅφελος, τῶν περὶ τὴν ἀλεκτονοίκονομίαν φημί, τοῖσδε παρὰ Πέτρου ἀνείρηται τοῖς ρήτορσι, ὡς προελέχθη· «εἰς ἄ», φησίν, «ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι.» εἰ δέ τινα ἔμφυτον γνῶσιν εἶχον, οὐκ ἀν ιμείροντο τοῦ καν διακύψαι εἰς αὐτό, ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ ἔχουσιν, εἰς ὑπερβάλλοντα, ὡς οἱ ἀνθρώποι, τρόπον τινὰ ἐκπίπτουσιν ἔρωτα ἐκείνων, ὃν τῆς γνώσεως τυχεῖν αὐτοῖς μὴ ὑπεστιν. πέφυκεν γάρ καὶ τὴν ἄλλως ὑπερορᾶσθαι μὲν τὰ εὐρεθῆναι ράδια, ποιεῖσθαι δὲ τὰ σπανιώτερα. καὶ μέντοι καὶ τοῦτο οὐ κατὰ γνώμην οἰκείαν, τῷ κοινῷ δὲ τῆς φύσεως αὐτῶν λόγῳ οὐ πάντας φημί ὑπόχρεοι ὅντες τινές. «εἰ γάρ», φησίν, «ἀγγέλων ἀμαρτησάντων ὁ θεὸς οὐκ ἐφείσατο», ποίαν ἔμφυτον γνῶσιν τῶν μελλόντων ἦ αὐθεντείαν τοῦ χρηματίζειν, ὡς ὁ θεὸς ἔχειν δύνανται; εἰ δὲ οὐκ ἴσασι μὲν οὗτοι ἀφ' ἑαυτῶν οὐδὲ κατ' ἔξουσίαν ἰδίαν χρηματίζουσιν, ὡς ἔστι καὶ δίχα συστάσεώς τινος τὸ πρᾶγμα αὐταπόδεικτον, διὰ δὲ τὸ τὴν λέξιν μόνην κατὰ κοινοῦ κατηγορεῖσθαι ἐπὶ τὴν μέμψιν καὶ τὴν κατηγορίαν παρηγγείλατε, προπετῶς καὶ ἀδιασκέπτως ἐπράξατε, καὶ οὐδὲ πρὸς τὸ πρᾶγμα. οὐδὲ γάρ εἰ τὸν θεὸν πατέρα φαίνεν τυχὸν ἄλλοι τινές, ὅτι χρηματίζει καὶ ἀγαθός ἔστιν, ἡμᾶς

τὸ ἐναντίον λέγειν πρέπον. εἴπω τι ὑμῖν καὶ ἔτερον· «βλέπετε μὴ τὸν χρηματίσαντα τῷ ἐκατοντάρχῃ ἄγγελον, τὸν ἄγιον τῶν ἀγίων, σωτῆρα εἶπεν; τῷ γὰρ ὀνόματι τούτῳ προσχρησαμένη ἐπικεκρυμμένως σὺν ἐμφάσει πολλῇ καὶ θείᾳ περὶ αὐτοῦ φαίνεται ἡ γραφὴ διὰ τὸ ἀγγεῖλαι ἐν τῇ οἰκονομίᾳ ὡς υἱὸν λόγον τὸ πατρικὸν βούλημα. οὐ γὰρ εἶπεν ὄνομαστί, ὡς εἴωθεν λέγειν· Μιχαήλ, Γαβριήλ ἢ ὁ δεῖνα.» τί τοίνυν ἐξ ἀπάντων τῶν ἡμετέρων λόγων αἰτιάσαιτ' ἀν τίς εὐλόγως; τί δὲ μέμψαιτο τῇ οὐδαμόθε

ν ἔχούσῃ τὸ εὐθύνεσθαι ὀρθοδόξων πίστει; πῶς δὲ οὐ πιστεύειν ἄξιον, ὡς τὸ ἄγιον πνεῦμα βασιλικῶς ἦτοι θεϊκῶς χρηματίζει, οἱ δ' ἄγγελοι λειτουργικῶς ἥγουν διακονικῶς; ὡς χαλεπὸν οὖν, καθά φησιν, οἰάκων ἔχεσθαι. ὅτῳ κυβερνητικῆς οὐχ ὕπεστιν, οὕτω χαλεπὸν καὶ διδάσκειν, ὅτῳ ἡ χάρις τοῦ θείου πνεύματος ἡ τῶν ἀνθρώπων σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ ἐργαζομένη τὴν σωτηρίαν οὐ πάρεστιν, οὔτε ἐστὶν τὸ εἰδέναι τὴν καὶ ἐν τοῖς αἰνίγμασιν τῶν λογίων εὐρισκομένην ἀσφάλειαν καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης τῶν πιστῶν ἀνδρῶν διδομένην ἀπόκρισιν, καὶ ὅτῳ ἐριστικῆς καὶ ἀντιλογικῆς καὶ ποικίλης προαιρέσεως ἄνευ οὐκ ἐστιν λόγου προφορά. οἶδα δὲ σαφῶς, ὡς εὐδόκιμοι καὶ τὸ οὐράνιον φῶς κατοικοῦντες ἄγγελοι τοῦ θεοῦ, ὅτιπερ ὑμεῖς ὡς ἀμεμπτοι καὶ τέλειοι οὐκ ἡχθέσθητε ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσιν παρ' ἔμοι, ἔνεκα τῶν κατὰ τὴν φύσιν, οὐ κατὰ τὸ ἐπαινετὸν τῆς γνώμης, δομοίων ὑμῖν ἀγγέλων· οἵς ἐξ ἀρχῆς μέμψις παρηκολούθησεν, ὡς καὶ οἵτινες ὑμῖν μάλιστα ἀπίθανοί τινες πρὸς τὸν κατὰ τῆς ἀληθείας ἀγῶνα φαίνονται. ὁ γὰρ λόγος μοι ἐστιν ὑπὲρ τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος τοῦ φωτίζοντος ἀπαντα καὶ φιλοτιμουμένου τὰ θεϊκὰ τοῖς κτίσμασι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ ἐφάμιλλα, τοῦ ἀγιάσαντος καὶ ὑμᾶς καὶ συνδοξαζομένου παρ' ὑμῶν ἅμα τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ διὰ τοῦ τρισαγίου αἴνου. μᾶλλον δὲ καὶ συνεπενεύσατε πνεῦμα τοῦτο τῆς ὑποστάσεως τοῦ θεοῦ ἐν καὶ μόνον καὶ θεὸν ἀνευφημήσαντί μοι· καὶ ἐβούλεσθε ἀν τάχα πανηγυρίζει δέ μοι ἐν τῷ μέρει τούτῳ τὸ βιβλίον δι' ὑπερβολὴν εὐνοίας ὑμῶν τῆς περὶ τὴν σεπτὴν καὶ δόμοιούσιον τριάδα ὑμετέρα τε εἴναι ῥήματα τὰ ἐκ τῆς τῶν γραφῶν διανοίας λεχθέντα παρὰ πολλῶν καὶ νῦν παρ' ἔμοι καὶ μηδέποτε σιωπήν τούτοις ἐπιβληθῆναι, καὶ πάντας δὲ τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων σχολὴν δαπανᾶν εἰς ὑπόθεσιν τοιαύτην. τοιγαροῦν διὰ τοῦτο κρίσει τῇ ὑπερτάτῃ, σὺ μὲν, ὡς ἄγιε Μιχαήλ, ἄρχειν τῶν

ἀσωμάτων στρατιῶν προεχειρίσθης καὶ ζώνῃ οἷον νοερῷ ἐτιμήθης, καὶ εὐώδια τις τῆς πάντων δεσποζούσης παναγοῦς καὶ οἰκτίρμονος τριάδος ὑπάρχεις· σὺ δέ, ὡς ἄγιε Γαβριήλ, διακονήσασθαι τῷ μυστηρίῳ τῆς ἀφράστου οἰκονομίας, ὡς ἔχέμυθος καὶ πιστός, ἐξελέγης· ἄλλος δὲ ἄλλω, οὐδὲ αἰτήσας, θεοσδότῳ χαρίσματι τετίμηται, οἴω μὴ καὶ ἔτεροι, καὶ οἴω μὴ καὶ ἡμεῖς· ἄλλα καὶ ἡμεῖς, οἴω μὴ καὶ ὑμεῖς. ὁ γὰρ θεὸς λόγος οὐ διὰ τοὺς ἀμαρτήσαντας ἀγγέλους ἄγγελος, ἄλλα διὰ τοὺς ἐν ἀμαρτίᾳ ἀνθρώπους ἀνθρωπος, ἀτρέπτως, ἀσυγχύτως, ἀναμαρτήτως, ἀφράστως, ὡς οἶδεν καὶ ἡβουλήθη, ἐκ τῆς παρθένου καὶ κατὰ τὴν σάρκα αὐτῆς καὶ πάντων ὑμῶν ἐγένετο, μείνας δὲ ἦν καὶ ἐστιν καὶ ἐσται, εἶς καὶ αὐτός. «εἶς γάρ», φησίν, «ἄγιος, εἶς κύριος Ἰησοῦς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός.» καὶ οὕτως, ὡς ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνέβη, ἥξει τὸ δεύτερον, διακονουμένων αὐτῷ ἀγγελικῶν εὐδοκίμων φαλάγγων μυρίων μυριάδων, καὶ ἔτι καὶ κρινεῖ καὶ ποιήσει κατὰ τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ. διὸ μετὰ τὰς ἐκκλησίας καὶ οἵκοι εὐκτήριοι τῷ θεῷ τῆς προσηγορίας ὑμῶν ἐπώνυμοι, ὡς εὐάρεστος ξυνωρίς ἀρχαγγέλων, οὐκ ἐν μόναις ταῖς πόλεσιν, ἄλλα καὶ στενωποῖς ιδίᾳ καὶ οἰκίαις καὶ ἀγροῖς ιδρύνθησαν, χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ ἥ καὶ ἐλέφαντι κοσμηθέντες· ἵασίν τε οἱ ἀνθρωποι καὶ εἰς τὰ ἀπωτέρω τῆς ἐνεγκαμένης αὐτοὺς χωρία τὰ ἔχοντα οἷον ὡς πρυτανεῖα ἐπιτευγμάτων τὰ εὐκτήρια προβεβλημένα, οὐκ ὀκνοῦντες καὶ πέλαγος διαλαβεῖν, ἥ δέοι, μακρόν, καὶ πολλῶν ἐφεξῆς ἡμερῶν ὁδὸν ἔσθ' ὅτε καὶ ἀργαλέαν ἔξανθσαι, ὡς πειραθησόμενοι πλείονος εὐνοίας μὲν τῆς περὶ τὴν πρεσβείαν ἀπὸ ὑμῶν, μετουσίας δὲ τῆς τῶν φιλοτιμουμένων ὑπὲρ τοῦ εὐ ἀγαθῶν παρὰ τοῦ θεοῦ. ἐν γὰρ ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ ἐκκλησίαις καὶ τοῖς εὐκτηρίοις καὶ

μαρτυρίοις, ώς ἐν ἄλλοις οὐρανοῖς, τὰ ἀνέκλειπτα αὐτοῦ προύθηκεν ἀγαθά· καὶ ἀφ' ὧν οὗτος αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλεύοντων καὶ κύριος τῶν κυριεύοντων δέδωκέν τε καὶ ὀσημέραι δίδωσιν ἑκάστοις, ἀπὸ τούτων εὔσεβῶς καὶ ὀσίως προσφερομένην δέχεται ἀναίμακτον θυσίαν, καὶ πάντα ἔχει τὰ παρὰ ἀνθρώπων γέρα. νομίζω δὲ εἰς τὰ κατὰ αἱρετικῶν καὶ εἰς

τὰ περὶ θεολογίας, καὶ τὰ ἄλογα ζῶα, μενοῦνγε τοὺς λίθους αὐτούς, τῇ προθυμίᾳ συμφθέγγεσθαι ἡμῖν. τί γὰρ οὐ ποιεῖ ὁ περὶ θεὸν ἔρως; ἢ τίνι παραχωρεῖ φίλτρον ἀληθὲς καρδίας; ἵστε γὰρ σὺν θεῷ δὲ πάντα εἰρήσθω οὕτω μεθ' ὑμῶν τε καὶ τῶν ἐκ τῆς ἡμετέρας φύσεως γεγονότων ἀγίων πρεσβευόντων πεπραχέναι, ώς μηδένα πω μέχρι καὶ τήμερον οἶν δίκην τινά μοι καὶ κακηγορίας ἐλέσθαι λαχεῖν ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἡμετέρων πρέσβεων τῶν τιμᾶς τὰς πρὸς τὸ μέτρον ὑμῶν παρὰ πᾶσιν ἔχόντων· μηδὲ ὄνόματι καλέσαι με εἰς ἀγῶνα τὸν περὶ τούτου καὶ κρίσιν, καίτοι εύρισκομένων τῶν τὰ μὴ ὅντα κατηγορούντων· ἀλλὰ μηδέ τινα πειραθῆναι διελέγξαι με ώς εἴην λόγους ἀκούσας κατὰ τοῦ θεοῦ λόγου καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος καὶ δι' αἰδῶ τυχὸν ἢ φόβον τοῦ λέγοντος ἐπινεύσας καὶ τὰ μὴ καλὰ ἐπαινέσας· ἢ ὅλως ὀλιγωρήσας ποτὲ καὶ ἐν ῥαθυμίᾳ τῇ οὐκ ἐνδέοντι θέμενος τὸ πρὸς δύναμιν ἀντιτάξασθαι· μενοῦνγε ἐκ τοῦ ἐναντίου φάναι πολλούς, ώς ἀεὶ παρῆλθον εὔτονος καὶ ἡμερος εἰς τὰ τοιαῦτα ἢ δώσων δίκην ἢ ληψόμενος. κέρδος γάρ μεγιστον καὶ αἰώνιον ἐμαυτοῦ καὶ τῶν ἔξ ἐμοῦ καὶ τῶν σὺν ἡμῖν ἡγοῦμαι καλῶς τὸ πάντα πόνον, εἰ δεήσοι, καὶ κίνδυνον ἐλέσθαι ὑπὲρ τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς καὶ σώζοντος, καὶ κρίναι καὶ φιλανθρωπεύσασθαι αὐτοῦ ἔνεκα ἔχοντος, πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἀγίου πνεύματος. εἰδότες οὖν, ώς ἐκλεκτοὶ λατρευταὶ μὲν τῆς παναγοῦς τριάδος, πρεσβευταὶ δὲ τοῦ ἀνθρώπων γένους, μηδὲν μετ' αὐτὴν τὴν πάντων αἵτιον καὶ ζωοποιὸν αἰδοῦς εἰς ὑμᾶς ἐλλελεῖφθαί μοι τῆς ὀφειλομένης εἰς τοὺς συναγορεύοντάς με ταύτη τῇ χορηγούσῃ ἐνθυμήσεις καὶ φράσεις σοφάς αὐτῇ τε ἀρεσκούσας καὶ ἡμᾶς εὐεργετούσας· ἔπειτα καὶ ὑμῖν· καὶ τοσούτῳ «ἔπειτα», ὅσῳ πρέπει μετὰ τὴν ἄκτιστον κτιστῆς εὐπρεπῶς μνημονεύειν φύσεως τάξαντας· ἱκετεύσατε ἴδικῶς ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ τῶν ἔξ ἐμοῦ καὶ σὺν ἐμοὶ καὶ πάντων τούτου γὰρ πλέον παρέχειν ἡμῖν οὐκ ἐπετράπητε, τήν τε ἐπὶ τούτῳ γνώμην διατηρηθῆναι μοι ἀκίνητον, τήν τε εὐχὴν ἐπ' ἄπειρον κατορθοῦσα ἀγαθωτάτη καὶ αὐτοτελῆς καὶ ἀδιαίρετος τρίας, προσδεχθῆναι· καὶ καταξιωθῆναι ἡμᾶς παντεκνεὶ, πανοικεὶ, παγγενεὶ καὶ παμφιλεὶ φίλοι δὲ ὑμῖν οἱ ὄρθοδοξοι σὺν ὑμῖν τε καὶ πᾶσιν τοῖς ἀγίοις ἀγιοτρισσολογῆσαι αὐτὴν ἐν οὐρανοῖς εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰώνας τῶν αἰώνων καὶ τῆς ἐπηγγελμένης καὶ πρὸς ὑμῶν πιστευομένης ἀτελευτήτου καὶ ἀδιαιρέτου αὐτῆς βασιλείας χάριν αὐτῆς τυχεῖν. ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν. 7.9ν ὅτι σὺν τῷ Χριστῷ κρίνειν μέλλει τὰ πάντα ἀλλ' ὥρα γὰρ εἰς τὴν ἀρχθεῖσαν ὑπόθεσιν αὐθίς οὖν τείνεσθαι, ὅτι σὺν τῷ Χριστῷ, ἄτε θεὸς καὶ δημιουργός, τὸ ἄγιον πνεῦμα κρίνειν μέλλει τὰ πάντα. τίνος γὰρ καὶ ἔστιν κρίναι ἢ τοῦ κοινωνίαν ἔχοντος πρὸς τὸν ποιήσαντα αὐτά, θεότητος καὶ βασιλείας; ώς προφητεύει Ἡσαΐας μέν· «ἔξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαὶ καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ρίζης ἀναβήσεται. καὶ ἀναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα τοῦ θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας· καὶ ἐμπλήσει αὐτὸν πνεῦμα φόβου θεοῦ. οὐ κατὰ τὴν δόξαν κρινεῖ οὐδὲ κατὰ τὴν λαλιὰν ἔλεγξει· ἀλλὰ κρινεῖ τα πεινῷ κρίσιν καὶ ἔλεγξει τοὺς ὑπερηφάνους καὶ ἔξελεῖται τοὺς ταπεινοὺς τῆς γῆς, καὶ πατάξει τὴν γῆν τῷ λόγῳ τοῦ στόματος αὐ τοῦ καὶ ἐν πνεύματι διὰ χειλέων ἀνελεῖ ἀσεβεῖς.» ῥάβδον καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαὶ λέγει τὸν ἔξ αὐτῆς ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει βλαστήσαντα καὶ τῇ ἔαυτοῦ εὐώδιᾳ τὴν ὑφήλιον ρώσαντα, ἐφ' ὃν εἴδομεν ἐν εὐαγγελίοις ἀναπαυσάμενον τὸ ἄγιον πνεῦμα, κριτὴν δὲ αὐτὸν σὺν τῷ ἀγίῳ πνεύματι ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ ἰδεῖν περιμενόμενον. τοῦτο γὰρ σημαίνει τό τε· «ἐν πνεύματι διὰ χειλέων ἀνελεῖ ἀσεβεῖς», καὶ τὸ ἀλλαχοῦ εἰρημένον τῷ αὐτῷ προφήτῃ· «ἐν πνεύματι κρίσεως καὶ ἐν πνεύματι καύσεως.» Δανὶδ δὲ ἐν ρλη̄ ψαλμῷ φησιν· «ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου; καὶ ἀπὸ προσώπου σου ποῦ φύγω»; τό· «ποῦ πορευθῶ»

καὶ «ποῦ φύγω» πλατεῖαν ἔχει ἔμφασιν· σημαίνει γὰρ πανταχοῦ παρεῖναι καὶ κριτὴν ὑπάρχειν τὸ ἄγιον πνεῦμα. «φοβερόν», γὰρ ὡς ἀληθῶς, κατὰ τὸν ἀπόστολον, «ἔμπεσεῖν εἰς χεῖ ρας θεοῦ ζῶντος», τοῦ λέγοντος, ἐν μέρῃ ψαλμῷ· «ἐλέγξω καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἀμαρτίας σου.» καὶ τοῦ Μιχαίου δὲ ἡ μικρῷ πρόσθεν λεχθεῖσα προφητεία καὶ εἰς τόδε συντελεῖ τὸ κεφάλαιον. ποίαν δὲ ἀπόδειξιν ἀν εἴποι τις ἰσχυροτέραν εἰς τοῦτο τοῦ καὶ σωτῆρα παρ' Ἰωάννη λέγειν περὶ τοῦ ἄγίου πνεύματος· «ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἀμαρτίας καὶ περὶ δικαιού σύνης καὶ περὶ κρίσεως»; 7.10ν ὅτι ὁ Παῦλος ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος Ἐλύμαν τὸν μάγον ἔξετύφλωσεν ὅτι ἐν τῇ ὑπερβαλλούσῃ δυνάμει τοῦ ἄγίου πνεύματος ὁ Παῦλος ἐν Κύπρῳ Ἐλύμαν τὸν μάγον, ἐπιστρατεύοντα τοῖς ἄγίοις καὶ λυμαίνομενον τῇ ἀληθείᾳ, ἔξετύφλωσεν λόγῳ. τοῦ πνεύματος γὰρ εἶναι τὴν δύναμιν δεικνύσα ή γραφή, λέγει αὐτοῖς ὀνόμασιν οὕτως· «τότε ὁ Παῦλος πλησθεὶς πνεύματος ἄγίου, εἶπεν πρὸς αὐτόν· ἴδού χεὶρ κυρίου ἐπὶ σὲ καὶ ἐση τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον.» ἀληθῶς γὰρ οὐκ αὐτόν, μὴ ἔχοντα τοῦ πνεύματος τὴν πάντα ἐνεργοῦσαν δύναμιν, ἀνθρώπου μαγγανείας σώζοντος καὶ δαίμοσι πεποιθότος τὸ βλέπειν ῥήματι ἀποσβέσαι. 7.11ν ὅτι τῇ δυνάμει τοῦ παναγίου πνεύματος ἀνεῳχθέντες οἱ οὐρανοὶ ὥφθησαν τῷ δσίω Στεφάνῳ. ὅτι τῇ δυνάμει καὶ χάριτι τοῦ ἄγίου πνεύματος ἀναπτυχθέντες οἱ οὐρανοὶ ὥφθησαν τῷ διπλοῦς στεφάνους ἀναδησαμένω ἀποστολῆς καὶ μαρτυρίου. φησὶν γάρ· «Στέφανος πλησθεὶς πνεύματος ἄγίου εἶδεν τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμέ νους.» ὥστε εἶναι τὸ ὑπὸ ἀρχαίου εἰρομένον οὐρανόθεν δ' ἄρ' ὑπερράγη ἀσπετος αἰθήρ. 7.12ν ὅτι προγνώστης ὅτι προγινώσκει, ὡς ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός· μόνης δὲ θεϊκῆς φύσεώς ἐστιν, ἀκριβῶς εἰδέναι τὰ μέλλοντα. ή γὰρ κτίσις πάντα μὲν τὰ ἀφ' ἔαυτῆς στοχαστικὰ προφέρει, ἐκεῖνο δὲ μόνον ἀπλανῶς καὶ ἀπαραβάτως προβλέπει, ὃ αὐτὴν διδάξῃ τὸ ἄγιον πνεῦμα. ταῖς γὰρ θείαις ἀκτίσιν αὐτοῦ μονονουχὶ τὰς ἐν οὐρανῷ καταλάμπον δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἀπολαμπρύνον τὰ ὅμματα, ὑποδείκνυσί τε πολλάκις διαφόρως τὰ μέλλοντα καὶ συγχωρεῖ δι' οἰκείαν ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν τὰ πρὸς τὸ χρήσιμον συντελοῦντα τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει ἐκ λέγειν ποτὲ τὴν κτίσιν· ἀπερ ἔσθ' ὅτε ή ἔνυλος ἡμῶν φύσις οὐ τῷ χορηγήσαντι διὰ μέσης τῆς κτίσεως, ἀλλ' αὐτῇ ἐπιγράφει. αἱ δὲ περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ πνεύματος ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν πράξεων μαρτυρίαι εἰσὶν ἐν τούτοις. ἀπὸ τοῦ Πέτρου πρὸς τοὺς Ιουδαίους· «ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφήν, ἦν προεῖπεν τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον διὰ στόματος Δαυὶδ περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τῶν συλλαβόντων Ἰησοῦν.» εὖ τοίνυν εἶπε τὸ «ἔδει». θεοῦ γὰρ μόνου πᾶς λόγος οὐκ ἀτελεύτητος. καὶ ἀπὸ τοῦ Παύλου· «τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται με λέγον, ὅτι δεσ μὰ καὶ θλίψεις με μένουσιν.» καὶ διὰ τοῦ προφήτου δὲ Ἀγάθου σιτοδείαν ἐσομένην τῇ ὑπ' οὐρανὸν διὰ τὰς ἀνθρώπων πλημμελείας προεμήνυσεν ὡς ἀγαθός, καθὰ καὶ ἐπὶ τῆς Νινευῆ, ὡς ἀν εὐλαβηθέντες μετανοίᾳ φύγοιεν τὸ κακὸν ἥτις καὶ συνέβη πολλοῖς ὕστερον χρόνοις ἐπὶ Κλαυδίου. καὶ ἐν εὐαγγελίᾳ δὲ ὁ Χριστὸς περὶ τοῦ πνεύματος φησιν· «καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν», τουτέστιν τὰ μέλλοντα.

De trinitate 2.827

39.600 ΚΕΦ. Η'. Περὶ τῆς προγνώσεως καὶ αὐτεξουσιότητος τοῦ ἄγίου Πνεύματος. Μετὰ δὴ τὴν θείαν φύσιν καὶ ἐνέργειαν τοῦ

Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, τρανέστατα κομιδῇ περὶ τῆς αὐτεξουσιότητος αὐτοῦ καὶ ἐθελουσίου διανομῆς τὰ λόγια διαλέγονται.

Α'. "Οτι οὐ διακονικῶς, ἀλλ' αὐθεντικῶς, πάντα ποιεῖ καὶ παρέχει, καθὼς βούλεται, τὰ χαρίσματα, ὅσαπερ ἀν ἡ ἀφραστος, καὶ ὑπερούσιος, καὶ μόνη χαρίσαιτο φύσις· καὶ ἐνεργεῖ ὅσα ἔθέλει, καὶ πνεῖ 39.601 ὅπου προήρηται· βούλεται δὲ, ὅπερ ὁ Πατὴρ, καὶ Υἱός· καὶ πνεῖ διοιώς

ενθα θέλει καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός· πληροῦν τὴν ἄφθονον τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἔαυτοῦ μίαν βούλησιν· καὶ μηδὲν, μηδὲ αὐτῶν τῶν ἀμυδρὰν ἔχοντων ζωὴν, ἔρημον ἀπολιμπάνον τῆς ἔαυτοῦ προνοίας. Προϊστάμενον γὰρ τῆς ἔαυτοῦ ποιήσεως, ἄτε ὃν αὐτοάγαθον, καὶ ἄτε συνεργὸν τοῦ ἀγαθοῦ Δημιουργοῦ, πάντα ἐφορᾶ, καὶ οὐδὲν παραβλέπει, πανταρκὲς ὑπάρχον, καὶ θεῖκα δωρήματα διανέμον. Τῷ γὰρ “ἐνὶ ἀγαθῷ,” οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἔγγινεται φθόνος· ἀλλ’ εὐεργεσίαις μᾶλλον δείκνυσι τὴν ἔξουσίαν. Καὶ διὰ τοῦτο ἐν θέλημα, καὶ μίαν ἔξουσίαν καὶ δύναμιν τῆς Τριάδος εἶναι λέγομεν. Ὡν δὲ θέλησις, καὶ ἔξουσία, καὶ ἐνέργεια μία. ἄρα μία καὶ ἡ θεότης. Τὸ γὰρ πάντα ἐνεργοῦν κατ’ ἔξουσίαν ἴδιαν, καὶ παρὸν ἐν τοῖς καθ’ ἔκαστον, τῆς ἐπὶ πάντων ἐστὶ μιᾶς καὶ ἀκηράτου φύσεως, οὐκ ἔχον ἐν τινὶ τὸ ἐλλεῖπον, οὐδὲ ποιοῦν ὃ μὴ θέλει· ἀλλ’ οὐδὲ ποιοῦν ὃ μὴ θυμῆρες τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ. Καὶ ὃν τρόπον ἀπαράλλακτον πρὸς τὸν Πατέρα μετὰ τῶν ἄλλων ἀποδείξεων δείκνυσι τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ, “Οσα ἂν ποιῇ ὁ Πατὴρ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὅμοιώς ποιεῖ” οὕτω καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα, σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ πάντα ἐνεργεῖν καὶ δωρεῖσθαι καθὼς βούλεται καὶ πνεῖν ἐνθα προήρηται. Τοῦτο γὰρ παριστῶν, καὶ τρανῶς θεολογῶν τὸ Πνεῦμα, ἔγραφεν ὁ Ἀπόστολος· “Ινα ἴδωμεν τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν.” Γένοιτο δ' ἂν πάντων τούτων καὶ αὐθις μάρτυς πιστὸς γράφων ὁ αὐτὸς Κορινθίοις ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ· “Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶν, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα· καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσὶν, καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶ, ὁ δὲ αὐτὸς Θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Ἐκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον. Ὡ μὲν γὰρ δίδοται διὰ τοῦ Πνεύματος λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ἑτέρῳ δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ιαμάτων ἐν τῷ ἐνὶ Πνεύματι, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διάκρισις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἐρμηνεία γλωσσῶν. Ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἴδιᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται.” Χρὴ δὲ μὴ 39.604 παραδραμεῖν, ἐν μὲν, ὅτι διὰ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα περὶ πάντα ἰσότητα τοῦ ἀγίου Πνεύματος, πρώτου μέμνηται αὐτοῦ, εἴτα τοῦ Υἱοῦ, καὶ μετέπειτα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐνεργοῦντος τὰ πάντα ἐν πᾶσιν δεύτερον δὲ, ὅτι ἀνωτέρω εἰπὼν τὸν Θεὸν ἐνεργεῖν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν, ἐπάγει μίαν ἀρμονίαν μαρτυρίας ἐκτιθέμενος περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ· “Ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἴδιᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται” ἵν’ ἐκ τούτου Θεὸν αὐτεξούσιον δηλώσῃ τὸ ἄγιον Πνεῦμα· οὐκ ἀπροσήκω πράγματι ἐγχειρίσας, οὐδὲ τὴν τάξιν καινοτομήσας, οὐδὲ διαμαρτῶν τοῦ καλῶς ἔχοντος· ἀλλ’ ἀτρωτὸν φυλάττων τὴν γνῶσιν τῆς πίστεως, καὶ τῆς θεολογίας τὴν καθαρότητα· καὶ οὐχ ὑβρίζων τὴν ἀμέριστον φύσιν καὶ ἀξίαν, ὡς οἱ μὴ συναριθμοῦντες, ἀλλ’ ὑπαριθμοῦντες τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς καὶ ἀφ’ ἔαυτοῦ ἀνέστρεψε τῶν ὀνομάτων τὴν ἀκολουθίαν· ἀλλ’ ὁ λαλῶν ἐν αὐτῷ Χριστὸς, τῶν κακοήθων καὶ ἀδιαστρόφων καρδιῶν ἀφανίζων τὴν ὑπόληψιν, διαφόρως τὴν ἀλήθειαν τῆς ἰσοδυνάμου, καὶ ὁμοτίμου, καὶ ὁμοουσίου διδάσκει Τριάδος, ἄλλοτε μὲν παρὰ τῷ αὐτῷ Παύλῳ εἰρηκώς· “Ο δὲ αὐτὸς Θεός ἐστιν ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν” ἄλλοτε δὲ παρὰ τῷ Εὐαγγελιστῇ λέγων· “Βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος” νῦν δὲ παρὰ Παύλῳ, ὡς προείρηται· “Ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἴδιᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται.” Συνηγορεῖ δὲ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἐβραίους Ἐπιστολῇ τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ, ἔχούσῃ ὥδε· “Συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ Θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ Πνεύματος ἀγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν.” Καὶ δεσποτικὰ δὲ φάσεις παρ’ Ἰωάννην ἔχουσιν· “Τὸ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ” καὶ, “Τὸ Πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια.” Καὶ ἐμπρεπὲς, φησὶ, πρωτείοις θεότητος, ἀλλὰ μὴ ἐπὶ δευτερείοις ὑμεῖν αὐτό· ἵν’ ἐπὶ τῇ ζωῇ τὴν ἀσφάλειαν ἔχητε. Τὸ γὰρ εὐεργετοῦν, εὐχαριστεῖσθαι καὶ θεραπεύεσθαι φιλεῖ· ὅπερ εὑρον εἰπεῖν ἀδόλως καὶ οἱ ἔξω· “Τὸν εὐεργέταν ἀγαναῖς ἀμοιβαῖς ἀποτίννυσθε.” Εἰ γὰρ, φησὶν, ἀμείνων ὁ αὐτεξούσιος ὑπεξουσίου, ἥδη καὶ ὁ

ἄνθρωπος αὐτεξούσιος ὡν, κρείττων παρ' ὑμῖν ἀποφανθείη τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Φεῦ τῶν δεινῶν! Τὰ τῆς θεϊκῆς δυνάμεως καὶ φύσεως σύμβολα ὡς ἐπὶ κτιστῆς ἐκδεχόμενοι Μακεδονιανοὶ, περινενοήκασιν ἀπάτας, καὶ ἔγραψαν εἰσάγοντες πρόσωπα ὄρθοδόξου καὶ Μακεδονιανοῦ· καὶ τοῦ μὲν ὄρθοδόξου νῦν περικόπτοντες τῶν ἀποδείξεων, νῦν οὐδὲ προφέροντες ὅσας ἔχρην· ἄλλοτε ἀποροῦντα ποιοῦντες αὐτὸν περὶ τὴν ἀντιλογικὴν καὶ ἀποδεικτικὴν ἀπόκρισιν· ἥ καὶ διαχέοντες καὶ ἀνιέντες δῆθεν πειθανοῖς ρή 39.605 μασι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ἐμμελές· καὶ ἀπλῶς ἐν οὐδενὶ τὰ λόγια, ἢ μετ' ἀξιώματος τοῦ πρέποντος ἔχρησθη, τιθέμενοι· εἰς ὃ δὲ αὐτοῖς δοκεῖ περιάγοντες τὸν λόγον, καὶ ἔαυτοὺς ἀνθοῦντας περὶ τὸν οἰκεῖον σκοπὸν, καὶ ἀπνευστὶ τὸν λόγον εἴροντας, καὶ νικητὰς πάντων μετὰ εὐλαβοφανοῦς εἰρωνείας εἰσφέροντες· διασύρουσιν, ὡς γε νομίζουσι, τὴν ὄρθοδοξίαν. "Εχει δὲ ἥ τοῦ Μακεδονιανοῦ φωνὴ δῆθεν γενομένη πρὸς ὄρθοδόξον, τόνδε τὸν τρόπον· "Ἐλεγες· 'Ἐνεργεῖ Θεός· ἐνεργεῖ καὶ ἄγιον Πνεῦμα· καὶ ἐκ τοῦ ἐνεργεῖν καὶ ἐνεργεῖν, ἐβούλου τὸ ἰσότιμόν τε καὶ ἰσοδύναμον ἀγίῳ Πνεύματι καὶ Θεῷ ὑπάρχειν. Ἐγὼ δὲ ὅτι ἐπὶ ἑτεροειδῶν τε καὶ διαφερόντων τῇ φύσει καὶ τοῖς δρισμοῖς, τὸ ἐνεργεῖν ἱατροί τε καὶ πάντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν, εἴτε ἐπὶ ὑδάτων θερμῶν, εἴτε ἐπὶ τῶν ἐσθιομένων, εἴτε ἐπὶ βοτανῶν, ἐώ· τούτο δὲ μόνον δείκνυμι, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς ἐναντίας δυνάμεως ὁ θεῖος εἴληφε λόγος, εἱρηκότος τοῦ Ἀποστόλου περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου· "Οὐ ἔστιν ἥ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ ἐν πᾶσι σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους." "Ορα οὖν, φησί, τοῦ ἐνεργεῖν ὄνόματος ὁμωνύμως ἥ συνωνύμως λαμβανομένου ἐπὶ πολλῶν, εἰς τί κατήγαγες τὸ ἄγιον Πνεῦμα· καὶ οὐκ ἐλογίζου, ὅτι Θεὸς μὲν κόσμον ἔξ ούκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι πεποίηκε τε καὶ ἐνήργηκεν· ἄγιον δὲ Πνεῦμα, διαίρεσιν χαρισμάτων ἐν τοῖς ὑπὸ Θεοῦ κτισθεῖσιν. Γέγραπται γάρ· "Διαιροῦν ἵδια ἐκάστω καθὼς βούλεται· οὐ μὲν δωρούμενον." Καὶ πῶς, ὡ Μακεδονιανὲ, οὐχὶ ταῦτα παρὰ τὰς ἐννοίας ἔστι τὰς θεολογικάς; πῶς δὲ αὐτόφωρος οὐκ ἔστιν αὐτόθεν ἥ ὑπόκρισις; Πρῶτον μὲν γὰρ ἐπειδὴ πᾶσιν ὁμόλογον, ὅτι τὸ ἐνεργεῖ δῆμα ἐπὶ διαφόρων οὐσιῶν τε καὶ πραγμάτων κατηγορεῖται, τίνος εἰνεκα τοῦ κινουμένου περὶ θείας καὶ ἐμφανοῦς ἐνεργείας τοῦ ἀγίου Πνεύματος ὄντος, σὺ εἰς μέσον παρήγαγες ἢ παρήγαγες, καὶ ἐκ τούτου ὕβρισας μᾶλλον ἥ ἐπήνεσας τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ; "Ἐπειτα οὐ τῷ ὁμωνύμως, ἥ συνωνύμως, ἐπί τε τοῦ Θείου, ἐπί τε βοτανῶν, καὶ τοῦ Σατανᾶ λαμβάνεσθαι τὴν λέξιν τὴν ἐνεργεῖ· ἀλλὰ τοῖς προσώποις καὶ τῇ τῆς ἐνεργείας διαφορᾷ προσέχειν χρή· καὶ τὴν κρίσιν τῶν περὶ τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος λόγων τε καὶ πραγμάτων πρὸς τὸν Θεὸν, τὸν τῇ λέξει τοῦ ἐνεργεῖν ὑμνηθέντα, ὡς πρόκειται, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὰ γῆινα καὶ πρὸς τὸν ριφέντα δαίμονα ποιεῖσθαι. Ἐπειδὴ τὸ μὲν Πνεῦμα τὸ ἄγιον μετὰ τοῦ Θεῷ πρέποντος σεβάσματος μνημονεύεται ἐν ὅλῃ τῇ περὶ αὐτοῦ εὑρισκομένῃ ἐν ἐκάστω χωρίῳ συμφράσει· τὰ δὲ κτίσματα καὶ ὁ δαίμων, ἔαυτῶν ἀξίως. Ὁπερ μὴ φυλάττων σὺ ὁ Μακεδονιανὸς, μηδὲ διαγινώσκων, τοῦ μὲν δαίμονος τὸ δυσμενὲς, τοῦ δὲ ἀγίου Πνεύματος 39.608 τὸ φίλιον, εἰς ἄπερ ἐκ τοῦ περισσεύματός σου λέγεις καταφέρεις, τό γε ἐπὶ σοὶ, τὴν ἀσύγκριτον δόξαν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, τοῦ δύμοιο λεξίας ἐπὶ θείων πραγμάτων ἀνευφημηθέντος, καὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ· καὶ ἔλαθες εἰκότως τάξας ἔαυτὸν ἐν τοῖς ὑγιῶς φρονοῦσι. Πρόσεχε δὲ μᾶλλον, ὅτι ἐν τοῖς προκειμένοις, πρὸ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, τὸ ἄγιον Πνεῦμα πρῶτον θεοπρεπῶς ἐμνημονεύθη· καὶ λογίζου ἐκ τούτου, ὅτι διαφορὰν ἥ ἐν μονάδι σεπτὴ Τριάς οὐκ ἔχει, καὶ ὅτι ἀρρήτως συνεργεῖ ἔαυτῇ. Εἴτα σὺ σκόπησον, ὅτι ἐκάστω διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ παρὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος δίδοται τὰ μνημονευθέντα θεϊκὰ χαρίσματα ὧν οὐδεμίᾳ ἔξωθεν ὑπολείπεται δόσις θεϊκῆς δωρεᾶς ἵδια, καὶ ὧν δὲ μὴ τυγχάνων, ὡς παρὰ τοῦ Θεοῦ διδομένων, ἀθλίων ἐστὶν ἀθλιώτερος· καὶ δὲ μὴ οὕτω γράφων τε καὶ λέγων, ἀνίατος μένει, μήτ' αὐτὸς ὡφελούμενος, μήτ' ἄλλους ὡφελῶν, ἀλλὰ καὶ βλάπτων· καὶ ὅτι ταῦτα πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, τοῦτ' ἔστιν ποιεῖ τε καὶ παρέχει· ὃ δὲ εἰς ταῦτα ἐνεργῶν, καὶ εἰς πάντα ἐνεργήσει, καὶ ἀνενδεής ἔστιν· ὃ δὲ ἀνενδεής, ἀπαθής· ὃ δὲ ἀπαθής,

Θεός. Ἡ ἀρα ἐὰν λέγηται περὶ τοῦ Θεοῦ Πατρός· “Κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ” καὶ, “Γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός,” καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἐν ἄλλοις οὐ νοηθήσεται δυνατὸς, καὶ ἐνεργητικὸς, καὶ ἐπιφανῆς; Σκέψαι δὲ ὄμοίως, ὅτι πᾶσαν μὲν ἀπαμφιέννυσιν αἱρετικὴν πειθανολογίαν, διεγγυῶνται δὲ διαφόρως τὴν θεϊκὴν αὐτοῦ αὐτεξουσιότητα, τὴν ὄμόφρονα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, αἱ οὕτω διαλαλοῦσαι λέξεις· “Κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν” καὶ, “Διαιρεῖ ἴδιᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται·” καὶ ὅτι συνεπιμαρτυρεῖ τούτοις, ὃ τε Θεὸς Πατὴρ σημείοις καὶ τέρασιν, ὃ τε Σωτὴρ λέγων· “Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται·” καὶ, “Τὸ Πνεῦμα ἔστιν ἡ ἀλήθεια·” ὃ τε Πέτρος, Θεὸν τὸ ἄγιον Πνεῦμα διαρρήδην τῷ Ἀνανίᾳ καταγγέλλων τοιωσδε· “Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν ψεύσασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον; Οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ.” Κάκεινο δὲ εἰδὼς ἔσο, ὅτι οὐκ ἔλαθες πανούργως παραλείψας ἐν τῷ ματαίῳ καὶ καταβλαβεῖ πονηματίῳ σου, μᾶλλον δὲ βλασφημητηρίῳ σου, τὸ προηγούμενον τοῦ θείου γραφίου. Περιέχει γάρ ὅδε· “Τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα·” καὶ οὕτως ἐπιφέρει, ὃ μόνον σὺ ἐνδιαστρόφως ἐπήγαγες· “Διαιροῦν ἴδιᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται·” ἀντὶ τοῦ, δωρούμενον, καὶ διανέμον, καὶ ἐκκαλύπτον αὐθεντικῶς τὰ οὐράνια ἀγαθά. Οὐκ ὄρθης δὲ γνώμης καὶ πίστεως, μετὰ τοῦ παρερμηνεύειν ἔτι καὶ ἀκρωτηριάζειν τὰ λόγια. Τὸ γάρ περιέχειν, “Ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα,” ἀποκλείει σοι τοῦ τε χωρίζειν αὐτὸ τῆς πρὸς τὸν ἔνα, καὶ ἀνώτατον, καὶ πάντα πηδαλιουχοῦντα ταυτότητος διαφέρει γάρ οὗτος ὃ ἀθεωρητότατος καὶ ἀπεριληπτότατος τῇ θεότητι οὕτι γε σμικρὸν, πλὴν μόνῳ τῷ τῆς πατρότητος λόγῳ· ὅτι ἔξεπορεύθη φύσει ἐξ αὐτοῦ, καὶ οὐ δημιουργικῇ ἐνεργείᾳ, τοῦ τε λέγειν· Εἴ Πνεῦμα Θεοῦ, καὶ Πνεῦμα Χριστοῦ γέγραπται, δύο νοηθήσεται 39.609 Πνεύματα. Προείρηται δὲ οὐ πολλῷ ἀνωτέρω, δι' ἦν αἰτίαν οὕτω κεχρησμώδηται. Μή ἀγνόει δὲ καὶ τὸ ὅτι τὰ ἐκκείμενα λόγια, οὐκ ἄλλο σημαίνει πρόσωπον εἶναι τὸ χαριζόμενον, καὶ ἄλλο τὸ διανέμον ὡς ἐπὶ τῶν ὅλα μήτε εἰδέναι δυναμένων, μήτε ἀπόνως πραττόντων ἀνθρώπων, καὶ διὰ τοῦτο διδόντων μὲν ἀποκρίτως τούτων, ἔτερων δὲ κατὰ δοκιμασίαν ἀκριβῇ διανεμόντων, μήπως. Ἡ οἱ χορηγοῦντες οὐκ ἐπαρκέσωσιν, Ἡ οἱ διακονούμενοι αὐτοὶ οὐ κερδάνωσιν. Ό γάρ ἀναίτιος, καὶ ἀπαθής, καὶ ἀεικίνητος, πανταρκής τε καὶ ἄφθονος Θεός, ὃ μὴ πρὸς ὃ ἄξιοι λαβεῖν ἡμεῖς οὐδὲ γάρ οὐδὲ ἄξιοι ἐξ ἔργων ἀγαθοῦ οὐδενὸς, ἀλλὰ πρὸς ὃ αὐτῷ δοῦναι πρέπον ἔστι παρέχων· πάντα εἰδὼς, καὶ πάντα δυνάμενος, ὡς καὶ παρ' Ἑλλησιν εἴρηται· 39.612 Οὐ γάρ τις νόον ἄλλον ἀμείνονα τοῦδε νοήσει, Οἶνον ἐγὼ νοέω· ἐπινεύσει μόνῃ, καὶ οὐ χειρουργίᾳ, Ἡ κακοπαθείᾳ, ἑκάστοις τὰς ἀγαθὰς καὶ ἀφθόνους δόσεις δαψιλῶς ἀεὶ χορηγεῖ· καὶ οὐ νῦν μὲν, νῦν δ' οὐδὲ ποτὲ μὲν μᾶλλον, ἄλλοτε δὲ ἡττον· ἀλλὰ διηνεκῶς κατὰ ταυτὰ καὶ ὡς αὐτῶς ἐν ἀπάσῃ συμπνοίᾳ πῶς γάρ οὐ; τοῦ τε ἰδίου Υἱοῦ Λόγου καὶ τοῦ ἐνὸς ἀγίου αὐτοῦ Πνεύματος. Οὐδὲ γάρ τῶν ὄντων οὐδεὶς αὐτῷ ἀπόβλητός ἔστιν· ὅπου γε ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐπὶ δικαίους καὶ ἀμαρτωλοὺς ὄμοίως, καὶ τοῖς εἰς τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ἐργασαμένοις, τὸν αὐτὸν μισθὸν, δὸν τοῖς ἀπὸ ὄρθρου σκάπτουσι καὶ ἀμπελουργοῦντι συνεφώνησε, χορηγεῖ· οὐδὲ ἐπίφοβος αὐτῷ ἔστιν, ἵνα διὰ τῆς ἐνδείας, Ἡ τοῦ μὴ πλουσίως δοῦναι πολεμήσει αὐτῷ· οὐδὲ ἄλλος τις κατὰ δεσποτείαν διαφέρων εύρισκεται, ἵνα βασκάνη τούτῳ τὸ ἔξισθηναι τοῖς 39.613 αὐτῷ προσήκουσιν δὸς μηδ' εἰπεῖν εὐαγές, εἰ μὴ ὑποθέσεων καὶ ὑποστάσεων μοχθηρῶν· οὐδὲ ἀνῆκεν ὡς ὄργισθήσεται· “Φείδη” γάρ, φησὶ, “πάντων, δτι πάντα σά ἔστι, Δέσποτα φιλόψυχε· καὶ τὸ ἄφθαρτόν σου Πνεῦμα ἔστιν ἐν πᾶσιν.” Τούτων δὲ μὴ ὄντων, τί σοι ὑπολείπεται σοφίζεσθαι; Ως πάλιν ὅταν λέγηται ὁ Υἱὸς, Ἡ τὸ ἄγιον Πνεῦμα, παρέχειν θεϊκὰ δωρήματα, εὔδηλον, ὡς εὔδοκία πατρική· πῶς γάρ οὐχ οὕτως; Τοιγαροῦν ἀκρόασαι Παῦλον Ῥωμαίους διδάξαντος· “Οτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ Πνεύματος ἀγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν·” καὶ, “Οσοι Πνεύματι Θεοῦ ἀγονται, οὗτοι νίοι Θεοῦ εἰσιν” καὶ πάλιν· “Ο οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν·” καὶ Κορινθίοις τὸ πρῶτον· “Εἰ δὲ Πνεύματι ἀγεσθε, οὐκ ἔτι ἔστι ὑπὸ νόμον·” καὶ Γαλάταις· “Ο γάρ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἔστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης,

ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια. Κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος.” Διὸ κάνταῦθα προεῖπε· “Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα·” τοῦτ' ἔστι κατὰ ἔλλειψιν λόγου καὶ συγκοπῆν, τὸ χαριζόμενον Πνεῦμα· καὶ οὕτως ἐπίγαγεν· “Τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ιδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται·” ὥστε ἀποδεῖξαι, δtti αὐτὸ, καὶ χαρίζεται, καὶ διαιρεῖ, ὁμοφρόνως δῆλον δtti τῷ ἐνὶ, οὖν Πνεῦμά ἔστι, καὶ εἰς ὃν πάντα ἀνάγεται, ὡς Ἐρωμαίοις ἐγράφη· “Οτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα.” Πρόσεχε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν, ἣ προσείρηκε τὰ λόγια περὶ αὐτοῦ. Εἰ δ' ἣν γὰρ πᾶσι προσεῖχες, καὶ εἰ ἐπίστευες αὐτῷ τῷ Θεῷ Πατρὶ, καὶ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ, ἔτι δὲ καὶ τοῖς τοσούτοις ἀγίοις, ὃν οἱ ὄφθαλμοὶ τῆς διανοίας οὕτως ἐγρηγόρουν, ὡς οἱ Χερουβικοὶ, οὓς ἡμεῖς, ὅσω πλέον αἰσχυνόμεθα καὶ τιμῶμεν, τοσούτῳ μᾶλλον τὴν ἔργω γενομένην τε παρ' αὐτῶν συμβολὴν καὶ διδαχὴν καὶ τὴν ἐπιδεχθεῖσαν πίστιν ὄρθως δεχόμεθα· εἰ δ' ἣν δὲ καὶ μὴ τὴν ἀρχὴν ἡκολούθησας ἐν μέρει τοῖς Ἀρείοις ὑπασπισταῖς, οὓς μηδὲ λέγειν ἡμᾶς εἴη, μηδὲ μανθάνειν, ἐρυθριῶν αὐτοὺς, ὡς περιτεθεικότας σοι ὄνομα ἐπισκόπου, διακόνῳ πρὸ τούτου τῆς ὄρθοδόξου καὶ ἀποστολικῆς Ἑκκλησίας τυγχάνοντι· οὐκ ἣν μὲν τὴν παρεξέτασιν τῶν περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος εἰρημένων πρὸς τὰ περὶ τῶν κτισμάτων λεχθέντα ἐποιήσω, καὶ τὴν ὑπόνοιαν τοῖς συνασεβοῦσί σοι πλείονα ἔδωκας, οὔδὲ ἐχρήσω ἣν λοιδορίᾳ, ἵνα μὴ εἴπω βλασφημίᾳ, νικώσῃ τὸ μέτριον· εἰδέναι δὲ εἶχες ἣν, δtti συμπαρῆν καὶ συνήργει ἀρρήτως πάν 39.616 των δημιουργουμένων, ἅτε Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐνυπόστατον· εὐδόκησε δὲ ἀπαξ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καθὰ ἀνωτέρω εἴρηται, διὰ τοῦ Υἱοῦ Λόγου πάντα ἐκ μὴ ὄντων παροισθῆναι, συνεπινοούμενου πῶς γὰρ οὐ; αὐτοῦ τε τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἀγιαστικοῦ Πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸ δημιουργῆσαι· ἐπὶ ἀνθρώπων δὲ, ἡ καὶ ἀγγέλων, χρεία πολλῶν προσώπων καὶ χειρῶν εἰς τὸ τελείως καὶ περιγεγονότως διοῖν πρᾶξαι. Διεγγυᾶται δὲ ταῦτα ὁ θεσπίσας συμμνημονεύεσθαι αὐτὸ ἐν τῇ τοῦ βαπτίσματος ἀναγεννήσει ἡμῶν· ὡς συμπαρὸν γὰρ, καὶ συμπράττον, καὶ τῆς ἀρρήτου φύσεως οὐχ ὑποβιβαζόμενον μνημονεύεται καὶ αὐτό. Οὕτως μὲν οὖν ταῦτα, καὶ οὐκ ἄλλως, καὶ πλείω παρήσω λέγειν ὅμως. Ἄλλὰ καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος διανέμει ὁ Θεὸς, ὡς διὰ τοῦ Λόγου αὐτοῦ κτίζει. Τοῦτο οὐκ ἐκβάλλει αὐτὸ τῆς θεότητος, ὡς οὔδὲ τὸν Υἱόν· μενοῦν γε καὶ ἀποφαίνει καὶ διὰ τούτων αὐτὸ Θεόν. Ἐπειδὴ τοῖς διὰ τοῦ Υἱοῦ κτισθεῖσι, διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος τὰ πρὸς σωτηρίαν καὶ πανταχοῦ λαλούμενα παρέχεται ἀγαθά. Θάτερον γὰρ θατέρου ἥρτηται, καὶ τῷ δημιουργηθέντι συμφορώτερον τοῦ δημιουργηθῆναι τὸ προνοεῖσθαι, καὶ τοῦ ρέοντος πλήθους τῶν ἐξ οὐρανοῦ θείων καταξιοῦσθαι δώρων· καὶ προτετίμηται πανταχοῦ τὸ μὴ γενέσθαι, τοῦ γενόμενον ἀτευξίαν ἔχειν τῶν ἄνωθεν ἀδαπανήτων ἀγαθῶν· ἢ καὶ διδόμενα οὐχ ὁρᾶται, ὡς καὶ ὁ διδοὺς καὶ δι' αἰώνων ἐπαρκεῖ, καὶ ἀγνοεῖται πῶς. Οὐ γὰρ ἵδεν αὐτὰ δόμα, οὔτε ἥκουσεν οὖς, ἡ εἰς ἐνθύμησιν ἥλθε πῶς· καὶ πρόκειται τῇ γνώσει ἡμῶν πᾶν περὶ αὐτῶν ὑψος συλλογιζομένων, πᾶν τε κάλλος συλλεγόντων, δπως ποτ' οὖν πελάζῃ τῷ πρέποντι ἡ πίστις· ἔνθα γὰρ αὐτὸ τάληθὲς, ἡ τάκριβες, τέως οὐχ ἀλώσιμον, ἐς τὸ δυνατὸν δεῖ βλέπειν. Ἀπλανής οὖν ἔλεξε φωνῇ περὶ τοῦ γενομένου ἀμετόχου τούτων· “Καλὸν ἦν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη.” Αὐτὸς οὖν σεαυτὸν δι' αἰτίας ἥγαγες ἥδη, καὶ εἰς ἑαυτὸν περιέτρεψας, ἦν εῖλω καθ' ἡμῶν κατηγορίαν· καὶ ἀπλῶς τῶν ἀέρα τυπτόντων οὔδεν διαφέρειν ἔδοξας, προαχθεὶς εἰς τὸ ἀπορίας τινὰς, τὸ δὴ λεγόμενον, καττύσαι, καὶ μεταξὺ θείων πραγμάτων καὶ διηγημάτων εἰς μέσον ἀσόφως φέρειν, τῆς χρείας οὐκ ἀπαιτούσης, ἄλλα τέ τινα ὑλικὰ, καὶ μέντοι τὸν ἀντικείμενον, καὶ ἀποβεβλημένον, καὶ οἵαπερ ἔλεξας ὑποβάλλοντα. Πολύ τε ἀπέχεις τῶν ἐπιεικές τι καὶ χρηστὸν πεποιηκότων, καὶ οὔδεις σε Χριστιανῶν τῶν τὰς Γραφὰς ὄρθως καὶ ἀπροσπαθῶς ἐκμελετησάντων, καὶ οἵς εὐθὺς τὸ διαπρέπειν ἐπὶ τῇ δοθείσῃ παρὰ τοῦ θείου Πνεύματος χάριτι ὑπῆρξεν, ἀποδέξαιτο ἣν εἰς τὰ ψυχοβλαβῶς σοι ἐκπονηθέντα. Κατὰ γὰρ τὴν σὴν ἐγχείρησιν, ἐκβληθήσεται τάχα πᾶσα Γραφὴ, θεολογίας ἔνδειξιν ἔχουσα. Καὶ φέρε, εἰ μὴ

ταῦτα ἀληθῆ, 39.617 οὗτωσὶ πράως καὶ μετρίως σκοπήσωμεν. Ἐγώ τε γὰρ ἀναφανῶ ἀκριβῶς, καὶ οὐχ ἀπλῶς ἐξ ἀμφιδόξων ἀποδείξεων, ἀλλ' ὁμολογουμένων, διδάξω τε ῥαδίως, καὶ ὑμεῖς μαθήσεσθε Παῦλος, ὃ τὸν δὴ λεγόμενον πυρὸς θερμότερον τὸν περὶ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μακάριστον ζῆλον ἔχων, γράφει Χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι. Καὶ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ ὃ εὐεργέτης οὗτος ἐπιφανῶς ἔφη· “Ἐντολὴν ἔλαβον, τί εἴπω, καὶ τί λαλήσω” καὶ, “Οὐδὲν ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ.” Καὶ ἐτέρωθι εἴρηται· “Ο νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη· ἡ χάρις καὶ ἡ ἀληθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο.” Καὶ ὅμως πιστῶς καὶ θεοπρεπῶς ταῦθ' οὕτως γεγράφθαι, διὰ τὸ ἐν θέλημα τῆς ἀγίας Τριάδος, καὶ διὰ τὸ εἰς τὸν Πατέρα πάντα ἀνάγεσθαι, νοοῦμεν. Ὡς τοίνυν οὐδεμίᾳ ἐπινοεῖται παραλλαγὴ θεότητος ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ οὕτε γὰρ διακονεῖ, ὡς ἀλλοῖς τῇ φύσει ἀλλοίω· οὕθ' ὑφέσει δυνάμεως, ἀλλ' ὡς Υἱὸς Λόγος γηησίω Πατρί· οὕτ' ἐντολὴν λαμβάνει, ὡς ἀγνοῶν τὸ δέον καὶ τὸ πατρικὸν βούλημα, ἀλλ' ὡς προείρηται, οὕτω καὶ τὸ θεῖκὸν Πνεῦμα. Καὶ ὡς τρόπῳ τὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀναφέρεται εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα, τούτῳ, καὶ οὐκ ἄλλῳ, τὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. “Ωστε οἵ ἄντες ἐπῆραν τὸ φρόνημα αὐτῶν αἱρετικοὶ, τούτοις ἄντες καθ' ἑαυτῶν τὴν ἐπ' ἀλαζονείᾳ καὶ κακοδοξίᾳ διαβολὴν ἐκίνησαν. Οὐκ ἔστη αὐτοῖς ἄχρι τούτων τὰ τῆς ἀσεβοῦς καὶ ἀπροσήκου διαβολῆς. Θολοῦν γὰρ πειρώμενοι τὴν περὶ τῆς θεότητος τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἄχραντον δόξαν, ὡς οὐδενὸς αὐτοῖς ἀγαθοῦ ὑπάρχοντος παρ' αὐτοῦ, ἀμα δὲ καὶ ἡμᾶς εἰς ἔγκλημα βαλεῖν, αὐτοὶ οὕτοι οἱ χρησάμενοι διδασκάλοις ἀνθρώπων τισὶν, οὐκ ὀκνοῦσι νεαλογεῖν καὶ τόδε αὐτολεξεὶ, ὅτι λαμβάνοντες ἡμεῖς εἰς θεϊκὴν ἀξίαν τὸ διαγορεῦν γραφίον, “Τὸ Πνεῦμα ὃπου θέλει πνεῖ,” εἰς ἀνθρωπείαν φύσιν κατάγομεν αὐτό· ἐπειδὴ μεθ' ἔτερα ἔχει· “Οὕτως ἔσται πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος.” Αὐτοὶ δὲ, φησὶν, οὕτε εἰς θεϊκὴν ἀξίαν ἀνάγουσι τὸ Πνεῦμα, οὕτε εἰς τὴν τῶν λοιπῶν φύσιν καθέλκουσιν· τὴν γὰρ μέσην τάξιν ἐπέχει, μήτε Θεὸς ὁν, μήτε ἐν τι τῶν λοιπῶν. Καὶ τίς αὐτοὺς τῷ ὄντι τῆς τοσαύτης τόλμης οὐ γράψεται; Δεῦρο οὖν προσέχετε τὸν νοῦν· δι' ὀλίγων γὰρ φράσω. Μάλιστα μὲν οὐκ εἶπεν· Οὕτως ἔστιν ὁ ἀνθρωπος, ὁ ἀπλῶς ἀνθρωπος· ἀλλ', “Οὕτως ἔσται πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος.” ἀντὶ τοῦ, ὁ καταξιωθεὶς ἀναγεννηθῆναι ἐν τῇ θείᾳ κοιλυμβήθρᾳ, καὶ γενέσθαι ὡς 39.620 καθολικοῖς ἐκπέφανται χαράγμασιν θείας κοινωνὸς φύσεως Καὶ παραπλήσιά ἔστι ταῦτα τῷ, “Ποιήσωμεν ἀνθρωπὸν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν·” καὶ τῷ, “Ἴνα γένησθε κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς.” Καὶ ὡς οὐ καθέλκεται ὁ Ὕψιστος Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱὸς αὐτοῦ, ἐκ τῶνδε τῶν ἀγίων καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς φωνῶν εἰς ἀνθρωπείαν φύσιν· οὕτως οὐδὲ τὸ ἄγιον Πνεῦμα, ἐκ τῶν προλεχθεντῶν ρήτων, καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς αὐτοῦ φιλανθρωπευμάτων “Ἐπειτα δοκεῖ αὐτοῖς, τό γε ἔτι χεῖρον, μήτε Θεὸν εἶναι τὸ ἄγιον Πνεῦμα, μήτε ἐν τι τῶν λοιπῶν. Ὅπολείπεται τὸ ἀνύπαρκτον αὐτὸν νοεῖν. Καὶ ἄλλως· Εἰ μὴ ἔστιν, ὡς φάσκουσι, Θεὸς, τῷ κοινῷ λόγῳ τῶν κτισμάτων ὑπάγεται Οὐδὲν δὲ τοιοῦτον τεκμήριον ἐν Γραφαῖς εὑρίσκεται, οὐδὲ μέσης φύσεως εἶναι κεχρησμῷδηται· πᾶν δὲ τούναντίον, ὅτι Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ Πνεῦμα θεῖον. Λείπεται τὸ Θεὸν εἶναι, ἀπό τε τῶν Πέτρου καὶ Παύλου φωνῶν, ἀπό τε πάσης ἐννοίας τῶν Γραφῶν καὶ τῆς “ἐκπορεύεται” λέξεως. Ἀόριστος γὰρ οὖσα, τὸ ἀΐδιον καὶ ἀχώριστον τῆς φύσεως αὐτοῦ τῆς πρὸς ἐκεῖνον, ἐξ οὗ ἀρρήτως προέρχεται, θειότατα ἐνδείκνυται. Καὶ μὲν δὴ καὶ τοῦτο· Εἰ μηδὲν τῶν ἄλλων ὑπάρχει, ὥσπερ οὖν τοῦτο αὐτῶν ἀληθὲς, Θεός ἔστιν. Πρὸς τούτοις· Εἰ οὐδὲν κτιστὸν ἐν μιᾷ ὑποστάσει εὑρίσκεται, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ ἀπεδείχθῃ βιβλίῳ, τὸ δὲ ἄγιον Πνεῦμα ἐν καὶ μόνον τῆς ἐνάδος, ἵτοι μονάδος, οὐσίας ἔστιν· ὡς ἄν τοίνυν φενακίζοντες ἐξ αὐτῶν, ὃν ἔγραψαν, νοηθεῖν, καν δοκοῦσιν εἶναι δεινοὶ εἰπεῖν, ὃ βούλοιντο, καὶ μηδὲ ἐν αὐτοῖς τῆς καθ' ἡμῶν ὄφρύος ἐκπορισθεῖ· καυχήματα γὰρ ἀνθρώπινα ταχὺ ἔξελέγχεται. Σοφὸς περὶ ἐκάστου αὐτῶν ὅδε διείληφεν ἀνήρ· “Μὴ πολλὰ σοφίζου, ἵνα μὴ ἐκπλαγῆς.” Καὶ ὁ Στέφανος δὲ ἐν ταῖς Πράξεσιν ὡδί πως ὀνειδίζει αὐτοῖς· “Σκληροτράχηλοι, καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὡσὶν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἀγίῳ

ἀντιπίπτετε· ώς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς.” Πατέρας δὲ αὐτῶν ἔφη Ἀρειον, Μακεδόνιον, τὴν δλέθριον δυάδα. Ἐρχομαι οὖν ἐφ' ἔτερον κεφάλαιον.

39.621 Β'· Ὅτι ἔθετο τοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους ποιμαίνειν τὴν λογικὴν ποίμνην, καὶ ἐπιμελεῖσθαι αὐτῆς· καὶ αὐθεντικῶς ἀπέστειλεν, καὶ ἐποίησεν, ώς ἡβουλήθη, φθέγξασθαι αὐτοὺς καθ' ὅμοιότητα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἃτε Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, δι' ἐκπορεύσεως, οὐ διὰ ποιήσεως ὑπάρχον, καὶ ἃτε Πνεῦμα ἄνοθον σοφίας καὶ συνέσεως, συνδεσπόζον τῷ πάντων ἡγουμένῳ Πατρὶ, καὶ Υἱῷ Κτίσματος δὲ φύσις, οὐ ταύτης τῆς τάξεως. Εἶναι δὲ ἀληθῆ ταῦτα, πείθουσιν Μωϋσέως τε βίβλοι, λέγουσαι “Τίς δώσει πάντα τὸν λαὸν προφήτας, ἐν τῷ δοῦναι Κύριον τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτούς,” αἵ τε ἀποστολικαὶ Πράξεις, τοιαῦτα ἄττα διαλεγόμεναι· “Ωφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλώσσαι ὡσεὶ πυρός· ἐκάθισέν τε ἐφ' ἔνα ἔκαστον αὐτῶν καὶ ἐπλήσθησαν ἀπαντες Πνεύματος ἀγίου, καὶ ἥρξαντο λαλεῖν ἐτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἔδιδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτοῖς” καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ θεσπεσίου Παύλου· “Καλῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν διὰ τοῦ προφήτου.” Αὐθίς τε αὐτῷ μεταπεμψάμενος ἐν Μιλήτῳ τοὺς Ἐφέσου πρεσβυτέρους, φησίν· “Προσέχετε ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἴματος.” καὶ πάλιν· “Διῆλθον δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἄγιου Πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἐλθόντες δὲ κατὰ τὴν Μυσίαν, ἐπείραζον εἰς τὴν Βηθουνίαν πορευθῆναι, καὶ οὐκ εἴσασεν αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα Ἰησοῦν.” Ὡς πάντα προγιγνώσκων, καὶ αὐτεξούσιος Θεὸς, ὅπου μὲν λαλῆσαι, ὅπου δὲ πορευθῆναι αὐτοὺς οὐκ ἀφῆκεν, διὰ τὸ συμφέρον· ἵσον ποιῶν τῷ Υἱῷ, εἰπόντι· “Μὴ βαστάζετε πήραν, ἢ ῥάβδον, ἢ ὑποδήματα.” καὶ αὐθίς οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι φασιν· “Ἐδοξεν γὰρ τῷ ἄγιῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπὶ 39.624 θέσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τούτων, ὃν ἐπάναγκες ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ εἰδωλοθύτων, καὶ αἴματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας· ἔξ ὃν διατηροῦντες ἔαυτοὺς, εὖ πράξετε.” Τὸ δόξαν τῷ ὑπεξουσίᾳ, καὶ μὴ κυρίῳ, οὐδεὶς προσίεται· πᾶν δὲ ὅ τι ἀν δόξῃ βασιλεῖ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ προχειρισθεῖσιν, τούτο νόμος. τοῖς μὲν ὑπηκόοις ἔπαινον, τοῖς δ' ἀπειθοῦσι κίνδυνον φέρων. “Ἡ” γὰρ “παρακοή,” φησίν, “θάνατον κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπακοή, ζωὴν αἰώνιον.” Κρείσσων γάρ βασιλεὺς, ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρῃ. Καθὰ τοίνυν εἴωθεν βασιλεὺς μὲν τὰς ἔαυτοῦ νομοθεσίας τοῖς ἔγγιστα μεγάλοις ἄρχουσι καταπέμπειν, οἵς τὰς ἡνίας τῶν ἀρχομένων δέδωκεν· ἐκείνους δὲ, πάντων εἰς γνῶσιν φέρειν τυποῦντας, ὑποκύπτειν τοῖς παρὰ βασιλέως θεσπισθεῖσιν, καὶ ἀπειλοῦντας τοῖς παραβαίνουσιν κίνδυνον· οὕτω καὶ οἱ ἀπόστολοι, οὓς ἔθετο πρώτους ὁ Θεὸς, τὸ αὐτεξούσιον τοῦ Πνεύματος, καὶ τὸ πρὸς τὸν Πατέρα δμοούσιον εἰδότες, ἐπέστελλον· “Ἐδοξεν, φησίν, τάδε καὶ τάδε τῷ ἄγιῳ Πνεύματι ώς βασιλεῖ, καὶ ἔξουσιαστῇ, καὶ κηδεμόνι τοῦ γένους· καὶ ἡμῖν δὲ, ώς προεστηκέναι ἀφορισθεῖσιν τῆς πίστεως καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν. “Ἐξ ὃν διατηροῦντες ἔαυτοὺς, εὖ πράξετε” παρατρώσαντες δὲ, φησίν, τὸ ἐναντίον πείσεσθε. Ἐμέμνηντο γάρ τοῦ Σωτῆρος αὐτοῖς εἰρηκότος ἐν τῷ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίῳ· “Οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον.” Καὶ ὡστε μήτινα ὑπολαβεῖν μικρὸν εἶναι, ὃ μέτιμεν νῦν κεφάλαιον, πιστεύειν δὲ τὴν αὐτὴν εἶναι τῇ ἄγιᾳ Τριάδι Θέλησιν, πρόσταξίν τε, ἐνέργειάν τε, οἵς ἔπειται τὸ καὶ τὴν αὐτὴν εἶναι αὐτῇ θεότητα· Παῦλος ὁ πρῶτον γενόμενος νομομαθῆς καὶ διώκτης, καὶ ὕστερον αὐτῆς τῆς ἀφθέγκτου οἰκονομίας ἀναδειχθεὶς μυσταγωγὸς, συνάδοντα περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ διαγορεύει, 39.625 γράψας Κορινθίοις

μὲν τὸ πρῶτον· “Αλλ' οὓς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἑκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους·” καὶ ἀλλαχοῦ· “Λέγω δὲ οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ Κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι.” Γαλάταις δέ· “Οτε εὐδόκησεν ὁ Θεὸς, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, ἀποκαλύψαι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν·” καὶ ἑτέρῳ· “Καθὼς καὶ δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πιστευθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν” Οὐδὲν δὲ ἡττον καὶ ὁ Σωτὴρ τοῖς μαθηταῖς εἰπεῖν ἡξίωσεν· “Ἐγὼ ὑμᾶς ἔξελεξάμην.”

Γ' “Οτι νομοθετεῖ καὶ προστάττει ἀποφαντικῶς ἔκαστοις τῶν ἔργων τὸ πρόσφορον, ὡς βασιλεὺς ἡμερον καὶ νόμιμον ἀνημένος ἡγεμονίαν, καὶ εἰρήνην ἄπειρον τῷ σύμπαντι οὐρανῷ τε καὶ κόσμῳ βραβεύων, καὶ τὸ ἡγεμονικὸν μετὰ τοῦ κηδεμονικοῦ ἀρμοσάμενος. Μόνης δὲ τῆς τῶν ὅλων βασιλίδος φύσεως, τὸ θεσμοθετεῖν καὶ κρίνειν· ποιήματος δὲ, τὸ ὑπὸ νόμον καὶ κρίσιν τελεῖν. Διωρίσατο γὰρ Παῦλος μὲν τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ὡς ἔφαμεν ἦδη, γράψας· “Ο γὰρ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἡλευθέρωσέν με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου·” αἱ δὲ ἀποστολικαὶ Πράξεις, ἔχουσαι ὥδε· “Τοῦ Πέτρου διανοούμενου περὶ τοῦ ῥήματος, εἶπεν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα· Ἰδοὺ ἄνδρες τρεῖς ζητοῦσίν σε. Ἄλλὰ ἀναστὰς κατάβηθι. καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενος· δτι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς·” καὶ πάλιν· “Εἶπεν τὸ Πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ· Πρόσελθε, καὶ κολλήθητι τῷ ἀρματι τούτῳ·” καὶ αὐθις ἀπὸ Ἀγάβου προφήτου· “Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον· Τὸν ἄνδρα, οὗ ἐστιν ἡ ζώνη αὐτῆ, οὕτω δήσουσιν·” καὶ Παῦλος· “Ιδοὺ νῦν ἐγὼ δεδεμένος τῷ Πνεύματι πορεύομαι·” δπερ παραπλήσιον τυγχάνει

39.628 τοῦ, “Παῦλος δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ” καὶ πάλιν· “Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον· Ἐφορίσατέ μοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν εἰς τὸ ἔργον, δ προσκέκλημαι αὐτούς·” δμοιον τῷ, “Ο δὲ Κύριος εἶπεν· Εἰσελθε εἰς τὴν πόλιν, κάκει λαληθήσεται σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν.” Καὶ πάλιν τῷ Πέτρῳ εἶπεν τὸ Πνεῦμα· “Αναστὰς πορεύθητι εἰς τὸν οἶκον Κορνηλίου.” Καὶ δὴ ἐν Ἐπιστολαῖς Παῦλος Τιμοθέῳ γράφει· “Τὸ δὲ Πνεῦμα ῥήτως λέγει.” Όρα οὖν, μὴ μόνον δτι διὰ τοῦ τοιούτου ῥήματος ὁ Παῦλος νομοθέτην αὐθις ἀπέφηνεν τὸ Πνεῦμα τῇ γὰρ λέξει τοῦ “ῥήτως” καὶ οἱ κοσμικῶς θεσμοθετήσαντες ἔχρήσαντο, ἀλλ' δτι καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι τὸ ἵσον τῆς πρὸς τὸν Πατέρα φύσεως, καὶ αὐθεντίας τοῦ ἀγίου Πνεύματος δεικνύουσιν. Όμοιοτρόπως γὰρ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐν πολλοῖς γέγραπται· “Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ.” Αἵρετικοὶ δὲ, οἵ ταληθῆ πάντα ἀντιλεγόμενα ὑπάρχει, οὐδὲν ἄξιον τῆς θείας ἐνεργείας ἐννοοῦντες, περὶ φαντασίας δὲ διακένους διατρίβοντες, καὶ ὃν ἀν ἀπρὶξ ἐπιλάβωνται, ταῦτα, ὡς τινες ἀντίτυποι, ὡς βέβαια προφέροντες ἀντιτιθέασιν. Εἶπεν, φησὶν, καὶ περὶ ἀγγέλου Ζαχαρίας, δτε τὴν ὄπτασίαν τὴν περὶ τῆς λυχνίας τεθέαται· “Ο ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί.” Δύνασθαι οὖν δῆθεν ἄγγελον νοεῖσθαι τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Ἀλλ' αὐτόθεν τὸ γλίσχρον αὐτῶν ἀποικονομεῖται. Ο γὰρ ἄγγελος οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, οὔτε ἴδια ῥήματα, ἀπερ δὲ προσετάττετο παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, διακονῶν ἔλεγεν. Περιέχει δὲ οὕτως· “Καὶ ἐπηρώτησα, καὶ εἶπα πρὸς τὸν ἄγγελον τὸν λαλοῦντα ἐν ἐμοὶ, λέγων· Τί ἐστι ταῦτα; Καὶ ἀπεκρίθη ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ, καὶ εἶπεν πρός με· Οὗτος ὁ λόγος Κυρίου πρὸς Ζοροβάβελ, λέγων· Οὐκ ἐν δυνάμει μεγάλῃ, οὐδὲ ἐν ἰσχύῃ, ἀλλ' ἡ ἐν Πνεύματί μου, λέγει Κύριος παντοκράτωρ.” Ἐπειτα ἄγγελος ἐκλήθη ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐν τῇ δρυὶ τῇ Μαμβρῇ, δτε ἡ ἔνδοξος Τριάς ὥφθη τῷ Ἀβραὰμ, διὰ τὸ ἀγγεῖλαι τὰ ἄγνωστα. Πρὸς οἵς, ἐκ τῆς ἀγγελικῆς πληθύος οὐδεὶς αὐ 39.629 θεντικῶς ἔξ οίκειας κινήσεως ἀγίους ἀπέστειλεν, οὐδὲ ἀγορεῦσαι λόγια, ἢ νόμον διατάξασθαι, ἢ δλως ἀπερ ἐβούλετο αὐτὸς, λέξαι ἐποίησεν. Ἀλλ' οὐδὲ ἴσασιν ἄγγελοι τῆς ἀρρήτου καὶ εύμενοῦς Τριάδος τὰ ὄμόφρονα βουλεύματα, οὐδὲ καταλαμβάνουσι τῆς θείας αὐτῆς ἀρωγῆς

τὴν δύναμιν· τῷ δὲ αὐτῆς γαληνῷ νεύματι ὑπηρετοῦνται, καὶ μειλίσσονται αὐτὴν λιταῖς, ἀσιγήτοις στόμασι, καὶ φωνῇ ἀκαταλήκτῳ.

Δ'. "Οτι μετὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς τὸ ἄγιον αὐτοῦ Πνεῦμα ἀποστέλλει καὶ ὁδηγεῖ αὐτεξουσίως· καὶ γάρ ἐστιν ἀληθῶς ἔργον φιλάνθρωπον τῆς πανσόφου καὶ ἀγαθωτάτης Τριάδος, ή εἰς εὔσεβη βίου τρίβον ἀποστολὴ, καὶ ὁδηγία, καὶ ἡ περὶ πάντας χρηστότης. Ὡν δὲ ἡ αὐτὴ ὁδηγία καὶ γαληνότης, ἡ αὐτὴ καὶ οὐσία. Καὶ τοῦτο δὲ τὴν διὰ τῶν ἔργων ἀριδηλοτάτην λαμβάνει πίστιν. Τοῦ γάρ Θεοῦ εἰρηκότος τῷ Μωϋσῇ, "Συναποστέλλω πρὸ προσώπου σου τὸν ἀγγελόν μου, καὶ ἐκβάλλει τὸν Χαναναῖον," ὁ μέγας οὗτος Μωϋσῆς εὖ μάλα εἰδὼς, τοὺς μὲν ἀγγέλους κτίσματα, τὸ δὲ ἄγιον Πνεῦμα Θεὸν, παρεκάλει λέγων· "Εἰ μὴ αὐτὸς συμπορεύῃ μεθ' ἡμῶν, μὴ ἀναγάγῃς με ἐντεῦθεν." Ἀμειψαμένου δὲ αὐτὸν τοῦ Παντοκράτορος τοῖσδε τοῖς ῥητοῖς, "Καὶ τοῦτον σου τὸν λόγον, ὃν εἴρηκας, ποιήσω· εὔρηκας γὰρ χάριν ἐνώπιον μου, καὶ οἶδά σε παρὰ πάντας," ὁ Ἡσαΐας δηλῶν τὸ ταυτὸν τῆς ἐν μιᾷ θεότητι συμφώνου Τριάδος, προηγήσασθαι αὐτῶν τὸ θεϊκὸν Πνεῦμα ἔφατο λέξειν αὐταῖς· "Ο ἀναβιβάσας ἐκ γῆς τὸν ποιμένα τῶν προβάτων. Ποῦ ἔστιν ὁ θεὶς ἐν αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, ὁ ἀναγαγὼν τῇ δεξιᾷ Μωϋσῆν;" Μετ' οὐ πολύ τε ἐπάγει· "Κατέβη Πνεῦμα παρὰ Κυρίου, καὶ ὡδήγησεν αὐτούς· οὕτως ἥγαγες τὸν λαόν σου, ποιῆσαι σεαυτῷ ὄνομα δόξης." Θέα οὖν καὶ τοῦτο ἐνταυθοῖ, δτι οὐ πεπέμφθαι εἶπεν τὸ ἄγιον Πνεῦμα, ἀλλ' αὐθεντικῶς καὶ βασιλικῶς καταβεβηκέναι. Αὐθίς τε, ἀμφοῖν μεμνημένος τῶν θείων ὑποστάσεων, διμοτίμως ἀνείρηκεν· "Καὶ νῦν Κύριος ἀπέσταλκέν με, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ." "Οθεν πολλάκις ἀνευφημήσας εὐρίσκεται Μωϋσῆς· "Κύριος ὁ Θεὸς ὁ προπορευόμενος πρὸ προσώπου ὑμῶν." Καὶ εὐχαριστοῦντες δὲ ὕμνουν τρόπῳ τοιῷδε· "Τῷ διαγαγόντι τὸν λαόν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, δτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ 39.632 ἔλεος αὐτοῦ." Ἄλλὰ καὶ ὁ Θεὸς Πατὴρ, μηδέν τι διάφορον ἐν τῇ οὐσίᾳ, καὶ δυνάμει, καὶ θελήσει, καὶ δόξῃ εἶναι δεικνὺς μεταξὺ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ μονογενοῦς Λόγου, καὶ τοῦ ἐνὸς ἀγίου Πνεύματος αὐτοῦ, διὰ πάσης σχεδὸν τῆς Γραφῆς λέγει· "Ἐγὼ ἀνήγαγον ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Μάρτυρες ὑμεῖς ἔστε, εἰ Θεὸς ἦν ἀλλότριος ἐν ὑμῖν, πλὴν ἐμοῦ." Καὶ ὁ τῷ ύψιστῳ δὲ Πατρὶ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι αὐτοῦ ὄμοφυῆς καὶ δύμοφρων, δι προσηνής ἡμῶν .....

ΚΕΦ. Ι'. ..... κατὰ τοῦ Πνεύματός μου, ἡ περὶ τοῦ Πνεύματός μου. Καὶ οἶμαι, ώς διὰ τοῦτο καὶ μόνον φεισάμενος αὐτῶν, προσέταξεν ἐλθεῖν ώς τὸν Ἰωβ, ἐπὶ τῷ ἐκεῖνον εὔξασθαι ὑπὲρ αὐτῶν· ἔνεκα δῆλον δτι τῶν εἰς αὐτὸν συντεινόντων ῥημάτων, διὰ τὸ ἀλήπτως αὐτοὺς καὶ λίαν προσηκόντως οὐκ οἶδα πόθεν φάναι· "Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με, πνοή δὲ Παντοκράτορος ἡ διδάσκουσά με" καὶ ἐν ὀλίγῃ ῥήσει δύναμιν πολλὴν, καὶ φύσιν τὴν δημιουργικὴν καὶ ἀλεξίκακον διηγήσασθαι. Ἀρ' οὖν ἐνταῦθα ἔστη τῆς θεολογίας ὁ Ἐλιοῦς; Καίτοι διαρρήδην προσέθηκεν πολλὰ περὶ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ Πατρὸς, οἵς οὐδὲν ἀντιθετέον. Ἔφη γάρ· "Αἰώνιος γάρ ἔστιν ὁ ἐπάνω βροτῶν" καὶ πάλιν· "Ἐὰν ὥσιν χίλιοι ἄγγελοι θανατηφόροι, εἰς αὐτῶν οὐ μὴ τρώσῃ ἐξ αὐτῶν, ἐὰν νοήσῃ τῇ καρδίᾳ ἐπιστραφῆναι ἐπὶ τὸν Κύριον·" αὐθίς τε· "Εὔξεται πρὸς Κύριον, καὶ δεκτὰ αὐτῷ ἔσται" καὶ πάλιν· "Σῶσον τὴν ψυχήν μου, τοῦ μὴ ἔξελθεῖν εἰς διαφθοράν· καὶ ἡ ζωή μου φῶς δψεται. Ιδοὺ ταῦτα πάντα ἐργάζεται ὁ Ἰσχυρός." Οὐκοῦν οἱ λόγοι αὐτοῦ, εἰς μὲν τὰ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, καλοί· εἰς δὲ τὰ ἄλλα, ἀμαρτάνοντες. Ἐπεὶ τοι καὶ ὁ Ἰωβ, θεῖον ὄνομάσας τὸ ἄγιον Πνεῦμα, ώς προελέχθη, τοῦ παρὰ Θεοῦ ἔτυχεν τηλικούτου ἐπαίνου. Λογίζου τοίνυν, δτι κἄν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἐλιοῦς μὴ προσδέχῃ, ἀρκοῦσι καὶ οὕτως οἱ 39.633 θεῖον τὸ ἄγιον Πνεῦμα φήσαντες ιεροκήρυκες· καὶ ἀξιόπιστός ἔστιν καὶ εἰς ἐξ αὐτῶν μαρτυρῶν· καὶ δτι πολλάκις ὁ δαίμων ἀπατῆσαι βουλόμενος, μίγνυσι τῷ ψεύδει, ώς δέλεαρ, ἀλήθειάν τινα τῷ πρὸς δὸν ὁ λόγος αὐτῷ ἔστιν ἐγνωσμένην. Ἀμέλει τοι ἐν Εὐαγγελίῳ ἀκούμεν τοῦ διαβόλου ἀπὸ θείων Γραφῶν τῷ πάντων Δεσπότῃ διαλεγομένου, καὶ τοῖς ἀνοσίοις αὐτοῦ λογισμοῖς καὶ ῥήμασιν τὰ

δσια γραφία συμπλέκοντος, καὶ λέγοντος πειραστικῶς· “Εἰ Υἱὸς εἰ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε.” ἔτι μὴν καὶ τῶν δαιμόνων θεολογούντων βέλτιον Ἀρειανῶν, τῶν χειροτονησάντων τὸν αἵρεσιάρχην ὑμῶν Μακεδόνιον, καὶ μετ' αὐτὸν Μαραθώνιον· “Τί ἡμῖν καὶ σοὶ, Ἰησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος; Ἡλθες ὅδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς;” Καὶ ὁ Ἰάκωβος δὲ παριστῶν, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν, καὶ τὸ ἐμπαλιν, θάτερον δὲ θατέρω συνεργεῖ, καὶ ἐξ ἀμφοῖν τὸ τέλειον, ἀναφανδὸν κηρύσσει· “Σὺ πιστεύεις, ὅτι ὁ Θεὸς εἰς ἐστιν; Καλῶς ποιεῖς· καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσιν, καὶ φρίσσουσιν.” Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ Σαμαρεῖτις γυνὴ, ἐφ' οὓς εἰπεν παρὰ τὴν ἀρχὴν, ὑβρισθεῖσα παρὰ τοῦ πάντας σωθῆναι βουλομένου Χριστοῦ. ἐφθέγξατο τὸ δεύτερον πιστῶς, καὶ οὐχ ὡς Σαμαρεῖτις· καὶ ἐπαίνου ἄμα καὶ ἐλέους ἡξιώθη. Καὶ ἄλλα δὲ ἵσως εὑρεθείη τοιαῦτα πολλὰ παρὰ τῶν φιλοπονώτερον περὶ ταῦτα διατριβόντων. Ὁρᾶς οὖν, ὅτι σὺ, ὁ Μακεδονιανὲ, οὐδὲ ὡς ὁ Ἐλιοῦς περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος πιστεύεις· ἀλλ' ἐξερρήνῃ ἀπὸ σοῦ πᾶς σώφρων περὶ αὐτοῦ λογισμός· καὶ διὰ τὴν μείωσιν, ἦν ἐργάζη περὶ τὴν θείαν οὐσίαν αὐτοῦ, καὶ τὸ μὴ εἶναί σε τέλειον συγκοινωνὸν τῆς χάριτος αὐτοῦ, ὑποσπανίζει σοι τὰ ἀίδια δωρήματα αὐτοῦ; Ἄλλα καὶ τούτων μὲν ἄλις· ἐπὶ δὲ τὰ

39.636 ἔξῆς προϊώμεν. Ὁμοίως Παῦλος ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Κορινθίους γράφων· “Οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἄγιος ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.” Κατανόησον, ὡς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ Θεὸν εἶπεν οἰκοῦντα ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀνθρώπου, ὅντινα Θεοῦ ὡνόμασε ναὸν, ὡς ἀλλαχοῦ λέγει· “Τίς συγκατάθεσις ναῷ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων; Ἡμεῖς γὰρ ναός ἐσμεν Θεοῦ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεός· Ἔνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεὸς, καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός.” Καὶ ὡς Τιμοθέῳ γράφει· “Τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον διὰ Πνεύματος ἀγίου, τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ὑμῖν.” Καὶ ὡς ἐν Εὐαγγελίῳ ἔχει, καθὰ ἥδη ἐλέχθη· “Ἐν τούτῳ γὰρ γινώσκομεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν, ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, οὗ ἔδωκεν ὑμῖν” ἀμέλει ὡς ἀπὸ δύο ὑποστάσεων παρ' Ἡσαΐᾳ λέγει· “Ἐγώ εἰμι, καὶ οὐκ ἐστιν ἔτι.” Ής καὶ ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ ἐν Εὐαγγελίῳ ἔφη· “Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρεῖ, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα.” καὶ πρὸς Ἐβραίους· “Χριστὸς δὲ ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἰκός ἐσμεν ὑμεῖς” καὶ ὁ Ἱεροψάλτης· “Σὺ δὲ ἐν ἀγίοις κατοικεῖς, ὁ ἐπαίνος τοῦ Ἰσραήλ.” Οἶμαι οἰκητήριον ἀγιον τοῦ ἀπεριγράφου Θεοῦ εἰπών πᾶσαν λογικὴν τῶν πιστῶν φύσιν. Ἀπεδείχθη οὖν μονονούχι Θεὸς τὸ ἄγιον Πνεῦμα· ἀλλὰ καὶ ἴσος, καὶ ὄμοιος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, ἐν 39.637 τῷ ἴσως καὶ ὄμοιώς ναὸν ἔχειν τὸν ἀνθρωπὸν· καὶ ὅτι ὁ ὡν οἶκος τοῦ Πατρὸς, ἔχει καὶ τὸν ἐν αὐτῷ ὄντα Υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ· ὡς αὖ πάλιν τοῦ Υἱοῦ, ἡ τοῦ Πνεύματος τῆς ἐπιφοιτήσεως καταξιωθεὶς, ἐκ παντὸς ἔχει καὶ τὸν Πατέρα. Καὶ πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ δευτέρᾳ Ἐπιστολῇ· “Ἡ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἀγίου Πνεύματος ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ έαυτῶν; ἡγοράσθητε γὰρ τιμῆς. Δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν τὸν ἐν τοῖς σώμασιν ὑμῶν.” Τὰ σώματα τῶν πιστῶν ναὸν τοῦ ἀγίου Πνεύματος εἶναι εἶπὼν, ἐνουθέτησεν δοξάζειν τὸν Θεὸν ἐν τοῖς σώμασι, δῆλον ὅτι τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Λέγων δὲ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διδάσκει, ὡς κατὰ φύσιν πρόεισιν ἐξ αὐτοῦ. “Οπερ ἀνθίσις παριστᾷ καὶ τὸ ναὸν εἶναι αὐτοῦ τὸν ἀνθρωπὸν, ἴσως τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ὁμοίως ἐν τῇ αὐτῇ δευτέρᾳ Ἐπιστολῇ· “Ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον τὸ αὐτὸν κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. Ὅταν δὲ ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, περιατρεῖται τὸ κάλυμμα. Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν· οὗ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένω προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος.” Καὶ Κύριον τοσαντάκις ὡνόμασεν τὸ Πνεῦμα τὸ

ἄγιον, καὶ ἐλευθερίαν δωρούμενον, οἵς ἐπιφαίνει καὶ δόξαν ἔχον ἐν ἑαυτῷ. Ἡ δὲ πᾶσα τοῦ κεφαλαίου ἔρμηνείᾳ ἔχει ὅδε· Τὰ τῆς Παλαιᾶς, φησὶν, Διαθήκης Ἰουδαϊκὰ παρατηρήματα ἔτι μένει, μὴ ἀποσκεπασθέντα καὶ γνωσθέντα ἐνίοις, ὅτι κατήργηται ἐν Χριστῷ, τῷ εἰπόντι· “Οὐκ ἥλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι·” τοῦτ' ἔστιν, ἢ παῦσαι, ἢ τὸ λεῖπον ἀναπληρῶσαι. “Οταν δέ τις ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, καὶ μεταστῇ ἀπὸ τοῦ τύπου εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἀπὸ τοῦ νόμου εἰς τὴν χάριν, κατὰ τὸ, “Οὐκ ἔστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν,” ἀπορρίπτει ἐκεῖνο τὸ ὕσπερ συγκαλύπτον αὐτὸν κάλυμμα· δύμοιον ποιῶν Μωϋσῆ, περιαιροῦντι, ἡνίκα διαλέγεσθαι ἡξιοῦτο τῷ ἀοράτῳ Θεῷ, τὸ κάλυμμα τοῦ προσώπου αὐτοῦ, τοῦ ἐκ τῆς θεϊκῆς ἐπιφανείας δεδοξασμένου, καὶ ἀμαυροῦντος δίκην ἥλιακῶν ἀκτίνων τοὺς ὁφθαλμοὺς τῶν ἐνατενίζοντων αὐτῷ. Τὸν δὲ Κύριον ἐνταῦθα τὸ ἄγιον Πνεῦμα εἶναι λέγει· 39.640 παρ' οὐ τὴν ἐλευθερίαν, οἱ ναὸς ὅντες αὐτοῦ, δεχόμενοι, ἀνακεκαλυμμένω προσώπῳ, καὶ οὐκ ἔτι τῷ ζυγῷ τῆς δουλείας ὑποκευφότες, τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου, τοῦ οἰκοῦντος ἐν ἡμῖν, κατοπτριζόμεθα, ἀπὸ δόξης τοῦ Πνεύματος εἰς δόξαν τοῦ Πατρὸς ἐρχόμενοι. Προΐωμεν δὲ καὶ ἐπὶ τὰ ἔξῆς· “Εὰν,” φησὶν, “πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἀπιστος, ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται· καὶ οὕτω πεσῶν ἐπὶ πρόσωπον, προσκυνήσει τῷ Θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι ὅντως ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ἔστιν.” Θεὸς οὖν προσκυνούμενος τὸ ἐν τοῖς προφητεύουσι καὶ τοῖς ἀγίοις λαλοῦν καὶ ἐνεργοῦν, καὶ τὰ χαρίσματα παρέχον ἄγιον Πνεῦμα καὶ ἐνταῦθα φανερῶς ὀνόμασται. Καὶ σημειωτέον, ὅτι καὶ προσκυνεῖται. Τοῖς πρόσθεν παραπλήσια καὶ Ῥωμαίοις ἀξιοῖ γράφειν· ἔχουσι δ' αἱ λέξεις τόνδε τὸν τρόπον· “Ο δὲ Θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἐλπίδος δώῃ ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις, κατὰ Ἰησοῦν Χριστόν· ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι δοξάζητε τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστοῦ. Τίς οὖν ὁ διδοὺς ἡμῖν Θεὸς οὕτω φρονεῖν περὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ τὸ ἄγιον Πνεῦμα; Αὐτὸ γάρ νοῆσαι ἡμᾶς ὑπολείπεται. Ἀλλὰ καὶ Θεοσαλονικεῦσιν ὥσαύτως· “Ο δὲ Κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ Χριστοῦ.” Ως εἶναι τὸ ἄγιον Πνεῦμα, τὸ κατευθύνον Κύριον εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ Υἱοῦ. Καὶ πάλιν· “Υμᾶς δὲ ὁ Κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς· εἰς τὸ στηρίζαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτως ἐν ἀγιωσύνῃ, ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστοῦ.” Ποιὸς οὖν Κύριος ὁ πλεονάζων καὶ στηρίζων ἐν ἀγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἢ τὸ ἄγιον Πνεῦμα; Καὶ παρεγγυᾷ δὲ αὐτοῖς, μὴ ἐκ παροινίας τινὸς, ἢ ἀμελείας ἀποπέμψασθαι τὴν ἐν ἡμῖν ἀναφθεῖσαν αὐτοῦ αἰωνίαν χάριν, γράφων· “Τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε.” Αὐθίς τε θεοποιῶν αὐτὸ, καὶ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα συστοιχίαν καὶ ὁμοφροσύνην ἀπαγγέλλων, φησὶν· “Ο ἀθετῶν οὐκ ἀνθρωπὸν ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν Θεὸν, τὸν διδοῦντα τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἄγιον εἰς ἡμᾶς.” Πέτρος δὲ, ὁ τὰ πρωτεῖα ἐν τοῖς ἀποστόλοις ἔχων, διαρρήδην Θεὸν καὶ Κύριον τὸ ἄγιον Πνεῦμα παριστῶν, τοιοῦτον ἡπείλησεν κατὰ λέξιν Ἀνανίᾳ τινὶ τούνομα· “Διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, 39.641 καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; Οὐχὶ μένον σοι ἔμενεν, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἔξουσίᾳ ὑπῆρχεν; Οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ.” Εὐθέως δὲ καὶ πρὸς Σάπφειραν, τὴν Ἀνανίου γυναῖκα, λέγει τάδε· “Τί δτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ Πνεῦμα Κυρίου;” διμοιότροπον τῷ, “Οὐ μὴ πειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου” καὶ τῷ παρὰ Ἰακώβου γραφέντι· “Ο γάρ Θεὸς ἀπείραστός ἔστι κακῶν· πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα.” Ο δὲ Ἰωάννης θεολογῶν τὸ Πνεῦμα, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἔφη· “Πνεῦμα ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.” Ως γάρ ὁ Θεὸς Πνεῦμα, καὶ τὸ ἄγιον αὐτοῦ Πνεῦμα Θεός· καὶ ὡς ὁ Θεὸς ἐκεῖνό ἔστιν καὶ λέγεται, ὃ ἔστιν τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ οὕτω καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἐκεῖνό ἔστιν, ὃ ἔστιν, οὐ Πνεῦμα τυγχάνει, τοῦτ' ἔστιν ἄναρχος Θεός. Χρὴ δὲ,

φησὶν, ἡμᾶς ἐν ὅλῳ τῷ πνεύματι ἡμῶν ἀνενδυάστως, μετὰ ἀληθείας, καὶ μὴ χείλεσι μόνον, καὶ λόγοις ψιλοῖς, τὸ ἄγιον Πνεῦμα προσκυνεῖν. Εἰ δὲ εἴποιεν Μακεδονιανοὶ, ὅτι ἐν τῷ 39.644 ἀγίῳ Πνεύματι ἔφη τὸ λόγιον τὸν Θεὸν προσκυνεῖσθαι, οὐχὶ καὶ τὸ Πνεῦμα προσκυνεῖσθαι· ἀναγκασθήσονται λέξαι, ὅτι καὶ ἐν τῷ Υἱῷ, οὐχὶ καὶ τὸν Υἱόν. Αὐτὸς γὰρ ἔφη· “Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια·” καὶ οὐχ ἔχουσι οὐδὲ ἀπὸ τοῦ ῥήτου τοῦδε διαφορὰν αἱ μακάριαι ὑποστάσεις αὗται Ἡσαΐας δὲ, περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐκπαιδευομένων τὴν σοφίαν τοῦ Πνεύματος προφητεύων, ὡδί πως ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καταλέγει· “Ιδοὺ ἐγὼ ἐτοιμάζω σοι ἄνθρακα τὸν λίθον σου, καὶ τὰ θεμέλιά σου σάπφειρον· καὶ θήσω τὰς ἐπάλξεις σου ἵασπιν, καὶ τὰς πύλας σου λίθους κρυστάλλου, καὶ τὸν περίβολόν σου λίθους ἐκλεκτοὺς, καὶ πάντας τοὺς νίούς σου διδακτοὺς Θεοῦ.” Ἡστινος προφητείας ὁ Σωτὴρ ἐμνημόνευσεν παρ' Ἰωάννη, εἰπών· “Εστιν γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις· Καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ Θεοῦ” Καὶ Παῦλος δὲ Θεσσαλονικεῦσιν ἀκόλουθα τούτων γράφει· “Αὔτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους.” Ἀμφότεροι δὲ περὶ τοῦ ἀγίου λέγουσι Πνεύματος, ὡς ἐν Ἰωάννῃ αὐθίς ὁ Δεσπότης λέγει· “Ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει, καὶ ἀναμνήσει πάντα.” Εἰ τοίνυν οἱ ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος διδασκόμενοι, διδακτοὶ Θεοῦ ἀκούοντιν, τί ἐστιν τὸ ἄγιον Πνεῦμα, ὁ ἀναγινώσκων νοείτω, ἀκούων καὶ ἐτέρου αὐχοῦντος· “Ο Θεὸς ἐδίδαξέν με σοφίαν·” καὶ πάλιν· “Ἐδίδαξέν με ὁ Θεὸς ἐκ νεότητός μου.” Κέκληται δὲ καὶ θεόπνευστος, καὶ θεία ἡ Γραφὴ, ὡς τοῦ πνεύσαντος αὐτὴν ἀγίου Πνεύματος Θεοῦ καθεστώτος, κατὰ Παῦλον γράφοντα Τιμοθέω τὸ δεύτερον· “Πᾶσα Γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὡφέλιμος.” Καὶ αὐθίς δὲ Πέτρος, ἀποφέρων τὸ μὴ δεῖν οἰεσθαι τὸ ἄγιον Πνεῦμα τελεῖν ἐν κτίσμασι, καθολικῶς τὸ δεύτερον γράφει· “Οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἡνέχθη προφητεία ποτὲ, ἀλλ' ὑπὸ Πνεύματος ἀγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἀπὸ Θεοῦ ἄγιοι ἄνθρωποι.” Καὶ αἱ Πράξεις δὲ τῶν ἀποστόλων περιέχουσιν τάδε· “Πέτρος, πλησθεὶς Πνεύματος 39.645 ἀγίου, εἶπεν πρὸς τὸν λαὸν,” ἄπερ εἶπεν. Ἐν ἔκαστον μὲν οὖν τῶν ἐν Γραφαῖς περὶ τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος διαγορευθέντων, ἀποχρῶν ἐστι τεκμήριον τῆς ἐκείνου περὶ πάντα πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ θεότητα ὄμοιότητος. Οἱ δὲ τὸ Μακεδονίου φρόνημα ἡγούμενοι τῆς ἐν Γραφαῖς ἀπλότητος ἐίναι σπουδαιότερον, καὶ βουλόμενοι τοῦτο τιμιώτερον τῆς παρ' ἡμῖν ἀκιβδήλου πίστεως δεικνύναι, ἀντεροῦντες τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, ἔγραψαν καὶ περὶ τῆς ἐν ἡμῖν κατοικήσεως αὐτοῦ λοιδορίας, αὐτοῖς ὀνόμασιν οὕτως· “Τὰ ἀλληγορικῶς, ἢ προσηγορικῶς, ἢ μεταφορικῶς, ἢ ὄμωνύμως λεγόμενα, οὐ χρὴ εἰς δόγματος ἀκρίβειαν παραλαμβάνειν. Ναὸς γὰρ, φησὶν, καὶ ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ὁ ἔξ οὐλης ἀψύχου, καὶ πρῶτος ἐκεῖνος ὡνομάσθη ναός· ὄμωνύμως δὲ λοιπὸν καὶ οἱ ἄνθρωποι. Ναὸς δὲ δῆθεν καὶ οἶκος βιωτικὸς, διὰ τὸ ἐννεῖν καὶ ἐνοικεῖν. “Ἡν γὰρ,” φησὶν, “ὁ Ναβουχοδονόσωρ ἐν τῷ ναῷ τῆς βασιλείας.” Καὶ πάλιν· Εἰ φύσει ἄνθρωποι, προσηγορικῶς ναός εἰσιν, καὶ οὐχὶ δῆθεν ἀληθῶς· καὶ πάλιν· Ἐπειδὴ οὖν, φησὶν, καὶ πρόβατα ὡνομάσμεθα, ἅρα κατὰ φύσιν τοῦτο ἐσμεν; αὐθίς τε· ‘Ο ἔξαγοράσας ἡμᾶς, φησὶν, ὁ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανῶν ἐστιν· ὁ δὲ ἔξαγοράζων, οὐ τὸ ἀλλότριον ἔξαγοράζει.’” Αὐτοὶ μὲν οὕτως, ἀπόρως, καὶ ἀλόγως, καὶ ὡς οὐκ ἄν τις, οὐδὲ τῶν μικρὰ ὀπωσοῦν λογίζεσθαι δυναμένων, ἀποδέξαιτο αὐτούς. Εἰς παρεξέτασιν γὰρ τῶν θεοχρήστων ῥῆτῶν, τῶν περὶ αὐτῆς τε τῆς ἀκαταφρονήτου θεότητος, περὶ τε τῶν λογικῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἡμῶν. κτήνη καὶ οἰκοδομίαν ἄψυχον εἰς μέσον φέρουσιν, καὶ παίζουσιν οἷον εἰς τὰ φοβερὰ γραφία καὶ πράγματα, καὶ διὰ τῶν δῆθεν ἀφελῶν τούτων καὶ ἀνειμένων λόγων ἐπὶ τὸ ἔαυτῶν βάραθρον καλοῦσιν, ὡς οἱ τοὺς ἰχθύας μικρῷ τινι δελεάσματι ἀγκιστρεύοντες. Ἡμεῖς δὲ πανταχόθεν δεικνύντες ὡς πλείστην παρὰ πάντα τὸν βίον, ὡς γε ἐαυτοῖς δοκοῦμεν, πεποιήμεθα φροντίδα τοῦ μηδ' ὄτιοῦν εἰκῆ, μηδὲ σὺν ἀπεχθείᾳ τῇ κατά τινος φθέγγεσθαι, καὶ τοῦ ὅτι εὔλογον λοιδορίαν πεφεύγαμεν· ἥκομεν, τοὺς μὲν τῶν σωφρονε 39.648 στέρων καὶ τοὺς ὄμόφρονας ἡμῖν ἀναμνήσοντες, ὃν ἀπὸ τῶν Γραφῶν ἀκηκόασιν· τοὺς δ' ἄλλους πείσοντες, τῷ γε ἐφ' ἡμῖν, μὴ οὕτω γνώμης, ἢ πίστεως, ὡς ἔχουσιν,

τοῦ λοιποῦ ἔχειν. Οἱ γὰρ ἀξιούμενοι ἔχειν κατοικοῦν ἐν αὐτοῖς τὸ πληροῦν τὰ πάντα ἐνυπόστατον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, οὕτε κατὰ ὄμωνυμίαν ἢ συνωνυμίαν, οὕτε κατὰ ἀλληγορίαν, οὕτε κατὰ μεταφορὰν, ναὸς αὐτοῦ ὡνομάσμεθα, ἀλλὰ κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν. Ὁθεν ὁ Ἀπόστολος, οὐ τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις ναῷ καὶ ἐκείνοις, οἵς εἰκόνι ἔχρισαντο αἱρετικοὶ, ἀλλὰ γὰρ πιστοῖς, Θεὸν σαφῶς τὸ ἄγιον Πνεῦμα εἶναι δεικνὺς, ἔφη· “Οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἴκει ἐν ὑμῖν.” Καὶ πρὸς Ἐβραίους· “Μέτοχοι Πνεύματος ἀγίου ἐσμέν.” Εἰ γὰρ ναὸς τοῦ ἀγίου Πνεύματος, οὐχ ὡς Θεοῦ, ἀλλὰ παρὰ τὸ ἐννεῦν καὶ ἐνοικεῖν ἐσμεν, οὐδὲ τοῦ Θεοῦ ναὸς κληθέντες, ὡς Θεοῦ προσηγορεύθημεν. Καὶ ὁ Θεὸς δὲ Πατὴρ, δεσποτικῶς ἡμᾶς κεκτημένος, οἴκει ἐν ἡμῖν ναὸς γὰρ Θεῷ μόνῳ ἀρμόζει, καὶ παραπλησίως αὐτοῦ, ὃ τε μονογενῆς αὐτοῦ Υἱὸς, τὸ τε ἐν αὐτοῦ ἄγιον Πνεῦμα. Καὶ δὸν τρόπον ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, κανὸν μὴ γέγραπται, ὅτι ἔξηγοράσατο ἡμᾶς τῷ ἴδιῳ αἴματι, Δεσπότης ἡμῶν ἐστιν· οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἄγιον. Τούτοις γὰρ τοῖς πρὸς περιγραφὴν τῆς θεότητος τοῦ ἀγίου Πνεύματος λεγομένοις ἀκολουθεῖ τὸ παραπλησίως καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ἐκλαμβάνεσθαι. Τίς οὖν ἀν πείθοιτο δικαιότερον Παύλῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγίοις, ἢ Μακεδονίῳ καὶ τῷ πλαστῶς μετανοήσαντι Ἀρείῳ; Εἰ μὲν γάρ ἐστιν αὐτοῖς τῶν ἀγίων λόγος, πῶς ἔλαθον τάξαντες ἑαυτοὺς ἐν τοῖς ἀντιτατομένοις, καὶ οὐ ταυτὰ ἐκείνοις λέγειν καὶ φρονεῖν ἀξιοῦσιν; Εἰ δὲ ἄλλως μὲν ἐκείνοις, ἄλλως δὲ τούτοις δοκεῖ τοῦτο γὰρ ἀναμφίλεκτον ἀφ' ὧν δέδεικται. Οὐ γὰρ τοίχοις καὶ θρέμμασιν καταφρονητικῶς καὶ χλευαστικῶς, ὡς οἱ ὑβρισταὶ οὗτοι, παραβάλλοντες, ἢ ἐν καὶ ταυτὸν τούτοις εἶναι δοκιμάζοντες τὸν λογικὸν ναὸν, τὸν κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἔργον τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς τὸ κάλλιστον, ἔχρισαν τὰ ἐκκείμενα λόγια, οὐ Χριστιανῶν μὲν, οὐδὲ ἄλλως σοφῶν ἐστι τοῦτο· οὐδὲ ἀληθεύειν τοιαῦτα αὐτοὺς διδάσκοντας ἀν τις τὴν ἀρχὴν νομίσοι. Οὕτως δὲ ἔχειν γνώμης αὐτοὺς ὡς ἀληθῶς μαθὼν, πῶς οὐκ οἰήσεται πλέον σωφρονεῖν, ἀν τὰ μὲν αἱρετικῶν φεύγῃ, πείθοιτο δὲ οἵς πολλῷ ἀμεινον, φημὶ τοῖς ἀγίοις, ἢ, τό γε ἀληθέστερον, τοῖς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ; Οὐ γὰρ ἀν τις, κανὸν Γραφῶν παντοίως ἀπειρος ἢ, ἀπὸ τῆς αὐτῶν γνώμης μόνον ταῦτα εἰρηκέναι τοὺς ἀρίστους πάντας καὶ κλεινοὺς ἐκείνους ἀνδρας φήσειν, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τῆς 39.649 αὐτῶν φωνῆς ἡμῖν τὸν Θεὸν διαλέγεσθαι, καὶ τά τε ἄλλα, τὰ μείζονα συνέσεως ἀνθρώπων, διδάσκειν, καὶ ὅτι ἐν πιστοῖς αὐτός τε ὁ Θεὸς, καὶ ὁ μονογενῆς αὐτοῦ Υἱὸς, καὶ τὸ ἐν αὐτοῦ Πνεῦμα ὁμοίως καὶ ἵσως οἴκει ἀχράντως. Διελέγχων τοίνυν καὶ ἀπορρίπτων τὰς σοφισματώδεις αὐτῶν φιλαρίας, καὶ τὸ μὴ τὰ βλαβερὰ, διὰ "Ἀρειον καὶ Μακεδόνιον, αἱρεῖσθαι συμβουλεύων ἐν ρδ' ψαλμῷ παρεγγυάται αὐτοῖς· "Ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε." Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ ἐκείνων, τῶν μηδαμοῦ φίλων Θεῷ τῷ καὶ τὴν ἔξ ὄμωνυμίας δωρεὰν ἀνθρώποις δεδωκότι εἰρήκοτων· "Μὴ κίνει καμάριναν· ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων." Διαγνωσθέντος τοίνυν καὶ τοῦ, ὅτι Θεὸς τὸ ἄγιον Πνεῦμα, καὶ τὰς προφητείας αὐτὸ ὑπέβαλεν, μεταβῆναι ἥδη καιρὸς ἐπὶ τὸν Ζαχαρίαν, οὐ τὸν δρεπανηφόρον προφήτην, ἀλλὰ τὸν πατέρα Ἰωάννου, ἐγκρίναντα καὶ αὐτὸν Θεὸν καὶ Κύριον. τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι τὸν ἐν προφήταις λαλήσαντα. Αὐτὰ δὲ παραθῶμαι, ἀπερ ἐκείνος ἔλεξεν· "Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο, καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ· καὶ ἥγειρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαυΐδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἀγίων, τῶν ἀπ' αἰώνος προφητῶν αὐτοῦ." Καὶ ὁ ἱεροψάλτης δὲ οὐκ ἀποστάς ποτε δογματικῆς διδασκαλίας, συμφέρεται τούτοις, λέγων ἐν μὲν πά' ψαλμῷ· "Ακούσομαι, τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός·" ἐν δὲ τῇ β' τῶν βασιλειῶν ἴστορίᾳ ἔξειπεν, ποίου ἦν Κυρίου καὶ Θεοῦ ὁ εὐκταῖος οὗτος ἐνθουσιασμός, φράσας· "Πνεῦμα Κυρίου ἐλάλησεν ἐμοὶ, καὶ ὁ Λόγος αὐτοῦ ἐπὶ γλώσσης μου." 39.652 ΚΕΦ. ΙΑ'. "Οτι ἐπὶ τοῦ χερουβικοῦ θρόνου καθέζεται τὸ ἄγιον Πνεῦμα, καὶ δύναμιν ἔξαποστέλλει. Καὶ ὅτι ὁ Παῦλος αὐτὸ οἶδεν εἶναι τὸν ὄφθεντα τῷ Ἡσαΐᾳ Κύριον Σαβαώθ. Καὶ κατὰ τοῦ Μακε δονιανοῦ φρονήματος. Καὶ δτι ἐν ἡμῖν οἴκει. Καὶ δτι ράδιουργοῦσιν αἱρετικοὶ τὰς θείας Γραφάς. Παρὰ τῷ μνημονευθέντι τοίνυν ἀκριβεστάτω

μελωδῷ, τῷ πᾶσι τοῖς ἀναγκαίοις ἐμπλεονάζοντι, ἐν ρθ' ψαλμῷ, ὅστις ὅλος ἐκ προσώπου τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱὸν ἐλέχθη, ἰσότιμος ἡ ἀγία Τριάς, καὶ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἔξαποστέλλων δύναμιν, καὶ συγκαθεζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ ἐμφανῶς μᾶλλον, ἥπερ αἰνιγματωδῶς ἀπαγγέλλεται. Ἐδοξεν δέ μοι εἰς ἑτοίμην ἀπόδειξιν πάντα ἐφεξῆς παραγράψαι τὸν ἱερὸν τουτονὶ λόγον, μηδὲν αὐτοῦ παραλιπόντι "Ἐχει δὲ οὕτως· Ἔπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἔως ἂν θῶ τοὺς ἔχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Ῥάβδον δυνάμεως ἔξαποστελεῖ σοι Κύριος ἐκ Σιῶν, καὶ κατακυρίευε ἐν μέσῳ τῶν ἔχθρῶν σου. Μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεως σου ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἀγίων. Ἐκ γαστρὸς πρὸ Ἐωσφόρου ἐγέννησά σε. Ὡμοσεν Κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται· Σὺ ιερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ· Κύριος ἐκ δεξιῶν σου." Εἰ γάρ ὁ Πατὴρ λέγει τῷ Υἱῷ· "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου·" καὶ, "Ῥάβδον δυνάμεως ἔξαποστελεῖ σοι Κύριος·" καὶ, "Κατακυριεύσεις τῶν ἔχθρῶν σου·" καὶ, "Ωμοσεν Κύριος·" καὶ, "Κύριος ἐκ δεξιῶν σου·" τίς ὁ ἀποστέλλων αὐτῷ τὴν ῥάβδον, καὶ ὄμνύων, καὶ ἐκ δεξιῶν τοῦ Υἱοῦ καθεζόμενος Κύριος, εἰ μὴ λοιπὸν τὸ ἄγιον Πνεῦμα; ὡς εὑρίσκεσθαι τὸν Υἱὸν, ὃντα μὲν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, ἔχοντα δὲ ἐκ δεξιῶν τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Μεμνήσθαι δὲ χρή, ὅτι ἐνταῦθα καὶ ὄμνύει τὸ Πνεῦμα, ὡς οὐκ ἔχον τὸν μείζονα, καθὰ ὁ Υἱὸς, εἰπὼν, "Κατ' ἐμαυτοῦ ὄμνύω," ὡς ἐν τῷ πρώτῳ ἐμνημονεύθη βιβλίῳ. Ἄλλὰ καὶ ἐν ξα' ψαλμῷ ὁ αὐτὸς Δαυΐδ ἀπαγγέλλων τὴν ἀγίαν Τριάδα φαίνεται, ἐν τῷ ψάλλειν· "Ἄπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεός· δύο ταῦτα ἥκουσα." Ποιὰ δὲ δύο; Ἐπάγει· "Οτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ, καὶ σοῦ, Κύριε, τὸ ἔλεος." Τίς γάρ ὁ εἰπὼν Θεὸς, "Οτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ;" καὶ πρὸς τίνα λέγει, "Καὶ σοῦ, Κύριε, τὸ ἔλεος;" Καὶ ἐπὶ τοῦ Δανιήλ δέ φησιν ἐν τῇ περὶ Σωσάννης κρίσει· "Εξήγειρεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον τὸν Δανιήλ·" κάνταῦθα 39.653 Θεὸν δηλώσας εἶναι τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Ἐπιφέρει γάρ· "Καὶ ἔκρινεν τοὺς πρεσβυτέρους, Πνεύματι ἀγίῳ ἐμφορούμενος." Εὔροιμεν δ' ἂν καὶ Ἐλισσαῖον τὸν ἀξιολογώτατον ἐν προφήταις, ἀξιοῦντα εἰδένειν Θεὸν τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Ἐχει δ' ἡ πρὸς Ἡλίαν αὐτοῦ φωνὴ, ἡ ἔξαιτοῦσα σὺν τῇ μηλωτῇ καὶ τὸ ἄγιον κληρονομῆσαι Πνεῦμα οὐτωσί· "Γενέσθω τὸ Πνεῦμα τὸ ἐπὶ σοὶ, δισσῶς ἐπ' ἐμοί. Ο δὲ εἶπεν· Ἐσκλήρυνας τοῦ αἰτήσασθαι ἀντὶ τοῦ, Μεγάλα ἔζητησας. Πλὴν ἐὰν ἵδης με ἀναλαμβανόμενον, ἔσται σοι οὕτως ἐὰν δὲ μὴ ἵδης, οὐ μὴ γένηται." Ἰδεν τοίνυν αὐτὸν καὶ ἔκραξεν· "Πάτερ, πάτερ, ἄρμα Ἰσραὴλ, καὶ ἵππεὺς ἐν αὐτῷ." Ὁτε οὖν "ἐπάταξεν" τὸν Ἰορδάνην τῇ μηλωτῇ τοῦ Ἡλία, "καὶ τὸ ὕδωρ οὐδὲ διηρέθη" ὡς ἐπὶ Ἡλίᾳ, ζητῶν τὴν αἴτησιν ἔαυτοῦ καὶ τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν, οὐκ ἔτι εἶπεν 39.656 "Ποῦ τὸ Πνεῦμα τὸ διπλοῦν;" ἀλλά· "Ποῦ ὁ Θεὸς Ἡλίου ἀπφὼ ὁ διπλοῦς," ἐκκαλύπτων Θεὸν ὑπάρχειν τὸ ἄγιον Πνεῦμα, καὶ διδάσκων ἄμα, ὡς ταυτόν ἔστιν εἰπεῖν Θεὸν, ἡ Πνεῦμα ἄγιον, καὶ τὸ ἔμπαλιν. Τὸ δὲ ἀπφὼ προσφώνησίς ἔστιν ἀδελφική. Τί δὲ καὶ Ἱεζεκιὴλ προφητεύει, ὅτε, τῶν οὐρανῶν ἀνοιγέντων αὐτῷ, ἵδεν δρασιν Θεοῦ καὶ τὰ χερουβίμ; "Καὶ ἐν τῷ ἐστᾶναι," φησιν, "τὰ ζῶα, εἰστήκεισαν οἱ τροχοί· καὶ ἐν τῷ ἔξαιρεῖν αὐτὰ, ἔξηροντο· ὅτι Πνεῦμα ζωῆς ἦν ἐν τοῖς τροχοῖς·" ἀντὶ τοῦ, ἐπικαθεζόμενον ἐπὶ τῶν χερουβίμ. Καὶ μικρὸν ὑποκαταβὰς λέγει· "Τοῦτο τὸ ζῶον, δὲ ἴδον ὑπὸ κάτω Θεοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἔγνων, ὅτι τὰ χερουβίμ ἔστιν." Εἱρηκὼς ἀνωτέρω τὸ Πνεῦμα ἐπάνω εἶναι τῶν χερουβίμ, ὑποκαταβὰς εἶπεν, ὑποκάτω τοῦ Θεοῦ, τοῦτ' ἔστιν τοῦ Πνεύματος, εἶναι τὰ χερουβίμ καὶ ζῶα. Θέα τοίνυν καὶ αὐθίς τὸ ἄγιον τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα, καὶ Θεὸν καὶ Πνεῦμα ζωῆς προσαγορευόμενον, καὶ ἐπὶ τοῦ χερουβικοῦ καθεζόμενον αἰωνίου θρόνου. Χρηστέον δ' εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο καὶ τοῖς κριταῖς οὐδὲ αὐτοῖς ἀμελήσασιν, ἀλλ' ὅτι μάλιστα παρὰ πάντα τοῦτο κεκρικόσιν καλῶς, τὸ δόμολογῆσαι Κύριον δυνατὸν καὶ ἐπίκουρον τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Εἰπόντες γάρ περὶ αὐτοῦ, ὅτι συνεπορεύετο μετὰ Σαμψών, καὶ κατεύθυνεν αὐτῷ, ὥστε μείζονα φύσεως ἀνθρωπίνης δύναμιν ἐνδείκνυσθαι αὐτὸν, οὐκ εἶπαν μετὰ ταῦτα τὸ ἐνδυναμοῦν αὐτὸν Πνεῦμα ἀνακεχωρηκέναι ἀπ' αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἡσθενηκέναι, ἀλλὰ τὸν Κύριον. "Ἐχουσι δὲ οὕτως· Ἡρξατο Πνεῦμα Κυρίου συμπορεύεσθαι μετὰ Σαμψών" καὶ πάλιν·

““Ηλατο ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου” καὶ πάλιν· “Εξέκλινεν εἰς ἀμπελῶνα Θαμναθὰ, καὶ ἵδοὺ σκύμνος λέοντος εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ· καὶ κατεύθυνεν ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου, καὶ διέσπασεν αὐτὸν ὡς ἔριφον αἰγῶν·” καὶ πάλιν· “Ηλάλαξαν,” φησὶν, “οἱ ἀλλόφυλοι, καὶ ἔδραμον εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ” τοῦτ' ἔστιν Σαμψών· “καὶ κατεύθυνεν ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου, καὶ ἐγένοντο τὰ καλώδια,

39.657 τὰ ἐν τοῖς βραχίοσιν αὐτοῦ, ὧσεὶ στύππιον, ἡνίκα ἂν ὁσφρανθῆ πυρός.” Ὁτε δὲ λοιπὸν σὺν τῇ κόμῃ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἀπέθετο, καὶ ἀπώνατο εἰς ὅλεθρον ἑαυτοῦ τῆς ἀβουλίας, ἀλλόφυλον, οὐ δέον, γυναῖκα ὑπερφιλῶν τὴν Δαλιδὰ, “Εξηγέρθη,” φησὶν, “ἐκ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· ‘Ἐξελεύσομαι, καὶ ἀποτινάξομαι, καὶ ποιήσω καθὼς ἀεί. Καὶ αὐτὸς οὐκ ἔγνω, ὅτι Κύριος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ.’” Τῆς γὰρ δυναστείας τοῦ Κυρίου τούτου πεῖραν ἔχων καὶ Μωϋσῆς, εἶπεν· “Πῶς διώξεται εἰς χιλίους, καὶ δύο μετακινήσουσιν μυριάδας, εἰ μὴ Κύριος παρέδωκεν αὐτοὺς, καὶ ὁ Θεὸς ἀπέδοτο αὐτούς;” Καὶ τὸν ὄφθεντα δὲ τῷ Ἡσαΐᾳ βασιλέα Κύριον Σαβαὼθ καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, ἐν οἴκῳ δόξης πεπληρωμένῳ, καὶ ὑπὸ τῶν σεραφὶμ τῇ τρισαγίᾳ φωνῇ καταγεραιρόμενον, ὃ μὲν προφήτης τὸν Πατέρα οἶδεν, ὃ δὲ Ἰωάννης τὸν Υἱόν· ὃ δὲ Παῦλος ἐν ταῖς Πράξεσιν, διὰ τὴν ταυτότητα τῆς θεότητος, τὸ πάνσιφον Πνεῦμα εἶναι ἐδήλωσεν τοιωσδε· “Καλῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγον· Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἰπὲ αὐτῷ· Ἄκοη ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνήτε,” καὶ τὰ ἔξης. Αἱρετικοὶ δὲ, κατὰ τὴν ἔξ ἀρχῆς προαίρεσιν διοδεύοντες, καὶ τὸν οἰκεῖον σκοπὸν καὶ λόγον ἄγοντες κατὰ τοῦ χάους, ἀποπηδῶσι καὶ πρὸς τὸ λόγιον τοῦτο, καὶ συνήθως ἀντιφάσκουσιν οὐκ εὐλόγως, καὶ πειρῶνται δυσσεβείᾳ δυσσέβειαν συνδεῖν καὶ συνάπτειν, φημὶ τοῖς προτέροις αὐτῶν ῥήμασιν τὰ δεύτερα καὶ τρίτα, λόγους προϊέμενοι, ὅτι οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ θεότητος ἴδιον περὶ τοῦ ἄγίου Πνεύματος εὑρίσκεται ἐκ τοῦ Παῦλον φάναι· “Καλῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγον· Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἰπὲ αὐτῷ” τάδε καὶ τάδε· διὰ τὸ πολλάκις, φησὶν, τὰ αὐτὰ, ποτὲ μὲν ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ποτὲ δὲ ἐκ προσώπου τοῦ προφήτου, ἢ ἀγγέλου εἰρημένα φέρεσθαι· ὡς ἡνίκα, φησὶν, περὶ τοῦ χωρίου τούτου λέγει Ἰωάννης· “Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας, δτε ἴδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ.” καὶ ὡς ὁ Σωτὴρ ἐν Ματθαίῳ ἔφη· “Καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας, λέγων· ‘Ο λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσίν με τιμᾷ, τῇ δὲ καρδίᾳ πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ.’” καὶ ὡς δὲ Παῦλος ἐν ἄλλῳ κεφαλαίῳ ἔφη· “Καθὼς Δαυΐδ λέγει τὸν μακαρισμόν· Μακάριοι, ὃν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὃν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἀμαρτίαι” οὐκ εἶπεν δὲ, φησὶν· Καθὼς δὲ Θεὸς διὰ Δαυΐδ λέγει. Καὶ ἐτέρωθι· “Καὶ ἦλθεν δὲ Θεὸς πρὸς Βαλαὰμ νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Εἰ καλέσαι σε πάρεισιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, ἀναστὰς ἀκολούθη 39.660 σον αὐτοῖς· ἀλλὰ τὸ ῥῆμα, δὲ ἂν λαλήσω πρὸς σε, τοῦτο ποιήσεις.” καὶ μεθ' ἔτερα· “Εἶπεν,” φησὶν, “δὲ ἀγγελος τοῦ Θεοῦ πρὸς Βαλαὰμ· Συμπορεύθητι μετὰ τῶν ἀνθρώπων τούτων· πλὴν τὸ ῥῆμα, δὲ ἐὰν εἴπω πρὸς σὲ, τοῦτο φυλάξῃ ποιῆσαι.” καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ, φησὶν· “Ο εἶπέν σοι δὲ Θεός· ἀλλ’, ‘Ο ἐὰν εἴπω σοι.’” Έν τοιούτοις κακοῖς τὰ κατ' ἐκείνους· καὶ μὴ ὡς κρατοῦντες σεμνυνέσθωσαν. Ἡμεῖς δὲ δείσαντες, μὴ τισιν δόξωμεν χρῆσθαι, ὡς ἐκεῖνοι, σοφιστοῦ τινος ὡς ἀληθῶς εἰρωνείᾳ, εὐθὺς ὡς ἐκ πρώτης σχεδὸν συλλαβῆς, οὕτω μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ τέλους, πλείστην τινὰ τῆς ἀληθείας πρόνοιαν ποιήσωμεν, διελέγχοντες αὐτούς. Ἰστε δὴ οὖν, οἱ συγγενόμενοι τῷ τε τῆς προφητείας λόγῳ, καὶ τοῖς μνημονευθεῖσιν θείοις γραφίοις, ὡς δὲ Ἡσαΐας κελευσθεὶς παρὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ

αἰωνίου θρόνου, προεφήτευσεν, ἅπερ αὐτῷ ἐκεῖνος κατὰ λέξιν εἰπεῖν ἐνετείλατο· ὁ γὰρ προφητεύων Θεοῦ, οὐχὶ ἔαυτοῦ προφήτης ἐστίν. “Οστε διὰ Ἡσαΐου, ἡτοι παρὰ Ἡσαΐουταυτὸν γάρ ἐστιν εἰπεῖν, ἡ τοῦ ὄφθεντος αὐτῷ κραταιὰ φωνὴ, ὃν ὁ Παῦλος τὸ ἄγιον Πνεῦμα εἶναι κατήγγειλεν, ἀπηγγέλθη, ὅτε ἵδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ οὐ μέντοι κατ' ἐξουσίαν ἴδιαν ταύτην ἐφθέγξατο, καν που ἐλέχθη, ὅτι “Ἡσαΐας εἶπεν,” καὶ οὐχὶ ὁ Θεὸς Πατὴρ, ἢ ὁ Υἱὸς, ἢ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ διὰ Ἡσαΐου. Ούδε μὴν ἐπλανήθησαν οἱ ἀπόστολοι, οἱ ἐκ παίδων εὐθὺς ταῖς Γραφαῖς ἐντεθραμμένοι, καὶ πιστευθέντες τῆς νέας χάριτος τὸ κήρυγμα, οἱ ἔχοντες, διὰ τὴν ἀγαθότητα τῆς ἐν μονάδι Τριάδος, ἂ μήπω τις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔτερος. Ἀλλὰ καὶ Ἰωάννης δῆλος ἐστι, καθά φασι, καὶ τυφλῷ, ταῦτα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ νοήσας εἰρηκέναι· καὶ Παῦλος, τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Κελεύουσι γάρ αἱ μακάριαι ὑποστάσεις αὗται, εἴκει δὲ ἡ ἀγγέλων καὶ πάντων φύσις. Ἡγεμονεύουσι γάρ βασιλικῶς, καὶ κατάρχουσιν αὐτοφυῶς, διὰ τὴν ἀπαράλλακτον πρὸς τὸν ἐξ οὐ προήλθον Πατέρα θεότητα, καὶ ἀνάγεται πάντα εἰς ἐκεῖνον. Ἔχεται οὖν ἐν τοῦτο· ἔτερον δὲ, ὅτι τίς ἀν ὄφθείη ἔτερος, ὧτινι συμφωνότερον, ἢ προσφορώτερον ταῦτα, τὰ ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ Πατρὸς προφητευθέντα, δόξειν ἐπιγράφεσθαι ὡς εἰρηκότι; Ποίας δὲ κατακρίσεως οὐκ ἐστιν ἄξιος ὁ τὴν περὶ τοῦ κρείττονος ἀλήθειαν τολμῶν παραχαράττειν, καὶ παρευδοκιμεῖν ἐθέλων Ἰωάννην καὶ Παῦλον, τοὺς μήτ' ἀγνοήσαντας, μήτ' ἀποκρύψαντας, ἐναργῶς δὲ καὶ τρανῶς τὰ περὶ τούτου εἰς πάντας ἔξαγορεύσαντας; Καὶ πᾶσα δὲ Γραφὴ ἔχει τι νόημα περὶ τῆς τοῦ μεγαλωνύμου Πνεύματος ἔχει τι νόημα περὶ τῆς τοῦ μεγαλωνύμου Πνεύματος 39.661 μονότητος, ἡτούν θεότητος, ἐξηρημένον μὲν καὶ ἀσύντακτον παντελῶς τῶν δλων, συντεταγμένον δὲ καὶ σύμφωνον τῆς πρωτίστης, καὶ γενεσιουργοῦ, καὶ ἀσυγκρίτου φύσεως. Τί γὰρ οὐκ ἀεὶ τῶν ἀγαθῶν δι' αὐτοῦ, καὶ παρ' αὐτοῦ, ἔτι μὴν καὶ παρὰ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ εὐδοκίᾳ τοῦ Θεοῦ Πατρός; Ὁταν οὖν λέγῃ ὁ μὲν ‘Ὑμνολόγος’ “Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἄγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ” ὁ δὲ Παῦλος· “Εἰ Πνεῦμα ἄγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες” ἐπιφέρῃ τε· “Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε;” εἴ γε μὴ εἰς τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἐβαπτίσθητε· ὁ δὲ μονογενὴς Θεός· “Συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἔγω ἀπέλθω, ἐκεῖνος οὐκ ἔρχεται, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, δὲ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται.” καὶ, “Ὑμεῖς δὲ λήψεσθε δύναμιν, τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐπελθόντος ἐφ' ὑμᾶς.” καὶ οὐ Θεὸς Πατὴρ ἐν τῷ Ἀγγαίῳ· “Μεθ' ὑμῶν ἔγω εἰμι, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ τὸ Πνεῦμά μου ἐφέστηκεν ἐν μέσω ὑμῶν.” τί φήσομεν αὐτοὺς φάσκειν, ἡ δὲ θεϊκὴν φύσιν καὶ μέθεξιν αὐτοῦ, καὶ ἀγιασμὸν, καὶ δημιουργικὴν δύναμιν, καθαίρουσαν ἡμῶν, καὶ οἶον ἀπολαμπρύνουσαν τὴν ζωὴν, καὶ ἐν πᾶσιν ἀρωγοῦσαν, παραδιδόντες ταῦτ' ἐξεφώνησαν; “Οταν δὲ καὶ πάλιν λέγῃ ὁ Θεὸς Πατὴρ· “Οὐαὶ, τέκνα! Βουλὴν ἐποιήσατε, οὐ δι' ἐμοῦ· καὶ συνθήκας, οὐ διὰ τοῦ Πνεύματός μου” ἀρ' οὐκ ἀραρότως Ἀρειανῶν, καὶ Εὔνομιανῶν, καὶ Μακεδονιανῶν τὴν ἐπὶ τῇ αἱρέσει ἀθλιότητα καὶ ταλαιπωρίαν ἐπιμέμφεται; Πρὸς τούτοις φαίημεν ἄν, ὡς διὰ τοῦτο ἐγράφη· “Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας” καὶ, “Καθὰ Δαυὶδ λέγει·” ἵν' ὁ θεῖος θεσμὸς φαίνηται, διὰ ποίου ἀγίου κεκήρυκται. Περὶ δὲ τοῦ κατὰ τὸν Βαλαὰμ ἀγγέλου τοσοῦτον ἐροῦμεν, ὡς οὐκ ἔχει τὰ κατ' αὐτὸν τῶν περὶ τοῦ θείου Πνεύματος, ἢ τοῦ Υἱοῦ παρὰ Παύλου καὶ Ἰωάννου κυρίως πεφασμένων ἐοικότα λόγον. Ὁ γὰρ ἄγγελος ἀποσταλεὶς, ἅπερ ὁ Θεὸς ὑπέσχετο ἐπὶ μέλλοντι χρόνῳ δηλώσειν τῷ Βαλαὰμ, διήγγειλεν οὐκ αὐτὸς δὲ εἶναι ἐνοήθη ὁ Θεός, καθὰ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἐνοήθησαν εἶναι οἱ λελαηκότες τὰ ἐνταλθέντα τῷ Ἡσαΐᾳ παρὰ τοῦ καθεζομένου ἐπὶ τοῦ θεϊκοῦ θρόνου, καὶ ἐν φωτὶ ἀφάτῳ καὶ δόξῃ ἀνεικάστῳ ὑπάρχοντος. Κάνταῦθα τοίνυν, ὡς τὰ ἡμῶν μὲν φαῦλα, τὰ δὲ αὐτῶν σεμνὰ, καὶ πλείονος σπουδῆς καὶ πίστεως ἄξια πειρῶνται δεικνύναι. Συμμιγίαν τινὰ καὶ συμφωνίαν τοῦ θείου πρὸς τὰ κτίσματα ἐργάζονται, καὶ συγκαταβάλλουσιν, ὡς οὐκ ἵσασι, ταῖς θεϊκαῖς ὑπολήψεσι τοῦ ἀεὶ ὠσαύτως 39.664 ἔχοντος πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα ἀγίου Πνεύματος, τάς τε αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, καὶ ὑποδηλοῦσιν τὸν Ἡσαΐαν, τάχα ἐπὶ τοῦ οὐρανίου καθεσθέντα θρόνου, καὶ

προστάξαντα ἔαυτῷ· “Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἰπὲ αὐτῷ,” ἅπερ προσετάχθη εἰπεῖν. Ἡμεῖς μὲν οὖν ἄντικρυς θαυμάζομεν, εἰ μὴ ἡδη καὶ αὐτοὶ τῆς ἀτοπίας καὶ ἀσθενείας τῶν οἰκείων δοξασμάτων αἰσθάνονται, καὶ ὡς γελοῖοί εἰσι, τοιαῦτα περὶ τοῦ Θεοῦ διανοούμενοι, καὶ τὰ σαφῆ ὡς δυσδιαίτητα διαστρέφοντες. Καὶ οἰόμεθα μὴ σφάλλεσθαι οὕτως ἔχοντες, ὅτι τοῖς κατ' αὐτοὺς ὁ μακρόθυμος Θεὸς παριστῶν, ὡς οὐχ ὑπολείπεται αὐτοῖς οὕτ' ἀντιλογίας ὑπόθεσις, οὕτ' ἀπολογίας ἀφορμή, διὰ τοῦ Ἱεζεκιὴλ ἔφη· “Εἰ Πατὴρ ἐγώ εἰμι, ποῦ ἔστιν ὁ φόβος μου; Καὶ εἰ Κύριος ἐγώ εἰμι, ποῦ ἔστιν ἡ δόξα μου;” Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως ἐφ' ὃ δὲ ἡμῖν ὁ λόγος ὥρμηται, μετιτέον. Ἰδωμεν δὲ, τί λέγει καὶ ἀνθις ὁ Παῦλος, Φιλιππησίοις γράφων· “Βλέπετε τὴν κατατομήν· ἡμεῖς γάρ ἔσμεν ἡ περιτομή, οἱ Πνεύματι Θεοῦ λατρεύοντες, καὶ καυχῶμενοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.” Θεὸς οὖν τὸ ἄγιον Πνεῦμα, πᾶσαν ἀναπεμπομένην θυσίαν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Γίῳ δεχόμενον· εὑδηλον γὰρ, ὡς ἡ λατρεία τῷ Θεῷ μόνῳ ὀφείλεται. Ἀλλ' οἱ αἱρετικοὶ κόρακες βλέπετε πῶς τοῖς θείοις λυμήνασθαι ἐπεχείρησαν ρήτοῖς, δι' ἐνὸς στοιχείου ὑπαλλαγῆς τινὲς γάρ αὐτῶν ἐποίησαν, “Οἱ Πνεύματι Θεῷ λατρεύοντες,” ἵνα μὴ δείκνυται ἡ λατρεία τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν πνεύματι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ μόνῳ προσαγομένη. Ὡσπερ καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους τοῦ Παύλου γεγραφότος· “Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν οἴκει ἐν ὑμῖν· ὁ ἐγείρας Χριστὸν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ ὑμῶν σώματα, διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν·” ἐκεῖνοι ἐναλλάξαντες ἐποίησαν· Διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ Πνεῦμα ἐν ὑμῖν· ἵνα μὴ ζωοποιὸν καὶ δημιουργὸν δείκνυται. Καὶ Ῥωμαίοις γράψαντος αὐτοῦ· “Ἡ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης” ἐκεῖνοι ἐποίησαν, θεότης ἔστιν δὲ τὸ αὐτό· ἀλλ' ὅμως διὰ τὸ στενούσθαι τὰς περὶ τοῦ μεγαλωνύμου Πνεύματος 39.665 ἀποδείξεις, τὰς διὰ τοῦ εἰρήσθαι αὐτὸ Πνεῦμα θεῖον, δηλούσας αὐτὸ Θεόν. Καὶ τοῦ προφήτου Ἀμώς ἐκ προσώπου τοῦ ἄγιου Πνεύματος εἰρηκότος· “Ιδού ἐγώ στερεῶν βροντήν” περιείλον τὸ “ἐγώ·” ἵνα μὴ δείκνυται τοῦ ἄγιου Πνεύματος ἡ φωνὴ, ἀλλὰ γὰρ τοῦ Πατρὸς, ἡ τοῦ προφήτου. Οὐκ ἔστιν δὲ τέως τοῦ Πατρὸς καὶ Θεοῦ, διὰ τὸ ἔχειν εὐθέως· “Ἄπαγγέλλων εἰς ἀνθρώπους τὸν Χριστὸν αὐτοῦ” καὶ μὴ εἰπεῖν· Τὸν Χριστόν μου, ὡς ἐν ψαλμῷ λέγει· “Ητοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου.” Καὶ ἐν πολλοῖς δὲ φαίνονται παρατρώσαντες ἔξεπίτηδες κάντευθεν, τὴν ἀκριβῆ διάγνωσιν τῶν νοθευθέντων τόπων, τό γε ἐπ' αὐτοῖς, ἀφανίσαντες. Καὶ τοῦτο οὕπω ἦν δεινὸν, καίπερ δὲ σφόδρα δεινὸν, εἰ μὴ οὕτω παρ' ἐκείνων παραποιηθεῖσαι βίβλοι ἥλθον καὶ εἰς ὀρθῶς πιστεύοντας, ἀμαντεύτως ἔχοντας τῆς τοιαύτης ῥᾳδιουργίας. 39.668.10 ΚΕΦ. ΙΒ'. Περὶ τοῦ τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἀνακαινίζειν ἡμᾶς τῷ βαπτίσματι· καὶ ὡς Δεσπότην ἐλευθεροῦν· καὶ ποιεῖν μετόχους θείας δόξης, καὶ υἱὸὺς καὶ κληρονόμους τοῦ Πατρὸς· καὶ τὰ λοιπά. Καὶ περὶ τοῦ ἀνόνητον εἶναι τὸ βάπτισμα τοῖς μὴ πιστεύουσιν ὅτι Θεὸς τὸ Πνεῦμα· καὶ ὅτι ἄλλη ἡλίου δόξα· καὶ ἄλλη σελήνης, καὶ ἄλλη ἀστέρων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον ἀπόχρη, ἵνα μὴ πολὺ ὁ λόγος ἐν ἐκτροπῇ γένηται. Ἐπανίωμεν δὲ πάλιν ἐπὶ τὴν μεγαλόδωρον τοῦ ἄγιου Πνεύματος θεότητα. Ἀνακαινίζει τοίνυν ἡμᾶς τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἐν τῷ βαπτίσματι, ὡς Θεὸς, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Γίῳ, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀκαλλοῦς εἰς τὸ πρεσβύτερον ἀνάγει κάλλος, καὶ τῆς ἔαυτοῦ πύμπλησιν χάριτος, ὡς μηδὲν ἔτι τῶν ἀνεράστων δύνασθαι χωρεῖν· καὶ ἐλευθεροῦ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου· καὶ ἀπὸ χοϊκῶν, ὃ ἔστιν ἀπὸ γῆς καὶ σποδοῦ, ποιεῖ πνευματικοὺς, καὶ μετόχους θείας δόξης, καὶ υἱὸὺς καὶ κληρονόμους τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, συμμόρφους τε τῆς εἰκόνος τοῦ Γίοῦ, καὶ συγκληρονόμους αὐτοῦ, καὶ ἀδελφοὺς συνδοξασθησομένους καὶ συμβασιλεύσοντας αὐτῷ· καὶ ἀντὶ γῆς πάλιν δωρεῖται τὸν οὐρανὸν, καὶ τὸν παράδεισον ἀφθόνως χαρίζεται· καὶ ἀγγέλων ἥδη ποιεῖ τιμιωτέρους· 39.669 καὶ τοῖς θείοις τῆς κολυμβήθρας ρέιθροις τὴν τοσαύτην τῆς γεέννης ἄσβεστον κατασβέννυσι φλόγα. Διττὰὶ γὰρ γίνονται κυήσεις ἀνθρώποις, ἡ μὲν ἐκ σώματος ἡμετέρου, ἡ δὲ ἐκ τοῦ θείου Πνεύματος. Περὶ δὲ τούτων οἰκείως ἔγραψαν δογματικοὶ ἄνδρες· παραγράψω δ' ἐκάστου τὸ τε ὄνομα καὶ αὐτὸ

τὸ διήγημα. Ἰωάννης· “Οσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἔξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ οἵ οὐκ ἔξ αἰμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν.” Οσοι, φησὶν, ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, ἔδεξαντο ἔξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῦτ' ἔστιν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ συγγένειαν κτήσασθαι πρὸς τὸν Θεόν, ἡς οὐκ ἡξιώθησαν ἄγγελοι. Δηλῶν γὰρ, ὅτι ὁ γεννῶν Θεὸς τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἔστιν, ἐπήγαγεν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ· “Ἄμην, ἀμὴν λέγω σοι· ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἔξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἔστιν· καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος Πνεῦμα ἔστιν. Μὴ θαυμάσῃς, ὅτι εἰπόν σοι· Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. Τὸ Πνεῦμα, ὅπου θέλει, πνεῖ· καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις· ἀλλ' οὐκ οἶδας, πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει. Οὕτως ἔστιν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος.” Τῷ εἰπεῖν· “Ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἔξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.” καὶ, “Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν.” ἐσήμανεν, ὡς, κἄν εἰς τὸ ὄνο 39.672 μα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ πιστεύσωσιν καὶ βαπτισθῶσιν, καὶ μὴ ἵσως καὶ ὁμοίως εἰς τὴν αὐτὴν θεότητα τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἃτε μὴ ἔχοντες τὸ τέλειον, καὶ μάτην τὰς τρεῖς καταδύσεις δεξάμενοι, ἐν τῷ ἐναλλάττειν μετὰ τὸ βάπτισμα τῇ δοξολογίᾳ τὴν ἴσοτιμίαν τῆς Τριάδος, καὶ παραβαίνειν τὰς ἰδίας ὁμολογίας, βασιλείας οὐρανῶν ἀξιωθῆναι οὐ δύνανται· ἀλλ' ὡς ὁμόλογοι παραβάται ἀκούουσιν, παρὰ μὲν τῶν ἀγίων, τὰ προφητευθέντα ἐν π’ ψαλμῷ· “Οἱ ἔχθροὶ Κυρίου ἐψεύσαντο αὐτῷ.” παρὰ δὲ τοῦ Υἱοῦ, ὡς ἔχει ἐν μὲν ιζ’ ψαλμῷ· “Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι.” ἐν δὲ ρ·· “Ποιοῦντας παραβάσεις ἐμίσσα· οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβή.” παρὰ δὲ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὡς Ῥωμαίοις ἐγράφη· “Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὑψώσα, αὐτοὶ δέ με ἡθέτησαν” ἀκούει δὲ λοιπὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐν ξέν ψαλμῷ· “Ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμεώς σου ψεύσονται σε οἱ ἔχθροί σου.” Εἰπεν δέ· “Δεῖ γεννηθῆναι ἔξ ὕδατος” ἐπειδὴ τὸ ἀποπλῦναι ἐν τῷ βαπτίσματι τὸν ῥύπον τοῦ σώματος γνώρισμά ἔστιν τῶν ἀνακτιζομένων ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Ὁρατῶς μὲν γὰρ τὸ δρατὸν ἡμῶν σῶμα, ἱερέων διακονουμένων ἡ κολυμβήθρα τίκτει· νοητῶς δὲ, σῶμα ὁμοῦ καὶ ψυχὴν, ἀγγέλων ὑπηρετουμένων, τὸ πάσαις νοήσεσιν ἀόρατον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ βαπτίζει εἰς ἔαυτὸν καὶ ἀναγεννᾷ. Καὶ γὰρ καὶ Βαπτιστὴς ἱστορικῶς, καὶ ἐπομένως τῷ, “Ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος,” εἰπεν περὶ τοῦ Χριστοῦ· “Ἐκεῖνος ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρί.” Ὁστράκινον γὰρ δὸν τὸ 39.673 ἀνθρώπειον σκεῦος, δεῖται πρότερον τοῦ ἀπὸ ὕδατος καθαρσίου, εἴτα καὶ τοῦ στερέμνιον αὐτὸν ἀποτελοῦντος νοητοῦ πυρὸς ὁ γὰρ Θεὸς πῦρ καταναλίσκον, καὶ οὕτω τοῦ ἀπαρτίζοντος καὶ ἀνακαινίζοντος ἀγίου Πνεύματος· ὅπότε οἶδεν τό τε πῦρ τὸ πνευματικὸν καὶ ἀρδεύειν, τό τε ὕδωρ καὶ ἀναχωνεύειν. Ἀπόδειξις δὲ τούτου, ὁ Παῦλος γράφων Κορινθίοις τὸ δεύτερον· “Ἐχοντες δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν.” Τῷ δέ γε εἰπεῖν· “Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἔστιν· καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος Πνεῦμα ἔστιν.” ἐδίδαξεν ἐν ἐπιτόμῳ, ὡς ὁ ἀνθρωπὸς, ὁ βαπτίσματος μὴ τυχὼν, σαρκικός ἔστιν, τοῦτ' ἔστιν ἀμέτοχος φωτὸς ἐπουρανίου σαφὲς γὰρ, ὡς ἡ σάρξ ἐν ὅσῳ ζῇ μετὰ τῆς ἰδίας ψυχῆς νοεῖται· ὁ δὲ βαπτισθεὶς πνευματικός ἔστιν, ἀντὶ τοῦ, μέτοχος ζωῆς ἀθανάτου. Τῷ δὲ εἰπεῖν· “Τὸ Πνεῦμα, ὅπου θέλει πνεῖ.” τὸ αὐτεξούσιον καὶ παντοδύναμον αὐτοῦ ἐκφαίνει. Τῷ δὲ εἰπεῖν· “Καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις· ἀλλ' οὐκ οἶδας, πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει.” δηλοῖ ὡς οὐ Νικοδήμῳ τὸ τηνικαῦτα διελέγετο μόνω, ἀλλὰ καὶ Ἀρείῳ, Εὔνομῳ τε καὶ Μακεδονίῳ προενεκάλει, τοῖς τὴν φωνὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος διὰ τῶν Γραφῶν ἀκούουσιν, καὶ οὐκ εἰδόσιν, ὡς ἔρχεται, ἀνάρχως ἐκπορευθὲν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ πανταχοῦ ἀεὶ παρὸν, καὶ ὑπάγει πρὸς αὐτὸν, ὡς Πνεῦμα αὐτοῦ ἀχώριστον ὑπάρχον τῇ θεότητι· ἀρρήτως γὰρ προήλθεν ἔξ αὐτοῦ φύσει, καὶ ἐπέστραπται πρὸς αὐτόν· καὶ πρόσδον μὲν τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἔχει, ὡς ἀν ἔξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον· μόνην δὲ τὴν εἰς τὸν Πατέρα, ὡς ἀν ἐν καὶ ταυτὸν ὑπάρχον· ἐπιστρέφει δὲ πρὸς τὸν γεννήσαντα προελθὸν, ὡς ἀν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δὸν

ούσιας, καὶ τῆς πατρικῆς ἔξω γενέσθαι συνυπάρξεως μὴ δυνάμενον. Τῷ δὲ εἰπεῖν· “Οὕτως ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος” διδάσκει, ὡς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πνευματικὸν γεννᾷ, καὶ λέγεται πνευματικὸς ἐκ τῆς ἔξεως, καθὰ ὁ ἔξ ἀνθρώπου τεχθεὶς καλεῖται ἀνθρωπος. Ἐπιφωνεῖ γοῦν τῷ τοιούτῳ ὁ Μελωδός· “Ανακαίνισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου·” καὶ, “Μακάριοι, ὃν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὃν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἀμαρτίαι.” Καὶ Παῦλος δὲ συνιστῶν, ὅτι 39.676 τούς τε φωτιζομένους τὸ Πνεῦμα ἀναγεννᾶ, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ προσηγορίαν φύσει κέκτηται, ἔγραψεν, πρὸς μὲν Τίτον, καθὼς ἀνωτέρω ἐλέχθῃ· “Αναγεννήσας ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαίνισεως Πνεύματος ἄγιου·” πρὸς δὲ Ῥωμαίους· “Εἰ δὲ Πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατούτε, ζήσεσθε· δσοι γὰρ Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοὶ Θεοῦ εἰσιν. Οὐ γὰρ ἐλάβετε Πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον· ἀλλ' ἐλάβετε Πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν· Ἀββὰ ὁ Πατήρ. Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ· εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι, κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ·” πρὸς δὲ Τιμόθεον ἐν τῇ δευτέρᾳ Ἐπιστολῇ· “Οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς Πνεῦμα δουλείας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ.” Ὁτι γὰρ περὶ τοῦ ἄγιου Πνεύματος διαλέγεται, εῦδηλον καὶ ἐκ τοῦ εἰπεῖν· “Οὐ γὰρ ἐλάβετε Πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε Πνεῦμα υἱοθεσίας.” Ἔχοντες γὰρ ἡδη πάντως τὸ ἡμέτερον, ἐλάβομεν καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ. Σαφές δὲ τοῦτο καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπαγγαγεῖν, ὡς “Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν.” Ὁρα οὖν, πῶς παραδόξως Δεσπότην ἀπαγγέλλει τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Ὁ γὰρ μὴ ὃν δοῦλος ἐλεύθερός ἐστιν· καὶ ὁ ἐλευθερῶν δεσπότης καθέστηκεν· οὐδεὶς γάρ, διατὸς οὐκ ἔχει, ἄλλω παρέχει. Καὶ ὁ εἰς υἱοθεσίαν καὶ κληρονομίαν ἄγων Θεός ἐστιν, κοινωνίαν οὐσίας καὶ δεσποτείας ἔχων πρὸς ἐκεῖνον, οὗτινος τῆς υἱοθεσίας καὶ κληρονομίας ἀξιοῖ Κληρονόμον δὲ γράφει, Χριστὸν μὲν, ὡς φύσει Υἱόν· ἡμᾶς δὲ, ὡς ἀγαθότητι αὐτοῦ τῆς κληρονομίας ἀξιούμενους· συγκληρονόμους δὲ Χριστοῦ, διὰ τὴν ἀνέκλεκτον ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ. Κράζει δὲ ἐν ἡμῖν ἀντὶ ἡμῶν· “Ἄββα,” δὲ στιν Πατήρ· ἐπειδήπερ ἡμεῖς οὔτε γνήσιοι υἱοὶ, ὡς αὐτὸ γνήσιον Πνεῦμα, καὶ ἄλλως ἀπαρέησίαστοι πρὸς τοιαύτην φωνήν. Τίς γάρ κεν μεγάλοιο Θεοῦ κατ' ἐναντίον ἔλθοι· “Ἡ εἴποι τι ἔπος θνητὸς ἐών γενεήν; 39.677 Πρὸς δὲ Γαλάτας περὶ τῶν βαπτισθέντων φησίν· “Οὐκ ἔτι εἰ δοῦλος, ἀλλὰ νιός· εἰ δὲ υἱὸς, καὶ κληρονόμος Θεοῦ διὰ Χριστοῦ.” Κορινθίοις δὲ τὰ ἵσα ἐπιστέλλει· “Αλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλ' ἡγιάσθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὄνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.” Ἀθρει οὖν καὶ ἐκ τῶν ῥήτων τούτων, ὡς ἡ ἀπολύτρωσις, καὶ ὁ ἀγιασμὸς, καὶ ἡ δικαίωσις οὐκ ἄνευ τοῦ ὄνόματος τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος παρέχεται. Καὶ πάλιν ἐν ταῖς Πράξεσιν ἡρώτησεν, φησὶν, τινὰς μαθητὰς, εἰπών· “Εἰ Πνεῦμα ἄγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες;” Τῶν δὲ ἀποκριναμένων, “Αλλ' οὐδὲ εἰ Πνεῦμα ἄγιόν ἐστιν, ἡκούσαμεν” ἔφη· “Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε;” ὡς οὐδὲν ὄφελος ἐσχηκότων ἀπὸ τοῦ μὴ καὶ εἰς τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἐξ ἴσου πιστεῦσαι καὶ βαπτισθῆναι, ὡς ἐπίστευσαν εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν. Καὶ ἔτι ἀπαγγέλλουσιν αἱ Πράξεις ἀνωφελές τὸ βάπτισμα, δίχα τῆς τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως, καὶ τοῦ ἀγιασμοῦ αὐτοῦ, ἐν συλλαβαῖς τοιαύταις· “Ακούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι, δτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς Πέτρον καὶ Ἰωάννην· οἵτινες καταβάντες προσηγύναντο περὶ αὐτῶν, ὅπως ἄν λάβωσιν Πνεῦμα ἄγιον. Οὐδέ πω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Τότε ἐπετίθεσαν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἐλάμβανον Πνεῦμα ἄγιον.” Τὸ γὰρ ἔχειν· “Μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ,” καὶ τὸ μετέπειτα λαμβάνειν τὸ Πνεῦμα, δηλοῦ, ὡς μόνον οὐχὶ ἔλειπεν αὐτοῖς ἡ περὶ τοῦ Πνεύματος θεογνωσία· ἀλλ' ὅτι καὶ σὺν τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι συμπάρεστιν, καὶ συμμνημονεύεται, καὶ συνευεργετεῖ ὁ Πατήρ καὶ Θεὸς, κἄν ποτε ἰδικῶς μὴ ὄνομασθῇ· ἡ ὡς δ' αὖ πάλιν, κἄν σιωπηθείη τῷ λόγῳ, καὶ μὴ τῇ πίστει, ὁ Υἱὸς, ἡ τὸ Πνεῦμα, συμπάρεστιν, καὶ

συμμνημονεύεται, καὶ συνσώζει ἄμα τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Καὶ πάλιν· “Καὶ συναυλιζομένοις παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι· ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, ἣν ἡκούσατέ μου· Ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὑδατι, ὑμεῖς δὲ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ βαπτισθήσεσθε, οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας·” καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ Πέτρου περὶ τῶν ἐν Καισαρείᾳ βαπτισθέντων· “Ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαι με λαλεῖν, ἐπέπεσεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἐπ' αὐτοὺς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ· ἐμνήσθη δὲ τοῦ ῥήματος τοῦ Κυρίου, ὃς ἔλεγεν· Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὑδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἀγίῳ.” Οἱ οὖν ἐν ψιλῷ ὀνόματι τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ οὐχ ὡς ἐν ὀνόματι Θεοῦ καὶ Πνεύματος Θεοῦ, φύσει ὄντος Πνεύματος αὐτοῦ, βαπτι 39.680 ζόμενοι, ὡς ὑδατι ψιλῷ λουόμενοι, ἀνόνητον ἔχουσι τὴν ἐλπίδα. Καταδύοντες μὲν γὰρ ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, εὔδοκιά τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς γυμνούμεθα, τῇ χάριτι τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, τῶν ἀμαρτιῶν, ἀποτιθέμενοι τὸν παλαιὸν ἀνθρωπον, καὶ τῇ βασιλικῇ αὐτοῦ δυνάμει ἀναγεννώμεθα καὶ σφραγίζομεθα· ἀνιόντες δὲ ἐνδυόμεθά τε τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, στολὴν ἄφθαρτον καὶ ἰσότιμον τοῦ ἀναγεννήσαντος καὶ σφραγίσαντος ἡμᾶς ἀγίου Πνεύματος, “Οσοι γὰρ,” φησὶν, “εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε” καὶ τὴν γεγραμμένην εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ ἀπολαμβάνομεν, ἢν ἐδεξάμεθα διὰ τοῦ θεϊκοῦ ἐμφυσήματος, καὶ ἀπωλέσαμεν διὰ τοῦ ἀμαρτήματος καὶ ἀνθιτις εύρισκόμεθα, οἵοι περ ἐπὶ τοῦ πρωτοπλάστου ἐγενήθημεν, ἀναμάρτητοι καὶ αύτεξούσιοι· ταῦτα γὰρ σημαίνει ἡ εἰκὼν καὶ ὁμοίωσις· ὡς ἀρμόζειν τὴν Παύλου περὶ τῶν βαπτιζομένων Γραφήν· “Οπως 39.681 γένησθε κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ὑμᾶς” καὶ, “Καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου.” Ἀναπείσει δὲ περὶ τούτου, καὶ αὐθιτις γράφων ὁ αὐτὸς, ‘Ρωμαίοις μέν· “Οὓς προέγνω καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς.” Ἐφεσίοις δέ· “Καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασιν, συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ, καὶ συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.” Τίς, ἡ πότε ταῦτα παρέσχεν; Ό Πατήρ, μετὰ τοῦ ἀνακαινισθῆναι ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος αὐτοῦ. “Ον τρόπον γὰρ τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς μακαρίας Τριάδος ἐκτίσθημεν κατὰ τὸ, “Ποιήσωμεν ἀνθρωπον·” οὕτως τὸ δεύτερον ὑπ' αὐτῆς σωζόμεθα· ἵν' ὁμοίως τὴν Τριάδα δοξάζωμεν. Δίχα δὲ τοῦ ἀναγεννηθῆναι βαπτίσματι ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, καὶ σφραγισθῆναι τῷ ἀγιασμῷ, καὶ ναὸς αὐτοῦ γενέσθαι, οὐδεὶς τῶν ἐπουρανίων ἔτυχεν ἀγαθῶν, κἀν τὸν ἄλλον βίον ἄμεμπτος εὐρέθη. Ἀλλὰ καὶ οἱ πρὸ βαπτίσματος μαρτυρῆσαι ἐπιτυχόντες, τῷ ἴδιῳ ἀπολουσάμενοι αἴματι, οὕτως ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἐζωοποιήθησαν. Διὸ προτρέπων ὁμοῦ καὶ μαρτυρόμενος ιερολόγος ἀνὴρ βοᾷ· “Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν, καὶ φωτίσθητε, καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυνθῆ” Φῶς γὰρ τὸ ἀληθινὸν καὶ αἴτιον τοῦ αἰσθητοῦ φωτὸς, καὶ δόξα ἐκλάμπουσα πανταχοῦ ἔστι τὸ Πνεῦμα τὸ σεπτὸν, ἥ καὶ αὐθιτις ψάλλει· “Διότι φῶς τὰ προστάγματά σου ἐπὶ τῆς γῆς.” Περὶ τούτου καὶ ἐν τῷ κῃ̄ ψαλμῷ διδάσκει· “Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντησεν· Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν” καὶ 39.684 ἐν οἷς ψαλμῷ.” Φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ. “Ἐφαναν αἱ ἀστραπαί σου τῇ οἰκουμένῃ· ἵδεν, καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ.” Διὰ μὲν γὰρ τῶν ὑδάτων τὸ βάπτισμα σημαίνει, ἐν ᾧ γίνεται παρὰ τῶν ιερέων, καθὰ ψαλμῳδεῖ ὁ αὐτὸς, “ἐργασία πολλή·” διὰ δὲ τῆς βροντῆς τὴν πανταχοῦ φθάσασαν καὶ μετὰ φόβου ὑποδεχθεῖσαν χάριν τοῦ βαπτίσματος αἰνίττεται· διὰ δὲ τοῦ τροχοῦ, τὸν ἀστατον καὶ ἀλλόκοτον βίον· διὰ δὲ τῶν ἀστραπῶν, τὰ κατὰ Θεὸν κάλλη τῶν φωτιζομένων· διὰ δὲ τοῦ σαλευθῆναι τὴν γῆν τὸ κινηθῆναι σὺν προθυμίᾳ τὴν ἀνθρωπότητα εἰς θεογνωσίαν δηλοῖ. Καὶ τοῦ Δεσπότου δὲ βαπτιζομένου ἐν τῇ οἰκονομίᾳ ἐπὶ τῷ τόν τε δράκοντα, τὸν ἐπὶ τοῖς ὑδασι δεξάμενον τὸν Ἰορδάνην, ἐν τῷ στόματι, ὡς ίστορεὶ αἰνιγματωδῶς ὁ Ἰὼβ, θανατῶσαι, τόν τε ἡμέτερον ἀποσμῆξαι ρύπον, καὶ τὴν παλαιὰν συγχωρῆσαι ἀμαρτίαν, καὶ ποιῆσαι πατεῖν ἐπάνω ὅφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἔχθροῦ, ἄμα δὲ καὶ διδάξαι πάντας, τὴν παλιγγενεσίαν ἀνθρώποις εἶναι

σωτηρίαν· παρῆν τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, ὡς ὁ Πατήρ. Ὁ μὲν γὰρ ἐξ οὐρανῶν ἐμαρτύρει τῇ 39.685 γηησιότητι τοῦ οἰκείου τόκου· τὸ δὲ ἄγιον Πνεῦμα, ἀνοιχθέντων αὐτῷ, ὡς βασιλεῖ καὶ ἀνωτέρω τῆς ἀγγέλων φύσεως δοντι, τῶν οὐρανῶν, κατελθὸν, ἐπέμενεν ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Φησὶν γάρ· “Ιδοὺ ἀνεώχθησαν οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἴδον τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡς περιστεράν.” Νόει οὖν, τί ἔστιν τὸ ἄγιον Πνεῦμα, ἅτε τὸν ἑαυτοῦ ναὸν, ἡμᾶς, τῷ ύψιστῳ Θεῷ συγκαθεσθῆναι, καὶ συνδοξασθῆναι, καὶ συμβασιλεῦσαι ποιεῖ, καὶ δτε μένει ἐπὶ τὸν μονογενῆ Θεόν· καὶ εἰ δσίως λέγουσιν αίρετικοὶ μὴ συγκαθέζεσθαι αὐτὸ, καὶ συμπροσκυνεῖσθαι, καὶ συμβασιλεύειν τῷ Θεῷ Πατρί. Μὴ δομίως δὲ ἡμῶν, τῶν κτιστῶν, καὶ ἐν τοσαύτῃ ἀγαθῶν ἔργων γυμνότητι τηλικαῦτα ἐλπιζόντων, νοηθείη τὸ ἄγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ συγκαθέζεσθαι, καὶ συνδοξάζεσθαι, καὶ συμβασιλεύειν τῷ Θεῷ· ἀλλ' ὡς Πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ φύσει Θεὸς καὶ Βασιλεὺς καὶ ἀϊδίως συγκαθεζόμενος, καὶ πλήρης ἀχράντου δόξης ὑπάρχων. Οἱ γὰρ κτιστοὶ, κατὰ χάριν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τούτων ἀξιωθήσονται, ἀπολαύοντες τῶν ἀγαθῶν τῆς βασιλείας, οὐκ δοντες δὲ βασιλεῖς. Οἶδεν γὰρ ἡ Γραφὴ, ἄλλην μὲν ἡλίου δόξαν, ἄλλην δὲ σελήνης καὶ ἀστέρων· καὶ τούτων πάλιν διάφορον δόξαν. “Αστὴρ γὰρ,” φησὶν, “ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ.” Καὶ δὲ ὁ φθαλμὸς τοῦ σώματος τῶν ἄλλων μελῶν τιμιώτερός ἔστι· πλὴν καὶ αὐτὸς σῶμά ἔστιν· ὥστε τοσοῦτον ἡμᾶς ἀνακαινισθέντας τῆς θείας ἀπολαύειν οἰκειότητος, δοσον ἡ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἐνδέχεται δύναμις, καθὼς λέγουσιν. ‘Οπόσον ἡμέριόν κε Θεῷ γένος ἵσαζοιτο. Καὶ Πέτρος ἐκθειάζων τὸ βάπτισμα, ὡς Θεοῦ δοντος τοῦ ἀνακτίζοντος ἡμᾶς ἀγίου Πνεύματος, καθολικὸν διὰ τῆς πρώτης Ἐπιστολῆς ἐξεφώνησε κήρυγμα, διαγορεῦον ταυτί· “Αναγεγεννημένοι, οὐκ ἐκ σπορᾶς 39.688 φθαρτῆς, ἀλλ' ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος.” Ἐδεδοίκει γὰρ τὸν παρακελευσάμενον ἐν τῷ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίῳ· “Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον πάντα, κηρύξατε τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. Ο πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται· δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται.” Τί δὲ τὸ κήρυγμά ἔστιν; “Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ δόνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος.” Ὁπερ καὶ Παῦλος φυλάττων ἔγραψεν· “Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἀγίου Πνεύματος, μετὰ πάντων ὑμῶν.” Ἡντινα πνευματικὴν κοινωνίαν καὶ τὰ Καθολικὰ προκατωνόμασεν χαράγματα οὕτως· “Ινα γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως.” Τίνες δὲ οἱ ἀπιστοῦντες, καὶ διὰ τοῦτο κατακρινόμενοις; Οἱ ταύτην μὴ φυλάττοντες τὴν ἰσοτιμίαν τῆς ἀγίας Τριάδος· οἰστισι καὶ αὐθις διὰ Παύλου παρήγγειλεν ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ· “Εἰσί τινες, οἵτινες ὑμᾶς θορυβοῦσι, θέλοντες στρέψαι τὸ Εὐαγγέλιον Χριστοῦ· ἀλλ' εἰ καὶ ἄγγελος ὑμᾶς ἀπ' οὐρανοῦ ἄλλως εὐαγγελίσηται, παρ' ὃ εὐαγγελίσθητε, ἀνάθεμα ἔστω. Καὶ πάλιν λέγω· Εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίσηται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω.” Παράδοσιν δὲ μὴ παραβαίνεσθαι, τὴν προλεχθεῖσαν αὐτοῦ εἰπε θεῖκὴν ἐντολὴν, οὐ τὴν Ἀρειανῶν, καὶ Εύνομιανῶν, καὶ Μακεδονιανῶν, τῶν τὴν προσηγορίαν ταύτην κληρωσαμένων ἀπ' ἐκείνων, ὃν τῇ δοκίσει ἔξηκολούθησαν, καὶ τῶν θείων κηρυγμάτων καταφρονήσαντες, νόμον τὴν ἐκείνων ἀδολεσχίαν ἐποιήσαντο, οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀκούοντες. “Οσσα κεν ἀθανάτοι Θεοῦ βουλεύματα φαίνει, Ταῦτα σὺ, θνητὸς ἐών, ἵσχε μάλ' ἀσφαλέως· Μηδὲ νόον δολίοισιν ὑπ' ἀνθρώποισι δολωθεὶς, Ἀσχετον ἀθανάτου μῆνιν ἐπισπάσεαι.

ΚΕΦ. ΙΓ'. Περὶ τῶν πρὸς εὐτέλειαν τοῦ Πνεύματος ἐπιφερόντων τὸ, Ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἔξ
ἔδατος καὶ Πνεύματος. Οὗτοι δὲ λεξιθροῦντες, καὶ τὰ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος καθ' ἑαυτῶν
σμικρύνοντες, φασίν· Οὐκοῦν ἰσοδύναμον καὶ συνδοξαζόμενον τὸ ὕδωρ τῷ ἀγίῳ 39.689
Πνεύματί ἐστιν· ἐπειδὴ γράφει· “Ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἔξ ὕδατος καὶ Πνεύματος.” Τοῦτο δὲ
κατηγορῆσαι ἐστιν ἑαυτῶν, ὡς ἐπιλαμβανομένων τοῦ καλῶς φθεγξαμένου αὐτὰ Χριστοῦ, καὶ
διαβαλεῖν, ἢ μηδ' ὁ Μῶμος διαβαλεῖν δυνήσεται· οὐ μὴν ἴδιον Χριστιανῶν. Οὐχ ὡς
συντάττεται γάρ ἡ ἀγία Τριάς ἐμνημονεύθη καὶ τὸ ὕδωρ ἀλλ' ὡς ὁ λόγος ἀπέδωκε, καὶ ὡς
ἐτέρωθι ἄμα τῷ ἀθανάτῳ Θεῷ θνητὰ συνεμνημονεύθη. Γέγραπται γάρ· ““Ημαρτον εἰς τὸν
οὐρανὸν καὶ εἰς σέ”” καὶ πάλιν· “Ἐπίστευσεν ὁ λαὸς τῷ Θεῷ καὶ Μωϋσεῖ τῷ θεράποντι αὐτοῦ.”
καὶ πάλιν· “Πᾶς ὁ λαὸς ἐφοβεῖτο τὸν Θεὸν καὶ Σαμουήλ.” καὶ πάλιν· “Καὶ ἦν ρόμφαία τῷ
Κυρίῳ καὶ τῷ Γεδεών” καὶ τὸ προσυφανθησόμενον δὲ τούτοις θεώρημα καίριον καὶ ἐπάξιον
τῆς ὁρθῆς πίστεώς ἐστιν Εἰ γάρ κατὰ τὸν Παῦλον, “εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς
Χριστὸν” βαπτιζόμεθα, ὁρθῶς συνεφράσθη τῷ Πνεύματι τὸ ὕδωρ. Ἀπὸ γὰρ τῆς πλευρᾶς τοῦ
Σωτῆρος ὕδωρ καὶ αἷμα ὅμοῦ ἔρρευσεν, ὡς οὐκ ἀγνοεῖ ἡ λόγχη, καὶ ὁ στρατιώτης. Πρὸς τούτω,
εἰ, ὡς Παῦλος ἔγραψε, Κορινθίοις μέν· “Πάντες βρῶμα τὸ πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ
αὐτὸ πνευματικὸν ἔπινον πόμα. Ἐπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ
πέτρα ἦν ὁ Χριστός.” αὐθίς τε· “Καὶ πάντες ἔν Πνεῦμα ἐποτίσθησαν.” Ἐβραίοις δέ· “Ἄδυνατον
γὰρ τοὺς ἄπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου, καὶ μετόχους
γενηθέντας Πνεύματος ἀγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους Θεοῦ ρῆμα” τὸ δὲ ἄγιον Πνεῦμα, ρῆμα
τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ἀνευφημήθη· ἀραρότως ἐν τῷ ὕδατι ὁ Χριστὸς καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα, καὶ
οὐδέποτε παρ' οὐδενὶ ἄνευ τοῦ βαπτιστικοῦ ὕδατος ὁ Χριστὸς καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Ὁπου οὖν
τὸ θεῖον μυστήριον, ὡς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος τεθεσμοθέτηται,
καὶ τὴν ἵσην μαρτυρίαν ἀπηνέγκαντο ἄμφω αἱ μακάριαι καὶ αὐτοτελεῖς ὑποστάσεις· πῶς οὐκ
ἀφθονία καὶ ταῦτα δι' ἀποδείξεων περὶ τῆς ὁμοουσιότητος αὐτῶν ἐστιν; Ἐγὼ οὖν οἶμαι, ὡς
καὶ διὰ τοῦτο εἰς οἶνον, καὶ κρείττονα οἶνου, τὸ ὕδωρ μετέβαλε, καὶ εὑφροσύνην τῷ γαμικῷ
δείπνῳ παρέσχετο· ἀσυμφανῶς διδάξαι βουληθεὶς, ὅτι καὶ τὸ ὕδωρ εἰς ἀθάνατον χρῆσιν τοῦ
βαπτίσματος μετέθηκε, καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος τὸ λεῖπον τῆς πίστεως ἀνθρώποις
ἀνεπλήρωσε, μετὰ τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος, συμφωνίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Καὶ τῆς σκιᾶς γὰρ
τοῦ θείου 39.692 τούτου βαπτίσματος, τοῦ ἡμῖν δωρηθέντος ἐπιφανείᾳ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ
Πνεύματος τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ἐπίγνωσιν τὴν εἰς τὰς ἀκηράτους ὑποστάσεις ταύτας, πολλὰ
καμόντες οἱ δίκαιοι μόλις ἔτυχον. Ἐστι γὰρ ἡ κολυμβήθρα τῆς Τριάδος, ἐργαστήριον πρὸς
σωτηρίαν πιστῶν πάντων ἀνθρώπων· καὶ τοὺς λουομένους ἐν αὐτῇ, τοῦ δήγματος
ἀπαλλάττει τοῦ ὄφεως, καὶ μήτηρ πάντων γίνεται, τῷ ἀγίῳ Πνεύματι μένουσα Παρθένος. Ἐν
αὐτῇ γὰρ, ὡς εἴρηται, πάντα ὑποδεχόμεθα τῆς διανομῆς τὰ χαρίσματα, καὶ ἐκεῖσε τοῦ
παραδείσου αἱ δωρεαὶ ὑπογράφονται, καὶ νύμφην ἔαυτῷ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν λαμβάνει ὁ
ποιήσας αὐτὴν, κατὰ Παῦλον ἐπιστέλλοντα· ““Ηρμοσάμην ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἀγνήν
παραστῆσαι τῷ Χριστῷ.” Καὶ τί δὲ συντόμως τὸ μεῖζον οὐ λέγω ἐν αὐτῇ; Ὁν οὐ τολμῶσιν οἱ ἐν
οὐρανοῖς Πατέρα καλεῖν, ἡμεῖς μανθάνομεν ἐπὶ γῆς καλεῖν, μηδένα φοβούμενοι. Καὶ τοῦτο
ἐστιν, δὲν κεῖται ψαλμῷ· “Ο πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλιπόν με·” οὐ γὰρ, φησὶν,
ἔμειναν ἀθάνατοι Ἄδαμ καὶ Εὔα· “δὲ Κύριος προσελάβετό με.” Καὶ ἔδωκε μοι, φησὶ, μητέρα
τὴν κολυμβήθραν, πατέρα τὸν “Υψιστὸν, ἀδελφὸν τὸν δι' ἡμᾶς βαπτισθέντα Σωτῆρα. Νῦν οὖν
οἶδα ἀληθῶς γεννηθεὶς ὅμοῦ καὶ σωθεὶς, ὅτε μηκέτι ἀκούω· “Κλαύσατε τεθνηκότα, ὅτι ἔξελιπε
φῶς·” ἀλλὰ τὴν εὐκταίαν φωνήν· “Δεῦτε, πάντες οἱ κεκοπιακότες καὶ πεφορτισμένοι, καγώ
ἀναπαύσω ὑμᾶς,” ἀλείφας, λούσας, ἐνδύσας ἔκαστον ἀδιασπάστως ὅλον ἐμαυτὸν, καὶ θρέψας
τῷ σώματί μου καὶ τῷ αἷματι. ΚΕΦ. ΙΔ'. Περὶ τοῦ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου τὰ ὕδατα ἡγιά σθαι
ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ προοικο νομεῖσθαι ἡμῖν τὴν ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος σω τηρίαν.

Καὶ περὶ τοῦ Ἰσραηλίτας σωτηρίας τετυχηκέναι ἀπὸ τῆς οὕσης ποτὲ εἰκόνος τοῦ βαπτίσματος· πολλῷ δὲ πλέον τοὺς νῦν βα πτιζομένους, καὶ προῖκα δικαιουμένους, καὶ μακαριζομένους. Καὶ δὴ καιρὸς ἥκει τῷ λόγῳ, τὰς τῷ θεϊκῷ Πνεύματι καὶ τῷ ἀθανάτῳ βαπτίσματι οἰκείας ἀποδείξεις ἀναλεγόμενον ἐκ μέρους καὶ ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας διαθήκης, ὡς ἂν δύνωμαι, γράφειν. Ἀρξομαι δὲ μικρὸν ἄνωθεν. Ἡ ἀδιαίρετος καὶ ἄρρητος Τριάς, προορώσα ἐξ αἰώνος τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τὰ δλισθηρὰ, ἅμα τῷ παραγαγεῖν ἐκ μη ὄντων τὴν ύγρὰν οὔσιαν, ηύτρεπτον ἀνθρώποις τὴν ἐν τοῖς ὕδασιν ἵασιν. Τοιγάρτοι τῇ ἑαυτοῦ ἐπιφορᾷ τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἐκ τότε ἀγιάσαν αὐτὰ, καὶ ζωογόνον ἀποτελέσαν φαίνεται. Παντὶ γὰρ πρόδηλον ὑπάρχει, ὡς καὶ τὸ ὑπερκείμενον τῷ ὑποκειμένῳ τῆς οἰκείας με 39.693 ταδίωσιν, ἦν' οὕτως εἶπω, ποιότητος, καὶ πᾶσα ὑποκειμένη ὕλη, τῆς τοῦ ἐπικειμένου φιλεῖ πως ἀρπάζειν ἰδιότητος. Ὁθεν ἀδιακρίτως παντὶ ὕδατι, καὶ ἐν θαλάτῃ δὲ, ἀνάγκης καταλαβούσης βάπτισμα γίνεται, ὡς μιᾶς τε οὕσης φύσεως ὕδατων καὶ πάσης ἀγιασθείσης. Ὁπως δὲ τὸ θαλάττιον ὕδωρ ἀλμυρὸν εύρισκεται, τοῦ ἐνὸς γένους τῶν ὕδατων ὑπάρχον, ἔτερα ἐπιδείξει σὺν Θεῷ φάναι πραγματεία. Αὕταρκες δὲ, εἰς τὸ κινούμενον νυνὶ κεφάλαιον, μνημονεῦσαι τοῦ τε κοσμογράφου Μωϋσέως, ἔξηγουμένου κατὰ λέξιν οὕτως· “Καὶ Πνεῦμα Κυρίου ἐπεφέρετο ἐπὶ τῶν ὕδατων” τοῦ τε πνευματοφόρου Δαυΐδ, ψάλλοντος· “Κύριος ἐπὶ ὕδατων πολλῶν.” Τοῦτο δὲ συνενδείκνυται οὐ μικρῶς, καὶ τὸ ὑπερθεν τῶν Ἰορδανείων ῥείθρων γεγενήσθαι τὸ ἄγιον Πνεῦμα, τοῦ Δεσπότου βαπτιζομένου, καὶ μεμενηκέναι ἐπ' αὐτόν. Ὡφθη δὲ τὸ τηνικαῦτα ἐν εἴδει περιστερᾶς. Ἐπειδὴ τὸ ζῶον τοῦτο ἀκέραιόν τε ἐστι καὶ χολῆς ἐστέρηται. “Γίνεσθε” γὰρ, φησὶν, “ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.” Εἴπερ δὲ καὶ ἐκ τῆς συναγομένης ψῆφου ἀπὸ τοῦ ὄντος τοῦ μνημονευθέντος πτηνοῦ ἐπικουρίαν τινὰ δεῖ τῷ λόγῳ τούτῳ πορίζεσθαι, καὶ αὐτὴ ὑποσημαίνει πως τὸ ἀπερίγραπτον τοῦ ἀγίου Πνεύμα 39.696 τος. Ἐστι γὰρ περιστερὰ μιᾶς καὶ ὀκτακοσίων ψήφου, αἵτινες δηλοῦνται διὰ τοῦ ἄλφα καὶ ω· τὰ δὲ στοιχεῖα ταῦτα ἀρχὴ καὶ τέλος δλων καθέστηκε τῶν στοιχείων. Καὶ ὁ κατακλυσμὸς τοίνυν, ὁ τὴν ἀρχαίαν ἀδικίαν ἐκκαθάρας τοῦ κόσμου, προεφήτευεν οίονεί πως ἐπικεκρυμμένως τὸν ἀπὸ τῆς θείας κολυμβήθρας τῶν ἀμαρτιῶν καθαρισμόν· καὶ ἡ κιβωτὸς αὐτὴ, σώσασα τοὺς ἐν αὐτῇ εἰσφρήσαντας, εἰκὼν τῆς σεπτῆς ἐτύγχανεν Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐντεῦθεν ὑπαρχούσης ἡμῖν ἀγαθῆς ἐλπίδος· καὶ ἡ περιστερὰ, κλάδον ἐλαίας κομίσασα ἐν τῇ κιβωτῷ, καὶ τῆς γῆς τὴν ἀνάδειξιν μηνύσασα, ἐσήμαινε τοῦ ἀγίου Πνεύματος τὴν ἐπιφοίτησιν καὶ τὴν ἄνωθεν διαλλαγήν· σύμβολον γὰρ ἡ ἐλαία τῆς εἰρήνης. Ἄλλα καὶ ἡ ἐρυθρὰ θάλαττα εἰσδεξαμένη Ἰσραηλίτας, οὕτ' ἐνδυάσαντας, οὕτ' ἐπ' ἀδήλω πιστεύσαντας, καὶ τῶν ἐπηρημένων αὐτοῖς κακῶν ἐν Αἴγυπτῳ ἀπὸ Φαραὼ καὶ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ ἀπαλλάξασα, καὶ πᾶσα δὲ ἡ ὑπόθεσις τῆς ἀπὸ Αἴγυπτου αὐτῶν ὅδοῦ, τύπος ἦν τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι σωτηρίας. Ἐμήνυε γὰρ, Αἴγυπτος μὲν τὸν κόσμον, ἐν ᾧ οὐ καλῶς βιοτεύοντες πράττομεν κακῶς· δὲ λαὸς, τοὺς νῦν φωτιζομένους τὰ δὲ ὕδατα, μεσιτεύσαντα τῷ λαῷ τὴν ἀσφάλειαν, 39.697 ἐδήλου τὸ βάπτισμα· δὲ Φαραὼ καὶ οἱ ὀπλῖται, τὸν Σατὰν καὶ τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ· Μωϋσῆς δὲ, τῇ ῥάβδῳ τὸ πικρὸν ὕδωρ χρήσιμον ποιήσας, σωτηρίαν καθολικὴν προηγόρευεν. Αὐτὸς γὰρ τύπον ἔφερεν τοῦ Χριστοῦ· δὲ ῥάβδος, τὸν σταυροῦ τὸ δὲ πικρὸν ὕδωρ, τοῦ εὐλογηθέντος ὕδατος τῆς κολυμβήθρας. τοῦ δυσχρήστου μέν ποτε φανέντος τοῖς ἀπίστοις, εύρεθέντος δὲ τοῖς πιστοῖς εἰς πᾶσαν ἀνάψυξιν, καὶ “Ως δρόσος Ἀερμῶν, ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών.” Δίδωσι δὲ ἡμῖν εἰς τοῦτο εὐπορίαν μαρτυρίας καὶ ἡ βίβλος τῶν Βασιλειῶν, καὶ αὐτὴ ἐν ἀπορρήτῳ τὰ ὅμοια τῶν προκειμένων ὑποφαίνουσα, ἐν ῥήσει καὶ ὑποθέσει τῇ ὑπογεγραμμένῃ· “Ἐλισσαῖος, φησὶν, ἐπορεύθη μετ' αὐτῶν· καὶ ἥλθον εἰς τὸν Ἰορδάνην, καὶ ἔτεμνον τὰ ξύλα. Καὶ ἴδού ὁ εἰς ὡς καταβάλλει τὴν δοκὸν, τὸ σιδήριον ἐξέπεσεν εἰς τὸ ὕδωρ· καὶ ἀνεβόησεν· Ὡ κύριε· καὶ αὐτὸς κεχρημένον. Καὶ εἶπεν ὁ ἀνθρωπὸς τοῦ Θεοῦ· Ποῦ ἔπεσεν; Καὶ ἐπέδειξεν αὐτῷ τὸν τόπον. Καὶ ἀπέκλασε ξύλον, καὶ ἔρριψεν αὐτὸς ἐκεῖ, καὶ ἐπεπόλασε τὸ σιδήριον· καὶ εἶπεν·

“Υψωσον σεαυτῷ. Καὶ ἔξετεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἔλαβεν αὐτό.” Ἐδηλοῦτο γὰρ, διὰ μὲν Ἐλισσαίου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ πυθομένου, “Ποῦ ἔξεπεσεν ἡ ἀξίνη;” ὁ μετὰ ἀνθρώπων γενόμενος Θεὸς, ὁ πάλαι εἰπὼν “Ἄδαμ, ποῦ εἶ;” διὰ δὲ τοῦ ἐνὸς προσώπου, τοῦ τὸ ξύλον καταβάλλοντος, καὶ ἐπιδεικνύοντος τὸν τόπον, ἐν ὧ ἡ ἀξίνη ἔπεσεν, ὁ Ἄδαμ ὁ τῷ ἀλαθήτῳ Θεῷ ἀποκρινάμενος: “Τυμνός εἰμι, καὶ ἐκρύβην,” καὶ τῷ τοιῷδε ρήματι δείξας τὸν τόπον, ἔνθα αἰδούμενος ἐκρύπτετο, ἔτι δὲ ἐδηλοῦτο καὶ τὸ φυτὸν, οὗ ἥψατο οὐκ εἰς δέον· διὰ δὲ τοῦ πεσόντος σιδήρου εἰς τὸ βάθος τὸ ἀφανὲς, ἡ δύναμις τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ἐσημαίνετο, ἡ ἐκπεσοῦσα τοῦ φωτὸς ἔνεκα τοῦ ἐπιβαλεῖν χεῖρα εἰς τὸ ξύλον τῆς ζωῆς· διὰ δὲ τοῦ φάναι ὅτι ἦν καὶ αὐτὸς κεχρημένον, τὸ δόσει Θεοῦ ἐσχηκέναι τὸν πρωτόπλαστον, ἦν ἀφῆκε δύναμιν, ἦν καὶ ἔδει τῷ δεδωκότι, οἵαν εἴληφεν ἀποδούναι· διὰ δὲ τοῦ ληφθέντος ξύλου, καὶ ρίφεντος κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἔχοντος τὸ ζητούμενον, ὁ πολυύμνητος σταυρός· διὰ δὲ τοῦ Ἰορδάνου, τὸ ἀθάνατον βάπτισμα· ἐν γὰρ τῷ Ἰορδάνῃ ὁ τὸν Ἰορδάνην ποιήσας, βαπτισθῆναι δι' ἡμᾶς κατηξίωσεν. Διὰ δὲ τοῦ ἐπιπολάσαι τοῖς ὕδασι τὸν σίδηρον, καὶ ἐλθεῖν πρὸς τὸν ἀπολέσαντα, τὸ διὰ τοῦ φωτίσματος εἰς τὸ οὐράνιον ἀναφέρεσθαι ὑψωμα, καὶ τὴν προτέραν ἀποδέχεσθαι χάριν, καὶ τὴν ἀρχαίαν ἀπολαμβάνειν πατρίδα· διὰ 39.700 δὲ τοῦ γράφειν, ““Υψωσον σεαυτῷ,” καὶ διὰ τοῦ, “Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα, καὶ ἔλαβε,” τὸ δεῖν εἰδέναι, ὡς αὐτὸν τὸν προσιόντα τῷ φωτίσματι, πιστεῦσαι χρεὼν, καὶ ὑψώσαι, τοῦτ' ἔστι δοξάσαι, οὕτως, ὡς βαπτισθῆναι προστέτακται, καὶ ἐκτεῖναι νῦν τὰς χεῖρας καλῶς εἰς τὸν Θεόν, ἀς πάλαι, τῷ κοινῷ λόγῳ τῆς πρὸς τὸν Ἄδαμ φυσικῆς ἐνώσεως, οὐ καλῶς εἰς τὸ φυτὸν τῆς ζωῆς ἐπέβαλεν. Τὸν δὲ ἀνανεύειν ἔθελοντα, ὅτι καὶ τὸ χωρίον τοῦτο προφητεία περὶ τοῦ βαπτίσματός ἔστιν, ἄξιον ἀπαιτεῖν, τί τὸ χρήσιμον τῶν τοιῶνδε ρήμάτων καὶ διηγημάτων, πρὸς ὃ βλέπων ὁ ἵερὸς συγγραφεὺς ταῦτα τέθεικεν. Καὶ τῆς ἐν Ἱεριχώ δὲ πηγῆς τὸ πικρὸν καὶ ἀγονοποιὸν ὕδωρ, προσηνές καὶ γόνιμον ἀποτελέσας ὃ αὐτὸς προφήτης, ἐν τῷ ἄλας καὶ ὕδωρ, καὶ εἰς ὕδριαν καινὴν βαλεὶν, καὶ ἀπ' αὐτῆς εἰς τὸ πηγαῖον ὕδωρ, καὶ φάναι, “Τάδε λέγει Κύριος· Ἰαμαι τὰ ὕδατα ταῦτα·” προηγόρευσε, διὰ μὲν τῆς καινουργίας ὕδριας καὶ τοῦ ὕδατος, τὴν νέαν κολυμβήθραν διὰ δὲ τῶν ἀλῶν, τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ὄνησιν· διὰ δὲ τοῦ τὸ ἄποιον ὕδωρ, γόνιμον καὶ νόστιμον πᾶσι γεγενήσθαι, προεφήτευσεν, ὡς οἱ προσομιλοῦντες τῷ βαπτίσματι, τῆς παλαιᾶς στυγνότητος ἀποδύονται τοὺς χιτῶνας, καὶ ἀποτίθενται τὰ φορτία, καὶ τῆς νέας χάριτος ἐνδύονται τὴν δωρεὰν, καὶ ἀπολαύοντι τῆς τοῦ σωτηρίου Πνεύματος μετουσίας καὶ υἱόθεσίας. Δοκεῖ μοι καλῶς, ὅτι τοῦ ἀγίου Πνεύματος τὸν ἐπὶ τοῖς βαπτιστικοῖς ὕδασιν ἀρρήτοταν πλοῦτον καὶ ἴλασμὸν προδιδάσκων ὃ αὐτὸς, καὶ ὅτι εἰς πάντας τοὺς ἐπιστρέφοντας καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀνθρωπίνους βίους διατείνει ἡ ἐπὶ πάντων πνευματικὴ πρόνοια, ὡς μηδένα τῶν οὐ θελόντων ἀπόβλητον εὐρίσκεσθαι, Νεεμὰν τὸν Σύρον τὸν λεπρὸν, τὸν ἀλλόφυλον, δεηθέντα αὐτοῦ τῆς περιοδίας, εἰς τὸν Ἰορδάνην ἐπτάκις καταβαπτισθῆναι ἔπειμψεν· ὥστε τῇ ἐπὶ τῶν ὕδατων τοῦ Κυρίου φωνῇ τὸ πάθος ἀπ' αὐτοῦ ἐξαναλῦσαι, καὶ ὅλον αὐτὸν ἐπὶ τὸ καθαρὸν καὶ δσιον εἶδος τῆς ψυχῆς ἀναδραμεῖν. Ἐπτάκις δὲ εἶπε βαπτίσασθαι, ἢ ἵνα εἰδέναι ἔχοι ὃ ἀλλοεθνής, ὡς ἐν τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ ὁ Θεὸς τῶν ἔργων κατέπαυσε, καὶ εὐλόγησεν ἄπερ ἐν ταῖς ἐξ ἐποίησεν ὅθεν ἐπτάμυζον τῇ συναγωγῇ ἐν ἦν τῶν κειμηλίων, καὶ ὡς πληρωματικός ἐστι καὶ τέλειος ὁ ἀριθμὸς ὃ ἐπτά· ἡ μᾶλλον, ὅτι τὸ θεϊκὸν Πνεῦμα ἤνιξατο. Ἡσαΐας γὰρ τὸ παντελές καὶ πρὸς τὸν νίδον ἀπαράλλακτον τῆς φύσεως αὐτοῦ τῇ πίστει ἐγχωρούντως θεωρήσας, ἐπτὰ σημασίας περὶ αὐτοῦ

39.701 κατέλεξεν ἐν ρητοῖς τοιοῖσδε· “Ἐξελεύσεται ράβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἱεσσαὶ, καὶ ἄνθος ἐξ αὐτῆς ἀναβήσεται· καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, Πνεῦμα

βουλῆς καὶ ἰσχύος. Πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, Πνεῦμα φόβου Θεοῦ” Ἀναφέροι δέ τις ἀνὸρθῶς εἰς ταῦτα καὶ τὰ ἀποκεκρυμμένα τῆς Ζαχαρίου διανοίας, τὰ τῇδε λέγοντα “Διότι ἴδού ἐγὼ ἄγω τὸν δοῦλόν μου Ἀνατολήν· διότι ὁ λίθος, ὃν ἔδωκα προσώπου Ἰησοῦ ἐπὶ τὸν λίθον τὸν ἔνα, ἐπτὰ ὄφθαλμοί εἰσιν.” Ταῦτα ὁ Θεὸς πρὸς Ἰησοῦν τὸν ἵερα τὸν μέγαν ἔφη· Ἡγα, φησὶ, τὸν δοῦλόν μου τὸν Ζοροβάβελ εἰς τὴν ἔξουσίαν τῆς βασιλείας, ἀφ' ἣς ἔσται ὡς Ἀνατολὴ λαμ 39.704 πρός· ἐκ τοῦ πράγματος τὸ δόνομα καλέσας· ἐντευθέν τε συνεχῆ τὸν λόγον καὶ ἀδιάστατον ποιούμενος, λίθον τὸν Ζοροβάβελ ὀνομάζει, ἐφ' ὃν τὸ πρόσωπον Ἰησοῦ ἔστηρικτο, παρέχον αὐτῷ τὴν ἐκ τῶν εὐχῶν ἐπικουρίαν, καὶ ἀντιλαμβάνον παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπὸ τῆς βασιλείας εἰρήνην. Εἰπὼν δὲ ἐν τῷ μέσῳ· “Ορύσσω βόθρον, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ ψηλαφήσω πᾶσαν τὴν ἀδικίαν τῆς γῆς ἐκείνης ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ· καὶ συγκαλέσεται ἔκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ ὑποκάτω ἀμπέλου αὐτοῦ, καὶ ὑποκάτω συκῆς αὐτοῦ.” ἀντὶ τοῦ, Θάνατον ἐπάγω διὰ τῆς στρατηγίας τοῦ Ζοροβάβελ τοῖς πολεμίοις· ὥστε πάντας πάσης ἀπαλλαγέντας ταραχῆς, καὶ ἐν ἀφθόνῳ διάγοντας εὐθηνίᾳ, πρὸς ἐστιάσεις ἀλλήλους προτρέπεσθαι· μνημονεύσας δὲ καὶ λυχνίας χρυσῆς, τοῦτ' ἔστι τῆς καθαροτάτης πίστεως, τῆς ἀρχομένης μὲν ἐξ ἡμῶν, ὑψουμένης δὲ καὶ μέχρι τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς πραγμάτων διὰ γὰρ τοῦ χρυσοῦ τὸ καθαρὸν καὶ τίμιον παραλαμβάνεται· οὐ γὰρ πέφυκεν ίοῦσθαι χρυσός· εἰπὼν δὲ εἶναι ἐπάνω αὐτῆς καὶ λαμπάδιον, τοῦτ' ἔστι τὴν ὑψόθεν πάντα καταφαίνουσαν θείαν χάριν, καὶ ἐπτὰ λύχνους, ἀντὶ τοῦ τῆς πνευματικῆς δωρεᾶς τὴν ἀφθονίαν καὶ τελειότητα· πρὸς τούτοις ὑπερθεν ἐπτὰ ἐπαρυστρίδας, τοῦτ' ἔστι τὸ ἀσβεστον καὶ διαρκὲς τῆς ἐκεῖθεν ἐπιρρόης, καὶ δύο ἐλαίας· αἱ νοοῦνται, ἦτοι ιερωσύνη καὶ βασιλεία, ἦτοι δύο λαοί, ἡ οἰκοι Θεοῦ, ὁ Ἰσραηλιτῶν ποτε καὶ ὁ Χριστιανῶν· καὶ διαναστήσας τὸν προφήτην, καὶ πρὸς ἀκριβεστέραν τῶν δειχθησομένων κατανόησιν ἐγρηγορέναι καὶ συντετάσθαι πλέον πως παρασκευάσας, πάλιν ἐπιφέρει· “Οὐκ ἐν δυνάμει μεγάλῃ, οὐδὲ ἐν ἰσχύῃ, ἀλλ' ἡ ἐν Πνεύματί μου, λέγει Κύριος παντοκράτωρ. Τίς εἰ σὺ, τὸ ὅρος τὸ μέγα, πρὸ προσώπου Ζοροβάβελ, τοῦ κατορθῶσαι καὶ ἔξοισαι τὸν λίθον τῆς κληρονομίας ἵστητα χάριτος;” Ὁρος ἐνταῦθα τὸν πολέμιον καλεῖ, ὡς διαλέγεται, δτὶ Τὸν λίθον, φησὶ, τῆς κληρονομίας τὸν Ζοροβάβελ, καθ' οὐδὲν ἀντιπρόσωπος καὶ ἐναντίος ὄρμᾶς, τοσαύτη πνευματικὴ χάρις, κατορθοῦντα τὰς μάχας, περιβαλεῖ, ὡς ὅλον αὐτὸν δοκεῖν αὐτόχρημα χάριν ὑπάρχειν. Καὶ μετὰ βραχὺ βεβαιῶν ἔτι ταῦτα, προφητεύει οὕτως· 39.705 “Καὶ χαρήσονται, καὶ ὅψονται τὸν λίθον τὸν κασσιτέρινον ἐν χειρὶ Ζοροβάβελ. Ἐπτὰ οὗτοι ὄφθαλμοὶ Κυρίου εἰσὶν, οἱ ἐπιβλέποντες ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.” Οἱ οὖν τὴν πᾶσαν κτίσιν ἐφορῶντες ἐπτὰ ὄφθαλμοὶ, οἱ προλεχθέντες παράδοξοι χρηματισμοὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματός εἰσιν. Κασσιτέρινον δὲ λίθον εἶπεν, ἐπειδὴ ἐν τῷ κασσιτέρῳ τὰ πεπονθότα σκεύη, σιδηρᾶ τε καὶ χαλκᾶ, θεραπεύεται καὶ ἀναπληροῦται, καὶ ἐνωτικός ἔστιν ὁ κασσιτέρος. Φασὶ δέ τινες, δτὶ σὺν τέχνῃ καὶ διακρίνει ἐν τῇ χώνῃ ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ, ἡ ἀργύρου, ἡ χαλκοῦ τὸ δόκιμον καὶ ἀδόκιμον. Ἔγῳμαι, ὡς καὶ τὸ ὑπὸ Σολομῶνος ὄμοιώς ἐν ἀπορρήτῳ λεχθὲν, “Ἡ σοφία ὠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἰκον, καὶ ὑπήρεισε στύλους ἐπτὰ,” παραδηλοῦν ἐφίεται τὸ τῇ Παρθένῳ εὐαγγελισθὲν ὑπὸ τοῦ Γαβριήλ· “Πνεῦμα ἄγιον ἐλεύσεται ἐπὶ σέ·” δπερ καὶ λειτουργεῖν αὐτῷ τοὺς ἀγγέλους δηλοῦ· καὶ ὡς τῶν ὅλων ὑποστάτης ἔστι, καὶ τὰς ζωὰς ἀρρήτῳ φωταγωγίᾳ περιλάμπει τὸ θεϊκὸν Πνεῦμα, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, μετὰ ἀφράστου ἐνώσεως καὶ συμπνοίας. Ἀξιούσθαι οὖν αὐτοῦ τοὺς φωτιζομένους παιδεύων ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος, Γαλάταις ἔχάραξε γράμματα καὶ τοιάδε· “Τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὅμῶν· Ἐξ ἔργων νόμου τὸ Πνεῦμα ἐλάβετε, ἡ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;” Ταῦτα καὶ Δαυΐδ οὐ σιωπῇ παρατρέχει. Συνάπτων γὰρ προφανῶς τὴν φύσιν καὶ ὁμοφροσύνην τοῦ ἐκ φωτὸς φῶς γεννηθέντος Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀληθείᾳ ἐξ ἀληθείας ἐκπορευθέντος ἀγίου Πνεύματος, ψάλλει, ἐν μὲν μῷ· “Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀληθείαν σου” ἐν δὲ ρυζῷ· “Ἐξαποστελεῖ τὸν Λόγον αὐτοῦ, καὶ τήξει αὐτά· πνεύσει τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ῥύσεται ὕδατα.” Ὡς ἐπεται τὸ Παύλου ἥρτον· “Ημεῖς πάντες ἐν Πνεῦμα

έποτίσθημεν.” 39.708 Τί ού καὶ ἄλλο συνωδόν τι καὶ λαμπρὸν ἐνδείξομαι, ὑπὸ ἔξηγητῇ Ζαχαρίᾳ τῷ ὑστάτῳ προφήτῃ, ἵν' ἔτι καὶ μᾶλλον θαυμάζωμεν; Αὐτοῖς δὲ ἀναμνήσω τοῖς ρήμασιν αὐτοῦ, ἔχουσιν ὥδε “Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἔξελεύσεται ὕδωρ ζῶν ἐξ Ἱερουσαλήμ.” Τὸ δὲ “ζῶν ὕδωρ,” καὶ ἐκ τῆς ἄνω ἐκπορευόμενον Ἱερουσαλήμ, ἅρα καὶ ζῶντας γεννᾷ. Εὔροιμεν δὲ ἂν πρὸς τοῖς μνημονευθεῖσι καὶ τὴν κολυμβήθραν τὴν ἐν Ἱερουσαλήμ, ἥ ὄνομα Ἐβραϊστὶ Βηθεσδὰ, ὅμολογουμένως εἰκόνα τοῦ βαπτίσματος, ἀλλ' οὐκ αὐτὴν τυγχάνουσαν τὴν ἀλήθειαν· ἡ γὰρ εἰκὼν πρὸς καιρὸν, ἡ δὲ ἀλήθεια εἰς αἰώνιότητα κρίνεται. Διὸ καὶ ἄπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ὑπὸ ἀγγέλου κινηθὲν τὸ ἐν αὐτῇ ὕδωρ, καὶ ἔνα μόνον τὸν πρῶτον κατιόντα, καὶ σωματικὸν πάθος, οὐχὶ δὲ καὶ ψυχικὸν ἐθεράπευεν Τὸ γὰρ αὐθεντικὸν βάπτισμα, μετὰ τὴν τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐπιφάνειαν, καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν, μᾶλλον δὲ ὥραν· ἀληθέστερον δὲ, ἀδιαλείπτως καὶ πάντας τοὺς κατιόντας, καὶ ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας αἰωνίως ἐλευθεροῦ· καὶ τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων, καὶ ἀνωμάλων, καὶ δυσλύτων διαθέσεων ψυχικῶν τε καὶ σωματικῶν ἡ ἴασις εὑρίσκεται μία, καὶ οὐδὲν καθοτιοῦν ἔτι παλαιὸν ἔπειται ἀλγημα τῶν ἐντὸς, ἥ τῶν ἐκτός. Πρὸς ἐπὶ τούτοις, πάντας ἐκ χάριτος ἀδελφοὺς πρωτοτόκους καὶ ἀρτιτόκους, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐξήλικας καὶ ἀφήλικας ἀναδείκνυσι· καὶ τούτοις αὐτοῖς, οἵς κατὰ νόμον κοσμικὸν τὰ γῆινα χρήματα, διὰ τὸ ἀνασφαλὲς τῶν ἐτῶν, ἥ τῶν δλίγων, ἥ τῶν πολλῶν, οὐ καταπιστεύεται, ὁ θεῖος ἄπας ὅλβος ἀσφαλῶς παρακατατεθεὶς εὑρίσκεται· ὡς γεγηθότας ψάλλειν· “Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με ὑστερήσει· εἰς τόπον χλόης, ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν· ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἔξεθρεψέ με” καὶ, “Ητοίμασας ἐνώπιον μου τράπεζαν ἐξ ἐναντίας τῶν θλιβόντων με. Ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν 39.709 κεφαλήν μου, καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὡσεὶ κράτιστον.” 39.712 Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀγγελος ὁ τὸ ὕδωρ ταράσσων, πρόδρομος ἦν τοῦ ἀγίου Πνεύματος· οὗτινος ἀγγέλου καθ' ὅμοιότητα Ἰωάννης ἀγγελός τε τοῦ Κυρίου ἐκλήθη, καὶ πρόδρομος ἐγένετο τοῦ Δεσπότου, καὶ ἐν ὕδασιν ἐβάπτισεν. Καὶ τὸ χρίσμα δὲ, ὅπερ ἔχρισθησαν Ἀαρὼν τε ὑπὸ Μωϋσέως, ἔτι μὴν καὶ πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ ἱερατικοῦ κέρατος, οἱ ἐπικληθέντες ἀπὸ τοῦ χρίσματος χρηστοὶ, τύπον ἔφερε τοῦ ἡγιασμένου χρίσματος, οὐδὲν λαμβάνομεν ἡμεῖς. Εἰ γὰρ καὶ σωματικῶς τοῦτο τρέχει, ἀλλ' οὐν ψυχικῶς ὠφελεῖ. Μόνον τε γὰρ ἔλθῃ περὶ τῆς τρισμακαρίας Τριάδος πίστις ἐν καρδίᾳ ἡμῶν, καὶ ὥρημα πνευματικὸν ἐν στόματι, καὶ σφραγὶς Χριστοῦ ἐν μετώπῳ μόνον βάπτισμα ὑποδέξηται, καὶ τὸ χρίσμα ὥρη· εὐθὺς ἵλεως εὑρίσκεται, ἥ τὴν φύσιν ἀγαθοδότις ὑπάρχουσα Τριάς· εὐθὺς παρ' ἡμῖν καταντᾷ, αὐτῇ τῇ ὥρῃ τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα ἀπὸ τῶν καθαρῶν ἀναχωρεῖ, παραχρῆμα τὰ κοσμικὰ πράγματα οἴχεται, καὶ τὰ σωματικὰ παντοῖα πάθη ἐκποδῶν καθίσταται· τὰ πταίσματα πάντα ἀφίεται, τὰ ὀνόματα ἡμῶν ἀνεξαλείπτοις ἐγγράφεται βίβλοις, τὰ οὐράνια ἡμῖν ἐπιτρέπεται ἀγαθά· ὡς διὰ τὴν ἄφατον αὐτῆς ἐτοιμότητα, καὶ προμηθίαν, καὶ τὸ ἐθέλειν ἀεὶ πάντων καλῶν πρωτεύειν, προφθάνεσθαι ὑπ' αὐτῆς καὶ αὐτὴν τὴν τοιάνδε πρόθεσιν ἡμῶν, ἥ προκατάρχεσθαι. Καὶ ἵνα συλλήβδην εἶπω, φυλάτ 39.713 των δηλονότι τὸ σέβας τὸ μεταξὺ ἀληθείας καὶ σκιᾶς, καὶ ἡ εἰκὼν αὐτὴ τοῦ βαπτίσματος ἐφώτιζέν τε πάντοτε πάντας τοὺς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν Ἰσραηλίτας, καὶ ἔσωζεν, καὶ ἐδείκνυ τῆς ὁμοουσίου Τριάδος κοινὴν εἶναι τὴν παρεχομένην σωτηρίαν, ὡς Παῦλος ὁ νομομαθὴς ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους α' Ἐπιστολῇ ἔγραψεν· “Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, δτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσθησαν ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ πάντες βρῶμα τὸ πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πνευματικὸν ἔπιον πόμα· ἔπιον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός·” καὶ ὡς προφητεύουσιν, Ἱεζεκιὴλ μέν· “Τάδε λέγει Κύριος· ‘Ρανῶ ἐφ' ὑμᾶς ὕδωρ καθαρὸν, καὶ καθαρισθήσεσθε ἀπὸ πασῶν τῶν ἀμαρτιῶν ὑμῶν· καὶ τὸ Πνεῦμά μου δώσω ἐν ὑμῖν, καὶ ἐσεσθέ μοι εἰς λαὸν, καὶ ἐγὼ ἔσομαι ὑμῖν εἰς Θεόν.’ Δαυὶδ δέ· “‘Ραντεῖς με ὑσσώπῳ, καὶ καθαρισθήσομαι· πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι.’ ‘Ραντισμὸν γὰρ ὑσσώπου,

τὸν Ἰουδαϊκὸν καθαρισμὸν, τὸν ἔως νῦν εἰώθότα παρ' αὐτοῖς γίνεσθαι· ὑπὲρ χιόνα δὲ, φωτισμὸν Χριστιανῶν, τὸ βάπτισμα λέγει. Ἡσαΐας δέ· “Ἄγιοι κληθήσονται πάντες οἱ γραφέντες εἰς ζωὴν ἐν Ἱερουσαλήμ· ὅτι ἐκπλυνεῖ Κύριος τὸν ῥύπον τῶν σιών καὶ τῶν θυγατέρων Σιών, καὶ τὸ αἷμα ἐκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν

39.716 ἐν Πνεύματι κρίσεως καὶ ἐν Πνεύματι καύσεως.” Καὶ ἵνα δείξῃ Πέτρος ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ, ὡς, εἰ τὸ γενόμενόν ποτε ἐν σκιᾷ βάπτισμα ἔσωζεν, πόσῳ μᾶλλον τὸ γενόμενον ἐν ἀληθείᾳ ἀπαθανατοῖ καὶ ἀποθεοῖ ἡμᾶς, ἔγραψεν οὕτως· “Ο καὶ ὑμᾶς ἀντίτυπον νῦν σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεὸν δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐκάθισεν ἐν δεῖξιᾳ τοῦ Θεοῦ πορευθεὶς εἰς οὐρανὸν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων, καὶ ἔξουσιῶν, καὶ δυνάμεων.” Ἐπερώτημα δὲ λέγει εἰς Θεὸν τὴν ὁμολογίαν τῆς συνειδήσεως, ἣν ἐκτιθέμεθα, συντιθέμενοι βαπτίζεσθαι εἰς Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἄγιον Πνεῦμα, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. Ἡσαΐας οὖν αὐθίς βοᾷ πρὸς τοὺς μὴ πιστεύοντας τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἔχοντας τὴν μέλλουσαν κληρονομίαν· “Ἐστιν, φησὶν, κληρονομία τοῖς θεραπεύουσι Κύριον, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθε δίκαιοι, λέγει Κύριος. Οἱ διψῶντες, πορεύεσθε ἐφ' ὕδωρ· καὶ ὅσοι μὴ ἔχετε ἀργύριον, βαδίσαντες ἀγοράσατε, καὶ φάγετε ἄνευ ἀργυρίου καὶ τιμῆς οἶνον καὶ στέαρ.” Ὑδωρ εἴπεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, καὶ τῆς κολυμβήθρας αὐτοῦ τὰ νάματα· οἶνον καὶ στέαρ, τότε μὲν τὰ τῆς προθέσεως τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐσήμανεν, νῦν δὲ τὴν ἀθάνατον κοινωνίαν τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ δεσποτικοῦ· ἥντινα σὺν τῷ ἀνακαίνισμῷ ἄμα μὲν ἀγοράζομεν, πίστιν καὶ οὐκ ἀργύριον κατατιθέμενοι, ἄμα δὲ καὶ χάρισμα λαμβάνομεν. Ὁτι δὲ ὕδωρ τὸ ἄγιον Πνεῦμα, ἔτι μὴν καὶ τὸ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ λέγει, καὶ Ἰωάννης μαρτυρεῖ ἀπὸ τοῦ Σωτῆρος, εἰπών· “Ο πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἴπεν ἡ Γραφή· ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.” Καὶ εὐθὺς προσέθηκεν τῷ λόγῳ· “Τοῦτο δὲ, φησὶν, ἔλεγεν περὶ τοῦ Πνεύματος, οὐδὲν λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες.” Ὁτι δὲ καὶ προΐκα δικαιούμεθα, ἀνάξιοι δύντες, δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγαθότητα τῆς Τριάδος, Παύλου πρὸς Ῥωμαίους διέδειξε λόγος· “Πάντες γὰρ, φησὶν, ἡμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεάν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.” Τῆς δωρεᾶς ταύτης μακαρίζων τοὺς ἀξιούμενους, ὃ μὲν Κύριος παρὰ Λουκᾶ ἔλεγεν πρὸς τοὺς μαθητάς· “Μακάριοι οἱ ὄφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἢ βλέπετε. Λέγω γὰρ ὑμῖν, διτὶ πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἡθέλησαν ἴδεῖν, ἢ 39.717 μεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ ἴδον· καὶ ἀκοῦσαι, ἢ ἡκούσατε, καὶ οὐκ ἡκουσαν.” Οἱ δὲ πνευματικοὶ μόνον οὐχὶ βλέπομεν καὶ ἀκούομεν, ἀλλὰ καὶ δωρεάν ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος φωτιζόμεθα καὶ ἀπολαύομεν, σώματος Χριστοῦ μεταλαμβάνοντες καὶ πηγῆς ἀθανάτου γενούμενοι.

ΚΕΦ. ΙΕ'. Ἐν πολλοῖς οὖν φαίνεται ἡ Γραφὴ, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐπὶ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος, διὰ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν τῆς οὐσίας καὶ ἐνεργείας ταυτότητα, μόνου τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ τοῦ σωτηρίου αὐτοῦ σημάντρου, ἐν ᾧ κατασφραγιζόμενοι ἀναστοιχειούμεθα εἰς εἰκόνα τὴν πρώτην, μνημονεύοντα. Ἀσφράγιστον γὰρ πρόβατον, εὐάλωτον τοῖς λύκοις, οὐκ ἔχον τὴν ἀπὸ τῆς σφραγίδος συμμαχίαν, οὐδὲν γιγνωσκόμενον ὅμοιώς τῶν ἄλλων παρὰ τοῦ καλοῦ ἡμῶν Ποιμένος, ἐπειδὴ μηδὲ αὐτὸν γινώσκει τὸν πάντων Νομέα. Ἀποδείξεις δὲ τούτων εἰσὶν, ὡς ἡνίκα ὁ Σωτὴρ λέγη· “Οταν ἔλθῃ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, δόηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.” καὶ πάλιν· “Υμεῖς βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἀγίῳ.” Καὶ ὡς ὅταν Παῦλος ἐπιστέλλῃ, πρὸς μὲν Κορινθίους “Πάντες ἐν ἐνὶ σώματι εἰς ἐν Πνεῦμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἐλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι· καὶ πάντες ἐν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν” πρὸς δὲ Ἐφεσίους· “Μὴ λυπεῖτε τὸ ἄγιον τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν

ἀπολυτρώσεως·” καὶ πάλιν· “Ἐν ὦ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθημεν τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἀγίῳ·” ὅπερ προφητεύων ἔψαλλεν Δαυΐδ· “Εσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύ

39.720 ριε·” φῶς τοῦ θεϊκοῦ προσώπου τὸ Πνεῦμα εἰπών. Εἰ οὖν εἰς ὄνομα Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἀγίου Πνεύματος ἵσως σφραγιζόμενα καὶ βαπτιζόμεθα· ἄρα ἐν μιᾷ θεότητι καὶ βασιλείᾳ ἡ Τριάς. Οὐ γὰρ ἐπὶ κτίσμασιν ταῦτα δεχόμεθα, οὐδὲ ξυμπαραλαμβάνει ὁ Θεὸς κτίσματος ὄνομα τῷ ἑαυτοῦ, ἢ σφραγίδα, ὡς μόνος σώζειν οὐ δυνάμενος. Μετερχόμενοι τοίνυν εἰς τὴν ὁρθοδοξίαν, καν τυχὸν ὧσιν βεβαπτισμένοι, βαπτίζονται μέν οὐ γὰρ λέγομεν ἀναβαπτίζονται, ἐπειδὴ μὴ ἔχουσι τὸ ἀληθὲς βάπτισμα· οἱ δὲ Εὐνομιανοὶ μὲν, διὰ τὸ μίαν κατάδυσιν ποιεῖσθαι, λέγοντες μόνον εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου βαπτίζεσθαι· Φρύγες δὲ, διὰ τὸ μὴ εἰς τὰς τρεῖς ἀγίας ὑποστάσεις βαπτίζειν, ἀλλὰ πιστεύειν τὸν αὐτὸν εἶναι Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἄγιον Πνεῦμα. Χρίοντα; 39.721 δὲ οἱ ἀπὸ πάσης αἵρεσεως μετερχόμενοι, ἐπειδὴ οὐκ ἔχουσι τὸ ἄγιον χρίσμα. Ἐπίσκοπος δὲ μόνος τῇ ἄνωθεν χάριτι τελεῖ τὸ χρίσμα.

ΚΕΦ. Ις'. Εὐρίσκομεν δὲ, ὅτι, καθάπερ τὴν τῶν Ἀζύμων ἡμέραν εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ ἀγίου καὶ τριποθήτου Πάσχα τοῦ Χριστοῦ τυπικῶς ἐπετέλουν Ἰσραηλῖται· οὕτω καὶ τὴν παρ' ἐκείνοις ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τῆς σωτηρίου καὶ σεπτῆς ἐπιδημίας τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐν εἰκόνι ἔορτάζοντες ἐτύγχανον. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ μυστικῶς διὰ τῆς ἔορτῆς τῶν Σκηνοπηγιῶν τὰς συνάξεις προηγόρευον τῶν ἀγίων Ἐκκλησιῶν καὶ μαρτυρίων, αἵτινες ἔγουσιν ἡμᾶς διὰ πίστεως καὶ καλλιεργίας ἐπὶ τὰς οὐρανίους σκηνάς· περὶ ὧν ὁ πήξας αὐτὰς ἔλεγεν· “Ποιήσατε ἔαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα, ὅτε ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς οὐρανίους σκηνάς.” Οὐ διέλιπεν γάρ ποτε ἡ παναπείρατος φαιδρότης τῶν ἔορτῶν τούτων. Καὶ πρὸς αὐτὴν ἀφορῶν ὁ Μελωδὸς, ἐν τῷ παναρμονίῳ δεκαχόρδῳ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκελάδει· “Εὐλογήσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου.” Ό γὰρ στέφανος περιφερής ὧν, πανταχόθεν εἰς ἑαυτὸν ἀνακυκλοῦται, οὐδὲ ἀρχὴν ᔁχων, οὐδὲ πέρας.

ΚΕΦ. ΙΖ'. Καὶ ἵνα οῖας δόξας φυλάττομεν περὶ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, τοιαύτας ᔁχωμεν καὶ περὶ τοῦ παντεφόρου Πνεύματος αὐτοῦ, μὴ λέγοντες βασιλεύτερον, ἢ προ 39.724 γενέστερον αὐτοῦ· ἀλλ' εἰδότες, ὅτι οὐδὲν ἀνθρώποις βέβαιον, ἀνὴν Τριάς μὴ συμμαχῆι οὖσα πάντων πλησίον, καὶ πάντων ἐπίκουρος “Ψευδῆς” γὰρ “ἴππος εἰς σωτηρίαν,” φησίν· “ἔγγὺς δὲ Κύριος τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν, καὶ γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ”. ἡ Γραφὴ δηλοῖ, ὡς συμπάρεστιν ἀεὶ καὶ συνεργεῖ τῷ Πατρὶ, καὶ ἐφ' ἐκάστῳ βοηθεῖ ἡμῖν, καὶ ἰσχὺν ἐντίθησιν, καὶ τῆς τοῦ Υἱοῦ παρουσίας καὶ διδαχῆς ἡ αὐτοῦ ἐπιφάνεια ὁμότιμός ἐστιν, καὶ ἡ διδασκαλία σύμφωνος τυγχάνει οὖσα. Ἀμέλει τοι ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ τὴν ἀδιαίρετον, καὶ μόνην βεβαίαν, καὶ ἀήττητον βοήθειαν αὐτοῦ, καὶ τοῦ Λόγου, καὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ὑπισχνούμενος τῷ Ζοροβάβελ, καὶ ἀποφαίνων τρανέστατα, ὡς οὐ διαφέροιεν, οὕτων ἀφεστάσιν ἀλλήλων αἱ θεῖαι ὑποστάσεις, εἰπεν δι' Ἀγγαίου τοῦ προφήτου· “Καὶ νῦν κατίσχυε, Ζοροβάβελ, λέγει Κύριος, καὶ κατίσχυε, Ἰησοῦν ὃ τοῦ Ἰωσεδὲκ ὃ ἱερεὺς ὃ μέγας, καὶ κατισχύετω πᾶς ὃ λαὸς τῆς γῆς· διότι μεθ' ὑμῶν ἔγώ εἰμι, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ τὸ Πνεῦμά μου ἐφέστηκεν ἐν μέσῳ ὑμῶν.” Διὰ δὲ Ἡσαΐου πραϋπαθῶς καταμέμφεται τοῖς ἐπ' ὄντοματι αὐτοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ μὴ πορευομένοις, οὐτωσεὶ λέγων· “Οὐαὶ, τέκνα! Βουλὴν ἐποιήσατε, οὐ δι' ἐμοῦ· καὶ συνθήκας, οὐ διὰ τοῦ Πνεύματός μου.” Καὶ πάλιν Ἡσαΐας περὶ τῶν πλημμελησάντων εἰς τὸ θεῖον κράτος τοῦ Πνεύματος λέγει· “Αὐτοὶ ἡπείθησαν, καὶ παρώξυναν τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, καὶ ἐστράφη αὐτοῖς εἰς ἔχθραν.” Ὁργῆς μὲν γὰρ καὶ ἔχθρας, καὶ ἀπὸ τῶν τοιούτων πάντων ἐκβέβηκεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον· καὶ οὐ παρασαλεύεται, οὐδὲ ὑποκινεῖται, Πνεῦμα πραότητος ὃν, καὶ ἀγαθὸν, καὶ τῆς πρωτίστης, καὶ ἀπαθοῦς, καὶ παντοκρατορικῆς φύσεως· καὶ αὐτὸ μᾶλλον τοὺς

όργιζομένους καὶ θυμοῦντας ἵώμενον, καὶ δλης ἀφαιρούμενον τῆς κτίσεως τὸ φλεγματίνον, καὶ ἀντεισφέρον εἰρήνην, ὡς ἔστι δῆλον τοῖς νοοῦσιν, ὅτι πᾶς ὁ πεισθεὶς τοῖς λόγοις αὐτοῦ, ἔζησεν ἡμέρως. “Ον τρόπον δὲ πολλαχοῦ ἐγράφῃ· “Παρεπίκραναν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ ὡργίσθη αὐτοῖς” καὶ ὡς ἐν ρε' ψαλμῷ φάσκει· “Αὔτοὶ δὲ παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ βουλῇ αὐτῶν·” οὕτω νῦν ὁμοιοτρόπως περὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ προφητεύει, διὰ τὸ τῆς θεότητος, καὶ ἔξουσίας, καὶ δυνάμεως ἀπαράλλακτον. Καὶ Μιχαίας δὲ ὁμοίως ἀποκλαίεται τὸν Ἰσραὴλ, ὡς Θεῷ προσκρούσαντα, λέγων· “Ο 39.725 οἶκος τοῦ Ἰακὼβ παρώργισε τὸ Πνεῦμα Κυρίου.” Καὶ ὁ πνευματοφόρος δὲ Δαυΐδ, τὸ πρὸς τὸν Πατέρα ἴσστιμον καὶ ἰσοδύναμον τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ συνομολογῶν, καὶ τὸ δίχα τοῦ ἀγίου Πνεύματος μηδοτιοῦν τῶν ἀγαθῶν ὑπάρχειν τῇ κτίσει, ηὔχετο· “Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὁδηγήσει με ἐν γῇ εὐθείᾳ·” καὶ, “Πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με·” τοῦτ' ἔστιν, τῷ Πνεύματί σου τῷ ἀρχικῷ καὶ ἔξουσίαν ἔχοντι στερέωσον, ἵν' οὕτω δυνηθῶ τῆς τε ἀμαρτίας καθαρισθῆναι, καὶ τῆς προφητείας μὴ ἐκπεσεῖν. Καὶ ἐν Εὐαγγελίῳ τοὺς ἀποστόλους διδάσκων ὁ Δεσπότης, ὅτι τῆς ἔαυτοῦ ἐπιφανείας οὐχ ἥσσων ἔσται ἡ παρουσία τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ ἡ ἐκεῖθεν περιγινομένη σωτηρία τῇ κτίσει· ἀλλ' ἵση καὶ ἡ αὐτὴ, διὰ τὴν μίαν θεότητα καὶ ἐνέργειαν, λέγει· “Συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. Ἐὰν γὰρ μὴ ἐγὼ ἀπέλθω, ἐκεῖνος οὐκ ἔρχεται, τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον.” Καὶ σύμφωνον δὲ τῇ ἔαυτοῦ τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος διδασκαλίαν παριστῶν, ἔφη· “Οταν ἔλθῃ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, ἐκεῖνο ὑμᾶς διδάξει καὶ ἀναμνήσει πάντα, ἢ εἰπον ὑμῖν·” καὶ, “Οὐκ ἔστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.” Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὁμότιμον τῷ Πατρὶ, ὡς ἀποδέδεικται, ὁμότιμον δὲ καὶ τῷ Υἱῷ, ὡς ὡμολόγηται· δῆλον, ὅτι τὴν ἵσην καὶ πρὸς ἀλλήλας ἔχουσι σχέσιν αἱ θεῖαι ὑποστάσεις. Τὰ γὰρ τῷ αὐτῷ ἵσα, καὶ ἀλλήλοις ἵσα πάντως ἔστιν· ἵσος δὲ ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ, ἵσον δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τῷ Υἱῷ· δῆλον, ὅτι ὁμοίως ἵσον ἔστι καὶ τῷ Πατρί. Αὐτοῦ τοίνυν εἰπόντος τὸ θεσπέσιον Πνεῦμα λαλεῖν ἐν τοῖς ἀποστόλοις, ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ἀπαραλλαξίαν τῆς φύσεως καὶ διδαχῆς, τὸν Χριστὸν ἰσχυρίζεται λαλεῖν ἐν αὐτῷ, γράφων· “Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ.” Σημειωτέον δὲ, ὡς ὅλα ταῦτα τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Πνεύματος αὐθεντικῶς δηλοῦ γεγενήσθαι· καὶ ἐν τῷ Λουκᾷ δὲ, ὡς προελέχθη, προείρηκεν αὐτοῖς· “Υμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει, ἔως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἔξ ψους.” Αὕτη δὲ ἐτύγχανεν ἡ τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος.

ΚΕΦ. ΙΗ'. “Ἡντινα ἀλκὴν ἐνδυσάμενοι οὐκ ἔτι εὐκατάπληκτοι καθεστήκεσαν, ὡς γέγραπται, ὅτι ἡσαν κεκλεισμέναι αἱ θύραι, τῶν μαθητῶν κρυπτομένων διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὅτι Πέτρος ὁ πρόκριτος 39.728 τῶν ἀποστόλων, διὰ κόρης ἀπειλὴν διωμνύετο μὴ εἰδέναι τὸν Κύριον, τὸν ποιήσαντα αὐτὸν κλειδοῦχον τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' οἱ δυοκαίδεκα μόνοι, καὶ αὐτοὶ οὐχ ὑφ' ἐν ὅντες, ἀντέστησαν μονονουχὶ πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ, δῆμοις ὅλοις ἀντικράζοντες· “Οὐ δυνάμεθα ἡμεῖς ἂν ἴδομεν καὶ ἡκούσαμεν, μὴ λαλεῖν.” Ἄλλὰ καὶ πάσῃ τῇ διαβολικῇ πλάνῃ παρετάξαντο, καὶ τὴν κτισματολατρείαν ἀπήλασαν, καὶ τὴν λεγομένην ἀχλὺν ἀφεῖλον τῆς τῶν ἀνθρώπων ψυχῆς, ἥ πρὶν ἐπήν, ὡς φασιν, “Οφρ' εὖ γινώσκοιεν ἡμὲν Θεὸν ἡδὲ καὶ ἄνδρα. Διὰ δὲ τῆς τῶν χειρῶν ἐπιθέσεως ποικίλων νόσων ἀπήλλαττον τοὺς ἀνθρώπους· ὡς Πέτρου μὲν καὶ τὴν ἀποπίπτουσαν τοῦ σώματος σκιὰν, Παύλου δὲ καὶ τὰ συνδάρια τοῦ χρωτὸς ἱάσεις ἀποτελεῖν. Καὶ Παῦλος μὲν Ῥωμαίοις ἔγραφεν· “Ἐν τῷ πιστεύεινείς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει Πνεύματος ἄγιου.” Πέτρος δὲ μετὰ παρρήσιας τὸν διάβολον κατειργάζετο, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος τὴν θεϊκὴν οὐσίαν ἀνεφθέγγετο, πρὸς τὸν Ἀνανίαν λέγων· “Διὰ τί ἐπείρασεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαί σε τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον;” Τίς γὰρ ὁ ψευσθείς; Ἐπεν ἐπαγαγών· “Οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ.” Οὐκ ἦν γὰρ αὐτοῖς ἐν αἰδοῖ τις, ἥττων χρημάτων ὑπάρχων, ἥ ἄδικον ἀναπνέων, ἥ σῶφρον μὴ βλέπων, ἥ μὴ διακείμενος περὶ τὴν ὁμοούσιον Τριάδα εἰλικρινῶς,

κάν τυχὸν ἦν τοῖς πρώτοις ἐπιβεβηκῶς κοσμικοῖς θρόνοις, καὶ τὰς ἄκρας ἐν χεροῖν ἔχων ἀρχάς. Ὑπερεώρων δὲ καὶ αὐτῆς τῆς βασιλικῆς ἀλουργίδος, καὶ κρείττονες ἥσαν χρημάτων, τὸν ἀμείωτον θησαυρὸν ἔχοντες τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Ἐλάλουν δὲ 39.729 καὶ ἑτέραις γλώσσαις, “καθὼς,” φησὶν, “τὸ Πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτούς” καὶ συνίεσαν διμιλίαν οἱ Γαλιλαῖοι Πάρθων, Μήδων, Περσῶν, καὶ ἀλλοθρών ἄλλων ἀνθρώπων, ἔτι δὲ καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Αὔσονίαν γλωτταν· πολύφωνοί τε ἐγίνοντο, καὶ ἀνεδείκνυντο, οἵοι περ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι εὑρίσκεσθαι μέλλομεν, τῶν τοῦδε τοῦ κόσμου ἀπολυθέντες δεσμῶν, κατὰ τὴν Παύλου φωνήν· “Οπου οὐκ ἔνι “Ἐλλην, βάρβαρος, Σκύθης· ἀλλὰ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν Χριστός.” Πρόδηλον δὲ, ὡς διὰ τὸ τῆς Τριάδος ταυτούσιον εἶπεν· “Πάντα ἐν πᾶσιν Χριστός.” ἐπεὶ ποῦ ζητοῦμεν τὸν .....

ΚΕΦ. ΙΘ'. ..... ἡ ὁ Πατὴρ ἐνηνθρωπηκέναι νομισθείη. Τὸ καὶ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἀμυδρῶς δύον καὶ τηλαυγῶς ἐμνημόνευεν, πρὸς τὸ αὐτοὺς κατὰ μέρος τὴν ὅψιν φωτιζομένους εἰς νόησιν τῶν θείων λογίων, καὶ, κατὰ τὸν Παῦλον, “ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν” ἔρχομένους, δυνηθῆναι μαθεῖν τὰς αὐτοτελεῖς τρεῖς ὑποστάσεις. Καὶ τοῦτο ἐστιν ὅπερ ἐν ιζ̄ φέρεται ψαλμῷ· “Λαὸς, ὃν οὐκ ἔγνων,

ἐδούλευσέ μοι, εἰς ὑπακοὴν ὡτίου ὑπῆκουσέ μοι.” Ἀμέλει Δαυΐδ τοπικῶς τηνικαῦτα τὸν Πατέρα μόνον ἐγνῶσθαι εἰδὼς, ἔψαλλεν· “Γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός· ἐν δὲ 39.732 τῷ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἐπιφανέντος δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ πιστευθέντος, ἡ Νέα Διαθήκη ἥρξατο καὶ αὐτὸν μὲν τρανέστερον κηρύττειν Θεὸν, κατὰ μέρος δὲ, πρὸς τὴν δύναμιν τῶν δεχομένων, ἔχορήγει πάλιν ἡσύχως τὴν περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος γνῶσιν. Τοῖς γὰρ ἄρτι κεκλημένοις εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ οὐκ ἐντριβῇ τοῖς ἐπ' αὐτῇ θεωρήμασιν τὴν διάνοιαν ἔχουσιν, δυσπρόσιτός πως εἶναι ἐδόκει ἡ τοιάδε τελεωτάτη πίστις. Καὶ τί δεῖ περὶ τούτου διαπορεῖν, ἔχοντας εἰς ἀπόδειξιν τοὺς περὶ τὸ χάος κάτω νενευκότας, καὶ ἔως τῆς δεῦρο μηδὲ τῇ θεότητι τοῦ Μονογενοῦς πιστεύοντας; Οὐκ ἀμάρτυρα δὲ ταῦτα Παῦλος ποιεῖ, γράφων Κορινθίοις μὲν τὸ πρῶτον· “Κάγω, ἀδελφοί, οὐκ ἡδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς. Ὡς νηπίους ἐν Χριστῷ γάλα ύμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα· οὕπω γὰρ ἡδύνασθε· ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε· ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε” Ἐβραίοις δέ· “Καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ύμᾶς, τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ· καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος, οὐ στερεᾶς τροφῆς. Πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος, ἀπειρος λόγου δικαιοσύνης· νήπιος γάρ ἐστι· τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφὴ, τῶν διὰ τὴν ἔξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἔχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ.” Ἀρκεῖ οὖν ὁ Πατὴρ, λέγων Πνεῦμα εἶναι αὐτὸ ἔαυτοῦ· ἀρκεῖ δὲ καὶ ὁ Υἱὸς, θεσπίσας δι' ἐνὸς μὲν ὀνόματος, τριῶν δὲ ὑποστάσεων δύμοτίμων, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην εἰς ἐνότητα συνάγεσθαι πίστεως. Εἴ γὰρ τοῦ Πατρὸς τὸ ὄνομα Θεός· εὖ δῆλον, ὡς, δοπερ ἐστὶν ὁ Πατὴρ τοῦτ' ἐστιν Θεὸς, τοῦτο ὑπάρχει δὲ τὸ Υἱὸς τὸ τε ἄγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. “Οπερ καὶ τὰ σεραφὶμ δηλοῖ, λέγοντα τρίτον, “Ἄγιος,” καὶ ἄπαξ, “Κύριος.” Καὶ ἑτέρωθι δὲ οὐκ ἄλλο, ἢ τοῦτο διδάσκων, ἔλεγεν ὁ Υἱὸς, περὶ μὲν ἔαυτοῦ τοῖς μὴ πιστεύοντιν αὐτῷ, ὡς Θεῷ ἀληθινῷ· “Ἐγὼ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου ἐλήλυθα τοῦτ' ἐστιν Θεὸς τοιοῦτος, οἵος ἐκεῖνος, καὶ οὐ λαμβάνετε με ἀντὶ τοῦ, οὐ πιστεύετε μοι· ἐὰν ἀλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἴδιῳ, ἐκεῖνον λήψεοθε” τὸν Ἀντίχριστον ὑπεμφαίνων. Περὶ δὲ τοῦ ἀγίου 39.733 Πνεύματος φησιν· “Τὸ Πνεῦμα, δὲ πέμψει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου.” Καὶ δὲν τρόπον τὴν ἔνωσιν καὶ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀκροτάτης καὶ ἀπεριγράφου θεϊκῆς εἰρήνης εἰσάγων εἶπε· “Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ” καὶ, “Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί” καὶ, ‘Ο Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων” καὶ, “Κατέβη,” φησὶν, “έξ ούρανοῦ τὸ Πνεῦμα καὶ ἔμεινεν ἐπὶ τὸν Χριστόν” οὕτως ἐνταῦθα ἐν ὄνομα ἐδήλωσεν, εἰπὼν, ἔαυτὸν μὲν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς, τὸ δὲ ἄγιον Πνεῦμα ἐν τῷ

όνόματι τῷ αὐτοῦ ἐληλυθέναι· καὶ ἀπὸ τοῦ προστάξαι βαπτίζειν “εἰς τὸ ὄνομα,” καὶ οὐχὶ “εἰς τὰ ὄνόματα,” ώς ἐνὸς ὄνόματος τῇ Τριάδι ὄντος, τοῦ “Θεὸς,” καὶ μιᾶς οὐσίας καὶ δόξης. Καὶ ὁ μὴ ἔχων τὸ Πνεῦμα οὐδὲ τὸν Υἱὸν ἔχει· καὶ ὁ μὴ ἔχων τὸν Υἱὸν, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει· καὶ ἔστι τὸ πᾶν ὁ τοιοῦτος ἄθεος, ώς ὁ ἐκ τοῦ ἐναντίου μακαριώτατος. Φασὶν γάρ· “Ολβιος, ὅστε Θεοῖ σοφῆς ἀπέλαυσεν ἀρωγῆς, Αὔτὸς ἕοις στέρνοισι φέρων Θεὸν ἀστυφέλικτον. Τὸ ἐν τοίνυν ὄνομα τοῦτο καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἐμήνυσεν, ὅτε τῷ Ἰακὼβ συγκαταβὰς ἐπάλαισεν ὁ Θεός. Φησὶν γάρ, “Ινα τί ἐρωτᾶς τὸ ὄνομά μου; Καὶ τοῦτο ἔστιν θαυμαστόν.” “Οπερ ὑμεῖ Δαυὶδ, ψάλλων.” Κύριε, ὁ Κύριος ἡμῶν, ώς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ!“ καὶ πάλιν· “Ἐμεγάλυνας ἐπὶ πάντας τὸ ὄνομα τὸ ἄγιόν σου” ἀφεὶς τὸ λέγειν· ‘Ἐν τῷ Ἰσραὴλ μόνῳ. “Οὐ γάρ ἔστιν ἔτε 39.736 ρον ὄνομα δεδομένον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι.” Καὶ Ζαχαρίας δὲ λέγει· “Καὶ ἔσται Κύριος εἰς βασιλέα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. “Ἐσται Κύριος, Κύριος εῖς, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν, κυκλοῦν πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τὴν ἔρημον.” καὶ πάλιν ὁ Ἱεροψάλτης· “Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ γνώτωσαν, ὅτι ὄνομά σοι Κύριος; σὺ εἶ μόνος “Ψυστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.” Εἰ γὰρ μιᾷ τις ἀφορίσῃ ὑποστάσει τὸ, “Ο Θεός,” καὶ τὸ, “Κύριος,” καὶ “Μόνος” “Ψυστος,” ἐκβάλλει τὴν ἑτέραν. Καὶ ἀπὸ τῆς φυσικῆς δὲ ἡμῶν κινήσεως καὶ τῆς συνηθείας ἔστι τούτῳ ἐπιστῆναι. Εὐχόμενοι γὰρ, εἴτε εἴπωμεν, “Κύριε, ἐλέησον,” εἴτε, “Ο Θεός, βοήθησον,” εἴτε τὰ συναμφότερα, οὐ διαμαρτάνομεν τοῦ σκοποῦ· συμπεριλαμβάνομεν γὰρ τὴν ἐν μιᾷ θεότητι ἀγίαν Τριάδα. “Ἡ οὖν μὴ ἀγράφῳ διαστροφῇ, τὰς προκειμένας μεγαλοφυεῖς περὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἐγγράφους, καὶ ἀναμφιβόλους ἀποδείξεις ἀκυροῦν βιαζέσθωσαν, ἢ λεγέτωσαν καὶ αὐτοὶ, πῶς τὸν Υἱὸν παραπλησίως ἡμῶν καλοῦσι Θεὸν καὶ ἀγαθὸν, τῶν Γραφῶν λεγουσῶν· “Εἶς ὁ Θεός·” καὶ. “Οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εῖς ὁ Θεός·” ἢ πῶς τὸν Πατέρα λέγουσιν ἄγιον καὶ Κύριον, ἀκούοντες· “Εἶς ἄγιος, εῖς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός·” καὶ πάλιν· “Ο δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἔστιν.”

ΚΕΦ. Κ. Διορίζει δὴ οὖν ἡμᾶς ὁ τὴν οἰκονομίαν πιστευθεὶς Ἀπόστολος, καὶ τοὺς μὲν πνευματικοὺς καλεῖ, τοὺς δὲ ψυχικοὺς, τοὺς δὲ σαρκικοὺς, ἢ χοϊκοὺς, ἀπὸ τοῦ πλείονος καὶ ἐπικρατοῦντος ἑκάστοις τὰς τοιάσδε 39.737 προσηγορίας ἀρμόσας. Καὶ γὰρ ψυχὴν μὲν, ἣν καὶ πνεῦμά φαμεν, ἔτι δὲ καὶ τὸ διὰ τοῦ στόματος ἀναπνεόμενον ἀνύπαρκτον πνεῦμα, ὃ καὶ ἀσθμα καλοῦμεν, πᾶς ἄνθρωπος ἔχει· τὸ δὲ ἄγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οὐ πᾶς ὁ στισοῦν καταπεπλούτηκεν. “Πνευματικὸν” τοίνυν προσαγορεύει τοὺς ἐμπρεπέσιν ἐνθυμήσεσιν καὶ πράξεσιν οίονείπως ἀναθρώσκοντας, καὶ τῆς ἔαυτῶν φύσεως ἀνωτέρω χωροῦντας, καὶ τὰς μὲν αἵρετικὰς θεοστυγεῖς νοήσεις ἀποσκευαζομένους, τὸ δὲ ἀνυμνεῖν τὸ ἄγιον Πνεῦμα Θεὸν περιπτυσσομένους, καὶ ἔαυτοὺς διὰ τούτων ἀξίους τῆς ἐπιφοιτήσεως αὐτοῦ ἀποφαίνοντας. Οὗτοι γὰρ μόνοι ἔχουσίν τε αὐτὸ καταμένον παρ' αὐτοῖς, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ θείῳ αὐτοῦ φωτὶ καταλάμπονται, καὶ πνευματικοὶ ἀποτελοῦνται, ἔξομοιούμενοι κατὰ δύναμιν οἱ φωτιζόμενοι τῷ φωτίζοντι, καὶ μεταλαμβάνοντες ὡς τοῦ φωτὸς, οὕτω καὶ τοῦ ὄνόματος, καὶ εἰσδεχόμενοι ἐν ἔαυτοῖς ρέουσαν ἀνεμποδίστως τῆς θείας χάριτος τὴν μετάδοσιν· εἶτα λοιπὸν καὶ τῷ πτερῷ αὐτοῦ, τῷ κατελθόντι σωματικῷ εἴδει. περιστερᾶς ἀνίπτανται τὴν καρδίαν, καὶ τὴν διαβολικὴν ἐκφεύγοντες παγίδα, ἐρρώσθαί τε πρὸς τὰ ἄστατα καὶ ἀβέβαια τοῦ βίου φράζοντες, τὴν μὲν μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ θεωροῦσιν ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν ἐπηρμένην, καὶ ὑπὸ τῶν ἄνω δυνάμεων δοξαζομένην καὶ προσκυνουμένην σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ· καὶ δσωπερ ἀνάγόμενοι πρὸς τὸν ἐκείνου πόθον, ἐγγυτέρω αὐτοῦ τῇ προθέσει γίνονται, τόσῳ δὴ μᾶλλον αὐτοῦ τὸ ἀκατάληπτον τῆς θεότητος νοοῦσιν, ώς ἅπαξ τῆς ἔνδοθεν ὅψεως τὸ ὅμα καθαρὸν κεκτημένοι ἀπὸ πάντων τῶν ἐπιπροσθούντων· καὶ ὃν ἴδεῖν οὕτως, ώς ἔστιν, καὶ χωρῆσαι δλον, διὰ τὴν τῆς φύσεως ἡμῶν πολλὴν ὕφεσιν, οὐ δύνανται, τοῦτον, ώς ἐγχωρεῖ, δρῶσιν καὶ ὑποδέχονται διὰ τὴν ἔφεσιν.

Κατανοούντες τέως, οῖα δ' ἂν τις μεγάλα εἴπη περὶ αὐτοῦ, τῆς ἀκριβούς ἀληθείας ἀφέστηκεν, οὐχ ὅσον οὐρανός ἔστιν ἀπὸ γῆς μόνον, ἀλλ' ἔτι πολλῷ πλέον, κράζουσιν μετὰ τοῦ Ἱεροψάλτου· “Ἐγὼ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης,” οὐχὶ τῷ φεύγειν τὴν Θεῷ φίλην ἀλήθειαν, ἀλλὰ τῷ μηδὲν ἄξιον δύνασθαι νοῆσαι, ἢ φράσαι περὶ τῆς θεότητος τοῦ ἀγίου Πνεύματος· οὐ περὶ μεγέθους, ἢ φωτός· πάντα γὰρ ἔχει ὑφ' ἔαυτὸν, καὶ φωτίζει, καὶ ἔστιν ἐν πᾶσιν· οὐ περὶ δυνάμεως· πάντα γὰρ ὑπ' αὐτοῦ ἔστηρικται καὶ ζωογονεῖται· οὐ περὶ σχήματος, ἢ ποιότητος· ἀόρατος γὰρ καὶ ἀκατάληπτος, ὡς πνοὴ Παντοκράτορος εἰ γὰρ ὁ 39.740 παντοκράτωρ Πατὴρ ἀσχημάτιστος καὶ ἀόρατος, καθὸς καὶ ὑπερασώματος καὶ ὑπὲρ πᾶσαν νόησιν ἀναβεβηκὼς, δῆλον, ὅτι καὶ τὸ ἔξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον ζωογόνον Πνεῦμα· οὐ περὶ ἀγαθότητος, ἢ ἀΐδιοτητος, ἢ δόξης θεϊκῆς· Πνεῦμα γάρ ἔστιν ἄγιον, ἔξ ἀγίου Θεοῦ Πατρὸς ἐκφανθέν. Διαλέγεται οὖν πρὸς τοὺς πνευματικοὺς οὐτωσεῖ· “Οὐκ ἔστε ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν Πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν” καὶ πάλιν· “Ἄδελφοί, ἐάν καὶ προληφθῆ ἄνθρωπος ἔξ ὑμῶν ἐν τινὶ παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος.” Ἔγραφη δὲ καὶ περὶ τοῦ Δανιὴλ, ὅτι “Πνεῦμα περισσὸν ἦν ἐν αὐτῷ.” αἵνιγματωδῶς δὲ τὸ ἄγιον ἐδηλούτο Πνεῦμα. Ψυχικὸς δὲ ὀνομάζει Ἑλληνας, Ἰουδαίους, καὶ αἱρετικοὺς, ἐπειδὴ συλλογισμοῖς καὶ διαλογισμοῖς στρεβλοῖς ἐναβρυνόμενοι γνωσιμαχοῦσι, καὶ οὐχ ὅμολογοῦσι Θεὸν τὸ ἄγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ἐπιστέλλει δὲ καὶ πρὸς αὐτοὺς οὕτω που· “Ψυχικοὶ Πνεῦμα μὴ ἔχοντες” καὶ αὐθίς· “Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· μωρία γὰρ αὐτῷ ἔστιν, καὶ οὐ δύναται γνῶναι. Ο δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντας, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται.” Καὶ πάλιν, τὸ πρὸς τὴν μόνην ἡμερωτάτην φύσιν ἐπίκοινον τοῦ ἀγίου Πνεύματος δῆλων, ἔφη· “Εἴ τις κοινωνίᾳ Πνεύματος.” Σαρκικοὺς δὲ, ἢ χοϊκοὺς καλεῖ τοὺς τῇ γῇ κατανενευκότας· ἐπειδὴ ἀκρασίαν λυττῶντες, καὶ τὰ διαβεβλημένα τοῖς τιμίοις παραμετροῦντες, καὶ τοῖς ύλικοῖς ὑποκαθήμενοι πάθεσιν, καὶ ὥσανεὶ βορβόρω ταῖς αἰσχραῖς ἀεὶ ἐγκυλινδούμενοι πράξειν, καὶ αὐτοὶ παράλληλοί πως τοῖς ψυχικοῖς καθεστᾶσιν. Ὡς γὰρ ὑπὸ τίνος λήμης τὸ διορατικὸν τῆς ψυχῆς ἄμφω ἐπισκεπόμενοι, οὐ δύνανται καταλάμπεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀειζώου καὶ ἀπόνου φωτὸς τοῦ ἀγίου Πνεύματος· ἀλλ' ἐν ἀποπτώσει γίνονται, καὶ ἐσπάμπαν ἀπόλλυνται, ὡς μύρον βορβόρῳ συμπλακέν· οὐδὲ συνιέντες τάχα, ὡς τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου στεροῦνται ἀγαθοῦ. Πηλίκη γὰρ ἡ ἐντεῦθεν ζημία, μᾶλλον δὲ παντελής ἀπώλεια, οὐδεὶς λόγω παραστῆσαι δύναται, καὶ πάσῃ χρήσηται διανοίας ὑπερβολῆ. Διαγορεύει δὲ καὶ περὶ τούτων ὁ μὲν Θεὸς ἐν τῇ Γενέσει τοιωσδε· “Οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἄνθρωποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας” ὁ δὲ Παῦλος· “Οἶος ὁ χοϊκὸς ἄνθρωπος, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ οἶος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι.” ἡ δὲ Σοφία· “Σκολιοὶ γὰρ λογισμοὶ χωρίζουσιν ἀπὸ Θεοῦ· δοκιμαζομένη δὲ ἡ δύναμις ἐλέγχει τοὺς ἄφρο 39.741 νας· ὅτι εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται σοφία, οὐδὲ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρεω ἀμαρτίας.

ΚΕΦ. ΚΑ'. Οὐχ ὡς αἱρετικοῖς δοκεῖ, διὰ τὸ δοξάζεσθαι τὸν Θεὸν ἐν τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, καὶ ἐν αὐτῷ, καθὰ δι' ὄργάνου τινὸς, πᾶσαν λατρείαν ἀναπέμπεσθαι, λέγει Ἰωάννης μέν· “Τοὺς δὲ προσκυνοῦντας τὸν Θεόν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.” Παῦλος δέ· “Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ,” καὶ δόσα τοιαῦτα. Μάλιστα μὲν γὰρ τὸ, “Ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν,” ἀντὶ τοῦ, ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἀνυποκρίτως, εἰπεν τῇ Σαμαρείτιδι ὁ Σωτὴρ, νομιζούσῃ ἐν τόπῳ ὡρισμένῳ τὸν Θεόν προσκυνεῖσθαι, καὶ λεγούσῃ αὐτῷ· “Οἱ πατέρες ἐν τῷ ὅρει τούτῳ τὸν Θεόν προσεκύνησαν.” “Οτι γὰρ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, ὡς Θεῷ, προσκύνησις καὶ λατρεία προσφέρεται, Παῦλος ἔγραψεν· “Οἱ Πνεύματι Θεοῦ λατρεύοντες.” Εἰδὲ μὴ καταβαίνει αὐτοῖς ἡ ὅντως ἀλήθεια, ἀκούετωσαν, ὅτι οὗκουν, Ἐν Πνεύματι καὶ Υἱῷ, εἴπεν. Αὐτὸς γὰρ παρ' Ἰωάννη λέγει· “Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια.” Καὶ δὲ τρόπον

ἐν τῷ Υἱῷ προσκυνοῦντες τὸν Πατέρα, προσκυνοῦμεν καὶ τὸν Υἱὸν, τὸν ἵσον τρόπον ἐν τῷ ἀγίῳ Πνεύματι προσκυνοῦντες, συμπροσκυνοῦμεν καὶ αὐτό. Τὸ δὲ, “Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ,” τοῦτο δηλοῖ ἀντὶ τοῦ, Αἵρεσιομάχοι οὐ μετέχουσι τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος· οἱ δὲ μὴ μετέχοντες ἡνωμένου αὐτοῦ τῷ Υἱῷ τῇ φύσει, οὐ δύνανται τὴν μνημονεύθεισαν ἀξίως ρῆξαι φωνήν. Ὁμοιότροπον γὰρ περὶ μὲν τοῦ Πατρὸς ..... ΚΕΦ. ΚΓ'. Ὁφείλεσθαι δὲ αὐτῷ δόξαν οὐκ ἐκ τῆς μνημονεύθεισης ἐν τοῖς προάγουσι μόνον τοῦ Κυρίου δεδιδάγμεθα παραδόσεως, ἀλλὰ διαφόρως· ὡς ὅταν Πέτρος γράφῃ· “Εἰ δὲ οὐδείδιζεσθε ἐν ὄνόματι Χριστοῦ, μακάριοί ἔστε ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ δυνάμεως Πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπέπαυται” καὶ ὡς ἡνίκα τὸν ὀφθέντα τῷ Ἡσαΐᾳ ἐπὶ θρόνου θεϊκοῦ ἐπηρμένον καὶ 39.744 δοξαζόμενον βασιλέα καὶ Κύριον δυνάμεων, ὁ Ἀπόστολος τὸ ἄγιον εἶναι δείκνυσι Πνεῦμα· καὶ ὡς ὅταν ὁ αὐτὸς ἐπιστέλλῃ, κοινωνίαν εἶναι φάσκων τῷ Πνεύματι πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν, δῆλον δὲ ὅτι θεότητος, καὶ βασιλείας, καὶ δόξης, ὡς προείρηται καὶ αὐθις ρηθήσεται· οὕτως Κορινθίοις ἐν τῇ δευτέρᾳ Ἐπιστολῇ· “Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἄγιου Πνεύματος” καὶ ἔτερωθί φησιν· “Εἴ τις κοινωνία Πνεύματος.” Ἐφεσίοις δέ· “Σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.” Κατανόησον, ὡς ἐνότητα εἶπεν διὰ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα τῆς φύσεως ἔνωσιν. Καὶ πάλιν Κορινθίοις· “Ἡ οὐκ οἰδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἀγίου Πνεύματος ἔστιν, οὐ ἔχετε ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἔστε ἔαυτῶν; Ἡγοράσθητε γὰρ τιμῆς. Δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν τὸν ἐν τοῖς σώμασιν ὑμῶν” τοῦτ' ἔστιν, τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Καὶ πάλιν προαναφωνήσας, “Ο δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἔστιν,” ἐπάγει· “Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένω προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος” καὶ πάλιν· “Εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν ἐντευπωμένη λίθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον Μωϋσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην· πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ Πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ;” παραπλησία τῷ ὑπὸ Ιωάννου εἰρημένῳ· “Ἴδομεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.” Καὶ ὁ σοφὸς Ζοροβάβελ φησίν· “Πᾶσα ἡ γῆ τὴν ἀλήθειαν καλεῖ, καὶ ὁ οὐρανὸς εὐλογεῖ, καὶ πάντα τὰ ἔργα σείεται καὶ τρέμει·” ἀλήθειαν δὲ τὸ ἄγιον Πνεῦμα λέγει, ὡς ἀνωτέρω μεμαρτύρηται. Καὶ αὐτὸς δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Ψαλμωδοῦ λέγει· “Τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, καὶ οἱ ἔξουθενοῦντες με ἔξουθενηθήσονται.” Οτι δὲ καὶ συμπροσκυνεῖται τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, ὁ προπάτωρ ἐδίδαξεν ἐν τῇ δρυὶ τῇ Μαμβρῇ, τὴν ἀγίαν δομοτίμως δε 39.745 ξιωσάμενος καὶ προσκυνήσας Τριάδα, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ εἴρηται λόγῳ. Καὶ ὁ Παῦλος δὲ ἔγραψεν, ὡς ἀνωτέρω εἰς τὰς θεολογίας τοῦ Πνεύματος ἐδείχθη, ὅτι “Πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει.” Αἱρετικοὶ δὲ, τῷ περὶ τὸ βάπτισμα δεσποτικῷ θεσπίσματι καὶ τῷ Ἀποστόλῳ ἀντινομοθετοῦντες, καὶ περὶ πλείονος ποιούμενοι, μήποτε φωραθεῖεν ἀπηχές μὴ προέμενοι κατὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἄγιου Πνεύματος, κατ' οἰκείαν ὥσπερ σύνθεσιν τὴν δοξολογίαν ἀναπέμπουσι. ΚΕΦ. ΚΔ'. Τοὺς δὲ ἀντιδιατατομένους καὶ ἴδιαις παραδόσεσιν ἐναμείβοντας τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, μάτην ἐλπίζειν τῆς βασιλείας αὐτοῦ τυχεῖν ὁ Σωτὴρ διδάσκων ἐν τῷ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίῳ, τοῖς Φαρισαίοις παραπλήσια αἱρετικοῖς φρονήσασιν εἶπε· “Διὰ τί ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε; Μωϋσῆς γὰρ εἶπεν· Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου· καὶ, Ὁ κακολογῶν πατέρα, ἡ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτῳ. Ὅμεις δὲ λέγετε· Ἐὰν εἴπῃ ἀνθρωπος τῷ πατρὶ, ἡ τῇ μητρὶ, Κορβάν, ὁ ἐὰν ἔξ ἐμοῦ ὡφελήθης· καὶ οὐκ ἔτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἡ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν.” Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἔστιν· Ο τοῦ φιλοψύχου Θεοῦ νόμος παρακελεύεται μὴ ἀθετεῖσθαι, μήτε κακηγορεῖσθαι πατέρας, καθὰ προγέγραπται· ὡς δ' αὖ πάλιν ἀγαπᾶσθαι τοὺς παῖδας ὑπ' αὐτῶν, καὶ μὴ παροργίζεσθαι προστάττει. Τὸ δὲ

Ίσραηλιτῶν ἔθος ἐβούλετο ἔκαστον τοῦ λαοῦ, ἀφιεροῦντα ἑαυτὸν τῷ ναῷ, φανερὰ πρὸς τὴν δύναμιν προσφέρειν τῷ ιερῷ, ἅτινα ἐλέγετο Κορβάν, ὃ ἐρμηνεύεται δῶρον, ὡς δὴ τῷ Θεῷ ἀνακείμενα· κέρδος δὲ ἐγίνετο τῶν ιερέων. Ὁκνηρῶς οὖν ἔχόντων μάλιστα τῶν πατράσι τὰ ἀναγκαῖα χορηγεῖν ὁφειλόντων πρὸς τοῦτο τὸ δῶρον, καὶ καλῶς λεγόντων, ὅτι οὐ θεμιτὸν τὸν ὁφείλοντα μὴ ἀποτίσαι, μάλιστα τοῖς γενομένοις· οἱ ιερεῖς νεαλογοῦντες ἐδίδασκον, ὥστε τοὺς γενομένους μᾶλλον ἢ τὸ προσφέρειν δῶρον παραβλέπειν, καὶ τέκνοις ὑπετίθεντο λέγειν τοκεῦσιν, ὅτι Τὰ προσόντα ἡμῖν, δῶρόν ἐστιν, καὶ ὅπερ ἐὰν λήψεσθε παρ' ἡμῶν, τοῦτο ἀπὸ τοῦ δώρου τοῦ ἡδη ὑποσχεθέντος, ἢ ἀνατεθέντος, ὥσπερ τῷ Θεῷ ἀφαιρεῖσθε· κατεχόμεθα γάρ, φησὶν, τῷ περὶ εὐχῆς λόγῳ, τῷ κελεύοντι, εὐξάμενον ἀποδιδόναι. Ἐλθὼν οὖν ὁ Θεὸς Λόγος ὁ μὴ ἔξ ἐνδείας γονέων αὐτὸς τιμᾶσθαι βουλόμενος, μήτε πατέρας υἱῶν ἀτιμοτέρους ὑπάρχειν, ἀλλὰ μήτε τούτους ἐκείνων, καὶ τὴν προλεχθεῖσαν εὐρών ἀσεβῇ τῶν ιερέων παράδοσιν, 39.748 ἐναντίως ἔχουσαν πρὸς τὴν δσίαν αὐτοῦ ἐντολὴν, ἐγκαλεῖ τὰ μνημονευθέντα. ΚΕΦ. ΚΕ'. ‘Υπερφυῶν τοίνυν ἀποδείξεων μαρτυρουσῶν, ὅτι ἐκ τῆς μιᾶς καὶ ἀνωτάτω θεϊκῆς φύσεως ἔξεφάνη συναϊδίως τὸ ἄγιον Πνεῦμα, καὶ ἔχει κατά τε τὴν οὐσίαν καὶ τὴν δύναμιν τὸ ἄπειρον, καὶ τὸ ἄφθαρτον, καὶ τὸ αὐτεξούσιον, καὶ τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ ἄγιον, καὶ τὰ προειρημένα πάντα ἀπαραλλάκτως πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν οὔτως, ὥστε ἔξ αὐτοῦ γνωρίζεσθαι τὸν Θεὸν οἴκειν ἐν ἡμῖν· καὶ τοῦ Πατρὸς ἐκφανῶς διὰ τοῦ δεικνύειν Πνεῦμα αὐτοῦ εἶναι αὐτὸ μαρτυροῦντος, ὅτι καὶ ὅμοούσιον αὐτῷ, καὶ Θεὸς ἀγένητός ἐστιν· οὐκ ἀπαξιώσαντος δὲ οὕτε τοῦ Υἱοῦ, διὰ τὴν περὶ αὐτὸ τῆς θεότητος, καὶ βασιλείας, καὶ δόξης κοινωνίαν· καὶ ἐν αὐτῷ χρισθῆναι, καὶ ἔχειν αὐτὸ μένον παρ' αὐτῷ, καὶ δι' ἑαυτοῦ προεξαγγεῖλαι τὴν ἐπιδημίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἰσοτιμίαν αὐτῷ ἀπονεῖμαι, ἦν καὶ Ἀπόστολος ἐφύλαξεν, ἔτι δὲ καὶ κοινωνίαν καὶ ἐνότητα αὐτοῦ ἔγραψεν· ὅμοίως δὲ καὶ πασῶν τῶν ἄλλων Γραφῶν μίαν εἶναι φύσιν θείαν δηλουσῶν, καὶ ἐν ὅνομα τῇ παντίμῳ Τριάδι λεγουσῶν, καὶ συνταττουσῶν αὐτὸ ἐν τοσούτοις καὶ τηλικούτοις χαρίσμασιν, ἦ μετὰ τοῦ Υἱοῦ, ἦ καὶ αὐτοῦ κατὰ μόνας ἐπὶ θεϊκῶν ἔργων καὶ δυνάμεων μνημονευουσῶν, καὶ καλουσῶν αὐτὸ κατ' ἔξαίρετον Πνεῦμα ἄγιον, Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ Πνεῦμα ἐν, καὶ Πνεῦμα ἀληθείας, καὶ Πνεῦμα θείον, καὶ Πνοὴ τοῦ Παντοκράτορος, δὲ καὶ μόνα αὐτάρκη πρὸς πάσας αἵρετικὰς διαστροφάς· μαρτυρουσῶν δὲ, ὅτι τοῦ Θεοῦ ἡμᾶς υἱοὺς ποιεῖ, καὶ θεοποιεῖ, καὶ ἐλευθεροῖ, καὶ ἀνακτίζει, καὶ ἀμαρτιῶν ἀφέσεως ἀξιοῖ, καὶ σοφίαν καὶ γνῶσιν παρέχει, καὶ πᾶν τὸ πεποιημένον ἀγιάζει, καὶ πληροῖ τὴν οἰκουμένην, καὶ συνέχει τὰ πάντα, καὶ αὐτὸ τῶν οὐρανῶν ἥδρασεν καὶ ἐνίσχυσεν τὰς δυνάμεις, καὶ ἀνεῳχθησαν αὐτῷ καταβαίνοντι, καὶ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου φερόμενον ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἡγίαζεν αὐτὰ, καὶ προφήτας καὶ ἀποστόλους ἐνήχησεν καὶ ἐπεμψεν, ὡς Δεσπότης, καὶ συνεργεῖ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, μόνος τε οἶδεν τὰ τοῦ Θεοῦ, καθὰ δὲ Μονογενῆς, καὶ πνεῖ ἐνθα προείρηται, καὶ θεϊκὰ δωρεῖται ὡς βούλεται, καὶ ναὸν ἔχει τὸν πιστὸν ἄνθρωπον ἵσως τῷ Πατρὶ, καὶ καθάπερ εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τῆς τοῦ Μονογενοῦς θεότητος τὸ ἄγιον Πάσχα, οὔτω καὶ τοῦ Πνεύματος ἡ ἐօρτὴ τῆς Πεντηκοστῆς ἔξ ἀρχῆς ἐπετελέσθη, καὶ διακονεῖ αὐτῷ δὲ Γαβριὴλ, ὡς τῷ παντοκράτορι Θεῷ Πατρί· πῶς κατὰ αἵρετικοὺς οὐ Θεὸς δὲ ἡμᾶς θεοποιῶν; καὶ οὐ Κύριος δὲ ἡμᾶς ἐλευθερῶν; καὶ οὐ βασιλεὺς καὶ δοξαζόμενος δὲ μὴ ὑmnῶν μετὰ τῆς κτίσεως, δὲ ἡμᾶς διὰ τοῦ βαπτίσματος συμβασιλεύσειν καὶ συνδοξασθήσεσθαι Χριστῷ καταξιώσων; Καὶ γάρ ἐν πᾶσιν τοῖς προλεχθεῖσιν περὶ τοῦ θείου Πνεύματος, οὐδὲν ἴδιον κτισμάτων εὑρίσκεται, οὐδὲν ὑπῆρξεν οὐρανίοις δυνάμεσιν συμμημονεύεσθαι ἐπὶ θεϊκῆς δωρεᾶς, ἥ ἐνεργείας, δὲ δοξολογίας μετὰ τοῦ Θεοῦ 39.749 καὶ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ. Τὰ δὲ μὴ ἴδια τῶν ποιημάτων, δῆλον, ὅτι Θεοῦ μόνου ἴδια ὑπάρχει· Θεὸς δὲ οὐ κτίζεται. Ἀλλ' οἱ κτίσμα, δὲ δοῦλον λέγοντες ταυτὸν γάρ ἐστι, καὶ μὴ θεολογοῦντες καὶ δοξάζοντες αὐτὸ, τῇ τε δουλείᾳ τῆς Ἀγαρ συνεκβάλλονται, καὶ τῇ τοῦ Χάμ κατακρίνονται, ἀκούοντες “Ἐπικατάρατος Χάμ δουλεύσει τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ” μετὰ Σίμωνός τε τοῦ Μάγου

ἀναγράφονται, τοῦ νομίσαντος ἀργυρίων δύνασθαι τὴν ἄπρατον ἐξαγοράσασθαι τοῦ ἀγίου Πνεύματος χάριν· καὶ διὰ τῆς βίβλου τῶν ἀποστολικῶν Πράξεων ἀκούουσιν· “Οὐ γάρ ἔστιν ὑμῖν μερὶς, οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ.”

ΚΕΦ. Κς'. Ὡς ἀληθῶς γάρ, ἐπειδὴ μὴ ἔστιν κοινωνία τῷ σκότει πρὸς τὸ φῶς, καὶ τοῖς ἐστερημένοις τῆς θείας γνώσεως πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτῆς καταυγαζομένους· εἰκότως γέγραπται περὶ τῶν κακοδόξων· “Τὸ Πνεῦμα οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ συνῆκαν· ἐν σκότει διαπορεύονται.” Δικαίως δὲ καὶ ἐπιστέλλουσι περὶ αὐτῶν, ὁ μὲν Ἰωάννης, ὅτι “Ἐπ' ἐσχάτου τοῦ χρόνου ἐλεύσονται ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν. Οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες, ψυχικοὶ, Πνεῦμα μὴ ἔχοντες.” ὁ δὲ Παῦλος, πρὸς μὲν Τιμόθεον· “Τὸ δὲ Πνεῦμα ῥήτως λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις, καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει· ψευδολόγων κεκαυτηριασμένων τὴν ἴδιαν συνείδησιν.” πρὸς Ἐβραίους δέ· “Ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἦ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει· πόσῳ, δοκεῖ, τὶς χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς Διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ὧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας;” Ἐφεσίοις δέ· “Μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον τοῦ Θεοῦ, ἐν ὧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως.” Καὶ ὁ Δεσπότης δὲ ἐν Ματθαίῳ, τῷ ἀλόντι ἐπὶ βλασφημίᾳ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὡς ἀναπολόγητα πταίσαντι, παρατείνει τὴν κόλασιν, οὐχ ἔως τοῦ παρόντος αἰώνος, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέλλοντος· ἵνα σφόδρα φυλαττώμεθα τοιοῦτο μηδὲ κατὰ ἄγνοιαν ἀμαρτῆσαι, λέγων· “Πᾶσα ἀμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ εἰς τὸ Πνεῦμα βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται αὐτοῖς·” 39.752 καὶ δὲ ἀν εἴπη λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· δὲ δ' ἀν εἴπη κατὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὕτε ἐν τῷ αἰώνι τούτῳ, οὕτε ἐν τῷ μέλλοντι.” Ἄλλος δὲ ποιός ἔστι λόγος κατὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἡ ἄλλη ποία νοεῖται περὶ αὐτοῦ βλασφημίᾳ, ἡ τὸ μὴ ὅμοιογενὲν αὐτὸ Θεὸν ὅμοιούσιον καὶ συνάναρχον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ; Ἰδικῶς γάρ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τὸ βλασφημεῖν εἴρηται. “Ωρισεν δὲ ἀφίεσθαι μὲν τὴν κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου βλασφημίαν, τὴν δὲ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος μὴ ἀφίεσθαι· ἐκεῖνο δηλῶν, ὅτι τῷ καὶ γοῦν ὁψὲ ποτε μὴ πιστεύσαντι ἐκ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ὅμοιούσιών αὐτὸ ἐκπεπορεύσθαι· τῷ γάρ ἐπιγνόντι ἀφίεται. Φησὶν γάρ· Ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ ἀφορμὴν γοῦν, εἰ καὶ μὴ εὔλογον, ἔχουσι τὰ περὶ τῆς ἀφράστου ἐνανθρωπήσεως μικροπρεπῆ ῥήματα· περὶ δὲ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, οὐδεμίαν ἔχουσι σκῆψιν. Διὸ καὶ ἡ Σοφία θεολογοῦσα τὸ θεϊκὸν Πνεῦμα, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀπειλοῦσα τοῖς βλασφημοῦσιν αὐτὸ, λέγει· “Φιλάνθρωπον γάρ Πνεῦμα σοφίας, καὶ οὐκ ἀθιώσει βλάσφημον ἀπὸ χειλέων αὐτοῦ, ὅτι τῶν νεφρῶν αὐτοῦ μάρτυς ὁ Θεὸς, καὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐπίσκοπος ἀληθῆς, καὶ τῆς γλώσσης ἀκουστῆς· ὅτι Πνεῦμα Κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην, καὶ τὸ συνέχον τὰ πάντα, γνῶσιν ἔχει φωνῆς.” Οἱ γὰρ τῇ θεότητι αὐτοῦ ἀπιστοῦντες, καθὰ ὁ Ἀπόστολος Τιμοθέῳ ἐν τῇ α' γράφει Ἐπιστολῇ, ἀφομοιωθέντες Ὑμεναίω καὶ Ἀλεξάνδρῳ, “περὶ τὴν πίστιν ἐναυγήσαν, καὶ παρεδόθησαν τῷ Σατανᾷ ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν.” Εἰκότως· αἴσιον γάρ αὐτοῖς τὸ ἄγιον Πνεῦμα πνεῖν οὐκ ἡθέλησαν, καὶ τὴν πάσης ἀγκύρας βεβαιοτέραν ἐπίλαμψιν αὐτοῦ ἡθέτησαν, καὶ ἔχειν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Χριστοῦ τελείαν τὴν κυβέρνησιν οὐκ ἡνέσχοντο, τῆς θεοπρεποῦς καὶ ἰσοτίμου δόξης ἔαυτοὺς στερήσαντες. Καὶ γάρ, ὡς ἐν τῇ α' τῶν Βασιλειῶν εἴρηται παρὰ τοῦ Εἰλὶ, “Ἐὰν ἀμάρτῃ ἀνὴρ εἰς ἄνδρα, καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν Κύριον· ἐὰν δὲ τῷ Κυρίῳ ἀμάρτῃ, τίς προσεύξεται περὶ αὐτοῦ;” Ο δὲ “Κύριος τὸ Πνεῦμά ἔστιν,” ὡς ἔγραψε Παῦλος.

39.753 ΚΕΦ. ΚΖ'. Ἀκουστέον δὲ χαλεπὸν γὰρ οὐδὲν ἐκ τούτου, ἀλλὰ καὶ ἐπωφελὲς καὶ στίχων τῶν παρ' Ἑλλησι, μετρίαν περὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα συντάξεως τοῦ Υἱοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πνεύματος συναίσθησιν δεξαμένων, καὶ πρόσφορα καὶ ἀληθῆ θεωρησάντων εἶναι τὰ ὄνόματα ταῦτα· καὶ ὡς οὐ διέζευκται τὸ παγκρατὲς ἄγιον Πνεῦμα, οὐ φύσει, οὐ δυνάμει, οὐ δόξῃ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, ὡς οὐδὲ ὁ Μονογενῆς ἀλλὰ καὶ πρόεισιν ἐξ αὐτοῦ οὐ συμμετρότερον, καὶ παρ' αὐτῷ μένει, πληροῦν τῇ ἑαυτοῦ ὑπερτάτῃ καὶ ἀπλέτῳ χάριτι καὶ δυνάμει ἅπαντα, κατὰ τὸ κοινὸν αὐτῷ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἀγαθὸν βούλημα. Εἰσὶν δὲ οἱ στίχοι χρησμοῦ οὗτως· Πνεῦμα μὲν ἀθανάτοι Θεοῦ Πατρὸς ἐκπροπόρευμα· Αὐτόθεν, ἔνθεν ἔβη, μένον ἔμπεδον, οὕτι μεριστόν· Ἄλλὰ Θεοῖ Λόγοι μένον ζαθέοις ὑπὸ κόλποις, Πάντα τελεῖ, ἃτε θεῖος ἢ μήδεται ἀρχέγονος φρήν· Κτίσμασι δὲ ξύμπασι φέρει χάριν, ἦι ὑπὸ πάντα

39.756 Ἐργα Θεοῦ ζώει, καὶ ἀΐδιον ἔλλαχ' ἀρωγήν. Καὶ πάλιν· Ὁφρα τὰ πάντα Τριάς συνέχῃ, κατὰ πάντα μετροῦσα. Ὁρφέως τοῦ παρ' Ἑλλησι πρώτου θεολόγου· Πάντα γὰρ ἀθανάτοι Θεοῦ μεγάλῃ ὑπ' ἀρωγῇ· Ἀνθρωποι τελέουσι, σοφῆι ὑπὸ Πνεύματος ὄρμῃ. Πλάτωνος τοῦ Κωμικοῦ, δὅς ἀνθηρῶς ἐν τοῖς ὑπογεγραμμένοις ιάμβοις θεότητα μοναδικῶς ἐκτεινομένην εἰς Τριάδα, ἀφ' ἣς τὰ δόλα γέγονέ τε καὶ σώζεται. Θεὸς γάρ ἐστιν εἰς Πατὴρ ὑπέρτατος· Λόγω τὰ πάντα πανσόφως καὶ Πνεύματι Στήσας δλισθαίνοντα, κάκι βυθοῦ πλάνης Εἰς φῶς ἀνέλκων ἐκ μακρᾶς ἀταξίας. Ἐρμοῦ Τρισμεγίστου ἐκ τῶν πρὸς τὸν Ἀσκληπιὸν λόγων τριῶν. Ἐρομένου τινὸς τὸν ἀγαθὸν δαίμονα, περὶ τοῦ τρισαγίου Πνεύματος ἔχρησεν οὗτως· “Εἰ μὴ πρόνοιά τις ἦν τοῦ πάντων Κυρίου, ὥστε μοι τὸν λόγον τοῦτον ἀποκαλύψαι, οὐδὲ ὑμᾶς τοι 39.757 οὗτος ἔρως κατεῖχεν, ἵνα περὶ τούτου ζητήσητε. Νῦν δὲ τὰ λοιπὰ τοῦ λόγου ἀκούετε. Τούτου τοῦ Πνεύματος, οὐ πολλάκις προεῖπον, πάντα χρήζει. Τὰ πάντα γὰρ βαστάζον, κατ' ἀξίαν τὰ πάντα ζω ποιεῖ καὶ τρέφει, καὶ ἀπὸ τῆς ἀγίας πηγῆς ἐξήρ τηται, ἐπίκουρον πνεύμασι, καὶ ζωῆς ἄπασιν ἀεὶ ὑπάρχον, γόνιμον ἐν ὅν.” Αὐθίς τε τῇ εὐγενεστέρᾳ γνώμῃ καθυποτάττων τοὺς πολλοὺς, καὶ οὐκ ἀκριβεῖς περὶ τὴν γνῶσιν, τὴν ἔνεκα τῆς ἀχράντως, ἀμετρήτως, ἀφάτως, καὶ ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχούσης αὐτοτελοῦς Τριάδος, περὶ ἣς οὐδεὶς οὗτως μεγαλοφρονέστατος, οὐδὲ ὑψηλονούστατος ἀνθρώπων ἐστὶν, δὅς ἄξιόν τι τῆς τοσαύτης ὑπεροχῆς αὐτῆς θεωρῆσαι δύναται, ἀποφθέγγεται τοιάδε· “Οὐ γὰρ ἐφικτόν ἐστιν εἰς ἀμυήτους τοιαῦτα μυ στήρια παρέχεσθαι· ἀλλὰ τῷ νῷ ἀκούσατε· “Ἐν μόνον ἦν φῶς νοερὸν πρὸ φωτὸς νοεροῦ, καὶ ἐστιν ἀεὶ νοῦς νοὸς φωτεινός· καὶ οὐδὲν ἔτερον ἦν, ἢ ἡ τούτου ἐνότης. Ἀεὶ ἐν αὐτῷ ὧν, ἀεὶ τῷ 39.760 ἔαυτοῦ νοῦ καὶ φωτὶ καὶ πνεύματι πάντα περι ἔχει.” Καὶ μεταξὺ ἄλλων ἐπάγει· “Ἐκτὸς τούτου οὐ Θεὸς, οὐκ ἄγγελος, οὐ δαίμων, οὐκ οὐσία τις ἄλλη. Πάντων γάρ ἐστι Κύριος καὶ Πατὴρ, καὶ Θεὸς, καὶ πηγὴ, καὶ ζωὴ, καὶ δύνα μις, καὶ φῶς, καὶ νοῦς, καὶ Πνεῦμα, καὶ πάντα ἐν αὐτῷ καὶ ὑπ' αὐτὸν ἐστι.” Νοῦν ἐκ νοῦ, καὶ φῶς νοερὸν ἐκ φωτὸς νοεροῦ, ἔτι δὲ καὶ Πνεῦμα, ὡς πάντα περιέχει· τὸν Θεὸν Πατέρα, καὶ τὸν Μονογενῆ, καὶ τὸ ἐν αὐτοῦ ἄγιον Πνεῦμα δηλοῦ· ὡς ἡ Σοφία λέγει· “Πνεῦμα Κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην.” Ἅγγελους δὲ καὶ δαίμονας, καὶ τοὺς λεχθέντας μὲν ὑπὸ Ἑλλήνων, οὐκ δηντας δὲ ἀληθῶς θεούς, καὶ πᾶσαν φύσιν, ὑπὸ ταύτην εἶναι τὴν ἀδιαίρετον ἔξουσίαν, τὴν μίαν πάντων δημιουργικὴν ἀρχήν. Καὶ Πορφύριος δὲ, καίτοι τὸ παράπαν οὐ σωφρονῶν περὶ τὸ δηντῶς θεῖον, ἀλλ' αὐτοχολωτῶν, ὡς εἰπεῖν, ὅμως Πλάτωνος ἐκτιθέμενος δόξαν, καὶ πῶς ποτε συνελαθεὶς, ὑπὸ τῆς ἀληθείας, ἢ τάχα καὶ τὸν Πλάτωνα αἰδεσθεὶς, φάναι διενοήθη ταυτί· “Ἄχρι γὰρ τριῶν ὑποστάσεων ἔφη Πλάτων τὴν τοῦ θείου προελθεῖν οὐσίαν· εἶναι δὲ, τὸν μὲν ἀνω τάτω Θεόν τ' ἀγαθὸν, μετ' αὐτὸν δὲ καὶ δεύτερον τὸν Δημιουργὸν, τρίτην δὲ καὶ τὴν τοῦ κόσμου ψυ χήν· ἄχρι γὰρ ψυχῆς τὴν θειότητα προελθεῖν.” Ως τὸ ἔνδον τεθολωμένος καὶ βεβλαμμένος διορατι 39.761 κὸν ὁ ἐπάρατος Πορφύριος, καὶ πρὸς τὴν τελεωτάτην ἀδυνατῶν θεολογίαν, ἃτε μήτε κατ' ἐπιθυμητικὴν καὶ φοιτικὴν αὐτοῦ ὄρμὴν, τὴν παρούσαν ποιούμενος ἔξήγησιν, ἀμυδρῶς τὸ ἐν καὶ σωστικὸν ἄγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ψυχὴν προσηγόρευσεν· οὐ τὴν ἀνθρώπου δὲ ὅμως, ἀλλὰ τὴν τῷ παντὶ

διαπεφοιτηκυῖαν κόσμω. Ἔχεις οὖν καὶ τοὺς τῶν ἔξω σοφοὺς μαρτυροῦντας, ώς αἱ τρεῖς μακάριαι ὑποστάσεις ἐν μιᾷ θεότητι, καὶ οὐκ ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἔξεφάνησαν· ἀλλ' ὅτε ἡ πρώτη, τότε σὺν αὐτῇ ἄμα καὶ ἔξ αὐτῆς καὶ ἡ ἄλλη καὶ ἡ ἐτέρα συναϊδίως, ώς τὸ ἀπαύγασμα τῷ πυρί. Κείσθω δέ τι κατὰ φυσικὸν λόγον καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων μαρτυροῦν τῇ ἀνάρχῳ ἐκπορεύσει, καὶ τῇ πρὸς τὸν μονογενὴν Θεὸν Λόγον ὁμοουσιότητι τοῦ θεϊκοῦ ἐνὸς Πνεύματος. Ἐστιν δὲ τοῦτο· Λόγος οὐ γεννᾶται, ἡ ἐκφαίνεται, μὴ συνορμῶντος καὶ συμπροερχομένου ἄμα αὐτῷ Πνεύματος. Πολλοὶ δὲ τοιοῦτοι ἔξ Ἑλληνικῶν βίβλων λόγοι, καὶ οὐκ ἀπόβλητοι· ἀλλ' ἔτι τῶν ἀπογεγραμμένων ἐνταῦθα συμφυέστεροι καὶ ἴδιωτεροι ἐπὶ πλέον εἰσαῦθις, ἐὰν τῷ Θεῷ δοκῇ, εἰς μέσον προενεχθήσονται πρὸς ἡμῶν. Ἐγὼ γάρ καὶ οἱ ἐμοὶ, ώς ζσασιν οἱ μνήμης μοι τῆς περὶ τὴν ἄναρχον καὶ ἀεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ ταυτὰ ἔχουσαν μακαρίαν Τριάδα, τῆς διδούσης ἀεὶ καλὰ, οὐκ ἀφαιρουμένης δὲ, οὐδ' ὀνειδιζούσης, ἐν ταῖς παρ' ἡμέραν ταύταις συνουσίαις κοινωνήσαν 39.764 τες, οὐκ ἔστιν ὅτε, ἡ ἐπαυσάμην, ἡ ἐν τῷ ὀνόματι δὲ αὐτῆς τῷ παναγίῳ πάντα λεγέσθω, καὶ πραττέσθω, καὶ σιγῇ βουλευέσθω ἐμαυτῷ καὶ τοῖς ἐμαυτοῦ παρέχων τὸ πᾶν χρήζει γὰρ αὕτη, πάντων αἵτια οὖσα, οὐδενὸς, εἰ μὴ τῆς ἡμῶν ὥφελείας, προσκυνῶν τε καὶ δοξάζων, καὶ πρὸς δύναμιν τὴν οὖσάν μοι ἐγκωμιάζων αὐτήν· ἡ οὐ πολλὰ ἔφην ἀδικεῖσθαι πρὸς ἑαυτῶν τοὺς μὴ σπουδάζοντας σοφόν τι περὶ αὐτῆς, ἡ μαθεῖν, ἡ διδάξαι. Καὶ νῦν δὲ συνήθως πιστεύων, ώς σταθερὰ καὶ βέβαια ἐκεῖνά ἔστιν μόνα, ὃν προηγεῖται αὕτη, ἀνατείνων σὺν τῷ σώματι τῆς διανοίας τὰ δόμματα, λίσσομαι ὑπέρ τε ἐμαυτοῦ καὶ τῶν ἔξ ἐμοῦ, καὶ τῶν ἀπ' αὐτῶν ὄντων τε καὶ ἐσομένων, ἔτι μὴν καὶ ὑπὲρ πάντων, πειθόμενος τῷ παρακελευσαμένῳ Σωτῆρι Χριστῷ εὔχεσθαι ὑπὲρ ἄλλήλων, λέγων, ἅπερ δὲ ἐν οὐρανῷ προσευχόμενος· “Ἐπὶ σοὶ, Κύριε, ἥλπισα· μὴ καταισχυνθείην εἰς τὸν αἰώνα· ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥύσαί με, καὶ ἔξελού με· κλίνον πρὸς μὲν τὸ οὖς σου, καὶ σῶσόν με. Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστὴν, καὶ εἰς τόπον ὁχυρὸν, τοῦ σῶσαί με· δτὶ στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου εἰ σύ. Ὁ Θεός μου, ῥύσαί με ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ, ἐκ χειρὸς παρανομοῦντος καὶ ἀδικοῦντος· δτὶ σὺ εἰς ἡ ὑπομονή μου, Κύριε, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου ἐκ νεότητός μου. Ἐπὶ σὲ ἐπεστηρίχθην ἀπὸ γαστρὸς, ἐκ κοιλίας μητρός μου σύ μου εἰς σκεπαστής. Ἐν σοὶ ἡ ὕμνησίς μου διαπαντός. Ὡσεὶ τέρας ἐγενήθην τοῖς πολλοῖς, καὶ σὺ, Κύριε, βοηθός μου κραταιός. Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως, ὅπως ἀνυμνήσω τὴν δόξαν σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέπειάν σου. Μὴ ἀπορρίψῃς με εἰς καιρὸν γήρους· ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύν μου μὴ ἐγκαταλίπῃς με.” Οὕτω γάρ ἀν, σοῦ ἔνεκα, τῆς οὐκ ἔχούσης τὸ ἀντιτασσόμενόν σοι, ἐν τῷ βουλευέσθαι ἐλεεῖν καὶ τοὺς ἀμαρτωλὸς ἡμᾶς, ἀγαθωτάτη καὶ παναλκεστάτη Τριάς, ἀφ' ἡς καὶ παρ' ἡς πᾶν ἀγαθὸν, καὶ εἰς ἡν πάντων πᾶσα πάντοτε ἐλπὶς, καὶ μεθ' ἡν παντελῶς οὐδὲν, ῥυσθείμεν τῶν τε 39.765 ἡμαρτημένων ἡμῖν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ, ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ, ὅδε καὶ “ὅτε νικᾶς ἐν τῷ κρίνειν” τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, τῶν τε ἐν κόσμῳ ἐπαχθῶν, καὶ τοῦ τοῖς ἀγαθοῖς ἀεὶ φθονοῦντος καὶ ἐναντίου ἰσταμένου δαίμονος, καὶ παντὸς πνεύματος πονηροῦ καὶ ἀκαθάρτου, καὶ τοῦ μισοκάλου Ἀντιχρίστου, οὐτίνος, ώς τεκμηριοῦ τὰ πράγματα, ὁ ἀγωνίας δεινῆς γέμων χρόνος ἥγγικεν ἥδη· ὥστε μηδένα, μὴ τῶν νῦν, μὴ τῶν τότε εὑρισκομένων ἀπολέσθαι. Οὕτως ἄν πᾶν κακὸν ἐκποδὼν γένηται, διοικηθείη τε καλῶς καὶ ἡσύχως, κατὰ τὸ σὸν ἀφθονον καὶ φιλόψυχον θέλημα, τά τε κοινὰ, τά τε ἴδιωτικὰ πράγματα· καὶ αἱρετὴ λοιπὸν καὶ εὐκταία πᾶσιν ἔσται ἡ ἐκάστη πόλει, μενοῦνγε ἡ ἐν ἀγρῷ εὐσεβῆς καὶ ἰδιοπράγμων οἴκησις· καὶ ὑπάρξῃ παντὶ, ώς τοῖς ὀσίοις πατράσιν καὶ τοῖς πρὸ ἐκείνων, τὸ ώς ἐρῆται καὶ βούλεται κατ' ἔξουσίαν πλεῖν, ὁδοιπορεῖν, οἴκοι μένειν, γεωργεῖν, ἐπιμελῶς εἰς πανηγύρεις παραβάλλειν, λαλεῖν χαρίεντα καὶ ἐπιεικῆ, καὶ τὸ μεῖζον τούτων, τὸ ἀπερισπάστως καὶ νηφαλέως μεμνῆσθαι σου, καὶ παντὸς πράγματος ἐκ σοῦ ἀρχὴν ποιεῖσθαι καὶ τελευτὴν, μεταδιδόναι τε πρὸς δύναμιν τοῖς ἐνδεομένοις, ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν πρὸς γένος καὶ τῶν οἰκείων, καὶ παρὰ σοῦ τὸ δάνειον εἰς τὸ μέλλον ἐκδέχεσθαι, καὶ ἐπίμετρον ζωὴν

αἰώνιον. “Νηστεία” γάρ, φησὶν, “καὶ προσευχὴ ἐκ θανάτου ῥύεται· ἐλεημοσύνη δὲ, ὑπὲρ τὰ ἀμφότερα.” Ὡς γὰρ καὶ οἱ ἔξω φασίν· Εὔσεβίης οὐδὲν προφερέστερον ἐν μερόπεσσιν. Οὕτως ἀν πρὸς τούτοις ἐγγένηται τὸ μὴ νοσεῖν ὑπερηφανίαν καὶ τῦφον, μηδ' εἶναι καυχηματίαν· δι' ἀ ἄφυκτα πάθη, δὲ μὲν ἔχθιστος Σατὰν τοῦ ἄνω φω 39.768 τὸς καὶ τῆς τῶν δοκίμων ἀγγέλων ἔταιρίας ἔξεπεσεν. καὶ εἰς τοὺς ζοφωδεστάτους ταρταραίους μυχοὺς κατωλίσθησεν· δὲ διὸ ὑπὸ νόμον τραφεῖς, καὶ νηστεύων, καὶ ἀποδεκατῶν τὰ ἔαυτοῦ ὑπάρχοντα, καὶ ἐπικουρῶν τοῖς προσαιτοῦσιν Φαρισαῖος, ἀνόνητον ἔσχε τέως ἐν κόσμῳ, δσον ἐν γράμμασιν ἴεροῖς, τὴν ἐντεῦθεν ἔλπίδα. Ἐτι δὲ ὑπάρξῃ τὸ μάχης ἀφεστάναι. Ζῆν ἐν βιβλίοις, καὶ ἀχώριστον εἶναι μετὰ καθαροῦ συνειδότος τῶν ἐκκλησιαστικῶν συνάξεων, ἐν οἷς ἰδικῶτερον πρόκεισαι πᾶσιν οὕτως ἔσται, οὐκ ἔτι ἐπονείδιστος καὶ διεπτυσμένη, ἀλλὰ καὶ, ὡς πάλαι καὶ πρόπαλαι, ἐπαινετὴ ἡ τῆς ἀρετῆς καὶ πάσης ἐπιστήμης γενομένη παρὰ τὴν ἀρχὴν διδάσκαλος ἡ συμμετρία. Καὶ σωφρονεστέρα φανείη τῆς ἀρχαίας ἡ ἔξῆς πολιτεία, δσω καὶ ὑπὸ τῆς Χριστιανῆς, τῆς πάντ' εὖ πεποιηκυίας, κατανύttεται θεσμοθετήσεως. Καὶ γλυκὺ φῶς ἀνατείλῃ καὶ λαμπρόν· καὶ εὐαρχία μὲν καὶ εἰρήνη ἀνὰ πᾶσαν γῆν καὶ θάλατταν, κατὰ πάντα τρόπον καὶ λόγον, ἔσται βαθεῖα· καὶ μεστὸν τοῦ Νείλου τὸ ῥεῖθρον, καὶ εὐετηρία πλείστη· σπάνις δὲ πολλὴ καὶ παντοία τῶν σπουδαρχιδῶν· καὶ οὐκ ἔτ' ὀδύρηται ἄλλος ἐπ' ἄλλω· καὶ ὃν ἐμαυτῷ νόμον ἔθηκα, φυλάξαι δυνηθῶ σὺν ὥρᾳ, καὶ χάριτι, καὶ σεμνότητι βίου καὶ λόγων· πανταχόθεν τε ἡμῖν παντεκνεὶ, καὶ πανοικεὶ, καὶ παγγενεὶ, καὶ ὀλικῶς ἐκβῇ τὰ πράγματα, εὐχῆς καλλίω καὶ τῶν πρότερον βελτίω. Καὶ πάντα ταῦτα ναὶ, ναὶ, ναὶ, τετελεσμένα καὶ τελεσθησόμενα ἔσται· ὅπως ἔς ἀεὶ ἐργάζηται τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ παρηγορικὸν καὶ ἰαματικὸν ῥῆμά σου, τὸ περιέχον οὕτως· “Ἐγώ εἰμι αὐτὸς ὁ λαλῶν· πάρειμι ὡς ὥρα ἐπὶ τῶν ὄρέων, ὡς εὐαγγελιζόμενος ἀγαθά· ὅτι ἀκουστὴν 39.769 ποιήσω τὴν σωτηρίαν σου, λέγων· Σιὼν, βασιλεύσει σου ὁ Θεός.” Καὶ σχοίημεν ἀτελεύτητον καὶ μετὰ τελευτὴν τὴν ζωὴν καὶ τὴν χάριν διαιωνίζουσαν, διὰ τὸ ἀγαθώτατον, καὶ μεγαλοπρεπέστατον, καὶ σωστικώτατον, καὶ δεδοξασμένον, καὶ εὐχαριστούμενον εἰς ἀπεράντους αἰώνας αἰώνων ὄνομά σου, τοῦ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν Θεοῦ Πατρὸς παντοκράτορος, καὶ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ σου, καὶ τοῦ παναγίου, καὶ ζωοποιοῦ, καὶ δημιουργοῦ Πνεύματός σου. Ἀμὴν, ἀμὴν, ἀμὴν. Καὶ ἐροῦσι πάντοτε πάντες πανταχοῦ οἱ ὄρθοδόξων Χριστιανῶν λαοί· Γένοιτο, γένοιτο, γένοιτο.

De trinitate 3

39.773.40 ΚΕΦ. Α΄.Ψυχὴ καθ' αὐτὴν ἐν τῷ νοητῷ ἀπαθῆς ὑπάρχουσα, τοῦ παθαίνεσθαι ποτε αἰτίαν ἔχει τὸ σώματι συνεῖναι, καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῆς προαίρεσιν, ἵτουν τῆς γνώσεως τὴν ἔφεσιν. Τὸ μὲν γὰρ σῶμα ἐναποκεκλεισμένην ἔχον αὐτὴν ἐν ἔαυτῷ, ὡς ἐν τυφλῷ φρουρίῳ, διὰ τῶν ὑλικῶν παθῶν ἀπορρήγνυει τῆς τοῦ Θεοῦ ὅμι

39.776 λίας, καὶ καταφέρει πρὸς γῆν καὶ τὰ γῆς, οἷμαι, φροντίσματα· καὶ οὕτω κατακρατεῖν ἐπιχειρεῖ τῆς φύσει κρείττονος, καὶ τοσούτῳ κρείττονος, δσον τὸ ἀθάνατον τοῦ θνητοῦ. Ἡ δέ γε τῆς ἰδίας αὐτῆς προαιρέσεως, ἡ γνώσεως πάλιν ἐπιθυμίᾳ, ἔλκει μὲν εἰς τὸ θέλειν εἰδέναι τι αὐτὴν, καὶ ἐπὶ τοῦτο πορεύεται, μὴ ἔχουσα δὲ ὄρθδον τῆς πορείας ἀγωγὸν, ἡ κακῶν χρησαμένη ὄμιλίαις ἀνθρώπων, πλανᾶται καὶ ἀπορεῖ, καὶ τέλος, ἐφ' ἥν τύχοι προσορμήσασα δόξαν, ἀμαθῶς ταύτην ἀνείλετο· καὶ οὕτω δὴ γέγονεν οἰκτίστη τε καὶ ἀθλία, ἐν γνώσεως ἀγαθῆς ὑποψίᾳ καὶ δόξῃ θηρασμένη κακόνοιαν. Ὁτι γὰρ πάντες ἄνθρωποι κατὰ φύσιν τοῦ γινώσκειν ὄρεγόμεθα, δηλοῦ τοῦτο, ὡς φησὶν Ἀριστοτέλης, καὶ ἡ τῶν αἰσθήσεων ἐπιθυμία, πέρα τῆς χρείας ἡμᾶς ἐφ' ἔαυτὴν παραπέμπουσα. Ὁρὰν γοῦν, ἡ ποιεῖν ἔσθ' ὅτε ἐπιθυμοῦμεν, κἀν μὴ πάνυ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβές τὸ ὄρωμενον, ἡ πραττόμενον ἥ. Ὁτι δὲ ταῦτα οὕτως ἄντικρυς εἴρηται, τῶν θείων Γραφείων διασαφοῦσιν οἱ ἀξιώσαντες εἰπεῖν τοιωσδε· Ἰάκωβος ὁ τῆς εὐκλεοῦς μνήμης· «Οὐκ ἔστιν ἡ σοφία αὕτη ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ'

έπίγειος, ψυχική, δαιμονιώδης.» Έπιφέρει τε· «Ἡ γὰρ ἄνωθεν σοφία, πρῶτον μὲν ἀγνή ἐστιν, εἰρηνική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἔργων ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος, ἀνυπόκριτος.» Καὶ ἔτι διψύχους προσαγορεύει τοὺς ἀγελαίους, καὶ οὐ καθαρὰν γνῶσιν καὶ σταθερὰν ψυχῆς προαίρεσιν ἔχοντας τῶν ἀνθρώπων, φάσκων τοιάδε· «Ἐγγίσατε τῷ Θεῷ, καὶ ἔγγιει ὑμῖν· καθαρίσατε χεῖρας, ἀμαρτωλοὶ, καὶ ἀγνίσατε καρδίας, δίψυχοι.» Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς μισοπόνηρον ζῆλον ψυχῆς ἔχοντας, καὶ νικηφόρους δόντας ἀρετῆς, οὓς οὐ διαφεύγει τῶν τιμίων οὐδὲ ἐν, διαλέγεται, ὥστε εἴργειν τῶν μὴ τοιούτων ἀνθρώπων τὸ ἀκόλαστον, καὶ μεταδιδόναι καὶ ἄλλοις, ὃν αὐτοὶ ἔχουσιν ἀγαθῶν, ῥήμασιν αὐτοῖς· «Ἄδελφοί, ἐάν τις παρ' ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἀμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἀμαρτιῶν.» 39.777 Οὐδὲν δὲ ἥττον καὶ Πέτρος διδάσκων, πόθεν ἀπαθής τυγχάνουσα ψυχὴ, παθῶν ἀνάπλεως ποτε γίνεται, ἐπιστρέφων δὲ εἰς τὸ μνημονεύειν τῆς ἀποβιώσεως ἡμῶν, ἔγραφεν· «Ἀπέχεσθε ἀπὸ τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς.» Καὶ Σολομὼν δὲ ὁ τοῦ Δαυΐδ φησιν· «Ὥσπερ οὐχ ὅμοια πρόσωπα ἀνθρώπων, οὔτως οὐδὲ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων ταῖς καρδίαις ὅμοιαι.» Ὅπεισι δέ με καὶ ἐκ τῶν τοῦ μεγάλου ἀθληφόρου Παύλου, ἅπερ τοιῷδε τρόπῳ ἀνείρηκεν· «Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· μωρίᾳ γὰρ αὐτῷ ἐστιν» καὶ πάλιν· «Ο δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντας, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται.» Ἀλλ' ὅπερ μὲν ἔλεγον, ἡ προαίρεσις αὕτη καὶ τὸ σῶμα πολλάκις καθέλκειν ἐπὶ τὰ πάθη πέφυκε τὴν ψυχήν· ποτὲ δὲ καὶ συνεισφέρει, αὐτῇ φημι τῇ ψυχῇ, ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα· τὸ μὲν σῶμα, τὴν τῶν αἰσθητῶν γνῶσιν καὶ τὴν ἄλλην ὑπηρεσίαν· ἡ δὲ προαίρεσις αὐτῆς, τὴν ἀπὸ τῆς εὐβουλίας καὶ ὀρθοδοξίας μακαριότητα· ὕσπερ πάλιν ἡ ψυχὴ, ὅταν εὖ ζῇ μετὰ σώματος, καὶ κατακρατῇ, καὶ πρὸς Θεὸν ἐπιστρέφηται, καὶ τῶν αὐτοῦ πληροῦται νοήσεων, πλείονα καὶ σεμνότερα δίδωσιν. Τὸ μὲν γὰρ γήινον, ἀπαθὲς οἶνον ἀποφαίνειν σπουδάζει, κοσμοῦσα αὐτὸν ἰδρωτι, καὶ καρτερίᾳ, καὶ πᾶσιν τοῖς ἐξ ἀρετῆς πόνοις, καὶ διακυβερνῶσα, καὶ διὰ τῆς τῶν ἀλγεινῶν πείρας, ἐπὶ τὴν θεοσεβῆ ζωὴν ἀνεγείρουσα· τὴν δὲ ἴδιαν προαίρεσιν, καὶ τὴν πίστιν, ἄπταιστον διακρατεῖ, καὶ τὸν ἄνθρωπον ὑπὲρ ἄνθρωπον ποιεῖ, πίστει καὶ λόγοις αὐτὸν εἰς τὸ σεμνὸν προβιβάζουσα, καὶ πρὸς ίκεσίαν τῆς Τριάδος ῥέπουσα, καὶ τροφὴν ποιουμένη τὴν ἀπὸ τούτων ὡφέλειαν. Εἰ γὰρ νομιοῦμεν ψυχὴν, κοσμεῖσθαι καὶ τρέφεσθαι οὐκ ἄλλοις, ἀλλ' ἡ λόγοις καὶ πίστει πέφυκεν. Ἀνθρώπῳ γὰρ τροφὴ ἄμφω, ἡ τε ἐκ τῆς γεωργίας, ἡ τε ἐκ τῶν λόγων καὶ τῆς πίστεως· ἀλλ' ἡ μὲν τὸ σῶμα εἶναι τε καὶ ἀντέχειν, ἡ δὲ ταῖς ψυχαῖς τὸ ἔτερων προέχειν δίδωσιν, καὶ διὰ πίστεως καὶ λόγων καὶ ἡ ἄλλη σύμπασα κατορθοῦται ζωή. Φωρᾶν ἔνεστι ταῦτα μὴ ἄλλως ἔχειν, ἐπιπορευόμενον τῷ νῷ, ὡς αὐτίκα τῷ τοιούτῳ ἐπιλάμπει καὶ συνεργεῖ ὁ ἐπιβεβηκὼς τοῖς ὅλοις Υἱὸς 39.780 Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ μηδενὸς μηδὲ αὐτῶν τῶν καταφρονούντων αὐτὸν καταφρονῶν, ὁ τῇ ψυχῇ, εἰς ἣν διὰ τοῦ φυσήματος τὸ ἄγιον αὐτοῦ Πνεῦμα κατώκισεν, τὸν λόγον τῶν πάντων τὸ τιμιώτατον κατασπείρας. Διὸ καὶ θαυμαστῶς ὑπὸ τῶν ἔξω εἰς στίχου τινὸς ἀκροτελεύτιον εἴρηται· Πανταχοῦ λόγος, ἔνθα καὶ ἄνθρωπος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὥδε πῃ ἔχει. Αἱρετικοὶ δὲ, μηδὲν ἀναπνέοντες καθαρὸν, ταῖς κειμέναις περὶ τοῦ λυτρωτοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ πάντων γενεσιούργον, ὑψηλαῖς μαρτυρίαις τε καὶ δωρεᾶῖς, καὶ μεγαλουργίαις οὐ προσέχοντες, τὰ περὶ τῆς ἀρρήτοτάτης καὶ ἀτρεπτοτάτης φιλανθρώπου ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ νομιζόμενα ἐκείνοις εἶναι μικροπρεπῆ ῥήματα, τῇ θεότητι αὐτοῦ προσάπτουσιν· καὶ ἀφ' ὃν ὥφειλον, τὴν τε δόξαν διειδέναι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνυμνεῖν πλέον τὸ φιλάνθρωπον αὐτοῦ, διὰ τούτων ἔξω τε τῆς ἀληθείας φερόμενοι ἀλίσκονται, καὶ ὑβρίζειν τὸν εὐεργέτην καὶ Σωτῆρα προάγονται· φροντίς τε αὐτοῖς, οὐχ ὅπως ἔξιλεώσωνται αὐτὸν ὡς κριτίν· ἀλλ' ὅπως ὑπὸ κρίσιν δόντα, ὡς κτιστὸν, καὶ μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ ἑαυτοῦ Πατρὸς ἵστιμον συνεδρίαν ἀποδείξωσιν. Πολλάκις δὲ καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ, ἡ παρ' αὐτοῦ μὴ λεχθέντα, ἡ δι' ἐπικρύψεως

ήνιγμένα, ώς κατ' αύτοῦ, ή παρ' αύτοῦ ἀποπεφασμένα ἀβασανίστως διατιθέασιν, καὶ πάντα σαθρὸν καὶ ἄναλκιν ἐκτετιμήκασι νοῦν· οὐδὲν καλλίους ἀλόγων ζῶντων ἔαυτοὺς προσάγοντες τούτῳ τῷ περιποθῆτῳ Δεσπότῃ, τῷ ἄγοντι δίχα βίας τοὺς πειθομένους εἰς τὴν τοῦ Πατρὸς, καὶ ἔαυτοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, μίαν ἀδιαίρετον βασιλείαν, καὶ φειδοῖ τῇ πρὸς ἡμᾶς παραινοῦντι· «Μὴ γίνεσθε ώς ἵππος καὶ ἡμίονος, οἵς οὐκ ἔστιν σύνεσις.» Τὰ γὰρ ἄλογα ζῶα, φησὶν, οἵς ἡ ψυχὴ τὸ ἔξ ὕλης ἀἷμα, κατὰ τὸν εἰπόντα ἐν τῇ Γενέσει, «Τὸ ἀἷμα αύτοῦ ἡ ψυχὴ αύτοῦ,» εἰς γῆν νένευκεν, ἀεὶ τῇ γαστρὶ μόνῃ δουλεύοντα, καὶ οὐκ ἀνέστηκεν τῷ σώματι καὶ τῷ νῷ, ώς ὁ ἄνθρωπος, ὁ καὶ τῶν ἐπιγείων αἰσθανόμενος, καὶ τὰ μετέωρα βλέπων, καὶ ἐπὶ τὴν ἄνω γαληνοτάτην καὶ ἀπαθεστάτην κατάστασιν σπεύδων, καὶ ώς ἐν πανδοκίᾳ τινὶ ἐν τῷ κόσμῳ ἡγούμενος καταλελυκέναι, καὶ παρασκευαζόμενος ἵν' εὐφρονῇ ἐφ' ἐκάστης πρὸς τὴν ἐκ τούτου ἔξοδον· διὰ τε τοῦτο ἀπλοῦς τὴν πίστιν καὶ τὴν γνώμην ὁ σοφὸς ὑπάρχει. Παντὶ γάρ τῷ δῆλον, ώς πάσης τῆς διὰ λόγων καὶ ἐν λόγοις τέχνης ἡ ἀλήθεια κρείττων ἀεὶ, ἥτις συμπέψυκεν τῇ ἀπλότητι. Ταράττειν δὲ καὶ ταράττεσθαι δοκοῦσιν οἱ τεχνικοὶ λόγοι, οἱ πλεονάζουσιν αἱρετικοῖς τοῖς τῆς θεολογικῆς θεωρίας, ώς καὶ Ἑλληνες

39.781 ἀλλοτρίοις. Θεὸν μὲν γάρ, καὶ Κύριον, καὶ Υἱὸν καλοῦσιν αὐτὸν, οὐκ ἔτι δὲ ώς μὲν Θεὸν καὶ Κύριον ἄκτιστον, ἄναρχον, αὐτεξούσιον, καὶ ἵσον τῷ Θεῷ Πατρί· ώς δὲ μονογενὴ Υἱὸν δόμοούσιον τῷ γεννήσαντι λέγουσιν· καὶ ταῦτα ἐκφαίνοντα καὶ προφαίνοντα τὸ δόμοτιμον καὶ ἰσοσθενὲς τῆς ἀγίας Τριάδος εἰς τὸ περὶ τὸ βάπτισμα θεῖον αύτοῦ δόγμα, καὶ ἐν ἄλλοις δὲ πολλοῖς, ώς εἴρηται· ἀλλ' Ἔλλησι τρόπον τινὰ συμφερόμενοι, διαφορότητας καὶ ὑφέσεις οὐσιῶν καὶ δόξης, κατὰ νόας ἴδιους, τῶν θείων καὶ δόμοουσίων τριῶν ὑποστάσεων ὑφιστάσιν καὶ διανοοῦνται περὶ τε τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος τοῦ Θεοῦ. Ἀπερ καὶ οἱ ἀλάστορες καὶ μυσταροὶ δαίμονες, οἱ δι' οἰκείας γνώμης κακότητα ἀναδειχθέντες, ἄχρηστα καὶ μισόκαλα κτίσματα ἀκοῦσαι, μήτιγε καὶ εἰπεῖν, φρίττουσιν. Οἱ μὲν οὖν λόγοι, οἱ τὰς θεολογίας περιέχοντες, ἀποχρώντως ἀπειργάσθησαν, ἦδη οὔσων μὲν καὶ ἄλλων μυριολέκτων ἀποδείξεων, μὴ μνημονευθεισῶν δὲ, ὅπως μήτε ὀκνοῦντες διὰ τὸ πλῆθος οἱ ἐντυγχάνοντες, μήτε μακροπερίοδος καὶ πολυλογῶν φαίνηται ὁ γράφων. Εἰ γὰρ «ἀπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀλήθειας ἔφυ,» φασὶν οἱ τῶν Ἑλλήνων εὐδόκιμοι, καὶ Ἀλήθεια διὰ τοῦτο εἰκότως ἀν τὸ Θεῖον προσαγορεύοιτο μόνον· δῆλον, ώς καὶ ὁ περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου λόγος ἀπλοῦς, καὶ πάσης διαστρόφου ποικιλίας ἀπηλλαγμένος. Ἰνα δὲ εὔσύνοπτοι ὅσιν αἱ θεηγορίαι, διὰ τὰ νυνὶ λεχθησόμενα προβλήματα αἱρετικῶν, φέρε, ώς ἐν μερικῇ καὶ συντόμῳ ἀνακεφαλαιώσει συνείρωμεν τὸν λόγον αὐτῶν, εἰ καὶ ταυτοειπὲν μέλλομεν, ἀλλ' ὅμως διὰ τὸ χρειώδες καὶ τὸ πᾶσι πανταχόθεν ἀλώσιμα, κατά γε τὸ ἐφικτὸν, γενέσθαι τὰ περὶ αὐτῶν. Καὶ γὰρ καὶ οἱ προθέμενοι οἰκοδομίαν ποιήσασθαι, συνοψίσαντες πρότερον τὰς ἀρμοζούσας ὕλας ἀποτίθενται, εἶτα ἐξ αὐτῶν πλησίον ἐκάστον τόπου ἐξεργάζεσθαι μέλλοντος παρατιθέασιν, ώς ἀν ἔχοιεν ὑπ' ὅμμασι καὶ ἐν προχείρῳ ἐκαστοι τῶν τῇ χειρουργίᾳ κεχρημένων, καὶ οὕτω τοῦ πράγματος ἄρχονται. Τῷ δὲ Θεῷ αὐθίς τὸ πᾶν θαρρήσας, τῷ τὰ κύματα παύοντι, καὶ εῦδιον πλοῦν διδόντι, καὶ πάντα κατορθοῦντι, οὗ κατὰ χάριν ἦν καὶ ἀμαρτωλοῖς καὶ στενοῖς τὸν λόγον, ίδια δ' ἐμοῦ λέγω, χορηγεῖν εἴωθεν εἰς ταύτην προελήνυθα τὴν 39.784 ἐπιθυμίαν, πρόειμι ἐπὶ τὰ ἐξῆς πιστεύων, ώς πρινὴ λαλήσω σὺν τοῖς παιδίοις, οἵς ἔδωκέν μοι, καὶ τοῖς παιδίοις τῶν παιδίων, δι' ἂν καὶ ζῶντες πονοῦμεν, ἔτι δὲ καὶ πᾶσιν, οἵς οἶδεν, τὴν χάριν δέξομαι. Αὐτοῦ γὰρ χρυσοῦν θέσπισμά ἔστιν·» Πάντα, ὅσα ἀν αἰτήσητε ἐπὶ τῷ ἐμῷ ὀνόματι, λήψεσθε·» καὶ, «Ἄνοιξον τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό·» καὶ, «Ούχ ύμεῖς ἔστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρός μου τὸ λαλοῦν ἐν ύμῖν.» Περὶ οὖν καὶ παρ' οὗ συναισθήσεως ἀξιωθέντες καὶ οἱ ἔξω φασίν· Θεὸς δὲ τὰ πάντα τεύχων καὶ χάριν ἀοιδῷ φυτεύει. Οὐκ αὐτάρκης γὰρ ὄντως ἡ ἀνθρώπου σύνεσις εἰπεῖν τι περὶ τοῦ Θεοῦ, μὴ θείαν προσλαβοῦσα

βοήθειάν τε καὶ δύναμιν· ώς που καὶ Διαγόρας ὁ Μήλιος ἔφησεν· «Θεὸς, πρὸ παντὸς ἔργου βροτείου, νωμῷ φρένα 39.785 ὑπερτάτην· αὐτοδαής δὲ ἀρετᾷ βραχὺν οἶμον ἔρπειν.» Ἀρξομαι δὲ ἀφ' ὧν εἰκὸς ἄρξασθαι.

ΚΕΦ. Β'. Α'. Εἴ τοινυν ἀψευδεῖ ἡ Γραφὴ πάντως δὲ ἀψευδεῖ, Θεὸν ἀληθινὸν καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἀληθινὸν λέγουσα εἶναι τὸν Θεὸν Λόγον, ώς πολλαχοῦ ἔχει, καὶ ώς ὁ Πατὴρ λέγει· «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός» καὶ ώς Ἰωάννης γράφει· «Καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ· οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ζῶῃ αἰώνιος» καὶ ώς Ἱερεμίας προφητεύει· «Θεοὶ, οἵ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν ἐπὶ τῆς γῆς Κύριος, ὃς ἐποίησεν τοὺς οὐρανοὺς ἐν συνέσει, αὐτὸς Θεὸς ζῶν καὶ ἀληθινός·» δῆλον δῆπουθεν, ώς φύσει καὶ κυρίως Θεὸς ἀκτιστος ὡν, καὶ ἄναρχος, καὶ ἀπαράλλακτος κατὰ πάντα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Οὕτε γάρ αἰτίᾳ φύσει Θεοῦ ἀληθινοῦ εὑρίσκεται, οὐδὲ Θεὸς ἀληθινὸς ποιητὸς λέγεται, οὕτε Υἱὸς ἀληθινὸς ἐτερούσιος νοεῖται. Καὶ τὸ ἔχειν δὲ, «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου» καὶ, «Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεός» ζητεῖν ἄλλον γνήσιον Υἱὸν, ἢ κυρίως Θεὸν, ἀποκλείει· καὶ ἄλλως· Εἰ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ Υἱός ἐστιν, κατὰ μὲν τὴν ἄνω γέννησιν, Πατέρα ἔχει, Θεὸν δὲ οὐκ ἔχει· κατὰ δὲ τὴν κάτω, Θεὸν μὲν ἔχει, πατέρα 39.788 δὲ οὐ. Ἀτριβῇ οὖν καὶ τοῖς ἄπασιν κτίσμασιν παντοίως ἀνεπίβατον μὴ στέλλεσθαι πορείαν, ἀνθρωπον ὅλως ὄντα, καὶ οἱ ἔξω διηγόρευσαν τοιωσδε· Θεὸν νόμιζε καὶ σέβου, ζήτει δὲ μή. Καὶ πάλιν· Ἀθάνατος δὲ Θεὸς, παναγήραος, ἀστυφέλικτος, Ἀρέρητος κρυφίοις ὑπὸ δήνεσιν, αὐτογένεθλος, Τίκτων αὐτὸς ἔαυτὸν, ἀεὶ νέος, οὐ ποιητός. Αὐτὸς ἀληθείης γενέτης, σοφὸς αὐτὸς ἀληθῆς. Καὶ ὁ Πίνδαρος δὲ, πιστὸν καὶ ἀληθινὸν λέγων τὸν Θεὸν, ἔφησεν οὕτως· Καὶ μὰν Θεοῦ γένος πιστὸν ἀεί. Αὐτὸς γάρ ὑπάρχων ὁ τῆς ἀληθείας γενέτης, οὐκ ἀν ὑπὸ ἀνθρωπίνης διανοίας ληφθείη, εἰ μὴ τῆς ἀληθείας τῆς αὐτοῦ πληρωθεῖσα, φῶς ἐκ ταύτης ἔαυτῇ πρὸς τὰς ζητήσεις ἀνάψειν. **Β'.** Εἴ Θεὸς εἶς ἐστιν, ώς Μωϋσῆς λέγει· «Ἄκουε, Ἰσραήλ· Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἶς ἐστιν·» καὶ ὁ Υἱὸς δὲ ἀνυμνεῖται μονογενῆς Θεὸς καὶ εἶς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός· ἐκ παντὸς ὁμοούσιος καὶ ἰσότιμος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τῇ μὲν ὑποστάσει ἄλλος καὶ ἄλλος, τῇ δὲ θεότητι καὶ συμφωνίᾳ εἶς. Ἐν τούτῳ γάρ ἐστιν τὸ, «εἶς Θεός.» Εύρισκομεν ἀμέλει τοι καὶ «Ἐλληνας αὐθις ὑπὸ ἀνάγκης ἀφανοῦς καὶ ἄκοντας περιτραπέντας εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὁμοφώνω καὶ ὁμογνώμονι ἡμῖν διαθέσει ἐν τῷ μέρει τούτῳ κεχρημένους, ἀναφωνοῦντάς τε ἐγγράφως καὶ διαρρήδην ταῦτα· Εἶς Θεός ἐστιν· ἄναξ πανυπέρτατος αὐτὸς ἀπάντων, Καὶ γενέτης πάμπρωτος ἔφυ, καὶ ρίζα, καὶ ἀρχή. **Γ'.** Εἰ ἀεὶ ὄνομα, τῷ μὲν Θεῷ τὸ, «Πατὴρ,» τῷ δὲ Υἱῷ τὸ, «Υἱός,» καὶ «Μονογενῆς,» φυσικὸς καὶ ἀληθινός ἐστιν Υἱός, καὶ ἄναρχος, καὶ οὐ καθ' ἡμᾶς Υἱός. Ὁ γάρ Μονογενῆς τῷ Πατρὶ οὐκ ἔχει φύσει ὁμοπά 39.789 τριῶν ἀδελφὸν, οὐδὲ λέγεται πατὴρ, μήπω γεγεννηκώς. **Δ'.** Εἰ εὐλόγως εἴρηται Λόγος Θεοῦ ὁ Υἱός, συνυπάρχει τῷ γεννήσαντι, οἰκείως τῇ φύσει ἔχων αὐτῷ, καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀνάρχως γεννηθείς. Οὐδὲ γάρ ὁ Πατὴρ ἐκτὸς τοῦ ὑποστατοῦ Λόγου αὐτοῦ ἐπινοεῖσθαι δύναται· οὕτε μὴν Λόγος κτίζεται, ἀλλὰ γεννᾶται ἀπαθῶς. Παραλλήλως, εἰ τοῦ Θεοῦ Λόγος καὶ σοφία δικαίως ἐγγέγραπται ὁ Υἱός, καὶ δι' αὐτοῦ γέγονε τὰ πάντα, οὐκ ἀπὸ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἐκτισται, ἀλλ' ἀπὸ γαστρὸς αὐτοῦ γεγέννηται. Εἶς γάρ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ ἐν ποιῷ ἀλλῷ Λόγῳ εἴχεν κτισθῆναι; Ταῦτα γάρ καὶ Ἑλλήνων λογάδες διαγορεύουσιν· Ἀρέρητα γάρ τίκτουσιν αἱ Θεοῦ γοναί. Παντὸς πάθους δὲ καὶ φύσεως ὑπέρτερος. **Ε'.** Εἴ ἐστιν ὁ Υἱός, ώς ἐδείχθη, αὐτὴ ἡ αἰώνιος ζωὴ καὶ φῶς τὸ ἀληθινὸν, τοῦ εἶναι καὶ ζῆν οὐκ ἥρξατο. Καὶ παραλλήλως, εἰ ἐστιν ταῦτα καὶ ὁ Πατὴρ, οὐδὲ κατὰ ἐνθύμησιν ἐν τινὶ παραλλάττει. **ζ'.** Εἴ δύναμις καὶ σοφία ὁ Υἱός εἶναι τοῦ Θεοῦ εἴρηται, συνάναρχός ἐστι τῷ γεννήσαντι· οὐδὲ γάρ ἦν, δτε ἐκτὸς τούτων ὑπῆρχεν ὁ Πατὴρ, οὐδὲ προσῆκεν εἰπεῖν, δτι μὴ ἔχων, ὕστερον δτιοῦν προσέλαβεν. Καὶ οἱ ἀπὸ τῆς ἔξωθεν δὲ σοφίας τι μαθόντες, οὐ δεύτερον εἶδος, οὐ δεύτερον χρόνον, εἰ θέμις οὕτω φάναι, ὑπάρξεως θεωρήσαντες, ἔφησαν

πρὸς τὴν αὐτῶν δύναμιν τάδε· Αὐτὸς πάντα φέρει Θεὸς ἄμβροτος· αὐτὸς ἔαυτοῦ Καὶ γενέτης, καὶ ρίζα πέλει, καὶ τέρμα, καὶ υἱός. Ζ'. Εἰ τῷ Πατρὶ ἵσως σώζει, ἅτε Σωτήρ, ἔτι μὴν καὶ σοφίζει, ἀληθεύει, δικαιοῖ, ἀγιάζει· καὶ εἰ πάντα, δσα ἀν ὁ Πατὴρ ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ, οὐκ ἀνόμοιος αὐτῷ ἀναφαίνεται. Η'. Εἰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀνειδέουν, καὶ ἀοράτου, καὶ ἀνάρχου, ὡς Παῦλος Ἐβραίοις γράφει, ἀπαύγασμά ἐστιν τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως, καὶ εἰκὼν ὁ Μονογενῆς, καὶ εἰ αὐτὸς ἀληθεύει λέγων· «Οἱ ἑωρακῶς ἐμὲ, ἑωρακεν τὸν Πατέρα» καὶ, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμεν» ὁμοούσιός ἐστιν, καὶ συνάναρχος, καὶ ἵσος, καὶ ἀπαράλλακτος τῷ Θεῷ Πατρί. Καὶ γὰρ ἐκ φωτὸς φῶς οὐχ ἐτεροουσίως οὐδὲ μετέπειτα γεννᾶται· καὶ χαρακτὴρ ὑποστάσεως τὸ ταυτὸν καὶ ἀπαράλλακτον τῆς φύσεως, καὶ δόξης, καὶ παντοκρατορίας δηλοῖ· καὶ εἰκὼν λογικὴ τὸ ἵσον καὶ ὅμοιον σημαίνει· καὶ ὁ βλέπων κτίσμα οὐ βλέπει τὸν ἄκτιστον. «Ἐν γὰρ εἶπεν εἶναι τῇ θεότητι τὰς ὑποστάσεις, καὶ ἐν ἐνάδι οὐσίας διέσταλκε δίχα τὰ πρόσωπα. 39.792 Θ'. Εἰ ἄτρεπτος ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, οὐθ' ὕστερον, οὐτε παθητῶς ἐγέννα, ἀλλ' ὡς φῶς τὴν αὐγὴν ἀπαθῶς καὶ ἀδιαστάτως· ἀσώματος γάρ. Καὶ οἱ ἔξω σοφοὶ πρὸς τὴν ἴδιαν ἀσθένειαν ἐπίστευσαν οὐτωσί· Οὐ γὰρ ἀπ' ὧδινος Θεὸς ἄμβροτος, οὐδ' ἀπὸ κόλπων Νηδύος ἐκ λοχίης φάρος ἔδρακεν· ἀλλὰ νόοιο Ἀρρήτῳ στροφαλῆτι κυκλούμενος, αὐτολόχευτος Γίνεται, ἔξι έθεν αὐτὸς ἐὼν γενέτης τε καὶ υἱός. Ι'. Εἰ πᾶν κτίσμα τρεπτὸν, ἄτρεπτος δὲ ὁ Μονογενῆς· οὐκ ἄρα κτίσμα. ΙΑ'. Εἰ ή κτίσις οὐ γινώσκει τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ἀ ἀποκαλύψῃ ὁ Υἱὸς, ὁ δὲ Υἱὸς γινώσκει, οὐδενὸς ἀποκαλύπτοντος αὐτῷ· οὐκ ἐστιν κτιστὸς, ἀλλὰ γεννητός. ΙΒ'. Εἰ τῷ Πατρὶ ἵσον αὐτὸν ἵσασιν αἱ Γραφαί· Παῦλος γὰρ γράφει· «Οὐχ ἀρπαγμὸν ἡγήσατο εἶναι ἵσα Θεῷ·» καὶ· «Ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος·» καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει, ὅτι «Ἴσον ἔαυτὸν ὁ Υἱὸς ἐποίει τῷ Θεῷ·» καὶ εἰ Θεὸν, πρὸς ὃν οὐ λογισθῆσεται ἔτερος, λέγει αὐτὸν Ἱερεμίας· καὶ Ἡσαΐας Θεὸν, ἰσχυρὸν, ἔξουσιαστήν· πῶς ὕστερεὶ κατὰ αἵρετικοὺς, καὶ οὐκ ἐστιν ἵσος κατὰ πάντα τῷ Πατρί; ΙΓ'. Εἰ Παῦλος τοῦ πρεσβυτέρου νόμου τὸ σωτήριον κήρυγμα, τὸ περὶ Χριστοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος, προφερέστερον ἡγεῖται, διὰ τὸ ἔχειν τὸ τέλειον, ὡς ἐν τῷ λέδείχθη λόγῳ· πρέπει πάντη τε καὶ πάντως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κατὰ μηδὲν τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα μειονεκτεῖν. ΙΔ'. Εἰ ἐκφεύγειν τὸ ἔγκλημα τῆς κτισματολατρείας τοὺς πιστεύοντας τῷ Υἱῷ παρεγγυᾷ Παῦλος, ἔτι δὲ καὶ ἀθέους ἀποκαλεῖ τοὺς πρὸ τούτου ἐκτὸς 39.793 τοῦ Υἱοῦ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα μόνον ἐγνωκότας· οὐ κτίσμα ὁ Θεὸς Λόγος. ΙΕ'. Εἰ Ἰουδαῖοι, ἀπιστήσαντες τῷ Χριστῷ, ἵσον ἔαυτὸν ποιοῦντι τῷ Θεῷ, καὶ διὰ τοῦτο σταυρώσαντες αὐτὸν κατεκρίθησαν, Χριστιανοὶ δὲ πιστεύσαντες ἀνωτέρω ἐκείνων γεγόνασιν· οὐ μικρότερος ἐν τινι τοῦ ἴδιου Πατρὸς ὁ Υἱός. ΙϚ'. Εἰ τοῦ μόνου Θεοῦ ἔξαίρετον τὸ ὑμεῖσθαι «μέγας Θεὸς», ἀναφθέγγεται δ' ὁ Παῦλος, «Τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,» καὶ ὁ Δαυΐδ, «Τίς ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε;» οὐκ ἔξοχώτερος τοῦ Υἱοῦ, οὐδὲ ἀπαράβλητος πρὸς αὐτόν. ΙΖ'. Εἰ δὲ αὐτὸς Παῦλος οὐ συναριθμεῖ αὐτὸν τοῖς κτιστοῖς θεοῖς, συντάττει δὲ μετὰ τοῦ Πατρὸς, Κορινθίοις γράφων, «Καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ πολλοὶ, καὶ κύριοι πολλοὶ ἐν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ἀλλ' ἡμῖν εῖς Θεὸς ὁ Πατὴρ, ἔξι οὖ τὰ πάντα· καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὐ τὰ πάντα·» οὐκ ἐν ποιήμασι συντετάξεται, μετὰ δὲ Πατρὸς συνδοξασθήσεται. ΙΗ'. Εἰ δημιουργὸς πάντων, καὶ αὐτῶν τῶν αἰώνων ἐστὶν ὁ Υἱὸς, ὡς ἐγράφη, πρὸ πάσης ἐνεργείας ἐστίν· ὁ δὲ πρὸ πάσης ἐνεργείας οὐκ ἐδημιουργήθη. Οὐδὲν γὰρ προαιώνιον, ἢ πρὸ ἐνεργείας νοεῖται κτιστὸν, ἀλλ' ἡ ἐν ἐνάδι ἀγένητος Τριάς μόνη. Καὶ ἄλλως· Εἰ πάντων γενεσιουργός ἐστι τῶν ὄντων, οὐκ ἐστιν ὡς ταῦτα κτιστός. Κατ' οὐδὲν γὰρ τοῖς κτίσμασιν ὁ κτίστης παραπλήσιος εἶναι δύναται, ἢ ὁφείλει. Ἀλλ' οὐδὲ κτίσμα δημιουργοῦν οὐσιοῖ, ἢ λογικὸν ἀποτελεῖ. ΙΘ'. Εἰ ἦν ἐν τῇ ἀρχῇ Θεὸς πρὸς τὸν Θεόν, ἀρχὴν ἄλλην αὐτὸς οὐκ ἔχει, ἀρχαιότερος ὁν πάσης ἀρχῆς. Ἐπεὶ ἀνάγκη πᾶσα δοῦναι ἀρχὴν καὶ τῷ Πατρί. «Ὕν» γὰρ, φησὶν, «ἐν τῇ ἀρχῇ Θεὸς πρὸς τὸν Θεόν.» Οὐκ ἐστιν δὲ ἀρχὴ τῆς μιᾶς θεότητος τῆς οὕσης ἐν τῇ ἀρχῇ. Κ'. Εἰ νοῦ παντὸς ἀνώκισται, πῶς Παρθένος

ρεύσεως ἔκτος ἔτεκεν, μείνασα πάλιν παρθένος· πολλῷ μᾶλλον ἀνεφικτότερον, πῶς αὐτογενὴς Θεὸς καὶ Πατὴρ, ἀνάρχως, καὶ δίχα πάθους ἐξ ὅλου ἔαυτοῦ ὅλον ἰσομέτρως τέτοκε τὸν Υἱόν. ΚΑ'. Εἰ ἡμᾶς πλάσας, αὐτεξουσίους ἐποίησεν, κρίσιν ὁρίσας ἐπὶ καλῇ καὶ κακῇ πράξει· πῶς αὐτὸς οὐκ ἔχει τοῦτο, δὲ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ κατὰ τὴν προφητείαν ὧν Θεὸς, ἰσχυρὸς, ἔξουσιαστής· ΚΒ'. Εἰ πιστός ἐστι Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσι 39.796 βιών· «Τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἀφεσιν ἀμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὄνδρος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν» ἀληθινὸν ὄνομα ἔχει τὸ, «ὁ Θεὸς», καὶ, «Υἱὸς μονογενὴς τοῦ Θεοῦ» ψευδώνυμον γάρ οὐδὲν ὄνινησιν. ΚΓ'. Εἰ ἀληθεύει ὁ ἀψευδῆς Θεὸς, ὁ καὶ τοὺς ψευδομένους ἀπολλύων, ὡς ὁ Ἱεροψάλτης λέγει, παρὰ τῷ Θεολόγῳ εἰπών· «Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, ἐμά ἐστιν» καὶ, «Τὰ ἐμὰ σά ἐστιν, καὶ τὰ σὰ ἐμά·» Θεός ἐστιν ἄναρχος Κύριος, οὗ ἡ βασιλεία ἀτελεύτητος, καὶ πάντα, ὅσα ἐστὶν ὁ Πατὴρ, οὐδὲν λαβὼν παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν θείαν φύσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑστερὸν τοῦ δούλου μορφήν. Οἶα δὲ περὶ τε τῆς ἄνω ἀεὶ κρατούσης ἀληθείας, περὶ τε τῆς κάτω οὐκ ἀληθείας ἐφθέγξαντο καὶ Ἔλληνες, ἐπαῖωμεν. Ἀψευδῆς μεγάλοι Θεοῦ νόος· ἐν δὲ βροτοῖσι Ψευδομένοις χαλεπὰ ὥπασε δυσμοραπαθ. ΚΔ'. Εἰ κληρονόμος πάντων καθέστηκεν, οὐ δοῦλος, ἀλλὰ γνήσιος Υἱός. Εἰ δὲ μὴ δοῦλος, ἀλλ' Υἱός, Θεός ἐστιν ἄναρχος. Υἱὸς γάρ γεννᾶται, οὐ κτίζεται· καὶ περὶ τῶν κτιστῶν καὶ ὑπὸ χρόνον γέγραπται· «Τὰ σύμπαντα δοῦλα σά.» ΚΕ'. Εἰ ὡς μέγα καὶ γάρ ἐστιν ἀληθῶς μέγα καὶ μόνου Θεοῦ περὶ Πατρὸς εἴπεν Παῦλος· «Ο ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν» τὰ δὲ ἵσα αὐτὸς περὶ τοῦ Υἱοῦ γέγραφεν· «Ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὃ ὧν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄμην» καὶ ὁ εὐαγγελιστής φησιν· «Ο ἔρχομενος ἄνωθεν, ἐπάνω πάντων ἐστίν» οὐκ ἀφέστηκεν ἐν τινι, οὐδ' ἀποδεῖ τοῦ Πατρός. «Οπως δὲ εὐλαβῶς ἔχουσι περὶ τούτων οἱ Ἑλλήνων θεολόγοι, οἱ πολλὰ μὲν ἀκούσαντες, οὐκ ὀλίγα ἀναγνόντες, ἐωρακότες δὲ καὶ πλεῖστα, ἐπισκοπεῖν ἄξιον. Φάσκουσι γάρ· Πάντα Θεοῦ πλήρη, πάντων πέρας ἐστὶ καὶ ἀρχὴ, Πάντα φέρων, λύων τε καὶ ἐξ αὐτῶν πάλιν αὔξων. Κζ'. Εἰ τοῦ Υἱοῦ ἡ κτίσις ἴδια γέγραπται φησὶν γάρ· «Εἰς τὰ ἴδια ἥλθεν» καὶ πάλιν· «Τὰ ἐμὰ 39.797 πρόβατα τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούει·» καὶ πρὸς τὸν Πέτρον· «Σοὶ δώσω τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν», κτιστῷ δὲ οὐχ ὑπάρχει τὸ ἴδια εἶναι πάσῃ τῇ θείᾳ κτίσει, ἡ ἔξουσίαν διδόναι οὐρανῶν ἀνοίξεως, ἥγουν λέγειν τοῦτο ἀκινδύνως· συνδεσποτεύει τῷ παντοκράτορι αὐτοῦ Πατρί. ΚΖ'. Εἰ ὁ ἀθάνατος οὐ κρείσσων τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ εἰ οὕτε Θεὸς, οὕτε ἄψυχος σάρξ δεῖται πω τροφῆς, ἢ ὑπνου· οὐκ ἄρα διὰ ψυχῆς ἡ ἄρρετος ἐνανθρώπησις, οὕτε μὴν ἐπιγραπτέον τῇ θεότητι ἀγωνίαν, καὶ τροφῆς ἔφεσιν, καὶ ὑπνον, καὶ τὰ τοιαῦτα. ΚΗ'. Εἰ, καθὰ γέγραπται, ἐκ δεξιῶν συνεδρεύει τῷ Πατρὶ, ὡς ἀληθινὸς καὶ ἰσότιμος Θεὸς, καὶ Υἱὸς αὐτοῦ μονογενῆς· ὅμοθρονός ἐστιν, ἀμέριστον καὶ ἀπέραντον τὴν βασιλείαν κεκτημένος, καὶ τῷ Πατρὶ ἐξ ἵσου συμπροσκυνούμενος καὶ συνδοξαζόμενος, αὐτός τε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Πῶς γάρ ἂν ἥδύνατο, Τριάδος ἐν ἐνὶ θρόνῳ παρούσης, εἰς προσκυνεῖσθαι κατέναντι τοῦ ἐνὸς αἰώνιου θρόνου, ἐπ' ἀνατολὰς τῆς προσκυνήσεως γινομένης, καὶ τῆς δόξης ἀναπεμπομένης; «Οτι γάρ ἔνθα ὁ Πατὴρ, ἐκεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ ἐστιν, σύνθακον αὐτῷ εὑρισκόμενον καὶ συμπροσκυνούμενον, ὡς τῆς ἀπάντων βασιλίδος φύσεως ὑπάρχον, ἐκ πολλῶν ἀνεκηρύχθη, καὶ ἐκ τῆς λεγούσης Γραφῆς· «Ἐν τούτῳ γάρ γινώσκομεν, δτι ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν ἐστιν, ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, οὐδὲ Υἱὸς ἔδωκεν ἡμῖν.» Οὐ νοεῖται γάρ τὸ ἡμέτερον πνεῦμα· τοῦτο γάρ ἔχοντες ἥδη, ἐλάβομεν τὸ ἄγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. ΚΘ'. Εἰ θέλημα τοῦ Πατρὸς, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα· ἐν ἵση δόξῃ καὶ μιᾷ ἰδιότητι ὑπάρχει τοῦ Πατρός· καὶ οὐχ ὁσίως ποιοῦσιν, ἢ τὴν δόξαν ἐναμείβοντες, ἢ ὑποτοπάζοντες κατά τι παραλλάττειν αὐτόν. Λ'. Εἰ προσκυνεῖται παρ' ἀγγέλων, πῶς οὐκ ἄξιος καὶ παρ' ἀνθρώπων· Εἰ δὲ προσκυνεῖται, οὐ κτίσμα.

39.800 Τεθέσπισται γάρ μὴ προσκυνεῖν θεοῖς, ἐπειδὴ κτίσματα. ΛΑ'. Εἰ δὲ Θεὸς καὶ Πατήρ ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Πατρὶ ἐξ Ἰσου, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μένει παρ' αὐτῷ, ὡς ἐδείχθη Ἰση καὶ ὅμοιος ὑπάρχει ἡ Τριάς· καὶ οὐδεὶς ἔχειν, ἢ προσκυνεῖν, ἢ δοξάζειν δύναται τὸν Πατέρα, μὴ Ἰσως ἔχων τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ Ἰσως προσκυνῶν καὶ δοξάζων. ΛΒ'. Εἰ νομοθετεῖ, ἀμαρτιῶν τε καὶ θανάτου ἐλευθεροῖ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα «Ο γάρ νόμος, φησὶν, τὸν Πνεῦματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἡλευθέρωσέν με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου,» κράζει ὁ Παῦλος· τῆς πρώτης καὶ μιᾶς εἰσιν παντοκρατορικῆς καὶ ζωοποιοῦ φύσεως αἱ ὑποστάσεις αὗται. Κτίσμα γάρ οὐ δύναται ἀφ' ἐαυτοῦ ταῦτα ποιεῖν. ΛΓ'. Εἰ ὁρθῶς γέγραπται, ὁ μὲν Υἱὸς Σωτὴρ, τὸ δὲ ἄγιον Πνεῦμα σωτηρίαν ἐπιχορηγεῖν· ἀτρεπτός ἐστιν καὶ ἀκτιστος, ὡς ἀτρεπτος ὃ τε Υἱὸς τό τε Πνεῦμα. Τὸ γὰρ τρεπτὸν σώζειν οὐ δύναται ἀποσφαλέντα, ὡς κτιστὸν καὶ οὐκ ἀναμάρτητον. ΛΔ'. Εἰ ἡμεῖς οἱ κτιστοὶ υἱοθετούμεθα παρὰ τοῦ Υἱοῦ, καθὰ μυσταγωγοῦντες ἡμᾶς λέγουσιν Παῦλος μέν· «Οτι δέ ἐστε υἱοί, ἔξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, κράζον· Ἀββά, ὁ Πατήρ·» Ἰωάννης δέ· «Οσοιδὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἔξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι· οὐκ ἀπολείπονται πω τῆς ἀληθοῦς θεότητος αἱ ὑποστάσεις αὗται· Πῶς γάρ ὁ Υἱὸς ἐν ἐαυτῷ, ἢ δι' ἐαυτοῦ, ἢ ἐν τῷ ἴδιῳ Πνεύματι υἱοποιηθήσεται; ΛΕ'. Εἰ τὸ ἄγιον Πνεῦμα λέγει Παῦλος εἶναι «τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα,» ὡς ἐστιν ἡμῖν τὸ ἡμῶν, καὶ εἰ ὁ Θεὸς ὅμοιώς «Πνεῦμα αὐτοῦ» προσαγορεύει αὐτό· δυσσεβεῖ ὁ μὴ λέγων αὐτὸ Θεὸν συνάναρχον καὶ ὁμοούσιον τῷ Πατρί. Οὐδὲ γάρ ἦν, ὅτε ἐκτὸς τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ἦν, οὐδὲ προσῆκεν νοεῖν, ὡς ὑστερον, ἢ ἔξωθεν αὐτῷ προσγέγονεν, ἢ ὅτι τοῦ ἀκτίστου Πνεῦμα τὸ κτισθὲν πνεῦμα τυγχάνει· ἀλλὰ καὶ συνεπιβέβηκεν αὐτῷ ἐπὶ τὸν χερουβικὸν θρόνον, καὶ συμπροσκυνεῖται καὶ συνδοξάζεται, ὡς προείρηται, ἀτε Πνεῦμα ἀχώριστον αὐτοῦ. Λζ'. Εἰ ἡ κτίσις δεκτικὴ ἀγιότητος, σοφίας, ἀγαθότητος, καὶ πάσης τελείας ἀρετῆς τυγχάνει τρεπτὴ γάρ, τὸ δ' ἄγιον Πνεῦμα οὐ δεκτικὸν, ἀλλὰ παρεκτικὸν ἀτρεπτον γάρ· ἄρα Δημιουργὸς, 39.801 καὶ οὐ δημιούργημα αὐτὸ τυγχάνον καθ' ὑπαρξιν, κατὰ τὰ προειρημένα. ΛΖ'. Εἰ ἡ κτίσις ἀναλαμβανομένην καὶ ἀποβαλλομένην γνῶσιν ἔχει, τὸ δὲ Πνεῦμα οὐδ' ἔξωθεν ἔσχεν, οὐδ' ἀπορρίπτειν πέφυκε τὴν γνῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἀποκαλύπτειν τὰ τοῦ Θεοῦ σοφίας καὶ γνώσεως, καὶ τοῦ Πατρὸς κατ' οὐσίαν ὑπάρχον· οὐκ ἄρα κτίσμα τὸ Πνεῦμα. Ἐπαΐῶμεν δὲ καὶ τῶν περὶ τούτου Ἑλληνικῶν σοφισμάτων, ἔχόντων ὅδε· ..... ΛΗ'. Εἰ δοῦλος οὐκ οἶδεν, τί ποιεῖ ὁ Κύριος αὐτοῦ, τὸ δὲ Πνεῦμα οἶδεν τὰ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· οὐ διώρισται αὐτοῦ φύσει καὶ τῇ συμφωνίᾳ, ὅμολογουμένως δὲ Θεός ἐστιν καὶ Δεσπότης, ἵσην γνῶσιν ἔχων τῷ Θεῷ, ὅπερ ἀμήχανον καὶ ἀδύνατον εἶναι ἐπὶ παντὸς κτιστοῦ. ΛΘ'. Εἰ ἔν καὶ μόνον εἶναι τοῦτο, ὡς καὶ τὸν Υἱὸν μονογενῆ, ἵσασιν αἱ Γραφαί· οὐκ ἔστι κτιστὸν, ὡς τὸ πλήθος τῶν πνευμάτων, ἀλλὰ τῆς μονάδος θείας οὐσίας. Διὸ μόνον αὐτὸ ιδίως καὶ κυρίως ἐστι τε καὶ κέκληται ἄγιον Πνεῦμα, καὶ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς, καὶ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, καὶ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ Πνεῦμα ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται· καὶ ἐκ τοῦ εἶναι αὐτὸ ἐν πᾶσιν, ὡς τὸν Θεὸν, γινώσκομεν, δτι ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν ἔστιν. Μ'. Εἰ ἔν Ἰσω ἐμαρτυρήθη εἶναι ἡ Τριάς ἀλήθεια, καὶ ἀγαθότης, καὶ ἀγία· ἐν μιᾷ θεότητί ἔστιν, μηδὲν ἔχουσα πολυσχιδές. Μία γὰρ ἡ ἀτρεπτος θεία ἀλήθεια, καὶ ἀγαθότης, καὶ ἀγιωσύνη ἔστιν. Ἡ γὰρ κτίσις, καὶ μεθεκτῶς ταῦτα ἔχει, καὶ τρέπεται κατ' οἰκείαν προαίρεσιν ἐπ' αὐτοῖς, νῦν μὲν ἀληθεύουσα, ἄλλοτε δὲ ψευδομένη, καὶ νῦν μὲν ἀγαθυνομένη, ἄλλοτε δὲ κακυνομένη. Φαίνονται καὶ περὶ τούτου οἱ λογάδες τῶν ἔξω εἰρηκότες τάδε· Τοῖος γὰρ νόος ἔστιν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων, Οἶον ἐπ..... ΜΑ'. Εἰ, καθὰ γέγραπται, ἀνακαινίζει ἡμᾶς ἐν τῷ βαπτίσματι, καὶ ἐλευθεροῖ ἀπὸ ἀμαρτίας καὶ θανάτου τὸ ἄγιον Πνεῦμα, καὶ ναὸς αὐτοῦ ἐσμεν ὅμοιώς τοῦ Θεοῦ Πατρός· ὡς Δημιουργὸς καὶ συνεργὸς τῷ Δημιουργῷ ἀνακτίζει, καὶ ὡς Δεσπότης ἐλευθεροῖ, καὶ ὡς Θεὸς ἐνοικεῖ. Ὁ δὲ ταῦτα ὧν, ποίημα παραπλησίως τοῖς ποιήμασιν εἶναι οὐ δύναται· οὐδὲ λέγειν, ἢ σιωπῶντα

ἀνέχεσθαι ἀκούειν τοῦτο θέμις. ΜΒ'. Εἰ ἄμα τῷ Θεῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ αὐτοῦ τὸ ἄγιον Πνεῦμα διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀναστοιχειοὶ ἡμᾶς εἰς εἰκόνα τὴν πρώτην, καὶ διὰ τῆς μετουσίας αἵτιον ἡμῖν υἱοθεσίας καὶ τοῦ γίνεσθαι θεούς ἐστιν, 39.804 καὶ οὐδὲν τῶν κτιστῶν τῷ τρόπῳ τούτῳ ἔχει τὸ νίοποιεῖν ἢ θεοποιεῖν· πῶς αὐτὸς οὐκ ἔστιν ἀληθινὸς Θεός; ΜΓ'. Εἰ μηδὲν τῶν κτισμάτων εἰς δημιουργίαν, ἢ εἰς δοξολογίαν, ἢ εἰς τὸ βάπτισμα συνεμνημονεύθη τῷ Θεῷ Πατρὶ, τὸ δὲ Πνεῦμα μνημονεύεται· ἄρα ὡς ἰσότιμος καὶ ἰσοσθενής τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Μονογενεῖ, Θεός ἐστιν. ΜΔ'. Εἰ τοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους ἔξουσιαστικῶς ἀπεσταλέναι, καθ' ὅμοιότητα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, μεμαρτύρηται· ὡς Θεὸς σύμφωνος κατὰ πάντα τῷ Πατρὶ, καὶ ὡς προγνώστης καὶ τῆς κτίσεως Δεσπότης ταῦτα πεποίηκεν. ΜΕ'. Εἰ, ἄπερ νῦν εἴρηται περὶ τοῦ Πατρὸς ἢ τοῦ Υἱοῦ, ἄλλοτε περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἀναγέγραπται, ἀμήχανον, ἀδύνατον, μὴ εἶναι ἀπαραλλάκτως τῆς μιᾶς αὐτοτελοῦς θεότητος, καὶ θελήσεως, καὶ δόξης τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Τὰ γὰρ τῷ αὐτῷ ἵσα, φασὶ, καὶ ἀλλήλοις ἐστὶν ἵσα. Μζ'. Εἰ μηδὲν τῶν οὐρανίων δυνάμεων οὐράνια χαρίσματα δύναται παρέχειν, τὸ δὲ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα κατ' ἔξουσίαν δωρεῖται, ἢ δοῦναι μόνης τῆς θείας φύσεώς ἐστιν· ἄρα παναρκής Θεὸς, καὶ ἔξουσιαστής ἐστι, καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δόμούσιος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ τυγχάνει. ΜΖ'. Εἰ μηδὲν τῶν ἀοράτων ἢ ὁρατῶν ιερῷ γράμματι προσηγόρευται θεῖον καὶ ἀλήθεια, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ, καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ὁ Μονογενῆς ἀναμφήριστον, ὡς τῆς ἐνάδος θείας καὶ ὑπερουσίου ἐστὶν οὐσίας. ΜΗ'. Εἰ τῶν παμμεγεθεστάτων καὶ φωτειδεστέρων πάντων ἐν ποιήμασιν οὐρανῶν αἱ δυνάμεις ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ εἰσιν, οὐκ ἐγχωρεῖ αὐτὸ ποίημα καθεστάναι, ἀλλὰ συνεργὸν καὶ ἰσουργὸν τῷ Δημιουργῷ. ΜΘ'. Εἰ τὴν οἰκουμένην πληροῖ, καὶ πάντα ἐμπειρίχει, κατὰ τὴν λέγουσαν τοῦτο Σοφίαν· τῆς ἀνωτάτω σεπτῆς, καὶ ἀπερινοήτου, ἀπροσίτου τε καὶ ἀνεπάφου, καὶ ἀμόρφου μιᾶς οὐσίας ἐστὶν Δημιουργόν· καὶ τόπῳ οὐ περιγράφεται, αὐτὸ δὲ περιείληφεν τόδε τὸ πᾶν. Ν'. Εἰ Γραφὴ οὐ διορίζει τῇ φύσει τὴν Τριάδα, οὐδ' ὅριζεται ἐπ' αὐτῆς πρώτην, καὶ δευτέραν, καὶ τρίτην φύσιν· ποῖος αὐτοῖς ὕπεστι λόγος πρὸς τοὺς πιστεύοντας, ἡνῶσθαι μὲν αὐτὴν οὐσιωδῶς, διακεκρίσθαι δὲ ἐν ἴδιότησιν ὑποστάσεων; ΝΑ'. Εἰ τὸ πρῶτον κτίσμα ὁ διάβολος ἐδείχθη ἐν τῷ Ἰὼβ, οὐ κτίσμα, ἀλλὰ τῆς Μονάδος οὐσίας τὸ Πνεῦμα. Οὐ γὰρ φαῖεν ἀν τὸν διάβολον προδεδημιουργήσθαι, καὶ αὐτὸν μέν ποτε τὴν ὑπερέχουσαν τάξιν εἰληχέναι, τὸ δὲ θεῖον Πνεῦμα τὴν ὑφειμένην. ΝΒ'. Εἰ, καθάπερ εἰς δόξαν καὶ προσκύνησιν τοῦ Θεοῦ τὸ Πάσχα ἐξ ἀρχῆς καὶ παρ' Ἰουδαίων ἐπετε 39.805 λέσθη, οὕτω καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἡ Πεντηκοστή· πῶς οὐ συνάναρχος αὐτῷ ὑπάρχει ἀείμνητος Θεός; ΝΓ'. Εἰ, ὡς τοῦ σημάντρου τοῦ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, οὕτω καὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος σημαινομένου ἡμῖν μνημονεύει τὰ λόγια· οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς ποιήμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν ἶσῃ τιμῇ καὶ εὐχαριστίᾳ. Οὐ γὰρ ποιήματος ἄμα καὶ τοῦ Θεοῦ σφραγίδα ἀναλαμβάνομεν, οὐδὲ συμπαραλαμβάνει ὁ Θεὸς κτίσματος σφραγίδα, τῇ ἔαυτοῦ ὡς μόνος σώζειν οὐχ ἱκανός. ΝΔ'. Εἰ πᾶσα βλασφημία ἀφίεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ δὲ εἰς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἀσυγχώρητος· ἄρα οὐκ ἐλάττων τυγχάνει Θεός. Βλασφημία δέ ἐστιν τὸ μὴ λέγειν αὐτὸ Θεόν. Ἀνάγεται γὰρ ἡ βλασφημία καὶ εἰς τὸν Παντοκράτορα, οὐ πνοή τυγχάνει. ΝΕ'. Εἰ ἀπαράβατον αἵρετικοὶ φυλάττουσιν τὸ τε πρόσταγμα τοῦ Πατρὸς λέγοντος, «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός· αὐτοῦ ἀκούετε», τήν τε περὶ τὸ βάπτισμα τοῦ Υἱοῦ παράδοσιν· διὰ τί μὴ ἀχώριστον τῇ φύσει, καὶ ἰσότιμον, καὶ ἰσοδύναμον δομολογοῦσι τὴν Τριάδα, καὶ ἰσοτίμως δοξάζουσιν; «Ἐν γὰρ ὅνομα, τοῦτ' ἔστιν τὸ τῆς μιᾶς θεότητος, τρεῖς δὲ ὑποστάσεις ἐδίδαξεν, ἐκάστη τὴν ἰσοτιμίαν τηρήσας.

ΚΕΦ. Γ'. Καὶ ταῦτα μὲν ἀποδεδειγμένα κείσθω. Αἵρετικῶν δὲ πρῶτον ἐστιν ἀσεβέστατον καὶ ἀποτομώτατον πρόβλημα, τὸ ἐν Παροιμίᾳ Σολομῶνος γεγραμμένον· «Κύριος ἔκτισέν με ἀρχὴν

όδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ· πρὸ τοῦ αἰώνος ἐθεμελίωσέν με· ἐν ἀρχῇ πρὸ τοῦ τὴν γῆν ποιῆσαι, καὶ πρὸ τοῦ τὰς ἀβύσσους ποιῆσαι, πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, πρὸ τοῦ ὅρη ἐδρασθῆναι, πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾶ με.» Διὰ τούτου γὰρ τοῦ προβλήματος βιάζονται κτίσμα τὸν κτίστην καὶ εὐεργέτην ἀποφαίνειν. Κρείττων δὲ καὶ πειθανωτέρα τῆς αὐτῶν βουλήσεως καὶ ἡ τῆς Γραφῆς ταύτης ὑπάρχει νόησις. Εἰ γὰρ ἀληθῆ καὶ κατακρατοῦντα τὰ προκείμενα πάντα κεφάλαια καὶ τὰ ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ καταταγέντα ἔστιν, ὥσπερ οὖν ἔστιν, ἀρηδηλοτάτην ἀπὸ τῶν θείων λογίων δεξαμένη μαρτυρίαν· πῶς οὐ τῶν ἀνοσιωτάτων καὶ ἀδυνατωτάτων ἔστιν οὕτως ἐκδέχεσθαι τὰ δι' ἐπικρύψεως δηλούμενα θεῖα πράγματα; Οὔκουν εὔδηλον, 39.808 ὅτι οὐ περὶ τῆς παναιτίου καὶ δημιουργοῦ σοφίας φημὶ τοῦ ἐπὶ πάντων μεγάλου Θεοῦ Λόγου, ὃν οὐκ ἂν δύναιτο δεῖξαι λόγος παροιμιάζεται Σολομὼν τὸ, «Κύριος ἔκτισέν με» Οὐ γὰρ θρασυκάρδιος οὕτως καὶ αὐθάδης κατὰ τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, τοῦ καὶ μετὰ τηλικαῦτα ἀμαρτήματα συγγνόντος καὶ συμπαθήσαντος, ως πᾶσιν ἀεὶ καὶ αὐτῷ. Ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἔστιν, ὥσπερ οὖν ἔστιν, αὐτῷ τῶν ἐνταῦθα γινομένων, ἡ παρὰ τῶν ἐτεροφρόνων λεγομένων αἴσθησις· οἵμαι αὐτὸν καὶ πρὸ τῆς κυρίας καὶ ἀνεσπέρου ἡμέρας ἀντιλέγειν αὐτοῖς, καὶ αἰτιᾶσθαι, καὶ ἀντικαθίστασθαι, διδάσκοντα μήτε ὑπόνοιάν ποτε τοιαύτην περὶ αὐτοῦ εἰληφέναι. Αὐτόν τε γάρ φησιν ἐπίστασθαι, ἄτε σοφίαν ὑπὲρ βασιλείαν ζητήσαντα, καὶ ἐπιτυχόντα, καὶ ἐν προσθήκης μέρει τὴν βασιλείαν κομισάμενον· καὶ μέντοι καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Δαυΐδ ἀκηκοέναι, ὅτι ως ζωοποιὸς καὶ ζωὴ ὁ Κύριος τοῦ εἶναι κατὰ τὴν ἄνω γέννησιν οὐκ ἥρξατο, καὶ ως ζωόδοτον καὶ ἀΐδιον φῶς συνυφεστώτως καὶ ὅμοουσίως ἐκ τοῦ πατρικοῦ φωτὸς ἐκλάμψαν, ὑπ' ἄλλου οὐ πεφώτισται· ἀλλὰ γὰρ περὶ τῆς ἐγκοσμίου σοφίας τὸν λόγον ἐνηνοχέναι, τῆς ἐν λόγοις, τῆς ἐν στρατηγίᾳ, τῆς ἐν ιατρικῇ, τῆς ἐν ἀρχιτεκτονικῇ, καὶ ἀπλῶς τῆς ἐν πάσῃ θαυμαστῇ ἐπιστήμῃ πᾶσι τοῖς σοφοῖς ἀνδράσιν ἐνυπαρχούσης. Καὶ γὰρ ως ἀληθῶς, εἴ τις σωφρόνως καὶ θεοσεβῶς τὰ προηγούμενα καὶ τὰ ἐπόμενα τοῦ, «Κύριος ἔκτισέν με», θελήσῃ σκοπῆσαι· ταχέως, καὶ ἀμέσως, καὶ αὐτόθεν εὑρήσει πολὺν τὸν ἔλεγχον. Προέταξεν γάρ· «Ἄρχῃ σοφίας, φόβος Κυρίου· σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν» καὶ πάλιν· «Δι' ἔμοι βασιλεῖς βασιλεύουσιν, καὶ δυνάσται γράφουσιν δικαιοσύνην· δι' ἔμοι μεγιστᾶνες μεγαλύνονται, καὶ τύραννοι δι' ἔμοι κρατοῦσιν γῆς.» 39.809 Ἄνευ δὲ σοφίας, φησὶν, ἥτις ἔστιν ἡ μεταδοθεῖσα ἡμῖν ἄνωθεν φρόνησις, καὶ νουνεχία, καὶ λόγων ἀρετὴ, οὐδὲν τῶν δεόντων κατορθοῦται· διαφεύγει γὰρ τὰ πολλὰ καὶ καλὰ τῶν νοημάτων τὸν ταύτης ἐστερημένον. Ὁ δὲ ταύτης μεταλαχών ἄνθρωπος τόν τε Θεὸν, ως χρὴ, φοβεῖται, καὶ φίλα αὐτῷ πράττει, καὶ ἀνθρώπῳ νομοθετεῖ, καὶ οὗτος κρατεῖ ἐκείνου, καὶ πολλαπλάσια ἐκτήσατο, καὶ οὐ μόνον λέγων αὐτὸς καὶ ποιῶν ἤδεται, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀκρωμένους αὐτοῦ, ἡ ἔργον μανθάνοντας τὰ αὐτοῦ, σωφρονίζει. Ἐν δὲ τοῖς ἐφεξῆς ἐξέθετο σποράδην ταῦτα· «Κύριος ἐποίησεν χώρας ἀοικήτους, καὶ ἄκρα οἰκούμενα τῆς ὑπ' οὐρανόν. Ἡνίκα ἡτοίμαζε τὸν οὐρανὸν, συμπαρήμην αὐτῷ· Ἡνίκα ἀφώριζε τὸν ἑαυτοῦ θρόνον ἐπ' ἀνέμων, Ἡνίκα ἴσχυρὰ ἐποίει τὰ ἄνω νέφη, καὶ ως ἀσφαλεῖς ἐτίθει πηγὰς τῆς ὑπ' οὐρανὸν, ἐν τῷ τιθέναι αὐτὸν τῇ θαλάσσῃ ἀκριβασμὸν αὐτοῦ.» Ὁ δὲ ποιήσας τὴν γῆν ἐκ μὴ γῆς, καὶ καλῶς τεχνιτεύσας οὐρανῶν περιφερεῖς κύκλους ἐκ μὴ οὐρανῶν, καὶ τοὺς δρόμους ταχεῖς τελοῦντα ἥλιον πανταχοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς φαίνοντα, καὶ ἀπλῶς λόγω ἀπαντα φήνας, μονογενῆς ἔστιν Υἱὸς Λόγος τοῦ Θεοῦ, δὲ ἀνευφημηθεὶς Θεοῦ δύναμις, καὶ Θεοῦ σοφία, καὶ ως ταῦτα ὑπάρχων τοῦ ἀνάρχου καὶ ἀληθῶς αὐτοῦ Πατρὸς, μὴ ἔχων ἀρχὴν, καθὰ διδάσκουσιν, Ἰωάννης μὲν λέγων· «Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο» Παῦλος δὲ Ἐβραίοις γράφων· «Πρὸς δὲ τὸν Υἱὸν φησιν· Ὁ θρόνος σου, δὲ Θεὸς, εἰς τὸν αἰώνα τοῦ αἰώνος.» Καὶ μεταξύ φησιν· «Καὶ σὺ κατ' ἀρχὰς, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί.» Ὡστε μὴ αὐτὸν, ἀλλὰ γὰρ ἔτερον εἶναι πρόσωπον τὸ πάντα ταῦτα, καὶ τὸ, «Κύριος ἔκτισέ με», εἰρηκός. Εἰτ' ἐπήγαγεν· «Καὶ ὕδατα οὐ παρελεύσεται στόμα αὐτοῦ.» Ἀρα οὖν ως ἐκτίσθη σοφία, περὶ τοῦ νοητοῦ

στόματος τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ Λόγου ἔξηγεῖται. Αὐθίς τε· «Ἡνίκα ἰσχυρὰ ἐποίει τὰ θεμέλια τῆς γῆς, ἥμην παρ' αὐτῷ ἀρμόζουσα· ἐγὼ ἥμην ἡ προσέχαιρεν καθ' ἡμέραν· εὐφραίνόμην δὲ ἐν προσώπῳ αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ· ὅτε εὐφραίνετο τὴν οἰκουμένην συντελέσας, καὶ ἐνευφραίνετο ἐν νίοῖς ἀνθρώπων.» Ο γάρ δημιουργὸς Υἱὸς Λόγος, ὁ πάντα μὲν προειδὼς καὶ προδυνάμενος, μακροθυ 39.812 μῶν τε καὶ ἐπὶ ἀδίκῳ καὶ κακοδόξῳ πλήθει καὶ περιμένων μετάνοιαν, συντελέσας τὰ πάντα, προσέχαιρε τῇ ἐνούσῃ τοῖς κτίσμασιν αὐτοῦ σοφίᾳ, καὶ ἐνευφραίνετο ἐν αὐτῇ, ἐπιγαννύμενος τῷ ἴδιῳ ἔργῳ· εὐφραίνετο δὲ καὶ αὐτὴ ἐν προσώπῳ αὐτοῦ. Εἶτα μεθ' ἔτερά φησιν· «Αἱ δὲ ἔξοδοι μου ἐν ὁδοῖς ζωῆς, καὶ ἐτοιμάζεται θέλησις παρὰ Κυρίου. Οἱ δὲ ἀμαρτάνοντες εἰς ἐμὲ ἀσεβήσουσιν εἰς τὰς ἑαυτῶν ψυχάς· καὶ οἱ μισοῦντές με ἀγαπήσουσι θάνατον.» Καὶ μάλα εἰκότως. Οἱ γάρ τὸν ἑαυτῶν βίον μὴ σοφίᾳ κυβερνῶντες, ἑαυτοῖς ἐπιβουλεύουσιν, καὶ τῆς ἑαυτῶν ἀφροσύνης καὶ ἀπαιδευσίας ἄξιον εὐρίσκουσι θάνατον. «Ωστε δὲ καὶ τυφλοὺς, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, μὴ ἀμφιβάλλειν ὑγιῶς τὴν ἡμετέραν ἐρμηνείαν, ἡ κτιστὴ σοφία φάσκει περὶ ἐκείνου, περὶ οὐ ἐπίπεν Ἰωάννης, «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, περὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν».» «Ἡ σοφία ὠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἴκον, καὶ ὑπῆρεισε στύλους ἐπτά.» Περὶ οὐ οἴκου δὲ αὐτὸς Δεσπότης ἔφη· «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐγὼ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.» Μᾶλλον δὲ καὶ μᾶλλον δεικνὺς Σολομὼν, ὃς οὐ περὶ τῆς δημιουργοῦ διαλέγεται σοφίας, ἐν τοῖς ἐπομένοις διεξέρχεται οὕτως· «Υἱέ, ἐὰν σοφὸς γένη, σεαυτῷ σοφὸς ἔσῃ καὶ τοῖς πλησίον· ἐὰν δὲ κακὸς ἀποβῆται, μόνος ἀντλήσεις κακά·» καὶ πάλιν· «Υἱὸς πεπαιδευμένος σοφὸς ἔσται, τῷ δὲ ἄφρονι διακόνῳ χρήσεται·» καὶ αὐθίς· «Σοφὸς καρδίᾳ δέχεται ἐντολάς» καὶ, «Οὗτος ἐκ χειλέων προφέρει σοφίαν. Ράβδῳ τύπτε ἄνδρα ἀκάρδιον· σοφοὶ κρύψουσιν αἴσθησιν» καὶ πάλιν· «Ἡ σοφία ἀνδρὶ τίκτει φρόνησιν» αὐθίς τε· «Στόμα δικαίου ἀποστάζει σοφίαν» καὶ, «Γλῶσσαι σοφῶν ἰῶνται» καὶ, «Ο συμπορευόμενος σοφοῖς σοφὸς ἔσται» εἶτα ἔξῆς· «Ζητήσεις σοφίαν παρὰ κακοῖς, καὶ οὐχ εὐρήσεις·» καὶ μεθ' ἔτερα· «Σοφία πανούργων ἐπιγνώσεται τὰς ὁδούς· φόβος Κυρίου, παιδεία καὶ σοφία·» αὐθίς τε· «Νεοσσοῖς αἵρετώτεραι χρυσίου· νεοσσιαὶ δὲ φρονήσεως, ὑπὲρ 39.813 ἀργύριον.» Εἰ, κατὰ αἵρετικοὺς, τοὺς ἀποθραύνοντας τῆς Χριστιανῆς πίστεως τὸ κεφάλαιον, μᾶλλον δὲ πᾶσαν προαιρουμένους, δοσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς, ἡ δημιουργὸς Σοφία ἔφη· τίνας αὐτῆς νεοσσοὺς νοήσομεν; Καὶ πάλιν· «Οὐ χρείαν ἔχει σοφίας ἐνδεής φρενῶν·» αὐθίς τε· «Κόσμος νεανίσκοις σοφία·» καὶ πάλιν· «Γενεᾶς σοφίας, φόβος Κυρίου.» Ποίαν κάνταῦθα γενεὰν δώσουσι τῷ Δημιουργῷ, εἰ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ ἐφθέγξατο, «Κύριος ἔκτισέ με;» Καὶ ἐν τοῖς ἔξῆς φησι· «Μετὰ σοφίας οἰκοδομεῖται οἴκος, καὶ μετὰ συνέσεως ἀνορθοῦται πόλις» εἶτα· «Κρείσσον σοφὸς ἰσχυροῦ.» Ταῦτα οὖν πάντα περὶ τῆς ἐν κόσμῳ σοφίας. Ὅταν γάρ περὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ μονογενοῦς καὶ ἀληθινοῦ Υἱοῦ Λόγου μνημονεύῃ ἐν αὐταῖς ταύταις ταῖς Παροιμίαις, ὑπερφυῶς καὶ ὥσπερ ὑπ' ἐκπλήξεως θαυμάζων ἀναφθέγγεται ταυτί· «Ο Θεὸς ἐδίδαξε με σοφίαν, καὶ γνῶσιν ἀγίων ἔγνωκα· ἄγια δὲ ἐπίσταμαι. Τίς ἀνέβη εἰς οὐρανὸν καὶ κατέβη; τίς συνήγαγεν ἀνέμους ἐν κόλπῳ; τίς συνέστρεψε τὸ πᾶν ὄντωρ ἐν ἴματι; τίς ἐκράτησε πάντων τῶν ἄκρων τῆς γῆς; τί ὄνομα αὐτῷ; ἢ τί ὄνομα τῷ τέκνῳ αὐτοῦ, ἵνα γνῶς; Ὁ Καὶ τὸ ἔχειν δὲ, «Πρὸ πάντων βουνῶν γεννᾷ με,» ὡς περὶ τῆς ἐν ἡμῖν κτιστῆς λέγει σοφίας, διτὶ δημιουργικῶς γεγέννηται, καὶ, ὡς εἰπεῖν, ἐφ' ἐκάστης μετὰ ἐκάστου σοφοῦ συντίκτεται. Ο γάρ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγεννήθη συνυφεστώς τῷ τεκόντι, ἀτε Λόγος, καὶ ἀπαύγασμα, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· ἀλλ' οὐκ ἔτι γεννᾶται. Καὶ οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ Παροιμία ὄνομα τῇ βίβλῳ, ὡς οὐ πάντως ἀεὶ τὸ φαινόμενον, ἀλλ' διτὶ μάλιστα δι' ἐτέρου πράγματος, ἢ προσώπου ἔτερον σηματινούση, καὶ διτὶ Σολομὼν παροιμιαστὴς, ἀλλ' οὐ προφήτης 39.816 ἔστιν. Περὶ ταύτης δὲ τῆς σοφίας, φημὶ τῆς ἐν τῇ κτίσει, δ τε σοφώτατος οὐδὲ Σειράχ λέγει· «Προτέρα πάντων ἔκτισται σοφία καὶ σύνεσις φρονήσεως ἐξ αἰώνος·» καὶ ἐπιφέρει τούτῳ· «Μετὰ πιστῶν ἐν μήτρᾳ συνεκτίσθη αὐτοῖς, καὶ μετὰ ἀνθρώπων θεμέλιον αἰώνος ἐνόσσευσεν·» δ τε

Απόστολος Κορινθίοις τὸ πρῶτον ἐπέστειλε τόνδε τὸν τρόπον· «Ἐπειδὴ γὰρ,» φησὶν, «ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεὸν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας» καὶ, «Ἐμώρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου.» Καὶ δὴ καὶ ὁ Ἰὼβ τοιῶσδε μέμνηται ταύτης· «Ἡ δὲ σοφία πόθεν εὑρέθη; ποῖος δὲ τόπος ἐστὶ τῆς φρονήσεως;» καὶ ἑτέρωθι· «Σοφία τοῦ πένητος ἔξουθενουμένη·» καὶ, «Οὗτος τῆς σοφίας ἐστὶ διορθωτής.» Τινὲς δὲ τὸν γενεσιουργὸν ἐνόησαν ἐκ προσώπου τῆς κτιστῆς εἰρηκέναι σοφίας τὸ, «Κύριος ἔκτισέ με.» Πολλάκις γὰρ κτισμάτων πρόσωπον ὁ πάντων ὑποστάτης καὶ Σωτὴρ ἀναλαμβάνων διαλέγεται· ως ὅταν ἐκ προσώπου τῆς ποτε διωχθείσης Ἔκκλησίας παρὰ Παύλου φάσκει· «Σαοὺλ, Σαοὺλ, τί με διώκεις;» καὶ τοῖς εὖ ποιήσασιν· «Ἐπείνασα, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με·» καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ιδίᾳ γὰρ ἐκλάμπων φιλανθρωπίᾳ, καὶ δῆλος ὡν ἀγαθότης, καὶ ως ὁ ἀπόστολος Ἰούδας ἔφη, μόνος Δεσπότης, φείδεται πάντων, καὶ ἰδιοποιεῖται τὰ εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἀμαρτήματα. Καὶ μέντοι καὶ ἔτερα ἀνθρωπολογηθέντα περὶ τοῦ ἀνεφίκτου θείου εὑρήσομεν· ως ὅταν παραβολικῶς γράφει· «Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης·» καὶ πάλιν· «Ἄνθρωπός τις ἦν ἔχων ἀμπελῶνα·» καὶ ως ὅταν τὴν οὐράνιον βασιλείαν κόκκῳ σινάπεως καὶ σπόρῳ παρεικάζει. Εἰ δὲ καὶ συγχωρητέον τὸ μὴ ἐκ προσώπου τῆς ἐν ἡμῖν σοφίας Σολομῶνα γεγραφέναι, ἀλλ' οὐν νοητέον ἐκ προσώπου τῆς σοφῆς καὶ ἀπειρινοήτου ἐνανθρωπήσεως, οὐχ ἄπαξ δὲ περὶ τῆς ἀνάρχου καὶ ἀθεωρήτου φύσεως τοῦ μονογενοῦς Θεοῦ εἰρηκέναι. Οὐκ αὐτοτελῶς γὰρ ἔφη, «Ἐκτισέ με,» ἀλλ', «εἰς ἔργα αὐτοῦ» ώσει ἔλεγεν· «Ἐκτισέ με, δτε εἰς ἀνθρώπους τὰ ἔργα αὐτοῦ ἔγενόμην, ἥ κατεσκήνωσα σαρκωθεὶς ἐξ αὐτῶν. Ό γάρ ὧν, καὶ προών, καὶ μὴ δι' ἔαυτον, δι' ἄλλους δὲ γενόμενος, ἐκεῖνο 39.817 πῶς ἔστι νοῆσαι, δι' οὓς καὶ καθ' οὓς ἔγένετο; Ως τὸ ἀνάπαλιν ἐκεῖνοι εὐρίσκονται τρόπον τινὰ, δὲ ἐστιν ὁ δι' αὐτοὺς γενόμενος κατ' αὐτούς. Τοιγαροῦν ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, μορφὴν ἔλαβε δούλου· ἡμεῖς τε ἔγενόμεθα κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς, ως ἐδίδαξε Παῦλος. «Ἡ αρα καὶ τῇ «ἔκτισε» λέξει ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ, κατέστησεν, ἥ, κατέταξεν, ἔχρήσατο, δτε ὅμοι ἐπί τε τῶν χερουβίμ καὶ ἐν φάτνῃ ἥν, ως τὰ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ αἰνιγματωδῶς δηλῶν προεῖπεν· «Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σιὼν δρος τὸ ἄγιον αὐτοῦ·» καὶ ως ὁ Ὑμνολόγος ψάλλει· «Ο Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο·» καίτοι ἀϊδίως προϋπῆρχε βασιλεὺς βασιλευόντων, εὐπρέπειαν ἀκατάληπτον ἔχων. Ὁμοίως οὐκ εἶπεν, ἐν ἀρχῇ, ἥ, πρὸ ἀρχῆς ὁδῶν αὐτοῦ, ἀλλ' «ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ.» «Ωστε πάλιν τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ ἀρχὴν προλέγεσθαι, καὶ οὐ τὴν φύσιν τῆς ἀνάρχου αὐτοῦ θεότητος. Ἀπολεσάντων γὰρ τῶν ἀνθρώπων τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν πρὸς Θεὸν, αὐτὸς ἡμῖν ἐν τῇ οἰκονομίᾳ ὁδὸς ἐγένετο πρόσφατος καὶ ζῶσα· καὶ ὃν τρόπον διὰ τὴν ἐν σαρκὶ οἰκονομίᾳν εἶπεν· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός·» καὶ πάλιν· «Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ,» τοῦτ' ἔστι διὰ τῆς εἰς τὴν ἐμὴν ἐνανθρώπησιν πίστεως βαδίσῃ· δι' αὐτὴν ἔφη καὶ τὸ, «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ.» Ἐτέχθη γὰρ, ἐκ μὲν τῆς ὑποστάσεως τοῦ Πατρὸς, ἀνάρχως, ἀφράστως· ἐκ δὲ τῆς ἀμιάντου Παρθένου, τῷ μὲν προειδέναι πάντα ως Θεὸς, καὶ τῷ προορίσαι τὴν οἰκονομίαν, πρὸ τοῦ αἰώνος καθὰ ἐπιστέλλουσιν, Παῦλος μὲν Κολοσσαεῦσιν· «Τὸ μυστήριον τοῦτο, τὸ ἀποκεκρυμμένον πρὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, νῦν ἐφανερώθη τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ·» Πέτρος δὲ ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ περὶ τοῦ Χριστοῦ· «Προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων», τῷ δὲ πράγματι, δτε ἐπέφανεν ἐξ ὕψους τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου ποτὲ καθεσθεῖσιν· δτε λίθος παραβολικῶς ὡνομάσθη· δτε ἐγένετο ἀρχὴ ὁδῶν καὶ θεμέλιος ἡμῶν· ὃτινι θεμελίῳ καὶ λίθῳ ἐπιμαρτυροῦσιν οὕτως, Παῦλος μὲν γράφων Κορινθίοις τὸ πρῶτον· «Θεμέλιον γὰρ οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, δς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός.» Ἀρχὴν δὲ τοῦ καλεῖσθαι Χριστὸς Ἰησοῦς ἐν ἐνανθρωπήσει ἔλαβεν. «Οθεν ἐν τῷ Λουκᾷ ὁ ἄγγελος τὴν ὀνομασίαν αὐτοῦ ως ἐπὶ μέλλουσιν ποιεῖται, λέγων τῇ Παρθένῳ· «Ἐξεις υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ

δνομα αύτοῦ Ἰησοῦν Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ Υἱὸς Ὅψιστου κληθήσεται» καὶ μεθ' ἔτερα· «Διὸ καὶ τὸ γεννώ 39.820 μενον ἄγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ.» Πέτρος δὲ Ῥωμαίους· «'Ιδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματος, καὶ πέτραν σκανδάλου· καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται.» Αἱ δὲ Πράξεις τῶν ἀποστόλων· «Οὗτος,» φησὶν, «ἔστιν ὁ λίθος ὁ ἔξουθενθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδόμων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία.» Ἐπιτήρησον, ως εἰ μὴ μία θεότης καὶ δύναμις ἔστι τῆς ἀγίας Τριάδος, οὐδὲ παρὰ τῷ Πατρὶ ἡ σωτηρία. Ἰλεως δὲ ἡμῖν ἔστω ἡ ἀγία Τριάς. Καὶ μέντοι καὶ Δανιὴλ λίθον ἑώρακεν ἔξ ορους τμηθέντα ἄνευ χειρῶν ὃς ἔστιν ὁ ἐκ Μαρίας γεννηθεὶς ἄνευ ῥεύσεως καὶ ἐργασίας ἀνδρὸς, καὶ λεπτύνοντα τὴν εἰκόνα, τοῦτ' ἔστι τὸν κόσμον ἀπὸ τῆς παχύτητος τοῦ νοῦ, καὶ τῆς χυδαιότητος, ἥ συνέζη. Καὶ τί θαυμάζομεν, εἰ ὑπὲρ λόγον καὶ νοῦν σωτήριον πρᾶγμα πρὸ αἰώνων τῇ θείᾳ προγνώσει ἐγένετο; «Οπου γε καὶ ἡμᾶς τῇ ἀφράστῳ ταύτῃ προγνώσει καὶ δυνάμει πρὸ τῶν αἰώνων ἐκτίσθαι καὶ σεσῶσθαι λέγει ὁ Ἀπόστολος, γράφων τοιωσδε Ἐφεσίοις μέν· «Ἐξελέξατο ἡμᾶς ἑαυτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι ἀγίους καὶ ἀμώμους κατ' ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ, προορίσας ἡμᾶς εἰς νίοθεσίαν·» Τιμοθέω δέ· «Κατὰ δύναμιν Θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἀγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ ἴδιαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰώνιων, φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.» Πολλὰ γὰρ, τοῦτο μὲν μέλλοντα γίνεσθαι, ως ἡδη γενόμενα· τούτο δὲ καὶ γενόμενα, ως ἔτι γενόμενα, ἥ ἐσόμενα, προλέγειν εἴωθε τὸ πάντα εἰδὸς καὶ δυνάμενον Πνεῦμα ἄγιον· οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν ἄφθεγκτον οἰκονομίαν, ως παρωχηκότα, πριν γένηται διηγόρευσεν· ως δταν ὁ Δεσπότης, οὕπω γενόμενος σὰρξ, λέγη ἐν κα' ψαλμῷ· «Ὦρυξαν χειράς μου καὶ πόδας μου·» καὶ πάλιν· «Διεμερίσαντο 39.821 τὰ ἴματια μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἴματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον·» καὶ ἐν ριζῇ· «Λίθον, δὸν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, καὶ ἔσται θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν» καὶ Ἡσαΐας· «Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν.» Λέγει τὸ μηδέπω τεχθέν. Καὶ πάλιν· «Ως πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἥχθη·» καίτοι οὐδέπω ἥν ἐκ Μαρίας τεχθεὶς ὁ ἀμνός. Καὶ πάλιν· «Ἴδομεν αὐτὸν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος.» Καὶ μὴν μετὰ πολλὰς γενεὰς ὕφθη τοιοῦτος ἐν τῷ σωτηρίῳ πάθει. Καὶ ἀλλαχοῦ· «Τὰς νεομηνίας ὑμῶν, καὶ τὰ Σάββατα ὑμῶν, καὶ τὰς ἑορτὰς μισεῖ ἡ ψυχή μου.» Ἐμίσησε δὲ πολλῷ ὕστερον, δτε δὴ ἐνηθρώπησεν, καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην ἡμῖν διέθετο. Καὶ τὰ παρελθόντα δὲ, ως ἐνεστῶτα, καθὰ εἴρηται, διηγεῖται, ως δταν φράζῃ· «Ο ποιῶν Πλειάδα καὶ Ἔσπερον» καὶ, «Ο ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα·» ἀντὶ τοῦ, ὁ ποιήσας. Καὶ, «Ο θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς·» δὲ τὸν, ὁ θεμελιώσας. Δι' ἂ δὴ ἐπάναγκες, εἰ μὴ εἰς τὴν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἡμῶν σοφίαν, εἰς γοῦν τὴν δεσποτικὴν ἀναμάρτητον σάρκωσιν, τὴν ἐκκειμένην Παροιμίαν φέρειν, οὐδαμῶς δὲ εἰς τὸν τῆς ἀρρήτου θείας φύσεως Υἱὸν Λόγον, τὸν δι' οὖν, καὶ παρ' οὖν, καὶ ἐν ὦ πάντα κατεκοσμήθη. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, «Κύριος ἔκτισέ με,» καὶ τὸ ἐπαγγαγεῖν, «Πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾷ με,» ἵσον ἔστι τῷ λέξαι· Ὁντα με ἔξ αὐτοῦ συνυφεστώτως ἔκτισεν ὕστερον, καθὸ θελήσει αὐτοῦ ἐκοινώνησα ἀτρέπτως, ἀναμαρτήτως, ἀνθρώποις τῆς φύσεως, ως πρὸ βραχέος εἴρηται. Πρὸ δὲ πάντων βουνῶν ἐγέννησεν ἀπαθῶς, καὶ ἀνάρχως, καὶ ἀρρήτως, διότι ὑπὲρ τὸ ἀσώματον ἡ θεότης. Τὸ γὰρ «πρὸ» μάλιστα ἐπὶ αὐτῆς τυγχάνει ἀόριστον, ἔτι δὲ καὶ ὁ «δὲ» σύνδεσμος τοῦτο παρίστησιν. Εἰ γὰρ καὶ ἔκτισεν, πῶς ἐγέννησεν; Εἰ δὲ ἐγέννησεν, πῶς ἔκτισεν; Τὸ μὲν γὰρ κτίσμα εἴποι τις ἀν τοῦ κτίσαντος γέννημα, ως ἡμεῖς ἡκούσαμεν, υἱὸι Ὅψιστου· τὸ δὲ δὲ ὄντως γέννημα οὐκ ἀν ποτε τοῦ γεννήσαντος κτίσμα κληθείη. Οὕπω γὰρ ἔως σήμερον ἵσμεν τοῦτο λεχθέν. Ὁστε τὴν ἐν τοῖς ἀρίστοις ἐπιτηδεύμασι σοφίαν πανταχόθεν εύρισκεσθαι, τὸ, «Κύριος ἔκτισεν,» είρηκυῖαν· ὕστε καὶ κατὰ βιαίαν ἐκδοχὴν τὸν γενόμενον σύμμορφον τῇ ἀνθρωπότητι. Τῷ γὰρ τῆς θείας προγνώσεως ὅρῳ πρὸ πάσης κτίσεως ἐγένετο οὗτος, κτίσιν δὲ καταχρηστικῶς τὴν

ἀνθρωπότητα, καθὰ καὶ τὴν ἐν κόσμῳ σοφίαν ὀνομάζει, δι' ὃν λέγει ὁ Παῦλος· «‘Υποτάγητε πάσῃ κτίσει ἀνθρωπίνῃ διὰ τὸν Κύριον, εἴτε βασιλεῖ, ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις.»

39.824 Καὶ μέντοι τὸ εἰπεῖν· Ὁ δεῖνα τυχὸν ἔκτισε τόδε, ἢ ἐποίησεν ἐπίσκοπον, ἢ κλῆρον, ἢ στρατόπεδον, οὐκ οὐσίαν ἐκ μὴ ὄντων παρῆχθαι σημαίνει, καίτοι ὅμώνυμον ἔχοντα λέξιν· ἀλλὰ τοὺς ἥδη ὄντας, ἢ τὴν ὑφεστῶσαν ὕλην εἰς τάξιν τινὰ, ἢ τοιάνδε θέσιν καλεῖ. Καὶ ὁ ‘Γυνωδὸς τὸ ἐνυπάρχον αὐτῷ μόριον, ὡς ἔτι παρασχεθησόμενον αὐτῷ, ηὔχετο βοῶν· «Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ, ὁ Θεός.» Καὶ Παῦλος δὲ ὁ ὁσιώτατος συνωδὰ τούτῳ καὶ προῦπτα γράφει· «Εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις· ἵδον τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, καινὰ γέγονε τὰ πάντα·» οὐ τῷ ἀρτίως κτισθῆναι, ἀλλὰ τῷ εἰς τὸ ἔξῆς ἐκλάμψαι. Καὶ ἐτέρωθι· «‘Ινα τοὺς δύο κτίση εἰς ἔνα καινὸν ἄνθρωπον·» ἀντὶ τοῦ, συναγάγῃ. ‘Ορα δὲ, εἰ συναίρεσθαι ήμῖν δύναται καὶ τὸ λεχθὲν τοῖς ἐν τῷ βαπτίσματι ἀνακαίνιζομένοις· «‘Ἐνδύσασθε τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα·» καὶ ὅσα εὗροι τις ἀν τοιουτοτρόπωτα λόγια διερευνώμενος. Γέγραπται δὲ μεταφορικῶς καὶ περὶ τῶν τεκόντων· «‘Ἐποίησεν υἱὸν καὶ θυγατέρας·» καὶ, «‘Ἐκτησάμην,» φησὶν, «‘ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ.» Καὶ ὅμως γεννητικῶς, οὐ δημιουργικῶς λέγει. Εἰ δὲ κατὰ συγχώρησιν εἰς τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν ἐκληπτέον τὸ, «Κύριος ἔκτισέ με,» ὑπομεμήσθω πάλιν, καὶ πάλιν πρὸς ἡμῶν λεγέσθω καὶ πιστευέσθω, ὡς διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν· «Πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾶ με·» ὥστε ἀνελεῖν τὸ, «‘ἔκτισέ με.» Τὰ γὰρ δεύτερα ἐν θεοπίσμασιν, ὡς καλλίονα καὶ βεβαιότερα, παύει πανταχοῦ τὰ πρόσθεν. Ἀνταγωνιζόμενος δὴ οὖν τούτοις, οὐδὲν

39.825 ἀξιόπιστον, οὕτ' ἀληθὲς, οὕτε λέγουσιν, οὕτε ταμιευομένοις, ἐπεισάκτῳ δὲ, καὶ ἐπεισοδίῳ, καὶ ἐπαχθεῖ τινι διδασκαλίᾳ κεχρημένοις αἱρετικοῖς, ὁ παρ' αὐτοῦ τὸ δῶρον τῆς θεολογίας δεξάμενος τοῦ πολυποθήτου καὶ ἀνεξικάκου Σωτῆρος, οὐ τοῦ ἐλέους πλήρης ἡ γῆ, καὶ διδάσκων ὅποιαν τινὰ γνώμην δεῖ περὶ αὐτοῦ ἔχειν, κοινόν τε δόγμα εἰς ἄπαντας ἀνθρώπους ἔξήνεγκεν· «‘Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος·» τοῦτ' ἔστιν ἀναρχος, ὃ ἔστιν ἀγένητος. Ἀνυπέρβατόν ἔστι τὸ, «‘ἦν,» οὐδεμίαν ἐπέκεινα αὐτοῦ ἀνυπαρξίαν συγχωροῦν ἐπινοεῖσθαι, καθὰ καὶ ἐν τῷ πρώτῳ εἴρηται βιβλίῳ. «Καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν·» ἀντὶ τοῦ, Κατὰ τὸν Πατέρα ἦν ἀσύγκριτος, ἀγένητος, καὶ εἰσὼ τῆς ἀνεφίκτου θεότητος αὐτοῦ ὄρῶν ὑπῆρχεν. Τὸ γὰρ, Πρὸς τόνδε ἦν, νοεῖται μόνον οὐχὶ, Μετὰ τοῦδε ἦν, ἀλλὰ καὶ συγκριτικῶς, Κατὰ τόνδε ἦν. «Καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος·» τοῦτ' ἔστιν, ἀναίτιος· Θεοῦ γὰρ αἰτία, ἀμήχανον, ἀδύνατον οὐκ ἔστιν. «Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἔν·» ἀντὶ τοῦ, ἀγένητός τέ ἔστιν αὐτός· ἄπαξ γὰρ πᾶν κτιστὸν δι' αὐτοῦ, ὡς ἀκτίστου ποιητοῦ, ἀπεφήνατο παρῆχθαι. Πρὸς τοῖς ἀναντιρίζοτοις δὲ τούτοις, ἔστι καὶ ἄλλο ἀντίθετον, καὶ ὡς οὐδεὶς οὐδὲν μέχρι ἐνθυμίσεως ἄλλο πρὸς ἐπιχείρησιν εἰπεῖν δυνήσεται. Ἀκύλας μὲν γὰρ, ὁ εἰς τῶν ἐρμηνευτῶν, τὴν γραφὴν ταύτην ἔχουσαν ‘Ἐβραϊστὶ, Ἄδωνας εἰ κανόνι, ἔξεδωκεν οὕτως· «Κύριος ἔκτήσατό με,» οὐδὲ αὐτὸς κυριολεκτήσας· ἐρμηνεύεται γὰρ κατὰ τὸ ἀκριβές· «Κύριος ἐνόσσευσέ με·» τοῦτ' ἔστιν, ἔτεκεν. Κυρίως γὰρ ἐκ τῶν ἐξ ὡσῦ ἐκθορουμένων, οὐχὶ δὲ κτιζομένων, λέγεται τὸ, «ἐνόσσευσεν,» ἢ «έξεθορεν,» καὶ «νοος 39.828 σεύει,» καὶ «έκθορεῖ·» τὸ δ' ἐκθοροῦν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκθορουμένῳ οὐχ ἔτεροούσιον. ‘Ωστε καὶ κατὰ τὴν λέξιν, καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν ἀποχωρεῖ τὸ πρόβλημα αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀληθείας. Τινὲς δὲ τὸ, «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὄδῶν αὐτοῦ,» περὶ τῆς Ἐκκλησίας εἰρῆσθαι καλῶς ἐνόησαν· ἐν ἥ τῆς ἀληθείας καὶ σοφίας ἡ ὁδὸς

καταγγέλλεται· ἡντινα καὶ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐκάλεσεν ὁ Ἀπόστολος, γράφων τοιάδε Κολοσσαῖς μὲν· «Καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκὶ μου ὑπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ, δὲ ἐστιν ἡ Ἐκκλησία, ἡς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν διθεῖσάν μοι» Κορινθίοις δὲ ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ· «Τὰ μέλη ἡμῶν, μέλη Χριστοῦ. Ἄρα οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ποιήσομεν πόρνης μέλη; Μὴ γένοιτο!» καὶ πάλιν· «Πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς, πολλὰ δύντα, ἐν ἐστι σῶμα· οὕτως καὶ ὁ Χριστός.» Ὡστε, εἰ καὶ κατὰ τὴν δυσαντίβλεπτόν πως οἰκονομίαν, σῶμα μὲν αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀδελφοὺς δὲ ἡμᾶς τοὺς κτιστοὺς οἶδεν ἡ Γραφὴ, ἀλλ' οὖν, ὡς μονογενῆς καὶ ἀληθινὸς Υἱὸς τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, τῇ συστάσει τοῦ πλήθους τῶν κτισμάτων κατ' οὐδὲν συνείληπται. Οὕτε δὲ ἄλλη γραφὴ περιέχει λέξιν τοιαύτην. Περὶ αὐτοῦ μενούνγε πέπλησται πᾶσα, δτὶ Θεὸς ἀληθινὸς, καὶ Υἱὸς μονογενῆς ἀληθῶς. Ἄλλα γὰρ ὕσπερ ὑπό τινος ῥεύματος ὑπηνέχθη βία. Ἐπὶ οὖν ἔτερον κεφάλαιον τρεπτέον τὸν λόγον.

ΚΕΦ. Δ. Δεύτερον πρόβλημα τῶν δυσαγκαλίστων καὶ ἀνεξέταστον ἔχόντων τὸ φρόνημα αἵρετικῶν πειρᾶται τὴν ὄρθην πίστιν ἀπὸ Γραφῶν, τῶν παρὰ τὸν θεολογικὸν νοῦν ὑπ' αὐτῶν νοούμενων, ἀπείθανον δεικνύναι, τὴν δ' ἑαυτῶν διὰ τῶν αὐτῶν σεμνοτέραν ἀποφαίνειν. Δείκνυται γὰρ, φησὶ, κτιστὸς καὶ οἷον ἐπίπλαστον καὶ νόθον ἔχων τὸ «μονογενῆς Υἱὸς» καὶ «Θεὸς» ὄνομα· ἔξ ὧν Παῦλος Κολοσσαῖς ἔγραψεν περὶ αὐτοῦ· «Πρωτότοκος πάσης κτίσεως.». Εἴ γὰρ δῆθεν πρωτότοκος, οὐ μονογενῆς, ἀλλ' ὡς πρὸς τοὺς μετ' αὐτὸν κτισθέντας πρωτότοκος εἰ δὲ μονογενῆς Υἱὸς, πῶς πρωτότοκος; Προειπόντες οὖν, ὡς ὑπὲρ τὴν αὐτῶν ἐστι καὶ τὸ βάθος τοῦ λογίου τούτου συναίσθησιν, καὶ ὡς ἐλάλει Παῦλος, ἢ μὴ ἥδει, καὶ ἐπίστευεν, οἷς ἐλάλει, ἐπειδὴ ὑποβολὴ ἦν τῆς ὄντως σοφίας, καὶ προφανῆ ταῦτα πάντα ἐποίει, 39.829 παραγράψομεν ὅλον τὸ χωρίον τοῦτο, καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν ἔρμηνείαν αὐτοῦ βαδιούμεθα, οὐ δεόμενοι στοχασμῶν τινων, καὶ δι' εἰκότων τὰ φωτὸς φωτοειδέστερα διηγούμενοι, ἔροῦντες δὲ δσα ἐκόντες, ἢ ἄκοντες αὐτοὶ μὲν οὗτοι παρίδον, ἡμεῖς δὲ ὄρωμεν δυνάμενα συμμαχεῖν τῷ λόγῳ. Ἐχει δὲ ἡ Ἐπιστολὴ οὕτως· «Εὔχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τῷ καλέσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἀγίων, δς ἐρύρσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἔξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τῆς ἀγάπης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν, δς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως· δτὶ ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἔξουσίαι· τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται, καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν· καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, δς ἐστιν ἀρχὴ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται αὐτὸς ἐν πᾶσιν πρωτεύων· δτὶ ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.» Θέα τοίνυν ἐμφρόνως, πῶς ἐναντία αἵρετικοῖς ἡ Γραφὴ ἔξηγεισθαι παρεσκεύασται, καὶ ἔχει ἐκάστην λέξιν ἀκτίνας οἷον νοήσεων περὶ Θεοῦ ἐνανθρωπήσεως ἀποπέμπουσαν· καὶ δτὶ προεῖπεν αὐτὸν Υἱὸν καὶ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτω πρωτότοκον καὶ κεφαλὴν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν, εἰρηνοποιήσαντα διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ τὰ ὄρατα, καὶ τὰ ἀόρατα, καὶ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς ὑπὲρ τὸ ἀσώματον, καὶ ἀχρώματον, καὶ ἀχώρητον θεότητος κληρωσάμενον· ἵν· ὅπως ποτ' οὖν ἀξίως συνίωμεν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ πρὸς αὐτὸν ἀσύγκριτον φύσιν, καὶ τὴν ἐκ Παρθένου καὶ κατ' αὐτὴν τελείαν καὶ ἐνοειδῆ σάρκωσιν καὶ ψύχωσιν. Τί γὰρ ἄλλο νοίσαις ἂν μεταξὺ τῶν ἐκκειμένων ὅλων ὅρτῶν, καὶ τὸ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν πάντα συνεστάναι, καὶ καταλλάσσεσθαι, καὶ εἰρηνοποιεῖσθαι, εἰ μὴ τὸ διὰ τῆς ἀτρέπτου καὶ ἀναμαρτήτου δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ ἐπιστρέφεσθαι ἡμᾶς εἰς τὴν

έπίγνωσιν τῆς ἀκτίστου θεότητος αὐτοῦ; Ἀνείρηται οὖν Μονογενὴς μὲν, ἅτε οὐκ ἔχων κατὰ τὴν ἄνω ἄρρενστον γέννησιν ἔτερον παρ' αὐτὸν κατὰ φύσιν ἀδελ 39.832 φόν· πρωτότοκος δὲ πάσης κτίσεως, οὐ διὰ τὸ προεκτίσθαι αὐτῆς ἐπεὶ ἂν πρωτόκτιστος ἐκλήθη, ἀλλ' ὡς τῇ προγνώσει, καθὰ ἐμνημονεύθη ἐν τῷ πρὸ τοῦδε κεφαλαίῳ, πρὸ παντὸς δημιουργήματος ἀπὸ τῆς ἀγίας Παρθένου τεχθεὶς, καὶ ὧν αὐτός τε πρωτότοκος καὶ Μονογενὴς πάσης κτίσεως ἄρρητος, κατὰ τὸ θεῖον γραφίον· ὥσπερ ὡνόμασται ὁ αὐτὸς καὶ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, οὐ διὰ τὸ προτελευτῆσαι αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐγερθέντα ἐκ νεκρῶν, πρῶτον τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἀναστάσεως καθολικῶς παρασχεῖν ἡμῖν, τοῖς κατὰ χάριν καὶ δωρεὰν αὐτοῦ καταξιωθεῖσιν υἱότητος μὲν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, ἀδελφότητος δὲ αὐτοῦ. «Ἐγὼ» γάρ, ἔφη, «εἰμὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάστασις.» Καὶ Παῦλος δὲ τὸν καιρὸν αὐτὸν ὑπέδειξεν, ἐν ᾧ διὰ τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα ὁ Σωτὴρ τὴν παλαιὰν ἡμῶν ἀμεῖψαι κακοπραγίαν, καὶ ἀξιῶσαι ἡμᾶς διαιωνίως ἀπολαύειν τῆς τοῦ ἄνω ἀπόνου φωτὸς μετουσίας προθέμενος, πρωτότοκος πάσης κτίσεως ἐγένετο, δι' ὧν ἔφη· «Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἵδού καὶνα γέγονε πάντα.» Καὶ ἔτερα δὲ αὐτοῦ ῥήματα διωθεῖται μὲν ταυτηνὶ τὴν αἵρετικὴν ἐνθύμησιν, τὴν κατασοφιζομένην τοῦ τε Παύλου, ὡς τοιαῦτα γράψαντος, τοῦ τε πάντα ποιήσαντος καὶ κεκτημένου, ὡς τοιούτων περὶ αὐτοῦ ἔξενηνεγμένων φωνῶν, ὅπερ χαλεπὸν καὶ πλάσαι καὶ ἀκοῦσαι διαρρήδην δὲ παρίστησιν, ὡς τὸ, «Πρωτότοκος πάσης κτίσεως,» ἀντὶ τοῦ, πάσης ἀνθρωπότητος, ἐλέχθη. Τὴν γάρ ἀνθρωπότητα κτίσιν προσαγορεύει, ὡς ἐν τῷ προκειμένῳ κεφαλαίῳ εἴρηται λέξειν αὐταῖς· «Ὑποτάγητε πάσῃ κτίσει ἀνθρωπίνῃ διὰ τὸν Κύριον, εἴτε βασιλεῖ, ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις.» Συναντιλαμβάνεται δὲ ἡμῖν, εἰς μὲν τὸ «Πρωτότοκος» καὶ «Μονογενὴς,» τὸ διηγήσασθαι τὸν εὐαγγελιστὴν, διτὶ ἔμεινε παρθένος, «ἔως ἔτεκε τὸν Υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον.» Οὕτε γάρ ἐγαμήθη τινὶ ἡ τιμιωτέρα πάντων καὶ εὐκλεεστάτη Μαρίᾳ, οὕτ' ἄλλου μήτηρ ἐγένετο ποτε· ἔμεινε δὲ καὶ μετὰ κυοφορίαν ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς ἄμωμος παρθένος, καὶ ὅμως πρωτότοκος αὐτῆς ὁ πλάσας αὐτήν τε καὶ πάντας οὐκ ἀλόγως ἐκλήθη. Εἰς δὲ τὸ, «Πρωτότοκος ὁ τῶν νεκρῶν,» τὸν αὐτὸν Παῦλον Κορινθίοις διὰ τῶν πρὸς αὐτοὺς πρώτων ἐπιστολιμαίων χαραγμάτων διδάξαι· «Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων· ἐπειδὴ γάρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. Ὡσπερ ἐν τῷ Ἀδάμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται, ἔκαστος δὲ ἐν τῷ ἴδιῳ τάγματι. Ἀπαρχὴ Χριστὸς, ἐπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, εἶτα τὸ τέλος.» Χρήσαιτο δι' ἄν τις καὶ τούτῳ ὁρθῶς. Οὐ γάρ ἐν τι μόνον ἐπὶ τοῖς οὕτω ύψηλοῖς ρήτορῖς χρή ἐπισκοπεῖν, οὐδὲ τὸ ἥσσον, ἀλλὰ τὸ ἄμεινον· εἰς γάρ τὰ περὶ Θεοῦ, ἐν τοῖς ἀμείνοσιν ἡ ἀλήθεια. «Οτι πρωτότοκος πάσης κτίσεως ὡνόμασται, διὰ τοὺς ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι τῇ υἱοθεσίᾳ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Θεοῦ γεννωμένους, καὶ διὰ τὸ πᾶν, ὃ ἐσμὲν καὶ κεκτήμεθα, ἐξ αὐτοῦ εἰληφέναι, καθὰ πάλιν ὁ αὐτὸς παιδεύων λέγει· «Τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; Εἰ δὲ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών;» ὡς καὶ Ἑλλήνων παῖδες, τὰς ἄλλας ἐναντιώσεις ἀφέντες, διηγόρευσαν· Πάντα μὲν ἀθανάτοιο Θεοῦ πανυπέρτατα δῶρα, Ἐξοχα δ' ἐν μερόπεσσιν ἀληθείης μέγ' ὄνειρον. Εἰ δὲ τολμηρῶς καὶ εἰς τὴν ἀκατάληπτον αὐτοῦ θεότητα ἐκλιητέον τὸ, «Πρωτότοκος πάσης κτίσεως,» νοηθείη ἂν οὕτω πως κεκλήσθαι, ἢ ὡς πρὸ πάσης κτιστῆς γεννήσεως γεννηθεὶς, ἢ ὡς πρῶτος καὶ μόνος Υἱὸς Λόγος παρακομίσας καὶ τεκτηνάμενος ἐκ μὴ ὄντων πάσαν προηγουμένην κτίσεως κτίσιν, καὶ αἴτιος πάσης ὧν, εἶτα καὶ ὡς θεμέλιος φέρων αὐτὴν τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, κατὰ τὸν ψάλλοντα· «Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας·» καὶ κατὰ τὴν Παροιμίαν Σολομῶνος λέγουσαν· «Ο Θεὸς ἐν τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν, ἡτοίμασεν δὲ οὐρανοὺς ἐν φρονήσει.» Καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο κρίνει τὸ προκείμενον μέρος τῆς Ἐπιστολῆς, ἔχον· «Πρωτότοκος πάσης κτίσεως, διτὶ ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα,» καὶ, «Τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτισται· καὶ αὐτὸς ἔστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν.» Καὶ διὰ τοῦτο καὶ μόνον φησὶν, 39.836 «Πρωτότοκος πάσης

κτίσεως,» ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τῆς, ὅτι, λέξεως ἀντὶ τῆς, διότι, ἥ, ἐπειδὴ, ὑγιῶς νοούμενης· οὐ γὰρ ἄν ύπηρχεν, ἥ διέμεινεν ἀβλαβῆ, εἰ μὴ βάσιν καὶ κρηπῖδα εἶχε τὸν δημιουργικὸν τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν Λόγον, καὶ εἰς αὐτὸν ἀπηρείδετο. Διὸ οὐκ εἶπεν, οὕτε, πρωτόκτιστος, ἀλλὰ, «πρωτότοκος,» οὐδὲ, Αὔτὸς ἐγένετο πρὸ πάντων, ἀλλ', «Αὔτὸς ἔστι πρὸ πάντων,» τοῦτ' ἔστιν ἀνάρχως. Ἐπὶ γὰρ τῆς ἀρρήτου φύσεως πᾶς χρόνος ἐνέστηκεν καὶ ἐν τῷ νῦν πάρεστι, καὶ οὕτε παρῆλθέν τι ἐν αὐτῇ, οὕτε μέλλει, ἀλλ' ἐν τῷ ἐνὶ χρόνῳ διατελεῖ πως ἀΐδια, ὡς Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ φησίν· «Οὐθεν δὴ οὐδὲ ὄρθως ἐπὶ τῆς ἀρρήτου φύσεως ὀνομάζομεν. Λέγομεν γὰρ δὴ ὡς ἦν, ἔστιν καὶ ἔσται· τῇ δὲ τὸ ἔστι μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει· τὸ δὲ ἦν τό τε ἔσται, κατὰ τὸν ἐν φύσει χρόνον πρέπει λέγεσθαι· κίνησις γάρ ἔστιν· τὸ δὲ ἀεὶ κατὰ ταυτὰ ἔχον ἀκινήτως, οὕτε πρεσβύτερον, οὕτε νεώτερον προσήκει γίνεσθαι διὰ χρόνον, οὕτε «γεγονέναι» νῦν, οὕτε αὐθίς «ἔσεσθαι.» Ὁτι δὲ, ὡς ἔφαμεν, ἐν τῷ Θεῷ τὰ πάντα καὶ ἐξ αὐτοῦ πέφηνεν, μαρτυροῦντες καὶ Ἑλληνες ἔγραψαν ταῦτα· Αὔτὸς ἔαυτὸν ἄγει Θεὸς ἄμβροτος· ἔστι δ' ἀπ' αὐτοῦ Πάντα, καὶ ἐν μεγάλῳ Θεοῦ νόῳ ἔξεφαάνθη. Οὐ πάντως δὲ ὁ πρωτότοκος οὐ μονογενὴς, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε τὰ συναμφότερα· καὶ ὁ μονογενὴς δὲ πάντως καὶ πρωτότοκος εὐρίσκεται οὐκ ἔχων δευτερότοκον, ἥ τριτότοκον, ὡς μόνος γεννηθεὶς καὶ τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ πράγματος κτησάμενος. Ἀμέλει τοι καὶ ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ ἀπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματός φησιν· «Καὶ Ἐφραΐμ πρωτότοκός μού ἔστιν.» Ἡν δὲ οὐδὲ τῷ ἔαυτοῦ Πατρὶ πρωτότοκος Ἐφραΐμ. Ἐπεὶ οὖν αὐτὸς ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ δημιουργὸς, καὶ ἀδίδακτος σοφία, πρέπει τοῖς περὶ αὐτοῦ γεγραμμένοις κατὰ θεοπρεπῆ νόησιν ἔχειν τὸ ἀψευδές. Ἔστω τοίνυν καὶ μονογενὴς καὶ πρωτότοκος· ἀρμόζει δὲ μᾶλλον αὐτῷ πρὸς τὴν οἰκονομίαν ἡ τοῦ «πρωτότοκος» λέξις. Εἰ μὴ γὰρ διὰ φιλανθρωπίαν ἄφατον, τὸ μὲν ἄγιον Πνεύμα ἀνεγέννησεν ἡμᾶς, ὁ δὲ Θεὸς καὶ Πατὴρ υἱοὺς προσέλαβεν, ὁ δὲ περὶ οὗ ὁ λόγος μονογενὴς Θεὸς ἀτρέπτως καὶ ἀρρένυστως ἐγένετο, ὡς οἶδεν, διὰ σωτηρίαν ἀνθρώπων υἱὸς ἀνθρώπου· οὐκ ἄν οὔτ' αὐτὸς ὠνόμαστο «Πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς», οὕτε οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκλήθημεν ἄν θεοὶ καὶ υἱοὶ Θεοῦ· οὐδεὶς γάρ φύσει ἀδελφός ἐστιν υἱοῦ μονογενοῦς· ὁ δὲ Ποιητὴς καὶ οἰκονόμος πάντων καὶ μόνος εὔσπλαγχνος, ἀδελφός 39.837 τε ἡμῶν, πρωτότοκός τε ἀριθμεῖται. Αὔτὸς μὲν γὰρ ἐξ ἀπείρου ὕψους ἔαυτὸν διὰ τοὺς ἰδίους δούλους κενώσας, καὶ ἀνακαινίσας πάντα, καὶ ἀρχὴν κρείττονος βίου τῇ ἔαυτοῦ ἐπιδημίᾳ παρασχόμενος, καὶ διὰ τοῦτο πρωτότοκος κληθεὶς, οὕτι που τὴν θείαν παρεβλάβῃ δόξαν· οὐδὲ γὰρ μειονεκτεῖσθαι πως, ἥ εἰς τὸ τοῦ χείρον ἔχοντος μέτρον καταφέρεσθαι ἀνέχεται δυνάμεως λέξεων, ἐν τῇ καταχρήσει διὰ τὴν ἀφθεγκτον οἰκονομίαν ἐξενηγεμένων· ἡμεῖς δὲ ἐκ πολλῆς ταπεινώσεως καὶ σκότους εἰς δόξαν καὶ φῶς ἀνήχθημεν ἄπειρον, τὴν εἰς αὐτὸν εἰσδεδεγμένοι πίστιν. Ἐκαστον γὰρ, παρ' ὁ τὴν φύσιν ἔστιν, λέξεως ὅγκω, ἥ χθαμαλότητι, οὕτ' ἀναθρώσκειν πως καὶ ἔξαίρεσθαι, οὕτε μὴν ἔαυτοῦ οίονεὶ κατιέναι καὶ ὑφιζάνειν δύναται. Οὐ μικρὰ δὲ συνενδείκνυται τοῖς ὑφ' ἡμῶν διηγηθεῖσιν, ἀλλὰ καὶ μόνον ἐπικουρεῖν ἴσχύει καὶ τὸ ἐν πῃ ψαλμῷ τὸν ἀπερινόητον Θεὸν ἀξιῶσαι εἰπεῖν· «Ἐῦρον Δαυΐδ τὸν δοῦλόν μου· ἐν ἐλαίῳ μου ἀγίῳ ἔχρισα αὐτόν. Καὶ γὰρ ἡ χείρ μου συναντιλήψεται αὐτῷ, ὁ βραχίων μου κατισχύσει αὐτόν· οὐκ ὡφελήσει ἔχθρὸς ἐν αὐτῷ, καὶ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτόν. Καὶ συγκόψω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ τοὺς ἔχθροὺς αὐτοῦ, καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν τροπώσομαι. Καὶ ἡ ἀλήθεια μου καὶ τὸ ἔλεός μου μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί μου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ. Καὶ θήσομαι ἐν θαλάσσῃ χείρα αὐτοῦ, καὶ ἐν ποταμοῖς δεξιὰν αὐτοῦ. Αὔτὸς δὲ ἐπικαλέσεται με· Πατὴρ μου εἰ σὺ, ὁ Θεός μου, καὶ ἀντιλήπτωρ τῆς σωτηρίας μου. Καὶ ἐγὼ πρωτότοκον θήσομαι αὐτὸν ὑψηλὸν παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς.» Κἄν τε γὰρ περὶ τοῦ συνυφεστῶτος τῇ πατρικῇ δόξῃ ἀπαγγάσματος, καὶ ἐπ' ἔσχάτων ἐκ βίζης Ἱεσσαὶ ἀνθίσαντος, κἄν τε περὶ τοῦ Δαυΐδ τοῦτο διαγορεύεσθαι δοίημεν, οὐκ ἄν τῇ τῆς συνηθείας ὑπονοίᾳ ὁ πρωτότοκος νοηθείη. Πῶς γὰρ ἥ τὸν ἡδη ὄντα ἀνθρωπὸν λέγει γὰρ, ὅτι «Ἐῦρον Δαυΐδ τὸν

δοῦλόν μου», ἥ τὸν πρεσβυτέρους ἔαυτοῦ ἔχοντα ἀδελφούς, πρωτότοκον ποιήσεται; «Οτι δέ ποτε σύνηθες τῇ Γραφῇ τοὺς ὄντας ἥδη καθ' ὑπαρξιν, γίνεσθαί πως δὲ οὐκ ἡσαν ἔξαγγέλλειν, Παῦλος δὲ Χριστοῦ γέμων καὶ ἀγίου Πνεύματος ἐμπλεως οὕτω που φάσκει· «Οὐκ ἔτι εἰ δοῦλος, ἀλλὰ υἱός.» Τὸ γάρ, «οὐκ ἔτι», τοῖς ἥδη ὑφεστηκόσιν τὴν ἐπὶ ἄλλο τι τοῦ λοιποῦ κατάστασιν σημαίνει. Καὶ πάλιν· «Οὓς προέγνω καὶ πρώτησεν συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς» ἀντὶ τοῦ, δὲ Θεὸς δὲ προγνοὺς ἀπογόνους, καὶ πάντα τὰ παρελθόντα καὶ ἐπιόντα, ὡς ὑφεστῶτα καὶ παρόντα ὄρῶν, παρ' ὃ ἐν τι μέτρον οἱ αἰώνες ἄπαντες εἰσι, καὶ οὐδὲν μεμερισμένον, ὡς πρὸ βραχέος ἐλέχθη, προϊδεν καὶ ἐπιφανῶς ὑπέσχετο, τοὺς ἀνθρώπους συμμόρφους ἔσεσθαι τοῦ ὄντος ἀδίδιως ἐν μορφῇ αὐτοῦ μο 39.840 νογενούς Υἱοῦ, ἀφ' οὗ ἂν οὗτος δὲ Μονογενὴς, καθεὶς ἔαυτὸν δι' ἡμᾶς εἰς δουλοπρεπῆ μορφὴν, λέξει ἴδιᾳ δωρεᾶ· «Οὐκ ἔτι ὑμᾶς καλῶ δούλους, ἀλλὰ φίλους καὶ ἀδελφούς, ὡς γέγραπται. «Ον τρόπον γάρ οἱ κτιστοὶ, υἱοὶ ἐκλήθημεν τοῦ Θεοῦ, κατὰ χάριν, οὐ κατὰ φύσιν· ὡσαύτως δὲ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ, δτε ἐμίγνυ τὰ ἐπίγεια τοῖς ἐπουρανίοις, καὶ σωτηρία ἡμῖν νέα διὰ τέλους ἐγίνετο, ἀδελφὸς ἡμῶν καὶ πρωτότοκος ἐκλήθη, οὐ κατὰ τὴν ἐκ Πατρὸς φύσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκ τῆς Παρθένου καὶ κατὰ τὴν Παρθένον σάρκωσιν αὐτοῦ. Εὔκαιρον τοίνυν ἂν εἴη εἰπεῖν πρὸς αἵρετικοὺς, δπερ εἴρηται τοῖς ἔξω καλῶς· «Τὰ ψεύδη μίσει, ἵνα σοι ἡ ἀλήθεια προσεθίζηται.»

ΚΕΦ. Ε'. Τρίτη αὐτῶν πρότασις, ἡ ἐκ προσώπου τοῦ πάντα ὑποστήσαντος Κυρίου λέγουσα προφητεία· «Ἐγώ εἰμι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος.» Χρονικὴν γάρ ἐντεῦθεν τὴν ἄχρονον καὶ ὑπὲρ νοῦν ὑπαρξιν αὐτοῦ ἀπειθάνοις ἐκδοχαῖς ἀναπλάττουσιν, καὶ βιάζονται τὴν κακίαν αὐτῶν ἀρετὴν νομισθῆναι. «Οσοι δὲ τοῦτον τὸν Μονογενῆ πλουσιολόγον Θεὸν οὐκ ἀγνοοῦσιν, ὡς οὗτοι, ἐπιδεῶς ἔχουσι καὶ τῆς τοῦ χρυσοῦ ῥήματος τούτου θεολογίας. Δηλοὶ γάρ οἱ μὲν ἀρχὴ, τὸ αἴτιον αὐτὸν εἶναι, ὡς ἄναρχον, καθὰ δὲ Θεὸς Πατήρ τῆς πάντων συστάσεως, Ὁ γάρ ὁν ἀρχὴ οὐκ ἔχει τὸν προϋπάρχοντα, ὡς δὲ ὕστατος οὐκ ἔχει τὸν ὕστατον. Ἀρχὴ γάρ, ὡς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν πέμπτῳ τῶν Μετὰ τὰ φυσικὰ, λέγεται πολλαχῶς. Λέγεται μὲν γάρ ἀρχὴ, οἷον βασιλεία, στρατηγία· λέγεται δὲ καὶ τοπικῶς, ὡς ἀρχὴ δρόμου ή βαλβίς· λέγεται δὲ καὶ χρονικῶς, ὡς ἀρχὴ ἔτους ἥδε ή ἡμέρα· λέγεται δὲ καὶ φυσικῶς, ὡς ἀρχὴ βρέφους τὸ σπέρμα· λέγεται δὲ καὶ κατὰ αἴτιαν, ὡς ἀρχὴ τοῦ ἀνδριάντος ὁ ἀνδριαντοποιός. Οὕτως οὖν λέγομεν αὐτὸν ἀρχὴν, ὡς αἴτιον καὶ Δημιουργόν· τὸ δέ γε τέλος τὸ εἰς αὐτὸν, ὡς ἀπερίγραφον καὶ μόνον ἔχοντα ἀθανασίαν, πάντων τὰ πέρατα συνερείδεσθαι, καὶ μετὰ τὴν τοῦδε τοῦ παντὸς πληρότητα εἰς ἀπείρως διαμένειν αὐτόν. Οὐκοῦν δὲ ἀπειρος γένεσιν ᔹχειν οὐ δύναται· μηδὲν δυνάμενος δὲ, αὐτὸς μὲν ἀγένητος ἔστι, καίτοι γεννητὸς ὁν ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ Πατρὸς φυσικῶς· τὰ δὲ γενητὰ γεγένηνται ἐξ αὐτοῦ δημιουργικῶς. Τούτοις ἐπομένως νοηθείη ἀν καὶ δπερ Παῦλος Κολοσσαῖς ἔξήγγειλε τόνδε τὸν τρόπον· «Καὶ αὐτός ἔστι πρὸ πάντων» οὐχ ὡς ποιητὸς μηδὲν γένοιτο!, ἀλλ' ὡς γεννητός. Εἰ μηδὲν ἦν ἀνάρχως αὐτὸς πρὸ πάντων γεννηθεὶς ἀληθινῶς καὶ ὄμοουσίως, οὐκ ἂν κατ' εἰκόνα ἡμεῖς αὐτοῦ ὄμοούσιοι τοῦ ἡμᾶς τεκόντος ἐγενήθημεν· καὶ εἰ μηδὲν ἀδημιουργήτως δὲ ποιητὴς καὶ προνοητὴς, οὐκ ἂν ὑπῆν δημιουργικῶς τὰ ποιητὰ καὶ προνοούμενα.

ΚΕΦ. ζ'. Τέταρτον προτείνουσιν ὑπὸ ἀκολάστου γλώσσης τὸ παρὰ Πέτρῳ ἐν ταῖς Πράξεσιν εἰρημένον· «Γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, δτι καὶ Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν δὲ Θεὸς ἐποίησεν, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, δν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε.» Καὶ τοῦτο δὲ οὐ περὶ τῆς θείας καὶ ἀκαταλήπτου γέγραπται οὐσίας τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος Θεοῦ Λόγου, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὄντος, καὶ οὐχ ἀρπαγμὸν ἡγησαμένου τὸ εἶναι ἵσα Θεῶ, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐκ Μαρίας συμμόρφου τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν. Ή

γάρ μνήμη τοῦ σταυροῦ καὶ τὸ συνῆφθαι τῷ «έποίησεν» τὸ, «Ον ὑμεῖς ἐσταυρώσατε,» αὐτὸν ἔδήλωσεν, οὗ πολλαχοῦ μέμνηται ἡ Γραφή. Καὶ ὡς ὅταν ἐν ταῖς Πράξεσι λέγῃ ὁ αὐτὸς Πέτρος· «Ο Θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰκὼβ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἔδόξασε τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, δν ὑμεῖς μὲν παρεδώκατε καὶ ἤρνήσασθε κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν· ὑμεῖς δὲ τὸν ἄγιον καὶ δίκαιον ἤρνήσασθε· καὶ ἡτήσατε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε.» Καὶ Ζαχαρίας φησίν· «Ἐκχεῶ ἐπὶ τὸν οἶκον Δαυΐδ καὶ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλὴμ Πνεῦμα χάριτος καὶ οἰκτιρμοῦ· καὶ ἐπιβλέψονται πρὸς μὲ, εἰς ὃν ἔξεκέντησαν, 39.844 καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὸν κοπετὸν, ὡς ἐπὶ ἀγαπητὸν, καὶ ὁδυνηθήσονται ἐπ' αὐτὸν, ὡς ἐπὶ πρωτότοκον.» Ἡστινος προφητείας ἀναμνησθεὶς Ἰωάννης μετὰ τὸν σωτήριον σταυρὸν, εἶπεν· «Οψονται, εἰς ὃν ἔξεκέντησαν.» Περὶ τούτου καὶ ὁ ἄγγελος συγχαίρων ἀνθρώποις ἔλεξεν· «Ἐτέχθη ἡμῖν Σωτὴρ σήμερον, ὃς ἐστι Χριστὸς Κύριος.» Ο δὲ σήμερον τεχθεὶς οὐκ ἄν ποτε ὁ προαιώνιος νοηθείη. Προσεκτέον οὖν καὶ τῷδε τῷ τοῦ Γράμματος θαύματι, ὅτι ἄγγελοι καὶ ἀνθρώποι μιᾶς νεαρᾶς θεογνωσίας ἔօρτὴν ἐπετέλουν ἵση διαθέσει ὁμοφωνοῦντες καὶ ὁμογνωμονοῦντες. Οὕτω δέ φαμεν, ἐπινοίᾳ τινὶ τὴν ἄφραστον αὐτοῦ οἰκονομίαν σημαίνοντες, καὶ τὴν εἰς τὴν θεότητα αὐτοῦ συντείνουσαν βλασφημίαν ἐκκλίνοντες, οὐκ ἄλλον δὲ πιστεύοντες εἶναι τὸν ἐκ Πατρὸς Υἱὸν, καὶ ἄλλον τὸν γενόμενον σάρκα καὶ σταυρωθέντα· ἐπεὶ μήποτε διαζεύγνυσθαι ἔαυτῆς, μηδὲ τρέπεσθαι πέφυκεν ἡ θεότης. Οὐδὲ γάρ ὁ Ἀπόστολος δύο ἐνόρσεν ἄν, εἰπών· «Χριστοῦ οὐν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί.» Καὶ ὁ Ἱεροφάλτης γάρ τὸ ἀπόρρητον τοῦτο μυστήριον τῆς οἰκονομίας καὶ κρύπτων πως καὶ ἀναπεπταμένως ἐκφαίνων, καὶ καλύπτων μᾶλλον ἡ ἀγνοῶν, καὶ ἀγνοῶν μᾶλλον ἡ καλύπτων, ἐν ρη̄ ψαλμῷ ὁμοιότροπον τοῦ μνημονευθέντος ρήματος Πέτρου προφητεύει· «Καὶ γνώτωσαν, ὅτι ἡ χείρ σου αὔτη· καὶ σὺ, Κύριε, ἐποίησας αὐτήν» διὰ μὲν τὸ ὁμοουσίως συνυπάρχειν τῷ Πατρὶ, καὶ πάντα γεγενήσθαι πρὸς αὐτοῦ, χείρα τοῦ Πατρὸς προσαγορεύων τὸν Θεὸν Λόγον. Διὰ δὲ τὸ ἀτρέπτως σάρκα, ὡς οἶδε καὶ ἡθέλησε, γεγενήσθαι, λέγων αὐτὸν πεποιήσθαι παρ' ἐκείνου, οὗ χείρ ἐστιν. Οὐκ ἀεὶ δὲ τὸ, «έποίησε,» νοεῖται ἀντὶ τοῦ, 39.845 «ἔκτισεν,» ἀλλὰ καὶ κατὰ σχέσιν· ὡς τὸν ἥδη ὄντα κατ' ούσιώσιν διδάσκαλον, τότε ποιεῖ τις τῶν ἔαυτοῦ παίδων διδάσκαλον, ὅταν διδάσκειν τοὺς παῖδας ὁ διδάσκαλος ἄρξηται· καὶ ὡς ὅτε παῖδα τότε ποιεῖ τις στρατιώτην, ἡ ρήτορα, ὅταν τὴν στρατείαν, ἡ τὸ ρήτορεύειν ὁ παῖς μετέρχηται. Τῇ γάρ διανοίᾳ ταύτη περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ Θεοῦ εἶπεν· «Βοηθὸς καὶ σκεπαστής ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν» καὶ Ἡσαΐας· «Ἐγένου πάσῃ πόλει ταπεινῇ βοηθός.» Καὶ ὁ Ἱεροφάλτης ἐν μὲν κθ̄ ψαλμῷ· «Κύριος ἐγενήθη βοηθός μου» ἐν δὲ λ· «Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστὴν, καὶ εἰς οἶκον καταφυγῆς, τοῦ σῶσαί με» καὶ Ἀβραὰμ πρὸς Σάρραν τὴν ἔαυτοῦ σύμβιον· «Ἐγένετό μοι καὶ εἰς γυναῖκα» καὶ ὁ Παῦλος· «Γινέσθω ὁ Θεὸς ἀληθὴς, πᾶς δὲ ἀνθρωπος ψεύστης.» Ἀκολούθως τούτῳ ἐκλαμβάνεται καὶ, «Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σιών ὅρος τὸ ἄγιον αὐτοῦ.» Οὐ γάρ περί του τοιωδε λόγῳ φάναι, ἡ τοιωδε, τὴν ούσιαν αὐτοῦ δηλοῖ. Διὸ οὐχ ἀπλῶς τὸ, «κατεστάθην», ἀλλ', «ἐπὶ τὸ ὅρος Σιών,» εἶπεν· ὑπάρχων γάρ πάντων ἐξ ἀπείρου καὶ ἐπ' ἀπειρον βασιλεὺς φησὶ γάρ· «Κύριος βασιλεὺς εἰς τὸν αἰώνα, καὶ ἐπ' αἰώνα, καὶ ἔτι·» καὶ, «Ἡ βασιλεία σου, βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων», ἔδοκει πως μήπω μὲν βασιλεύειν τῶν μὴ γινωσκόντων αὐτὸν, γεγενήσθαι δὲ καὶ ἐπὶ αὐτοὺς βασιλεὺς ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει, δι' ἣν αὐτός τε Δαυΐδ ἐξήτει ἐν θ' ψαλμῷ· «Κατάστησον, Κύριε, νομοθέτην ἐπ' αὐτούς· γνώτωσαν ἔθνη, δτι ἀνθρωποί εἰσιν.» Μιχαίας τε προεφήτευσεν· «Καὶ ὁ Κύριος βασιλεύει ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἔως τοῦ αἰώνος.» Διεσάφησαν δὲ περὶ τούτου καὶ οἱ ἔξω τοιάδε· Ούνομα γάρ βασιλεὺς Θεὸς ἄμβροτος οὕποτε λῆγον, Οὔποτ' ἀποφθινύθον, οὐδ' ἀποπαυόμενον. Ὁμοιότροπον τούτῳ ἐστὶ καὶ τὸ, «Δέξασθε τὸν ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ὑμῶν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν.» Πάλιν γάρ τὸν ἐξ ἡμῶν σύμμορφον γενόμενον ἡμῖν λέγει, καὶ προτρέπει δέξασθαι αὐτὸν, 39.848 Θεὸν μὲν καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἀληθινὸν ἀνάρχως ὄντα,

τότε δὲ δι' ἡμᾶς ἀρχιερέα πεποιημένον, ἐπειδὴ ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω, ἀποδραμῶν αὐτοῦ τῆς ἀκτίστου θεότητος. Ἐπομένως θεωρεῖται καὶ ἡ πρὸς Κορινθίους Παύλου φωνή· «Ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη σοφίᾳ ὑμῖν ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνῃ τε καὶ ἀγιασμὸς, καὶ ἀπολύτρωσις· ἵνα, καθὼς γέγραπται, Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω. Κατὰ γὰρ Θεὸν, φασὶ, καὶ ἀγαθοὶ καὶ σοφοί εἰσιν ἄνθρωποι» καὶ τὰ ἐναντία τούτων· Τὰ γὰρ περισσὰ κάνοντα σώματα Πίπτει βαρείαις πρὸς Θεοῦ δυσπραξίαις. «Ον τρόπον γὰρ τεθεὶς φῶς εἶναι ἐθνῶν, οὐκ οὐσιωδῶς ἐγένετο τότε φῶς, ἀλλ' ὡς φωτίζονται οἱ ἐπιγινώσκοντες αὐτὸν «Ὕν» γὰρ, φησὶν, «τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον»· οὕτω καὶ «βασιλεὺς κατεστάθη», καὶ «Κύριος ἐγένετο», φύσει καὶ ἀνάρχως ὥν Κύριος, δὲ οἱ μαθηταὶ, ὡς γέγραπται, δοῦλοι αὐτοῦ γεγόνασιν· δὲ οἱ Ἀπόστολος ἐπέστελλεν· «Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ» δὲ καὶ πάντες, τὴν κυριότητα αὐτοῦ καὶ χριστότητα ἐπιγνόντες, Χριστιανοὶ ἐπεκλήθημεν, ὡς δοῦλοι τοῦ δεσποτικοῦ ὀνόματος μετασχόντες· καθὰ λέγει ἐν Ἡσαΐᾳ· «Τοῖς δὲ δουλεύουσίν μοι κληθήσεται ὄνομα καινὸν, ὃ εὐλογηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς.» Κατ' ἐμὲ δὲ ἰδικώτερον τὸ τῶν ὀρθοδόξων ἡμῶν γένος προφητεύει, περὶ οὐδὲ αὐτὸς εἶπεν· «Οὗτοί εἰσιν σπέρμα εὐλογημένον ὑπὸ Θεοῦ»· καὶ, «Εὐφροσύνη αἰώνιος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν.» Τοιοῦτον ἐστι καὶ τὸ ἐν τοῖς Ἀσμασι κείμενον· «Ἐκλελοχισμένος ἀπὸ μυριάδων» τοῦτ' ἐστιν, ἐκλελεγμένος, οὐχ ὡς ἐκ πολλῶν υἱῶν μόνος, ἀλλ' ἐπειδὴ Δαυὶδ, ἡτοι ἡ Θεοτόκος, ἐξ ἣς τὸ κατὰ σάρκα Χριστὸς ἐκ πάντων εἰς τὴν οἰκονομίαν ἐπελέγη· καὶ εἰκότως καὶ ἐν αὐτῷ εὐδόκησε, καὶ λέγει· «Τίς ὅμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ;» ἢ καὶ ἐπίλεκτος, ὡς Μονογενῆς, ἐκ πάντων, ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει ἀναμάρτητος.

39.849 ΚΕΦ. Ζ'. Ἐκ βλασφημίας εἰς βλασφημίαν ιόντες, προΐσχονται εὐθὺς μετὰ τὰ προκείμενα τὸ παρὰ Παύλου θεολογικῶς εἰρημένον· «Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν·» κατὰ τὸ σφίσι δοκοῦν ἔρμηνεύοντες συλλογιστικῶς· δτι ἡ τοιάδε θέσις δηλοῖ δυνάμει καὶ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκτίσθαι αὐτόν. Καὶ ἡ φράσις δὲ, καὶ ἡ διάνοια τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ ὑποδείκνυσιν, Ἐν αὐτῇ γὰρ, φησὶ, Χριστὸς ὡνομάσθη, καθ' ὅμοιότητα τῶν πρὸ αὐτοῦ κληθέντων χριστῶν. Εἰ δὲ καὶ εἰς τὴν θεότητα αὐτοῦ δεκτέον τὸ ρήτον, αὐτόθεν τὸ ἀκραιφνές τῆς πρὸς τὸν Πατέρα αὐτοῦ ὅμοιουσιότητος κατασημαίνεται, καὶ δηλοῖ πᾶσαν τὴν πατρικὴν δύναμιν τε καὶ σοφίαν ἐναποκεῖσθαι αὐτῷ, ὡς Λόγῳ δημιουργικῷ, καὶ Υἱῷ αὐτοῦ ἀληθινῷ.

ΚΕΦ. Η'. «Ἐν τι καὶ τοῦτο πάθημα αἵρετικὸν καθέστηκε, τὸ λέγειν· Εἴ ἀμπέλῳ ἡ Γραφὴ παρείκασε τὸν Χριστὸν, κλήμασι δ' ἄνθρωπους, γεωργῷ δὲ τὸν Πατέρα, ἔστι δὲ ἡ ἀμπελος ὅμοιους τοῖς κλήμασι, καὶ οὐ τῷ γεωργῷ· ἀναφαίνεται, φησὶν, ὁ Υἱὸς ὅμοιους ἡμῖν, οὐ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί· Ἡμεῖς δὲ ἀπαντῶντες τῷ λόγῳ αὐτῶν, φαμὲν, δτι κατὰ μὲν τὴν θεότητα, αὐτὸς τῆς γεωργοῦ ὑποστάσεως καρπὸς ὑπάρχει· κατὰ δὲ τὴν σάρκα, Ἡμεῖς αὐτοῦ κλήματα τυγχάνομεν· προσέχοντες οὐχ ἡκιστα καὶ Παύλῳ δογματικῶς διατεινομένω· «Ἡμεῖς γάρ ἐσμεν σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους·» αὐθίς τε αὐθίς· «Οὐκ οἴδατε, δτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστιν;» Ἐκ γὰρ δὴ τῆς τοιᾶσδε ἀποστολικῆς φράσεως ἐκβάλλονται καὶ οἵδε οἱ αἵρετικοὶ, καὶ οἱ κρίνοντες τὴν σάρκα τοῦ Δεσπότου ἐξ οὐρανοῦ, ἀλλ' οὐκ ἄνθρωπείαν τυγχάνειν.

39.852 ΚΕΦ. Θ'. Καὶ εἰς ἔτερα δὲ θεῖα ρήτα διηνέχθησαν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἔτι διαφέρονται· οἷον εἰς τὸ τῆς προφητείας Ἡσαΐου, ἔνθα ὁ Πατὴρ ἔφη· «Μέγα σοί ἐστι κληθῆναι σε παῖδά μου·» καὶ εἰς τὸ Παύλῳ γεγραμμένον· «Ο ὁρισθεὶς Υἱὸς Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ Πνεῦμα ἀγιωσύνης.» Καὶ ταῦτα γὰρ τῇ θεότητι αὐτοῦ ἐπιρήπτοῦσι, λεχθέντα περὶ τῆς ἐκ Μαρίας δουλικῆς μορφῆς, περὶ ἣς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ· «Πνεῦμα ἄγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ, καὶ

δύναμις 'Υψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἄγιον κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ. "Ετι μὴν διαφέρονται καὶ εἰς τὸ, «Ο Θεὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατὴρ τῆς δόξης» τὸ πᾶν τῇ θεότητι αὐτοῦ ἀπονέμοντες. Λέγει δὲ ἐνταῦθα Πατέρα μὲν, τοῦ μὴ δρωμένου· Θεὸν δὲ, τοῦ δρωμένου. Περὶ οὐδὲν ὁ αὐτὸς ἄγγελος καὶ μικρῷ πρόσθεν φαίνεται ἐπὶ προσήκοντι καιρῷ, καὶ νεαροῖς τοῖς μνημονευθεῖσιν ὀνόμασιν εὐαγγελισάμενος οὐτωσί· «Τέξῃ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ δόνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ Υἱὸς 'Υψίστου κληθήσεται.» Προσέτι διαφέρονται λώβη γάρ ἔστι τὰ νοήματα καὶ ρήματα αὐτῶν καὶ εἰς τήνδε τὴν λέγουσαν δεσποτικὴν ρῆσιν· «Πορεύου πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς· Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, Θεόν μου καὶ Θεόν ὑμῶν.» Κάνταῦθα γὰρ Πατέρα καλεῖ, ἐαυτοῦ μὲν κατὰ φύσιν, ἡμῶν δὲ κατὰ χάριν· Θεὸν δὲ, ἐαυτοῦ μὲν διὰ τὴν πρόσφατον αὐτοῦ μορφὴν, ἡμῶν δὲ κατὰ ἀλήθειαν· ἵνα καὶ τὸ ἀρχαῖον καὶ τὸ πρόσφατον σημαίνηται Συγκαταβὰς γὰρ εἰς ὅλα τοῖς δούλοις ὁ Δεσπότης, τὸν ἐαυτοῦ Πατέρα, ἡμῶν δὲ Θεόν. Πατέρα μὲν καὶ ἡμῶν δι' ἀγαθότητα ἐποίησεν, οὐκ ὅντων φύσει υἱῶν, Θεὸν δὲ καὶ ἐαυτοῦ ἐκάλεσε διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ, ἦν σαφέστερον προανεφώνησεν, εἰπών· «Ἐκ κοιλίας μητρός μου Θεός μου εἰ σύ.» Πῶς γὰρ ἂν καὶ ἐγχωρεῖ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ καὶ μεγάλου Θεοῦ, εἶναι Θεός; "Ωσπερ οὖν ἡμῶν ἔστι Θεὸς τῇ ἀληθείᾳ, καὶ οὐ Πατὴρ κατὰ φύσιν· οὕτως αὐτοῦ μόνου ἀληθῶς κατ' οὐσίαν ἔστι Πατὴρ, καὶ οὐ Θεὸς κατὰ τὴν ἄνω γέννησιν· καὶ ἡμεῖς μέτοχοι τοῦ Χριστοῦ γεγονότες, καταξιούμεθα τὸν ἐπουράνιον Θεὸν ἐπικαλεῖσθαι· «Πάτερ 39.853 ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» οὕτω καὶ ὁ ἀγαπητὸς Υἱὸς, μετασχὼν, κατὰ Παῦλον Ἐβραίοις ἐπιστέλλοντα, παραπλησίως τοῖς παιδίοις αἴματος καὶ σαρκὸς, καλεῖ τὸν Πατέρα Θεόν. Πρὸς οὓς καὶ τὸ μὴ μίξαντα εἰπεῖν, Πατέρα ἡμῶν καὶ Θεόν ἡμῶν, ἀλλὰ κεχωρισμένως, «Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, Θεόν μου καὶ Θεόν ὑμῶν,» ἔδειξε τὴν προλεχθεῖσαν διαφορὰν αὐτοῦ τε καὶ ἡμῶν. Οὐχ εὐρίσκεται γὰρ ἐαυτοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐπικοίνως εἰρηκώς· Πατέρα ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ, περὶ τῶν μετὰ παρόησίας καὶ ἐλευθεροστομίας ὅμολογούντων αὐτὸν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων Θεὸν καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ μονογενῆ, ὃ ἔστιν ὅμοούσιον, ὑπισχνεῖται· «Κάγω, φησὶν, ὅμολογήσω αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου·» οὐ, τοῦ Πατρὸς ἡμῶν. Οὖτις τί ἂν εἴη μεζον, ἐν μὲν ἀγαθοῖς, τοῦ ὅμολογηθῆναι ἡμᾶς ὑπ' αὐτοῦ· ἐν δὲ αἰσχίοις, τοῦ ἀρνηθῆναι ἐκείνοις τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, ὡς ἀντὶ τῆς ἀληθείας ἀνθηρημένοις ψεῦδος; Καὶ τὸ, «Ἀναβαίνω» δὲ πρὸς τὸν Πατέρα,» διὰ τὴν οἰκονομίαν εἰπεν, εὐαγγελιζόμενος τοὺς μαθητὰς, οὓς φιλῶν ἀδελφούς ἐκάλει, ὅταν ἀναβιβάζηται ἡ ἐξ ἡμῶν ἀπαρχὴ, ἀναβαίνοντος τοῦ ἀεὶ ὅντος πρὸς τὸν ὅντως ὅντα αὐτοῦ Πατέρα. Ἐπείτοιγε λέγει· «Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ δὲ εἰ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, δὲ ὃν ἐν τῷ οὐρανῷ·» διὰ τῶν τοιούτων λέξεων τῇ θεότητι μυστικῶς ἄμα καὶ λευκῶς σημαίνων εἶναι αὐτόν.

ΚΕΦ. Ι'. Καὶ Παῦλου δὲ Φιλιππησίοις γράψαντος περὶ τῆς ἀσυγκρίτου καὶ οἰκονομικῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου δι' ἡμᾶς κενώσεως· «Τοῦτο δὴ λογιζέσθω ἐν ὑμῖν, ὅπερ καὶ 39.856 ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· δῆς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἡγήσατο εἶναι ἵσα Θεῷ· ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσεν, μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὅμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος· καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἀνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἐαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἔχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα· ἵνα ἐν τῷ ὄνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων· καὶ πᾶσα γλῶσσα ἔξομολογήσεται, δῆτι Κύριος Ἰησοῦς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός·» οὗτοι τῷ μὲν, δῆτι ἐν μορφῇ Θεοῦ, καὶ ἵσα τῷ Θεῷ ὑπάρχων, ἐαυτὸν ἐκένωσεν, ἐν τῷ λαβεῖν μὲν δούλου μορφὴν, καὶ ἐν ταπεινώσει ἀνθρώπων γενέσθαι, ἀπεκδύσασθαι δὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἔξουσίας, οὐχ ἐτέρου ἀνάγκη, ἀλλ' ἐκουσίως· ἔχουσιν· τῷ δὲ, «Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ

έχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα,» ἀτρέπτως ἐπιβάλλουσι, καίτοι τῆς «διὸ» λέξεως σημαίνουσης, ὡς διὰ τὸ παραπλησίως τῶν παιδίων κεκοινωνηκέναι σαρκὸς καὶ αἵματος, τότε, καὶ οὐκ ἄλλοτε, ὑπερυψώθη τὸ δουλοπρεπὲς μέτρον, καὶ ἔχαρίσθη αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, τὸ πάντων προφερέστατον· οὐ μὴν ὅτι δομογενῆς περὶ οὐλέγουσι τῆς τε βροντῆς ὁ νύδος, ὡς ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἀληθινὸς Γίὸς Θεοῦ· καὶ Παῦλος, ὡς πρὸ τῆς κενώσεως ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἦν δοτὰ ἐκτήσατο ταῦτα. Ἐπείτοι καὶ ἀτοπα λίαν ἐκ τούτου εἰσφέρεται· ἐν μὲν, ὅτιπερ, εἰ ἐν ψιλῷ καὶ μόνῳ τῷ ὄνόματι διακέκριται Θεὸς ὁ Γίὸς, πλεονεκτήσει τὴν κτίσιν, ἢ μικρὸν, ἢ τὸ σύμπαν οὐδέν· δεύτερον δὲ, ὅτι ἔξολισθήσειεν αὐτοῦ κατά γε τὸ ἐγχωροῦν, καὶ δοσον ἥκεν εἰς λογισμὸν τὸ χάρισμα· ἐπείπερ τὸ δοτὸν οὐκ εἰς πᾶν ἐρημεισμένον καὶ διαμένον, ἀλλ' εὐαπόβλητόν πως· τρίτον, ὅτιπερ, εἰ κατὰ τὴν θεότητα νοηθείη εἰληφέναι τὸ θεῖον ὄνομα τὸ τηνικαῦτα, ὅτε ἐν κόσμῳ ἐφάνη, εὑρεθήσεται μὴ ἐσχηκὼς πρὸ τούτου, δὲ ὕστερον ἔλαβεν, ἀλλ' ὕσπερ τι χάρισμα, ἢ μισθὸν κομισάμενος ὑπὲρ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀφίξεως. Αὐτὸς δὲ καὶ ἐξ ἀπείρου ὑψώματος δι' ἡμᾶς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἔαυτὸν ἐκένωσε· καὶ διὰ τὸ εἶναι φυσικῶς Γίὸς Λόγος, καὶ ἐν μορφῇ. Θεοῦ, καὶ Ἰσα Θεῶ, καὶ Θεὸς ἐν ἀρχῇ ὧν πρὸς τὸν Θεὸν, οὕτ' ἔξωθεν εἰσκεκριμένον καὶ νόθον οἶον ἔχων τὸ ἀπαράβλητον ὄνομα, οὕτ' ὕστερον τούτῳ ἐκτετιμημένος, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς ὅπερ ἦν ἀεὶ καὶ ἐν ἀρχαῖς ὑπερανέχον ὑψος, καὶ εἰς ἔμφυτον τιμὴν καὶ δόξαν, καὶ εἰς ἴδιαν τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ ἔαυτοῦ Πατρὸς συνεδρίαν. 39.857 Πῶς δὲ καὶ ὑπερύψωσε καὶ ἔχαρίσατο ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα; Ἐρῶ, ὅτι καὶ δουλικὴν περιφέροντι αὐτῷ εἰκόνα ἔλεγέ τε, «Οὐτός ἐστιν ὁ Γίὸς μου ὁ ἀγαπητὸς,» καὶ ἥθελε Θεὸν καὶ τότε καλεῖσθαι αὐτὸν, ἵνα ἐν τῷ ὄνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ, ὡς προείρηται. Πρὸ τῆς ἐν κόσμῳ γὰρ ἐπιφανείας τοῦ Γίοῦ, τὰ ἐπουράνια μόνον γόνυ ἔκλινεν αὐτῷ, καὶ ἐδόξαζεν αὐτὸν, εἰδότα τῆς ἀγίας Τριάδος τὴν ἰσόθεον δόξαν· ὡς τὰ σεραφὶμ τρίτον βοῶν, «Ἄγιος,» καὶ ἄπαξ, «Κύριος·» ἵνα καὶ ἐκάστη ὑποστάσει τὸν ὕμνον ὁμοίως ἀναπέμψῃ καὶ μίαν αὐταῖς εἶναι κυριότητα καταγγείλῃ· τὰ δὲ ἐπίγεια καὶ τὰ καταχθόνια οὐκ ἥδει αὐτὸν οὕτως, ὡς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ ἔγνω. Ἐξ ἐκείνου οὖν ἥρξατο καὶ αὐτὰ γόνυ κλίνειν αὐτῷ, καὶ δοξάζειν, καὶ Θεὸν καλεῖν· καὶ ἐν ἀθρόαις περιστάσεσι, τῇ δόξυτῇ τῶν συμβαινόντων φθανόμενα, οὐ πολλῇ κεχρήσθαι προσευχῇ, οὐδὲ κατὰ τὸ σύνηθες βαττολογεῖν, ἀλλ' ἐπικαλεῖσθαι· «Χριστὲ, βοήθει·» ὡς τοῦ ὄνόματος τούτου ὄντος πᾶσιν εἰς σωτηρίαν. Τῷ δὲ εἰρῆσθαι, «Ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων καὶ σχήματι εὑρεθεὶς,» οὐ φάντασμα ὑποδηλοῦ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ, ὡς ὑπετόπασάν τινες· τὸ ἐναντίον μὲν οὖν, ὅτι Θεὸς Λόγος ὁμοιότητα καὶ σχῆμα ἀνθρώπων ὄντως ἔφερεν. Νοητέον δὲ καὶ ἄλλως· Ἀπὸ τῆς ὄψεως, καὶ φορέσεως, καὶ ἀναστροφῆς δείκνυται ἔκαστος, ὅπερ ἐστὶ, καὶ δὲ βούλεται πράττειν. Κἀν γὰρ μὴ βοῶν περιέρχοιτο τοῦτο, ἀλλ' ὁμως κατήγορον τὴν φύσιν ἔχει τοῦ πράγματος, κἀν μὴ λέγῃ. Καὶ ὁ Σωτὴρ οὖν βουληθεὶς διὰ τῆς ἀτρέπτου ἐνανθρωπήσεως σῶσαι ἡμᾶς, καὶ πάντα ἐσχηκὼς τὰ ἡμέτερα δίχα ἀμαρτίας, ἀνάγκῃ τὴν ἀπὸ γνώμης καὶ ἔργων τοῖς ἀνθρώποις προσοῦσαν ἀμαρτίαν ποιεῖν ὑπελαμβάνετο. Ὁ γὰρ τληπαθέστατος Ἰώβ ἀπὸ πάντων ἡμῶν κέκραγεν· «Οὐδεὶς ἀναμάρτητος, οὐδὲ ἀν μιᾶς ὥρας ὁ βίος αὐτοῦ. Τί γάρ ἐστιν ἀνθρωπος, ὅτι ἐμεγάλυνας αὐτὸν, ἢ ὅτι προσέχεις τὸν νοῦν εἰς αὐτὸν, ἢ ἐπισκοπὴν αὐτοῦ ποιεῖς ἔως πρωΐ, καὶ εἰς ἀνάπαυσιν αὐτὸν κρίνεις;» Αὐτὸς δὲ, τοῦτ' ἐστιν ὁ Δεσπότης, «ἀμαρτίαν,» ὡς προείρηται, «οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ.» Τὸ δὲ 39.860 ἀναμάρτητον, ὑπεράνθρωπόν ἐστι. Διὰ τοῦτο κεχρησμῷδηται τὸ, «Ἐν ὁμοιώματι καὶ σχήματι ἀνθρώπων.

ΚΕΦ. ΙΑ'. Καὶ τὸ παρὰ Ἰωάννη, «Ἐγὼ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα,» οὐδαμόθεν ἔχει λῆμμα. "Ἡ γὰρ ἔνεκα τοῦ προιλεχθέντος τῆς οἰκονομίας εἴρηται τρόπου, ἢ διὰ τὸ πεφηνέναι αὐτὸν ζωὴν ἐκ ζωῆς πατρικῆς, ὡς καὶ φῶς ἐκ φωτὸς, καὶ Θεὸν ἐκ Θεοῦ. Τοιγαροῦν καὶ τοῦτο ἡκούσαμεν αὐτοῦ παρ' αὐτῷ Ἰωάννῃ· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ καὶ τὸ φῶς·» καὶ πάλιν· «Ο Υἱὸς οὓς θέλει

ζωοποιεῖ.» Εἰ οὖν καὶ ὁ Πατὴρ ζωὴ ἐστὶ καὶ φῶς ἀληθινόν· ζωὴ ζωῆς, καὶ φῶς φωτὸς οὐδὲν διαφέρει. Ζωὴ γὰρ καὶ φῶς ἄπαξ ἐστί· καὶ οὐδὲ πειθανότητος ἔγγὺς τὸ, «⁷Ην, ὅτε οὐκ ἦν,» ἐπὶ αὐτῆς τῆς δημιουργοῦ ζωῆς καὶ τοῦ ἀνεκλείπτου φωτός. Καὶ ἄλλως· Ο δι' ἔτερον ζῶν, αὐτὸς οὐκ ἂν εἴη ποτὲ ζωὴ αἰώνιος· ως οὐδὲ ὁ μεταδόσει Θεοῦ ἄγιος, αὐτοάγιος· αὐτὸς δὲ κατ' ἔξουσίαν καὶ ἄλλους ἀγιάζων δι' ἑαυτοῦ τε καὶ δι' ἑτέρων.

ΚΕΦ. ΙΒ. Καὶ τὸ «Ἐγὼ καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με Πατρὸς,» τοῦτο δηλοῦ· Οὐχ ἵνα τὸ τῆς ἀνθρωπότητος, φησί, θέλημα πράττω ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει, ἀλλὰ τὸ τῆς θεότητος. Οὐ γάρ ἐστι θέλημα τοῦ ἀγαπητοῦ Υἱοῦ, θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κεχωρισμένον. «Ἐν γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ θέλημά ἐστι τῇ Τριάδι. Ταύτη γοῦν τῇ παραδόξῳ αὐτοῦ ὑπακοῇ τῇ ἀνθ' ἡμῶν, ἔλυσε τὴν ἡμῶν ἀρχαίαν παρακοήν· καὶ ὃν τρόπον εἰς ὅμοιώσιν ἡμῶν, ως οἶδε καὶ ἡβουλήθη, καταβὰς ἔπαθεν· οὕτω καὶ ἡμᾶς συμμόρφους ποιήσας ἔαυτοῦ, εἰς ἀπάθειαν μετέστησεν. Ὅθεν, «Καταβέβηκα,» ἔφη· αὐθαιρετικῶς, φησιν, οὐχ ὑπουργικῶς. Καθὰ καὶ ἐν ἑτέρῳ μέρει ὅμοιώς φάσκει· «Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς·» ὃ ἐστιν, οὐ πεμφθείς.

ΚΕΦ. ΙΓ'. Καὶ τὸ τοῦ Ψαλμῶδοῦ· «Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε Θεός ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου·» καὶ τὸ παρ' Ἰωάννη ἐν Εὐαγγελίῳ κείμενον, «Ον ὁ Πατὴρ ἡγίασε, καὶ ἀπέστειλεν εἰς 39.861 τὸν κόσμον,» παραπλησίως εἴρηται. Οὐκ ἄλλοτε γὰρ ἔχρισθη καὶ ἡγιάσθη ὁ ἄγιος καὶ ἀγίοις ἀναπαυόμενος, «οὐ εἰς ἄγιος, εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. Ἀμήν·» εἰ μὴ ὅτε οὐκ ἀποθέμενος ὁ ἦν, ἐγένετο ἀσυγχύτως καὶ ὁ οὐκ ἦν· ἵνα ἡμᾶς μετόχους ἔαυτοῦ ποιήσῃ καὶ ἀγιάσῃ, καθὰ εἰπεν· «Ὑπὲρ αὐτῶν ἀγιάζω ἔμαυτὸν, ἵνα ὁσιν αὐτοὶ ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ.» ΚΕΦ. ΙΔ'. Ἀκολούθως τούτῳ θεωρεῖται καὶ τὸ ἐν ψαλμῷ εἰρημένον· «Οὐκ ἔγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ἄδου, οὐδὲ δώσεις τὸν δσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν» καὶ τὸ πολλαχοῦ γεγραμμένον, ὅτι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν ὁ Θεός ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Οὐ γὰρ χάριν ἔλαβεν αὐτὸς τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ χάριν αὐτὸς δέδωκεν ἡμῖν τὸ καθ' ὅμοιότητα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ ταύτης πάλιν ἀνίστασθαι. Ἐπείτοιγε τὸ πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότιμον καὶ ἰσοδύναμον καὶ ἐν τούτῳ διδάσκων τῷ κεφαλαίῳ, παρὰ Ματθαίῳ καὶ Λουκᾷ εἶπε· «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐγὼ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν·» καὶ, «Ἐξουσίαν ἔχω τὴν ψυχήν μου θεῖναι, καὶ ἔξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν.» 39.864

ΚΕΦ. ΙΕ'. Καὶ ἡ πρὸς τὸν νομικὸν ἀπόκρισις, τὸν πειραστικῶς εἰπόντα ως ἀνθρώπῳ τῷ Κυρίῳ, «Διδάσκαλε ἀγαθέ,» καὶ ἀκούσαντα, «Τί με λέγεις ἀγαθόν, οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἰς ὁ Θεός,» τοιαύτη τίς ἐστιν. Τὸ, «Οὐδεὶς ἀγαθὸς,» εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· τὸ, «Εἰ μὴ εἰς ὁ Θεός,» εἰς τὸ ὅμοούσιον τῶν θείων ὑποστάσεων φέρει. Εἰ γὰρ οἶδάς με, φησὶν, ἀγαθὸν, ὅμολόγησόν με Θεὸν ἴσον καὶ ὅμοιον, ως κατὰ τὴν ἀγαθότητα, οὕτως καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν ὑπάρχοντα τοῦ Πατρός. Ἡ γὰρ ἀνθρωπότης μεταλήψει τὴν ἀγαθότητα κέκτηται· ἡ δὲ θεότης ἄκρα ἀγαθότητος, καὶ ζωὴ, καὶ φῶς, καὶ ἀλήθεια, καὶ εἰρήνη, καὶ ἀγάπη ἐστίν. Καὶ ἐπάγει· «Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ ἀκολουθῶν μοι ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ.» Πείθων τε τὸν νομικὸν ταῦθ' οὕτως ἔχειν, εἶπε· «Πώλησον πάντα, δσα ἔχεις, καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι.» Ὁπερ οὐκ ἐποίησεν ἡττώμενος τῆς γνώμης, οὐκ ἔχούσης ἔμφυτον τὸ ἀγαθόν. Ἐμαρτυρήθη μὲν οὖν ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ ἐν τῷ α' λόγῳ. Τί δὲ ἂν εἴη εἰς ἀπόδειξιν μεῖζον τοῦ ἔργοις μᾶλλον ἢ λόγοις δεικνύντος τὸ ἔαυτοῦ φύσει ἀγαθὸν, κατὰ τὸν λέγοντα· «Ἡρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν;» –»ποιεῖν» μὲν, ἐν τῷ κενώσαι τε πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακείαν, καὶ δαίμονας ἀπελάσαι, καὶ θάλασσαν ἀνθρώποις ποιῆσαι βατὴν, καὶ πεινῶντας ὅχλους ἐπ' ἐρημίας ἐμπλῆσαι, καὶ δούλων νύψαι τοὺς πόδας, καὶ διὰ τὸ πλάσμα τῶν ἱδίων χειρῶν, ὑπὸ τῶν χειρῶν τοῦ πλάσματος παθεῖν, καὶ ἐκατονταπλασίονα τοῖς εὑ ποιοῦσι χορηγεῖν ἀγαθὰ, καὶ προστιθέναι ζωὴν

αἰώνιον· «διδάσκειν» δὲ, «Πώλησον, ὅσα ἔχεις, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι» καὶ, «Οὐ μισεῖς, ἄλλω μὴ ποιήσῃς·» καὶ, «Μὴ ἀποδῶτε κακὸν ἀντὶ κακοῦ·» καὶ, «Ος ἐὰν ποιήσῃ ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησεν·» καὶ, «Παντὶ τῷ αἵτοῦντί σε δίδου·» καὶ, «Ἄγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἔξ ὅλης τῆς

39.865 ψυχῆς σου, καὶ ἔξ ὅλης τῆς ἴσχυός σου, καὶ ἔξ ὅλης τῆς διανοίας σου· καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν» καὶ, «Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἔστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἄλλήλους·» Καὶ πῶς δὲ οὐκ ἔστιν, ὡς αἱρετικὲ, ἀγαθὸς ἵσα τῷ ἑαυτοῦ Πατρὶ, ὃς γε ταῦτά σοι λέγοντι συγγνώμην ἔχει;

ΚΕΦ. Ις'. Διὰ πάντων αἱρεσιομαχεῖν ἐγνωκότες, καὶ τὴν πρὸς Τιμόθεον τοῦ Παύλου φωνὴν, τὴν λέγουσαν· «Τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ Θεῷ τιμῇ καὶ δόξᾳ εἰς τοὺς αἰώνας. Ἄμήν·» καὶ τὴν, «Μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον·» καὶ τὴν ἐν Εὐαγγελίῳ κειμένην· «Ἴνα γινώσκωσί σε, τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ δὸν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν·» καὶ τὴν διαγορεύουσαν προφητείαν· «Ἐγὼ ἔξετεινα τὸν οὐρανὸν μόνος·» οὐκ εἰς δέον ἐκδέχονται· φάσκοντες τὴν «μόνος» καὶ τὴν «ἀληθινὸς Θεὸς» λέξιν μὴ ἐπιδέχεσθαι δευτέραν, ἢ τρίτην ὑπόστασιν, ἔχειν δὲ τὴν ἀναφορὰν εἰς μόνον τὸν Πατέρα. Ἡ δὲ «μόνος» καὶ ἐνός ἔστι λέξις, ὁσάκις ἀν εἴρηται ἐπὶ τῆς Τριάδος τῇ Γραφῇ, διὰ τὸ ἐν μονάδι θεότητος ὑπάρχειν αὐτὴν, καὶ «μοναρχίαν» ἔχειν εἴρηται. Διὸ ἡ ταυτότης «μόνος», ἢ ἐκείνης, ἢ ἄμα τῶν δύο, ἢ τῶν τριῶν ἀχράντων ὑποστάσεων μνημονεύει, ἢ χωρίς. Ἔτι δὲ οὕτως ἐρήθη πρὸς ἀντεξέτασιν τῶν καλουμένων ψευδωνύμων θεῶν, ὥσπερ ἀεὶ τὴν δαιμόνιον πολυκοιρανίαν ἐκβάλλει, ἀκουσάντων· «Θεοί ἔστε» ἵνα μηκέτι ὡμεν δεδουλωμένοι ὑπὸ ταλαὰ, καὶ πολύμορφα, καὶ τρεπτὰ, καὶ ἐτερόγνωμα στοιχεῖα, ἐπὶ τὴν πορνείαν ταύτην σκορπίζοντες τὰ νοήματα ἡμῶν, κατὰ τὸν λέγοντα· «Πρώτη πορνεία, ἐπίνοια εἰδώλων.» Πρὸς τούτοις, καὶ δότι οὐχ ἀρμότει κτίσματι κυρίως καὶ καθ' ἄπαξ ἡ «μόνος» καὶ ἐνὸς λέξις, τῷ εἶναι πάντων, ἢ πολλῶν ἄμα κοινόν τι, διὰ τὸ πάντα ἔχειν πολλὰ ὄμοούσια καὶ ὄμοειδῆ, ὡς ἐν τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ κεφαλαίῳ τοῦ πρώτου ἐρήθη λόγου. Ἡ δὲ, «Μόνος ἔχων ἀθανασίαν», καὶ ἡ, «Ἄοράτῳ μόνῳ σοφῷ Θεῷ», φωνὴ ἐγράφη, διὰ τὸ μηδὲ ἐν κτίσμα ἔχειν ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ παντὶ τὸ ἀθάνατον, καὶ ἀόρατον, καὶ σοφὸν, ἀλλ' 39.868 εἰληφέναι παρὰ τοῦ δημιουργήσαντος Υἱοῦ, τοῦ μόνως σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι ὑπάρχοντος ταῦτα, ὑπαρξιν ἀθανασίας καὶ ἀορασίας· ὡς Παῦλον γράφειν Κορινθίοις τὸ πρῶτον· «Τί δὲ ἔχεις, δὸ οὐκ ἔλαβες; Εἰ δὲ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών;» Καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ τὰς λέξεις ταύτας κυρίως πρέπειν ποιήματι. Ἐστι γὰρ θνητὸν δυνάμει, τὸ μὴ ἔχον οἴκοθεν τὸ ἀθάνατον, ἀλλὰ καὶ δυνάμενον, εἰ θελήσοι τυχὸν ὁ ποιήσας, καὶ τὸ ἀποσβεσθῆναι, καθὰ ἐν Εὐαγγελίῳ εἶπεν· «Φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.» Τούτων οὕτως ἔχοντων, οὐδὲν κωλύσει πρὸς πλείονα εὐμαθίαν ἔκαστον ἰδιαζόντως ἔξεργάσασθαι ρήτον. Τὸ μὲν οὖν, «Τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ Θεῷ» ἐγραψε, πολλὰ προδιηγησάμενος κοσμικὰ ἐν τῇ Ἐπιστολῇ, καὶ κατὰ πάσης τῆς διηγήσεως ἐπαγγάγων τοῦτο, ὡς ἔσται σαφὲς παντὶ τῷ προσέχοντι τῇ ἐννοίᾳ τῆς Ἐπιστολῆς. Τὸ δὲ, «Μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον», ὡς πρὸς τὴν κτίσιν ἐπέστειλε, καθὰ εἴρηται. Ἡ γὰρ αἰώνιος ζωὴ, καὶ ἡ ἀφθαρσία, ἀθανασία ἔστι· καὶ ἡ «ἀλήθεια», καὶ «σοφία» λέξις ἰσοδυναμεῖ τῷ «ἀληθινῷ» καὶ «σοφῷ» ρήματι· καθάπαξ δὲ ταῦτα ἔστι μόνου Θεοῦ· μεμαρτύρηται δὲ ταῦτα εἶναι ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Καὶ εἰ, ὥσπερ ὁ Πατήρ δημιουργεῖ, ἀγιάζει, δικαιοῖ καὶ θεοποιεῖ τοὺς πρὸς οὓς γίνεται, τὸν ἵσον τρόπον καὶ ὁ Μονογενὴς, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ποιεῖ κυρίως ἄρα τῷ Υἱῷ, τῷ τε Πνεύματι τοῦ Θεοῦ τὸ, «μόνος», καὶ «ἀληθινὸς», καὶ «σοφὸς», καὶ «ἀόρατος Θεὸς», καὶ «μόνος ἔχων ἀθανασίαν», ὡς τῷ Πατρὶ ἐφαρμόσει· καθάπερ καὶ αὐτῷ πρέψει ἡ περὶ τοῦ Μονογενοῦς λέγουσα Γραφή· «Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν· οὐ λογισθήσεται ἔτερος πρὸς αὐτόν.» Πάσιν γὰρ, ἵν' οὕτως φράσω, οἷς ὁ Πατήρ τῆς κτίσεως διαφέρει, καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ

Θεοῦ ὁμοίως διαφέρει. Πῶς γάρ λοιπὸν μόνος ἔχει τὰ προλεχθέντα ὁ Πατὴρ, εἰ ἀληθεύει τὰ περὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος γεγραμμένα, καὶ τὸ, «Ὥσπερ ὁ Πατὴρ ζωὴν ἔχει, οὕτως ἔδωκε τῷ Υἱῷ ζωὴν ἔχειν,» ὡς καὶ τὸ προσεχὲς τούτῳ κεφάλαιον ἐπιδείξει; Τὸ δὲ, «Ἴνα γινώσκωσί σε, τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστὸν,» συμπειρέχει καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ δείκνυσιν ἵσον τῷ Πατρὶ, μεθ' οὗ νοεῖται καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. Ἡ δὲ ἀποστολὴ τὴν οἰκονομίαν δηλοῖ. Ἡ δὲ, «Ἐγὼ ἔξετενα τὸν οὐρανὸν μόνος,» φωνὴ, οὐκ ἔστι τοῦ Πατρός. Ἐπεὶ πῶς ἀληθεῖς τὸ πάντα διὰ 39.869 τοῦ Υἱοῦ γεγενῆσθαι; «Ἡ γνώτωσαν καὶ περὶ τοῦ Υἱοῦ ὁμοιότροπον ἐν τῷ Ἰὼβ προφητικῶς εἰρῆσθαι. «Ο τανύσας τὸν οὐρανὸν μόνος, καὶ περιπατῶν ὡς ἐπὶ ἐδάφους ἐπὶ θαλάσσης.» Αὐτὸς γάρ, ὡς πᾶσιν καταφανὲς, ἀεὶ μὲν, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει ἐθαυματούργησεν, καὶ ὡς ἐν πεδίῳ ἐβάδισεν ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς. Μαρτυρεῖται δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μνημονευθεῖσιν ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα οὕτως. Περὶ μόνου μὲν ἀληθινοῦ Θεοῦ, ὡς ἡνίκα περὶ μὲν τοῦ Υἱοῦ Ἰωάννης αὐτῇ λέξει ἀληθινὸν Θεὸν αὐτὸν εἶναι, καὶ μονογενῆ Θεὸν ἀναφθέγγεται· Ἰούδας μόνον Δεσπότην καλεῖ· καὶ ὁ προφήτης λέγει· «Σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ ποιῶν θαυμάσια, σὺ εἶ μόνος Θεὸς μέγας» καὶ ἐτέρωθι· «Εἴς ἄγιος, εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.» Περὶ δὲ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὡς ὅταν Παῦλος, ὁ συνέσεως πλήρης, Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καθὰ ἡμῖν τὸ ἡμῶν πνεῦμα, εἶναι αὐτὸ μαρτυρεῖ. Καὶ πάλιν γράφει· «Ταῦτα πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἴδια ἐκάστω, καθὼς βούλεται.» Περὶ μὲν σοφίας, ὡς ἡνίκα περὶ μὲν τοῦ Υἱοῦ ὁ μνημονευθεὶς σεμνότατος γράφει Παῦλος· «Χριστὸν Θεὸν δύναμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν·» καὶ, Ἐν ὦ εἰσὶ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι.» Καὶ Δαυΐδ ψάλλει· «Ως ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας.» Καὶ ὡς Ἡσαΐας προφητεύει· «Καὶ αὐτὸς σοφὸς ἦγεν ἐπ' αὐτοὺς κακά.» Περὶ δὲ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὡς ὅταν Ἡσαΐας προφητεύῃ· «Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, Πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, Πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, Πνεῦμα γνώσεως καὶ εύσεβείας.» Περὶ δὲ ἀφθαρσίας καὶ ἀθανασίας, προείρηται μὲν ἥδη, οὐ μέντοι ἀτοπον καὶ ἄλλα παραθέσθαι· ὡς ἡνίκα, περὶ μὲν τοῦ ψυχοδότου Μονογενοῦς, οὗ τὸ ὅμμα, καὶ ἡ ἀκοὴ, καὶ ἡ δίκη, καὶ ἡ φιλανθρωπία πανταχοῦ ἐφέστηκε, Δαυΐδ μελωδεῖ· «Σὺ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν·» καὶ, «Εἰς τὸν αἰώνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ.» Περὶ δὲ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, τοῦ τὰ σύμπαντα τρέφοντος, καὶ θείαις ἀκτῖσι καταλάμποντος, καὶ ἔως καὶ ἐπὶ τοὺς ἀπολειπο 39.872 μένους τοῦ θείου νόμου μακροθυμοῦντος, ἵν' ἦ ἐπιστρέψωμεν, ἦ ἐκεῖσε τιμωρίαν ὑπόσχωσιν οὐ μεμπτήν· ὡς ὅταν λέγῃ· «Καὶ τὸ ἀφθαρτόν σου Πνεῦμά ἔστιν ἐν πᾶσιν.» Τοῖς δὲ λέγουσιν, Οὐκ εἰσὶν οὖν αἱ ψυχαὶ καὶ οἱ ἄγγελοι ἀθάνατοι καὶ ἀόρατοι; ἀπαντητέον οὕτως· Πρὸς τὸ ἀθάνατον πρῶτον καθ' ἔνα μὲν τρόπον, ὅτι τῇ πρωτουργῷ καὶ ἀπείρῳ ἀθανασίᾳ ἡ τούτων οὐδαμῶς κοινωνεῖ, ὑπὸ βεβηκυῖα καὶ διωρισμένη ἐκείνης, ὃσον δημιούργημα Δημιουργοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο μόνος ἔχειν ἀθανασίαν ὁ Θεὸς ἐλέχθη, ὡς ἔστι γνῶναι ῥάδιον, εἴπερ εἰς νοῦν βαλοίμεθα, ὅτι τούτων οὐδὲν, οὕτε δημιουργεῖν, οὕτε ἀθανασίαν χορηγεῖν δύναται, ὡς ὁ μόνος ἀόρατος καὶ αἰώνιος Μονογενῆς, καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα δημιουργεῖ, καὶ ἀθανάτους κατασκευάζει. Καθ' ἔτερον δὲ, ὅτι αἱ ψυχαὶ καὶ οἱ ἄγγελοι εἰσὶ καὶ ἀθάνατοι κατὰ τὸ ἀνώλεθρον καὶ ἀφθαρτὸν τῆς οὐσίας, καὶ θνητοὶ κατὰ τὸ φθείρεσθαι ποτε τῇ γνώμῃ. Ἀπὸ γάρ τροπῆς ἔστιν ὅτε πίπτουσιν εἰς ἀμαρτίαν, ἐξ ἣς ἐπέρχεται ὁ θάνατος· καθ' ὃν δὲ οὐδὲν οὐδαμῶς γράφει· «Καὶ ἡ σπαταλῶσα χήρα τέθνηκεν·» καίπερ μήπω τὸν τῆδε ὑπαλλάξασα βίον, καθὰ ἥδη ἐν τῷ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐξηγήθη λόγω. Ἀντιδιαιρεῖται γάρ τῷ ἀθανάτῳ τὸ θνητὸν, 39.873 καὶ ἀντιστοίχως τῷ θνητῷ τὸ ἀθάνατον, καὶ νοεῖται 39.873 ἐπὶ ψυχῶν καὶ ἀγγέλων, τὸ μὲν ἀθάνατον, ὅταν πρὸς τῷ θάνατον μὴ ἐπιδέχεσθαι, ὃ ἔστιν μὴ διαλύεσθαι, ἀτε ἀσυνθέτους ὄντας καὶ ἀνωλέθρους τὴν ὑπαρξίν, ἐὰν καὶ φθορᾷ γνώμης μὴ ὑποπέσωσιν, τοῦτ' ἔστιν, εἰ ἀτρεπτοι διαμείνωσιν τὸ δὲ θνητὸν, ἀντικειμένως τούτῳ. Καθόλου δὲ ἐοίκασιν οἱ τοιοῦτοι μὴ γινώσκειν τὰ ἀντιστρόφως

λεγόμενα, καὶ ὡς οὐ πάντα τὰ ὄμωνύμως κατά τινων λεγόμενα πέφυκεν ἀντιστρέφειν. Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς παντοίως ἀθάνατος, οὐ μὴν τὸ ἀθάνατον ἡδη. Πρὸς δὲ τὸ ἀόρατον, εἰσὶ μὲν καὶ αἱ ψυχαὶ καὶ οἱ ἄγγελοι, ἀόρατοι μὲν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ σώματος ἡμῶν, ἐν τῷ εἶναι ἐκτὸς τῶν ὁρατῶν ἴδιωμάτων φημὶ χρώματος, σχήματος, μεγέθους, ὁρατοὶ δὲ τῷ νῷ, ὃ ἐστιν ὅμμα τῆς ψυχῆς· ἐπειδὴ μὴ ἀνέφικτοι, ἔτε κτιστοὶ τὴν ὑπαρξίν εἰσιν, ἀλλ' ἐστιν ἡμῖν νόησις περὶ αὐτῶν. Ὡστε, εὶ καὶ κατὰ προσβολὴν αἰσθήσεως ὀφθαλμοῦ ὅμματος ἀόρατοι, ἀλλ' οὖν κατὰ ἀντίληψιν θεωρίας ἐπιστημονικῆς ὁρατοί εἰσιν. Ὁ δὲ Θεὸς ὑπὲρ τὸ ἀόρατον, καὶ ἀφανέστατον, καὶ ὑπὲρ πάντα νοῦν ὑπάρχων, οὐ μόνον ὅψει, καὶ συνόλως αἰσθήσει, μὴ ὑποπίπτειν, ἀλλὰ μῆτε νῷ αὐτῶν ἀγγέλων ἐνορᾶσθαι, διὰ τὸ ἀκατάληπτον καὶ ἀπρόσιτον, πέφυκεν. Ὅτι μὲν γὰρ ἐστι Θεὸς, πᾶσι γνώριμον· τί δὲ, ἢ πῶς ὑπάρχει θεωρήσαι, πάντων τῶν φυσικῶν δυσαλωτότατον καθέστηκεν. Ὁρθῷ οὖν προσερρήθη τρόπω τῷ εἰρημένῳ «μόνος ἀθάνατος, σοφός τε Θεὸς, καὶ ἀόρατος.»

ΚΕΦ. ΙΖ'. Καὶ μὴν καὶ τὰ παρὰ Ἰωάννη ἀμώμητα καὶ ἀνεπίληπτα τοῦ πάντων Κυρίου ῥήματα, τὰ λέγοντα· «὾σπερ ὁ Πατὴρ ζωὴν ἔχει ἐν ἑαυτῷ, οὗτως ἔδωκε καὶ τῷ Υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ· καὶ ἔξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν·» καὶ πάλιν· «Οὓς ἔδωκάς μοι, σοὶ ἡσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς ἔδωκας·» καὶ πάλιν· «Πάντα μοι παρεδόθη παρὰ τοῦ Πατρός μου·» καὶ πάλιν· 39.876 «Ἐδόθη μοι πᾶσα ἔξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς·» καὶ τοῦ Δαυΐδ· «Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς·» καὶ δσα τοιαῦτα, τὴν ἄφραστον οἰκονομίαν δηλοῦ. Καὶ ἄμαχον τοῦτο πλέον ποιεῖ, καὶ πάντας ἀναγκάζει, τούς γε μὴ τελέως ἀψύχους, συντίθεσθαι ἡμῖν τὸ εὐθὺς προσκεῖσθαι· «Ὅτι Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν.» Εὔμενῶς γὰρ ἔχων πρὸς τὸ γένος ἡμῶν, καὶ ἐκῶν πτωχεύσας σαρκὶ, ὡς γράφει ὁ Παῦλος, ἵν' ἡμεῖς, οἱ παντοίαις βλάβαις καὶ μεταβολαῖς, διά τε τὴν ἀρχαίαν καὶ τὰς προσφάτους ἀμαρτίας, ὑποκείμενοι, τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν· καὶ πᾶσιν προσφόρως προσφερόμενος, τῇ ἡμῖν συντρόφῳ ἐχρῆτο διαλέκτῳ, ὅπως τὴν οἰκονομίαν συνιῶμεν, μὴ τῷ ὅγκῳ τῆς θείας ἀποθαμβούμενοι φράσεως. Ἡρκει γὰρ καὶ μόνα τὰ θαύματα ἐκφαίνειν τὴν ἄναρχον καὶ ἀπροσδεή αὐτοῦ θεότητα· ὡς μετριάζοντα καὶ τοῦτο λέγειν· «Αἱ ἀλώπεκες τοῦ ἀγροῦ φωλεοὺς ἔχουσιν, καὶ τὰ πετηνὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι.» Οὐ γὰρ ἔδει τὸν Δεσπότην ἰδιάζον πως ἐπὶ γῆς τι κεκτήσθαι. Καὶ ἄλλως δέ πως τὸν Θεὸν μὲν, ὡς ἔνδειξις καὶ ἔρις πρὸς ἀνθρώπους οὐδέποτε οὐδεμία, ἀνθρωποπρεπῆ καὶ μετριόφρονα φθέγξασθαι χρειώδες ἦν, καὶ οὐδὲν μὲν τὴν γαληνοτάτην αὐτοῦ καὶ πάντα περιέχουσαν φύσιν καταβλάπτον, ἡμᾶς δὲ εὐεργετοῦν. Ὁρᾳ γὰρ ἀεὶ οὐ πρὸς τὸ οἰκεῖον ὕψος, πρὸς δὲ τὸ ἀνθρώπων ταπεινόν. Αὐτὸν δὲ συλλήπτορα ποιήσομαι, λέγοντα Πέτρω· «Ἴνα δὲ,» φησὶ, «μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτοὺς, πορευθεὶς εἰς θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἵθιν ἄρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὐρήσεις στατῆρα· καὶ ἐκεῖνον λαβὼν, δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.» Ἀνθρωπὸν δὲ Θεῷ ἀρμόζοντα ῥήματα ἀφιέναι, οὐ θέμις· ἐπεὶ καὶ βασιλεῖ ὅτι μάλιστα πρέπει μετριολογεῖν· μείζονα γὰρ ἐκ τούτου καρποῦται δόξαν, καὶ εἰς αὐτὴν ἀναφέρεται τῆς τιμῆς τὴν κορυφήν· ὑπηκόῳ δὲ βασιλικὰς φωνὰς ἐκφέρειν, ἀσύμφορον. Ὡστε ἐπειδὴ «Ψυιστος ἦν, καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ παντὸς λόγου κρείττων, χώραν εἶχεν τὰ χθαμαλὰ αὐτοῦ ῥήματα· εἰ δὲ κτίσμα ἐτύγχανε, πάλιν οὐκ εἶχεν χώραν, ἀ ἐφθέγγετο ὑψηλά. Πῶς γὰρ ἀν ἔλαβεν ζωὴν ἡ ζωὴ, ἢ ἔξουσίαν ὁ κατὰ Ἡσαΐαν ἴσχυρὸς καὶ ἔξουσιαστῆς Θεὸς, ὁ καὶ τοῖς ἀποθανεῖν δυναμέ 39.877 νοις τὸ ζῆν καὶ εἶναι κατ' ἔξουσίαν ἰδίαν παρέχων, ὁ Πέτρω τὰς κλεῖς τῆς οὐρανίου ζωῆς ἐγχειρίσας; Ἐκβοᾷ γὰρ καὶ ὁ Ἀπόστολος, ὡς «Οὐχ ἀρπαγμὸν ἤγήσατο

τὸ εἶναι ἵσα Θεῷ» ἀντὶ τοῦ. Οὐχ ἥρπασεν, οὐκ ἔλαβε τὸ εἶναι ἵσος τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Εἰ δὲ ἄρα καὶ εἰς τὴν θεότητα εἴρητο τοῦ Υἱοῦ, ἔχρη αὐτοὺς οὕτω νοεῖν, διτιπερ, ὃν τρόπον τὸ, ἔχειν ζωὴν τὸν Θεὸν, οὐ τὸ κεκτῆσθαι τι ἄλλο ἑαυτοῦ, ὡς μὴ ἀνάρχως ἐσχηκότα, ἀλλὰ τὸ αὐτὸν εἶναι τοῦτο, ὅπερ ἔχειν λέγεται, δηλοῦ· τὸν αὐτὸν τρόπον, τὸ ἔχειν λαβόντα ζωὴν τὸν Υἱὸν, οὐχ ὡς μὴ ἔχοντα φύσει σημαίνει. Ἡ γὰρ λέξις ἡ «ῶσπερ ἔχει», καὶ ἡ «οὕτως ἔδωκε», τοῦτο παριστᾶ· δτι οὕτως ἔχει ὁ Υἱὸς τὴν ζωὴν, ὡσπερ ἔχει αὐτὴν οὐ λαβὼν ὁ Πατήρ· καὶ χρὴ θεοπρεπῶς ἐπί τε τοῦ Πατρὸς τὸ, ἔχειν ζωὴν, καὶ τὸ «ἐν ἑαυτῷ», ἐπί τε τοῦ Υἱοῦ τὸ «δέδωκεν αὐτῷ», καὶ τὸ, ἔχειν ἐν ἑαυτῷ ἐκλαμβάνειν· καὶ μᾶλλον ἐκ τοῦ ἀναγκαίου τοῦ πράγματος τὴν θεϊκὴν ἔξουσίαν τοῦ Υἱοῦ, καὶ τὸ ἐπ' ἀμφοῖν ἐν θέλημα ἀθρεῖν. Ἡν γὰρ λέγει ἔχειν ζωὴν ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν, ἡ ἐνάς καὶ ὑπερούσιος οὔσια ἐστὶ, καὶ οὐχ ἔτερόν τι ἐν ἑτέρῳ τυγχάνον· δθεν εἶπεν «Ἐγώ εἰμι ἡ ζωὴ» ὡς καὶ ἐντεῦθεν ἀναφαίνεσθαι. μὴ ἄλλην τῆς τοῦ Πατρὸς οὔσιας εἶναι τὴν οὔσιαν τοῦ Υἱοῦ. Εἰ γὰρ αὐτός ἐστιν ἡ ζωὴ, τὴν δὲ αὐτὴν ἔχει ὁ Πατήρ, τί ἄλλο εὑρίσκεται, ἡ ὄμοούσιος; καὶ εἰ αὐτός ἐστιν ἡ ζωὴ, πῶς, ὅ ἐστιν, εἶχε λαβεῖν; Ἀλλ' εἴπερ εἶχε, φησὶ, πῶς ἔλαβεν; Καὶ ταῦτα ληρήματα. Καὶ δόμοις γὰρ παρὰ δόμοιου λαμβάνει, ἵνα μὴ εἴπωμεν, δτι καὶ μείζων ἔσθ' δτε παρ' ἐλάττονος, καὶ ἡ δεξιὰ παρὰ τῆς ἀριστερᾶς· ἴσμεν δὲ, δτι καὶ τινες ἐξ ἵσης τὸ κρῖναι λαχόντες, παρεχώρησαν τῷ ἐνὶ ἔσθ' δτε καὶ μείζονι αὐτῶν καθεστῶτι· καὶ εἴωθε λέγεσθαι· Ἔδωκαν τῷδε τὸ πρᾶγμα μόνῳ δικάσαι, καίτοι ἔχοντι αὐτῷ, καὶ πλειόνως εἰκός, τὴν ἔξουσίαν. Τοιγαροῦν οὐκ εἶπεν, δτι «Ο μὴ ἔχει, ἔλαβεν, ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτὸς εὐαγγελιστὴς λέγει· «Εἰς τὰ ἴδια ἥλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐκ ἔλαβον· δσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἔξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι.» Διὰ τῶν τοιούτων ρήμάτων οὐ μόνον δείξας τοῦ Υἱοῦ ἰδίαν τὴν κτίσιν, ἀλλ' δτι καὶ τῷ Πατρὶ δίδωσιν ὁ Υἱὸς τοὺς λαμβάνοντας αὐτὸν, τοῦτ' ἐστι τοὺς πιστεύοντας, πανταχοῦ εὐεργετῶν αὐτοὺς, καὶ λαμβάνοντας αὐτὸν, καὶ παρεχομένους παρ' αὐτῷ τῷ Πατρί· ἐκ τοῦ κόσμου γὰρ ὄντας, τῇ ἑαυτοῦ οἰκονομίᾳ ποιεῖ οὐρανοπολίτας. Πῶς δὲ καὶ ήμεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ πάλιν αὐτῷ προσφέρομεν; «Η πῶς δόξαν αὐτῷ ἀναπέμπομεν; Μὴ ἀρα ὁ μὴ ἔχει, ἡ ὁ μὴ ἐστιν, αὐτῷ παρέχομεν; Ἀρκεῖ οὖν αὐτοῖς ἀποκρίνεσθαι δτι οὕτως ἔλαβεν, ὡς ἐπτώχευσεν ἐκῶν, καὶ ὡς ἐγένετο κατάρα. Τί γὰρ ἀν φήσαιεν ἐρωτώμενοι ἐξ ἀνθυπο 39.880 φορᾶς· Ό Θεὸς καὶ Κύριος πάντων, ἡ ἀΐδιος ζωὴ, 39.880 καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, καὶ ἡ ἀθανασία, πῶς ἐπτώχευσεν; ἡ πῶς ἡ εὐλογία δι' ἡμᾶς ἐγένετο κατάρα;

ΚΕΦ. ΙΗ'. Οὕτως ἀν νοηθείη καὶ τὸ ἐν Ἰωάννῃ τοῖς ἀποστόλοις ρήθεν· «Εἰ ἡγαπᾶτέ με, ἔχάρητε ἀν, δτι πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα· δτι ὁ πέμψας με Πατήρ μείζων μου ἐστίν.» Πῶς γὰρ πορεύεται, ἡ ἐπέμφθη κατὰ τὴν θεότητα ὁ εἰπών· «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοὶ» καὶ, «Ο Πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων ποιεῖ τὰ ἔργα» καὶ, «Ο πέμψας με, μετ' ἐμοῦ ἐστιν;» «Ο μαρτυρούμενος, δτι «Ἐαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών» καὶ δτι «Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο;» Ό γὰρ πέμπων ἐκεὶ πέμπει, ἔνθα οὐκ ἐστιν ὁ πέμπων καὶ ὁ πεμπόμενος. Εἰ δὲ ὁ Θεὸς πανταχοῦ πάρεστι, καὶ πάντα συνέχει, περιδραξάμενος τὴν κτίσιν, καὶ οὐκ ἀπὶών, καὶ πάλιν ἐπανιών, οὐδ' ἐκ τόπων τόπους ἀμείβων. Λέγει γὰρ ὁ μὲν Ἱεροψάλτης· «Ἐγγὺς Κύριος τοῖς φοβουμένοις αὐτόν» καὶ πάλιν· «Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν, σὺ ἐκεὶ εἰ· ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ἄδην, πάρει· ἐὰν ἀναλάβοιμι πτέρυγάς μου κατ' ὅρθρον, καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης· καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χείρ σου δόηγήσει με, καὶ καθέξει με ἡ δεξιά σου.» Ό δὲ Ἱερεμίας· «Τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει Κύριος.» Αὶ δὲ Πράξεις· «Καί γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα· ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν· ὡς καὶ τινες τῶν καθ' ἡμᾶς ποιητῶν εἰρήκασιν 39.881 Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν»·δ' ἥπιος ἀνθρώποισιν. Καὶ εἰ δὲ Δεσπότης αὐτὸς ἐξηγεῖται, ὡς οὐδέποτε τοὺς οὐρανοὺς τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας ἐγύμνωσεν, ὡσπερ οὐδὲ νῦν μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς γῆς

ἀπολιμπάνεται· «'Ιδού» γάρ, φησὶν, «έγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἔως τῆς συντελείας τοῦ αἰώνος·» βεβαιῶν τὰ παρὰ τοῦ ἱεροκήρυκος ἐν ί ψαλμῷ ἀσθέντα, δι' ὃν καὶ ἐπὶ γῆς αὐτὸν, καὶ ἐν οὐρανῷ ἐπὶ τοῦ θείου ἐπικαθέζεσθαι θρόνου προσεκήρυττεν· φησὶν γάρ· «Κύριος ἐν ναῷ ἀγίῳ αὐτοῦ, Κύριος, ἐν οὐρανῷ ὁ θρόνος αὐτοῦ.» Εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, ἀμάχως τὸ «πορεύομαι» καὶ «οὐ πέμψας», ὡς μορφὴν δούλου λαβὼν, εἶπε, καὶ διὰ τὸ Ἰουδαίους ἀπιστεῖν τῇ οἰκονομίᾳ, καὶ διὰ τῇ συμφωνίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐπεφάνη· καὶ οὐ διὰ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὥστε καὶ τοὺς παχεῖς τὸν νοῦν καὶ χερσώδεις Μοντανιστὰς ἐντρέπεσθαι, τὸν αὐτὸν Υἱοπατέρα ὅμοῦ καὶ Παράκλητον νοοῦντας· σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ Μανιχαῖον, μὴ προσιέμενον τὴν Παλαιὰν Διαθήκην· ἀλλ' ἀποκαλοῦντα τὸν μὲν Πατέρα ἀπάνθρωπον, ὡς ἐκβαλόντα τὸν Ἄδαμ ἀπὸ τοῦ παραδείσου, τὸν δὲ Υἱὸν μόνον φιλάνθρωπον, ὡς δι' ἑαυτοῦ παραγενόμενον καὶ σώσαντα. Πῶς γάρ μόνω τὴν χάριν εἰσώμεθα τῷ Χριστῷ, διὰ τὴν ἔπειταν αὐτὸν καὶ ὁ Πατήρ; Εἴωθε δὲ ἡ Γραφὴ τῇ λέξει τοῦ «οὐ πέμψας», καὶ τοῦ «ἀπεστάλη» ἐπὶ τῆς ἀρρήτου συγκαταβάσεως προσχρῆσθαι· καὶ ὡς θνητῷ τῷ λόγῳ περιλαβεῖν ἀδύνατον ἦν τὸν ἀχώρητον, οὕτως καὶ τῇ τῶν ὅμιλων οἰκονομίᾳ τὴν διήγησιν ποιεῖσθαι, ἵνα μή τις ἀντιθεῖας ὑπόνοιαν σχοίνῃ· ἐπείτοιγε Πάντα Θεοῦ πλήρη, καθὰ εἴρηται. Μαρτυρεῖ δὲ τούτῳ ἡ ἀεὶ ζῶσα φωνὴ, λέγουσα· «Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, διὰ τὴν ἡκουσάς μου· ἔγὼ δὲ ἥδειν, διὰ πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν, διὰ σύ με ἀπέστειλας·» τοῦτο ἔστιν· Ἡδειν διὰ πάντοτέ μου

39.884 ἀκούεις, μιᾶς θελήσεως οὕσης· ἀλλὰ διὰ τὸν περιεστῶτα ὄχλον, ἵνα πιστεύσωσιν, εἶπον τὸ, Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, διὰ σύ με ἀπέστειλας· πρωθυστέρους δὲ τὰς λέξεις ἐφθέγξατο, ἡσφαλισμένως ποιῶν, διὰ τοὺς ἀκροωμένους φιλαιτίους καὶ φιλαπεχθήμονας ὡς καὶ περὶ τοῦ Προδρόμου τὴν οἰκονομίαν κηρύττοντος εἶπεν· «Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ·» καὶ ὅμως οὐκ ἔξ οὐρανῶν ἀποσταλεὶς ἐτύγχανεν. Γέγραπται ὁ Θεὸς καὶ ὑπὸ ἀνθρώπου ἀποστελλόμενος, καὶ ἄνθρωπος ὀνομαζόμενος, καὶ βλάβος περὶ τὴν θείαν καὶ ἀληθῆ δόξαν πάντως οὐχ ὑπομένων ὡς Μωϋσῆς ἐν τῇ γενέσει λέγει· «Καὶ διέβη τὸν χειμάρρον, καὶ διεβίβασε πάντα τὰ αὐτοῦ. Ὕπελειφθη δὲ Ἰακὼβ μόνος, καὶ ἐπάλαιεν ἄνθρωπος μετ' αὐτοῦ ἔως πρωί. Ἰδεν δὲ, διὰ οὐ δύναται Ἰακὼβ ἐν τῷ παλαίειν, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀπόστειλόν με· ἀνέβη γάρ ὁ ὄρθρος. Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐ μή σε ἀποστείλω, εἰ μή με εὐλογήσῃς. Εἶπε δὲ αὐτῷ· Τί τὸ ὄνομά σου ἐστίν; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἰακὼβ. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Οὐ κληθήσεται ἔτι ὄνομά σου Ἰακὼβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά σου, διὰ ἐνίσχυσας μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατὸς ἔση. Ἡρώτησε δὲ Ἰακὼβ, καὶ εἶπεν· Ἀνάγγειλόν μοι τὸ ὄνομά σου. Καὶ εἶπεν· Ἰνα τί σὺ ἐρωτᾷς τὸ ὄνομά μου; Καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐκάλεσεν Ἰακὼβ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Εἶδος Θεοῦ· Ἰδον γάρ Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχή.» Ὅτι δὲ Θεός ἐστιν ὁ παλαίσας καὶ μὴ εἰπὼν αὐτοῦ τὸ ὄνομα, καὶ ἡ προφητεία λέγει· «Ωφθην πρὸς Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακὼβ, τοὺς πατέρας ὑμῶν, Θεὸς ὣν αὐτῶν, καὶ τὸ ὄνομά μου οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς.» Πῶς δὲ καὶ μείζων κατὰ τὴν θεότητα ὑπάρχει τοῦ ἵσον ἑαυτὸν ποιοῦντος τῷ Πατρὶ, τοῦ λέγοντος· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἔν ἐσμεν·» καὶ μαρτυρουμένου, ὡς ἀληθινὸς Θεὸς, καὶ Υἱὸς, καὶ Μονογενῆς ἐστιν· «Ἐν ᾧ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος·» καὶ, «Θεὸς μέγας, πρὸς δὲ οὐ λογισθήσεται ἔτερος·» καὶ ὡς ἐκ δεξιῶν συγκαθέζεται; Ἀλλ' ὁμολογουμένως καὶ τὸ «μείζων» εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν ἀποτείνεται, δι' ἦν ὁ μεταβολῆς διὰ παντὸς ἄμοιρος ὣν, ἡλαττώσθαι καὶ τῶν ἀγγέλων, εἰ θέμις τοῦτο φάναι, γέγραπται παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ οὕτως· «Τὸν δὲ βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ἡλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου.» Ἀμέλει οὐκ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων ἐν οὐρανοῖς, ἀλλ' ἐν μορφῇ δούλου ἐπὶ γῆς, δτε ἐκ τῆς Παρθένου ἀτρέπτως προῆλθεν, ἔλεγεν· «Ο πέμψας με Πατὴρ μείζων μου ἐστίν·» ὡσεὶ καὶ ἔλεγεν. Ἡ ύμιν καὶ πάσῃ διανοίᾳ ἀθέατος θεότης, μείζων τῆς ὄρωμένης συγκαταβάσεώς μου

ύπάρχει. Ό γάρ τῷ πράγματι συγκαταβάς, καὶ διακονῶν, καὶ μὴ διακονούμενος, καὶ δούλου φέρων μορφὴν, ὁ ἐν 39.885 μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, πως οὐχὶ καὶ τοῖς ρήμασι συγκαταβαίνειν ἔμελλεν, ὁ παντὸς λόγου ἀνώτερος; οὕτως ὥστε καὶ ὀνειδίζει παρ' Ἰωάννῃ τοῖς ἐπὶ μικροπρεπείᾳ ἐκδεχομένοις τῆς οἰκονομίας τὰ ρήματα, φάσκων· «Ἐγὼ τιμῶ τὸν Πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετε με.» Τιμᾶ δὲ καὶ ὁ Πατὴρ τὸν Γίὸν, λέγων· «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου» καὶ μέντοι ἔλκων πρὸς αὐτὸν τοὺς ἀξίους. Καὶ αὐτὸς δὲ τοῦτο τὸ εἰπεῖν πεποιθήσει Πατέρα τὸν Θεὸν, δείκνυσιν, ὡς τὸ «μείζων» κατὰ τὴν ἐνανθρώπησίν ἐστιν. Καὶ ἐξ ὑποδείγματος δὲ ρᾶον ὑποστῆναι τοῦ μὴ κατὰ τὴν θεότητα εἰρῆσθαι τὸ «μείζων». Ό γάρ Κύριος φησίν· «Ἄμὴν λέγω ὑμῖν οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ» Ἀλλ' οὐχ ὡς ἐξ ἑτέρας μείζονος φύσεως ὅντα, ἢ κατ' ἀνθρώπους, ἔλεγε μείζονα εἶναι αὐτόν· πάντες γάρ οἱ ἀρετῆς μεταποιούμενοι, ἢ ἐξισοῦντο αὐτῷ, ἢ τι ἀπελείποντο· οὐδὲ ὡς δυνάμει κρείττονος, ἢ χρόνῳ πλείονι εἰληφότος τὴν γένεσιν· αὐτὸς μὲν γάρ τῇ ἐν κόσμῳ ζωῇ διέμεινεν ἔτη λ'. ἦσαν δὲ οἱ τῇ τοῦ σώματος ρώμῃ καὶ τῷ πλήθει τῶν ἐτῶν ὑπερβάλλοντες αὐτόν. Ἀλλ' οὐ ταύτη κρείττονα τῶν ἀνθρώπων ἔλεγεν. ἀλλὰ τῇ προφητείᾳ, ἣν μάλιστα ἐνθεον αὐτὸς ἐδέξατο. Καὶ πάλιν· «Ο δὲ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μικρότερος, μείζων αὐτοῦ ἐστιν.» Ἔλεγε δὲ περὶ Ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου, τοῦ χρόνοις μὲν μικροτέρου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τῇ δὲ ἀξίᾳ τῆς ἀποστολῆς μείζονος. «Ἐθετο γάρ ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ,» ὡς Παῦλος γράφει, «πρῶτον ἀποστόλους, ἔπειτα προφήτας.» Εἶπε δὲ, «Ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μικρότερος,» διὰ τὸ ἐν βίβλῳ ζώντων πάντων τὰ ὄνόματα γράφεσθαι, καὶ ὡς μεταγενεστέρου εἰκότως ὕστερον τετάχθαι τὸ αὐτοῦ ὄνομα. Τινὲς δὲ τὸ μέρος τοῦτο, περὶ τοῦ Δεσπότου ἐνόησαν, μικρότερον μὲν κατὰ τὴν τοῦ δούλου μορφὴν, καθ' ἣν ἡσσων προφητῶν καὶ ἱερέων ὑπωπτεύετο τυγχάνειν, μείζονα δὲ κατὰ τὴν θεότητα. Ωστε καὶ κατὰ ταῦτα τὸ «μείζων» καὶ τὸ «πέμψας» τῷ πρὸς τὸν Πατέρα δόμουσιώ μείωσιν οὐ ποιεῖ. Καὶ ὅπερ δὲ εἴρηται πρὸ βραχέος, δοκεῖ πως ὁ κομψίᾳ λόγων χρώμενος, καὶ ὁ ἑαυτῷ ἀεὶ ἀπονέμων τὰ πρωτεῖα καὶ τιμὴν ἀπαιτῶν, οἵσιν ἔχειν· ἡ δὲ οἴησις, ὑπερηφανία τίς ἐστιν. Οὐδὲν δὲ πρὸ τῆς ὑπερηφανίας ἡτίμασεν· οὐδὲ γάρ μείζονος μᾶλλον μέλει τῷ Θεῷ, ἢ μήποτε πλέον τοῦ μικροτέρου. Ἐχει γάρ ἄπαξ, κανὸν αὐτὸς μὴ λέγῃ, σύμφυτον τὸ μείζον· καὶ οὐδεὶς τῶν εὐγνωμόνων περὶ τούτου ἀμφισβητεῖ. Δι' ἀ δή φησιν· «Ἐὰν ἐγὼ ἐμαυτῷ μαρτυρῶ, ἡ μαρτυρία μου 39.888 οὐκ ἐστιν ἀληθῆς· ἐστιν ὁ Πατὴρ μου ὁ μαρτυρῶν μοι.» Ἀλλ' ἵνα μὴ καὶ τοῦτο πρὸς σμικρότητος αὐτοῦ νομισθείη, ἑτέρωθι λέγει· «Κανὸν ἐγὼ μαρτυρῶ ἐμαυτῷ, ἡ μαρτυρία μου ἀληθῆς ἐστιν» Καὶ ἐν τῷ πρώτῳ δὲ λόγῳ ἴκανῶς ἐδείχθη περὶ τοῦ «μείζων», μήτε κατ' οὐσίαν, ἢ δύναμιν, ἢ δόξαν τὴν ἄνω εἰρῆσθαι. Φασὶν δὲ καὶ οἱ παρ' Ἑλλησιν δόκιμοι Ἀθάνατος δὲ Θεὸς πανυπέρτατος αἰθέρι ναίων, Ἀφθιτος, ἀστυφέλικτος, ἀΐδιος, αἰὲν δόμοιος. ΚΕΦ. ΙΘ'. Οὐκ ἐνόησαν, ὡς ἐστιν ἐπὶ τῶν ἀκροτάτων καὶ ἀπερινοίτων ὑποστάσεων θέμις, καὶ τὸ, «Ο Πατὴρ ἐντολήν μοι δέδωκεν, τί εἴπω, καὶ τί λαλήσω.» Περὶ δὲ τοῦ ἀγίου Πνεύματος· «Ἀφ' ἑαυτοῦ οὐ λαλήσει, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν·» καὶ ἑτέρωθι· «Ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα·» καὶ πάλιν· «Καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ Πατὴρ, οὕτως ποιῶ·» καὶ πάλιν· «Ο λόγος δὲν ἀκούετε, οὐκ ἐστιν ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με·» καὶ ὅσα τοιαῦτα. Τοιούτοις γάρ ἐχρήσατο ρήμασιν ὁ Δεσπότης, ὡς λόγος ὃν τοῦ Πατρὸς, ἐνδείξασθαι ἡμῖν βουλόμενος τὴν ἐνωσιν τῆς φύσεως, καὶ τὴν ἄρρητον συμφωνίαν τῆς ἀγίας Τριάδος, καὶ ὡς κοινὰ αὐτῆς ἐστι τὰ διδάγματα, καὶ οὐ διεστῶτα. Πᾶν γάρ κτίσμα, ἐὰν ἢ λογικὸν, ἔχει θέλημα ἴδιον· ὅ, ὡς γέγραπται, κατασιγάζει, ἵνα τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα εἴπῃ. Διὸ ποτὲ μὲν τὰ ἑαυτοῦ λαλεῖ καὶ ποιεῖ, ποτὲ δὲ τὰ τοῦ Θεοῦ· καὶ εἰς ἔνια μὲν συμπνέει τῷ δόμοιῷ ἀνθρώπῳ· εἰς ἔνια δὲ, ἔτερα βούλεται. Ό γάρ Θεὸς Λόγος ἐξουσιαστῆς ὃν καὶ σοφία, ἔτι μὴν καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐκπορευόμενον παρ' αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐρευνῶν τὰ βάθη αὐτοῦ, καὶ μόνον εἰδὸς τὰ τοῦ Θεοῦ, κατ' ἐξουσίαν παρέχον τὰς θείας δωρεὰς, οὐκ ἀναμένει ἀκοῦσαι, καὶ οὕτως εἰπεῖν, ἢ ποιῆσαι, ὡς τὰ κτίσματα· ἀπερ

πέφυκεν οὐ μόνον τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα ἀγνοεῖν, ἀλλ' ἔσθι ὅτε καὶ μὴ ποιεῖν· ὡς ἡνίκα λέγῃ, ὁ μὲν Ἀβραὰμ ἐνδοιάζων· «Μή τι, Κύριε, ἐὰν λαλήσω;» Ὁ δέ Μωϋσῆς παραιτούμενος· «Ἴσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσός εἰμι ἐγώ» καὶ, «Δέομαι, Κύριε· οὐ δύναμαι μόνος φέρειν τὸ βάρος τοῦ λαοῦ τούτου· προχείρισαι ἄλλον σεαυτῷ.» Καὶ Ἀαρὼν καὶ Μαριὰμ οἰκείᾳ κινήσει ἐθρασύνθησαν κατὰ Μωϋσέως, ὅτε καὶ ἐλεπτρίασεν ἡ Μαριὰμ, καὶ ὥργίσθη θυμῷ Κύριος. Ἀλλὰ καὶ Δαυΐδ, τὸ ἑαυτοῦ θέλημα ποιῶν, καὶ ἀριθμῶν τὸν λαὸν, ἐπιτιμᾶται. Καὶ 39.889 Ἱερεμίας δὲ, παρὰ σκοπὸν τοῦ ἀνεξικάκου καὶ ἀμνησικάκου Θεοῦ εἰπών· «Νεώτερός εἰμι ἐγώ, καὶ οὐ δύναμαι προφητεύειν,» ἀκούει· «Μή λέγε, ὅτι Νεώτερός εἰμι ἐγώ.» Καὶ ὁ Ἰωνᾶς δὲ, ἴδιον, καὶ οὐ τοῦ Θεοῦ ποιῶν θέλημα, πλοίῳ ἐπιβὰς, φεύγει εἰς Θαρσεῖς ἐκ προσώπου τοῦ πανταχοῦ ὃντος Κυρίου. Καὶ Παῦλος περὶ τῶν ἀποστόλων Γαλάταις φησίν· «Ἄλλ' ὅτε ἴδον, ὅτι οὐκ ὁρθοποδούσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, εἴπον τῷ Κηφᾷ ἔμπροσθεν πάντων» τάδε. Ἰνα δὲ πληροφορηθῶσιν οἱ ἀπιστοί, εἴγε δὴ ἄρα καὶ πληροφορηθῶσιν, ἀνάγκη μακρῦναι τὸν λόγον. Πρὸ τῆς ἐν κόσμῳ παρουσίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐφάνησαν ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, ὡς Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος, καθὼς ἔχουσιν αἱ Πράξεις τῶν ἀποστόλων, πλανῶντες, καὶ οὐ τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ νόμου αὐτοῦ διδάσκοντες· περὶ ὧν καὶ Ἰεζεκιὴλ προφητεύει· «Ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος· ἐπὶ τοὺς προφήτας, τοὺς πλανῶντας τὸν λαόν μου, οὐκ ἀπέστειλα αὐτούς· ἀφ' ἑαυτῶν ἐλάλησαν.» Ἐλθὼν τοίνυν ὁ ἀληθινὸς Χριστὸς, ὑπενοήθη πλάνος. Ἐχει γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Σκηνοπηγίων ἐζήτουν τὸν Ἰησοῦν οἱ ὄχλοι, λέγοντες· «Ποῦ ἔστιν; Καὶ ἦν περὶ αὐτοῦ διαφωνία· οἱ μὲν ἔλεγον· Ἄγαθός ἔστιν· ἄλλοι ἔλεγον· Οὐχί· πλανᾶ τὸν ὄχλον.» Καὶ πάλιν οἱ ἀρχιερεῖς λέγουσι τῷ Πιλάτῳ· «Οἴδαμεν, Κύριε, ὅτι εἶπεν ὁ πλάνος ἐκεῖνος ἔτι ζῶν· Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι.» Εἶπεν οὖν ὁ Σωτὴρ, περὶ μὲν ἐκείνων οὕτως· «Οσοι ἡλθον πρὸ ἐμοῦ, κλέπται ἥσαν καὶ λησταί· ἀλλ' οὐκ ἥκουσεν αὐτῶν τὰ πρόβατα. Τὰ ἐμὰ πρόβατα τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούουσιν, καὶ γνωρίζει τὴν φωνήν μου, καὶ ἀκολουθεῖ μοι·» περὶ δὲ ἑαυτοῦ· «Ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ·» ὡς ἐκεῖνοι δῆλον ὅτι. Προειδὼς δὲ καὶ τὰ μέλλοντα, ὡς Θεὸς, καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἐν οὐρανοῖς ἄνοδον αὐτοῦ, καὶ τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐπιδημίαν, ἔσονται πάλιν πλάνοι, ὡς Σίμων, ὡς Μοντανὸς, ὡς Μανιχαῖος, προησφαλίσατο εἰπών· «Οταν ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, τὸ 39.892 Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰ ῥήματά μου, καὶ ὁδηγήσει ὑμᾶς πρὸς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· ἀφ' ἑαυτοῦ οὐ λαλήσει·» ἀντὶ τοῦ, Τῷ ἀγίῳ Πνεύματι μὴ ἀπιστήσητε, τὰ αὐτὰ λέγοντι καὶ διδάσκοντι, ἅπερ ἐγώ. Οὐ γὰρ ἐτερόβουλον, οὐδ' ἐτεροούσιον· τοῖς δὲ Πνεῦμα ἄγιον λέγουσιν ἔχειν, καὶ μὴ λαλοῦσι τὰ ἐμὰ καὶ τὰ τῶν προφητῶν, μὴ πιστεύσητε· μή τε μὴν ἀνάσχησθε Μανιχαῖου, μὴ προσιεμένου τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἀλλ' ἀπανθρωπίαν καταψηφιζομένου τοῦ ἀγαθοῦ Πατρὸς, τοῦ σὺν ἐμοὶ λαλοῦντος καὶ ποιοῦντος τὰ φιλάνθρωπα. Πρὸς τούτοις, Λόγος ὧν τοῦ Θεοῦ ἐνυπόστατος ὁ Υἱὸς, καὶ ὧν ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ τὸν Πατέρα ἔχων ἐν ἑαυτῷ, εἰκότως ἀφ' ἑαυτοῦ οὐ λαλεῖ· ἀλλ', ὡς προγέγραπται, τὰ τοῦ Θεοῦ λαλεῖ, ἅτε δὴ Θεὸς ἄρρητος βλέπων εἰς τὸ θέλημα τοῦ Πατρός· καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα ὁμοίως, ἅτε θεῖον Πνεῦμα. Νοητέον καὶ ἄλλως· Τοῦ Λόγου τοῦ Πατρὸς φάσκοντος· «Τὸ Πνεῦμα ἀφ' ἑαυτοῦ οὐ λαλήσει, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται·» ὁρᾶται ὁ σύνδεσμος τῆς οὐσίας, καὶ τοῦ ἐνὸς θελήματος τῆς Τριάδος. Οὐκ εἰπόντος δὲ αὐτοῦ, Ἀφ' ἑαυτοῦ οὐ λαλεῖ, ἀλλ', «οὐ λαλήσει,» δείκνυται, ὡς ἐπί τινι καιρῷ καὶ πράγματι ἐλέχθη τὸ, «οἱ λαλήσει.» Ἐπείτοι τῷ Μωϋσεῖ, ὡς προείρηται, παραίτουμένῳ λέγει ὁ Θεός· «Ἐπίλεξαι ἐβδομήκοντα πρεσβυτέρους, καὶ λήψομαι ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἐν σοὶ, καὶ δώσω ἐπ' αὐτούς·» καὶ ὅμως οὐχ ὡς ἐνδεής ἐλάμβανεν ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ὃντος ἐν τῷ Μωϋσεῖ. Πάλιν γοῦν ἄλλοτε ἔξουσιαστικῶς καὶ δεσποτικῶς ποιεῖν καὶ φθέγγεσθαι τὸν Μονογενῆ καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μαρτυρεῖ ἡ Γραφὴ οὕτωσί· περὶ μὲν τοῦ Υἱοῦ, ὡς ἡνίκα λέγῃ Δαυΐδ· «Ο Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ πάντα, ὅσα ἡθέλησεν, ἐποίησεν·» Ἡσαΐας δέ· «Ἴσχυρὸς

έξουσιαστής» καὶ ὡς ὅτε κατ' ἔξουσίαν ἐνεργεῖ θείαν δύναμιν, καὶ θαύματα ἐπετέλει, ὡς προελέχθη. Περὶ δὲ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὡς ἡνίκα ὁ Κύριος διδάσκῃ· «Τὸ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ» Παῦλος δέ· «Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἴδιᾳ ἐκάστῳ, καθὼς βούλεται.» 39.893

ΚΕΦ. Κ'. Ἀποτίθεσθαι τὸν Μονογενῆ τὴν βασιλείαν, καὶ μὴ εἶναι βασιλέα αἰώνιον, ὑποτάσσεσθαι τε τῷ Θεῷ, ὡς τινα ἀντίθεον ἵλεως δὲ ἡμῖν ἔστω, καὶ εἶναι μόνον «τὰ πάντα ἐν πᾶσι» τὸν Πατέρα φαντάζονται, ἀφ' ὧν Κορινθίοις Παῦλος ἔγραψε τοιάδε· «Οταν παραδιδῷ τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν, καὶ ἔξουσίαν, καὶ δύναμιν· δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὐδὲ ἀν θῆ πάντας τοὺς ἔχθρούς αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. »Εσχατος ἔχθρος καταργεῖται ὁ θάνατος· πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. «Οταν δὲ εἴπῃ· Τὰ πάντα ὑποτέτακται, δῆλον, ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα· ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε αὐτὸς ὁ Γίδος ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ἢ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν.» Καὶ εἰς τοῦτο δὲ, ὅτι περὶ τὴν τοῦ δούλου μορφὴν ἐλεῖσθαι ὀφείλομεν τὸν νοῦν ἀκριβῶς· εἴ γέ τις ἀναλογιζόμενος ὅπερ εἰ θεϊκῶς ὑποτάσσεται, ἀπ' ἀρχῆς ἀν ὑπετέτακτο. «Ἐτι δὲ καὶ ἐκ τῆς προφητείας Δανιήλ, ἔχούσης ὥδε πως κατὰ λέξιν· «Ἐθεώρουν ἐν ὄραματι τῆς νυκτὸς, καὶ ἴδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, ὡς Γίδος ἀνθρώπου ἐρχόμενος, καὶ ἔως τοῦ Παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασεν· καὶ προσῆχθη αὐτῷ, καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ βασιλεία· καὶ πάντες οἱ λαοὶ, φυλαὶ, γλώσσαι δουλεύσουσιν αὐτῷ· ἡ ἔξουσία αὐτοῦ ἔξουσία αἰώνιος, ἥτις οὐ παρελεύσεται· καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐδὲ διαφθαρήσεται.» Παλαιὸν γὰρ ἡμερῶν τὸν Πατέρα λέγει· ὡς Γίδον δὲ ἀνθρώπου προσαχθέντα αὐτῷ, ὧτινι ἐδόθη ἡ ἀρχὴ, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ βασιλεία, τὸν σύμμορφον τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν δηλοῖ. Ἐὰν οὖν μὴ δώσωσι, διὰ τοῦτο εἰρήσθαι τῷ Ἀποστόλῳ καὶ τῷ προφήτῃ τὰ προκείμενα, λείπεται αὐτοὺς παραγράψασθαι τὸν ἔτερον. Ἀπὸ γὰρ τοῦ ἀποστολικοῦ ῥήτορος, νῦν μὲν βασιλεύει ὁ Γίδος, μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν ἀποτίθεται, κατ' αὐτούς. Ἀπὸ δὲ τῆς προφητείας, νῦν μὲν οὕπω βασιλεύει ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριεύοντων, τότε δὲ ἄρχεται, μετὰ τοῦτο ἔμπαλιν φαίνεσθαι ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Εύρισκεσθαι δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι τῇ μὲν Παρθένῳ Μητρὶ αὐτοῦ καὶ τῷ Ἰωσήφ ὑπετάγη εἰς τὴν οἰκονομίαν, ἐκῶν δὲ δῆλον ὅτι, καὶ οὐκ ἀνάγκη, οὐδὲ καταβάλλων τι τοῦ βασιλικοῦ γέρως, μᾶλλον δὲ τῇ συγκαταβάσει δεικνὺς τὸ ὑπέρογκον τῆς θεότητος, καὶ τὸ πρᾶον τῆς Δημιουργοῦ δυνάμεως, καὶ οἰκονομῶν τὸ ἡμᾶς πατράσι πείθεσθαι· οἵ 39.896 τὸ τιμάσθαι δικαίως δέδωκεν αὐτὸς ὡς παρὰ Λουκᾶ εἶπεν· «Τί ὅτι ἐζητεῖτε με· Οὐκ ἡδεῖτε ὅτι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Πατρός μου δεῖ με εἶναι, Καὶ κατῆλθε,» φησὶν, «εἰς Ναζαρέθ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς.» Τῷ δὲ Πατρὶ καὶ τῷ Θεῷ οὐδέπω. κατ' αὐτοὺς, ὑπετάγη· καὶ ἐψεύσθη μὲν παρὰ Παύλου, Φιλιππησίοις ἐπιστέλλοντος· «Γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» «Ωσπερ οὖν ἵσα Θεῷ καὶ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐ δι' ἔαυτὸν, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν, ἀμαρτίᾳ γέγονε, καὶ κατάρα· οὗτως, οὐ δι' ἔαυτὸν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς γέγραπται παραδώσων καὶ ὑποταγησόμενος· ἐπειδὴ διὰ φιλανθρωπίαν γέγονεν ἀσυγχύτως, ὅπερ ἐσμὲν, ἐκτὸς ἀμαρτίας, μείνας εἰς καὶ ὁ αὐτός. Πῶς γὰρ ὁ πάντων ποιητὴς καὶ πάντων κρατῶν· ἐν τοῖς πᾶσι δὲ τίθενται καὶ οἱ αἰῶνες, ὁ προφητεύθεις πρῶτος, καὶ εἰς τὰ ἐφεξῆς, καὶ Παντοκράτωρ, δύναται εἰς τοὺς ἐφεξῆς αἰώνας μὴ κρατεῖν καὶ βασιλεύειν σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι, καθὰ καὶ νῦν, καὶ ἀεί. «Οτι δὲ ἀτελεύτητος αὐτοῦ ἡ βασιλεία ὑπάρχει μία γάρ ἐστιν ἀδιαίρετος τῆς Τριάδος, ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ ἐμαρτυρήθη ἔξεργαστικώτερον, ἐν οἵς Γαβριὴλ εὐγέ φαίνεται εἰρηκώς· «Βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος·» καὶ Δαυΐδ· «Ο

θρόνος σου, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ράβδος εὐθύτητος, ἡ ράβδος τῆς βασιλείας σου· ἡγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε, Θεὲ, ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου.» Περὶ δὲ τοῦ γράφειν, «Ἴνα ἦ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν,» μάλιστα μὲν ἀδιακρίτως ἔχει Θεὸν, δῆμως παραπλήσια τούτου ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος γράφει περὶ τοῦ Γίοῦ, Ῥωμαίοις μέν· «Ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὥν ἐπὶ πάντων Θεὸς» Κολοσσαῖς δὲ περὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος διαλεγόμενος, φησίν· «Οπου ὅτι ἔνι «Ἐλλην καὶ Ἰουδαῖος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐν πᾶσι Χριστός» καὶ πάλιν περὶ τῆς Ἑκκλησίας γράφων, φησίν· «Ἡτις ἐστὶν τὸ σῶμα τοῦ τὰ πάντα

39.897 ἐν πᾶσιν πληροῦντος Χριστοῦ·» καὶ ἀλλαχοῦ· «Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς, καὶ εἰς τὸν αἰῶνας·» καὶ πάλιν· «Ἴνα ἐν τῷ ὄντος Ιησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων· καὶ πᾶσα γλῶσσα ἔξομολογήσεται, Εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.» Καὶ γὰρ εἰ μὴ διέσφαλται τὸ, «Ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος» καὶ τὸ, «Ἐν αὐτῷ κόσμον καταλλάσσων» καὶ τὸ, «Ἐν αὐτῷ εὑδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν,» οὐχὶ δὲ εἰς ἄλλον· τῇ θεότητι αἱρεσιομάχοι διεσάφησαν· οὐ μόνον ὡς Γίῳ πρὸς Πατέρα κοινωνίαν, ἀλλ' οὐδὲ ὡς φίλῳ πρὸς φίλον ἴστητα συγκτητοίας παραχωροῦντες αὐτῷ. Ἰωσαφάτ γὰρ βασιλεὺς Ἰούδα πρὸς Ἀχαὰς βασιλέα Ἰσραὴλ τῆς φιλίας τὴν κοινωνίαν ἐνδεικνύμενος, ἔλεγεν· «Καθὼς σὺ,» φησίν, «οὗτως κάγω· καὶ καθὼς ὁ λαός σου, οὗτως καὶ ὁ λαός μου· καὶ καθὼς οἱ ἵπποι σου, οὗτως καὶ οἱ ἵπποι μου» καὶ τῷ παρ' αὐτοῦ μὴ τεχθέντι, τῇδιας προετίθει βασιλείας δμοτιμίαν. Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς μαθηταῖς ἦν, φησὶ, κατὰ τὴν Γραφὴν διὰ τὸν Χριστὸν ἄπαντα κοινὰ καὶ ἀμέριστα. Ἀναιδέστερα τοίνυν τὰ αἱρετικῶν ρήματα τῶν τοῦ διαβόλου. Ἔκεῖνος μὲν γὰρ ὁ θεομισῆς τὴν οἰκονομίαν οὐδέπω μαθὼν, τὴν ὅτε ἡμῖν, τότε καὶ ἀγγέλοις γνωσθεῖσαν· «οὕπω» γὰρ αὐχηματικώτερόν φημι, ὅτε καὶ δι' ἡμῶν, πειθόμενος Παύλω φανερῶς φθεγγομένω· «Ἴνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἔξουσίαις διὰ τῆς Ἑκκλησίας ἡ πολυποίκιλος τοῦ Θεοῦ σοφία,» καὶ διὰ τοῦτο πειράζειν τολμῶν, τῇ ἔξουσίᾳ κατελίμπανε τοῦ Σωτῆρος, εἰπών· «Εἰ Υἱὸς εἴ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω.» Οὗτοι δὲ, τὸ τῆς θείας καὶ ἀφράστου γεννήσεως, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς, παραλύοντες ἀξιώμα, τρόπον τινὰ τὸν αἰώνιον ἐκμοχλεύουσι θρόνον, καὶ διορίζοντες φάσκουσιν· Ἀπιστοῦμέν σοι λέγοντι· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμεν·» καὶ, «Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, ἐμά ἐστιν.» Ἀπιστοῦμεν δὲ οὐδὲν ἥττον καὶ τῷ θεῷ καὶ Πατρὶ φάσκοντι· «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.» Τοῦ βασιλικοῦ κατάβηθι θρόνου. Δι' ἀπαρὰ τῷ Λουκᾷ ἐν παραβολῇ φρικτὰ ἀποφαίνεται περὶ αὐτῶν. Λέγει γὰρ τοῖς ἀγγέλοις· «Τοὺς ἔχθρούς μου τούτους τὸν μὴ θελή

39.900 σαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοῦ, ἀγάγετε ὅδε, καὶ κατασφάξατε ἐμπροσθέν μου.» ΚΕΦ. ΚΑ'. Προσάπτειν πού τοι τῷ θεῷ λόγω, καὶ οὐ τῇ οἰκονομίᾳ, τὰ ἀνθρωποπαθῶς λεχθέντα βουλόμενοι, σάρκα ἀψυχον γεγενῆσθαι αὐτὸν λέγουσιν· καὶ ὡσανεὶ ὑπ' ἀγωνίας μεταμελομένω τῷ ἀτρέπτῳ καὶ ἀκηράτῳ μεγάλῳ θεῷ, ἡ ὡς ἔξ ἀνάγκης, καὶ οὐχ ἐκοντὶ καὶ ἀσμένως, ἐπὶ ταύτην ἐλθόντι, ἡ καὶ ὡς μὴ δυναμένω τὴν ἀρχὴν, εἰ ἤθελεν, τὰ περὶ τὸν σταυρὸν ἀποστῆσαι· οὕτω περιφρονοῦντες τῆς ἀκαταφρονήτου θεότητος, ὀνειδίζουσιν αὐτῷ καὶ τὸ ἐν Ματθαίῳ ἐμφερόμενον· «Πάτερ, εἰ δυνατὸν, παρελθέτω τὸ ποτήριον τούτο·» καὶ τὸ, «Σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης» καὶ τὸ ἐν τῷ σταυρῷ εἰρημένον· «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί ἐγκατέλιπές με;» καὶ τὸ, «Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου μέχρι θανάτοι·» καὶ τὸ δακρύσαι αὐτὸν ἐπὶ λαζάρῳ· καὶ τὸ ὡσανεὶ κεκοπιακότα ἔξ ὁδοιπορίας ἀναπαύσασθαι· καὶ τὸ προσεύξασθαι· καὶ τὴν τῆς τροφῆς ἔφεσιν· καὶ τὴν δίψαν· καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ σκάφους ὑπνον· φεῦ τῆς κακοπιστίας! καὶ τὸ, «Ωφθη ἄγγελος Κυρίου ἐνισχύων αὐτόν·» καὶ ὅσα τοιαῦτα. Οἵς ἀντιβαίνει πάλιν καὶ ἐπανίσταται τὸ μαρτυρεῖσθαι κατὰ τὴν θεότητα εἶναι ἵσα θεῷ· καὶ ὡς

έαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών· καὶ ὅσα προείρηται. Καὶ αὐτὸ τοῦτο, τὸ εἰπεῖν πεποιθήσει, «Πάτερ·» καὶ ὅτι αὐτὸς πάντα τὰ ἔμψυχα ψυχοῖ· καὶ ὅτι οὐχ ὡς ὑπουργὸς ἐφθέγξατό ποτε· «Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ,» ἢ «τοῦ Πατρός μου γενέσθω» ἐν ὧν ἐποίησε θαυμάτων, καθὰ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοῖς τε δυσιάτως ἔχουσι καὶ τοῖς σαθρῷ σώματι κεχρημένοις ἔλεγον· «Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγέρθητι·» καὶ ἐν τῷ παντοδυνάμῳ καὶ εὐκλεεῖ ὀνόματι τούτῳ ἐποίουν, ὅσα ἦν τῇ κτίσει ὅμοι πάσῃ δράσαι ἀδύνατα· ἀλλ' ἴδιᾳ ἔξουσίᾳ ἐνήργει δυνάμεις, συνεχώρει ἀμαρτίας, λέγων βασιλικῶς· «Ἄφεωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι·» ἐκ τοῦ ἄδου ἐξήρπαζεν, δαίμονας ἐφυγάδευεν, τῇ θαλάσσῃ ἐμβριμούμενος ἐπέταττεν· «Σιώπα, πεφίμωσο·» τοῖς ἀνέμοις ἐπετίμα, καὶ ἐκόπαζον· τῷ Πέτρῳ δοὺς τὰς κλεῖς τοῦ οὐρανοῦ, ἔλεγεν· «Ο ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς·» τῷ Λα 39.901 ζάρῳ παρεκελεύετο· «Δεῦρο ἐκ τάφων ἔξω·» Ἀλλω προσέταττεν· «Νεανίσκε, ἐγέρθητι·» τῷ λεπρῷ ἔφραζεν· «Θέλω, καθαρίσθητι·» ἄλλω· «Θάρσει, τέκνον· ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι·» ἐτέρῳ· «Ἐγειρε, ἀρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει·» τῷ δαίμονι· «Τὸ ἄλαλον,» φησὶν, «καὶ κωφὸν δαιμόνιον, ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω, ἔξελθε.» Καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἀντιστήκει, ἀλλὰ καὶ προανηρέθη τῶν ὑβριστῶν ἡ ἔννοια τοῦ, «Ἴνα τί ἐγκατέλιπές με;» τοῦ μὲν Κυρίου παρὰ τῷ αὐτῷ Ἰωάννη προαναφωνήσαντος· «Ἴδού ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἔκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ Πατήρ μου μετ' ἐμοῦ ἔστιν·» τοῦ δὲ Παύλου Ἐβραίοις ἐπιστείλαντος, ὅτι καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἀχώριστον αὐτοῦ ἦν· «Εἰ γάρ,» φησὶ, «τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως, ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἀγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα· πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα Ἰησοῦ, ὅστις διὰ Πνεύματος ἀγίου ἔαυτὸν ἀμωμὸν προσήνεγκε τῷ Θεῷ, καθαρίσει τὰς καρδίας ὑμῶν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς; Τότε δὲ προσήνεγκε διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἔαυτὸν τῷ Θεῷ, ὅτε εἰς τὸν σταυρὸν ἐκουσίως ἀνέβη. Ὡστε, οὐχ ὡς τῷ ῥήματι δοκεῖ δηλοῦν, ψιλῶς νοεῖν χρή· ἀλλ' ὅτι κάνταῦθα συγκαταβάς εἰς πάντα, καὶ πτωχεύων τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, καὶ μεταπλάσας τῷ λόγῳ ἔαυτὸν ἀτρέπτως εἰς τὸ κοινὸν, καὶ πᾶσαν τῆς ἐνανθρωπήσεως ἀκολουθίαν φυλάττων, καὶ μηδὲν τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀληθείας ἀφανίζων, τὰ πρέποντα ἀνθρώποις χαμαιζήλως, ὕσπερ ἡ ὄντως σοφία, ἐφθέγξατο, πρὸς τὸ καὶ ἡμᾶς ὅμοιουμένους αὐτῷ, καὶ τελέως συμμόρφους, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, γινομένους, ποιεῖν τὰ πρέποντα καὶ ἀρέσκοντα αὐτῷ, καὶ πορεύεσθαι ἀπὸ τῶν γηίνων ἐπὶ τὰ αἰθέρια. Οἶα δὲ καὶ περὶ τούτου παρὰ τοῖς ἔξω λέλεκται, οὐδὲν οἶον καὶ αὐτῶν ἔκείνων ἀκούειν. Οὕτω γάρ οὐ μόνον τὴν παρ' ἡμῖν τῶν ἀγίων μεγαλοφωνίαν ἔτι πλέον στέρεζομεν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον θαυμάσομεν τὴν μίαν ἀπάντων χορηγὸν σοφίαν. Ἐχει δὲ ὅδε· Πολλάκι γάρ φθέγγονται, ὅσα σθένος ἔστιν ἀκοῦσαι Θνητοῖς· ἄλλα δ' ἔνεστι νοήματα κρείσσονα μύθοις. 39.904 Πῶς ἔχρην καθαροίσιν ὑπ' ὅμμασιν ὄξεα λεύσσειν. Καὶ πρὸς ἀληθείην Θεοῦ ὄλβια δέχνυσσο δῶρα, Ἀλλην θειοτέρην μύθων πρὸς ἀτραπὸν ὄδεύων. Πῶς γάρ ἀν ἐπληροφορήθημεν, ὅτι τὰς ἀσθενείας ἡμῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, εἰς τὸν τίμιον ἀνήνεγκε σταυρὸν, ὕστε διὰ τούτου κρείττονα παρασχεῖν τοῖς ἀνθρώποις κατάστασιν, εἰ μὴ πρότερον αὐτὰς, καθ' ὃν οἶδε τρόπον, εἰς ἔαυτὸν ἀνέλαβε τε καὶ ἔδειξεν; Πῶς δὲ ἀν εὐκρινὲς κατέστη, ὡς σάρξ ἔμψυχος ἐγένετο ἀληθῶς, καὶ οὐ φαντασίᾳ, οἰηθέντων αὐτὸν, Μανιχαίων μὲν, σῶμα δοκήσει ἐσχηκέναι, Ἀρειανῶν δὲ ἄψυχον γεγενήσθαι, εἰ μὴ εἰπε, «Περίλυπός ἔστιν ἡ ψυχή μου,» καὶ δειλίαν ἔδειξε, καὶ βρωμάτων, καὶ πομάτων, καὶ ὑπνου μετέλαβε; Τὰ γάρ τοιαῦτα οὔτε θεότητι ἀρμόττει, οὔτε σαρκὶ ἀψύχῳ. Περὶ μὲν τὸ σῶμα θεωρεῖται τὰ πάθη μόνον τὰ αὐτοῦ τοῦ σώματος φθαρτικὰ, οὐ μὴν τὰ λογισμῶν ἐρημίᾳ τῶν χρησίμων ἡμῖν ἐπιγιγνόμενα· περὶ δὲ τὴν ψυχὴν καταλαμβάνονται αἱ ὑπὲρ τῶν παθῶν φροντίδες. Διὸ καὶ οἱ ἔξω παραγγέλλουσι περὶ τῆς ἐμπλήκτου ἀνοίας· Φεῦγε τάχος χθονίων παθέων ἄπο, τηλόσε φεῦγε, Ψυχῆς ὅμμα φέριστον ἔχων, καὶ ἀκλινέας αὐγάς. Σώματος ὡς ἀνέχοιτο μέγα βρίθοντα χαλινὰ,

Ἐκ καθαρῆς ψυχῆς τε καὶ αἰθερίης πατρὸς αἴγλης. Ἐπισκοπούμενοι τοίνυν οὐχ ἥκιστα καὶ τὰ ἄλλα γραφικὰ, τὰ μακρὰν ἀπέχοντα τῶν αἱρετικῶν κακονοιῶν, ὡς ἥδη μοι εἴρηται, μαθησόμεθα, δτὶ οὐ δείδιεν ὁ τροπῆς καὶ πάθους παντὸς ἀμέτοχος Θεὸς, ὁ ἔκοντὶ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον Γαλάταις γράφοντα, «Ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ ἔξουσίας, καὶ δοὺς ἔαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἔξεληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ αἰῶνος τοῦ ἐνεστῶτος πονηροῦ» ὁ ἐπιπλήξας Πέτρῳ δυσχεράναντι, ἡνίκα προέλεγε δεῖν σταυρωθῆναι αὐτὸν, καὶ ἀποθανεῖν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι· ὁ ἐθελοντὴς ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἀνελθὼν, καὶ ἡγαλλιωμένος ὡς γίγας δραμεῖν ὁδόν· ὁ τῷ ζωοποιῷ αὐτοῦ θανάτῳ τὸν θάνατον θανατώσας καὶ πάντας ἐκ θανάτου λυτρούμενος· οὐδὲ ἡ αὔτεξούσιος ἐνέργεια καὶ ἄλλο πλῆθος θανάτῳ χρόνιον ἄμα αὐτῷ συνανέστησεν, καὶ ὅλῃ τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει ἀναστάσεως ἐλπίδα ἐδωρήσατο· ὁ πᾶσιν ἄφοβον κατασκευάσας τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ θάνατον, καὶ πόθον τὸ 39.905 πάθος ἀναδείξας, καὶ ποιήσας μὴ φεύγειν καλὴν τελευτὴν διὰ τὸν φόβον, ἀλλὰ καταστέλλειν τῷ τοῦ Θεοῦ θελήματι, ὡς τοὺς πιστῶς αὐτῷ προσανέχοντας, ἀλύπως καὶ ἀταράχως παθήματα καὶ θάνατον δι' αὐτὸν ὑποδέχεσθαι, σὺν Παύλῳ βοῶντας: «Ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος.» Θνητὸν μὲν γάρ δὴ διὰ σὲ θάνατον, κἀν ἀρετῇ βίου πεποιθὼς ἦ, εἰκός ἐστιν· τὸν δὲ ἀθάνατον Θεὸν ἀθανασίαν ἀποβαλεῖν καὶ δειλίαν ἀναλαβεῖν, ἀδύνατον. Ἄλλὰ καὶ θανάτου, ὡς οἶδεν καὶ ἡθέλησεν, ἐγεύσατο σαρκὶ, καὶ ἀθάνατος διέμεινε, ζωὰς καὶ τότε πᾶσιν χορηγῶν. Ἐπείτοιγε καὶ ἀδυναμία μερικῶς περιάπτεται τῷ Πατρὶ διὰ τὸ, «Εἰ δυνατόν» καὶ δειλίᾳ ἡ οὐκ οὖσα κατηγορεῖται τοῦ Υἱοῦ διὰ τὸ, «παρελθέτω» καὶ ἀπροαίρετος ἀναφαίνεται ἡ εἰς τὸν σταυρὸν φιλάνθρωπος καὶ αὐτοπροαίρετος ἄνοδος, καὶ ἀνόρμητος αὐτοῦ ἡ εἰς ἄδου κρατερὰ καὶ ἐμβριθής κάθοδος, καὶ Φευδῆς εὐρίσκεται ὃ τε Ἰωάννης λέγων· «Ζωὴ ἐστιν» καὶ, «Οὓς θέλει, ζωοποιεῖ» ὃ τε Παῦλος κηρύττων· «Ἐαυτὸν ἐκένωσεν, μορφὴν δούλου λαβών» καὶ, «Ἐταπείνωσεν ἐαυτὸν ὑπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» τοῦτ' ἐστιν, ἀνασχόμενος ἔως σταυροῦ· οὐ γάρ ἀπλῶς ἔφη, μέχρι θανάτου· ὃ τε Κύριος εἰπών· «Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς, ἐγώ εἰμι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάστασις» καὶ, «Ἐγώ τίθημι τὴν ψυχὴν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. Οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτήν. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτὴν, καὶ ἔξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν.» Καὶ ὑπὲρ τίνος λοιπὸν εὐχαριστῶμεν, ὡς κηδεμόνι καὶ τὸ πρῶτον καὶ μόνον κύρος ἔχοντι, τῷ ἀπροθύμως καὶ ἔκ τινος βίας, ὡς οἱ ἀπ' ἄλλου διοικούμενοι, ὑπὲρ ἡμῶν παθόντι; ἢ ἀνθ' ὅτου τὸ τριπόθητον καὶ προμηθέστατον Πάσχα ἐκάστου ἔτους, ἡμέρας μὲν οὖν, μᾶλλον δὲ καὶ ὥρας ἐκάστης τῇ πίστει ἐπιτελοῦμεν ἔμφοβοι, μετέχοντες τὸν σώματος καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ; Ἰσασιν δὲ οἱ τοῦ ἀκροτάτου καὶ διαιωνίου μυστηρίου καταξιωθέντες, ὃ λέγω· τὸ γάρ σέβας καὶ ἡ εὐχαριστία ὀφείλεται τῷ οἰκείᾳ γνώμῃ καὶ ἀμεταμελήτως ἴδιον τι ἀγαθὸν παρασχομένῳ. 39.908 Εἴποι ἄν τις, ὡς ἐλεῶν ἐκείνους, περὶ ὃν ἔφη, «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γάρ οἴδασι τί ποιοῦσιν,» εἰπεν καὶ τὸ, «Παρελθέτω τὸ ποτήριον τοῦτο·» ἀπ' αὐτῶν, φησὶν, ἵνα μὴ τηλικοῦτον καθ' ἔαυτῶν εἰς ἐμὲ δυσσεβήσωσιν. Καὶ οὕτω δὲ νοήσαι τὸ, «Παρελθέτω τὸ ποτήριον τοῦτο,» οὐκ ἔξω ἀληθείας ἐστίν. Ἐπειδὴ ἐώρα τὸν διάβολον, φρίττοντα μὲν καὶ ἀποφεύγοντα, ἡνίκα ἔαυτὸν ὁ Σωτὴρ Θεὸν διὰ τῶν θαυμάτων ἐπεδείκνυεν· προσερχόμενον δὲ, ὃτε ἀνθρωπότητος ἴδια ἐφθέγγετο· τὴν παροῦσαν αὐτῷ δειλίαν θανάτου ὑπέφηνεν «ὅ δρασσόμενος τοὺς σοφούς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν,» ἵνα καθὰ ἥδη πειράσαι τολμήσας, τῆς τε ἐλπίδος ἐκτὸς, καὶ ἄτιμος, καὶ καταγέλαστος ὑπενόστησεν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἀνθρωπὸν ψιλὸν πάλιν νομίσας εἶναι, καὶ οὐ Θεὸν, ὡς οἶδεν φανέντα σαρκὶ, δξυδρομήσας προέλθῃ καὶ ὑποβάλῃ αὐτὸν σταυρωθῆναι, καὶ αὐτὸς μὲν τρωθεὶς λεληθότως, ὁ τρῶσαι τὸν ἀγέττητον Θεὸν μηχανώμενος, παλίνορσος ἀποστῆ· ἡμεῖς δὲ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ ζήσαντες, καὶ τῷ προμηθεστάτῳ αὐτοῦ θανάτῳ λυτρωθέντες, ἀναβοήσωμεν μετὰ Παύλου Κορινθίοις γράφοντος· «Ποῦ σου, θάνατε, τὸ νίκος; ποῦ σου, ἄδη, τὸ κέντρον;» Οὕτω δὲ οὐκ ἀγωνίας ἦν τὰ τοῦ Κυρίου ρήματα, δτὶ καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς

«Ον,» ώς είπεν ιερὸς ἀνὴρ, «φρίττει καὶ τρέμει τὰ σύμπαντα ἀπὸ προσώπου δυνάμεως αὐτοῦ» Ὁσαΐας ἀπορρήτῳ τινὶ θεωρίᾳ οὕτω διαλέγεται· «Ἀκούσατε δὴ, οἶκος τοῦ Δαυΐδ· μὴ μικρὸν ὑμῖν ἀγῶνα παρέχειν ἀνθρώποις; καὶ πῶς Κυρίῳ παρέχετε ἀγῶνα; Διὰ τοῦτο δώσει Κύριος αὐτὸς ὑμῖν σημεῖον. Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται, καὶ τέξεται Υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ, ὃ ἐστιν μεθερμηνεύμενον, Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός.» Ἀλλ' ὅθεν ἐξῆλθεν, πάλιν ὁ λόγος ἡμῖν ἐπανίτω. Οὕτε οὖν δακρύει ἡ ἀνωτάτω ἀπάθεια, καὶ ζωὴ, καὶ χαρὰ, καὶ εἰρήνη, καὶ πάντων ὑπομονὴ, ὃ φαιδρὰς ἡμέρας διδοὺς τοῖς ἄπασι, δι' ἄλλο τι, ἀλλὰ διὰ τὸ ὑποφῆναι 39.909 διὰ τοῦ ὄρωμένου τῆς ἀօράτου θεότητος αὐτοῦ τὴν συμπάθειαν. Πανταχοῦ γάρ, ἢ λόγοις, ἢ ἔργοις τὰς διαθέσεις ἀναμίγνυσιν, ὅφρα ἡμεῖς ὕσπερ ἐκ τινων ἵχνῶν ἐπ' αὐτὴν ὄρμήσωμεν τὴν θήραν τῆς ἐνθεαστικῆς νοήσεως, καὶ εὔρωμεν, ώς τὸ πᾶν τῆς οἰκονομίας θεϊκῆς ἴδιον ἐστιν εὔσπλαγχνίας. Διὰ τε τὸ ἐλέγξαι τῶν ἀδελφῶν Λαζάρου τὴν διάνοιαν, ώς οὐδὲν ἔχουσαν πιστὸν, οὐδὲ βέβαιον. Ἐρωτήσαντι γὰρ αὐτῷ, «Ποῦ τεθείκατε αὐτόν;» δέον εἰπεῖν Σὺ πάντα γινώσκεις, ἄτε Υἱὸς Θεοῦ, ἐξ ὧν προεῖπας πολλῷ διαστήματι τῷ φαινομένῳ ἀφεστώς· «Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίηται·» καὶ εἰ προστάξειας, ἐξ ἣδου ὑποστρέψει, τὴν κοινὴν ἀνάστασιν προλαβὼν τῇ ἴδιᾳ· πάντα γάρ σοι ῥάδια πάντως ὑπάρχει ἐθέλοντι· δέον οὖν ταῦτα εἰπεῖν, τούναντίον ἔφασαν· «Τεταρταῖος ἐστιν, ἥδη ὅζει.» Εἴποιμεν ἀν πρὸς τοῦτο, δεδακρυκέναι, ώς βασιλέα, τοῖς ἔαυτοῦ ὑποκύπτοντα θεσπίσμασι, τοῖς λέγουσιν, «χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων,» καὶ διὰ τοῦτο τὸν παλαιὸν θρῆνον ἡμῶν ἀποπαύοντα. Οὐδὲ κοπιὰ κατὰ τὴν θεότητα, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως ἀκολουθίαν, ὃ ἰώμενος τοὺς συντετριμένους, καὶ τοὺς κεκοπιακότας καὶ πεφορτισμένους ἀναπαύων, δ τὴν ἔξοδον ἔχων ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ κατάντημα ἔως ἄκρου αὐτοῦ· ὡς γὰρ μὴ μείωσις, ἢ ἀποπεράτωσις, οὐδὲ κόπος ἐστίν. Εἰ γὰρ καὶ πώλω ποτὲ φαίνεται καθεσθεὶς, ἀλλ' ώς Θεὸς ὑμνεῖτο ὑπὸ παίδων μὲν ἀκάκων, κραζόντων· «'Ωσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις·» ὃ ἐρμηνεύεται· «Σῶσον δὲ ἐν τοῖς ὑψίστοις·» ὑπὸ δὲ τοῦ Δαυΐδ ἐν νθ' ψαλμῷ· «'Απὸ ἀνατολῶν ἥλιον καὶ μέχρι δυσμῶν ἐκ Σιών ἡ εὐπρέπεια τῆς ὡραιότητος αὐτοῦ· ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἤξει.» Οὐδὲ ὀρέγεται τροφῆς ἄκων δ ἄρτος τῆς ζωῆς, πρὸς δὲν ἀποβλέπει τὰ πάντα, κατὰ τὸν ψαλμῶδόν· «Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσιν, καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτοῖς ἐν εὐκαιρίᾳ. Ἀνοίγεις σὺ τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐμπιμπλάς πᾶν ζῶον εὐδοκίας·» καὶ πάλιν· «Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσιν, 39.912 δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτοῖς εἰς εὐκαιρον» δ ἐκ πέντε ἄρτων καὶ δύο ἱχθύων πεντακισχιλίους χορτάσας ἐκτὸς γυναικῶν καὶ παιδίων, καὶ δυοκαίδεκα κοφίνους κλασμάτων περιττεῦσαι ποιήσας· δ ἐπών τῷ διαβόλῳ· «Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος·» δ πᾶσιν ἡμῖν πανταρκῇ καὶ ἀνέκλειπτον τράπεζαν, τὴν οἰκείαν προθεὶς ἀγαθότητα, καὶ φάσκων· «Ο ἐρχόμενος πρὸς μὲν, οὐ μὴ πεινήσῃ· καὶ δὲ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε·» δ ἐλθὼν μὲν ἐπὶ τὴν συκῆν ὡσανεὶ πεινῶν, προστάξας δὲ ώς Θεὸς μηκέτι καρπὸν τὸ φυτὸν ἐνεργεῖν, καὶ ἔργον τῷ λόγῳ ἐπιθεῖς, καὶ δεῖξας, ώς αὐτὸς ἦν δ τὴν ἀρχὴν εἰπών· «Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ξύλα καρποφόρα.» Ἀλλ' οὕτε διψᾶ, εἰ μὴ διὰ τὴν οἰκονομίαν, ἡ ἀθάνατος πηγὴ, ἡ τὴν Σαμαρεῖτιν ὄδωρ ζωῆς αἵτειν παρ' αὐτοῦ διδάσκουσα. Ἀρκεῖ δὲ περὶ τούτου τῆς εὐαγγελικῆς μνημονεῦσαι φωνῆς, τῆς λεγούσης· «'Ως εἰδὼς ὁ Χριστὸς, δτὶ ἥδη πάντα τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ Γραφὴ, λέγει· Διψῶ·» ώς δείκνυσθαι, μὴ ἀνάγκη δίψης ἐξεληλυθέναι τὸ ρῆμα, ἀλλὰ πρὸς τὸ μή τι παραλειφθῆναι τῶν ἐν Γραφαῖς εἰρημένων. Οὕτε ὑπνῷ μὴ θέλων ἔάλω· οὐ γὰρ ἡττᾶτο τοῦ πάθους, δ τῶν ὅλων καὶ τοῦ ὕπνου Κύριος, δ μὴ ὑπνῶν μηδὲ νυστάζων, ἀλλὰ φυλάσσων Χριστιανοὺς, καὶ ἀπαθῆς τῇ θεότητι καὶ ἐν τοῖς παθήμασι διαμένων· ώς πρὸς αὐτὸν ἀναφθέγγεσθαι τὸν ψαλμῶδόν· «'Εξεγέρθητι ώς δ ὑπνῶν, Κύριε.» Τὸ δὲ «ώς» οὐ καθ' ἄπαξ ὕπνον ἐμφαίνει· διαναστὰς γὰρ εὐθὺς ἐπετίμησεν ώς Θεὸς, καὶ οἱ ἄνεμοι μὲν κατεστάλησαν, ἡ δὲ θάλαττα τοσοῦτον ἐλώφησεν, ὥστε κυμαίνεσθαι καὶ καχλάζειν, ἀφεῖσα τύπτεσθαι κώπαις, καὶ πρόφασιν ὕμνου μετὰ μέλους διδόναι ναυτικοῦ,

μεθ' ἡδονῆς πάντων κραζόντων· «Χριστὲ, σῶσον.» "Οταν γὰρ ἡ ἀληθινὴ ζωὴ νοηθείη κοιμωμένη, τότ' ἀν νοηθείη τὰ πάντα τεθνηκότα, ώς οὐ ζωοποιούμενα. Οὕτου γὰρ, ταύτης εὔδούσης, τὸν θάνατον ἐγρηγορέναι, καὶ μηδενὶ ὑπάρχειν τὰς ζωτικὰς δρέπεσθαι αὔρας. Οὕτε πτωχεύει οὖν, ώς ἄνωθεν ὃν ἀνενδεής, ὁ πλούσιος ἐν ἐλέει, καὶ ἀγαθὸς ἐν οἰκτιρμοῖς, ὁ φάρμακον τῷ ἄλγει τῆς πτωχείας τὴν παρ' ἔαυτοῦ οἰκονομίαν χορηγῶν. Ούδετε ἰσχύος ἐπιδεῖται ἀλλοτρίας ἐκεῖνος· γράφει γὰρ, ώς ἐν αὐτῷ συνέστηκεν τὰ πάντα, καὶ ώς κάμπτει αὐτῷ πᾶν γόνυ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ δτὶ ἐν αὐτῇ τῇ οἰκονομίᾳ προσελθόντες ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ, 39.913 ώς ἀεὶ δοῦται ἐν τῷ Πατρὶ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν δοῦται. Τί οὖν βούλεται τὸ, «Ωφθῇ ἄγγελος Κυρίου ἐνισχύων αὐτόν;» ἀντὶ τοῦ, δοξάζων αὐτόν. Τοῦτο γὰρ συνέταξεν καὶ Μωϋσῆς, ἃσας ὡδὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ τοιάνδε· «Προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ· καὶ ἐνισχυσάτωσαν αὐτῷ πάντες υἱοὶ Θεοῦ·» τοῦτ' ἔστιν, ἀνυμνήσουσιν. Ἐπαληθεύει δὲ ταῦτα καὶ ἄλλη γραφὴ, εἰσάγουσα ἄγγέλους λέγοντας· «Σή ἔστιν ἡ δόξα, σὸν ἔστι τὸ κράτος, σή ἔστιν ἡ δύναμις, σή ἔστιν ἡ ἰσχύς.» Εύφρημησαν δὲ καὶ οἱ ἔξω τοιωσδε· Πάντα Θεοῦ μεγάλοιο νόου ὑπὸ νεύμασι κεῖται. Ἀρχὴ, πηγὴ τε ζωῆς, καὶ ὑπείροχον εὑχος, Καὶ κράτος ἡδὲ βίη, καὶ ἰσχύος ἀφθιτος ἀλκή, Καὶ δύναμις κρατερή, καὶ ἀμφιέλικτος ἀνάγκη. Ούδετε εὔχεται οὖν ὁ μέγας καὶ ἀληθινὸς Θεὸς, τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, ὁ ζῶν τοῦ Θεοῦ λόγος καὶ πάντων κηδεμῶν, ώς ἥσσων τῇ θεότητι· οὐ γὰρ εὐχῇ μεταβάλλει, ώς ἡμεῖς, τὰ δυσχερῆ, δς ἄρα καὶ μόνω τῷ θέλειν, καὶ μόνῃ τῇ παρουσίᾳ, τὴν ἀγαθὴν ἀπασιν προξενεῖ ἐλπίδα, καὶ φθάνει τῇ δόσει τῶν καλῶν τὰς ἡμετέρας λιτάς· «Πρὸς αὐτὸν» γὰρ, φησὶν, «προσεύχονται·» ἀλλ' εὔχεται διὰ τὸ καθ' ἡμᾶς ἀσυγχύτως καὶ δίχα πταίσματος γεγονέναι, καὶ τοῦτο διὰ πραγμάτων ἐπιφανεστέρων δεῖξαι ἐσπουδακέναι. Ό γὰρ τοιαῦτα λέξας, καὶ σαρκὶ σταυρῷ προσηλωμένος χεῖρας καὶ πόδας· τοὺς μὲν, δι' οὓς τὰ τοιαῦτα εἰς τὸ ὑψος ἀνήγαγεν, τοὺς δέ γε δαίμονας τῷ ἄδη προσέρρηξεν. Καὶ τοῦτο ἔστιν, δι Παῦλος γράφει· «Ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἔξουσίας, ἐδειγμάτισεν θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ.» Αὐτόθεν δὲ ἀφ' ὧν αἰτιῶνται ὁ ἔλεγχος. Γράφει γὰρ ὁ αὐτὸς, σεσοφισμένος ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τῆς Σοφίας, εἰς ἄκρον δριμεῖάν πως 39.916 καὶ βαθεῖαν, δόμως θεοπρεπῆ, καὶ οὐκ ἀσύνοπτον, καὶ ἐπαμφοτερίζουσαν τῷ τε ὑψώματι τοῦ Μονογενοῦς καὶ τῇ συγκαταβάσει αὐτοῦ ῥῆσιν, ἔχουσαν ὡδε· «Ος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις καὶ ίκετηρίας πρὸς τὸν δύναμενον αὐτὸν σώζειν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἴσχυρᾶς προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὡν Υἱὸς, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθεν, τὴν ὑπακοήν.» Υἱὸς οὖν φυσικὸς τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ ἔξ ἀμφοῖν δεδειγμένος, οὐκ ἄλλοτε, οὐδὲ διὰ τὴν ἔαυτοῦ θεότητα, ἀλλ' ὅτε ἦν ἐν σαρκὶ, διὰ τὰς σάρκας καὶ ὑπὲρ τῶν σαρκῶν ίκετηρίας, ώς εὐλαβὴς, τουτέστιν «ἀναμάρτητος», ἀνέτεινεν ὑπὲρ ἀμαρτωλῶν ἐκείνω, ἐν ὧ ἦν, καὶ δν εἶχεν ἐν ἔαυτῷ, καθὸ ἦντο αὐτῷ τῇ θεότητι, «ἀφ' ὧν ἔπαθεν», ίδίως κοινωνήσας ἡμῖν σαρκὶ, μαθὼν γενικῶς τῆς σαρκὸς «τὴν ὑπακοήν» δέστιν, ἐδέξατο τὴν ὑπακοήν, καὶ ἀπίλειψεν τὴν ἀρχαίαν παρακοήν. Εὔηθες τοίνυν ἄν εἴη εἰς τὴν θεότητα λογίζεσθαι τὸ δειλιάσαι, ἢ δακρῦσαι, ἢ κοπιᾶσαι, καὶ δσα προελέχθη. Πάντα γὰρ δύναται ὁ Υἱὸς Λόγος, πλὴν τοῦ κατὰ τὴν πατρικὴν γέννησιν ταῦτα ὑποστῆναι, ώς ἔστιν ἀδύνατον ψεύσασθαι τὸν Θεόν, καθὰ γράφει Παῦλος δυσαρεστῶν τοῖς τοιούτοις. "Εχει δὲ ὡδε· «Ἐν οἷς ἔστιν ἀδύνατον ψεύσασθαι τὸν Θεόν.» Οὐκοῦν «ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν» ἀγχθέντες αἱρετικὸι, τῶν μὲν ἀνεπιβάτων ἀναχωρείτωσαν, καὶ ἂ μη θέμις, μὴ πολυπραγμονείτωσαν· ποῦ γὰρ καὶ χρεία τούτου αὐτοῖς; Ἀλλ' ἀκούοντες τὰ προκείμενα, νοείτωσαν, ώς ἂ μὲν ἔλεγεν ἐν τοῖς ἡμετέροις, ἂ δὲ ἐν τοῖς ἔαυτοῦ· καὶ τὴν ἄφατον καὶ ἀνεκδιήγητον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν μεθ' ἡμῶν γνωριζέτωσαν καὶ προσκυνείτωσαν, καὶ σὺν τῷ Ἀποστόλῳ καὶ ἡμῖν κραζέτωσαν· «Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ὑπερέχει πάντα νοῦν·» καὶ, «Ο πλοῦτος τοῦ Χριστοῦ ἀνεξιχνίαστος·» ἄμα δὲ τῷ μελωδῷ ψαλλέτωσαν· «Τοῦ Κυρίου τὰ κρίματα ἄβυσσος πολλή.» Ταῦτα. μὲν οἱ ἀληθινῶς πιστοὶ καὶ ἀκριβεῖς κήρυκες.

Καὶ οἱ ἔξω δὲ συνεβούλευσαν καὶ ἐνουθέτησαν τάδε· Ἀρόητα μὴ σάλευε· μὴ ζήτει Θεόν. Οὐ γὰρ τοσοῦτόν ἐστιν ἀνθρώπῳ σθένος, Τὸν παντεπόπτην, τὴν ἀχώρητον φύσιν Εὔρειν ἀνιχνεύοντι καὶ τεχνωμένῳ. Τύχοις δ' ἂν αὐτοῦ ῥᾳδίως, πεπεισμένος Μέγιστον εἶναι τὸν Ποιητὴν τῶν ὅλων.

ΚΕΦ. ΚΒ'. Ἄλλ' ἐφ' ἔτερον κεφάλαιον προΐωμεν. Καὶ τὴν ἐν Μάρκῳ τοίνυν φερομένην πρὸς τοὺς ἀπόστολους πάνσοφον τοῦ πάντων Δεσπότου ἀπόκρισιν, τὴν ἔνεκα τοῦ γενικοῦ τέλους λέγουσαν ταυτί· «Περὶ δὲ τῆς 39.917 ἡμέρας ἐκείνης, ἢ τῆς ὥρας, οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ Υἱὸς, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ,» θεωροῦσιν οὐχ ὑγιῶς. Ματθαῖος μὲν γὰρ πρὸ αὐτοῦ κατὰ τῶν ἄλλων λέξεων ἀπαραλείπτως ἐλθὼν, οὐκ εἶπεν τὸν Υἱὸν ἀγνοεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ σχῆμα αὐτὸ τοῦ τέλους εἰδέναι ἐξέθετο τοιωσδε· «Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἢ τῆς ὥρας, οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ μόνος.» Ωσπερ γὰρ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶς, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. «Ωσπερ γὰρ ἡσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες, καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐκγαμίζοντες, ἀχρι ἡς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶς εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἔως ἐπῆλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἦρεν πάντας· οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.» Οἱ οὖν ἄλλοι εὐαγγελισταὶ οὐδὲ ὅλως ἐμνημόνευσαν τούτου· ἀλλὰ κατὰ ταύτης τῆς αἵρετικῆς ἐναντιώσεως λύσιν παρέσχον οἱ ἀπόστολοι, ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ φάμενοι οὕτως· «Νῦν οἴδαμεν, δτι πάντα οἶδας·» ἄτε, φησὶν, Υἱὸς Λόγος τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο· ἐξ ὧν πάντων ἔστιν καὶ ἡ ἐσχάτη ἡμέρα. Καὶ χρὴ δὲ μὴ καθηκόντως ἐκλαμβάνειν τὸ προνοητικῶς ἀρνηθέν. Καθάπερ γὰρ δι' ἡμᾶς εἴλετο μορφὴν δούλου λαβεῖν, οὕτω καὶ τὸ εἰπεῖν, δτι ἀγνοεῖ. Φαρμάκῳ γὰρ οἶνον τούτῳ ἔχρήσατο, διὰ τὸ συμφέρειν τῇ ἀνθρωπότητι μὴ γνῶναι τὴν ἐρώτησιν αὐτῆς· ἵνα ἀεὶ προσδοκῶσα, καὶ ἐπὶ θύραις εἶναι νομίζουσα τῆς κρίσεως τὸν καιρὸν, ἔτοιμος γένηται δι' ἔργων καὶ πίστεως εἰς τὸ σωθῆναι. Οὐδὲ γὰρ ἔλαθεν δημιουργήσας χρόνον, δν οὐκ ἡπίστατο· οὐδ' αὐτὸν ἡγνόησεν τὴν ἑαυτοῦ δευτέραν παρουσίαν, δ ὧν ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ τὸν Πατέρα ἔχων ἐν ἑαυτῷ δῆλον δ', δτι σὺν τῇ εἰδήσει· εἰ γὰρ ἐν αὐτῷ ἔστιν ὁ Πατὴρ, δ πάντα εἰδὼς, οἶδεν καὶ αὐτὸς, δ πάντα θεωρῶν ἐν τῷ Πατρί. Πῶς γὰρ ἂν καὶ μὴ βλέποι, δ τὸ φῶς ἔχων ἐν ἑαυτῷ, δ πάντα εἰς τάξιν καὶ διακόσμησιν ἀγαγῶν, δ πάντα εἰδὼς πρὸ γενέσεως αὐτῶν, δ δημιουργὸς τῶν χρόνων, δ καὶ δριον θέμενος τῇ κτίσει, καὶ τὸ ποσὸν τῶν ἡμερῶν παγιώσας τῆς συστάσεως αὐτῆς, καὶ εἰπών· «Ως κλέπτης ἐν νυκτὶ ἔρχεται ἡ τελευταία ἡμέρα» καὶ πάλιν· «Οὐκ ἔσται ἐν νυκτὶ, ἵνα ἡ ἡμέρα ἐν σκοτίᾳ ὑμᾶς καταλάβῃ·» δ καὶ τὰ ἐσόμενα σημεῖα περὶ ἐκείνον τὸν καιρὸν προειρηκώς, καὶ μέλλων ἐκείνην αὐτὴν ἀνατέλλειν τὴν φοβερὰν καὶ ἀνέσπερον ἡμέραν, δ καὶ τῆς κρί 39.920 σεως τὸ σχῆμα καὶ τὸν τρόπον προειπῶν, δ ἀποδειχθεὶς ἔχειν θησαυροὺς σοφίας καὶ γνώσεως, καὶ προμηνύσας· «Ἐσονται ἐν ὑμῖν αἱρέσεις καὶ σχίσματα·» καὶ τὴν ἄρνησιν Ἰούδα, καὶ τὴν πρὸ ἀλεκτρυοφωνίου ἄρνησιν Πέτρου, καὶ τὴν κατάλυσιν τοῦ ἰεροῦ· δ τοὺς ἐσομένους εἰς τὰ ἐσχάτα ψευδοπροφήτας προσημάνας· δ λέγων· «Οὐδεὶς οἶδεν τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός·» καὶ, «Καθὼς γινώσκει με ὁ Πατὴρ, κἀγώ γινώσκω αὐτόν;» Σαφὲς δὲ, ὡς μεθ' ἡς ἔχει γνώσεως δ Πατὴρ. Εἰ δ' ἔτερόν τι ἔστιν εἰδέναι τὸν Πατέρα, ἔτερον δὲ τὰ τοῦ Πατρὸς, μεῖζον ἔσται τὸν Θεὸν Πατέρα τοῦ εἰδέναι τὰ αὐτοῦ, δ ἔστιν καὶ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν, καθ' ὅσον ἔκαστος μείζων αὐτὸς τῶν ἑαυτοῦ ὑπάρχει. «Ἡ ἄρα καὶ τοιοῦτον εἶναι δύναται τὸ, «Οὐδεὶς οἶδεν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἢ τὴν ὥραν, οὕτε ὁ Υἱὸς, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ,» ὡς τις τῶν ἐν ἀγίοις Πατέρων σοφίας γέμων ἀσυλλογίστως ἐδίδαξεν Βασίλειος ἦν

δνομα αύτῷ· ἀντὶ τοῦ, «Εἰ μὴ ὁ Πατήρ οἶδεν, οὐδὲ ὁ Γίὸς οἶδεν» ὡς ἀκολουθεῖ, ώς τοῦ Πατρὸς εἰδότος, οὐχ οἶόν τε ἐμὲ ἀγνοεῖν· ἀλλ' οὐ λέγω, φησίν· ποιῶ γὰρ πάντα κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Πατρός· τὸ δὲ γνῶναι τοῦτο ὑμᾶς, οὐκ ἔστιν θέλημα τοῦ Πατρός. Υμῖν οὖν, φησιν, ἀγνοῶ, τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἀγνοῶν· προεῖπον γὰρ ὑμῖν διὰ τοῦ ψαλμῳδοῦ· «Ὦς μακρὰν ἀπὸ τῆς σω 39.921 τηρίας μου οἱ λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου!» τουτέστιν, πόρρω τῆς θεότητός μου οἱ ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει λόγοι μου. Οὕτω δὲ ποιεῖ καὶ ἐπὶ Λαζάρου, προειπὼν μὲν, ώς πάντα γινώσκων· «Λάζαρος κεκοίμηται·» ἐρωτῶν δὲ, ώς οὐδὲν εἰδώς· «Ποῦ τεθείκατε αὐτόν;» εἶτα ώς Θεὸς ἐγείρων αὐτόν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς αἵμορρούσης, φήσας μὲν, ώς ἄνθρωπος ἀγνοῶν· «Τίς ἥψατό μουν;» ιασάμενος δὲ, ώς Σωτήρ· ώς καί που ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ ἡρώτα, ώς ἀγνοῶν, τὸν Ἄδαμ· «Ποῦ εἶ;» καὶ τὸν Κάϊν· «Ποῦ Ἀβελ ὁ ἀδελφός σου;» καὶ Μωϋσέα· «Τί ἔστιν ἐν τῇ χειρί σου;» καὶ ἑτέρωθι· «Ἐγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ·» ώς δῆθεν τοὺς οὐκ ὄντας ἀγνοῶν. Ἐλεγεν δὲ καὶ πρὸς Ἀβραὰμ, θελήσαντα σφαγιάσαι αὐτῷ τὸν υἱόν· «Νῦν ἔγνων, ὅτι φοβῇ σὺ τὸν Θεόν·» ώς δῆθεν ἐν τῷ φθάσαντι τοῦτο ἀγνοήσας. Καὶ πάλιν· «Ποῦ Σάρρα ἡ γυνή σου;» ὅτι δὲ δόμολογουμένως καὶ τοῦτο εἰδώς εἶπεν, τὰ ἐφεξῆς δηλοῖ. Εἰπόντος γὰρ αὐτοῦ, ώς τέξεται, κάκείνης ἀπιστησάσης διὰ τὸ καταγεγηρακέναι, καὶ ἐν τῷ κοιτωνίσκῳ μειδιασάσης, ἔφη· «Ἐγέλασεν Σάρρα ἔνδον οὖσα.» Ἐτι δὲ καὶ τῷ Λώτ εἶπεν· «Οὐ δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι τουτέστιν, τὴν τιμωρίαν ἐπαγαγεῖν Σοδομίταις, μέχρι τοῦ ἐλθεῖν σε ἐκεῖ. Διὰ τοῦτο ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Σιγώρ·» καὶ ἀλλαχοῦ· «Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάται τῆς ἀνομίας· οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς.» Καὶ ἄλλα δὲ, τῷ δοκεῖν μικρὰ ώς πρὸς θεότητα, φέρεται αὐτοῦ· οὗν τὸ, «Καταβὰς ἔρχομαι, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἔρχομένην πρὸς μὲ συντελοῦνται· εἰ δὲ μὴ, ἵνα γνῶ·» καὶ ἑτέρωθι· «Μεταμέλημαι ποιήσας τὸν ἄνθρωπον» καὶ πάλιν· «Μεταμέλημαι χρίσας τὸν Σαοὺλ εἰς βασιλέα·» καὶ ἐν ρε' ψαλμῷ· «Καὶ ἐμνήσθη τῆς διαθήκης αὐτοῦ, καὶ μετεμελήθη κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς εἰς οἰκτιρμούς.»

ΚΕΦ. ΚΓ'. Καταζώννυνται δὲ εἰς τὰ μάλιστα, καὶ ἔχουσιν ἐν 39.924 προβολῇ ὅπερ Παῦλος Κορινθίοις ἐν τῇ πρώτῃ γράφει Ἐπιστολῇ· «Ὅτι οὐδεὶς Θεὸς, εἰ μὴ εἰς. Καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ γῆς ὡσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ, καὶ κύριοι πολλοὶ, ἡμῖν δὲ εῖς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἔξ οὖτα πάντα, καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὓτα πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ.» Φησὶν γάρ· Ἀρμόζει τὸ, «ἔξ οὖτα,» καὶ τὸ, «ὁ Θεός,» ἐν μόνῳ τῷ Πατρὶ, ώς ὑπερτέρῳ πρὸς τὴν θρησκείαν αὐτῶν, καὶ οἷον ὄντι τῷ χρόνῳ πρὸ ἀμφοῖν τῶν ὑποστάσεων· τὸ δὲ, «δι' οὖτα,» καὶ τὸ, «ὁ Κύριος,» ώς ὑπουργῷ καὶ δευτέρῳ ἔχοντι τῷ Γίῳ, δι' οὓτα πάντα ἐγένετο· τὸ δὲ, «ἐν ᾧ,» τρίτως καθ' ὑπόβασιν τῷ ἀγίῳ Πνεύματι· ἐν αὐτῷ γὰρ, φησὶν, πᾶσα δόξα ἀναπέμπεται ὄρμηθέντες καὶ πρὸς τοῦτο ἀπὸ τῶν Παύλου γραμμάτων, τῶν τε πρὸς Ἐφεσίους ἔχόντων παραίνεσιν, οὖσαν ἐν τούτοις· «Μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως·» τῶν τε πρὸς Κορινθίους, ἔχόντων διδασκαλίαν τοιάνδε· «Οὐ γάρ ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη, καὶ εἰρήνη, καὶ χαρὰ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ.» Οὐδὲν δὲ οὐδὲ τοῦτο αὐτῶν ἔστιν παντελῶς. Αἱ γὰρ τῶν λέξεων ἐναλλαγὴ, οὐ δι' ἐλάττωσιν τοῦ Γίοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματός εἰσιν· ἀμφότεραι γὰρ αἱ λέξεις οἰκείως ἔχουσι πρὸς ἐκάστην ὑπόστασιν· εἰ γὰρ τὰ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὡσπερ οὖν ἀληθὲς, πῶς ἀνωθεν τὰ πάντα διὰ τοῦ Γίον; καὶ εἰ ἡ πίστατο τοῖς εἰσποιητοῖς θεοῖς ἐναριθμεῖσθαι αὐτὸν, τί μὴ τοῖς ἄλλοις ἀνέμιξεν, καὶ μὴ τῷ Πατρὶ συνήνωσεν; Ἀλλ' οὕτως εἴρηνται, τοῦτο μὲν διὰ τὸ μὴ σύγχυσιν νοήσαι τῶν θείων ὑποστάσεων, ἐκάστην δὲ διευκρινηθῆναι· τοῦτο δὲ διὰ τὸ ἐκβάλλεσθαι Ἑλλήνων μὲν τὴν πολυθεῖαν διὰ τοῦ, «Ἐῖς Θεὸς ὁ Πατήρ·» Ιουδαίων δὲ τὴν περὶ τὸν Χριστὸν ἀθέτησιν διὰ τοῦ, «Ἐῖς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός·» Μοντανιστῶν δὲ τὴν ἄνοιαν, μελλόντων τὰς τρεῖς πανυμνήτους ὑποστάσεις ώς ἐν πρόσωπον θρησκεύειν, διὰ τοῦ, «Ἐῖς,» καὶ «Ἐῖς,» καὶ «Ἐῖς·» Σαβελλίου δὲ τὴν μανίαν ἀνούστατον εἶναι τὸν Θεὸν Λόγον, ώς τὸν

προφορικὸν τὸν ἀναλυόμενον καὶ ἀέρι συνεκχεόμενον, φαντασθέντος, οὕτως· ὅτι ὁ Ἀπόστολος τὸν σύνδεσμον τῆς θείας εἰρήνης φυλάττων, πάλιν ἀμφοτέρας τὰς λέξεις ταύτας συναγαγὼν, εἰς τὸν ἔνα ἀναπέμπει ἀρρητότατον Θεὸν, Ῥωμαίοις γράψας· «὾τι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄμην·» καὶ Ἐφεσίοις· «Εἶς Θεὸς καὶ Πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν·» οὐκ ἀλλότριον εἶναι λέγων τοῦ «ἐπὶ πάντων» τὸ «διὰ πάντων»,» οὐδὲ τοῦ «διὰ πάντων» τὸ «ἐν πᾶσιν.» Οὐ

39.925 κεχώρισται γὰρ τοῦ «ἐπὶ πάντων» ἡ κτίσις, ἥν ὁ μὲν «διὰ πάντων» Θεὸς Λόγος εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε, τὸ δὲ «ἐν ἄπασιν» Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πληροῖ, συνέχει, ἀγιάζει, καὶ ζωοποιεῖ. Διά τοι τοῦτο ἔξακολουθῶν τῷ περὶ τὸ βάπτισμα θεσπίσματι τοῦ Δεσπότου, τοῖς αὐτοῖς τὸ δεύτερον Κορινθίοις ἐπιστείλας, τῇ Τριάδι τὴν ἴσοτιμίαν ἐφύλαξεν, εἰπών· «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἀγίου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν.» Ἐνταῦθα τὸ ταυτὸν τῆς θεότητος, καὶ τὸ ἀπλοῦν τῆς πίστεως μονονουχὶ τοῦ Πατρὸς προτάττων τὸν Γίὸν, ἀλλὰ καὶ προσκύνησιν ἵσην ἀπονέμων τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, καὶ ἐνότητα καὶ κοινωνίαν εἶναι λέγων αὐτῷ. Ποίαν δὲ ταύτην Οὐσίας, βασιλείας, θελήματος, καὶ τῆς ἀναπεμπομένης δόξης. Ἐξ ὑπαρχῆς δὲ τοῦ προβλήματος μνημονεύσωμεν. Γράφει· «Εἶς Θεὸς ὁ Πατὴρ,» καὶ «εῖς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός» οὐχ ὡς τοῦ ὄντος «τῆς θεότητος» ὑπερέχοντος, ἢ πρωτεύοντος τοῦ ὄντος «τῆς κυριότητος,» οὐδὲ ὡς ἀρμόζοντος μόνω μὲν τῷ Πατρὶ τὸ ἀκούειν «Θεός,» μόνω δὲ τῷ Γίῷ τὸ καλεῖσθαι «Κύριος» ἀμφοτέρων γὰρ τὰ δύο ἴδια· ἀλλ' ὅπως καὶ τὸ ἰδιοσύστατον τῶν ὑποστάσεων, καὶ τὸ ἐν μιᾷ εἶναι αὐτὰς θεότητι καὶ κυριότητι ἀπαγγείλῃ. Ἐπείτοιγε, κατ' αὐτοὺς, εἰ μὴ ἔστιν φύσει Θεὸς ὁ Γίος, οὐδὲ Κύριος ὁ Πατὴρ Ἱλεως δὲ ἡμῖν εἴη, τοιαῦτα ἐξ ἀνάγκης διὰ τὴν ἀπόνοιαν φθεγγομένοις τὴν τούτων, ὡς ταυτὸν δὲ τυγχάνον «Θεός» καὶ «Κύριος,» «καὶ ὡς θάτερον θατέρου μὴ διαφέρον, μηδὲ κεχωρισμένον ὡς ἐπίπαν, προτάττει ἡ Γραφὴ τὸ «ὁ Κύριος» τοῦ «ὁ Θεός,» κατὰ Μωϋσέα λέγοντα· «Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἰς ἐστιν·» καὶ πάλιν· «Πῶς διώξεται εἰς χιλίους, καὶ δύο μετακινήσουσιν μυριάδας, εἰ μὴ Κύριος παρέδωκεν αὐτοὺς, καὶ ὁ Θεὸς ἀπέδοτο αὐτούς;» καὶ κατὰ τὸν ψαλμῳδὸν ἐν ζ' ψαλμῷ· «Κύριε ὁ Θεός μου, εἰ ἐποίησα τοῦτο.» Κατὰ δὲ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ, ἡ λατρεία ἦτις ὄφείλεται μόνω Θεῷ, τῷ Κυρίῳ προσάγεται· πάντως δὲ ὡς Θεῷ. Ἐχει γάρ· «Μάρτυρες ὑμεῖς καθ' ἑαυτῶν, ὅτι ἐξελέξασθε ἑαυτοῖς τὸν Κύριον, τοῦ λατρεύειν αὐτῷ.» Ἐστιν δὲ σκοπῆσαι καὶ ἐξ ἑτέρας γραφῆς, ὡς οὐ τῇ μιᾷ ὑποστάσει ἀρμόττει τὸ «ὁ Κύριος.» Ψάλλει γάρ Δαυΐδ ἐν πβ' ψαλμῷ· «Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ταραχθήτωσαν εἰς τὸν 39.928 αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, καὶ ἐντραπήτωσαν, καὶ ἀπολέσθωσαν, καὶ γνώτωσαν, ὅτι ὄνομά σοι Κύριος. Σὺ εὶ μόνος «Υψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.» Εἰ γάρ περὶ τοῦ Πατρὸς λέγει, πῶς Παῦλος γράφει· «Εἶς ἄγιος, εῖς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός;» καὶ πάλιν· «Ο δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἐστιν;» Εἰ δὲ περὶ τοῦ Γίοῦ γράφει, οὐκοῦν οὐ Κύριος, οὐχ «Υψιστος, οὐχ ἄγιος, κατ' αὐτοὺς, ὁ Πατήρ· ἢ ἐγκαλέσουσιν τῷ Δαυΐδ ψάλλοντι, ἐν μὲν ρθ' ψαλμῷ· «Ἐπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου·» ἐν δὲ ζθ'. «Γνῶτε, ὅτι Κύριος αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς, ὅτι αὐτὸς ἐποίησεν ἡμᾶς, καὶ οὐχ ἡμεῖς.» Δηλοῦ δὲ ἐκεῖνον, δι' οὐ τὰ πάντα ἐγένετο. Ἐν δὲ ξζ· «Οδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμάς· Κύριος ὄνομα αὐτῷ.» Δυσμὰς δὲ λέγει, ἐπ' ἐσχάτων καιρῶν· Κύριον δὲ, τὸν ἐπιφανέντα, δτε ἥλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Ἐγκαλέσουσι δὲ καὶ Ἡσαΐᾳ, Θεὸν καὶ Κύριον ὄμοιώς τὸν Γίον προφητεύοντι οὕτως· «Ἴδού ὁ Θεὸς ἡμῶν· ἴδού Κύριος μετὰ ἴσχύος ἔρχεται, καὶ ὁ βραχίων μετὰ κυρείας· ἴδού ὁ μισθὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔργον πρὸ προσώπου αὐτοῦ. Ὡς ποιμὴν ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, καὶ τῷ βραχίονι αὐτοῦ συνάξει ἄρνας.» Ἐτι δὲ καὶ Ἰακώβῳ, προοίμιον τῶν ἑαυτοῦ γραμμάτων τοῦτο ποιησαμένω· «Ἰάκωβος Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ δοῦλος·» καὶ ἐν τοῖς ἐφεζῆς· «Καὶ Κυρίου Θεοῦ.» Γράψαντα δὲ καὶ Παῦλον, Ῥωμαίοις διαβεβαιούμενον· «὾τι πᾶς, ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα Κυρίου,

σωθήσεται.» "Η συνθῶνται, ώς τὸ «ό Θεὸς» καὶ «Κύριος» ἐπίκοινόν ἐστιν ὄνομα τῶν τριῶν ὑποστάσεων, ώς καὶ Βασιλεὺς, καὶ "Υψιστος, καὶ ἄχραντος, καὶ ἀκατάληπτος, καὶ ἄγιος, καὶ ὅσα πρέπει λέγειν περὶ Θεοῦ· καὶ οὐκ ἀλλοτριοῦται οὕτε ὁ Πατήρ τῆς κυριότητος, καὶ γέγραπται· «Εἶς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός·» καὶ, «Ο δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἐστιν·» οὕτε ὁ Υἱὸς, ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἐκβάλλεται τῆς θεότητος, καὶ εἴρηται· «Εἶς Θεὸς ὁ Πατήρ.» Ή μὲν οὖν ἀλήθεια οὕτως, καθὰ δέδεικται, καὶ ἡμεῖς δοξάζομεν. Αἱρετικοὶ δὲ, κατ' οἰκείαν ἔξουσίαν τὴν δοξολογίαν συνθέντες, ἔτερον δι' ἄλλου ἐν ἄλλῳ, ώς δι' ὄργανου, δοξάζουσιν, τὸ δ' ἀληθέστερον οὐδένα· παραβαίνοντες καὶ τὸ περὶ τὸ βάπτισμα θείον θέσπισμα, καὶ τὴν Παύλου Ἐπιστολὴν, ἔνθα συνημμένως καὶ δομοτίμως μνημονεύει τῆς Τριάδος· ἔτι δὲ παραβαίνοντες καὶ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, βουλομένου τιμᾶσθαι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, καθάπερ αὐτός. Λέγουσι γάρ· «Δόξα Πατρὶ διὰ Υἱοῦ ἐν ἀγίῳ Πνεύμα 39.929 τι·» ὅπερ οὐδαμοῦ γέγραπται συνημμένως, ἀλλὰ κεχωρισμένως, καθ' ὑπαλλαγὴν λέξεων, διὰ τὰς μνημονευθείσας αἵτιας, οὐ μέντοι διὰ δοξολογίαν, ἢ τινα ὕφεσιν· οἶον ἐν τοῖς προκειμένοις ἡ Γραφὴ εἰπεν· «Εἶς Θεὸς καὶ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἶς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα·» καὶ οὐκ ἐπήγαγεν, Ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, ἢ, Ἐν τῷ Πνεύματι. Πολλάκις δὲ κέχρηται τῷ «δι' οὗ» ἀντὶ τοῦ, μεθ' οὗ· ώς Παῦλος Κορινθίοις γράφει· «Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ύμῖν διὰ πολλῶν δακρύων» ἀντὶ τοῦ, μετὰ πολλῶν. Καὶ πάλιν ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ· «Οταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάσητε, δι' ἐπιστολῶν τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ύμῶν ἐν Ἱερουσαλήμ·» τουτέστιν, μετὰ ἐπιστολῶν πέμψω. Εἶτα ἀλλαχοῦ, οὐκ εἰπούσα ἡ Γραφὴ τὸ «ἐξ οὗ» καὶ «δι' οὗ», λέγει· «Ἐν Πνεύματι ἀγίῳ·» ὅ ἐστιν, σὺν τῷ ἀγίῳ Πνεύματι. Πολλαχοῦ γάρ, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν, μετὰ καὶ τοῦδε, ἢ σὺν τῷδε, εἴρηκεν τὸ «ἐν τῷδε·» ώς ἐν ξένῳ προφητεύει ψαλμῷ· «Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου ἐν ὀλοκαυτώμασιν·» ἀντὶ τοῦ, μετὰ ὀλοκαυτωμάτων· καὶ πάλιν· «Ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐν ἀργυρίῳ καὶ χρυσίῳ·» τουτέστιν, μετὰ ἀργυρίου καὶ χρυσίου· καὶ πάλιν ἐν ρζ· «Οὐκ ἐξελεύσῃ ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν·» ὅ ἐστι, σὺν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν. Ο δὲ σοφώτατος Παῦλος, περὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ γράφων, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν, Πάντα ἐπ' αὐτὸν συνέστηκε καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκτίσθη, ἔφη· «Πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν, καὶ ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα.» Εἰ οὖν παραλλαξίαν οὐ δηλοῖ ἡ λέγουσα τοῦ Δεσπότου φωνὴ, «Βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος,» παραλλαξίαν ἡ λέξις οὐχ ἔχει, «ἐν τῷ ἀγίῳ Πνεύματι,» διά τε εἰς ἐν ὄνομα ισοτίμως εἰρῆσθαι, διά τε αὐτὸν εἰναι εἰπεῖν, «εἰς τὸ ὄνομα,» καὶ «ἐν τῷ ὄνόματι.» Ικανὰ μὲν οὖν ἐστι καὶ ταῦτα. Εὑρίσκεται δὲ ὅμως τὸ «ἐξ οὗ» γεγραμμένον περὶ τε τοῦ Υἱοῦ, περὶ τε τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ τὸ «δι' οὗ» κείμενον περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ περὶ τοῦ θείου Πνεύματος, καὶ τὸ «ἐν ᾧ» οὐ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι ἀφωρισμένον, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ λεχθὲν, ώς αἱ ὑποκείμεναι παριστῶσιν γραφαί. Ότι τὸ «ἐξ οὗ» εἴρηται καὶ περὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, οὕτως· περὶ τοῦ Υἱοῦ, Παῦλος Ἐφεσίοις· «Οστις ἐστιν ἡ κεφαλὴ Χριστὸς, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ Θεοῦ·» Ἰωάννης ἐν Εὐαγγελίῳ· «Ἐκ 39.932 τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν·» καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ· «Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ύμῖν·» καὶ ἔτερωθι· «Ἐγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ·» Περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, Ἰωάννης· «Ο σπείρων εἰς τὸ Πνεῦμα, ἐκ τοῦ Πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον·» καὶ πάλιν· «Τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος, Πνεῦμα ἐστιν·» καὶ ὁ ἄγγελος «Τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματος ἐστιν ἀγίον» Ότι περὶ τοῦ Πατρὸς γέγραπται ἡνωμένως «ἐξ οὗ, δι' οὗ,» καὶ «ἐν ᾧ,» προελέχθη· Ότι κεχωρισμένως τὸ «δι' οὗ» κεῖται περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, οὕτως· περὶ τοῦ Πατρὸς, Ἡσαΐας ἀπὸ τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱόν· «Ιδοὺ προσήλυτοι προσελεύσονται σοι δι' ἐμοῦ.» Ἐπιτήρησον, ώς διὰ τὸ ισότιμον καὶ δομούσιον, προσάγει τὰ ἔθνη τῷ Υἱῷ ὁ Πατήρ· καὶ πάλιν· «Οὐαὶ οἱ βαθέως βουλὴν ποιοῦντες, καὶ οὐ διὰ Κυρίου.» Καὶ ἐν τῇ Γενέσει Ἀδὰμ λέγει·

«'Εκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ» καὶ πάλιν· «Οσα ἐνετείλατο Μωϋσῆς τῷ Ἰσραὴλ διὰ τοῦ προστάγματος Κυρίου.» Καὶ Ἰωσὴφ πρὸς τοὺς εὐνούχους φησίν· «Οὐχὶ διὰ τοῦ Θεοῦ ἡ διασάφησις αὐτῶν ἔσται;» Ἀλλὰ καὶ Παῦλος Ἐβραίοις· «Ἐπρεπενγάρ,» φησὶν, «αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀναγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν διὰ παθημάτων τελειώσαι.» Σημειωτέον, πῶς παραπλήσιον τοῦτο μάλιστα τῷ ἐκκειμένῳ κεφαλαίῳ τῷ, «Εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα» καὶ Κολοσσαῖσιν· «Παῦλος ἀπόστολος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ» καὶ Κορινθίοις· «Πιστὸς ὁ Θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.» Μέμνησο πάλιν, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ καλεῖ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱόν. Καὶ Ῥωμαίοις· «Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ» καὶ Γαλάταις· «Ωστε οὐκ ἔτι εἰ δοῦλος, ἀλλὰ υἱός εἰ δὲ υἱὸς, καὶ κληρονόμος διὰ Θεοῦ.» Περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος Ἡσαΐας ἀπὸ τοῦ Πατρός· «Βουλὴν ἐποιήσατε οὐ δι' ἐμοῦ, καὶ συνθήκας οὐ διὰ τοῦ Πνεύματος μου.» Παῦλος Κορινθίοις· «Ἡμῖν ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ· τὸ γὰρ Πνεῦμα πάντα ἔρευνά, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ» καὶ πάλιν· «Ω μὲν γὰρ 39.933 διὰ τοῦ Πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλω δὲ πίστις διὰ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος.» Ῥωμαίοις· «Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος» καὶ πάλιν· «Ο ἐγείρας Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τοῦ ἐνοικούντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν, κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ» καὶ πάλιν· «Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ Πνεύματος ἀγίου» καὶ πρὸς Τιμόθεον· «Τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον διὰ Πνεύματος ἀγίου, τοῦ ἐνοικούντος ἐν ὑμῖν.» Καὶ αἱ Πράξεις φασίν· «Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων, ὡς Θεόφιλε, ὃν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, ἄχρι ἃς ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ Πνεύματος ἀγίου, οὓς ἔξελέξατο ἀνελήφθη.» Εἶπεν δὲ «πρῶτον» τὸ Εὐαγγέλιον τὸ κατὰ Λουκᾶν· αὐτὸς γὰρ καὶ τὰς ἀποστολικὰς Πράξεις συνέγραψεν. «Οτι, ἐν ὧ, ἔγραφη περί τε τοῦ Πατρὸς, περί τε τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ οὕτωσί. Περὶ τοῦ Πατρὸς, Ὁσιέ· «Καὶ εἶπεν αὐτῷ,» φησὶν, «ὁ Θεὸς· Κάλεσον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Οὐκ ἡλεημένη· διότι οὐ μὴ προσθήσω ἔτι ἐλεῆσαι τὸν οἰκον τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἢ ἀντιτασσόμενος ἀντιτάξομαι αὐτοῖς· τοὺς δὲ υἱοὺς Ἰούδα ἐλεήσω, καὶ σώσω αὐτοὺς ἐν Κυρίῳ Θεῷ αὐτῶν.» Ἐν τῇ ὡδῇ Ἀννης· «Ἐστερεώθη ἡ καρδία μου ἐν Κυρίῳ, ὑψώθη κέρας μου ἐν Θεῷ μου.» Δαυὶδ ἐν ψαλμῷ ρζ· «Καὶ οὐκ ἔξελεύσῃ, ὁ Θεὸς, ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν; Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως, καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου.» Εν τῷ Θεῷ ποιήσωμεν δύναμιν, καὶ αὐτὸς ἔξουδενώσει τοὺς θλίβοντας ὑμᾶς·» καὶ πάλιν· «Ἐν τῷ Θεῷ ὑπερβήσομαι τείχος·» καὶ πάλιν· «Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινέσω τοὺς λόγους μου.» Παῦλος πρὸς Κολοσσαῖς· «Ἐύχαριστοῦντες τῷ Πατρὶ, τῷ ἱκανώσαντι ὑμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἀγίων ἐν τῷ φωτί· δος ἐρρύσατο ὑμᾶς ἐκ τῆς ἔξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν 39.936 τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ· ἐν ὧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἀφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν· καὶ πάλιν· «Παῦλος, καὶ Σιλουανὸς, καὶ Τιμόθεος τῇ Ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων ἐν Θεῷ Πατρὶ ἡμῶν, καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ·» καὶ πάλιν· «Εἰ δὲ σὸν Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι ἐν τῷ Θεῷ·» καὶ ἐτέρωθι· «Εἷς Θεὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν·» καὶ πάλιν· «Ἐν τῷ Θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι·» αὐθίς τε· «Ἡδη ποτὲ εὐόδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς·» καὶ πάλιν· «Εὔχεσθε ἐν Θεῷ·» καὶ πάλιν· «Ο ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν Θεῷ εἰσιν εἰργασμένα.» Περὶ τοῦ Υἱοῦ, Παῦλος Κολοσσαῖσι μέν· «Οτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς, τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα· εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἔξουσίαι, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτίσθη· καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν.» Κορινθίοις μὲν ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ· «Ἄλλα ἀπελούσασθε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι

τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν·» ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ· «Τῷ δὲ Θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν·» καὶ πάλιν· «Ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις·» Ρωμαίοις δέ· «Ο γὰρ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἡλευθέρωσέν με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου·» τοῖς αὐτοῖς· «Πάντες γὰρ ἡμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» Ἐβραίοις δέ· «Πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ.» Πέτρος ἐν Ἐπιστολῇ· «Ο δὲ Θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ἡμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»

ΚΕΦ. ΚΔ'. "Ἐτι καὶ οἱ οἰήσει σοφοὶ καὶ πάσης ἀβελτηρίας ἐπέκεινα "Ελληνες, οἱ πολυθεῖας δόξῃ καταμεθύοντες, καὶ ἔαυτοὺς πείθοντες, διτιπερ μόνοι εἰσὶν πολυμα

39.937 θεῖς, ἀμαθαίνοντες δὲ περὶ τὸ καίριον παρὰ πάντας, καὶ οὐδεμίαν ἀκριβῆ περὶ τῆς ἐν μονάδι μακαρίας Τριάδος εἴδησιν ἔχοντες, αὐτῶν παραπλησίως τῇ λεγούσῃ Γραφῇ, «Ἄσεβὴς ἐμπεσὼν εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ» δι' ἐθελοακρότητα δεισιδαιμονίας δῆθεν καὶ περιεργίας, εἰς βεβαίωσιν τῆς πολυθείας, μᾶλλον δὲ ἀθείας αὐτῶν ἐπερείδονται κακῶς τῇ προλεχθείσῃ τοῦ Ἀποστόλου φωνῇ· «Εἴ τινές εἰσι λεγόμενοι θεοὶ, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ γῆς· ὡσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοί, καὶ κύριοι πολλοί·» καὶ τῇ προφητικῇ, τῇ φασκούσῃ· «Θεοὺς οὐ κακολογήσεις·» καὶ, «Θεὸς θεῶν Κύριος ἐλάλησεν·» οὐκ ἔτι βλέποντες δύο ταῦτα· ἐν μὲν, διτι ὁ Ἀπόστολος ἔγραψε πρὸ τοῦ μνησθέντος ῥήτου· «Οὐδεὶς Θεὸς, εἰ μὴ εἷς·» ἔτερον δὲ, διτι «Λεγόμενοι θεοί εἰσιν·» τοῦτ' ἔστιν, οὐ φύσει ὑπάρχοντες, ἀλλ' ὄνόματι. Τὸ μὲν γὰρ ἀποτέλεσμα σεσιώπηται, δεῖ δὲ ἐκδέξασθαι, ως δεδομένον ἀπὸ μέρους τὸ δλον νοοῦντας. Χάριν γὰρ καὶ τῶν κατ' ἔλλειψιν φρασθέντων γράψει· «Ο ἀναγινώσκων νοείτω.» Θεοὺς τοίνυν τοὺς ἀγίους λέγει, τοὺς κατὰ χάριν ἀξιωθέντας τῆς υἱοθεσίας καὶ ταύτης τῆς προσηγορίας· ὃν ἐξ ἀρετῆς τὸ πολίτευμα, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀπόστολον, ἔστιν ἐν οὐρανῷ· περὶ ὃν αὐτὸς ὁ ἀπλανῆς Θεὸς εἰρηκώς φαίνεται· «Ἐγὼ εἶπα· Θεοί ἔστε καὶ νιοὶ Ὑψίστου πάντες·» καὶ ὁ εὐαγγελιστής· «Εἰ ἔκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο.» Καὶ μέντοι Μωϋσέα καὶ Ἀαρὼν αἰνίττεται ἡ Γραφὴ, τοὺς ἀγγέλων γείτονας, τοὺς οὐ μόνον γενικώτερον, ἀλλὰ καὶ ἴδικώτερον κατηγλαῖσμένους τῷ τοῦ Θεοῦ ὄνόματι. Εἶπεν γὰρ ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσεῖ· «Ἴδού τίθεμαί σε θεὸν τῷ Φαραὼ·» καὶ πάλιν τῷ Ἀαρών· «Ἐσῃ αὐτῷ εἰς θεόν·» τουτέστι, τῇ περὶ αὐτὸν προνοίᾳ. "Ἡ τάχα οὐκ ἀπεικός κατ' ἐμὲ καὶ τὰς πιστὰς καὶ εὐδοκίμους λειτουργικὰς τοῦ Θεοῦ δυνάμεις τὰ εὐχάριστα ποιήματα, σεραφὶμ λέγω καὶ κυριότητας, δυνάμεις τε καὶ ἔζουσίας, τούτῳ, καθὰ καὶ ἡμεῖς, τῷ ὑπερφερεῖ τετιμῆσθαι ὄνόματι. Ἀφθόνως γὰρ ὁ πάντων γενεσιουργὸς τοῖς αἰτοῦσιν αὐτὸν, καὶ οὐκ αἰτοῦσι, πιστοῖς δὲ καὶ εὐγνώμοσιν οὖσιν, καὶ χάριτος εἰδόσι μεμνήσθαι, πάντων μεταδίδωσι, κἄν σιγῶσιν, τῶν ἔαυτοῦ ἀγαθῶν. Μᾶλλον οὖν ἐπιλεγέσθωσαν, Ἱερεμίαν μὲν προφητεύοντα περὶ τῶν παρ' Ἑλλησι συμπτωχοτάτων αὐτοῖς θεῶν· «Θεοί, οἱ 39.940 τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν ἐπὶ τῆς γῆς. Κύριος ἐποίησε τοὺς οὐρανοὺς ἐν συνέσει, αὐτὸς Θεὸς ζῶν καὶ ἀληθινός·» τὸν δὲ Δαυΐδ ἐν ριγῇ ψάλλοντα· «Τὰ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσόν, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων. Στόμα ἔχουσιν, καὶ οὐ λαλήσουσιν· ὁφθαλμοὺς ἔχουσιν, καὶ οὐκ ὄψονται· ὡτα ἔχουσιν, καὶ οὐκ ἀκούσονται· ῥῖνας ἔχουσιν, καὶ οὐκ ὄσφρανθήσονται· χεῖρας ἔχουσιν, καὶ οὐ ψηλαφήσουσιν· πόδας ἔχουσιν, καὶ οὐ περιπατήσουσιν· οὐ φωνήσουσιν ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῷ. Ὄμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς.»

ΚΕΦ. ΚΕ'. Καταλιπόντες οὖν ἥδη καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ἐπὶ ἔτερον μεταβῶμεν. Αἱρετικῶν οἱ ἔξηγηται, νενευκότες πρὸς τὰ αἰσχίω, τὸν ἀγῶνα πρὸς τὸ παραρρήγνυναι τὴν ἀλήθειαν ἔχουσιν, καὶ μηδὲν ὅρθῷ σκοπῷ προσηκούσας ἀμφισβητήσεις ἐπινοοῦσιν ἀεί. Προσπταίουσι γάρ καὶ περὶ τὰς ἀναιτίους καὶ μείζονας συλλαβάς τοῦ τὰ κακυνθέντα ἡμῶν δι' ἡμετέραν ἀφροσύνην ἰωμένου δι' οἰκείαν εὐσπλαγχνίαν, καὶ ἀρήγοντος πάντοτε πᾶσιν, καὶ μήτε ὅρθῶν, μήτε τῶν ἐπταισμένων τὴν πολιτείαν ἀποστρεφομένου μεγάλου καὶ ἀναμαρτῆτου Θεοῦ, τὰς ἔχουσας ὥδε· «Δόξασόν με σὺ, Πάτερ, παρὰ σεαυτῷ·» ὑπολαμβάνοντες ἵδιαν αὐτὸν κεκτῆσθαι δόξαν, καίτοι ἐπαγαγόντος· «Τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σού·» καὶ ποιήσαντος διὰ τῆς συμφράσεως ταύτης δῆλον, ὅτι ἀΐδιον καὶ σύμφυτον ἔχει δόξαν κατὰ τὸ θεϊκὸν, ἦτις οὐκ ἀπεβλήθη αὐτοῦ· ἀμετάβλητον γάρ τὸ θεῖον. Ἔφασαν τοιγάρτοι αὐταῖς λέξεισιν, ὁ μὲν ἀοίδιμος Ἰωάννης· «Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς·» ὁ δὲ ἀείμνηστος καὶ πολύπειρος τούτων Παῦλος· «Εἰ γάρ ἥδεσαν, οὐκ ἄν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν.» Καὶ ἄλλως δὲ οὐ θέμις νοεῖν, ὡς τῷ ἴδιῳ ἔργῳ δοξάζεται ὁ Θεὸς πάντα γάρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο, σὺν πᾶσιν δὲ πάντως, καὶ ἦν νομίζουσι δόξαν. Καὶ Θεοῦ δὲ δυνάμεως καὶ σοφίας ἔργα καὶ δοῦλα τὰ σύμπαντα κεχρησμώδηται. Τοῦ Θεοῦ σοφία καὶ δύναμις ὁ Μονογενῆς ἐστιν, ἃτε δημιουργὸς Λόγος. Ἡρμήνευσε τοιγαροῦν παρὰ τῷ αὐτῷ εὐαγγελιστῇ οὗτος ὁ εὔμικτος Θεὸς, τί ἐστὶν τὸ, «Δόξασόν με,» πρὸς τὸν Πατέρα εἰπών· «Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω·» ἀντὶ τοῦ, Οὐδὲν ἔξωθεν τοῦ θελήμα τός σου ή ἐνανθρώπησίς μου ἐποίησεν, ἀλλὰ πάντα 39.941

συμφώνως Ἐνόησαν δέ τινες πιστῶς τὸ, «Δόξασόν με,» εἰρῆσθαι διὰ τὴν περιγινομένην δόξαν τῇ δουλικῇ μορφῇ. Ταῦτα ὡς ἐν ἐπιτόμῳ εἴδει. Εἰς ἀγωνιστικοὺς ἐρχόμεθα λόγους πρὸς τοὺς μὴ ἀκούοντας μὲν τὸ, «Πάτερ,» ἐπιλαμβανομένους δὲ τοῦ, «Δόξασον.» Εἰπάτωσαν ποίαν δόξαν ἐνόησαν. Ἀρα ἦν καὶ ἡμεῖς ἀναφέρομεν τῷ Θεῷ; Ἔστω τοίνυν κατὰ συγχώρησιν, οὕκουν τῇ ἀληθείᾳ. Διὰ τί οὖν κτίσμα καὶ ἡττονα λέγουσι τὸν Υἱὸν, τὸν ὑπ' αὐτοῦ δοξαζόμενον, τοῦ Πατρός; Ἐν γάρ τῷ αὐτῷ Εὐαγγελίῳ εἰπε· «Πάτερ, δόξασόν σου τὸν Υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε·» καὶ πάλιν· «Ἐὰν δοξάζω ἐμαυτὸν, ἡ δόξα μου ἐν αὐτοῖς ἐστιν· ἐστιν ὁ Πατήρ μου ὁ δοξάζων με·» καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ Πατρός· «Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω.» Ἄλλ' ἄρα καθ' ὃ δοξάζεται τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος; Καὶ πῶς τὴν ἰσοτιμίαν ἔαυτῷ ἐφύλαξε διὰ τοῦ, «Δόξασον τὸν Υἱὸν, ἵνα καὶ Υἱὸς δοξάσῃ σε·» Ἄλλ' ἐτέραν ὑποθώμεθα δόξαν; Ἐξ οὐκ ὄντων αὕτη εὑρίσκεται. Καὶ ποιῶν ἔχει λόγον τὸν τε Πατέρα τὸν τε Υἱὸν ποιητῇ δόξα κατὰ νοητὸν δοξάζεσθαι;

ΚΕΦ. Κξ'. Πῶς οὖν, φησὶν, ἐν τῷ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίῳ λέγει· «Οταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἀγίων,» Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ παρ' ὅρθοδόξων λεγόμενον, ὅτι διὰ τὸ ταυτὸν τῆς θεότητος καὶ βασιλείας ἐν τῇ πατρικῇ δόξῃ ἔλευσεται· τοῦτ' ἐστι, τὴν ἴσην δόξαν ἔχων τῷ γεννήσαντι. Πάλιν γάρ ἐν Ματθαίῳ ὁ αὐτὸς Κύριος, τὸ κεφάλαιον τοῦτο φθεγγόμενος, καὶ δεικνὺς τὴν αὐτὴν εἶναι δόξαν αὐτῷ τε καὶ τῷ Πατρὶ, οὕτως εἰπεν «Οταν δὲ ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ.»

ΚΕΦ. ΚΖ'. Ἀληθείας δὲ παντοίως ἀλλότριον, καὶ τὸ λέγειν αὐτοὺς μεταξὺ τῆς θεϊκῆς φύσεως καὶ τῆς κτιστῆς εἶναι τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν, μεταφέροντες εἰς τοῦτο κακῶς τὴν καλῶς φέρουσαν Γραφήν· «Μεσίτης 39.944 Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός.» Διολισθήσει γάρ λοιπὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ Υἱὸς ἀληθινὸς, ὅπερ ὑπάρχειν κατὰ τὸν ὅρθὸν τρόπον ἀποδέδεικται· ἐκφεύγεται δὲ καὶ τὸ νοεῖσθαι, κατὰ τὸν αἱρετικὸν λόγον, ποίημα, ὅπερ οὕτ' ἐστιν, οὕτε γέγραπται· καὶ γοῦν καὶ τοῦτο ἐν Ἡσαΐᾳ κεχρησμώδηται· «Οὐ πρέσβις, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτούς·» τουτέστιν, οὐ κτίσμα, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς, ὁ πρεσβυτέρας τῶν ἡμετέρων αἵτησεων τὰς αὐτῷ πρεπούσας εἰς ἡμᾶς δόσεις χορηγῶν. Ἐν τῇ

οίκονομίᾳ τοίνυν ἡ μεσιτεία· ἐν ᾧ ὑπὲρ παντὸς τοῦ ἀνθρωπείου γένους ἔαυτὸν ἀφράστως ἴερουργήσας, καὶ ἐν τάξει θυμιάματος νοητοῦ τῷ ἰδίῳ Πατρὶ προσαγαγών, αὐτόν τε ἔξεδυσώπησεν, καὶ τὸν ἐπηρτημένον τῷ κοινῷ γένει θάνατον ἀπέσβεσεν, καὶ ἡμᾶς τῶν εἰδώλων ἀπέστησεν, καὶ τῇ θεογνωσίᾳ προσήνωσε, τὸν τε παράδεισον ἀπέδωκεν, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνήγαγεν, συνάψας, ὡς Θεὸς ἔξουσιαστής, τὰ ἐπίγεια τοῖς ἐπουρανίοις, καὶ τὴν γενομένην διάστασιν συναρμόσας, καὶ ἐπαναγαγών τὸν ἀνθρωπὸν εἰς ἐκείνην τὴν χάριν, ἀφ' ἣς διώλισθεν· ὡς τὸν Ἀπόστολον, νικώμενον τῇ ὑπερβολῇ τῆς καταλλαγῆς, θεοφράστῳ γλώττῃ ἀνακηρύττειν· «Ἄυτός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἐν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας·» καὶ πάλιν· «Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.»

ΚΕΦ. ΚΗ'. Πίστεως δὲ τὸ καθ' ὅλου χηρεύοντές τινες τῶν αἱρετικῶν, καὶ ἄλλο γελοῖον ὑπολαβεῖν τε καὶ πολλῷ πλέον εἰπεῖν φάσκουσιν· ὅτι τὰ πρὸ τῆς ἐν τῇ οἰκουμένῃ ἀστεμφοῦς, καὶ ἀσαλεύτου, καὶ φιλανθρώπου παρουσίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τῇ κτίσει δοθέντα χαρίσματα, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς μόνου δεδώρηται, ἀνευ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἀγαθουργοῦ Υἱοῦ Λόγου, ὡς δῆθεν αὐτοῦ ὑπεξουσίου τυγχάνοντος.

Εἴ δὲ μερίδα καὶ κλῆρον εἶχον μετὰ τῶν θεολογησάντων, «Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἐν» ἐν οἷς πᾶσα δόσις δι' αὐτοῦ καὶ παρ' αὐτοῦ ὑπῆρξεν· μέρος γὰρ τῶν γεγενημένων καὶ αὐταί εἰσιν· ὅθεν καὶ ἀνείρηται· «Οὗτός ἐστι πάντων Κύριος,» καί· «Θεὸς, Ἰσχυρὸς, ἔξουσιαστής·» καί· «Οὐ λογισθήσεται ἔτερος πρὸς αὐτὸν», καὶ εἰ ἐνόησαν δὲ καὶ τὸν διαγορεύσαντα, «Εἶς ἐστιν ὁ νομοθέτης καὶ κριτής ὁ μόνος σώζειν δυνάμενος·» ἥδεσαν ἄν, ὡς δίχα τοῦ γενεσιουργοῦ καὶ δοτῆρος τῶν ἀγαθῶν, κριτοῦ τε ἄμα καὶ λυτρωτοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ Λόγου, οὐδεμίᾳ 39.945 γέγονεν ἄνωθεν δωρεά· οὐδὲ χρόνος, ἢ γένος κτισμάτων, κακῶν τε ἡφείθη καὶ προνοίας ἡξιώθη· ὡς δ' αὖ πάλιν ἔξω τῆς αὐτοῦ κρίσεως ἐστιν οὐδὲ ἐν· ἀλλ' ἀρμόζουσαν ἔκαστοι τὴν κρίσιν φιλανθρώπως, καὶ εἴ τι πλέον ἐστὶ τούτου εἰπεῖν, ἢ νοήσαι, ἢ μὴ νοήσαι, ὑποστησόμεθα παρ' αὐτοῦ, παρ' οὖν καὶ τὰ ἀγαθὰ, εὔδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς καὶ συμφωνίᾳ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἔξ ἀρχῆς ἐκομισάμεθα. Πῶς γὰρ οὐκ ἀδικώτατον καὶ δυσσεβέστατον τὸ λέγειν, ἢ δλως ὑποτοπάζειν, ὅτι ἔκτισε μὲν καὶ ἐνομοθέτησεν αὐτὸς, οὐ προενόησε δὲ, ὅπερ τοῦ κτίσαι προκρίνεται· ἀλλὰ μετὰ ὅλα τὰ τῆδε, καὶ κρίνει τοὺς παρ' ἔτέρου δεξαμένους τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἀπολέσαντας αὐτὰ ἀβουλίᾳ οἰκείᾳ καὶ ἀφροσύνῃ; ἢ πῶς οὐ παράλογον τοῦτο ὑπολαμβάνειν, ὅτι ἡμᾶς μὲν αὐτεξουσίους, ὅπερ εἴρηται πολλάκις, πεποίκεν αὐτὸς δὲ οὐκ ἔσχε τοῦτο, ὅπερ ἄλλοις, κατὰ τὸ μέτρον τῆς φύσεως αὐτῶν, καὶ κατὰ τὸ προσῆκον ἀπένειμε; Συνορῶσι δὴ οὖν, οἵμαι, καὶ αὐτοὶ, ὃν οἱ λόγοι τῶν ἀληθῶν ἀμαρτάνουσιν αἱρετικοὶ, ὅτι ἀντικείμενόν τι τοῖς ἡμῶν θελήσαντες εἰπεῖν, οὐχ ἔξουσιν. Τῇ γὰρ δυσανασχέτῳ καὶ ἀκαθέκτῳ κακίᾳ αὐτῶν μαχόμενοι, τῷ δὲ τὸ χαίρειν κοινὸν πᾶσιν δεδωκότι Σωτῆρι, καὶ ἄλλοι πρὸς τοῖς μνημονευθεῖσιν ἀξιόχρεοι καὶ βέβαιοι τὸν τρόπον ἄνδρες, οὐχ ἀπλῶς ἀνθρωποι, μαρτυροῦντες φαίνονται. Ζαχαρίας μὲν γὰρ περὶ παρεληλυθότων καὶ μελλόντων διακεκριμένως βοᾷ· «Εἴ τι ἀγαθὸν αὐτοῦ, καὶ εἴ τι καλὸν, παρ' αὐτοῦ ἔσται.» Ἡσαΐας δὲ καθ' ὅμαλοῦ κηρύττει περὶ αὐτοῦ· «Θεὸς, Ἰσχυρὸς, ἔξουσιαστής.» Τοῖς ἀγίοις δὲ τούτοις, οὓς σὺν ὥρᾳ καὶ χάριτι πανταχοῦ τῶν λόγων ἐπανθοῦσιν αἱ θεολογίαι, ἐφεπόμενοί πως ἐν τῷ μέρει τούτῳ καὶ οἱ ἔξω, πρόσφορα περὶ τοῦ Δημιουργοῦ καὶ παμβασιλέως ὑμνήκασιν. Ἐφασαν γάρ· Πάντα γὰρ ἀνθρώποισι Θεοῦ πέλει ἀγλαὰ δῶρα· Εἴτ' ἀγαθόν τι πέφυκε καὶ ὅλβιον, εἴτε φέριστον, Εἴτε ἔραστὸν, πάσι Θεοῦ καλὰ δῶρα τέτυκται. Καὶ πάλιν· Κάρτος ἀμετρήτοιο Θεοῦ καὶ ἀπείριτος ἀλκὴ Πάντων μὲν κρατέει, πάντεσσι δὲ μούνος ἀνάσσει.

ΚΕΦ. ΚΘ'. Καὶ ἐν τῷ Ματθαίῳ αἵτούσῃ, φησὶ, τῇ καλλίπαιδι μητρὶ τῶν σίων Ζεβεδαίου, ὥστε ἑκατέρωθεν αὐτοῦ, ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων, συνθώκους αὐτοῦ γενέσθαι ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ τῶν οὐρανῶν τοὺς 39.948 δύο αὐτῆς νίοὺς, ἀποστόλους ὄντας, ἀπεκρίθη· «Οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου.» Καὶ τοῦτο δὲ οὐδὲν αὐτοῦ καταβάλλει τὸ γέρας. Οὐ γὰρ ἀεὶ, ὡς μόνη ἡ τῶν ὥρημάτων ἔχει σύνταξις, οὕτω καὶ τὰ πράγματα· ἀλλ' ἔστιν ὅτε ἀπαρτίζει τὴν διάνοιαν καὶ πρὸς τὰ μὴ λεγόμενα ἡ ἀλήθεια. Ἐρρήθη οὖν οὕτω διὰ τὴν δουλικὴν μορφὴν, ἥ μᾶλλον διὰ τὸ συστῆναι θεομισεῖς τὰς μὴ κατὰ βαθμὸν καὶ κατὰ λόγον εἰσπροεδρίας, ἥ καὶ διὰ τὸ ἐκείνην οἴησιν ἐσχηκέναι εὐπαιδίας, καὶ τοῦ ἀξίους εἶναι τοὺς παῖδας αὐτῆς τῆς τε ἀποστολικῆς πρωτείας καὶ τῆς θεϊκῆς συγκαθεδρίας· οὐκ ἐλάνθανεν γὰρ αὐτὸν τὰ ἐγκάρδια, ὡς Ἰωάννης λέγει· «Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ μὴ χρείαν ἔχειν ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε, τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.» Ἀκουε δὴ οὖν τῶν ἔξῆς, καὶ πείθου, ὡς οὐκ ἐσφάλη μοι τὸ νόημα. Εὐθὺς γὰρ ἔχει, ὅτι, «Ἀγανακτησάντων» τῶν δώδεκα «περὶ τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν», εἰπεν ὁ Δεσπότης· «Ἐν ὑμῖν ὃς ἐὰν θέλῃ μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος.» Ὁπως δὲ καὶ ἐν τῷ Λουκᾷ κωλύει τὰς ἔξ επιλογῆς πρωτοκαθεδρίας καὶ πρωτοκλισίας, ἡκούσαμεν. Καὶ γὰρ οὐκ ἦν τοῦ δικαίου Θεοῦ, τοῦ ἔτοιμάζοντος κατὰ τὴν ἑκάστου πολιτείαν τὰ μέλλοντα, παρασχεῖν τινι μὴ δικαίαν, ἥ αὐχηματικὴν αἴτησιν, καὶ τάξαι τοὺς πρώτους ἐν ὑστέροις, καὶ παραλυπῆσαι τοὺς τὴν τάξιν μὴ λιπόντας, μηδ' ἀρχῆς ἐφιεμένους ἀποστόλους, καὶ σὺν αὐτοῖς τοὺς προαρέσαντας αὐτῷ, καὶ ἐπ' ἀρετῆς θαυμασθέντας προπάτορας ἡμῶν, οἷς συνέθετο, καὶ οὓς πᾶν ἔστιν εἰκός τὴν ἑκατέρωθεν αὐτοῦ προεδρίαν προϋποσχέσθαι, ὃν καὶ εἰς τοὺς κόλπους οὗτοι, περὶ ὃν ὁ λόγος, καταναπαύεσθαι ἔμελλον· πρὸς τούτοις δὲ καὶ Μωϋσέα· ἐπείτοι καὶ αὐτός ἔστιν ὁ καὶ τοῦ αἴτηθέντος πράγματος καὶ τῆς κρίσεως πάσης Κύριος, καὶ ὁ προορίσας τοῖς ἀποστόλοις τοὺς θρόνους, βασιλικῶτα προαγαγόμενος αὐτοὺς καὶ ἐπαγγειλάμενος· «Ὕμεῖς καθεσθήσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνων, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.» Ὁρον γοῦν ἔνα οὐκ ἀντίλεκτον τοῦ μὴ μεγάλα αὐχεῖν τινα καὶ ἔαυτῷ ἀποδιδόναι τιθεὶς φάσκει· «Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἥ μαρτυρία μου οὐδέν ἔστιν· ἀλλ' ἔστιν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ,» ὁ λέγων, φησὶ, Πατήρ· «Οὗτός 39.949 ἔστιν ὁ Γιός μου.» Ὅτι δ' οὕτως διὰ μόνην τὴν προλεχθεῖσαν αἴτιαν εἰρήσθαι, αὐτὸς πάλιν πιστοῦται, φάσκων· «Καὶ ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἥ μαρτυρία μου ἀληθῆς ἔστιν» καὶ πάλιν· «Αὐτὰ τὰ ἔργα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, καὶ Μωϋσῆς μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ.»

ΚΕΦ. Λ'. Τοιοῦτον ἔχει νόημα καὶ τὸ ἐν τῷ Λουκᾷ παρὰ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένον· «Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου.» Διὰ τοῦ οἰκείου προσώπου τὴν εἰς αὐτὸν τῇ πίστει ζωοποιουμένην ἀνθρωπότητα παρατίθεται, ἥντινα μέλη αὐτοῦ καλέσαι κατηξίωσεν· ἥ τάχα διδάσκει πάντας, τοῦτο μὲν εἰδέναι, ὡς ἐπλανήθη καὶ ἐν τούτῳ Ἀρειος, ἄψυχον αὐτὸν ἐν τῇ οἰκονομίᾳ οἰηθείς· τοῦτο δὲ, ἐν ταῖς ὑστέραις ἀναπνοαῖς προσευχομένους τῇ αὐτῇ κεχρήσθαι φωνῇ, εὐγνωμόνως ὁμολογοῦντας, ὡς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ἡ ὑπαρξίς ἔστιν, καὶ εἰς αὐτὸν πάλιν ἡ ἀνάλυσις. Νόμος οὖν ἦν τὸ γινόμενον.

ΚΕΦ. ΛΑ'. Οὐ μέχρι δὲ τοῦ Μονογενοῦς, ἀλλὰ καὶ ἔως τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐπεκτείνουσι τὸ αἱρετικὸν δυσσέβημα. Καὶ γὰρ οὐ μόνη τῇ προκειμένῃ τοῦ Σωτῆρος φωνῇ, τῇ· «Ἐγὼ ἀφ' ἔαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα·» καὶ «Τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἀφ' ἔαυτοῦ οὐ λαλήσει·» καὶ τῇ Παύλου, τῇ ἔχούσῃ· «Μόνω σοφῷ Θεῷ·» ἔτι δὲ καὶ ταῖς ἀλλαις ταῖς φερομέναις ἐν τῷ Περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος λόγῳ, ἀθετικῷ, εἰς τὸ σμικρύνειν τὴν ἀπειρομεγέθη καὶ σεπτὴν αὐτοῦ φύσιν, κέχρηνται· ἀλλὰ καὶ τῇ προφητείᾳ Ἀμώς, ὡσανεὶ παραδηλούσῃ 39.952 κτίσμα εἶναι τὸ ἄγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, καίτοι τὸ σύνολον οὐδεμίαν ἔμφασιν τοιαύτην περὶ αὐτοῦ, οὕτε ἐν τῷ μέρει

τούτω, οὕτε ἐν ἄλλῳ, ποιούσῃ. Ἔχει δὲ ὥδε· «Κατέστρεψα ὑμᾶς, καθὼς κατέστρεψεν ὁ Θεὸς Σόδομα καὶ Γόμορρα, καὶ ἐγένεσθε ὡς δαλὸς ἔξεσπασμένος ἐκ πυρός· καὶ οὐδ' οὕτως ἐπεστρέψατε πρὸς μὲ, λέγει Κύριος. Διὰ τοῦτο οὕτως ποιήσω σοι, Ἰσραὴλ· πλὴν ὅτι οὕτως ποιήσω σοι, ἐτοιμάζου τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Θεόν σου, Ἰσραὴλ. Διότι ἴδού στερεῶν βροντὴν, καὶ κτίζων πνεῦμα, καὶ ἀπαγγέλλων εἰς ἀνθρώπους τὸν Χριστὸν αὐτοῦ, ὁ ποιῶν ὅρθρον καὶ ὁμίχλην, καὶ ἐπιβαίνων ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ τῆς γῆς· Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὄνομα αὐτῷ.» Τῶν τριῶν τοίνυν αὐτοτελῶν ὑποστάσεων μνημονεύομένων, μιᾶς λεγούσης, «Κατέστρεψα·» ἔτέρας, περὶ ᾧ λέγει· «Καθὼς κατέστρεψεν ὁ Θεός·» ἄλλης ἔνθα ἔχει τὸν Χριστὸν αὐτοῦ· εὐθέτως καὶ καταλλήλως εὑρίσκεται ἡ φωνὴ εἰρημένη, οὐκ ἐκ προσώπου τοῦ Πατρὸς, ἢ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, τοῦ καὶ λαλήσαντος περὶ τοῦ ἀνεμιάίου πνεύματος, τοῦ τῇ βροντῇ τῇ ἀνθρώποις ἐνηχουμένη παρακολουθεῖν πεφυκότος. Διὸ ἐπάγων μνημονεύει ὅρθρου, ὁμίχλης. Πῶς γὰρ ὁ Πατὴρ εἶχεν εἰπεῖν, ἢ τὸ, «Ἀπαγγέλλων εἰς ἀνθρώπους τὸν Χριστὸν αὐτοῦ·» καὶ οὐχὶ, τὸν Χριστόν μου, ὡς ἐν ρλά ψαλμῷ ἔφη· «Ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου;» ἢ, «Τὸ ὄνομα αὐτῷ,» δέον φάναι, ὄνομά μοι; Εἰ δὲ δὴ καὶ δοθείη αὐτοῦ εἶναι ἡ φωνὴ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἀναφαίνεται Θεὸς παντοκράτωρ. Οὕτε δὲ τῷ προφήτῃ, λέγοντι περὶ τοῦ Πατρὸς, αὗτη ἀρμόζει ἡ φωνὴ· εὐρεθήσεται γὰρ ἐκ προσώπου αὐτοῦ ἢ, «Κατέστρεψα ὑμᾶς, καθὼς κατέστρεψεν ὁ Θεός,» λέξις· οὐ καταστρέψει δὲ ἀνθρωπος, καθὼς ὁ Θεός· οὐδὲ ἴδιον προφήτου φθέγξασθαι καυχηματικῶς ἄμα καὶ βλασφήμως. Καὶ τὸ ἔχειν δὲ, «Κτίζων Πνεῦμα,» οὐχὶ δὲ, κτίσας Πνεῦμα, καὶ τὸ τετάχθαι ἐν πρώτοις τὴν βροντὴν στερεούσθαι, ἐν δευτέροις δὲ τὸ πνεῦμα κτίζεσθαι, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἄνευ τοῦ ἄρθρου καὶ τοῦ, Ἀγίου, ψιλῶς προφητεύεσθαι, «Κτίζων πνεῦ 39.953 μα·» δείκνυσι διὰ πάντων τούτων. ὡς εἰς τὸ ἀέριον ὁ λόγος ἀποτείνεται. Σπανίως γὰρ τὸ ἄγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δίχα τοῦ συνάπτεσθαι αὐτῷ τὸ, ἄγιον, ἢ τὸ, τοῦ Θεοῦ, ἢ τὸ ἄρθρον, ἢ τὴν μετοχὴν αὐτοῦ· ὡς ἡνίκα γράφει· «Πνεῦμα Ἡλία·» καὶ, «Πνεύματι περιπατεῖτε.» «Κτίζων» δὲ «Πνεῦμα» εἶπε, διὰ τὸ ἐπιγίνεσθαι τὸ ἀέριον, ὅταν καιρὸς καλῆ, πρὸς τὸ λυσιτελοῦν ταῖς χρείαις, δι' ἀς γέγονεν. Εἰώθαμεν γὰρ καὶ νῦν λέγειν· Ἐγένετο ἄνεμος πολὺς· ἀλλ' οὐχ ὡς νῦν κτισθεὶς, ἀλλ' ὡς ἄρτι βίαιος ἐγερθείς. Προφητικῶς τοίνυν καὶ ὑστερομέσως ἐλέχθη ἀπὸ τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος οὕτωσί· «Κατέστρεψα ὑμᾶς,» τοῦτ' ἔστι «τοὺς σκληροτραχήλους καὶ ἀπεριτμήτους τῇ καρδίᾳ «Ιουδαίους,» καθὼς κατέστρεψεν ὁ Θεὸς Σόδομα καὶ Γόμορρα·» τὰς ἐσχηκυίας. φησὶν, οἰκήτορας, ὁμοίως Ἰουδαίοις ἀμεταμελῶς βεβιωκότας. Τοίνυν «ἐτοιμάζου τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Θεόν σου, Ἰσραὴλ·» δὲ, φησὶν, οὕπω καὶ τήμερον ἐκδήλως ἐπιγνούς ἐφάνης. Ἐλεγε δὲ τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. «Διότι δὲ 39.956 στερεῶν βροντὴν, καὶ κτίζων πνεῦμα, καὶ ποιῶν ὅρθρον καὶ ὁμίχλην, καὶ ἐπιβαίνων ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ τῆς γῆς· Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὄνομα αὐτῷ· ἴδού ἀπαγγέλλων εἰς ἀνθρώπους τὸν Χριστὸν αὐτοῦ.» Πότε οὖν, καὶ πῶς ἀπήγγειλεν αὐτόν; Ὁτε ἔφησεν ὑψόθεν· «Οὗτός ἔστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα.» Πολλαχοῦ δὲ μία ἐκ τῶν τριῶν θείων ὑποστάσεων περὶ τῆς ἄλλης μιᾶς ἢ τῶν δύο λέγουσα φαίνεται, καθὰ ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ πλείσιν ἀποδείξει τὸ περὶ τούτου κεφάλαιον ἡρμηνεύθη. Ἀμέλει καὶ τῆς μνημονεύθείσης τοῦ Ἀμώς προφητείας μικρῷ πρόσθεν τούτῳ εὑρίσκεται· φησὶ γάρ· «Τάδε λέγει Κύριος· Ἐπὶ ταῖς τρισὶν ἀσεβείαις υἱῶν Ἰούδα καὶ ἐπὶ ταῖς τέτταρσιν οὐκ ἀποστραφήσομαι αὐτοὺς, ἔνεκα τοῦ ιάσασθαι αὐτούς. Τὸν νόμον Κυρίου καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ οὐκ ἐφύλαξαν· καὶ ἐπλάνησεν αὐτοὺς τὰ μάταια, ἢ ἐποίησαν, οἵς ἐξηκολούθησαν οἱ πατέρες αὐτῶν ὅπίσω αὐτῶν· καὶ ἐξαποστελῶ πῦρ ἐπὶ Ἰούδαν, καὶ καταφάγεται τὰ θεμέλια Ἰερουσαλήμ.» Δέον τοίνυν, εἰ μὴ περὶ τοῦ ἀνεμίου, περὶ γοῦν τοῦ ἴδιου αὐτῶν πνεύματος νομίζειν διαλέγεσθαι τὴν προφητείαν, οὗ πολλάκις τὰ λόγια μνημονεύει· ὡς ὅταν Παῦλος Θεσσαλονικεῦσιν ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ γράφει· «Ἄυτὸς δὲ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἀγιάσῃ ὑμᾶς δλοτελεῖς· καὶ δλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἄμεμπτον, ἐν τῇ παρουσίᾳ

τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρη 39.957 θείη·» καὶ ὡς ἡνίκα Στέφανος εὐχόμενος λέγῃ· «Κύρις Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου» καὶ ὡς Λουκᾶς ἐν Εὐαγγελίῳ, ὅτε ὁ Σωτὴρ νεκρὰν ἥγειρε τὴν παῖδα, ἔφη· «Καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς.» Δέον οὕτω δοξάζειν, εἰς μετρίως ἐποίουν· οἱ δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦτο εἶναι ὑπενόησαν, εἰς δὲ τὴν ἄκραν βλασφημίαν ἀφικνοῦνται. Προσῆκε δὲ ὄραν καὶ τοῦτο, ὅτιπερ ἔχει, «Ἄπαγγέλλων τὸν Χριστὸν αὐτοῦ,» ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, οὐχὶ δὲ, «κτίζων.» Περὶ γὰρ τῶν ἐπικρυπτομένων φανερουμένων ἡμῖν ἔνεκα τῆς ἀρρήτου Τριάδος, ἔγραφη· «Τίς σοφός, καὶ συνήσει ταῦτα;» Ἐκεῖνος δὲ πρόδηλον, ὁ πρεπόντως καὶ νοερῶς νοήσας. Τῷ ὅντι γὰρ χαλεπὸν τῇ ἀκριβείᾳ τῶν Γραφῶν ἐπιστῆναι τοὺς κοσμικὰ, ἢ αἱρετικὰ ἡσκημένους. Ὅθεν ἔφη· «Οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ Πνεῦμα ἐπ' αὐτοὺς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας.» Τὴν τοῖς θησαυροῖς τούτοις κρύφιον δύναμιν διάγνωσίν τε καὶ ἡ ἔξω σοφία παραδίδωσιν ἐκ Θεοῦ, ὡς καὶ τὰ πάντα, ὑπάρχειν, ούτωσὶ φάσκουσα· Πάντα γὰρ ἀνθρώποισι Θεὸς διετεκμήρατο Ὁσσ' ἐθέλει, πάντων τε βροτοῖς ἀδίδακτος ἀκούει.

ΚΕΦ. ΛΒ'. Ἀλλὰ, «Πάντα,» φησὶν, «διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐγένετο·» εἰ «Πάντα» οὖν ἔστιν, καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Ἀλλ' εἶπε, «Πάντα,» τοῦτ' ἔστι τὰ κτιστά· οὐδαμοῦ δὲ γέγραπται τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κτίσμα, ὡς οὐδὲ Υἱός. Τὸ γὰρ κτίσμα δοῦλον· τὸ δὲ δοῦλον οὔτε ἐλευθεροῦ, ὡς τὸ ἄγιον Πνεῦμα, οὔτε οἶδε, τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ Κύριος, οὔτε ἀνακτίζει τὸ παρὰ τοῦ Δεσπότου κτισθὲν, οὔτε ναὸν ἔχει τὸν ἀνθρωπὸν ἵσως τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ θεῖον γέγραπται. Ἀλλως τε δὲ σεσήμαται ὁ πρωτόκτιστος, ὃς τῆς πρωτείας δι' οἰκείαν ἀλαζονείαν εἰς τὰ ἔσχατα τῶν ἐσχάτων ἐρρίφη.

ΚΕΦ. ΛΓ'. Καὶ Ἰουδαίων δὲ οἱ θέντων τὸν Κύριον, μὴ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τοῦ Δαυΐδ εἶναι υἱὸν, καὶ αὐτοῦ πυθομένου αὐτῶν περὶ ἑαυτοῦ, τίνος ἔστιν υἱὸς, καὶ ἀποκριναμένων, τοῦ Δαυΐδ, εἴτα φήσαντος αὐτοῖς, «Καὶ πῶς Δαυΐδ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ καλεῖ αὐτὸν Κύριον,

39.960 λέγων· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου;» Καὶ διὰ τούτου σαφηνίσαντος, ὅτι Δαυΐδ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ προφητεύων τὸν διαδοχῆς γένους ἐσόμενον αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν υἱὸν, τοῦτον ἑαυτοῦ Κύριον κατὰ τὴν θεότητα ἀποκαλεῖ· ὡς καὶ ἐν ταῖς Βασιλικαῖς ιστορίαις ὁ αὐτὸς λέγει Δαυΐδ· «Πνεῦμα Κυρίου ἐλάλησεν ἐν ἐμοί.» Αἱρετικοὶ πονηρῶς ὅμοι καὶ ἀμαθῶς παρανοήσαντες, φασὶν, διὰ τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἑαυτοῦ Κύριον ἐλεγεν τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ Δαυΐδ. Ἐλέγχει δὲ αὐτοὺς ἡ ἐπαγωγὴ, ἔχουσα· «Εἰ οὖν Δαυΐδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἔστιν;» Πάντα μὲν ἐλεγεν τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐνηχοῦντος. Αὐτὸς γὰρ ἄγνωστος τῶν τε ἐσομένων καὶ τῶν ἐπουρανίων ἀναγκαίως ὑπῆρχεν· καὶ διὰ τοῦτο ἔχει· «Ἐν Πνεύματι ἀγίῳ·» οὐ πάντως δὲ ὄλα ἐκ προσώπου τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἢ τοῦ Υἱοῦ, ἢ τοῦ Πατρὸς, ἢ τῆς κτίσεως προεφήτευσεν, ἀλλὰ καὶ ἐξ οἰκείου προσώπου, ὡς τὰ μνημονευθέντα ρήματα, καὶ ὡς ἡνίκα λέγῃ· «Σοὶ μόνῳ ἡμαρτον, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον σου ἐποίησα·» καὶ, «Ἐν ἀνομίαις συνελήφθην, καὶ ἐν ἀμαρτίαις ἐκίσσησέν με ἡ μήτηρ μου.» Ἐπείτοιγε λείπεται ἐκδέχεσθαι εἰς τὸ θεῖον Πνεῦμα καὶ δταν λέγη αὐτός τε Δαυΐδ καὶ οἱ ἄλλοι προφῆται· πάντες γὰρ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ ἐλάλησαν· «Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου ὁ παντοκράτωρ·» καὶ πάλιν· «Πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι Θεός·» καὶ ὅσα τοιαῦτα.

ΚΕΦ. ΛΔ'. Καὶ τῷ Ἰωάννῃ δὲ εἰρημένον, «Οὕπω γὰρ ἦν Πνεῦμα ἄγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὕπω ἐδοξάσθη,» ταύτην ἔχει σὺν ἀληθείᾳ τὴν ἐρμηνείαν· Οὕπω, φησὶ, τελείαν τοῦ ἀγιασμοῦ καὶ τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ τὴν γνῶσιν εἰχον ἀπαντες· οὕπω ἔγνωστο τῇ ὑφηλίῳ καὶ ἐδοξάζετο σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ. Γένεσις γὰρ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἡ γνῶσις αὐτοῦ· καὶ γινώσκομεν τοῦτο οὐχ δταν βουλώμεθα, ἀλλ' δταν τελείωσιν τοῦ συνιέναι κτησώμεθα· δταν δὲ ἐν ἀγωνίοις ἀρεταῖς καθαρθέντες γενώμεθα ἄξιοι, τότε αὐτὸ ἐκεῖνο αὐτόματον τὴν αὐτοῦ ἡμῖν παρέχει ἐπίλαμψιν. Μετὰ γὰρ τὴν 39.961 ἀνάστασιν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐμφυσῶν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἀποστόλων εἶπε· «Λάβετε Πνεῦμα ἄγιον·» καὶ μετὰ τὴν

άναληψιν αύτοῦ τῇ Πεντηκοστῇ ἐπεφοίτησε, πυρίναις γλώσσαις ὁφθέν· «Ἐκάθισεν δὲ ἐφ' ἔνα ἔκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἀγίου Πνεύματος, καὶ ἥρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτοῖς,» ὡς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις. Διὸ καὶ ὁ Δεσπότης προέλεγεν αὐτοῖς· «Ὕμεῖς δὲ λήψεσθε δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς.» Τὸ δὲ, «Ιησοῦς οὕπω ἐδοξάσθη,» ἀντὶ τοῦ, φησὶν, οὕπω παθὼν, καὶ ἀναστὰς, καὶ συνεγείρας ἔαυτῷ πλῆθος νεκρῶν, καὶ ἀναληφθείς. Οὕπω γὰρ παρὰ πᾶσιν ἐπιστεύθη εἶναι ὁ προαιώνιος ἀγαπητὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐδοξάσθη ὡς Θεὸς τῶν πατέρων τοῦτον ἔστιν, οὕπω ἡ περὶ αὐτοῦ δόξα ἐβεβαιώθη παρὰ πᾶσι· διὸ λέγει ὑστερον· «Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα·» τοῦτον ἔστι, πάντα πεπλήρωται τὰ περὶ ἐμοῦ ταῖς ἀπαραβάτοις Γραφαῖς προρήθεντα· «Δόξασόν σου τὸν Υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε.» Ὡς ἀν τοίνυν νοήσης τὸ, «Ιησοῦς οὕπω ἐδοξάσθη.» οὗτως ἄν ἐκλάβοις τὸ, «Οὕπω ἦν Πνεῦμα ἄγιον·» ἐπεὶ μήγε, κανὸν μὴ σὺ λέξῃς, φανείης οὐδὲν ἥττον οὗτως ἔχων· δτιπερ πρεσβυτερεύει τὰ πρὸ τοῦ ταῦτα οὔτωσὶ φρασθῆναι τοῦ πνεύσαντος αὐτὰ θεϊκὸν Πνεῦματος· ὧτινι λόγῳ καὶ ἀπόκρισιν, ὡς ψιλὴ ἔννοια, τὸ δὴ λεγόμενον, τρέχοντα παρεξετάσαι, ὑπερβαίνει πᾶσαν ἀναισθησίαν. Ἐτέροις δὲ ἐνοήθη εἰρήσθαι τὸ, «Ιησοῦς οὕπω ἐδοξάσθη,» ἡ διὰ τὴν δουλικὴν μορφὴν, ἦν ἔφερεν αὐτὸς, δτι οὕπω ἦν ἀναβεβηκίᾳ εἰς οὐρανοὺς, ἀπαρχὴ γενομένη τοῖς πιστοῖς τῆς τε ἄλλης πάσης μακαριότητος καὶ μέντοι καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου ἀπαρχὴ γὰρ Χριστὸς ὡς ἀνωτέρω εἴρηται· ἡ δι' ὑμᾶς, ὅνπερ ἀπαρχὴ κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτὸς εἶναι γέγραπται· δν τρόπον εἴρηται· «Ἐγὼ ἀγιάζω ἐμαυτὸν, ἵνα ὥσιν καὶ αὐτοὶ ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ·» καὶ ὡς Παῦλος συνομολογῶν ἐπιστέλλει· «Συνήγειρεν καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ὑμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» καὶ πάλιν· «Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει.»

ΚΕΦ. ΛΕ'. Οὐκ ἔχει αὐτοῖς ὕγιῶς καὶ τὸ Παύλωνος 39.964 γραφέν, δτι· «Αὐτὸν τὸ Πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ὑμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις· ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδεν, τί τὸ φρόνημα τοῦ Πνεύματος, δτι κατὰ Θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἄγιων.» Μάλιστα γὰρ ἐσήμηνε τῷ ἔχειν «ἀλαλήτοις», μὴ ζητεῖσθαι τὰ τοιαῦτα· ἀκατάληπτα γὰρ, φησὶν, καὶ ἄφραστα τῷ δὲ ἔχειν «κατὰ Θεὸν», μὴ καθ' ὑμᾶς εἶναι ταῦτα, μηδὲ χρῆναι νοεῖσθαι κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην συνήθειαν· ὑπερέχει γὰρ πάντα νοῦν καὶ λόγου φύσιν ἐλέγχει. «Ἐπειτα οὐκ εἶπεν ἀπολελυμένως, Ἐντυγχάνει, ἡ κατεντυγχάνει καθ' ὑμῶν, καὶ κατὰ ἄγιων· ἀλλ', «Ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ὑμῶν,» καὶ, «ὑπὲρ ἄγιων.» Τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἴδιον, ὡς Θεοῦ, τὸ φιλάνθρωπον. Ὁμως ἐπειδὴ κατὰ ἀνθρωπὸν ταῦτα, καὶ οὐ θεοπρεπῶς, προφέρουσιν, γνώτωσαν ὁψὲ γοῦν ποτε, ὡς ἐντυχεῖν καὶ τὸ σκοπῆσαι λέγεται· οἶνον ὡς εἰώθαμεν λέγειν· «Ἐνέτυχον τῇ βίβλῳ· καὶ πλέον τοῦτο κυριωτέρως φαίνεται· τὸ γὰρ πρὸς ἡδονὴν καὶ ἐντευξίν τινες καλοῦσι ποιήσασθαι. Αἰτήσασθαι μᾶλλον ἥπερ ἐντυχεῖν λέγεται. Στεναγμοὺς δὲ ἐνταῦθα τοὺς οἰκτιρμοὺς λέγει. Τὸ οὖν Πνεῦμα, φησὶ, τοῦ Θεοῦ ὑπερσκοπεῖ τὰ ὑπὲρ ὑμῶν οἰκτιρμοῖς ἀκαταλήπτοις· τοσοῦτον γὰρ καὶ τοῦτο μυστικῶς εἰρημένον ὑπερβαίνει τὴν κτίσιν, δτι εὐθὺς τῷ καρδιογνώστῃ Θεῷ ὡς μέγα τὸ εἰδέναι τὸ φρόνημα τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἀπένειμεν. «Ἐπειτα δὲ καὶ ὁ Υἱὸς ὄμοιῶς ἐντυγχάνει ὑπὲρ ὑμῶν· καὶ ὅμως μέγας, καὶ ἔξουσιαστής, καὶ ἀληθινὸς Θεός ἔστιν. Γράφει γὰρ περὶ αὐτοῦ ὁ αὐτὸς ἀπόστολος, Ἐβραίοις μέν· «Πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν·» Ρωμαίοις δὲ· «Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ ἀποθανὼν, μᾶλλον δὲ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν· ὃς ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ὑμῶν.» «Οτι δὲ τὸ δνομα τοῦ Παρακλήτου, καὶ τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ ὑμῶν, οὐ κατὰ τὸ δοκοῦν τῇ λέξει καὶ τὴν κοσμικὴν ὄμιλίαν ἐκδέχεσθαι χρή, ἔστιν ἐξ ὄμοιοι τρόπων ὅμιλά των διδαχθῆναι· ὡς ἡνίκα περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς γράφει ἐν περιψαλμῷ· «Ποίησον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰς ἀγαθὸν, καὶ ἰδέτωσαν οἱ μισοῦντές με, καὶ αἰσχυνθήσωσαν, δτι σὺ, Κύριε, ἐβοήθησάς μοι καὶ παρεκάλεσάς με·» καὶ Παῦλος· «Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ὑμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ παρακαλέσει

ύμῶν τὰς καρδίας· 39.965 καὶ ἐτέρωθι· «'Ο μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις τῶν ἀνθρώπων'» τοῦτ' ἔστιν, 'Ο συγγινώσκων ἡ συμπαθῶν· οὐ γάρ ὡς αὐτὸς ὃν αἴτιος τῆς κακίας, ἡ μετανοεῖ. Πολλάκις δὲ ἡ Γραφὴ τὴν λέξιν, τὴν ἐνταῦθα σημαίνουσαν τόδε τι, ἔθηκεν ὡς ἄλλο τῷ φαινομένῳ μηνύουσαν· ὡς ἡνίκα λέγῃ ἐν Ἐξόδῳ· «'Ἡν Μωϋσῆς ποιμάνων τὰ πρόβατα Ἰοθὼρ γαμβροῦ αὐτοῦ.'» Ἡν δὲ τούναντίον Ἰοθὼρ πενθερὸς, γαμβρὸς δὲ Μωϋσῆς. "Οτι δὲ καὶ νῷ παντὶ ἀχώρητος καὶ ἀνέφικτος δὲ ἀόρατος Θεὸς διὸ ὡς ἐπίπαν αἱ θεηγορίαι οὐχ ὡς ἔτυχε πᾶσιν ἀπλῶς ἐμφανῆ, ἀλλὰ κρύφιον ἔχουσι νοῦν, ἔστιν εὔρειν καὶ ἐν βιβλίοις τῶν ἔξω φιλοσοφημάτων. "Ἐχουσι γάρ ταῦτα· Ἀρόητα δ' οὐρανίοι Θεοῦ μελεδήματα θνητοῖς, Ἀφράστοισιν ἔκαστα διαφραχθέντα προνοίαις· Ὡν βροτὸν οὐ θέμις ἔστι μέτρῳ τ' ἀμέτρητ' ἀνελέσθαι.

ΚΕΦ. Λς'. Καὶ τὴν ἔχουσαν παρ' Ἰωάννη περιοχὴν, «Αὕτη δέ ἔστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσίν σε, τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ δὲν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν» καὶ πάλιν· «Πιστεύετε εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε», βλασφήμως λίαν Μακεδονιανοὶ ἐμελέτησαν, φάσκοντες τὸ ἄγιον Πνεῦμα μὴ μνημονεύεσθαι, ὡς δῆθεν δύθεντον τῇ φύσει· καὶ διὰ τοῦτο ἐκβάλλεσθαι τοῦ εἶναι ἀληθινὸν Θεόν. Ἄλλ' εἴρηται μὲν ἡδη εἰς ὁμοιότροπα προβλήματα πολλὰ περὶ τούτου, καὶ μέντοι ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ ἐν κεφαλαίῳ δεκάτῳ, καὶ ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ ἐν κεφαλαίῳ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ· ὥηθήσεται δὲ καὶ νῦν. Εἰ τοίνυν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἡ περὶ τοῦ

39.968 Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἔστι γνῶσις, καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ ἀποδέδεικται εἶναι ζωή τε καὶ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ· ἄρα καὶ αὐτὸς μόνος ἀληθινὸς Θεὸς ὑπάρχει, νοούμενος ἀεὶ μετὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς Πνεῦμα αὐτοῦ. Διὸ μιᾷ αἰώνιῳ ζωῇ μίαν γνῶσιν, καὶ οὐ διάφορον, ἐπομένην ἐν τῷ ἐκκειμένῳ κεφαλαίῳ ἐδίδαξεν. Λέγων δὲ καὶ εὐαγγελιστὴς, «'Ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν ἡμῖν ἔστιν ὁ Θεὸς, ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, οὐδὲν ἔδωκεν ἡμῖν,'» συμμημονεύεσθαι αὐτὸν καὶ συμπαρεῖναι τῷ Πατρὶ δηλοῖ. "Οτι δὲ οὗτε ὁ Υἱὸς χωρὶς τοῦ ἀγίου Πνεύματος νοεῖται, εὔδηλον· λέγει γάρ ὁ μὲν Πατήρ πρὸς αὐτόν· «Τὸ Πνεῦμα τὸ ἐμὸν, ὃ ἔστιν ἐπὶ σοί·» αὐτὸς δὲ φησι· «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ.» Καὶ ὁ Παῦλος δὲ, τῆς θεότητος τὸ ἐπίκοινον, καὶ τὸ συνεκφωνεῖσθαι τὸ ἄγιον Πνεῦμα τῇ διανοίᾳ τῆς Γραφῆς, κἀν μήποτε ἴδικῶς ἐμφέρηται, σημαίνων, γράφει· «Σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.» "Ἄλλοτε οὖν πάλιν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἡ κατὰ μόνας, ἡ σὺν τῷ Πατρὶ μνημονεύει. Άναγκαίον οὖν οἷμαι μᾶλλον λέγειν αὐτοὺς ὡς ὁ πάνσοφος Μωϋσῆς· «Εἰ εὔρηκα χάριν παρὰ σοὶ, ἐμφάνισόν μοι σεαυτόν· γνωστῶς ἴδω σε.» Ἱν' ὁψέ ποτε γνοῖεν τὴν τῇ φύσει καὶ συμφωνίᾳ ἀδιαίρετον Τριάδα. 'Ως ἔοικεν γάρ, οὕπω γνωστῶς ἵσασιν, ἀ πολλοὶ μὲν προφῆται καὶ βασιλεῖς ἥθελησαν ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι, καὶ οὐκ ἔτυχον· ἡμεῖς δὲ οὐχὶ ἀκούομεν μόνον, ἀλλὰ καὶ βλέπομεν, ὡς παρὰ Λουκᾶ λέγει.

ΚΕΦ. ΛΖ'. 'Ἐν ἵσω πεπλάνηται καὶ περὶ τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ Λουκᾷ· «Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Υἱὸν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ· οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι·» καὶ ἐτέρωθι· «Οὐχ ὅτι τὸν Θεόν τις ἔώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὃν ἐκ 39.969 τοῦ Θεοῦ.» 'Ηγοῦνται γάρ, ὡς ἡ, «Οὐδεὶς ἄλλος γινώσκει,» λέξις ἔξωθεν τῆς θείας γνώσεως τὸ θεϊκὸν Πνεῦμα· οὐ προσέχοντες, ὡς ἡ λέγουσα φωνὴ, «εἰ μὴ ὁ ὃν ἐκ τοῦ Θεοῦ,» οὐκ ἐκβάλλει αὐτὸν τοῦ ὄρφαν καὶ γινώσκειν τὸν Πατέρα, ἄτε καὶ Παύλου ὁμοίως γράψαντος περὶ αὐτοῦ· «Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ·» καὶ τοῦ Υἱοῦ φήσαντος· «Πνεῦμα, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται·» εἶτα καὶ ἐν ἐτέρῳ πάλιν τοῦ Παύλου σιωπήσαντος μὲν τῇ λέξει, οὐχὶ δὲ τῷ νῷ, τὸν Υἱὸν, διδάξαντος δὲ τὸ Πνεῦμα μόνον ὄρφαν καὶ εἰδέναι τὸν Πατέρα ἐν ταῖς συλλαβαῖς ταῖσδε· «Τὸ Πνεῦμα πάντα ἔρευνά· καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ· τίς γάρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ·» καὶ

πάλιν· «”Οτι διό Θεός οίδεν, τί τὸ φρόνημα τοῦ Πνεύματος.» Ἐρευνᾷ δὲ τὸν Θεόν οὐχ διό μὴ δρῶν, μηδὲ συνὼν αὐτῷ· καὶ οίδεν τὰ τοῦ Θεοῦ οὐχ διό μὴ γινώσκων αὐτὸν, μηδὲ ὡν τῆς αὐτῆς θεότητος· ἀδύνατον γάρ εἰδέναι τὰ τοῦ Θεοῦ οὔτως, ὡς οίδεν αὐτὰ διό Θεός, καὶ τὴν ἵσην γνῶσιν κεκτήσθαι αὐτῷ, μηδὲ τῆς αὐτῆς αὐτῷ οὐσίας καὶ γνώσεως ὑπάρχοντα. Τὸ δὲ εἰδὸς τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ὃν ἐπὶ τὸν Υἱὸν, οίδεν καὶ τὰ τοῦ Υἱοῦ. Ὡς πρὸς τοὺς κτιστούς ἐστι τοίνυν τὸ, «Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Πατέρα,» ἢ «τὸν Υἱόν» οὔτε μηδὲ δρᾶ οὔτως ὡς ἐστιν οὔτε γάρ ἢ ἔγχωροῦσα κατανόησις ἐν πᾶσιν, ἐπεὶ μηδὲ πάντες ἀξιόχρεοι· καὶ ἐν οἷς ἐστιν, οὐκ ἵση ἐκάστῳ ὑπάρχει. Κατὰ γάρ τὸν Παύλου λόγον· «”Ἄλλω μὲν δίδοται γνῶσις σοφίας,» ἄλλω δὲ τόδε ἢ τόδε· κατὰ δὲ τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς δίδοται περισσότερον, περισσοτέρας εὐθύνας ἐπάγεται. Αἱρετικοὶ δέ φασιν· «”Ἐρευνᾷ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀγνοοῦν. Ἀλλ' ἐπήγαγεν, ὡς «Οἶδεν τὰ τοῦ Θεοῦ.» 39.972 «”Ο» γάρ «δοῦλος οὐκ οίδεν, τί ποιεῖ διό κύριος αὐτοῦ.» Ὁτι δὲ οὐκ ἀεὶ τὸ ἐρευνᾶν τῷ ζητεῖν ὅμοιον, διασαφηνίζει τὰ λόγια. Ἡνίκα μὲν γάρ προφητεύει, «”Ἐρευνῶντες, εἰς τίνα, ἢ ποῖον καιρὸν ἐδηλοῦτο ἐν αὐτοῖς Πνεῦμα Χριστοῦ,» τὸ ζητεῖν καὶ μανθάνειν δηλοῖ, παραπλησίως τῷ λέγοντι· «”Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς» ἡνίκα δὲ διό Ἀπόστολος γράφῃ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· «”Ο δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας, οίδεν τί τὸ φρόνημα τοῦ Πνεύματος, διτι κατὰ Θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἀγίων·» ἢ ἐν λέγει· «”Οτι ἀληθείας ἐκζητεῖ Κύριος·» ἢ ἐν ζ· «”Ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς διό Θεός·» ἢ ἐτέρωθι· «”Ἐρευνῶν ταμεῖα κοιλίας·» οὐ τὸ ἐξετάζειν καὶ μανθάνειν, ἀλλὰ τὸ περιλαμβάνειν τὴν καρδίαν, ὡς μηδέν που λανθάνειν τῶν πώποτε αὐτῇ ἐνθυμηθέντων, ἢ νενοημένων· ἄπερ καὶ δίχα ἐξιχνιασμῶν οίδεν διό καρδιογνώστης. Εἰ γάρ τὸ πᾶν τῆς γνῶσεως τῷ ἐρευνᾶν ἀπονεμηθείη, καὶ ἐρευνῶν ὡς ἀγνοῶν εὑρεθήσεται καὶ διό Θεός, καὶ ἀδοξίαν αὐτῷ κατ' ἐκείνους οἴσει τόδε ἐν τῷ Σοφωνίᾳ ὑπὲρ αὐτοῦ, οἵον τὸ ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀνθρώπων, εἰρημένον· «”Ἐξερευνήσω τὴν Ιερουσαλήμ μετὰ λύχνου.» Τὸ δῆμα τὸ τοιοῦτο τῆς δυνάμεως αὐτοῦ πολλὴν ἐργάζεται σημείωσιν. Ἐρευνᾷ οὖν τὸ θεῖον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, οὐχ ὡς ἀγνοοῦν, ἀλλ' ὡς Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἡνωμένον αὐτῷ τῇ φύσει. Ὅθεν διό Ψαλμωδὸς, οὐ διαστέλλων αὐτὸ τῆς οὐσίας καὶ γνῶσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, αὐτὸ δὲ μᾶλλον ἐνυποστάτως εἶναι τὴν σοφίαν αὐτοῦ ἐν ἴσω τοῦ Μονογενοῦς ἀναπείθων, ηὔχετο· «”Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἄγιον μηδὲ ἀντανέλῃς ἀπὲρ ἐμοῦ·» τὸ ἀποκαλύπτον μοι, φησὶν, τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου.

ΚΕΦ. ΛΗ'. Καὶ τὰς παρὰ Ιωάννη δὲ διαλαλούσας τοῦ Χριστοῦ πανωφελεῖς συλλαβάς· «”Οταν ἔλθῃ διό Παράκλητος, διν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρός μου, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, διό παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ·» καὶ πάλιν· «”Ο δὲ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, διό πέμψει διό Πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα, ἀ εἰπον ὑμῖν·» οὐκ ἀδιαστρόφως δέχονται, καταψηφιζόμενοι τοῦ ἄγιου Πνεύματος. Ἀντὶ γάρ τοῦ νοεῖν Παράκλητον, ἢ διὰ τὸ παρακαλεῖσθαι ὡς Θεὸν παρὰ τῆς κτίσεως, ἢ διὰ τὸ παραμυθεῖσθαι αὐτὴν, καὶ θυμηδίαν καὶ εἰρήνην ἐμβάλλειν· συνώνυμοι γάρ αἱ λέξεις τῆς παρακλήσεως καὶ παραμυθίας εἰσίν· ὡς γράφει· «”Καὶ τοὺς ταπεινοὺς τοῦ 39.973 λαοῦ αὐτοῦ παρεκάλεσεν» Καὶ ἡ ἐκ προσώπου τῶν ἀξιωθέντων τῆς παραμυθίας φησὶν· «”Κύριε, κατὰ τὸ πλήθος τῶν ὁδυνῶν μου ἐν τῇ καρδίᾳ μου αἱ παρακλήσεις σου εὑφρανταν τὴν καρδίαν μου·» καὶ πάλιν· «”Ἐδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου.» Καὶ ὡς Παύλος Θεσσαλονικεῦσιν ἐπεύχεται· «”Αὐτὸς δὲ διό Κύριος ἡμῶν Ιησοῦν Χριστός, καὶ διό Θεός καὶ Πατήρ παρακαλέσει ὑμῶν τὰς καρδίας.» Οἱ δὲ ἀντὶ τοῦ οὕτω νοεῖν, λέγουσιν διὰ τὸ παρακαλεῖν ὑπὲρ αὐτῆς ὡνομάσθαι Παράκλητον· καὶ ἐπάγουσιν, διτι καὶ ἀποστέλλεται. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν τῷ τε ἄγιῳ Πνεύματι καὶ τῷ Υἱῷ ἐπίκοινόν ἐστι τοῦ Παρακλήτου τὸ ὄνομα, ὡς καὶ ἡ φύσις· καθὰ Ιωάννης γέγραφεν οὕτως, ἐν μὲν ταῖς Καθολικαῖς· «”Ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μηδὲ ἀμάρτητε· ἐὰν δὲ καὶ ἀμάρτωμεν, Παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν Ιησοῦν Χριστὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς

ιλασμός ἐστι περὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν.» Ἐπιτήρησον δὲ τέως, ὅτι Παράκλητον πρὸς τὸν Θεὸν εἰπὼν Ἰησοῦν Χριστὸν, τῷ Παρακλήτῳ τὴν ἔξουσίαν ἀπένειμεν, ὡς αὐτοῦ παρακαλουμένου· «Αὐτὸς, γάρ,» φησὶν, «ἰλασμός ἐστιν·» ἵν' οὕτω καὶ τὸ αὐτεξούσιον τοῦ Παρακλήτου δείξῃ, καὶ εἰς τὴν μίαν θεότητα τὸν ἰλασμὸν ἀναγάγῃ. Καὶ πάλιν ἐν Εὐαγγελίῳ ἀπὸ τοῦ Δεσπότου· «Ἐὰν ἀγαπᾶτε με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε, κἀγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸν, οὐδὲ γινώσκει αὐτὸν· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτὸν, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. Οὐκ ἀφῆσω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς·» ἄλλον Παράκλητον φήσας, οὐ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ καθ' 39.976 ὑπόστασιν. Ἐπειτα δὲ τὸ προειπεῖν τὸν Υἱὸν, «Πέμψω ὑμῖν παρὰ τὸν Πατρός μου τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας,» παρέστησεν τὰς τρεῖς ὑποστάσεις, καὶ ὡς εὐδοκίᾳ καὶ συμφωνίᾳ μιᾷ ἡ τὸν ἀγίου Πνεύματος ἐγένετο παρουσία, ὡς καὶ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ, «Ο Πατὴρ ἐντολήν μοι δέδωκεν, τί εἴπω, καὶ τί λαλήσω·» καὶ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, «Ἄφ' ἐαυτοῦ οὐ λαλήσει,» προελέχθη. Ὡς γάρ οὐκ ἀπέζευκται τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς πεμφθεὶς, οὕτως οὐδὲ τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Τὸ δὲ προσκείσθαι, «Πνεῦμα τῆς ἀληθείας,» διδάσκει ἀληθῶς αὐτὸν Πνεῦμα εἶναι τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχ ὡς τὰ λειτουργικά. Τὸ δὲ ἔχειν, «Ο παρὰ τὸν Πατρὸς ἐκπορεύεται,» σημαίνει, ὡς ἀνάρχως καὶ ὅμοουσίως ἐκ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως ἔξεφάνη· πᾶσα γάρ πρόοδος διὰ τῶν ἴσων καὶ ὅμοιών ἐπιτελεῖται· καὶ διαφερόντως ὅμοουσίως ἐγένετο ἡ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ γέννησις τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἐκπόρευσις τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ. Τὸ δὲ, «Ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα, ἢ εἰπον ὑμῖν,» παράγγελμά ἐστιν μὴ ἀπιστῆσαι τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἐλθόντι μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ καὶ διδάσκοντι· Οὐκ ἀπάδουσα γάρ, φησὶν, τῆς ἐμῆς γνώμης καὶ διδασκαλίας ἔσται ἡ αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ τῇ θεότητι ἡνωμένως καὶ ἔχομένως ἔχει· κοινὰ δὲ τῆς ἀγίας Τριάδος τὰ διδάγματα, καὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν δωρήματα· καὶ ὡς εἰπον τρόπῳ τὸ, «Ο Πατὴρ ἐντολήν μοι δέδωκεν, τί εἴπω, καὶ τί λαλήσω,» ἔστιν δὲ ὅτι συμφωνίας τῷ αὐτῷ φημὶ καὶ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὅτι «Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.» Τῷ δὲ εἰπεῖν, «Ἐὰν ἀγαπᾶτε με, τὰς ἐντολὰς μου τηρήσατε, κἀγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν,» ἐδήλωσεν μονονουχὶ καὶ ἑαυτὸν Παράκλητον ὀνομάζεσθαι, καὶ ὡς, Εἰ μὴ φυλάξητε, φησὶν, τὰς ἐμὰς ἐντολὰς, ἀνάξιοι τῆς τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως τυγχάνετε, ἥτις οὐκ ἀπάδει τῆς ἐμῆς ἐπιφανείας. Τὸ δὲ γράφειν, «Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸν, οὐδὲ γινώσκει αὐτὸν· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτὸν,» ἔδειξεν, ὅτι οἱ μὲν κοσμικοὶ, τοῦτον ἔστιν αἱρετικοὶ, οὐ δύνανται λαβεῖν αὐτὸν, ὅτι οὐ θεωροῦσιν αὐτὸν τοῖς τῆς πίστεως ὄφθαλμοῖς, οὐδὲ γινώσκουσιν αὐτὸν, μὴ δοξάζοντες ὡς Θεόν· οἱ δὲ ὅμοιογοῦντες αὐτὸν εἶναι Θεὸν, ἔχουσιν αὐτὸν μένον παρ' αὐτοῖς. Τὸ δὲ ἔχειν, «Δώσει ὑμῖν,» καὶ, «Παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται,» ἐσήμανεν, ὡς καὶ ἄνω καὶ κάτω, ἄτε δὴ Θεός, πανταχοῦ παρὸν τὸ ἄγιον Πνεῦμά ἐστιν· εἰ γάρ καὶ παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται, καὶ πάντα πληροῦ, κατὰ τὴν σοφίαν λέγουσαν· «Πνεῦμα Κυρίου πεπλήρωκεν τὴν οἰκουμένην·» πῶς ἡμῖν ἀπεστάλη; «Οτι δὲ καὶ λέγοντος αὐτοῦ ταῦτα, μετ' αὐτοῦ ἦν ὡς ὅμοούσιον, πάλιν αὐτὸς ἔπεισεν, ἐμφу 39.977 σήσας εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἀποστόλων καὶ εἰπών· «Λάβετε Πνεῦμα ἄγιον,» ὡς προείρηται. Τὸ δὲ, «Οὐκ ἀφῆσω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς,» ἐδίδαξεν, ὡς δὸν τρόπον τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἦν καὶ πρὸ τῆς γνωστῆς αὐτοῦ ἐπιδημίας ἐν πᾶσιν, οὕτω καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν ὁ Υἱὸς, ἐν ἀπεριγράφῳ μιᾷ θεότητι καὶ θελήσει τῶν ὑποστάσεων οὖσῶν, οὐκ αὐτὸς ὣν ἄμφω καὶ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ὡς ἐνόησεν Μοντανὸς, καὶ τούτῳ μάλιστα ἐπερείδεται τῷ μέρει τῆς Γραφῆς, μὴ βλέπων, μηδ' ἀκούων, ὡς ἄλλος περὶ ἄλλου καὶ ἄλλου προσώπου λέγει· «Ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ πέμψει ἄλλον Παράκλητον·» ἀλλ' ὡς σὺν τῷ Πνεύματι παρὼν ἴδιοσύστατος, καθά ἐστιν ἀεὶ πανταχοῦ καὶ ὁ Πατήρ. Οὐ μέντοι ἐκ δευτέρου ἥδη ἐλθὼν, ἢ πολλάκις καὶ τὴν ἐσομένην ἐν τῇ κρίσει δευτέραν ἄφιξιν αὐτοῦ ἐσήμανεν. Εὖ δὲ

καὶ τὸ φάναι· «Ἐκεῖνος περὶ ἐμοῦ μαρτυρήσει.» Ἡ ἀλήθεια, φησὶν, περὶ τῆς ἀληθείας, καὶ ὁ Κύριος περὶ τοῦ Κυρίου, ὃν τρόπον περὶ τοῦ Πατρὸς εἶπεν· «Καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με Πατήρ.» Ταῦτα πάντα, καὶ πρὸ δὲ τὸ λέγειν τὸν Δεσπότην, «Ἐρωτήσω τὸν Πατέρα,» ὅπερ ἀνεπίληπτόν ἐστιν, οὐ κατὰ κοσμικὴν συνήθειαν νοεῖσθαι ὄφειλον, Μακεδόνιος παρεὶς, τῷ «Πέμψει» προσέδραμεν καὶ προσεχάρῃ. Ἐχέτω δὲ ἀπόκρισιν πρὸς τὰς τοιαύτας περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος φωνὰς, ἣν αὐτὸς ἐρωτώμενος δώσει ἔνεκα τῶν περὶ τοῦ Υἱοῦ κειμένων ἀγίων Γραφῶν· καὶ τοῦτο γινώσκων, ὅτι μάλιστα μὲν οὐ πάντως ὁ λέγων, ἢ πέμπων, μείζων τοῦ ἀκούοντος, ἢ πεμπομένου καθέστηκεν· ἀλλὰ τὸν ἵσον καὶ ὁμότιμον πολλάκις εύρισκεται τις ἀποστέλλων· οὐκ ἀπεικὸς δὲ ἐν ἀνθρώποις, τὸν παντοίας τέχνης δημιουργὸν, καὶ ἀμείνονα τυγχάνειν τοῦ δοκοῦντός τι λέγειν αὐτῷ, ἢ πέμπειν αὐτόν. "Ἐπειτα ὅτι καὶ ὁ μονογενὴς Θεὸς Λόγος ἐπέμφθη παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἢ τοῦ Πνεύματος, ὡς αὐτὸς παρὰ Ἡσαΐᾳ λέγει· «Ἐγώ εἰμι πρῶτος, καὶ ἐγὼ εἰμι εἰς τὸν αἰῶνα· ἡ χείρ μου ἔθεμελίωσεν τὴν γῆν, καὶ ἡ δεξιά μου ἐστερέωσεν τὸν οὐρανόν.» Καὶ μεθ' ἔτερα ἐπιφέρει· «Καὶ νῦν Κύριος ἀπέσταλκέν με, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ.» "Ωστε οὐ πέμπεται κατὰ τὴν ἀποστόλων ἢ προφητῶν ἀποστολὴν τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἀλλ' ὡς Πνεῦμα αὐτοῦ· καὶ οὐδὲ μεταβατικῶς, ἐπειδὴ οὐδὲ ὁ Πατὴρ, οὗ τῆς ὑποστάσεως Πνεῦμά ἐστιν, πέρασι περιγέγραπται.

ΚΕΦ. ΛΘ'. "Ετι σμικρύνοντες, καὶ τῷ ἔαυτῶν κακῷ κατακιβδηλεύοντες τὰ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὄνειδίζουσιν αὐτῷ καὶ ἄλλην θεϊκὴν φιλανθρωπίαν, ἣν Παῦλος 39.980 ἔγραψεν, εἰπών· «Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, κράζον· Ἀββά, ὁ Πατήρ.» Τὸ δὲ «Ἐξαπέστειλεν» τὴν συμφωνίαν. ὡς προελέχθη, σημαίνει· τὸ δὲ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν κράζειν, Ἀββά, ὃ ἐρμηνεύεται «Πατὴρ», τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος εὐσπλαγχνίαν παρίστησιν, οἰκειότητα ἡμῖν παρέχουσαν πρὸς τὸν Θεόν καὶ Πατέρα ἐν τῷ ἀνθ' ἡμῶν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ταύτην εἰρηκέναι τὴν φωνὴν, τῶν τότε νηπίων ἔτι τυγχανόντων, καὶ γάλακτι τρεφομένων, καὶ ἀπαρρήσιάστων, διά τε τὴν ἀρχαίαν παρακοὴν καὶ τὸ καταλεῖψαι Θεὸν ζῶντα, διά τε τὴν κακὴν τοῦ βίου ἀδιαφορίαν καὶ τὸ ἀνάξιον εύρισκεσθαι τοιαύτην ρῆξαι πρόσρησιν· δὸν τρόπον καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ δι' ἡμᾶς πάντα τὰ ἡμῶν ἀνεδέξατο. Ἀμέλει διὰ τῶν ἐφ' ἔξῆς καὶ Θεὸν εἶπεν τὸ ἄγιον Πνεῦμα, καὶ ἔδειξεν, ὡς διὰ τῆς προλεχθείσης αὐτοῦ φωνῆς ἐλευθερούμεθα, υἱοθετούμεθα, καὶ τῶν ἐπουρανίων κληρονομοῦμεν. Ἐπάγει γάρ εὐθὺς μετὰ τὸ εἶπεν, Ἀββά, ὁ Πατὴρ· «Ωστε οὐκ ἔτι εἰ δοῦλος, ἀλλὰ υἱός· εἰ δὲ υἱὸς, καὶ κληρονόμος διὰ Θεοῦ·» τοῦ κράζοντος ἡμῖν ἄγιον Πνεύματος. "Οτι δὲ ἀνθ' ἡμῶν ἡ προλεχθεῖσά ἐστιν φωνὴ, ὁ αὐτὸς Ἄρωμαίοις ἐπέστειλεν· «Εἰ δὲ Πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε· δοι γάρ Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοὶ Θεοῦ εἰσιν· οὐ γάρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε Πνεῦμα υἱοθεσίας ἐν ὦ κράζομεν· Ἀββά, ὁ Πατὴρ.»

'Ἐπειδὴ γάρ, ὡς εἴρηται πολλάκις, κοινῇ παρὰ τῆς ἀγίας Τριάδος πᾶσα ἡμῖν σωτηρία δεδώρηται, δὲ μὲν Πατὴρ εἰς υἱοθεσίαν ἐκάλεσεν· δὲ μονογενῆς, καὶ ἀληθινός, καὶ γνήσιος Υἱὸς ἀδελφοὺς προσηγόρευσεν· ἐπέτρεψεν δὲ ἐπικαλεῖσθαι ἔαυτῶν Πατέρα τὸν Θεόν· τὸ δὲ ἄγιον Πνεῦμα ἐνώκησεν, ἐνίχησεν, ἐδίδαξεν, εἰρηκός, Ἀββά. «Αὐτὸς, φησὶν, διδάξει ὑμᾶς,» καὶ, «Οδηγήσει εἰς πᾶσαν ἀλήθειαν.» Προσέτι δὲ καὶ ἀνεγέννησεν, καὶ ἡλευθέρωσεν ἀπὸ ἀμαρτίας καὶ θανάτου, καὶ ἡγίασεν, καὶ υἱὸν κατ' οἰκείαν ἀγαθότητα ἀνέδειξεν τοῦ Θεοῦ. Τοιγαροῦν πρινὴ παρ' αὐτοῦ ἀναγεννηθῆναι διὰ τοῦ φωτίσματος, οὐδὲ λέγειν ἀρμόττει· «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.» Πρὸς δὲ τούτοις κράζει ἐν ταῖς καρδίαις 39.981 ἡμῶν, «Ἀββά» τὰς κωφὰς αἵρετικῶν ἀκοὰς διδάσκον, διτάς αὐτός ἐστιν ὁ ἐνοικῶν τοῖς πιστοῖ. Θεὸς

κατὰ τὸ, «Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω· καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός·» κατὰ τὸν Ἀπόστολον γράφοντα· «Οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν,» Αἱρετικοὶ δὲ τὸ. «὾σοι Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοι νιοὶ Θεοῦ εἰσιν,» καὶ ὅσα τοιαῦτα, περὶ τοῦ ἰδίου ὥμων πνεύματος οὐ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος εἰρῆσθαι βιάζονται. Κρίνει δὲ αὐτὸς ἡ ἐπαγωγὴ, ἔχοντα· «Οὐ γάρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε Πνεῦμα υἱοθεσίας.» Πάντως γάρ ἔχοντες ἥδη τὸ ἴδιον ὥμων πνεῦμα, προσελάβομεν τὸ τῆς υἱοθεσίας ἄγιον Πνεῦμα.

ΚΕΦ. Μ' Ἐθελεχθρῶς καὶ φιλαπεχθημόνως ἔχοντες πρὸς τὸ ἄγιον Πνεῦμα, κακοφρόνως ἐκλαμβάνονται καὶ τὸ παρ' Ἰωάννη παρὰ τοῦ Σωτῆρος λεχθὲν περὶ αὐτοῦ· «Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.» Οὐ γάρ θέμις, ὡς τὰ ἀνθρώπινα, οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ νοεῖν, οὐδὲ τῇ ὁμοιότητι τῶν καθ' ὥμας λέξεων καὶ ἐννοιῶν τὸ θεῖον ἐνυπρίζειν, τὸ μηδαμῶς ὥμιν προσεοικός. Δοξάσει οὖν, φησὶν, καθὸ τὰ αὐτὰ ὥμας διδάξει, ἅπερ ἐγὼ δὲ, ἅπερ ἥκουσεν ὁ Πατήρ· καὶ καθὸ ἀπὸ τῆς αὐτοῦ ἀφάτου μεγαλειότητος ἐπιδείξει καὶ τῆς ἐμῆς θεότητος τὸ ἀμέγεθες· καὶ οὐ τούτῳ μόνῳ τῷ τρόπῳ, ἀλλὰ καὶ καθὸ γέγραπται· «Υἱὸς δοξάζει Πατέρα·» καὶ, «Δόξα ἡλίου τὸ φῶς·» καὶ ὡς εἶπον· «Δόξασόν με, Πάτερ·» καὶ ἀπεκρίθη μοι· «Ἐδόξασά σε, καὶ πάλιν δοξάσω.» Οὐ γάρ ὑμνεῖ ὡς ἡ κτίσις· ἐπειδὴ τῇ θεότητι καὶ τῇ τιμῇ ἀλλήλων μὴ ἀφεστᾶσιν· οὐδὲ λαμβάνον ἀναγγέλλει τὸ οἰκονομοῦν ὥμιν ἀφ' ἑαυτοῦ καθαρῶς ἀεὶ τὰ θεϊκὰ χαρίσματα, καὶ μὴ διωρισμένον τῇ φύσει τοῦ Πατρός. Ὡσπερ γάρ ὁ διδοὺς Υἱὸς οὐδενὸς στερεῖται, οὐδὲ κενοῦται· οὕτω τὸ ἄγιον Πνεῦμα οὐ λαμβάνει, ὃ μὴ ἔχει, οὐδὲ ἀκοῦν λαλεῖ, τὸ μόνον εἰδός, κατὰ Παῦλον, τὰ τοῦ Θεοῦ· ἐνίησι δὲ μᾶλλον αὐτὸς σοφίαν καὶ σύνεσιν, ἐξ ἐμφύτων θείων κινημάτων, τοῖς ἐπαξίοις τοῦ δέχεσθαι· οὐδὲ παρ' ἑτέρου διδάσκεται, τὸ σοφίαν καὶ γνῶσιν προφητείας τοῖς ἀκεραίοις ἐπιπνέον· ὑπὲρ 39.984 γνῶσιν γάρ η θεότης αὐτοῦ εύρισκεται· καταχρηστικῶς γάρ οὕτω τὰ τοιαῦτα περὶ τῆς ἀρρήτου Τριάδος εἴρηται. Τοιγαροῦν καὶ περὶ ἑαυτοῦ ὁ Σωτὴρ ἔφη· «Καθὼς ἀκούω, κρίνω·» καὶ Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ· «Ο λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθῆς ἐστιν· δὸν γάρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς, τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ·» δὲ ἐστι, συναινεῖ. Δοξάζεται δὲ καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα διά τε τῆς πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν περὶ ὅλα κοινωνίας, καὶ δι' ὧν ὁ Υἱὸς περὶ αὐτοῦ ἀπειλεῖ, ὅτι «Πᾶσα ἀμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ δὲ εἰς τὸ Πνεῦμα βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται.

ΚΕΦ. ΜΑ'. Καὶ Μοντανιστῶν ἡ πλάνη ἐν τούτοις· Α'. Πρῶτον, ὅτι ἀπομαντεύονται ἐν πρόσωπον εἶναι τῶν τριῶν θείων ὑποστάσεων· Μοντανὸς γάρ, φησὶν, εἶπεν· «Ἐγὼ εἰμι ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ ὁ Παράκλητος.» Καὶ πρὸς σύστασιν δῆθεν τούτου προφέρουσιν, πάσης ἴδιωτείας ἐπέκεινα νοοῦντες, ὅπερ θαυμασίως εἶπεν ὁ Υἱός· «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί·» καὶ, «Ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν·» καὶ, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐσμεν·» καὶ, «Ο ἑωρακὼς ἐμὲ ἔώρακεν τὸν Πατέρα·» καὶ, «Ο Παράκλητος, δὸν πέμψει ὁ Πατήρ ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι.» Ταῦτα δὲ πάντα, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴρηται, ἐν καὶ ἐν πρόσωπον ἴδιοσυστάτως δηλοῖ ἐν μιᾷ θεότητι καὶ συμφωνίᾳ. Οὐ γάρ εἶπεν· Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν εἰμι, ἀλλὰ, «Ἐν ἐσμεν.» Καὶ κατηγορεῖ ταῦτα τῆς ἀνοίας αὐτῶν καὶ κακοδοξίας. Β'. Δεύτερον, ὅτι τοῦ Ἀποστόλου γράψαντος Κορινθίοις ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ· «Εἴτε προφητεῖαι καταργηθήσονται, εἴτε γλωσσαι παύσονται, εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται· ἐκ μέρους γάρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· δταν δὲ ἐλθῇ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται·» ἐκεῖνοι λέγουσιν τὸν Μοντανὸν ἐληλυθέναι, καὶ ἐσχηκέναι τὸ τέλειον τὸ τοῦ Παρακλήτου, τοῦτ' ἐστιν τὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος· οὐ προσέχοντες τοῖς προσκειμένοις. «Ἔχει γάρ εὐθύς· «Ὦτε ἡμην νήπιος, ἐλάλουν ὡς νήπιος, ἐλογιζόμην ὡς νήπιος· δὲ γέγονα ἀνὴρ, 39.985 κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίουν. Βλέπομεν γάρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι· τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Ἅρτι γινώσκομεν ἐκ μέρους· τότε δὲ ἐπιγνωσόμεθα, καθὼς καὶ

έπεγνώσθημεν.» Τοῦτ' ἔστιν· "Απερ νῦν ἀκούοντες ὑπὸ τῶν Γραφῶν πιστεύομεν εἶναι, μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῇ ὄψει θεασόμεθα, καὶ τῷ πράγματι γνωσόμεθα, τῆς μερικῆς γνώσεως παυσαμένης ἡ γὰρ γνῶσις, ἡ ἐξ ἀκοῆς, τῆς αὐτόπτου γνώσεως καὶ τῆς πείρας μέρος ἔστιν. Οἶον νῦν ἀκούοντες πιστεύομεν περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Δεσπότου, καὶ περὶ τοῦ βήματος αὐτοῦ, καὶ τῆς τρισμακαρίας φωνῆς: «Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν» τότε τῇ θέᾳ καὶ τῇ πείρᾳ μαθησόμεθα. Νῦν ἀκούοντες πιστεύομεν περὶ τῶν ἀγίων ἀγγέλων· τότε κατὰ πρόσωπον λειτουργοῦντας αὐτοὺς ὄψόμεθα. Νῦν ἀκούοντες πιστεύομεν, «Ἄ όφθαλμὸς οὐκ ἔδειν, καὶ οὖς οὐκ ἥκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν» τότε οὐκ ὄψονται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀπολαύσει αὐτῶν οἱ ἄξιοι γένωνται. Τὰ γὰρ νῦν κάτω τῆς ψυχῆς ἡμῶν ὅμματι τῶν ἐπουρανίων ἀφανῆ καθεστῶτα, ὁ μέλλων βίος φανερὰ ποιήσει. Ἀλλ' εἰπεν, φησὶν, ὁ Χριστός· «Ἐτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» καὶ, «Ἄφ' ἐαυτοῦ οὐ λαλήσει, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν» καὶ, «Ἐκεῖνος ἔμε δοξάσει» καὶ πάλιν· «Οὐκ ἀφῆσω ὑμᾶς ὄρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς.» Ἡλθεν οὖν δῆθεν, ὅταν Μοντανός. Οὐχ οὕτως δέ· μὴ γένοιτο! ἐπεὶ πρὸς τοῦτον τὸν ἀδιανόητον αὐτῶν λόγον εὑρίσκονται πρὸ Μοντανοῦ οἵ τε τὸν Χριστὸν ἐσχηκότες, οἵ τε ἀπόστολοι οἱ τὴν τάξιν δεξάμενοι παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν ἐαυτοῖς ἐσχηκότες λαλοῦντα τὸν Χριστὸν, καὶ οἴκοῦν τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν καὶ ἄλλοις παρέχοντες αὐτὸν κατὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν, καὶ μετὰ παρρήσιας διδάσκοντες, καὶ παρὰ πᾶσιν πιστευόμενοι καὶ μὴ ὡς Μοντανὸς ἀπιστούμενος· οἵ τε ἀκούσαντες· «Οσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε» μὴ ἐσχηκότες τὸν Χριστὸν καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Ἀλλὰ τὰ προκείμενα ῥήματα τοῦ Σωτῆρος τὴν ἰσοτιμίαν, καὶ τὴν συνάδουσαν αὐτῷ διδασκαλίαν τοῦ ἀγίου Πνεύματος παριστᾶ. Τί δὲ σημαίνει τὸ, «Ἐρχομαι πρὸς ὑμᾶς», εἴρηται ἀνωτέρῳ· εἴχομεν γὰρ εἰ καὶ ἔχουσιν οἱ ἄξιοι τελείως τὸν τε Χριστὸν τὸν εἰπόντα· «Ἐρχομαι πρὸς ὑμᾶς» τό τε ἄγιον Πνεῦμα, περὶ οὗ εἰπεν· «Οταν ἔλθῃ ἐκεῖνος.» Οὐδὲ γὰρ ἀτελές τι ἐποίει ὁ Δεσπότης, ἐμφυσῶν μετὰ τὴν ἀνάστασιν εἰς πρόσωπα τῶν ἀποστόλων, καὶ λέγων· «Λάβετε Πνεῦμα ἄγιον» οὐδ' ἐψεύδετο, ἢ αὐτὸς λέγων· «Οτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔστιν» ἢ Ἀπό 39.988 στολος γράφων· «Οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἔστε, καὶ τὸ Πνεῦμα, οὐ Θεοῦ ἔκει ἐν ὑμῖν», οὕτε ἡ Σοφία λέγουσα «Πνεῦμα Κυρίου πεπλήρωκεν τὴν οἰκουμένην· καὶ τὸ συνέχον τὰ πάντα, γνῶσιν ἔχει φωνῆς.» Οὕτε μὴν ἀτελέστεροι Μοντανοῦ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν ἄγιοι ἐτύγχανον δοντες. Ἐπεφάνη δὲ τῇ Πεντηκοστῇ, ἔνθα καὶ ἥδη ἦν τὸ πάντα συνέχον ἄγιον Πνεῦμα, καὶ ἐδέχθη, ὡς ἔχουσιν αἱ Πράξεις οὕτως· «Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι, ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην· οἵτινες καταβάντες, προσηγύναντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσιν Πνεῦμα ἄγιον· οὐδέπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός· μόνον δὲ βεβαπτισμένα ὑπῆρχον εἰς τὸ δονομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τότε ἐπετίθεσαν τὰς χειρας ἐπ' αὐτὸὺς, καὶ ἐλάμβανον Πνεῦμα ἄγιον.» Καὶ δὲν τρόπον ὁ Υἱὸς ἀεὶ μὲν πανταχοῦ παρῆν, ὅμως δὲ μετὰ τὴν ἐν κόσμῳ ἐπιδημίαν τελείως ἐπεγνώσθη καὶ ἐδοξάσθη οὕτω καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἀεὶ μὲν πάντα ἐπλήρου καὶ συνεῖχεν, μετὰ δὲ τὴν ἐν τῇ Πεντηκοστῇ ἐπιφοίτησιν αὐτοῦ τελειότερον ἐπεγνώσθη καὶ ἐδοξάσθη. Γ'. Τρίτον ὅτι κατασκευάζοντες δεῖξαι, τὸν τε Μοντανὸν ἐσχηκέναι τὸ τέλειον τοῦ Παρακλήτου, τὴν τε Πρισκίλλαν καὶ Μαξιμίλλαν προφήτιδας ... . ἔγραψαν Μοντανῷ. Λέγουσιν, ὅτι ὑμεῖς οὐ πιστεύετε μετὰ τὴν πρώτην ἐπιφάνειαν τοῦ Δεσπότου εἶναι προφήτας· εἰπεν δὲ, φησὶν, ὁ Σωτήρ· «Ιδοὺ ἔγω ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας, καὶ σοφοὺς, καὶ γραμματεῖς· καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε, καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν.» Λέγει δὲ, οὐχ ὡς ἐκεῖνοι νομίζουσιν, ἀλλὰ τοὺς ἀποστόλους προειπόντας πολλὰ τῶν μελλόντων καὶ

τῶν ἐσχάτων καιρῶν, καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς βασιλείας· ἐξ ὧν καὶ ἀπεκτάνθησαν, ὡς Στέφανος καὶ Ἰάκωβος· καὶ ἐσταυρώθησαν, ὡς Πέτρος· καὶ ἐμαστιγώθησαν, ὡς Παῦλος. "Εσθ' ὅτε δὲ εἶπεν καὶ τοὺς μάρτυρας καὶ τοὺς σοφοὺς ἐπισκοπομάρτυρας. Προφήτιδας δὲ οἶδεν ἡ Γραφὴ τὰς Φιλίππου τέσσαρας θυγατέρας, τὴν Δεβόρραν, Μαριὰμ τὴν ἀδελφὴν Ἀαρὼν, καὶ τὴν Θεοτόκον Μαριὰμ, εἰπούσαν, ὡς τὸ Εὐαγγέλιον εἶπεν· «Ἄπο τοῦ νῦν μακαριούσιν με πᾶσαι αἱ γυναῖκες καὶ αἱ γενεαί» βίβλους δὲ συνταγείσας ἐξ ὄνοματος αὐτῶν οὐκ οἶδεν· ἀλλὰ καὶ ἐκώλυσεν ὁ Ἀπόστολος, Τιμοθέῳ τὸ πρῶτον γράψας· «Γυναιξὶν διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω» καὶ πάλιν ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους 39.989 πρώτῃ Ἐπιστολῇ· «Πᾶσα γυνὴ προσευχομένη καὶ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτω τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλήν» ὅ ἐστιν, μὴ ἐξεῖναι γυναικὶ ἀναίδην ἐξ οἰκείας προστάξεως βίβλους συγγράφειν καὶ ἐ.....δάσκειν καὶ τούτῳ ὑβρίζειν τὴν κεφαλὴν, τοῦτ' ἐστιν τὸν ἄνδρα· «Κεφαλὴ» γάρ» γυναικὸς, ὁ ἀνήρ· κεφαλὴ δὲ ἀνδρὸς, Χριστός.» Καὶ ἡ κατασιγάζουσα τὰς γυναικας αἵτια πρόδηλος· ἐπειδὴ ἡ ἐξ ἀρχῆς τῆς γυναικὸς διδασκαλία οὐ καλῶς τὸ κοινὸν ἔβλαβε γένος. «Ο» γάρ «ἀνήρ,» ὡς γράφει ὁ Ἀπόστολος, «οὐκ ἡπατήθη, ἀλλ' ἡ γυνή.» Ὁστε παρὰ πάντας Μοντανὸς οὐδὲ ἔγνω, οὐδὲ ἔσχεν τὸ ἄγιον Πνεῦμα, τοῦτο οἰηθείς· καὶ ταῦτα, μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος, καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, πλέον ἡ μετὰ κατὸν ἔτη γενόμενος ιερεὺς, πρῶτον εἰδώλου, καὶ οὕτω τὴν τυφλὴν ταύτην εἰσηγησάμενος αἴρεσιν. Τοσαῦτα πρὸς τὰς ἄλλας αἱρέσεις, ὡς οἵον τε, σωφρόνως διαμαχόμεθα· ἐστιν δέ τις καὶ ἄλλη γυμνὴ κεφαλὴ τῇ ἀληθείᾳ μαχομένη· οὐδὲ αὐτὴν ήμīν καταλειπτέον ἀνέλεγκτον.

ΚΕΦ. ΜΒ'. Περὶ γὰρ τοῦ Μανιχαίων ψυχοφθόρου δόγματος ἄμεινον μὲν ἦν σιωπᾶν, ἢ λέγοντα δεικνύναι πηλίκα εἰς τὸ θεῖον ἔπταισεν ἀνθρώπου φύσις, καὶ εἰς ἀκοὰς φέρειν, ἢ εἴθε μηδὲ ἐκεῖνοι τῷ ἔργῳ μετήρχοντο, μηδὲ εἰς ἡμᾶς, τὰ μὲν πείρα, τὰ δ' ἀκοῇ ἐληλύθει. Γράφει γάρ· «Μὴ ἀποκρίνου ἄφρονι κατὰ τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ. «Ἴνα δὲ μή τις, ἢ ἄκων τῷ κακῷ περιπέσῃ, ἢ ὑπολάβῃ οἰστὰ εἶναι τὰ κατ' αὐτοὺς, ἀνάγκη τοῦ δόγματος τοσοῦτον ἐφάψασθαι, δοσον ἱκανόν ἐστι τὸ βλαβερὸν τοῦ δόγματος γνωρίσαι τοῖς ἐντυγχάνειν ὀφείλουσι· δηλαδὴ, ἐκ τῶν λεχθησομένων στοχάζεσθαι τὰ σιωπώμενα, καὶ μακρὰν φεύγειν τίνδε τῆς θρησκείας ἀπώλειαν, καὶ τὸ ποτὲ συναυλίζεσθαι τοιούτοις ταύτην ἐπιτηδεύουσιν. Καὶ γὰρ καὶ οἱ ίατροὶ τὴν τῶν δηλητηρίων οὐκ ἀναίνονται γνῶσιν, οὐχ ἵνα τις χρήσηται, ἀλλ' ὅπως εἰδῶς αὐτὰ φύγῃ. Τοῦτο τοίνυν τὸ δόγμα ἔκροιά τίς ἐστι τοῦ ἐξελθόντος βορβόρου ἀπὸ Σίμωνος, τοῦ ἐκ Σαμαρείας Μάγου, τοῦ μηδὲ τὸν κόσμον τοῦ Θεοῦ εἶναι ποίημα, ἀλλ' ἀγγέλων, μηδ' ἀνάστασιν ἔσεσθαι διδάξαντος, καὶ ἀδιάφορον ὀφείλειν εἶναι πρὸς πάσας τὰς γυναικας τὴν μίξιν εἰσηγησαμένου, καὶ εἰς τοῦτο μανίας ἐλάσαντος, ὥστε τὸ τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν καὶ μεγάλου Θεοῦ ὄνομα ὑποδῦναι· διὰ ταῦτα τε τιμωρίαν αἰωνίως ἀποτινύοντος, καὶ εἰς τὸν πολυθρύλητον καὶ ζοφώδη τάρταρον ἐνδίκως κατενεχθέντος. Καὶ μέντοι καὶ προσθήκῃ τῷ δόγματι γέγονέν ποτε Με 39.992 νάνδρους καὶ Σατορνίλου τῶν μετὰ Σίμωνα, κατά τι μὲν διενεχθέντων πρὸς τὰ ἐκείνω δόξαντα, βεβαιωσάντων δὲ τὴν προλεχθεῖσαν αἰσχρουργίαν, καὶ ὑπὸ ἀγγέλων τὸν κόσμον γεγενῆσθαι ὁμοίως ἐκθεμένων, καὶ τολμησάντων δογματίσαι, δίκαιον μὲν ὑπάρχειν τὸν Θεὸν Υἱὸν, ἄδικον δὲ καὶ ἀλλότριον τῆς τοῦ κόσμου δημιουργίας τε καὶ προνοίας τὸν ἐξ οὗ τὰ πάντα ἀγαθὸν Θεὸν Πατέρα· καὶ ὑπὸ Βασιλείδου ταύτην μεμαθητευμένου τὴν φρενερημίαν, καὶ προσθέντος, ὡς τξέ' οὐρανοὶ καθεστᾶσιν, ἀγγέλων ἔχοντες ὄνοματα· ὅθεν, φησὶν, τὸ οὕτω λεγόμενον ἄγιον ὄνομα Ἀρβασὰξ τξέ' ψήφων εύρισκεται λογιζόμενον· καὶ ὑπὸ Καρποκράτους, τοῦ καὶ ὑστερον χρόνοις κρατύναντος ταῦτα, καὶ ἐν προσθήκης μέρει μιαρίας ἀπαγγείλαντος, ὡς εἰ μή τις διὰ παντὸς ἐπιτηδεύματος ἀμαρτίας ἐλθὼν, τῶν δαιμόνων ὅλων τὸ θέλημα ἐκτελέσῃ, οὐ δύναται παρελθεῖν τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, καὶ εἰς τὸν ἀνώτατον

φθάσαι ούρανόν· ἔτι μὴν καὶ Οὐαλεντίνου, τοῦ καὶ τοῖς μνημονευθεῖσιν ἀκολουθήσαντος, καὶ ἐκφενακίσαντος τοὺς αὐτῷ πειθομένους, ὡς ὁ Χριστὸς ἀπ' οὐρανοῦ τὸ σῶμα ἐνήνοχεν, καὶ μῦθον δὲ ἀναπλασαμένου τοιόνδε, ὅτι ὁ Βυθὸς ἐγέννησεν τὴν Σιγήν· ἐκ δὲ ταύτης τεχνοποιησαμένου λόγον τινὰ τοῦ παρ' Ἐλλησι Διὸς, καὶ λ' Αἰώνας, οὓς ἐκάλεσεν θεοὺς, εἰσαγαγόντος· ἐπειδὴ, φησὶν, γέγραπται, ὅτι Ἰησοῦς ἐβαπτίσθη «Ὥν ως ἐτῶν λ'» ὅπερ οὐδαμῶς συνίστησιν τὴν ἀτοπίαν αὐτοῦ· καὶ ἀπαγγείλαντος ἀρσενόθηλυν τὸν ἔσχατον Αἰώνα τῶν λ'· καὶ ὅτι οὗτος ἐστιν ἡ σοφία, ἥτις τὸν πρῶτον Θεὸν ἴδεῖν ἐθελήσασα, καὶ ὑπὸ τῶν μαρμαρυγῶν αὐτοῦ βληθεῖσα, τῶν οὐρανῶν ἐξέπεσεν, καὶ ἀπεβλήθη τοῦ τριακοστοῦ ἀριθμοῦ, καὶ οἱμώζουσα, ἐκ τῆς οἰκείας οἱμωγῆς ἔτεκεν τὸν διάβολον· καὶ ὅτι δακρύσασα τὴν ἀπόπτωσιν, τὴν θάλατταν ὑπεστήσατο· καὶ ἵνα δῆθεν ὁ τριακοστὸς ἀναπληρωθῇ ἀριθμὸς, οἱ κη' Αἰώνες συνεισενεγ.....

More public domain documents available at <http://bibletranslation.ws/>